

المکالم الکلیة فی الأسئـول

فی أحادیث الرّسول ﷺ

دانراوی: ماموستا شیخ مه‌نصور عه‌لی ناصف

ومرگپرائی: نوری فارس حه‌مه‌ خان

محمود أحمد محمد

بنیاداً چوتله‌ و موسسه‌ ربه‌ رشتی له‌ چاپدانی کردوه

دارالطرفة

بیروت - لبنان

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

التَّاجُ

الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ

في أحاديث الرِّسُولِ ﷺ

دانراوی: ماموستا شیخ مه‌نصور علی ناصف

وهرگیرانی: نوری فارس جه‌مه خان

محمود أحمد محمد

پییدا چوته‌وهو سه‌ریه‌رشتی له چاپدانی کردووه

به‌رگی یه‌که‌م - چاپی چواره‌م

دار‌المعرفة

بکروت. لبنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

التَّائِبُ الْجَائِعُ لِلْصَّوْلِ

وهرگیزانی: نوری فارس همه خان

پیداچونهوهو سه ره رشتی له چاپدانی: محمود احمد محمد

چاپ: چوارهم

سالی چاپ: ۲۰۰۸

تایپ و دیزاین: که زال حسین / کومپیوتتری شایا

تیراژ: ۲۰۰۰ دانه

ژماره ی سپاردن:

هه له گری: لافه هوشیار محمد علی - که چه زای م. نوری فارس

له سه ره ئه رکی کتیبخانه ی ئارام له چاپ دراوه و مافی چاپکردنه وه ی

پارێزراوه بو کتیبخانه ی ناوبراو.

ژماره سپاردنی (۲۳۹۳) ی سالی ۲۰۰۸ ی پیدراوه

ئەم پەراۋە پىرۋزە ئەسەرفەرمايشتى دانەرەكەى پوختەى
جەدىشەكانى ئەم پەراۋە پىرۋزانەىيە :

(۱) صحيح البخارى

(۲) صحيح مسلم

(۳) سنن أبى داود

(۴) جامع الترمذى

(۵) الْمُجْتَبَى لِلنَّسَائِي

به پینوواسی وه رگیر

له پاش ځمکو سوپاسی خوداو ناردنی سەلام و دروود بۆ سەرگیاڼی پیځەمبەری
 خوا، عەرزە ئەمەیه: هەرچەند ژیاڼی دنیا زۆر شیرین و خوښ و دلگیره، خوښی و
 جوانیی ئەم جیهانه و ئاده‌میزاد مەست و سەرخوښ دەکا، بگره گەلی جار و
 دەستخەپۆ و دەستە شکیڼی دەکا هەتا سەری لووتی نەدا له بەردی ئەلحد سەرخۆی
 نایەتەوه و مەستی بەری ناداو باوه‌پ بە ژیاڼی دوايي ناکا، هەرچەند ئەمە وایه، زۆریه
 خەلک (لەم رۆژە ئیئەدا، لەم سەردەمی مادده پەرستییه‌دا) بەم دەرد و موحیبه‌ته مال
 وێران و دووچارو کۆلەوارو موبتەلایه، بەلام له‌گەڵ ئەمیش له سایه‌ی خودای گەوره‌وه،
 هیشتا پەیره‌وانی راستی هەرماون پەیاپه‌ی خەریکن و کوښش دەکن و خەبات د‌ه‌گیرن و
 رچه د‌ه‌شکێن، وه خودا یارب‌ی ئەم ر‌ب‌ه‌ره‌ رچه‌شکێنا نه‌ه‌رده‌مینن و پ‌ه‌ستا‌پ‌ه‌ستا م‌ۆم
 ه‌ه‌ل د‌ه‌کن ب‌ۆ روونکردنه‌وه‌ی ر‌یگه‌ی ژیاڼ، له خودا به‌زیادب‌ی ئەوه‌تان‌ی هیشتاکوون‌ی و
 به‌ به‌رچاوه‌وه که ئالای ئیسلام (به‌ کویرایی چاوی د‌وشمنا‌نیه‌وه‌) له‌ س‌ه‌ران‌س‌ه‌ری
 جیهاندا، به‌و پ‌ه‌ری س‌ه‌ره‌زی و س‌ه‌رب‌لندی و شانازییه‌وه‌ شه‌وو پ‌ۆژ، خوښ خوښ
 د‌ه‌شه‌کێته‌وه‌، وه‌ک باوه‌ش‌ن‌ن‌ک‌ی ف‌ن‌ک د‌لی ه‌موو موس‌ول‌مان‌ی ف‌ن‌ک د‌ه‌کاته‌وه‌!

ئەمە لە لایى، لە لایەكى تریشه وهه موو هوشمه ندی، گشت دانایی، هه موو زانیی
باش باش ده زانی که راست و راستی راسته، حق و حقیقهت ههیه، حقایقی ئەشیا
وهك زانیان فرموویانه ثابته، وه نه وهی ریگهی راست بگری و به دهم و دهست هه میشه
لایه نی حهق بگری ئەوه ئەو که سه به لگه نه ویسته که بهرده و ام له ناو بهنده کاند
سه به رزو سه بلنده له لای خودای گه وره سه وره روو سوورو سه رفرازو چاو روشنه و
له هه ردو جیهاندا به قه درو به ریزو مه زنه.

ہر وہك له ههموو لایه کیش دیارو ئاشکراو عایانه ئه گهر دین (یاخود به کوردییه کهی خۆمان بلّین: ئاین) شارێگهی حه ق و حه قیقته و سه رچاوه ی راست و راستی نه بئ، یاخود خاونه خواسته ئیسلام ریگهی راست نه بئ، ئیتر نه حه ق و حه قیقته هه یه و نه ریگهی راست!

براله! ئه ی برای موسولمان! ئه ی برای کوردی مه ردی خاوه ن ئیمان! بزانه دین و ئاین یاسایه کی هه قه و ریگه یه کی راسته و له کۆن و نویدا هه ر بووه و هه رده بئ، ئه م نووری خودایه، ئه م گه وه ری شه و چرایه، ئه م تاقه تروسکه ی هیوایه، بۆ ئه م شه وه زهنگی ژیان ی دنیا یه، هه ر ده مینئ هه تا دنیا دنیا یه، راسته ناو به ناو و جاره جاره مینا و بلووری ئه م چلچرای شه و چرای خودایه گه رد ده گری و به فیتی شه یقان و ده سته ی شه یقان شا په ری شا گوله کانی کزو سیس و ژاکا و ده بئ، راسته که ئه مه وایه، وه ئی چونکه دین دینی خودایه و په یوه ندیی تایبه تی به م و به وه وه نیه، هه ر ئه وه ند هه زانی له پ، له نا کاو، ده ستن له پشت په رده ی غه یبه وه په یدا ده بئ، گه رد و ته پ و تۆز له رووی گول ده سپئ و، هه وری بارانی ره حمه ت هه ل ده کاو، شینایی و سه وزایی له هه موو لایئ سه وز ده کاو، سیلا و لا فای ره حمه ت ما کا و ما کا و، جۆبار جۆبارو رووبار رووبار بۆ سه ر مه زراکان هه لده کا، ئیتر هه ر هه رده یه و تارای سه وزو سووری پۆشیوه و گول و گولزار له ناویا که رویشکه ده کا و هه ر شیوو دۆله (به نان) به نان ناز رووی خۆی داپۆشیوه و گۆله مه شقه لانی سووری له سه ر لاسکی سه وزی له ئالای یا قووتی ئالی سه رزمرووت ده کاو، سه ر رووی زه وی سه رانه سه ر پرده بئ له نووری نه جات و هه ر نووری ئیمان و تاریکی کو فر شه ق ده کا، به کورتی و پوختی خودای گه وره به بارانی ره حمه تی به پینی ئایه تی: -

{إِنَّا نَحْنُ الذَّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}.

که خۆی فه رموویه تی. سه ر رووی زه مین سه رتا پا پر له لاله و گولاله و بۆن و به رامه ی خوش ده کا، جادیمه نی مزگه وته کان، ئه لقه ی ذیکری خودای میهره بان، کوپی زاناکان ده ق له دیمه نی باخچه کانی به هه شت ده کا، بۆیه هه زه ت (درودی خودای له سه ربین) فه رموویه تی: -

{إِذَا مَرَّتُمْ بِرِیَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا}.

چونکه به راستی ئه م دووچه شه مندازه دل فرینه له یه ک ده کا! ئای بۆ ئه و زه مانه چن خوش و ناسک و نازدارو جوانه، که مه لا، یا صوفی، یا ده رویش یا فه قی به کامی خۆی ده گا و پر به دل ئۆخه ی ده کا و پر به دم هاوار ده کا: ئۆخه یش! ده سته ی دۆستان! مژده بئ لیتان که و ده وله تی قورئان سه رله نوئ گیتی پر له نووروداد و عه داله ت و خودا په رستی راست و دروست ده کا، جا ئه و رۆژه ئه و رۆژه یه که به نووری ئیسلام چلکی دنیا ده شوئ و به فه رمانی خودای مه زن ده ورا ن ده گوئ!

جا خودا یاربئ و خودا حەزکا ئەم رۆژی خودایە زۆر دور نیه و لەخودا بەزیاد بئ
ئەو تانئ کەناری ئاسمان تەواو روون بۆتەو و هاکا هەتاوی نوئ بوونەو و ئیسلام لەکەل
گەزنگیدا.

جا عەرزم ئەمەیه لە لایەکەو، لە لایەکی تریشەو عەرزم ئەمەیه لە خەمەتقانا:
بەرای من ئەم کتیبە بەنرخ و بئ هاوتایە، ئەم گەوهری شەوچرای چۆلەچرایە (کە مامۆستا
مەلا مەنصور عەلی ناصیف دایناو و من کردوومە بە کوردی و وەرەم گێراو تە سەر زمانی
شیرینی کوردی، خودا بیپارێزی لە کینە و چەپۆلە نەحەزی و لە فیتی نە یاری نامەردی)
بەرای من ئەم کتیبە نوێکەرەو ئایینە لەم چەرخە ئیەمە داو شەمالیکی خوش و فینک و
دڵ خوشکەرەو بە ئیزنی خودا بە فەرمانی خودا بۆ سەدەکانی دوا ئیەم دەبئ بە
پیشەرەو پیشمەرگە، وە هەتا هەتایە وەك رشتهی مرواری لەم جوانترین حۆری و پەریدا
ئەم نامە پیرۆزە پەر لە گەوهر و جەواھیراتە لە ئەستۆی زەمانەدا دەمینئ و وەك شاکاری
یادی مەردان لە گوئی مەردانی خودادا دەرنگیتەو، لە دلی پیاوانی یەزدانی میهرەبانا
قورس دەبەستئ.

بەندەیش (کە نیمچە مەلایەکی دڵسۆزی ئەم دین و میلەتەم و حەز بە سەر بەرزی و
سەرکەوتنی کوردان و قورئانەکیان دەکەم) لەکانی دڵمەو داوا لە خودای گەورەو سەرور
دەکەم:—

یەکەم: کە دەنگی زوڵالی قورئان لە چیا سەر بەرزەکانی کوردستان نەبڕئ و ئەم
نەغمە ی داوود ئاسایە، تیکەل بە میشتک و خوین و دلی هەموو منالیکی کورد ببئ هەتا
هەتایە، لەو دەمە ی دایە بۆی دەکا لایەلایە، تا ئەو دەمە ی دەچیتەو ناو دووتوئ ئەم
خاک و شاخ و چیا یە.

دووەم: داوای ئی دەکەم کە ئەم ئاواتە کەرەمە بیئیتەدی ئەم وەرگەرەو ی منیش
(وەك ئەصلەکی کە وەك رۆح وایە بۆی) برەو پێیدا و پەخش و بلای بکاتەو بەناو
موسوڵمانانداو بیکا بەمایە ی خوشی و بەختیاری و سەر بەرزی هەردوو جیهانمان. ئامین
خودای میهرەبان. ئای کە بەهرە یەکی چەن گەورەو جوانە، خەلاتیکی چەن گران بەهاو
دەرەخشانە، پیاو (ئەگەر لە قەرەشەو بوو) لەناو ریزی بەرزی زانایان: لە قەلەم بدڕئ، بە
تایبەت لەناو فرموو دەرەزەکان و قورئان پەرورەکانا ئیتر پەنا بەخودا هەرخوی پەنای
هەموانە.

نوری فارس

٩/ رمضان: ١٤٠٧ هـ

تبیئینیہ ک:-

مہولہ وی (رحمتی خودای لیبی) دہفرموی: (ذیکری صالحان رحہمہ تی وا پی) جا ٹیمتیشال بہم ئہترہ موبارہکے ی ئہم زاتہ موبارہکے و ئیقتیدا بہ نہجی سہلہ فی صالح و چاوکردن لہ ریبازی پیشینانی باشمان لیڑدا دہقی ئہم فرمایشتہ ی بہہشتی مامؤستا مہلا رەشید بەگی بابان نہقل دہکەم، کہ لہ وەصیەت نامەکیدا فەرموویە تی لہ سەرەتای بەرگی یەکەمی (اقتران النیرین) ہکیدا نووسراوہ، ئہم زاتہ موبارہکە کہ باشتین سەرەشقہ بۆ ئیمہمانان دہفرموی:

لہ کۆکردنہ وەیاو نووسینیا لہ بہرپیری و دەست لہرزین و فوتووری عەقل و ذیہن و شوعوور زۆر زەحمەت تیا کیئشاوہ، رەنگہ لہ تەرجەمەیشیا غەلەطو سەھوم زۆربئی، ئومیدم لہ خزمەتتانا وایہ کہ غەلەطی یا سەھوئکتان بہرچاوکرد زۆرم لہ سەر و گۆیلاک بدەن تا ئیصلاحی ئەکەن. مەیشیلن بفرەوتی و مەحبوبیتەوہ، لہ ئەھلی خۆی مەنع مەکەن، نہ مەشتیکە بۆ عەوام و نا ئاشنا بەعولوومی عەرەبییہ کراوہ، عولەما ئیحتیاجیان پیی نیہ. ئەوی عەرەبی ئەزانئ ہەر مەتنی حەدیثەکە ی بنووسئ، چونکی جامیعی ہەموو موسلیم و بوخارییہ، حەدیثکیان ئی تەرک نہ کراوہ، ئەوان لہبەر موختەصەر یە تی ئیستیفادہ ی ئی ئەکەن، ئەوی عەرەبی نازانئ ہەر کوردیہکە ی بنووسئ، فەقەط ہەردوو لا ہەر دوولای بنووسن بئ فائیدہ نابئ. فرمایشتہکە ی مامؤستا مہلا رەشید لیڑدا تەواو بوو، ئہم زاتہ زاناو دانایہ ہیچی بۆمنی ہیچ و پووچ نہہیشتۆتەوہ کہ لہم بارہیہوہ بیلیم، تەنیا ئہم پووئکردنہوہیہ نہبئ، کہ جەنابی ئەو رووی قسە ی لہ ہەموو موسولمانیکی پاکو، کوردیکی مەردی کورد خوا بووہ، بەھۆی سەرەوصیەتەکانیہوہ، کہ مامؤستا مہلا حوسەینی پیسکەندی و مامؤستا مہلا سەلامی کوپی بوون، سەلامی خودایان لہسەر بی وەک خۆی دہفرموی، بەندەیش ہەر وەھا رووی دەم لہ ہەمان کەسانو دہیدەم بەگۆی ہەمان مەردانا، بەلام بەھۆی لایکی کوردی جوانمەردی خوینگەرمی زانای ئیسلام پەرورە ی کورد خواوہ، کہ ئەویش جەنابی بہرپز و ہیژا مامؤستا مەحمود ئەحمەد موحمەد، خودا فرصەتی بداو دەست بگرئ بہ عەمری کہ ئیستا جەنابی مودیری مەکتەبە ی ئەوقافی مەرکەزییہ لہ شاری سلیمانی.

ئەمە لہ لایئ. لہ لایەکی تریشەوہ مامؤستای دانەر (پرگۆژەکە ی لہ نوور بی) لہ پاش ہەموو حەدیثیکەوہ، ناوی موحمەد دیشەکانی نووسیوہ، لہ پیشەکییہکە ی خویدا ئہمە ی بەجوانی روون کردۆتەوہ، وە زۆرتیرینی کات (لہ شەرەحەکیدا) سەند (رشتە ی) حەدیسەکە ی روون کردۆتەوہ، کہ صەحیحہ، یا حەسەنہ، یا ضەعیفہ.. تاد، بەلام من

لہ بہر ئیختیصار و کورتہ باری لہ دواى گشت حەدییثیکە وە رەمزی ناوی موحەدییثە کەم نووسیوە، یا ناوی موحەدییثە کەم بە تەواوی نووسیوە، رەمزەکانیش ئەمانەن:

﴿ ب: بوخاری - م: مسلیم - د: ابو داود - ت: ترمیزی - ن: نەسائی - ما: ماجە: ابن ماجە - ش: شیخان - واتە: بوخاری و موسلیم - ئە: ئەحمەد - ما: مالک - س: سند - ص: صحیح - ح: حسن - س/ص: سند صحیح - س/ح: سند حسن ﴾.

بۆ راقەکردن و لیکدانە وە ی واتاو مانای ئایەت و فەرموودەکانیش بە ھەرەم لەم سەرچاوانە وە گرتوو: (غابة المامل شەرحی تاجول ئوصول)، قەسطنەلانی شەرحی بوخاری، شەرحی شەرقاوی لە سەر تەجریدی بوخاری، شەرحی نەو وە ی لە سەر صەحیحی موسلیم، (النهاية في غريب الحديث والاثار)، تەفسیری نامی، تەفسیری خال، تەفسیری بە یضاوی، تەفسیری جەلالەین، تەفسیری شوبەر، تەفسیری مەداریک، المنجد. فتح الباری شەرحی صەحیحی بوخاری، عومرە تولقاری شەرحی صەحیحی بوخاری.

وشە کوردییەکانیشم بە پێی ئەم سەرچاوانە ساخ کردۆتە وە: فەرھەنگی خال، فەرھەنگی مەھاباد، فەرھەنگی مەردوخ، المرشد، دورشتە، ئەحمەدی: ئەستیرە گەشە، فەرھەنگی کەرکوک (کە ئەمەیان دانراوی خۆمە و هیشتا ھەر گەڵە لایە و نە تەواو بوو و نە پاک نووسی کراو، لە سەرەتاکە یە وە نووسیومە: مەبەستم لەم دەفتەرە دوو ئامانجی سەرەکییە:

یە گەمیان: ئەمە یە (خوا یاری) لە پاشە پۆزا ببی بە گەڵە لای فەرھەنگی ئەدەبی داگر لە عەرەبییە وە بۆ کوردی.

دوو ھەمیان: ئەو یە: کە ئیستا خۆم خەریکم حەدیسەکان دەکەم بە کوردی بیکەم بە مامۆستای خۆم بیکەم بە سەرچاوەی موفرەداتی تەرجمە کە و ئەو مامۆستایانە بکەم بە سەر مەشق کە لە پیش مندا کتیبی ئایینیان کردوو بە کوردی وە ک مامۆستای خال و خاوەنی تەفسیری نامی.. تاد، ھەتا نەبێ بە پاشا گەردانی زاراوان.

نوری فارس

۱۹۸۷/۵/۱۱

خطبة الكتاب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نحمدك اللهم على نعمة التوفيق ونسألك اللهم الهداية الى اقوم طريق،
ونصلي ونسلم على نبيك ورسولك سيدنا محمد الذي بعثته للناس رحمة
وانطقته بالهدى والحكمة وعلى آله وصحبه الذين حفظوا هدايه وبلغوه ورأوا
نوره. اما بعد.. فإن علم الحديث من أجل العلوم قدرا واعظمها نفعا، لأن
موضوعه سنن الرسول وآثاره القولية والفعلية، وفي هذه خير الناس وهدايتهم
وفوزهم وسعادتهم. فالمشتغل به داع يدعو الى الحق وسراج يهدي الى الرشيد
حتى قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): (نضر الله امرأ سمع منا حديثا فحفظه
حتى يبلغه). وقال ايضا: (من حفظ على امتي أربعين حديثا من امر دينها بعثه
الله يوم القيامة فقيها عالما) وفي رواية: (كتب في زمرة العلماء وحشر في زمرة
الشهداء) (والامور بمقاصدها). فلهذا ولما فطرني الله عليه من حب الحديث
والشغف به فكرت في جمع كتاب في الحديث، واستشرت اهل العلم به، واستخرت
الله تعالى فلاحت لي لوائح التيسير واستضاءت لي مصابيح التبشير، فاعتمدت
على ربي واجمعت امري وشرعت في تأليفه على بركة الله تعالى، فاستحضرت
اصح كتب الحدث واعلاها سندا وهي صحيح البخاري وصحيح مسلم وسنن ابي
داود وجامع الترمذي والمجتبى للنسائي (رضي الله تعالى عنهم) وهذه هي الأصول
الخمس التي اشتهرت في الامة وارتضتها لما لها من المكانة العليا في الحديث
ولانها جمعت من الشريعة ما عزَّ وغلا ثمنه بل هي الشريعة كلها كما قال الامام
النووي (رضي الله عنه): ما شذ عن الاصول الخمسة من صحيح حديث الرسول (صلى
الله عليه وسلم) الا النذر اليسير، ولا شك ففيها حاجة الانسان لسعادة الدنيا والآخرة،
ثم نظرت فيها نظرة عامة وطفقت ادمجها كلها بتنامها في مؤلف واحد اهدب
كتبه تهذيبا واحرر ابوابه تحريرا لكي اشفي به غليلي واتحف به عشاق علم
الحديث.

اصطلاح الكتاب

رغبة في الاختصار المألوف اكتفيت من الروايات المكررة باجمعتها
للاحكام، كما اكتفيت من السند براوي الحديث في اوله ومخرجه في آخره،
وقصدا للافادة بأحسن اسلوب التزمت في النقل ما يقع اختياري عليه من لفظ
البخاري أو مسلم فيما اشتركا فيه ولو مع غيرهما، فان اشترك البخاري مع غير
مسلم نقلت لفظ البخاري، وان اشترك مسلم مع غير البخاري نقلت لفظ مسلم،
وان كان الحديث مرويا لاصحاب السنن نقلت لفظ ابي داود، وان نقلت غيره
بينته وربما قلت رواه الترمذي وصاحبا، وان قلت رواه الشيخان عنيت
البخاري ومسلما وان قلت رواه الثلاثة اردت الشيخين وابا داود، وان قلت
رواه الاربعة قصدت الثلاثة والترمذي، وان قلت رواه الخمسة عنيت الاربعة
والنسائي، وان قلت رواه اصحاب السنن قصدت ابا داود والترمذي
والنسائي، ولو اختلف النظام عن هذا بينته بالنص عليه.

وكل موضوع يدل على عمل مرتب كالصلاة والحج وضعت احاديثه
على وفق الترتيب الذي امر به الشارع، واما في غير ذلك فقد كنت في الغالب
أقدم ما برويه الكثير على غيره حتى اختم الباب بالاحاديث الفردية ان كانت،
مراعيا تقديم الصحيح على غيره الا ما يقتضي خلاف ذلك كتقديم منسوخ
على ناسخه ومجمل على مفسره.

تقسيم الكتاب

اقسام الكتاب اربعة: القسم الاول في الايمان والعلم والعبادات، القسم الثاني، المعاملات والاحكام والعادات، القسم الثالث في الفضائل والتفسير والجهاد، القسم الرابع في الاخلاق والسمعيات.

وقد رتبت قسمي العبادات والمعاملات على الابواب الفقهية لانه الكثير المالوف ولانه اورفى واسرع في شفاء الغليل من كل موضوع يريده الطالب.

وقد ابتدأته مستعينا بالله في رجب الفرد سنة احدى واربعين وثلاثمائة بعد الالف من هجرة المصطفى (صلى الله عليه وسلم) واتمته بتوفيق الله تعالى في صبيحة الاثنين المبارك الخامس والعشرين من ذي الحجة سنة سبع واربعين وثلاثمائة بعد الالف الهجري.

ولا اقول في عملي هذا: اني وفيت بالمراد، ولكني اجهدت نفسي على قدر طاقتي لعلي اوافق الصواب، فان اصبته فذاك ما اردت ورجوت والافما انا الا انسان شأنه الخطأ والنسيان. واني اضرع الى الله تعالى ان يكسوه ثوب الاخلاص وان يجمله بحلة القبول فهو سبحانه خير مسئول واکرم مأمول.

وقد اُسْمِيَتْهُ: (التاج الجامع للاصول في احاديث الرسول (صلى الله عليه وسلم)).

اسأله تعالى ان يجعله فالاً حسناً على البلاد، وان ينفع به العباد انه سميع مجيب.

(منصور علي ناصف الحسيني)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی ئیسلام و ئیمان و باوهر

(حهوت باسه)

۱) باسی یه کهم: روونکردنه وهی ئیسلام و ئیمان و باوهر:

کتاب الاسلام والایمان: (وفیه سبعة ابواب)

الباب الأول: فی بیانهما

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

واته: عهبدولای کوردی عومهر (خوایان ئی زانی بن) گوته: پیغه مبهه (درویدی خودای نه سه بن) دهفه رموی: ئیسلامه تهی له سهه نهه پینچ بنیاته دامه زراوه:

یه کهم: شهاده‌ی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَمُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ): شایه تهی دهدهم به زمان و به دل باوهر ده کهم که هه ریه زدان خودایه و هیچ خودای تر نییه و موحه مه د پیغه مبهه و فروستاده‌ی نهوه

دووهم: راگرتنی نوێژو کردنیه تهی به ریکوپیکی.

سییهم: زهکات دان.

چوارهم: جهجکردن.

پینجهم: روژوو گرتنی ره مه زان.

(بوخاری و موسلیم و تیرمیذی و نه سائی نهه فهرمووده یان گیاره وهه).

(۱) بخاری: ۸. طرفه فی: ۴۵۱۴.

٢- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ". قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا. قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْخُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِجَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ. قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ: لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ". قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزِيدَ فِي رِوَايَةٍ: فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ، ثُمَّ ثَلَاثُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ) الْآيَةِ ثُمَّ أَذْبَرَ فَقَالَ: رُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا، فَقَالَ: هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ يُعَلِّمُ النَّاسَ دِينَهُمْ^(٢).

واته: عومەری کوپری خەططاب (خودای ئی زانی یی) گوئی: روژی له خزمەتی پیغەمبەردا بووین (دروودی خودای لەسەری) لهو کاته‌دا له‌ناکا‌و پیاویکی به‌رگ سپی وه‌ک چپ‌ی شیر، مووره‌شی قه‌ترانی هاته‌ ناومان، نه‌ به‌ دیمه‌ن له‌ ریبواری ده‌کرد، نه‌ که‌ سیشمان ده‌مان ناسی، جا چوو له‌ لای هه‌زه‌دا دانیش‌ت و هه‌ردوو چۆکی خۆی نا به‌ هه‌ردوو چۆکی پیغەمبەره‌وه‌و هه‌ردوو له‌ پی خۆی له‌سه‌ر هه‌ردوو رانی خۆی دانا‌و به‌پێزه‌وه‌ دانیش‌ت و گوئی: ئه‌ی محەممەد! ئیسلامه‌تیم پێ بلی: پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەری) فه‌رمووی: ئیسلامه‌تی

ئەو تانی که شایه‌تی بده‌ی: که هەر خودا خودایه و هیچ خودای ترنیه وه موچه‌مه‌د پیغه‌مبه‌رو رابه‌ری ئەوه، وه ئەوته که نوێژ بکه‌ی و زه‌کات بده‌ی و رۆژووی ره‌مه‌زان بگری و چه‌جی مالی خودا بکه‌ی، ئەگه‌ر ته‌وانای ریگه‌وبانت ببی پیاوه‌که به پیغه‌مبه‌ری گوت: راست ده‌فه‌رمووی! عومه‌ر گوتی: قسه‌که‌یمان پی سه‌یربوو، چۆن له پیغه‌مبه‌ر ده‌پرسی و که‌چی پیی ده‌لی: راست ده‌فه‌رمووی، ئنجا گوتی: ئەه‌ی موچه‌مه‌د! ئیمان و باوهرم بۆ روون بکه‌ره‌وه، فه‌رمووی: ئەوته‌که باوهر بکه‌ی به خوداو به‌فریشته‌کانی خوداو به نامه‌کانی خوداو به پیغه‌مبه‌ره‌کانی خودا، وه باوهر بکه‌ی به رۆژی دوایی وه به‌قه‌زاو قه‌ده‌رو چاره‌نووسی خودایی به چاکی و به‌خراپی. گوتیه‌وه: راست ده‌فه‌رمووی، ئینجا گوتی: ئەه‌ی چاکه‌چییه؟ فه‌رمووی: چاکه‌ ئەوه‌یه که به چه‌شنی خودا به‌رستیت که وه‌ک چاوت له خودا بی وایی، خو ئەگه‌ر تۆیش ئەو نابینیت بیگومان که ئەو تۆ ده‌بینی ئینجا گوتی: پیم به‌فه‌رموو: قیامه‌ت که‌یه؟ فه‌رمووی: منیش هه‌روه‌ک تۆی ئی ده‌زانم گوتی: ده‌باشه، نیشانه‌کانیم پی به‌فه‌رموو، فه‌رمووی: ئەوته‌که منال به‌چاوی کاره‌که‌رو نوکه‌ر ته‌ماشای دایک و باوکی خوێان بکه‌ن، وه ئەوته‌که به‌چاوی خؤ ببینی: که پیخاوس و ره‌ش و رووت و ره‌جال و شوان و گاو و بێ به‌خاوه‌ن مولک و سامان و خانووبه‌ره‌و کۆشک و ته‌لاری ئی رابکێشن و فیزو ده‌عیه‌ی پیوه‌ بکه‌ن. عومه‌ر گوتی: ئینجا کابراکه‌ رویششت، جا له‌پاش ماوه‌یی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی پیم: ئەه‌ی عومه‌ر! ده‌زانی ئەو پرسیارکه‌ره‌ کئ بوو؟ گوتم: نه‌خه‌یر، خوداو پیغه‌مبه‌ر ده‌زانن، فه‌رمووی: ئەوه‌ جوهرائیل بوو هاتبوو که به‌و شیوه‌یه‌ ئیوه‌ فی‌ری دین و ئایینی خؤان بکات (ش/د/ت/ن) له‌ گێرانه‌وه _ریوایه‌تی‌که‌دا ئەمه‌شی زیاتره‌: فه‌رمووی: یه‌کی‌که‌ له‌و پینج شتانه‌که هه‌رخودا بو‌خۆی ده‌یزانی ئینجا هه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) ئەم ئایه‌ته‌ی به ته‌واوی خوینده‌وه:

{إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ - ۳۴/۴۱}

واته: به راستی بهس خودا دهزانی رۆژی قیامت که‌ی ده‌بی له پاشدا که پیاوه‌که رۆیشت پیغه‌مبهر (درودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: بیگی‌رنه‌وه بۆلام ئه‌وانیش که چوون بیهی‌ننه‌وه بۆ لای هیچیان نه‌دی. جا پیغه‌مبهر فه‌رمووی: نه‌وه جوهرائیل بوو هاتبوو که خه‌لکه‌که فی‌ری ئایینی ئیسلام بکات.

(۲) باسی دووه‌م: نیشانه‌کانی باوهری ته‌واو:

الباب الثاني: في أوصاف الإيمان الكامل

۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتَّنْسَائِيُّ.^(۱)

واته: له نه‌سه‌سی کو‌ری مالیکه‌وه (خوای ئی رازی بن) له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فه‌رمووی (درودی خوای له‌سهرین): که‌ستان به ته‌واوی باوهر ناهینئ و به ئیماندارئ ته‌واو حسیب ناکرئ هه‌تا منی خوشتر نه‌وی له باوک و له دایک و له منالی خو‌ی و له گشت خه‌لکی تریش سه‌رجه‌م. (ش/ن).

۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ.^(۲)

واته: دیسان له نه‌سه‌وه له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فه‌رمووی: (درودی خوای له‌سهرین) که‌ستان به ته‌واوی ئیمان و باوهر ناهینئ هه‌تا هه‌رچی بۆ خو‌ی پئ خوشه بۆ برای موسولمانیشی پئی خوش نه‌بی (ش/ت/ن).

۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا

(۱) بوخاری: ۱۵، ۱۴. ایمان. مسلم. ایمان: ۱۶۷، ۱۶۶ نسائی: ۵۰۲۸.

(۲) بخاری. ایمان/ ۱۳. مسلم ایمان: ۱۶۸، ۱۶۹. نسائی: ۵۰۳۱.

(۵) مسلم. ایمان: ۲۳۷. ترمذی. مناقب: ۳۷۳۶. نسائی. ایمان: ۵۰۳۳.

خۆش بوێ موسولمانه، وه ئه‌وه‌ی رقی له‌من بێ ناپاک و دووروو موناqqه (م/ت/ن).

٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ: وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ^(٦).

واته: له عه‌بدوللای کوپی عه‌مره‌وه (خودیایان ئی رازی بێ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمووی: (دروودی خوای له‌سه‌ریی): موسولمانی ساخ ئه‌و موسولمانه‌یه که موسولمانانی تر سه‌لامه‌ت و رزگارین له‌ زیانی ده‌ست و زمانی، وه موهاجیرو کوچکه‌ریش ئه‌و که‌سه‌یه که ره‌وێکا له‌و شته‌ی که خودا قه‌ده‌غه‌ی کردووه نه‌هی ئی کردووه (ش/ت/ن) تیرمیذی و نه‌سائی و ئه‌مشیان له‌م فه‌رمووده (حه‌دیث)ه زیاد کردووه: (خاوه‌نی ئیمان و به‌روا داری ته‌واویش ئه‌و که‌سه‌یه که مه‌ردوم - به‌ سه‌رو سامان و به‌مال و به‌گیان - لیی ئه‌مین و ئاسووده بن و مه‌ترسییان لیی نه‌بی).

٩- وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: تُطْعَمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(٧).

واته: دیسان ئه‌و گوتی: پیاوی له پیغه‌مبه‌ری پرسی (دروودی خوای له‌سه‌ریی) چی شتی له ئایینی ئیسلامدا زۆر چاکه؟ فه‌رمووی: نانبه‌ده به‌و سلاویش له هه‌موو که‌سه‌ی بکه، چ بیناسی و چ نه‌یناسی (ش/ن/د).

(٦) بخاری. ایمان: ١٠، ٦٤٨٤. مسلم. ایمان: ١٦٠، ١٦١، ١٦٢ ترمذی. زهد. ٢٥٠٤. نسائی. ایمان: ٥١٤

(٧) بخاری. ایمان: ١٢، ٢٨، ٦٢٣٦. مسلم. ایمان: ١٥٩. أبو داود. ادب: ٥١٩٣. نسائی. ایمان: ٥٠١٥. ابن ماجه.

أطعمه: ٣٢٥٣.

۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ^(۸).

واته: ئەبو ھورەیرە (خودای ئی زانی بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموێ: ئیمان (واته: باوهر: بپروا) ھەفتاو ئەوھندە لڤە، یا فەرمووێ: شەست و ئەوھندە لڤە، گەورە ترینی ئەو لڤانە وشە (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یە، وە ھەرە خوارووھەکیان لا بردنی ئازاری سەر ریگەو بانە، وە شەرم و ھەیا بەشیگە لە بەشەکانی باوهر (ش/د/ت/ن).

۱۱- عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الدِّينُ النَّصِيحَةُ، قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۹).

واته: تەمیمی داری (خوای ئی زانی بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموێ: (دروودی خوای ئەسەربێ): دین (واته: ئایین) بریتییه لە ئامۆژگاری و دڵسۆزی و ساغی. ئیمەش گوتمان: بەرابەر بەکی؟ فەرمووێ: بەرابەر بەخودا و قورئان و پیغەمبەر و پێشەوایانی موسولمانان و تیکرای موسولمانان (ش/د/ت/ن).

۱۲- عَنْ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: عەباسی کوپی عەبدولموطەلیب (خوای ئی زانی بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموێ: ھەر کەسێ خودا بەخودای خوێ بزانی و ئیسلام بە ئایینی خوێ و موھەد بە پیغەمبەری خوێ ئیتر تام و چەشی باوهر دەچیژی (م/ت).

(۸) بخاری. ایمان: ۹. مسلم. ایمان: ۱۵۲. أبو داود. السنة: ۴۶۷۶. ترمذی. ۲۶۱۴. نسائی. ایمان: ۵۰۱۹، ۵۰۲۰.

(۹) ذكره البخاري تعليقا في باب: الدين النصيحة. الإيمان مسلم. ایمان/ ۱۹۴. أبو داود. أدب: ۴۹۴۴. نسائی البيعة: ۴۲۰۸.

(۱۰) مسلم. ایمان: ۱۵۰ ترمذی: ایمان: ۲۶۲۳.

۱۳- وَلَئِیْ ذَاوُدَ: مَنْ أَحَبَّ لِلّٰهِ وَأَبْغَضَ لِلّٰهِ وَأَعْطَى لِلّٰهِ وَمَنَعَ لِلّٰهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ الْإِیْمَانَ^(۱۱).

واته: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ههر که‌سئ خو‌شه‌ویستی هه‌موو شتیکی ساخ له‌بهر ره‌زای خودایی، وه پق و پق لی گرتنی له ههر شتی دیسان ههر له‌بهر ره‌زای خودایی، وه به‌خشین و نه‌به‌خشینیشتی دیسان ههر له‌بهر ره‌زای خودا بی، ئه‌وه ئه‌و که‌سه به‌راستی باوهری ته‌واو ته‌واوه (د - س/صا).

۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِیْمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ. رَوَاهُ أَبُو ذَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: ئه‌بو هورهیره (خوای لی رازی بی) له پیغه‌مبهره‌وه (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ئه‌و موسولمانانه که به‌ته‌واوی باوهریان به‌خودا ته‌واوه ئه‌وانه‌ن که خوویان جوانه‌و ره‌فتاریان شیرین و په‌سه‌نده، چاترین و سه‌رده‌سته‌کانی ئیوه ئه‌و که‌سانه‌تانن که بوژنی خویان زور چاک و باشن! (د/ت - س/ح).

۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الزَّهْدِ وَابْنُ مَاجَةَ^(۱۳).

واته: دیسانه‌وه له‌وه‌وه له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فه‌رموئ: (دروودی خوای له‌سهرین): نیشانه‌ی ئیسلامبوونی مرو‌فه به شیوه‌یه‌کی جوان ئه‌وه‌یه که ههرچی له‌مه‌به‌ست و نامانجی ئه‌وه‌وه دووره وازی لی بیئی (ت-س/ماجه).

۱۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَأَشْهَدُوا لَهُ بِالْإِیْمَانِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ. (الآیة) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۴).

(۱۱) بستمب صالح (شرحه).

(۱۲) بستمب حسن (شرحه).

(۱۳) زواة الترمذی بستمب غریب (شرحه).

واته: ئەبو سه‌عید (خوای ئی رازی بێ) له پیڤه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموێ: (درویدی خوای نەسرین): ئەگەر دیتان که‌وا پیاوێ خووی گرتو‌ه به‌ هاموشوێ مزگه‌وته‌وه ئیتر شایه‌تی ئیمان و باوهری بۆ بدن که‌ ئەو پیاوه‌ خاوه‌ن ئیمان، چونکه‌ خودای گه‌وره‌ له‌م باره‌یه‌وه ده‌فه‌رموێ:

{إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ - ۱۸/۹}.

واته: به‌راستی که‌سی مزگه‌وت و مالی خودا ئاوه‌دان ده‌کاته‌وه و دروستی ده‌کا که‌ باوهری به‌خوداو به‌ روژی قیامه‌ت هه‌بێ، وه هه‌روه‌ها به‌ریکوپییکی نوێژبکا و به‌جوانی زه‌کات بدا، وه له‌به‌ر ئەوه‌ که‌ باوهری وه‌هایه‌: که‌ خێرو شه‌ر هه‌ر له‌لای خودایه‌، له‌ خودا نه‌بێ له‌ که‌سی تر نه‌ترسی، جا ئەم که‌سانه‌ هیوا وایه‌ له‌و خوداپی‌داوانه‌ بن که‌ شاره‌زای ریگه‌ی ره‌زای خوادو ریگه‌ی به‌خته‌وه‌ری هه‌ردوو دنیا بوون (ت- س / ح).

۳) باوهر زیاده‌وه‌م ده‌کا و ده‌سه‌سه‌ زیانی بێ نکه‌یه‌نی:

يزيد الايمان وينقص ولا تضره الوسوسة:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تَلَّيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ - ۲/۸}.

واته: موسوڵمانی به‌راستی که‌ ناوی خودا له‌لاینا برا، دلیان ده‌ترسی و له‌سام وه‌یه‌به‌تی خودا ده‌له‌رزێ، وه کاتی ئایه‌ته‌کانی خودایان به‌سه‌ردا ده‌خوینریته‌وه‌ و قورئانیان بۆ ده‌خوینریته‌وه‌ باوهریان زیاد ده‌کا و دلیان داده‌مه‌رزێ، وه هه‌میشه‌ پشت به‌ خودای خوێان ده‌به‌ستن.

۱۷- عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوَّلُ مَنْ بَدَأَ بِالْخُطْبَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ يَوْمَ الْعيدِ مَرْوَانُ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: الصَّلَاةُ قَبْلَ الْخُطْبَةِ. فَقَالَ: قَدْ تَرَكْتُ

مَا هُنَالِكَ. فَقَالَ: أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ يَدُهُ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

واته: طاریقی کوپی شیهاب (خوای نازنی بن) گوئی: یه کهم کهس که له پییش نویژی جه ژندا خوتبه‌یدا، مه‌پوان بوو، جا پیاوئ بوئ هه‌لساو گوئی: نویژی جه ژن له پییش خوتبه‌دایه، مه‌پوان گوئی: ئه‌وه‌ی تو ده‌ییلی ته‌رک کراوه! جا ئه‌بو سه‌عید گوئی: ئه‌م پیاوه ئه‌رکی سه‌رشانی خوئ به‌جئ هینا، به‌گوئی خووم له ده‌می هه‌زده‌تم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: (دروودی خوای له‌سه‌ری): هه‌رکه‌سئ له ئیوه شتیکی ناره‌وای دی با به‌زه‌بری ده‌ست و هیژی بازوو له‌ناوی ببا، جا ئه‌گه‌ر به‌ده‌ست نه‌یتوانی به‌زمان و به‌قسه‌و ئاموزگاری، ئه‌گه‌ر به‌زمانیش نه‌یتوانی به‌دل پیی ناخوش بی، ئه‌م کهسه‌یش که به‌س به‌دل پیی ناخوشه‌ باوه‌ری ته‌واو کره، ئه‌گینا به‌ده‌ست و به‌زمانیش به‌ره‌لستی ده‌کردو ده‌ره‌ست نه‌ده‌بوو له‌پیناوی هه‌قا هه‌رچی به‌سه‌ر به‌اتبایه. (م/د/ت/ن).

۱۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ وَأَكْثِرْنَ الْإِسْتِغْفَارَ فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ فَقَالَتْ: امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ جَزَلَةٌ: وَمَا لَنَا (يَا رَسُولَ اللَّهِ) أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: تَكْثِرْنَ اللَّغْنَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَمَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أُغْلِبَ لَذَى لُبِّ مِنْكُنَّ قَالَتْ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ) وَمَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ وَالدِّينِ؟ قَالَ: أَمَّا نُقْصَانُ الْعَقْلِ فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ تَعْدِلُ شَهَادَةَ رَجُلٍ فَهَذَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ، وَتَمَكُّثُ اللَّيَالِي مَا تُصَلِّي، وَتُفْطِرُ فِي رَمَضَانَ، فَهَذَا نُقْصَانُ

(۱) مسلم. ایمان: ۱۷۵. أبو داود. صلاة: ۱۱۴۰، ۴۳۴۰. ترمذی. فتن: ۲۱۷۲. نسائی. ایمان: ۵۰۲۳، ۵۰۲۴. ابن

الدِّينَ. وَعِبَارَةُ الْبُخَارِيِّ: أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ؟ قُلْنَ: بَلَى قَالَ: فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ دِينِهَا. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۲).

واته: ئیبنو عومەر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خوای لسه‌ریی) فهرمووی: ئەه‌ی ژن گه‌ل! خێرو خێرات زۆر بکه‌ن وزۆریش بپارێنه‌وه داوای ئی بووردن له‌ خودا بکه‌ن، چونکه‌ من له‌ شه‌وی ميعراجدا ديم که ئیوه‌ زۆرینه‌ی دۆزه‌خ بون ئافره‌تیکی به‌ده‌م و پليان گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبهری خوا! له‌به‌ر چیمان که‌وا ئیمه‌ زۆربه‌ی خه‌لکی ئاگرین؟ فهرمووی: زۆر ره‌ف و نه‌فرین ده‌که‌ن و سه‌پله‌یی له‌گه‌ل می‌رد ده‌که‌ن و چاکه‌ی ئه‌وتان له‌به‌رچاونه‌ی، که‌سم نه‌دیوه‌ که‌ وه‌ک ئیوه‌ هه‌م که‌م هۆش و هه‌م که‌م ئایین بێ، که‌چی له‌گه‌ل ئه‌وه‌شا پیاو به‌و هه‌موو زیره‌کی وزرنگیه‌وه‌ ده‌یخه‌له‌تین و بو‌ری ده‌ده‌ن، ژنه‌که‌ش گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبهری خودا! که‌م هۆشی و که‌م ئایینییه‌که‌مان کامه‌یه‌؟ فهرمووی: که‌م هۆشییه‌که‌تان بریتییه‌له‌وه‌ که‌ شایه‌تی دوو ژن به‌شایه‌تی تاقه‌ پیاوی حسیبه‌، ئەمه‌ که‌م هۆشییه‌که‌تان، ئافره‌تیش له‌کاتی بێ نو‌یژیدا چه‌ن شه‌وی ده‌مینێته‌وه‌ نه‌ نو‌یژ ده‌کاوه‌ نه‌ پو‌ژووی ره‌مه‌زان ده‌گرێ، ئەمه‌ش که‌م ئایینییه‌که‌تان عیباره‌تی بوخاری به‌م شیوه‌یه‌: ئەه‌ی ئه‌وه‌ نیه‌ ژن که‌ ده‌که‌ویته‌ بێنو‌یژییه‌وه‌ نه‌ نو‌یژ ده‌کاوه‌ نه‌ به‌پو‌ژوو ده‌بی؟ ژنه‌کان گوتیان: با وایه‌. فهرمووی: ده‌ ئه‌وه‌ نیشانه‌ی که‌م ئایینییه‌تی (ش/د/ت/ن).

۱۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ كَذَا، مَنْ خَلَقَ كَذَا حَتَّى يَقُولَ لَهُ مَنْ خَلَقَ رَبُّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَ ذَلِكَ فَلَيْسَ عِنْدَ اللَّهِ وَلَيْتَهُ. رَوَاهُ الْأَلَكَةُ^(۳).

واته: ئەبو هوریره له پیغه‌مبهره‌وه‌ ده‌فه‌رمو‌ی: (درویدی خوای لسه‌ریی): شه‌یتان دێ به‌لای یه‌کیکتانه‌وه‌ ده‌چیته‌ بن کلێشه‌یه‌وه‌ خته‌خته‌ی ده‌داو ده‌لێ: کێ ئەمه‌ی دروست کردووه‌؟ کێ ئه‌وه‌ی دروست کردووه‌؟ تا به‌ره‌به‌ره

(۲) بخاري، الحيض: ۳۰۴، ۱۴۶۲، ۱۹۵۱ مسلم، إيمان: ۲۲۸، ۲۳۹ نسائي: العيدين: ۱۵۷۵، ۱۵۷۸. ابن ماجه:

(۳) بخاري: بدء الخلق: ۲۲۷۶. مسلم، إيمان: ۲۴۲. أبو داود. السنة: ۴۷۲۱. تحفة الأشراف: ۱۴۱۶.

دهلئ: ئەه‌ی کئ‌ی خودای تۆ‌ی دروست کردووه، که کارگه‌یشت به‌م راده‌یه په‌نا بگرن به خوداو وازیبنن. (ش/د).

۲۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ مَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ فَيَقُولُ اللَّهُ، فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً فَلْيَقُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ^(۴).

واته: دیسان له‌وه‌وه پی‌غه‌مبه‌ر ده‌فه‌رمو‌ی (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن): شه‌یتان د‌ی به‌لای یه‌کی‌تانه‌وه تا له خ‌شته‌ی ب‌با د‌هلئ: ک‌ئ‌ی ئاسمانی دروست کردووه، ک‌ئ‌ی زه‌وی دروست کردووه، ئە‌ویش د‌هلئ: خودا، جا ه‌هر که‌س‌ئ‌ی له‌م باب‌ه‌ته‌وه تو‌وش‌ئ‌ی ش‌ت‌ئ‌ی بو‌و باب‌لئ: باوهر‌م ه‌ه‌یه به خوداو به پی‌غه‌مبه‌رانی خودا. (ش).

۲۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يَزَالُونَ يَقُولُونَ مَا كَذَبَ مَا كَذَبَ حَتَّى يَقُولُوا هَذَا اللَّهُ خَلَقَ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ - رَوَاهُ الشَّيْخَانِ^(۵).

واته: ئە‌ه‌ه‌س له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمو‌ی (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن): خودای خ‌اوهرن شان و ش‌کو‌ ده‌فه‌رمو‌ی: ئۆ‌مه‌ته‌که‌ت د‌هلئ‌ن: ئە‌مه‌واو ئە‌وه‌وا، تا به‌ره‌به‌ره سه‌رده‌کی‌ش‌ئ‌ی بو‌ ئە‌وه‌وه د‌هلئ‌ن: باشه ئە‌وا خودا ئە‌م خ‌ه‌ل‌ک‌ و ج‌یه‌انه‌ی دروست کردووه ئە‌ه‌ی ک‌ئ‌ی خودای دروست کردووه. (ش).

۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْوَسْوَسةِ قَالَ: تِلْكَ مَخْصُصُ الْإِيمَانِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۶).

واته: عه‌بدول‌ل‌ا (خ‌وای ئ‌از‌ئ‌ی ب‌ئ‌) گو‌ت‌ئ‌ی: له‌بار‌ه‌ی وه‌سو‌ه‌سه‌وه له پی‌غه‌مبه‌ریان پ‌رسی (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) فه‌رمو‌ی: وه‌سو‌ه‌سه‌ه‌یچ ن‌یه ئە‌وه ن‌یشانه‌ی باوهر‌ی په‌تی‌ه (م).

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۲۲۷۶. مسلم. ایمان: ۲۴۱.

(۵) مسلم. ایمان: ۲۴۹. تحفة الأشراف: ۱۵۸۰.

(۶) مسلم. ایمان: ۲۴۰.

۴- باسی سییه‌م: باسی گه‌وره‌یی نایین:

الباب الثالث: في فضائل الدين:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا - ۳/۵}

واته: خودای خاوه‌ن شان و شکۆ له قورشانى پیرۆزدا ده‌فه‌رموئى: من خۆم نایینى ئیسلام بو ئیوه په‌سه‌ند کردووه.

۲۳- عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أُلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنْ عَمَلٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

واته: عوباده‌ی کو‌ری صامیت (خوای نى زانى بى) له پيغه‌مبه‌ره‌وه (برو‌دى خوای نه‌سرين) ده‌فه‌رموئى: هه‌ر كه‌سێ شايه‌تى بدا كه بيجگه‌ له يه‌زدانى پاك خودای تر نيه‌و هه‌ر بو‌ خو‌ی خودايه‌و تاكو ته‌نيايه‌و هاوبه‌شى نيه‌, وه شايه‌تى بدا كه موچه‌مه‌د به‌نده‌و پيغه‌مبه‌رى خودايه‌, وه عيساش به‌نده‌و پيغه‌مبه‌رى خودايه‌و به‌ فه‌رمووده‌ی خودا له مه‌ريه‌م بووه‌و ره‌حه‌متي‌كه‌و خودا ناردوويه‌تى, وه شايه‌تى بدا كه به‌هه‌شت راسته‌و دۆزه‌خ راسته‌, هه‌ر كه‌سێ ئه‌م شايه‌تیه‌ي به‌دا له‌سه‌ر ئه‌م شي‌وه‌يه‌ خودا ده‌يخاته به‌هه‌شته‌وه‌, ئيتر كرده‌وه‌ی هه‌رچى بى. (ش).

۲۴- عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغَفَّارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَانِي جِبْرِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِكَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، ثُمَّ قَالَ: فِي الرَّابِعَةِ: عَلَى رَغَمِ أَلْفِ أَبِي ذَرٍّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

(۱) بخاري: أنباء: ۲۴۲۵. مسلم: إيمان: ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱.

(۲) بخاري: ۱۲۳۷، ۱۴۰۸، ۲۲۸۸، ۲۳۲۲، ۵۸۲۷، ۶۳۶۸، ۶۴۴۲، ۶۴۴۴. مسلم: إيمان: ۲۶۸، ۲۶۹.

واته: ئەبو زه‌هری غه‌ففاری (خوای ئی زازی بێ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: جوهرائیل (دروودی خوای له‌سهرین) هات بو لام ئەم مژده‌یه‌ی بو هی‌نام: که هه‌ر که‌سێ له ئۆمه‌تم له‌سه‌ر ئیمان به‌مری و له‌کاتی مردندا هیچ هاوبه‌ش بو خودا په‌یدانه‌کا ده‌چیته‌ به‌هه‌شت، منیش گوتم: با داوینپیسیش بکاو بادزیش بکا؟ فه‌رمووی: به‌لێ، با زیناش بکاو با دزیش بکا دیسان گوتم: با زیناش بکاو با دزیش بکا؟ فه‌رموویه‌وه، به‌لێ با زیناش بکاو با دزیش بکا تا له‌سه‌ری جاری چواره‌مدا فه‌رمووی: به‌کویرایی چاوی ئەبو زه‌ره‌وه. (ش/ت).

۲۵- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أَخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا قَالَ: إِذَا يَتَكَلَّمُوا وَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأْتِمًا^(۳).

واته: موغازی کوپی جه‌به‌ل (خوای ئی زازی بێ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ شایه‌تی بدا، به‌زمان و به‌دل باوهری پیی هه‌بی: که هه‌ر خودا خودایه، موحه‌مه‌د فروستاده‌ی ئه‌وه، ئیتر خودا هه‌م له‌ش و هه‌م گیانی ئه‌و که‌سه‌ قه‌ده‌غه‌ ده‌کا له‌سه‌ر ئاگری دۆزه‌خ، منیش عه‌زیم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بو ئەم مژده‌ خو‌شه‌ به‌خه‌لک رانه‌گه‌یه‌نم، تاخو‌شییان تی بکه‌وی، فه‌رمووی: ئاخ‌ر سارد ده‌بنه‌وه‌و پشتی ئی ده‌که‌نه‌وه، جا موغاز له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگا ئەم فه‌رمووده‌یه‌ی راگه‌یان‌دو گێپرایه‌وه بو موسو‌لمانان، نه‌بادا به‌شاردنه‌وه‌ی گونا‌ه‌باربێی (ش/ت).

۲۶- وَعَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رِذْفَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ فَقَالَ: يَا مُعَاذُ هَلْ تَذَرِي مَا حَقَّ لِلَّهِ عَلَى الْعِبَادِ وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ؟

قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا. قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُبَشِّرُ النَّاسَ؟ قَالَ: لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَكَلَّبُوا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

واته: دیسان ئه‌و گوتی: له پاشکۆی پیغه‌مبه‌ردا بووم (دروودی خوای له‌سهرین) به‌سواری که‌ری پیا‌یان ده‌گوت عوفه‌یر، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌ی موعا‌ذا! ئایا ده‌زان‌ی ماف و هه‌قی خودا له‌سه‌ر به‌نده‌کان‌ی خو‌ی چیه‌ ماف و هه‌قی به‌نده‌کانیش له‌سه‌ر خودای خو‌یان چیه‌؟ گوتم: خودا و پیغه‌مبه‌ر خو‌یان باش ده‌زانن، فه‌رمووی: مافی خودا — له‌سه‌ر به‌نده‌کان — ئه‌وه‌تان‌ی که‌ هه‌ر خودا بپه‌رستن و هیچ هاوبه‌شی بو‌ دانه‌نین، مافی به‌نده‌کانیش له‌سه‌ر خودای که‌وره‌و مه‌زن ئه‌وه‌یه‌ که‌ هه‌رکه‌سه‌ی هاوبه‌شی بو‌ په‌یدا نه‌کا ئازارو سزای نه‌دا گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌با ئه‌م مژده‌ خو‌شه‌ به‌ خه‌لک بده‌م؟ فه‌رمووی: نه‌که‌ی، مژده‌یان نه‌ده‌یت‌ی ئه‌گینا پشت به‌مه‌ ده‌به‌ستن و پشت‌ی ئی ده‌ده‌نه‌وه‌و له‌کردنی کاری باش سارد ده‌بنه‌وه‌ (ش/ت).

۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: إِيْمَانٌ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ. قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: حَجٌّ مَبْرُورٌ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

ئه‌بو هوره‌یره گوتی: له پیغه‌مبه‌ریان پرس‌ی (دروودی خوای له‌سهرین): چ کاری زۆر خێرو که‌وره‌یه، فه‌رمووی: ئیمان و باوهر به‌خودا و به پیغه‌مبه‌ری خودا گو‌ترا: ئینجا چی تر؟ فه‌رمووی: خه‌بات و غه‌زاو تی‌کو‌شان له‌ ری‌گه‌ی خودادا گو‌ترا: ئینجا چی تر؟ فه‌رمووی: هه‌ج‌ی دروست (ش/ن).

(۴) بخاری: ۵۹۶۷، ۶۲۶۷. مسلم: ئیمان: ۱۴۲.

(۵) بخاری: ۲۶، ۱۵۱۹. مسلم: ئیمان: ۲۴۴.

٢٨- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِمِثْلِهَا وَفِي رِوَايَةٍ إِلَّا أَنْ يَتَحَاوَرَ اللَّهُ عَنْهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(٦).

دیسان له‌وه پیغه‌مبەر ده‌فه‌رموئ: (درویدی خوای له‌سهرین): کاتئ یه‌کئ له ئیوه به جوانی موسولمان بوو، ئیتر هەر چاکه‌یئ بکا یه‌ک به ده تا یه‌ک به جهوت سه‌د بوئ ده‌نوسرئ، وه هەر خراپه‌یئ بکا یه‌ک به ده تا یه‌ک بوئ ده‌نوسرئ. له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: مه‌گهر خودا چاوپووشی ئی بکاو له‌سه‌ری نه‌نوسئ.

٢٩- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزَنْ شَعِيرَةٌ مِنْ إِيْمَانٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزَنْ بُرَّةٌ مِنْ إِيْمَانٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزَنْ ذَرَّةٌ مِنْ إِيْمَانٍ؟ قَالَ: أَبُو سَعِيدٍ: فَمَنْ شَكَّ فَلْيَقْرَأْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ^(٧).

ئه‌نه‌س له‌ پیغه‌مبەر‌وه ده‌فه‌رموئ (درویدی خوای له‌سهرین): هه‌رکه‌سئ بئئ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و سه‌نگایئ ده‌نکه جویئ ئیمان و باوە‌ڕ له‌ دل‌یا بئ، یا سه‌نگئ ده‌نکئ گه‌نم، یا سه‌نگئ میروو له‌ ورده‌یئ له‌ ئاگرئ دۆزه‌خ ده‌رده‌چئ، ئه‌بو سه‌عید ده‌لئ: ئه‌گه‌ر که‌سئ له‌م باسه‌دا گومانئ هه‌یه‌ یا بۆ راست و دروستئ ئه‌م قسه‌یه‌ با ئه‌م ئایه‌ته‌ بخوینئ: {إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ}: خودا به‌قه‌د تووزئ، یا به‌قه‌د تووسقائئ زۆرو سته‌م له‌که‌س نا‌کا - ٤٠/٤.

٣٠- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْيَهُودِ قَالَ: لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، آيَةٌ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرَءُوهَا لَوْ عَلَيْنَا مَعَشَرَ الْيَهُودِ نَزَلَتْ لَا نَخْذَنَّا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيْدًا. قَالَ: أَيُّ آيَةٍ؟ قَالَ: (الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ

(٦) بخاري: إيمان: ٤٢. مسلم: إيمان: ٣٣١.

(٧) بخاري: إيمان: ٤٤، ٤٤٧٦، ٦٥٦٥، ٧٤١٠، ٧٤٤٠، ٧٥٠٩، ٧٥١٠، ٧٥١٦. مسلم: إيمان: ٤٧٧.

الإِسْلَامَ دِينًا). قَالَ عُمَرُ: قَدْ عَرَفْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ وَالْمَكَانَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ قَائِمٌ بِعَرَفَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٨).

واته: پیاویکی جوله‌که به عومهری وت: ئەو فەرمان‌پەرەوای موسولمانان ئایەتی له قورئانە‌که تاندا هه‌یه ده‌وری ده‌که نه‌وه، ئە‌گەر ئەو ئایەته بو ئی‌مه بهات‌بایه که کۆمه‌لی جوله‌که‌ین روژی هاتنی ئەو ئایەته‌مان هه‌موو سالی ده‌کرد به جه‌ژن. عومهر (خوای ئی‌زازی بێ) گو‌تی: کام ئایەته‌یه؟ گو‌تی: {الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}.

واته: ئە‌م‌ڕۆ من ده‌ستوری ئایینی ئی‌ه‌وم ته‌واو‌کرد بو‌تان و نازو نیعمه‌ت و به‌هره‌ی خو‌م روژاند به‌سه‌رتانا، وه‌ک فه‌ت‌ح‌ی مه‌که‌و گه‌لی شتی تر، وه ئایینی ئی‌سلام کرد به ئایینتان، عومهریش گو‌تی: خو‌شمان گه‌لی باش ده‌زانین هه‌م ئەو روژه‌و هه‌م ئەو شو‌ینه‌ی که ئەم ئایەته‌ی تیا هاته خواره‌وه بو پی‌غه‌م‌به‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربێ) که روژ روژی هه‌ینی بوو، وه‌کات کاتی جه‌ژنی قوربان بوو، پی‌غه‌م‌به‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربێ) ئەو ده‌مه له‌کی‌وی عه‌ره‌فه وه‌ستا‌بوو خه‌ریکی کردنی هه‌ج‌ج‌ول ویدا‌عبوو، واته: ئی‌مه‌ش ئەو روژه‌مان کرد‌وه به جه‌ژن له دو‌ولا‌وه، چون‌که هه‌م روژی عه‌ره‌فه‌و هه‌م روژی هه‌ینی جه‌ژنی گه‌لی ئی‌سلامه (ش/ت).

٣١- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْمُوجِبَاتُ؟ فَقَالَ: مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ^(٩).

واته: جابیر (خوای ئی‌زازی بێ) گو‌تی: پیاو‌ی هاته خزه‌تی هه‌زه‌ت (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربێ) گو‌تی: ئە‌و پی‌غه‌م‌به‌ری خو‌دا! ئەو دو‌وشته چی و چین که یه‌کی‌کیان ده‌بی به‌ه‌وی چوونه به‌ه‌شت و ئە‌و‌یتریان ده‌بی به‌ه‌وی چوونه دو‌ژه‌خ؟ فەر‌مو‌وی: هه‌ر که‌سی له‌سه‌ر ئی‌مان و با‌وه‌ڕ به‌خو‌دا به‌مر‌ی و هه‌یج

(٨) بخاری. ایمان: ٤٥، ٤٤٠٧، ٤٦٠٦، ٧٢٦٨. مسلم. تفسیر. ٧٤٤١، ٧٤٤٢، ٧٤٤٣.

(٩) مسلم. ایمان: ٣٦٥.

هاوبه‌ش دانه‌نئ بۆ خودا، ئەوه ده‌چیتته به‌هه‌شت، وه هه‌رکه‌سئ هاوبه‌ش بۆ خودا دابنئ و له‌سه‌ر ئەه‌وه‌حاله به‌مرئ و ته‌وبه‌ی ئی نه‌کا، ئەوه ده‌چیتته ناو ئاگری دۆزه‌خ. (م).

٣٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لَأُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا أَوْ يَفْعَلُوا بِهِ. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ^(١٠).

واته: ئەبو هورهیره له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (دروودی خوای له‌سهرین): ئەو دله راوکی و وراویه که له بابته تاوانه‌وه به دئی ئومه‌تما راده‌بوورئ خودا چاوپۆشی له‌وه ده‌کا به مه‌رجئ به قسه نه‌یڵین و به کرده‌وه‌یش نه‌یکه‌ن. (م).

٣٣- وَلِلْبَحَارِيِّ تَعْلِيْقًا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَبُّ الدِّينِ إِلَى اللَّهِ الْخَفِيفَةُ السَّمْحَةُ^(١١).

واته: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: خۆشه‌ویست ترین دین و ئایین لای خودا ئەم ئایینه پاک و بێ گه‌رد و دوور له باطیل و شتی پرپووچه‌یه، وه ئەم ئایینه خۆش و ئاسانه‌یه!

(بوخاری ئەم هه‌دیته‌ی به ته‌علیق ریوایه‌ت کردوه)

٣٤- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ أَبِي النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالْتِسْيَانَ وَمَا أَسْتَكْرَ هُوَا عَلَيْهِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ^(١٢).

واته: ئیبنو عه‌بباس (خوای ئازى بێ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ (دروودی خوای له‌سهرین): خودا تۆله‌و عیقابی ئەم سئ جووره گونا‌هه‌ی له‌سه‌ر ئومه‌تم هه‌لگرتوه:

یه‌که‌م: گونا‌هئ که خاوه‌نه‌که‌ی به هه‌له بیکا.

دووهم: گونا‌هئ خاوه‌نه‌که‌ی له بیرى نه‌بئ.

سێیه‌م: ئەه‌ه‌شتانه‌ی به زۆر پێیان بکه‌ن، (ئیبنو ماجه).

(١٠) بخاري. عتق: ٢٥٢٨، ٥٢٦٩، ٦٦٦٤. مسلم. إيمان: ٢٢٧، ٢٢٨.

(١١) بخاري. إيمان. باب رقم ٢٩ قبل رقم: ٢٩ فتح الباری مباشرة.

(١٢) ابن ماجه. طلاق: ٢٠٤٠، ٢٠٤٤.

۵) خودا ته نیا ئایینی ئیسلام قه‌بوول ده‌کا:

فصل - لا یقبل الله إلا الدين الإسلامي:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ - ۸۵/۳}

واته: هه‌رکه‌سی پیه‌ره‌وی هه‌ر ئایینیکی تر بکا جگه له ئایینی ئیسلام، نه‌وه خودا نه‌وه ئایینه‌ی تری ئی وه‌رناگری و لیبی قه‌بوول نا‌کا، وه نه‌وه که‌سه له پاشه‌ روژا له تا‌قمی زیان کردووه‌کان ده‌ژمی‌ری.

۳۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

واته: ئیبنو عومهر (خوای ئی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمو‌ی: له‌لایه‌نی خواوه‌ فه‌رمانم پئ کراوه‌ که‌ جه‌نگ له‌گه‌ل نه‌م خه‌لکه‌دا بکه‌م هه‌تا گه‌واهو شایه‌تی ده‌ده‌ن که‌ هه‌ر خودا خودایه‌وه خودای ترنیه‌وه مو‌حه‌مه‌د پی‌غه‌مبه‌ری خودایه‌وه هه‌تا نو‌یژ ده‌که‌ن و زه‌کات ده‌ده‌ن، جا هه‌ر کاتئ نه‌مه‌یان کرد ئیتر سه‌رومالیان و گیان و سامانیان له‌ من قه‌ده‌غه‌ ده‌که‌ن، مه‌گه‌ر نه‌وه هه‌ق و مافه‌ی که‌ ئیسلام دایناوه‌، ئیتر له‌وه‌ دوا حیساب و ئی پرسینه‌وه‌یان له‌سه‌ر خودایه‌وه خودا خو‌ی نا‌گای له‌ دلایانه‌ (ش/د/ت/ن).

۳۶- عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَحِلَّتْ لِيَ الْمَغَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي،

(۱) بخاری: ۱۳۹۹، ۱۴۵۷، ۲۹۴۶، ۶۹۲۴، ۷۲۸۲، ۱۴۰۰، ۱۴۵۶، ۶۹۲۵، ۷۲۸۵، مسلم: ۱۲۴ - ۱۳۰ أبو داود:

۱۵۵۶، ۱۵۵۷. ترمذی: ۳۶۰۷. نسائی: ۲۴۴۲، ۳۰۹۱، ۳۰۹۲، ۳۰۹۳، ۳۹۸۰، ۳۹۸۱، ۳۹۸۳، ۳۹۸۵.

وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

له جاییره وه له پیغه مبه ره وه (درودی خوی له سهرین) ده فهرموئ: خودا ئهم پینچ به هره یه به من داوه، له پیش مندا ئهم پینجه ی به کهسی تر نه داوه: یه کهم: تاماوهی مانگهری یه ک دورن له سام و شکوی خوم و له شکرم زنده قیان دهچی و وره بهرده دن، ئهمه بووه بهووی سهرکه وتن بو ئیمه.

دووهم: سهر رووی زهوی هه مووی بو ئیمه کراوه به مزگه وت و خوله که ی پاکه وه که ره که ئاو نه بوو ته یه مووی پی ده کهین، جا له له بهر ئهمه ههر کهسی له ئومه تم له هه رلا نویژی لی بوو بانویژی خوی بکا (ئیتر مزگه وت و ئاو بوون لهوئ یا نه بوون قهینا کا).

سییه م: مائی تالانی کافرانیش بو من هه لال کراوه، له پیش مندا بو کهسی تر هه لال نه بووه.

چواره م: تکاو شه فاعه تم پی خه لات کراوه له روژی قیامه تدا تکا ده کهم بو ئومه تم بو خاس و خراپیان.

پینجه م: جاران پیغه مبه ره کان ههر که سه یان له سهرده می خویا ره وانه ده کرا بو سهر هوزه که ی خوی به تایبه تی، به لام من خودا ره وانه ی کردوم بو سهر به ره ی ئاده می زاد به گشتی (ش / ت / ن).

٦) باسی چواره م: باوهر به چاره نووس (قه ده ن):

الباب الرابع: فی الإیمان بالقدر

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۚ ٥٤/٤٩}.

ئیمه هه موو شتی کمان به پیی چاره نووسی خودایی دروست کردوه.

۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمَّا قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابٍ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئەبو ھورەیرە لە پیغەمبەرەو دەفەر موی: (دروێ خۆی لەسەڕین) کاتێ خودای گەورەو بەشکوو بپارییدا ئەم خەڵک و جیهان و بوونەوەرە دروست بکا، لەنامەیەکا نووسی: رەحمەت و میهرەبانی من پیش رۆ و خەشەم دەکەوێ، بەحرێ رەحمەتەم ھەرکاتێ ھاتە جوو و خروو، ئاگرو بلیسەئێ کوورەئێ رۆ و غەضەبەم دەکوژینیئەو، وە ئەو نامەئێش (کە ئەمەئێ تیا نووسراوە) لەلای خودا خۆئێتێ لە سەر و تەخت و بارەگا (عرش) ھەو دایناوە! (ش/ت).

۳۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجَّسَانِهِ، كَمَا تُنْتَجِ الْبَهِيمَةُ بِهَيْمَةٍ جَمْعَاءَ هَلْ تُحْسِنُونَ فِيهَا مِنْ جَذَعَاءَ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَأَقْرَأُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ (فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ - رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۲)).

واتە: دیسان ئەو گوێ: پیغەمبەر (دروێ خۆی لەسەڕین) فەر موی: ھەموو مندالێ کاتێ لەدایک دەبێ بە سروشت، بەخودا کرد، ئامادەئێ بوو خودا ناسین، بەلام لەو دوا باوک و دایکێ و نەریت و دەستوورو باوێ ناو کوومەل دەیگوێزن و لەپێ دەری دەکەن، جا یا دەیکەن بە جوولەکە یا بەگاوری یا بە ئاگر پەرست، بەئێ ھەموو مندالێ لە سەرەتاو بە خودا کرد لەسەر ئایینی راست و دروست لەدایک دەبێ ھەر وەک چۆن بەچکەئێ ئازەل و مالات بە تەواوێ و بەبێ کەموکوپی لەسەرەتاو لەدایک دەبن: ئەو تانی نابینن کە بەچکەئێ لەو بەچکانە لەکاتێ لەدایک بووندا لووتی بپاڤێ، یا گوێی قرتاڤێ، یا کەمێ و کووپی و ناتەواوئێ ھەبێ!

(۱) بخاری. بدأ الخلق: ۳۱۹۴، ۷۴۲۲، ۷۴۵۷، ۷۵۵۳، ۷۵۵۴. مسلم. توبة: ۶۹۰۳، ۶۹۰۴، ۶۹۰۵.

(۲) بخاری. جنائز: ۱۳۵۹، ۱۳۵۸، ۴۷۷۵، ۶۵۹۹. مسلم. قدر: ۶۶۹۷، ۶۶۹۹، ۶۷۰۰.

ئینجا ئەبو هورهیره گوتی: ئەگەر حەزیزیش دەکەن بۆ پەشتیوانی ئەم
باسە ئەم ئایەتە بخویننەوه:

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ
۳۰/۲۰}.

واتە: ئەو سیفەت و سروشتە خودا کردە بگرن کە خودای گەوره لە
سەرەتاوە بەره‌ی ئادەمیزای لەسەر دروست کړووه، ئەو ئایینی راستی
دەستکردی خودا خۆیەتی، بۆیە هەرگیزاو هەرگیز گۆرانی بۆ نیە. (ش/د/ت).

۳۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اخْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى عَلَيْهِمَا
السَّلَامُ عِنْدَ رَبِّهِمَا فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى قَالَ: مُوسَى أَنْتَ آدَمُ الَّذِي خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ
وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتُهُ وَأَسْكَنَكَ فِي جَنَّتِهِ ثُمَّ أَهْبَطْتَ النَّاسَ
بِخَطِيئَتِكَ إِلَى الْأَرْضِ فَقَالَ: آدَمُ أَنْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلَامِهِ
وَأَعْطَاكَ الْأَلْوَابَ فِيهَا تَبَيَّنَ كُلُّ شَيْءٍ وَقَرَّبَكَ نَجِيًّا فَيَكُمُ وَجَدْتَ اللَّهُ كَتَبَ التَّوْرَةَ
قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ قَالَ: مُوسَى بَارِيعِينَ عَامًا. قَالَ: آدَمُ فَهَلْ وَجَدْتَ فِيهَا (وَعَصَى آدَمُ
رَبَّهُ فَعَوَى) قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: أَفَتَلُومُنِي عَلَى أَنْ عَمِلْتُ عَمَلًا كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى أَنْ أَعْمَلَهُ
قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بَارِيعِينَ سَنَةً؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

واتە: دیسانەو گوتی: پێغه‌مبەر (درودی خۆی لەسەربە) فەرمووی: ئادەم و
مووسا (درودی خۆیان لێبێ) لە خزمەتی پەروردگار یاندا بوو بە دەمە قالیان، لە
ئەنجامدا ئادەم مووسای بۆردا، مووسا فەرمووی: تۆ ئەو ئادەمە کە
خودای گەوره بە دەستی خۆی دروستی کردی و لە گیان و رحەمەتی خۆی
گیانی کرد بە بەرتاو بە فریشتەکانی خۆی فەرموو کورنوشیان بۆ بردی و لە
بەهەشتی خۆیا داینا، کەچی بە تاقە گوناھێ ئەم خەڵکەت لە بەهەشت
دەرکردو داتیەپەراندن بۆ سەر زەوی! ئادەمیش فەرمووی: تۆش ئەو

(۳) بخاری. قدر: ۶۶۱۴. مسلم. قدر: ۶۶۸۴، ۶۶۸۵، ۶۶۸۶. أبو داود: السنة: ۴۷۰۱. ابن ماجه. قدر: ۸۰.

مووسایه‌ی که خودا په‌سه‌ندی کردی و کردیتی به پیغه‌مبه‌رو قسه‌ی له‌گه‌ل کردی و له‌چهن ته‌خته له‌وحيکا ته‌وراتی بو ناردی، که باس و خواسی هه‌موو شتیکیان تیاوو، سه‌ره‌پای ئەمانه‌ش نزیک‌ی کردیته‌وه له‌ خو‌یه‌وه‌و رازو گو‌فتوگو‌ی له‌گه‌ل کردی، ئاده‌م وتی: باشه، ئەدی وه‌ک له‌ ته‌وراتا دیوته به‌چهن‌د سال له‌پیش دروستکردنی مندا خودا ته‌وراتی نووسیوه؟ مووسا فه‌رمووی: به‌ چل سال ئاده‌م، فه‌رمووی: باشه ئەم ئایه‌ته‌ت له‌ ته‌وراتا دیوه که ده‌فه‌رمووی: {وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى - ۱۲۱/۲۰} واته: ئاده‌م له‌ فه‌رمانی خودا ده‌رچوو، وه‌ ئەو ئاواته‌ جوانه‌که‌مانه‌وه‌ بوو له‌ به‌هه‌شتا له‌ ده‌ستی ده‌رچوو، فه‌رمووی: به‌ئێ فه‌رمووی: ده‌ ئیتر چۆن سه‌ره‌زنه‌شتم ده‌که‌ی له‌سه‌ر کردنی کاری که خودا به‌ر له‌وه‌ که من دروست بکا به‌چل سال له‌سه‌ری نووسیوم که ئەو‌کاره‌ بکه‌م؟ پیغه‌مبه‌ر (دودی خوی له‌سه‌رین) فه‌رمووی: جا ئاوا ئاده‌م مووسای به‌زاند (ش/د/ت/ن).

۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (مَنْى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ قَالَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، نُطْفَةٌ ثُمَّ يَكُونُ عِلْقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، يَكْتُبُ رِزْقَهُ وَأَجَلَهُ وَعَمَلِهِ وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ. فَوَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۴).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کو‌ری مه‌سه‌عوود (خوی ئی‌زازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ری راستگو‌ که فه‌رمایشتی جیگه‌ی باوهره‌ ده‌فه‌رمووی (دودی خوی له‌سه‌رین): هه‌ریه‌کی له‌ئیه‌وه‌ که خودا دروستی ده‌کا چل روژ به‌ تو‌مه‌یی (نوطفه‌یی) له‌ سکی

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۰۸، ۳۳۲۲، ۶۵۹۴، ۷۴۵۴. مسلم. قدر: ۶۵ - ۶۸. أبو داود. قدر: ۴۷۰۸. ترمذی.

دایکیا کۆ ده‌کریته‌وه‌و ده‌میڤیتیه‌وه، ئینجا به چل رۆژی تریش ده‌بی به پارچه خوینیکی مه‌ییو، ئینجا به چل رۆژی تریش ده‌بی به پارچه گوشتی به‌قه‌د پاروویی، ئینجا گیانی به به‌را ده‌کری، جا خودای گه‌وره‌ فه‌رمان ده‌کا به‌و فریشتیه‌ که گیان ده‌کا به به‌ریا ئه‌م چوار وشه‌یه بنووسی:

یه‌که‌م: رزق و رۆزی چیه‌و چی نیه.

دووهم: ئه‌جه‌ل و ئاکامی که‌یه و که‌ی نیه.

سییه‌م: کار و کرده‌وی.

چوارهم: به‌ده‌خت و به‌دکار ده‌بی یا کامه‌ران و به‌ختیار ده‌بی. ده‌سا به‌و تاقه خودایه که هه‌ر خۆی خودایه که‌سی واهیه کردار و ره‌فتاری وه‌ک کردار و ره‌فتاری به‌هه‌شتی وایه، له‌ خه‌لک وایه که به‌هه‌شتیه، به‌لام نامه‌ی چاره‌نووسی ده‌ست پێشکه‌ری ئی ده‌کا و ده‌ست ده‌کا به کردنی کاری خه‌لکی دۆزه‌خ و ده‌چیته دۆزه‌خه‌وه، که‌سی و اشتان هه‌یه به کردار و ره‌فتار بی له دۆزه‌خی ده‌چی، له‌ خه‌لک وایه جه‌هننه‌مییه، به‌لام نامه‌ی چاره‌نووسی پێش ده‌ستی ئی ده‌کا و خاتیمه‌ی به خیر ده‌گه‌ری و ده‌ست ده‌کا به کردنی کرده‌وی باش و ده‌چیته ناو به‌هه‌شت و ده‌بی به به‌هه‌شتی! (ش/د/ت/).

٤١- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ شَيْءٍ بِقَضَاءٍ وَقَدَرٍ حَتَّى الْعَجْزُ وَالْكَيسُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَمَالِكٌ^(٥).

واته: ئیبنو عومه‌ر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌موو شتی به‌سه‌ر نفیشت و خودا کرد و قه‌زاو قه‌ده‌ره، ته‌نانه‌ت گیلی و ژیریش! (ش/مالک).

٤٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: جَاءَ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْقَدَرِ فَتَرَكْتُ (يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ^(٦)).

واته: ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بێ) گوتی: بپه‌رسته‌کانی قورەیش دەهاتن له بابەت سەرنقیشتەوه مله ملیان له‌گەڵ پیغه‌مبەردا دەکرد (درودی خوای لەسەربین) وه دهیان گوت: چاره‌نووس و سەرنقیشت و قه‌زاو قەدەر نیه و شت هه‌تا روونەدا خودا نایزانێ جا ئەم ئایه‌ته هاته خواره‌وه:

{يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۝٤٨/٤٩-٤٨/٥٤}.

واته: له‌و رۆژهدا كه له‌ناو ئاگری دۆزه‌خ دا، له‌په‌و روو به‌سەر دەموچاودا راده‌کێشری‌ن و به‌کێش دەکری‌ن، به‌ته‌وسه‌وه پێیان ده‌لێن: بچێ‌ژن پیاچزانی ئاگری سوور، بێگومان ئیمه هه‌موو شتی‌که‌مان به‌پێی سەرنقیشت و قه‌زاو قەدەر دروست کردووه. (م/ت).

٤٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٦).

واته: عه‌بدوللای کو‌ری عه‌مری کو‌ری عاص گوتی: پیغه‌مبەر (درودی خوای لەسەربین) ده‌فه‌رمووی: خودا په‌نجا هه‌زار سال له‌پێش دروستکردنی ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا سەرنقیشتی هه‌موو شتی‌کی نووسی. (م/ت).

٤٤- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْلِمَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: نَعَمْ قِيلَ فَفِيمَ يَعْمَلُ الْعَامِلُونَ؟ قَالَ: كُلُّ مُيسَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(٧).

واته: عیمرانی کو‌ری حوصه‌ین (خوای ئی رازی بێ) گوتی: گوترا: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! ئایا کێ به‌هه‌شتیه‌و کێ دۆزه‌خیه‌، دیاری کراون یانا؟ فه‌رمووی: به‌ئێ دیاری کراون گوتیان: جا كه‌وابێ ئەم خه‌لكه بو‌ خو‌یان

(٦) مسلم. قدر: ٦٦٩٤. ترمذی. قدر: ٢١٥٧.

(٧) مسلم. قدر: ٦٦٩٠. ترمذی. قدر: ٢١٥٦.

(٨) بخاری. قدر: ٦٥٩٦، ٧٥٥١. مسلم. قدر: ٦٦٧٩. أبو داود. قدر: ٤٧٠٩.

ماندوو ده‌که‌ن، له‌پای چى کار ده‌که‌ن بیه‌کن و نه‌ی که‌ن جی‌گه‌یان له‌وه پێش دیاری کراوه؟ فه‌رموو: هه‌رکه‌سێ له‌ نه‌زه‌لدا، له‌ عیلمى خودادا بو کۆی دروست کرابێ ری‌گه‌ی نه‌و شوینه ده‌گرێ و له‌سه‌ر نه‌م بنیاته به‌ختیار ری‌گه‌ی چاکه ده‌گرێ و به‌دکار ری‌گه‌ی خراپه ده‌گرێ، به‌م پێیه کارى باش نیشانه‌ی به‌هه‌شته‌و کارى خراپ نیشانه‌ی دۆزه‌خه (ش/د/ت).

٥٤- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيمَانِ: الْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُكْفَرُهُ بِذَنْبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ وَالْجِهَادُ مَا ضُ مِنْهُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يُقَاتَلَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ الدُّجَالُ لَا يُبْطِلُهُ جَوْزُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(٩).

واته: نه‌نه‌س له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمو: (دروى خواى له‌سه‌رین): نه‌م سێ یاسایه له‌ بنیات و بناغه‌ی باوهر و ئیمان:

یه‌که‌م: نه‌وه‌ی گوته‌ی (لا اله الا الله)، ئیتر وازی ئی دینین و به‌هیچ گوناوه‌ی به‌کافری دانانیین و به‌کردنی هیچ کرده‌وه‌یه‌کی ناپه‌سه‌ندیش له‌ ئیسلامه‌تى ده‌ری ناکه‌ین.

دووهم: غه‌زا و خه‌بات و تیکۆشانیش بو به‌رزکردنه‌وه‌ی ئالای ئیسلام هه‌ر ده‌مینێ و هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بێ، له‌و ده‌مه‌وه که خودا منى ره‌وانه کردوو بو سه‌ر نه‌م خه‌لکه، تا نه‌و خه‌له که دوا دواىی نه‌م ئۆمه‌ته ده‌جه‌نگن و غه‌زا ده‌که‌ن له‌گه‌ڵ جه‌جالدا، نه‌سته‌مى سته‌مکارو نه‌ زۆرى زۆردارو نه‌ دادى دادپه‌روه‌رو نه‌ عه‌دلى عادلى، پوچ و به‌تالى ناکاته‌وه.

سێهه‌م: باوهر به‌ چاره‌نووس و سه‌رنقیشت. (د/س).

٥٦- وَقَالَ: عِبَادَةُ بِنِ الصَّامِتِ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ وَمَا أَخْطَاكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ: لَهُ

(٩) رواه أبو داود بسند صحيح. (شرحه)

اَكْتُبْ. قَالَ: رَبِّي وَمَاذَا اَكْتُبُ قَالَ: اَكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ". يَا بُنَيَّ اِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: عواده‌ی کوپری صامیت به کوپره‌که‌ی خۆی گوت: کوپری شیرینم! هه‌رگیزاو هه‌رگیز تامی جه‌وه‌ری باوەڕ ناچێژی هه‌تا ئه‌مه نه‌زانی: که هه‌رچی تووشت ده‌بێ نه‌ده‌بوو که نه‌یه‌ته ری‌ت و ئه‌وه‌شی تووشت نابێ ناگونجی که‌بیته ری‌ت! به‌گوویی خۆم له‌ ده‌می پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌ری‌ن) ژنه‌وتم ده‌یفه‌رموو: یه‌که‌م شت که خوا دروستی کرد قه‌له‌م (پین‌ووس: خامه) بوو، فه‌رمووی پین: بنووسه، قه‌له‌م گوتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! چی بنووسم، فه‌رمووی: سه‌رنقیشت و به‌سه‌رهاتی هه‌موو شتی به‌ دوورو درێژی بنووسه، له‌ به‌په‌ته‌وه تا ئه‌وده‌مه‌ی کۆتایی جیهان دی! کوپره‌که‌م! من بو‌خۆم له پیغه‌مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رمو: هه‌ر که‌سی له‌سه‌ر ئه‌م باوە‌ره نه‌مری له (ئۆمه‌تی) من نیه (د/ت - س/غ).

٤٧ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِأَرْبَعٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ بَعَثَنِي بِالْحَقِّ وَيُؤْمِنُ بِالْمَوْتِ وَيُؤْمِنُ بِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَيُؤْمِنُ بِالْقَدَرِ^(۱۱).

واته: عه‌لی (خ‌وای ئی‌زازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌ری‌ن) ده‌فه‌رمووی: هه‌یچ یه‌نده‌یی باوە‌ری دانامه‌زێ تا باوە‌ر به‌م چوارشته نه‌کا: یه‌که‌م: شایه‌تی بدا که هه‌ر خودا خودایه‌ و خودای ترنیه، وه من پیغه‌مبه‌ری خودام و خودا ره‌وانه‌ی کردووم له‌گه‌ڵ ئایینی راست و دروستا. دووهم: باوە‌ر بکا به‌ مردن.

سێیه‌م: باوە‌ر بکا به‌ زیندووبوونه‌وه له‌ پاش مرن.

(۱۰) بَسْنَدٌ غَرِيبٌ وَلَكِنْ يُؤَيِّدُهُ مَا فِي الْبَابِ (شرحه)

(۱۱) بَسْنَدٌ صَحِيحٌ (شرحه).

چوارهم: باوهر بکا به چاره‌نووسی خودایی و سهرنقیشت! (ت-س/ص).

۴۸ - عَنْ أَبِي عَزَّةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَضَى اللَّهُ لِعَبْدٍ أَنْ يَمُوتَ بِأَرْضٍ جَعَلَ لَهُ إِلَيْهَا حَاجَةً. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: ئەبو عەزەزە لە پیڤه‌مبەرەوه (درودی خوای لەسهرین) ده‌فه‌رموئ: که خوا له چاره‌ی به‌نده‌یه‌کی نووسی که له‌خاکی بمری، له‌خاکه کاریکی بو ده‌سازینئی (جا ئەو به‌نده‌یه بو ئەو کاره ده‌چئی بو ئەوئ وه له‌وئ ده‌مرئ!) (ت-س/ص).

۷) ده‌سته‌ی بیدعه‌تکاره‌کان وه‌ک قه‌ده‌رییه‌و مورجینه

أصحاب البدع كالقدرية والمرجئة

۴۹ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْقَدَرِيَّةُ مَجْهُوسٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ إِنْ مَرَضُوا فَلَا تَعُودُوا لَهُمْ وَإِنْ مَاتُوا فَلَا تَشْهَدُوا لَهُمْ^(۱).

واته: ئیبنو عومەر له پیڤه‌مبەرەوه (درودی خوای لەسهرین) ده‌فه‌رموئ: قه‌ده‌رییه‌کان واته: ئەوانه‌ی که نه‌فی قه‌ده‌ر ده‌که‌ن و ده‌لین: سهرنقیشت و چاره‌نووس نیه مه‌جووسی ئه‌م ئۆمه‌ته‌ن، ئەگەر نه‌خۆش که‌وتن سه‌ریان ئی مه‌ده‌ن و ئەگەر مرده‌شن مه‌چه‌نه سه‌ریان (د-س/ص).

۵۰ - عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُجَالِسُوا أَهْلَ الْقَدَرِ وَلَا تُفَاتِحُوهُمْ رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

واته: عومەر له پیڤه‌مبەرەوه (درودی خوای لەسهرین) ده‌فه‌رموئ: له‌گه‌ڵ قه‌ده‌رییه‌کان دامه‌نیشن و قه‌سه‌وباسیان بو دامه‌ه‌زینن (د).

(۱۲) بسند صحيح (شرحه).

(۱) بسند صحيح (شرحه).

(۲) سكت عنه الشارح (مترجم).

۵۱- وَقِيلَ لَا بَنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِنَّهُ قَدْ ظَهَرَ قِبَلَنَا نَاسٌ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَقَفَّرُونَ الْعِلْمَ - وَذَكَرَ مِنْ شَأْنِهِمْ - وَأَنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ لَا قَدَرَ وَأَنَّ الْأَمْرَ أَتْفٌ. قَالَ: فَإِذَا لَقِيتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ وَأَنَّهُمْ بُرَاءٌ مِنِّي وَالَّذِي يَخْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَنَّ لَأَحَدِهِمْ مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

واته: گوئند که بنو عمر: دستهای له‌ای نیمه پدیدابوون، قورئان ده‌خویند و عودالی خویندن و شهیدای عیلم و زانستن و حالیان و وایه، که‌چی ده‌لین: گویا چاره نووس و سهرنقیشت نیه و کاروبار تارووندها که‌س له‌وه پیش نایزانی؟ گوئی: کاتی ده‌گه‌یت به‌وانه پییان بلئی: که من له‌وه که‌سانه به‌ریم و نه‌وانیش له‌من به‌رین، ده‌سا به‌وه خودایه (که عه‌بدوللای کوری عومره سویندی پی ده‌خوا) گریمان هه‌ریه‌کی له‌مانه به‌قه‌د چیا‌ی ئوحد زی‌ر ببه‌خشیتته‌وه له‌ریگه‌ی خودادا خودا لی‌ی گیراناکا هه‌تا باوهر به‌سهرنقیشت نه‌کا (م/د).

۵۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوْ فِي أُمَّتِي خَسَفٌ وَمَسْخٌ أَوْ قَذْفٌ فِي أَهْلِ الْقَدَرِ^(۴).

واته: دیسان له‌وه‌وه پیغه‌مبه‌ر (برودی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: له‌م ئومه‌ته‌دا یا فه‌رموی: له‌م ئومه‌ته‌ی مندا ده‌سته‌یی له‌قه‌ده‌رییه‌کان به‌ناخی زه‌ویدا رو ده‌چن و ده‌سته‌یه‌کی تریان ده‌بن به‌به‌رازو مه‌یموون یا فه‌رموی: ده‌سته‌یه‌کی تریان له‌ناسمانه‌وه به‌رده‌باران ده‌کرین! (ت-س/ص).

۵۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَيْسَ لَهُمَا فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ الْمُرْجِيَّةُ وَالْقَدَرِيَّةُ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۵).

(۳) مسلم. ایمان: ۹۲. أبو داود. قدر: ۴۶۹۵.

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۵) بسند صحيح (شرحه).

واته: ئیبنو عه‌باس (ره‌زای خودایان نبی) له پیغه‌مبه‌روه (دردی خوی له‌سربین) ده‌فرموی: دوو تاقمه - له‌م ئومه‌ته‌ی من - به‌شیان به‌نیسلامه‌تییه‌وه نیه: یه‌ک مورجینه (مورجینه: به‌ره‌فیرقه‌یه‌کن له‌به‌ره‌کانی نسیسلام، ده‌لین: تاوان له‌گه‌ل ئیماننا زیانی نیه) دوو: قه‌ده‌رییه (ت-س/ص).

۵۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبِي اللَّهِ أَنْ يَقْبَلَ عَمَلَ صَاحِبٍ بَدْعَةٍ حَتَّى يَدْعَ بِدْعَتِهِ. رَوَاهُ أَبُو مَاجَةَ^(۶).

واته: دیسان له‌وه، وه پیغه‌مبه‌ر (دردی خوی له‌سربین) ده‌فرموی: خودا کرده‌وه‌ی هیچ بیدعاتکاری گیرا نا‌کا هه‌تا واز له‌بیدعه‌تکارییه‌که‌ی نه‌هینن (ئیبنا ماچه - س/ض = رسته‌ی لاوان).

۸) باسی پیته‌جه‌م: باسی په‌یمان به‌ستن (به‌یعه‌ت)

الباب الخامس: في البيعة

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ - ۱۰/۴۸}.

واته: بیگومان نه‌و که‌سانه‌که ده‌ست ده‌نینه‌ناو ده‌ستی توو په‌یمانته‌یه له‌گه‌ل ده‌به‌ستن نه‌وه په‌یمان له‌گه‌ل خودادا ده‌به‌ستن، ده‌ستی خودا له‌سه‌روو ده‌ستی نه‌وانه‌وه‌یه.

۵۵- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَحَوْلَهُ عِصَابَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ بَايَعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا، وَلَا تَسْرِقُوا، وَلَا تَزْنُوا، وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ، وَلَا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتَرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ، وَلَا تَغْصُوا فِي مَعْرُوفٍ، فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَتَرَهُ اللَّهُ، فَهُوَ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ، وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ. فَبَايَعَهُ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۱).

(۶) بسند ضعیف ولکنه من باب الترهیب (شرحه).

(۱) بخاری. ایمان: ۱۸، ۲۸۹۲، ۲۸۹۳، ۲۹۹۹، ۴۸۹۴، ۶۷۸۴، ۶۸۰۱، ۶۸۷۳، ۷۰۵۵، ۷۱۹۹، ۷۲۱۳، ۷۴۶۸. مسلم.

حدود: ۴۴۳۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۹. نسائی. بیعة: ۴۱۸۹، ۴۲۲۱، ۵۰۱۷.

واته: عوباده‌ی کوپری صامیت (خوای ئی رازی بن) گوتی: دهسته‌یی — له یارانێ پیغه‌مبەر (درودی خوای له‌سهرین) له دهووری بوون، فهرمووی پێیان: به‌لێن و په‌یمانم له‌گه‌ڵ بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه: که هاوبه‌ش شه‌ریک بوخوا دائه‌نێن و دزی و حیزێ نه‌که‌ن و ده‌ست پاک و داوین پاکین و مندالی خۆتان له‌به‌ر نه‌بوونی نه‌کوژن و له خۆتان‌ه‌وه له خۆت و خۆپای بوختانیان بو هه‌ڵ نه‌به‌ستن، وه له کردنی چاکه‌و پیاوه‌تی سه‌رپێچی مه‌که‌ن و لاریتان نه‌بی له‌کاری خێر، جا هه‌ر که‌سیکیان ئه‌م په‌یمان‌ه‌ی هه‌تا سه‌ر برده‌سه‌ر ئه‌وه پاداشی باشی ده‌که‌وێته سه‌ر خودا، وه ئه‌وه‌یشی تووشی شتی بوو له‌مانه، و له‌م جیهانه‌دا تۆله‌ی ئه‌وه‌ی ئی سه‌ندرائه‌وه ده‌بی به‌که‌فره‌ت بو‌ی و ئه‌و تۆله‌یه‌ی بریتیی تاوانه‌که‌ی ده‌که‌و‌ی، وه ئه‌وه‌یشی تووشی شتی بوو له‌مانه به‌لام له جیهاندا خودا بو‌ی پو‌شی ئه‌وه کاری ده‌که‌و‌یت له‌ خودا، جا ئه‌گه‌ر خودا‌حه‌زبکا ئه‌وا لێی ده‌بووری ئه‌گینا تۆله‌ی ئه‌وه‌ی له‌و جیهاندا ئی ده‌سنی عوباده گوتی: جا ئی‌مه‌یش له‌سه‌ر ئه‌وه په‌یمانمان پێدا (ش/ت/ن).

٥٦- وَفِي رَوَايَةٍ لِلشَّيْخَيْنِ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا تُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلُهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيُّنَمَا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً^(٢).

واته: له گێڕانه‌وه (ریوایه‌ت) یکی شه‌یخه‌یندا: به‌یعه‌ت و په‌یمانمان دا به پیغه‌مبهری خودا له‌سه‌ر گو‌ی رایه‌لی و فهرمانبه‌ری له‌کاتی خۆشی و ناخۆشییدا و له‌ حالێ ناسووده‌یی و ته‌نگانه‌دا، ئه‌گه‌رچی فهرمانپره‌واکانمان خۆخو‌ییشمان له‌گه‌ڵدا بکه‌ن و نازی ئه‌م و ئه‌و بده‌ن به‌سه‌ر ئی‌مه‌دا، وه له‌سه‌ر ئه‌وه‌یش که گه‌پو گێچه‌ڵ نه‌که‌ین به‌و که‌سانه که بوون به‌سه‌ره‌و کارو فهرمانپره‌وای موسو‌لمانان (مه‌گه‌ر له‌ حالێکا که به‌ ته‌واوی له‌ ریی راست لاده‌ن و به‌ به‌رچاوه‌وه بی که خودا هه‌ز به‌ره‌فتارو کرداریان ناکا) وه له‌سه‌ر

(٢) بخاری. احکام: ٧١٩٩، ٧٢٠٠، مسلم. إمارة: ٤٧٤٥. نسائي. بیعة: ٤١٦٠، ٤١٦١، ٤١٦٢، ٤١٦٣، ٤١٦٤، ٤١٦٥.

ئەویش که هەمیشە راست بڕۆین و لەبەر خودا لەسەر قەسەى هەق لە لۆمەو سەرزدەنشتی کەس نەترسین.

٥٧- وَفِي رَوَايَةٍ أُخْرَى: وَأَنْ لَا تَنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، قَالَ: إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا، عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ^(٣).

واتە: لە گێڕانەوێهەکی تردا: وە لەسەر ئەووە که گەڕو گێچەل نەکەین بەسەردارو فەرمانڕەوای موسوڵمانان. فەرمووی (درودی خۆای لەسەربین): مەگەر کوفریکی پەتی و بێ باوەڕییەکی ئاشکرایان بەچاوی خۆتان ئی بینن، کەبێی بە بەلگەییەکی روشن و بە مەهانەییەکی رەوا بۆتان لەلای خودا (ئەوجا هەقتان هەیه بەزەبری شیرو تیر بایان پێ بدەنەووە بۆ سەر شەقامەپێی ئیسلام).

٥٨- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالتَّصَحُّحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٤).

واتە جەریری کۆری عەبدوللّا (خۆای ئی رازی بێ) گوتی: بەلێن و پەیمانم دا بە پیغەمبەر (درودی خۆای لەسەربین) لەسەر ئەووە که نوێژ بکەم و زەکات بدەم و نامۆزگاری خێری هەموو موسوڵمانیکیش بکەم (ش/ت).

٥٩- عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا إِذَا بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ يَقُولُ لَنَا فِيمَا اسْتَطَعْتُ^(٥).

واتە: ئیبنو عومەر گوتی: جاران کە پەیمانمان دەبەست لەگەڵ پیغەمبەردا (درودی خۆای لەسەربین) لەسەر ئەووە بە گوێی بکەین و لە فەرمانی دەرئەچین، دەیفەرموو: (ئەوێندە کە لەتواناتانا هەیه و دەتوانن) (ش).

٦٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَايِعُ النِّسَاءَ بِالْكَلامِ بِهَذِهِ الْآيَةِ (لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا) قَالَتْ: وَمَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَ امْرَأَةٍ، إِلَّا امْرَأَةٌ يَمْلِكُهَا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ^(٦).

(٣) بخاري، فتن: ٧٠٥٥، ٧٠٥٦. مسلم، إمارة: ٤٧٤٨. ابن ماجه. جهاد: ٢٨٦٦.

(٤) بخاري، إيمان: ٥٧، ٥٨، ٥٢٤، ١٤٠١، ٢١٥٧، ٢٧١٤، ٢٧٥١، ٧٢٠٤. مسلم، إيمان: ١٩٧، ١٩٨.

(٥) بخاري، أحكام: ٧٢٠٢. مسلم، إمارة: ٤٨١٣.

واته: عائیشہ (خوای ئی رازی بئ) گوئی: جاران پیغهمبهر (درودی خوای لهسهریئ) که په یمانی و بهیعتی وهرده گرت له ئافره تان ته نیا به دهم و به قسه (نهک به ته و قه کردن) په یمانی ئی وهرده گرتن له سهر رهفتار کردن به م ئایه ته:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُنَاقِبَنَّكَ عَلَى أَنْ لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ قَبَاطُهُنَّ وَاسْتَغْفِرَ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ - ۱۲/۶۰}.

واته: ئه ی پیغهمبهر! کاتی ئافره ته موسولمانه کان هاتن بولات که په یمانی و بهیعتت بده ئی، له سهر ئه وه په یمانیان ئی وهر بگره که: به هیچ جوړی هاوبه ش بو خودا بریار نه دهن و دزی نه که و حیزی نه که و مندالی خو یان نه کوژن و کچی خو یان زینده به چال نه که و بوختانی دیو له نیوان ده ست و پیی خو یاندا نه که، واته: مندالی بیگانه نه هیئن له بهینی ده ست و پیی خو یان دایب نیئ و به دروو ناهق بی که نه به مندالی میرده که یان، وه له کردنی کاری خیردا نافه رمانی تو نه که و سهر پیچی له فهرمانی تو نه که نه جا له پاش ئه مه له خودا بیاری ره وه بو یان که لیان خو ش بئ، به راستی خودا تاوان به خش و میهره بانه. عائیشه ده یگوت: قه ت نه بو وه ده ستی پیغهمبهر (درودی خوای لهسهریئ) له ده ستی هیچ ئافره تی بکه وئ، مه گه ر ئافره تی که حه لالی خو ی بو وئ! (ش).

۹) باسی شه شه م: باسی رهفتار کردن به قورئان و به سونه تی

پیغهمبهر (درودی خوای لیبی)

الباب السادس: في الاعتصام بالكتاب والسنة

قَالَ اللَّهُ جَل شَائُهُ: {وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا - ۱۰۳/۳}.

واته: خودای گه وره و شکومه ند ده فهرموی: هه مووتان ده ستبگرن به که مهن دی په یمانی خودا وه که ئایینی پاکی ئیسلامه وه له یه ک جوئ مه بنه وه له خزمه تی حه ق جیامه بنه وه.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا - ١- ٥٩/٧}.

واته: خودای گهوره دهفهرموئ: ئهوهی پێغه مبه‌ر پێتان ئه‌دا له‌مال و له‌ ئه‌مرو فهرمان و ئه‌حکام، به‌ره‌زامه‌ندی وه‌ری بگرن و ئه‌وه‌یش که قه‌ده‌غه‌ی ده‌کا لێتان، وه‌ نه‌هی ده‌کا له‌ کردنی، مه‌ی که‌ن و وازی لێ بێنن.

وَقَالَ تَعَالَى: {قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝٣١/٣}.

خودای گه‌وره ده‌فهرموئ: بێئێ ئه‌گه‌ر ئێوه به‌راستی خوداتان خۆش ده‌وئ ده‌بێ په‌په‌وه‌ی من بکه‌ن و شوێنی من بکه‌ن، له‌ بیرو باوه‌په‌ر ره‌فتار، کردار و وتاردا، وه‌ له‌ خوو ره‌وشتا، جا ئه‌وسا خودایش ئێوه‌ی خۆش ده‌وئ و له‌ تاوانه‌کانتان خۆش ده‌بێ.

٦١- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ: يَا قَوْمِي إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنِي، وَإِنِّي أَنَا التَّذِيرُ الْعَرِيَانُ فَالْتَّجَاءَ. فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَذْلَجُوا، فَأُطْلِقُوا عَلَى مُهْلَتِهِمْ وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ، فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ، فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَنَحَهُمْ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي، فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ، وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ مَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الْحَقِّ^(١).

واته: ئه‌به‌و مووسا (خوای ئێ رازی بێ) گوئی: پێغه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌ر بێ) فهرمو‌ی: داستانی من و داستانی ئه‌و ئایینه‌ی خودا به‌منا ناردویه‌تی وه‌ک داستانی پیاوئ وایه‌ بچێته‌ ناو هۆزه‌که‌ی بێئ: ئه‌ی خزمینه‌! من به‌هه‌ردوو چاوی خۆم له‌شکه‌ره‌که‌ی دوژمنم دی (ها‌کا دابارین به‌سه‌رتانا) ئه‌وا من وه‌ک ترسینه‌ریکی راست و دڵسۆز ئاگادارم کردنه‌وه‌و ئه‌رکی سه‌رشانی خۆم به‌جئ هی‌نا، ده‌ی فریاکه‌ون و خۆتان قورتارکه‌ن. جا تاقمه‌یی له‌ هۆزه‌که‌ی به‌ گوئی بکه‌ن و به‌زوویی شه‌وپه‌وه‌ی بو‌ بکه‌ن و به‌شی‌نه‌یی ده‌ربازبێن، به‌لام تاقمه‌یه‌کی

(١) بخاری. رهاق: ٦٤٨٢، ٧٢٨٢. مسلم. فضائل: ٥٩١٣.

تریان باوهر نه‌که‌ن و له شوینی خویان تا به‌یانی بمیننه‌وه، جا له‌گه‌ل به‌یانا له‌شکره‌که‌ بده‌ن به‌سه‌ریاناو ته‌فرو توونایان بکه‌ن و قه‌ل‌اچو‌یان تی بخه‌ن، جا ئه‌م داستانه‌ پهن‌دو نمونه‌یه‌ هه‌م بو‌ ئه‌و که‌سانه‌ که‌ به‌گو‌یی من بکه‌ن و په‌یره‌وی ئایینی من بکه‌ن، وه‌ هه‌م بو‌ ئه‌و که‌سانه‌ش که‌ له‌من یاخی ده‌بن و ئه‌و ئایینه‌ راست و دروسته‌ی که‌ من هیناومه‌ به‌ درو‌ی ده‌زانن (ش).

٦٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَتَتَّبِعُنَّ سَنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ شِبْرًا بِشِيرٍ، وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا فِي جُحَرَ ضَبٍ لَاتَّبَعْتُمُوهُمْ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: فَمَنْ. فِي رِوَايَةٍ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَفَّارِسَ وَأَلْرُومَ؟ قَالَ: وَمَنْ النَّاسُ إِلَّا أَوْلَئِكَ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ^(٢).

واته: ئه‌بو سه‌عید (خوای ئی‌رازی بێ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌ی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: ب‌ست به‌ ب‌ست و هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو لاسایی میلیله‌ته‌کانی پیش خو‌تان ده‌که‌نه‌وه‌و چاو له‌خو و ره‌وشته‌ ناله‌باره‌کانیان ده‌که‌ن، به‌ راده‌یه‌کی وا ئه‌گه‌ریبت و ئه‌وان خو‌یان ب‌ترنجیننه‌ ناو‌کونی بزێ مژده‌ ئیوه‌ش چاو‌یان ئی ده‌که‌ن و خو‌تانی تی ده‌ترنجینن و ده‌لی: دیاره‌ سو‌دیکی هه‌ر هه‌یه‌!!

گو‌تمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! مه‌به‌ست له‌ میلیله‌ته‌کانی پیش ئیمه‌ کییه‌، مه‌به‌ست لی‌یان جووله‌که‌کان و گا‌وره‌کانه‌؟ فه‌رمو‌ی: ئه‌ی کی؟ له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: گو‌ترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! واته‌: چاو له‌ میلیله‌تی فارس و میلیله‌تی روم ده‌که‌ین؟ فه‌رمو‌ی: به‌لی مه‌به‌ست له‌ خه‌لک ئه‌وانه‌ن ئه‌گینا مه‌به‌ست کیی تره‌؟ (ش).

٦٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ. فِي رِوَايَةٍ: مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ، رَوَاهُ اللَّائِكَةُ^(٣).

(٢) بخاری. أحادیث الأنبياء: ٣٤٥٦، ٧٣٢٠. مسلم. علم: ٦٧٢٢.

(٣) بخاری. صلح: ٢٦٩٧. مسلم. أقضية: ٤٤٦٧، ٤٤٦٨. أبو داود. السنة: ٤٦٠٦.

واته: له عائیشه‌وه (خوای ئی رازی بێ) پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: هه‌رکه‌سێ شتیکی ناشایسته له‌م ئایینه‌ی ئیمه زیاده‌بکا که په‌یوه‌ندی پیوه نه‌بێ ئه‌وشته قه‌بوول نیه‌و ده‌دریته‌وه دواوه. له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: - هه‌رکه‌سێ کاری بکا که فه‌رمان و ره‌زای ئیمه‌ی له‌سه‌ر نه‌بێ ئه‌و کاره قه‌بوول نیه‌و ده‌دریته دواوه (ش/د).

٦٤- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِذَعَةٍ وَكُلُّ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتَّنْسَائِيُّ وَالْفِظْ لَهُ (٤).

واته: جابیر له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: راستترین فه‌رمایشت فه‌مووده‌ی خوایه (که قورئانی پیروژه) و جوانترین هیدایه‌ت و رینموونیش هیدایه‌ت و رینمایی موحه‌مه‌ده، وه خراپترین کاروباریش ئه‌و کاروبارانه‌ن که تازه قه‌للان و له‌سه‌رده‌می مندا نه‌بوون و له‌پاش من زانیانی ئیسلام ره‌زایان له‌سه‌ریان نه‌بووه، وه هه‌موو تازه قه‌للایه‌کیش کاریکی ناشایسته‌یه، وه هه‌موو شتیکی ناشایسته‌ش سه‌رگه‌ردانی و گومپراییه، دیاره که هه‌موو گومپراییه‌کیش ئه‌نجامی ناو ئاگری دۆزه‌خه (ن/ش).

٦٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ (٥).

واته: ئه‌بو هورهیره‌له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ئه‌وه‌ی گوتم مه‌یکه‌ن توخنی مه‌که‌ون، وه ئه‌وه‌ی گوتم بیه‌کن چه‌ند له‌تواناتانا هیه بیه‌کن زۆر لێ مه‌کوڵنه‌وه‌و چه‌ندو چۆنی له‌سه‌ر مه‌که‌ن چونکه نه‌ته‌وه‌کانی پیش ئیوه له‌به‌ر ئه‌وه له‌ناوچوون چونکه پرسسیاری زۆریان له پیغه‌مبه‌ره‌کانیان ده‌کردو له‌دژیان ده‌وه‌ستان. (ش/ت).

(٤) بخاری. اعتصام بالکتاب والسنة: ٢٢٧٧ مسلم. جمعة: ٢٠٠٢. نسائي. عیدین: ١٥٧٧.

(٥) بخاری. اعتصام بالکتاب والسنة: ٢٢٨٨ مسلم. فضائل: ٦٠٦٦.

٦٦- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَتِ الدَّوَابُّ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهَا، فَأَنَا آخِذٌ بِحُجْرِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقَحَّمُونَ فِيهَا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٦).

واته: دیسان گوتی: پیغه مبهەر (دردی خوی له سهرین) فهرمووی: وینه‌ی من و وینه‌ی ئومه‌تم وه وینه‌ی پیاوی وایه، ئاگریکی کردیته وه جانه وهرو په پوله ییکی زوری تی وروکابن و په‌یتا په‌یتا تی بکه‌ون و بسووتین ئه وه تانی من که مهرم گرتوون و به‌زور دورتان ده‌خه مه وه له ئاگره که، که چی ئیوه به‌زور خوتان له ده‌ستم راده‌پسکین و خوتانی تی فپی ده‌دن! (ش/ت).

٦٧- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبِي، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَا أَبَى؟ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبِي. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(٧).

واته: دیسان گوتی: پیغه مبهەر (دردی خوی له سهرین) ده‌فهرمووی: ئومه‌تم هه‌موویان ده‌چنه به‌هه‌شت مه‌گه‌ر ئه‌وانه که مل ناده‌ن گوتیان: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خودا! ئه‌وانه کامانه‌ن که مل ناده‌ن!؟ فهرمووی: ئه‌وه‌ی به‌گووی من بکا ده‌چیته به‌هه‌شت، وه ئه‌وه‌ی به‌گووی من نه‌کا به‌مه‌عنا مل به‌فهرمانی من ناداو له فهرمانی من ده‌رده‌چی (ب).

٦٨- عَنْ جَابِرٍ يَقُولُ: جَاءَتْ مَلَائِكَةُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ نَائِمٌ فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ. فَقَالُوا: إِنَّ لِصَاحِبِكُمْ هَذَا مَثَلًا فَأَضْرِبُوا لَهُ مَثَلًا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ فَقَالُوا مَثَلُهُ كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى دَارًا وَجَعَلَ فِيهَا مَأْدُبَةً وَبَعَثَ دَاعِيًا فَمَنْ أَجَابَ الدَّاعِيَ دَخَلَ الدَّارَ وَآكَلَ مِنَ الْمَأْدُبَةِ وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّاعِيَ لَمْ يَدْخُلِ الدَّارَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنَ الْمَأْدُبَةِ، فَقَالُوا: أَوْ لَوْهَا لَهُ يَفْقَهُهَا، فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ، وَقَالَ: بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ، فَقَالُوا: فَالِدَارُ الْجَنَّةُ وَالدَّاعِي

(٦) بخاري. علم: ٧٩. مسلم. فضائل: ٥٩١٢، ٥٩١٤.

(٧) بخاري. اعتصام بالكتاب والسنة: ٧٢٨٠.

مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَنْ أَطَاعَ مُحَمَّدًا فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَى مُحَمَّدًا فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَّقَ بَيْنَ النَّاسِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالزُّمَلِيُّ^(٨).

واته: جابیر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جارئ پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین) ده‌خه‌وئ، فریشه دینه دیاری هه‌ندیکیان ده‌لین: ئەمه نووستوو، هه‌ندیکی تریشیان ده‌لین: به‌چاو نووستوو به‌لام به‌دل وریایه چونکه پیغه‌مبهران دلایان نانوی جا گوتیان: ئەم برادره‌ی ئیوه مه‌هل و وینه‌یه‌کی هه‌یه، ئەو مه‌هل و وینه‌یه‌ی خوئی بو‌روون بکه‌نه‌وه. هه‌ندیکیان گوتیان‌وه: ئاخر خه‌وتوو، هه‌ندیکی تریشیان گوتیان‌وه: به‌چاو نووستوو به‌لام به‌دل وریایه، ئینجا گوتیان مه‌هل و وینه‌ی ئەم پیاوه وه‌ک پیاوئ وایه، که‌وا خانووی دروست بکاو شاییه‌کی بو‌بکاو بانگه‌ر بنیئرئ که‌ه‌لک خولک بکا بو‌سه‌رشایی ئیتر ئەوه‌ی به‌ده‌نگی بانگه‌ره‌که‌وه بچیت ده‌چیت ناو خانووه‌که‌وه له‌نانی شاییه‌که‌ ده‌خوا، ئەوه‌شی نه‌چئ به‌ده‌نگی بانگه‌ره‌که‌وه نه‌ده‌چیت ناو خانوکه‌وه نه‌له‌نانی شاییه‌که‌ش ده‌خوا. ئینجا فریشه‌که‌کان گوتیان: ئاده‌ی ئەم مه‌ته‌له‌ی بو‌لیک بده‌نه‌وه با باش تیئ بگا، جا دیسان هه‌ندیکیان گوتیان: ئاخر خه‌وتوو، وه‌هه‌ندیکی تریشیان گوتیان: چاو خه‌وتوو، دل خه‌به‌رداره‌! ئینجا گوتیان: خانووه‌که‌ به‌هه‌شته، بانگه‌ره‌که‌ش موحه‌مه‌ده (درودی خوای لیبئ) ئیتر ئەوه‌ی فه‌رمانی موحه‌مه‌ده له‌گوئ بگرئ له‌راستیدا فه‌رمانی خودا له‌گوئ ده‌گرئ، وه‌ ئەوه‌ی له‌ موحه‌مه‌دیخی بئ و له‌فه‌رمانی ئەو ده‌رچئ ئەوه به‌راستی له‌خودا یاخی ده‌بئ و له‌فه‌رمانی خودا ده‌رده‌چئ، وه‌ موحه‌مه‌ده (درودی خوای لیبئ) پاک و پیسی ئەو خه‌لکه‌ له‌یه‌ک جوئ ده‌کاته‌وه چونکی ئەوه‌ی په‌یره‌وی ئەوه په‌یره‌وی خودای میهره‌بانه، وه‌ ئەوه‌ی له‌دژئ ئەوه ئەوه له‌حیزب و پارتی شه‌یتانه (ب/ت).

۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ وَدِدْتُ أَنَا قَدْ رَأَيْتُنَا إِخْوَانًا". قَالُوا: أَوْلَسْنَا إِخْوَانَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَأَنْتُمْ أَصْحَابِي وَإِخْوَانُنَا الَّذِينَ لَمْ يَأْتُوا بَعْدُ فَقَالُوا كَيْفَ نَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ بَعْدُ مِنْ أُمَّتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا لَهُ خَيْلٌ غُرٌّ مُحَجَّلَةٌ بَيْنَ ظَهْرَيْ خَيْلٍ دُهُمٌ بِهِمْ أَلَا يَعْرِفُ خَيْلَهُ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَإِنَّهُمْ يَأْتُونَ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ وَأَنَا فَرَطُهُمْ عَلَى الْحَوْضِ أَلَا لِيَذَادَنَّ رَجُلًا عَنْ حَوْضِي كَمَا يَذَادُ الْبَعِيرُ الصَّالُّ أُنَادِيهِمْ أَلَا هَلُمَّ. فَيَقَالُ: إِنَّهُمْ قَدْ بَدَلُوا بَعْدَكَ. فَأَقُولُ: سَحَقًا سَحَقًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خَرِيفٍ بِغَضِهِ^(۹).

واته: ئەبو ھورەیرە (خوای ئازادی بن) گوئی: پیغەمبەر (دردی خوای لەسەربن)

چوو بۆ سەر گۆرستانەکه، فەرمووی:

(السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ):

سلواتان ئی بێ، مەبەستم لەو موسولمانانەیه که ئەم گۆرستانە بوو بە مائی دواروژیان (دروو سلواتان بێن) ئەی دانیشتوانی شاری خاموشان! ئیমেیش (خوا ھەزکا) دەگەینەو پێتان. ئینجا ھەزەت فەرمووی: خۆزگەم براکانی خوشمان دەبینی یارانیش گوئیان: ئەی پیغەمبەری خودا! بۆچی براکانت زیاد لە ئیمە کیی ترن؟ فەرمووی: ئیو ھەراو ھەرێ و یارانێ منن، بەلام براکانمان ئەو موسولمانانەن که ھێشتا نەھاتوون و جارێ لە دایک نەبوون گوئیان: ئەی پیغەمبەری خودا! ئەو ھەو ھەو ئەوانە دەناسیتەو لە ئۆمەتت که ھێشتا لە دایک نەبوون و لە جیھانا نایان بینی؟ فەرمووی: پیم بلین ئەگەر پیاوی ھەوگە ماینیکی مارۆی چوارپەل سپی ھەبێ و لەناو ھەوگە ماینیکی ھەشی پەتی دابی ئایا ھەوگەکی خۆی ناسیتەو؟

گوئیان: بەلێ ئەی پیغەمبەری خودا! فەرمووی: دەسا ئۆمەتی منیش لە قیامەتا که دین بۆلام خۆم لەسەر ھەوزی کەوتەر چاوەنواریان دەکەم،

هه‌مویان قه‌ش و مارۆو چوارپه‌ل سپین و ئه‌و شوینانه‌ی ئه‌ندامیان که ئاوی ده‌سنوێژ ده‌یانگریته‌وه‌ سپی و گه‌ش و جوانن: ئاگادار بن گه‌ڵی که‌س له‌سه‌ر چه‌وزی که‌و‌ته‌ر گوڕییان ئی ده‌کری و ده‌رده‌کری له‌و‌ی وه‌ک چۆن و‌شتری بزری ئاوه‌کی ده‌رده‌کری، خۆم له‌و‌ی بانگیان ئی ده‌که‌م وه‌رن بۆ سه‌ر چه‌وزه‌که‌م، خۆ ئیوه‌ له‌ ئۆمه‌تی من بوون فریشته‌ ده‌لیت: ئه‌وانه‌ له‌پاش تو و‌هرگه‌رابوون! جا منیش ده‌لیم: که‌وايه‌ ده‌چیش له‌ چاره‌یان له‌وه‌ ئه‌ولاتر برۆن! (م/ن).

٧٠- عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْعِدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةٌ مُودِعٌ فَمَاذَا تَعْمَلُ إِنَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُخَدَّاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بَسْتِي وَسُنَّةُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ^(١٠).

واته: عیرباضی کوپی ساریه (خوای ئی زانی بن) گوئی: روژی، له‌پاش نوێژی به‌یانی، پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سه‌ربن) ئامۆژگارییه‌کی شیرین و ته‌میییه‌کی د‌لگیری کردین، چاوی ه‌ینایه‌ گریان و د‌لی خسته‌ ترس و له‌رزین، تا پیاوی گوئی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فه‌رمایشته‌کانت له‌قه‌سه‌ی که‌سی ده‌چی که‌ له‌سه‌ر ئۆغری و مال ئاواپی و خودا حافیزی بکا، که‌وايه‌ فه‌رمانت به‌چییه‌ پیمان، ئامۆژگارییه‌که‌مان به‌رموو. فه‌رمووی: ئامۆژگاری ئه‌وه‌تان ده‌که‌م که‌ له‌خودا بترسن و ته‌قوای خودا بکه‌ن و گوئی رایه‌ل و فه‌رمانبه‌ر بن و له‌ فه‌رمانی سه‌رکارو فه‌رمانه‌روای خۆتان ده‌رمه‌چن، ئه‌گه‌ر چی قوله‌ ره‌شیکی حه‌به‌شه‌ییش بوه‌ به‌ فه‌رماندارتان، چونکه‌ ئه‌وه‌ی له‌ ئیوه‌ بمینی ناکوکییه‌کی زۆر ده‌بینی، وه‌ خۆتان بیاریزن له‌ کارو باری تازه‌ قه‌للأ، چونکه‌ ئه‌وانه‌ هو‌ی سه‌رئی شیوان و ه‌وینی گوم‌رایین، جا ئه‌گه‌ر که‌سی له‌ ئیوه‌ که‌وته‌ ئه‌و روژانه‌ و شتی له‌وانه‌ی تووش بوو با ده‌ست بگری به‌ سوننه‌ت و یاسای خۆم و

(١٠) رواه أبو داود والترمذي بسندین صحیحین (شرحه).

په‌پره‌وی ره‌ووش‌ت و ره‌فتاری جی نشینه باشه شاره‌زاکانم بکا، وه به‌ده‌م و ده‌ست یاسای خۆم و جی نشینه باشه‌کانم بگرن و به پیلووی چاو بی پاریزن! (د/ت-س/ص).

۷۱- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ مُتَكِنًا عَلَى أَرِيكَتِهِ يَأْتِيهِ الْأَمْرُ مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ فَيَقُولُ لَا أَذْرِي مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ اتَّبَعْنَاهُ^(۱۱).

واته: ئەبو رافیع (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سه‌ریئ) فه‌رمووی: نامه‌وی پیم بگاته‌وه که: یه‌کئ له ئیوه له‌سه‌ر قه‌نه‌فه‌ی کشخه به‌که‌ش و فش دابنیشی، وه‌کاتی فه‌رمانی له‌و فه‌رمانانه‌ی منی پی بگات که من فه‌رمانم کردووه به‌کردنیان یا به‌نه‌کردنیان.. بلی: ئیمه ئەمانه نازانین هه‌رچی له‌قورئانابی په‌پره‌وی ئەوه ده‌که‌ین ره‌فت به‌هیچی ترناکه‌ین!.

۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى أَوْ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَتَفَرَّقَتِ النَّصَارَى عَلَى إِحْدَى أَوْ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَتَفَرَّقَ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةً فِي الْجَنَّةِ وَهِيَ الْجَمَاعَةُ. رَوَى الثَّلَاثَةُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: ئەبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) له پیغه‌مبهره‌وه (درودی خوای له‌سه‌ریئ) ده‌فه‌رموی: جووله‌که بوون به‌حه‌فتاو یه‌ک تیپ یا فه‌رمووی: بوون به‌حه‌فتاو دوو تیپ، وه‌گاوریوون به‌حه‌فتاو یه‌ک تیپ یا فه‌رمووی: بوون به‌حه‌فتاو دوو تیپ، وه‌ئومه‌تی من ده‌بن به‌حه‌فتاو سی تیپ له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا ئەمه‌ی زیاده: حه‌فتاو دوو تیپیان له‌دۆزه‌خدان، تاقه‌تیپیکیان له‌به‌ه‌شتدان که تیپی جه‌ماعه‌ت و کۆمه‌لی موسولمانان (د/ت-س/ص).

۷۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ^(۱۳).

(۱۱) رواه أبو داود والترمذي: بسندين صحيحين (شرحه).

(۱۲) رواه أبو داود والترمذي بسندين صحيحين (شرحه).

(۱۳) لم ينسب الشارح درجته (مترجم).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: دوو شتم له‌ناودا به‌جی هیشتون هه‌رگیز سه‌رتان لی ناشیوی به‌مه‌رجی ده‌ست به‌و دووه بگرن: یه‌ك قورئان كه نامهی خودایه، یه‌ك ریبارو فرمایشتی پیغه‌مبهری خودا (درودی خوی له‌سهرین) (ئیمامی مالیک).

۷۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنِّي تَارَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِثْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ فَالْظُّرُّوا كَيْفَ تَخْلَفُونِي فِيهِمَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۱۴).

واته: زهیدی کوپی ئه‌رقه‌م (خوی لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (درودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: دوو شتتان له‌ناودا به‌جی ده‌هیللم هه‌تا ده‌ست به‌كه‌مه‌ندی ئه‌و دووه بگرن له‌پاش خۆم قه‌ت گومرا نابن، یه‌کییان كه له‌وی تریان گه‌وره‌تره قورئانه، كه نامهی خودایه، كه كه‌مه‌ندی په‌یمانی خودایه له‌ئاسمانه‌وه خودا ئه‌م كه‌مه‌نده‌ی داهیشتووه بۆ به‌نده‌کانی خوی له‌سهر رووی زه‌وی خوشی له‌و كه‌سه كه ده‌س ده‌گری به‌و كه‌مه‌ندو گوریسه‌و خوی رزگار ده‌كا له‌زیندانی ئه‌م جیهانه پیسه ئه‌وه‌كه‌ی تریشیان كه‌سوکاره‌كه‌ی خۆمه، ئه‌م دووه‌یش هه‌رگیز له‌یه‌كتری دانا‌پری تا پیكه‌وه به‌جووت دینه‌وه بۆلای خۆم بۆ سه‌ر چه‌وزی كه‌وثر، ده‌سا كه‌وايه ئیوه‌یش له‌پاش خۆم له‌باتی من چاوی خیرتان لییان بی و له‌به‌ر خاتری من ریزیکی باشیان لی بگرن (ت/م).

۷۵- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ: يَا بُنَيَّ إِنْ قَدَرْتَ أَنْ تُصْبِحَ وَتُمْسِيَ لَيْسَ فِي قَلْبِكَ غِشٌّ لِأَحَدٍ فَأَفْعَلْ، ثُمَّ قَالَ: لِي: يَا بُنَيَّ وَذَلِكَ مِنْ سُنَّتِي وَمَنْ أَحْيَا سُنَّتِي فَقَدْ أَحْيَانِي وَمَنْ أَحْبَبَنِي كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۵).

واته: ئه‌نه‌س (خوی لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (درودی خوی له‌سهرین) پیی فهرمووم: کوپی خوشه‌ویستم! تا ده‌توانی نیازی گزی و ناپاکیکردن له‌خه‌ك له‌دلی خۆت

(۱۴) مسلم. فضائل: ۶۱۷۵، ۶۱۷۷، ۶۱۷۸.

(۱۵) فی العلم بسند حسن (شرحه).

دهرکه وه بزانه سینه‌ی بی کینه سفره‌ی یه‌زدانه ئینجا فهرمووی پیم: کوپی شیرینم! سینه‌ی ساف و بی کینه ره‌وشت و یاسای منه، وه ئه‌و که‌سه‌ی که یاساو ره‌وشتی من زیندوو ده‌کاته‌وه ئه‌وه به راستی منی خوش ده‌وی وه ئه‌و که‌سه‌ی منی خوش ده‌وی ئه‌وه له به‌هه‌شتا له‌گه‌لما ده‌بی. (ت-س/ح).

(۱۰) باسی جه‌وته‌م: ئیقتیصادو میانه‌ره‌و له هه‌موو کاریکا (به‌مه‌رجی

به‌رده‌وامی له‌سه‌ری) له‌لای خودا زۆر باش و په‌سه‌نده:

الباب السابع: الاقتصاد في العمل والدوام عیله أحب إلى الله

۷۶- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا امْرَأَةٌ فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ قَالَتْ: فُلَانَةٌ. تَذَكَّرُ مِنْ صَلَاتِهَا. قَالَ: مَهْ، عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ، فَوَاللَّهِ لَا يَمَلُّ اللَّهُ حَتَّى تَمَلُّوا وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَى اللَّهِ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

عائیشه (خوای ئی‌رازی بی) گوئی جاری که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) هات بۆلام ئافره‌تیکم له لایبوو، فهرمووی: ئه‌م ژنه کییه؟ گوتم: ئه‌مه فیساره ئافره‌ته له نوێژکردن و خودا په‌رستیدا مانه‌ندی نیه! فهرمووی: وسبه! ئه‌وه‌نده خوا په‌رستی بکه‌ن که له‌تواناتانابی، چونکه به‌خودا هه‌تا ئیوه وهرس نه‌بن خودا وهرس نابیی، وه باشترین ئایینداری له‌لای خودا ئه‌وه‌یه که خاوه‌نه‌که‌ی به‌رده‌وام بی له‌سه‌ری (ش/د/ن).

۷۷- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لِأَخْشَاكُم لِلَّهِ وَأَتْقَاكُم لَهُ، وَلَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي سَتَيْتِي فَلَيْسَ مِنِّي. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) بخاری. ئیمان: ۴۳، ۱۱۵۱. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۲۴.

(۲) مسلم. نکاح: ۳۲۸۹. نسائی. نکاح: ۳۲۱۷.

واته: ئەنەس (خوای ئی رازی بێ) له پیغه‌مبەرەوه (دروودی خوای لەسەری) دەرهمووی: (ئەدی بەخودا خو من له هەموویشتان زۆرتر له خودا دەرترسم و زۆرتر خۆم دەپاریزم له نافەرمانی و بێ گویی ئه‌و بەلام له‌گەڵ ئەمەشا بەرپۆژووش دەبم و بەرپۆژووش نابم شەو نوێژ دەکەم و بەشی خۆشم دەرهم و ژنیشم هیناوه و بەپێی یاسای خودا له‌گەڵی راده‌بویرم، جا ئەمە رەفتارو یاساو ئایینی منه، ئەوهی لاری لێی بێ له‌من نیه (ش/ن).

٧٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَقُومُ اللَّيْلَ وَتَصُومُ النَّهَارَ؟ قُلْتُ إِنِّي أَفْعَلُ ذَلِكَ. قَالَ: فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ هَجَمْتَ عَيْنَكَ وَكَفَهْتَ نَفْسَكَ، وَإِنَّ لِنَفْسِكَ حَقًّا، وَلِأَهْلِكَ حَقًّا، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَقُمْ وَكَمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(٣).

واته: عەبدوللای کۆپی عەمر (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پیغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرهمووی پێم: دەلێن: تۆ بەشەو هەر شەو نوێژ دەکەیت و بە رۆژیش هەر بەرپۆژو دەبیت! گوتم: بەلێ وا دەکەم، فەرهمووی: ئاخر ئەگەر وابکە ی چاوت کز دەبێ و دلت چارەس دەبێ و له ئەنجاما کول دەبیت و کۆل دەدەیت! له راستیدا تۆ بەش بە حالی خۆت مافی حەسانەوه و حەوانەوت هەیه، وه خێزانەکەت بەشی خۆی مافی هەیه له سەرت، که وابوو تۆ دەبێ مافی هەموو خاوهن مافی بەدی، جا کهواته ناو بەناو بەرپۆژوو بهو، ناو بەناو بەرپۆژوو مەبه، وه بەشەو شەو نوێژیش بکهو بەشی خۆتیش بخهوه! (ش).

٧٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَكِنْ يُشَادُّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا، وَاسْتَعِينُوا بِالْغَدْوَةِ وَالرَّوْحَةِ وَشَيْءٍ مِنَ الدَّلْجَةِ^(٤).

(٣) بخاري. صوم: ١٩٧٥، ١٩٧٩، ٢٤١٩. مسلم. صيام: ٢٧٣٠.

(٤) بخاري. ئیمان: ٢٩، ٥٦٧٣، ٦٤٦٣، ٧٢٣٥.

واته: ئەبو هورەیره له پیغه‌مبەرەوه (دروودی خۆی لەسەری) دەفه‌رموی: ئایین ئاسانه ئەگەر کەسێ لەخۆی گران نه‌کا، هەرگیز نه‌بووه یه‌کێ ئایین له خۆی گران بکا و به‌توندی باوه‌شی پیا بکا و تاسەر بیباته‌سەر! به‌لکوو ئەو کەسانه له ئەنجامدا ئایین به‌زاندوونی و کۆلی پێ داو، جا کهواته هەر له‌سه‌ره‌تاوه ملی ریگه‌ی راست بگرن و ئەوه‌نده‌ی بۆتان ده‌لوێ درێغی له‌کردنی کاری باش مه‌که‌ن و مزگینێ خۆتان وه‌ربگرن، ئیوه‌یش وه‌ک ریبواری چالاک له‌م سێ کاته‌دا تیکۆشن و خودا په‌رستی و به‌نده‌گی خۆتان بکه‌ن و بیکه‌ن به‌ ده‌سمایه‌ی خۆتان: سەر له‌ به‌یانیان و سەر له‌ ئیواران و ده‌مه‌و پارشیو (ب).

٨٠- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَمَرَهُمْ أَمْرَهُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ قَالُوا: إِنَّا لَسْنَا كَهَيْئَتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ عَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَلِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. فَيَغْضَبُ حَتَّى يُعْرِفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ يَقُولُ: إِنَّ أَثْقَاكُمْ وَأَعْلَمَكُمْ بِاللَّهِ أَنَا. رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ (٥).

عائیشه (خۆی ئی زانی بێ) گوئی: پیغه‌مبەر (دروودی خۆی لەسەری) ده‌ستووری و بوو کاتێ فه‌رمانی به‌یارانی ده‌کرد بۆ کردنی کاری، داوای شتیکی ئی نه‌ده‌کردن که له‌ تاقه‌ت و ته‌وانایانا نه‌بوایه. گوتیان: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! ئاخ‌ر ئی‌مه وه‌ک تۆ‌نین، تۆ‌له‌کوو و ئی‌مه له‌ کوو، تۆ خودای گه‌وره له‌ گونا‌هی به‌رو دوات خۆش بووه، پیغه‌مبەری‌ش تو‌وره ده‌بوو به‌ره‌نگی‌کی و له‌ رووی دیار‌بوو، وه‌ ده‌یفه‌رموو: من له‌ هه‌مووتان باشت‌ر له‌ خودا ده‌ترسم وه‌ له‌ هه‌مووشتان باشت‌ر ده‌یناسم (ب).

٨١- وَسئِلْتُ عَائِشَةَ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْصُ شَيْئًا مِنَ الْأَيَّامِ؟ قَالَتْ: لَا، كَانَ عَمَلُهُ دِيمَةً، وَأَيُّكُمْ يُطِيقُ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَطِيعُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(٦).

واته: پرسسیان له عایشه: ئایا پیغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەڕین) هیچ رۆژیکی هەڵدەبژارد بۆ کردنی کارە باشەکان بە تایبەتی؟ گوتی: نە، ئەوەی دەیکرد هەمیشە دەیکرد (وەلای ئەو پینچ شەمەو هەینی و رۆژەکانی تر جیاوازی نەبوو) لەگەڵ ئەوەشا کێتان وەك ئەوتان پێ دەکری (ش/د).

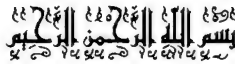
٨٢- وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ سئِلَ: أَيُّ أَلْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: أَذْوَمُهُ وَإِنْ قُلَّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالزَّمَذِيُّ^(٧).

واته: عایشه گوتی: له پیغه‌مبەریان پرسى (دروودی خوای لەسەڕین) کام کارە لە لای خودا زۆر خێروگەرەیه؟ فەرمووی: کاریکی باش کە خاوەنەکەى هەمیشە بیکاو تاسەر تەرکی نەکا با کەمیش بێ! (ش/ت).

(٦) بخاري. رفاق: ٦٤٦٦، ١٩٨٧. مسلم. صلاة المسافرين: ٨٢٦. أبو داود. صلاة: ١٣٧٠.

(٧) بخاري. رفاق: ٦٤٦٥. مسلم. صلاة: ٨٢٧.

نامه‌ی نیازو نیاز پاکی (نییه‌ت و ئیخلاص)

(سی باسه)

(۱) باسی یه‌که‌م: باسی نیازو نیازپاکی و سوودیان

کتاب النية والإخلاص (وفیه ثلاثة أبواب)

الباب الأول: في النية والإخلاص ومزايهما

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ، أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ} — ۳۹ / ۲-۳.

واته: به‌نده‌یی هه‌ر بۆ خودا بکه‌ له‌ حالیکدا که به‌ نیازیکی پاک
ئایینداری بۆ خودا بکه‌ی، وه‌ بزانی که خودا به‌س کرده‌وی پاک و بی‌گهر دو
چاکی ده‌وی وه‌ هه‌ر دینی بی‌ تۆزو گهر دو پاک ده‌وی.
{وَقَالَ: — وَمَا أَمُرُوا إِلَّا لِیَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّینَ حَتْفَاءَ — ۵/۹۸}.

خودای گه‌ره ده‌فرموی: ئه‌مه‌ له‌ کاتی‌کدا ئه‌مه‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ هاتوه‌
بۆلایان داوای شتی زیاده‌ی ئی نه‌کردوون و فه‌رمانیان پی‌ نه‌کراوه‌ به‌وه‌ نه‌بی
که به‌نده‌یی و په‌رستشی خودا بکه‌ن له‌ حالیکدا که به‌ نیازیکی پاک
ئایینداری بۆ بکه‌ن وه‌لابدن له‌ هه‌موو بیرو باوه‌پیکی خواروو خێچ.

۸۳- عَنْ عُمَرَ عَنِ الْبَيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا الْأَعْمَالُ بِالْأَيَّامِ وَإِنَّمَا
لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَاجَرَتْهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِلدُّنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةً يَتَزَوَّجُهَا فَهَاجَرَتْهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ. رَوَاهُ
الْخَمْسَةُ^(۱).

واته: عومه‌ر (خوای ئی زانی بی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌ری)
ده‌فرموی: هه‌موو کرده‌وه‌یی به‌پی‌ی نیازو نییه‌ته‌که‌یه‌تی وه‌ هیچ کارێ به‌بی

(۱) بخاری، بدء الوحي: ۱، ۵۴، ۲۵۲۹، ۳۸۹۸، ۵۰۷۰، ۶۶۸۹، ۶۹۵۳، مسلم، إمارة: ۴۹۰۴، أبو داود، طلاق: ۲۲۰۱، ترمذی، جهاد: ۱۶۴۷، نسائی، طهارة: ۷۵، ۲۴۳۷، ۲۸۰۳.

نیازو خواستی دل دانامه زری، وه هه موو که سیکیش به پاداشی نیازو نییه تی خوی دهگا (چ چاک چ خراپ) که وابوو هه که سئی مه بهستی له کوچ کردنه که ی له مه که وه بو مه دینه ره زای خوداو پیغه مبه ربی نه وه کوچ کردنه که ی قه بو له وه به پاداشی گه وره دهگا، وه هه که سیکیش کوچ کردنه که ی له بهر کاریکی دونیایی بی که دهستی بکه وی، یا خود له بهر نافرته بی که ماره ی بکا نه وه کوچ کردنه که ی به پیی نیازه که یه تی و هیچ خیری ناگا له سه ری (ش/د/ت/ن).

۸۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِيمَا يَرَوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً. رَوَاهُ الْخُمْسَةَ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

واته: ئیبنو عبباس (خوای ن رازی بی) گوئی: پیغه مبه ر (درووی خوای له سه ربی) ده گپریته وه له خودای گه وره بو هاوتاه ده فره موئ: خودا هه موو چاکه یه که وه هه موو خراپه یه که ی له (لوح المحفوظ) نووسیوه وه بهم شیوه یه روونی کردونه ته وه بو هه موو که سئ: نه گهر که سئ ویستی چاکه یی بکاو بوئ نه کرا نه وه خودا له لای خوی چاکه یه که ی ته وای بو ده نووسی، وه نه گهر که سئ ویستی چاکه یی بکاو له هه مان کاتدا کردی نه وه خودای سه ردارو سه روه ره له لای خوی له ده چاکه وه تا حه وت سه د چاکه تا نه وه نده ی خودا خوی حه زکا چاکه ی بو ده نووسی، وه نه گهر که سئ ویستی خراپه یی بکا به لام نه یکرد نه وه خودا له لای خوی چاکه یه که ی ته وای بو ده نووسی، وه نه گهر که سئ ویستی خراپه یی بکا وه کردی نه وه خودا به یه که خراپه ده ی نووسی. (ش/ت/ن).

(۲) بخاری. رقائوق: ۶۹۱. مسلم. ایمان: ۳۰ هه تا. ۳۳۱. نسائی. تفسیر: ۲۰۷۲

۸۵- عَنْ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا ثَلَاثَةٌ تَقْرَأُ يَمْشُونَ أَخَذَهُمُ الْمَطَرُ، فَأَوُّوا إِلَى غَارٍ فِي جَبَلٍ، فَالْحَطَّتْ عَلَى فَمِ غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَانْطَبَقَتْ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ: بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ انْظُرُوا أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوهَا صَالِحَةً لِلَّهِ فَادْعُوا اللَّهَ بِهَا لَعَلَّهُ يُفَرِّجُهَا عَنْكُمْ. قَالَ: أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَ لِي وَالِدَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَلِي صَبِيَّةٌ صِغَارٌ كُنْتُ أَرْعَى عَلَيْهِمْ، فَإِذَا رُحْتُ عَلَيْهِمْ حَلَبْتُ، فَبَدَأْتُ بِوَالِدَيَّ أَسْقِيهِمَا قَبْلَ بَنِيَّ، وَإِنِّي اسْتَأَخَرْتُ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ آتِ حَتَّى أَمْسَيْتُ، فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمَيْنِ، فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ أَحْلُبُ، فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوسِهِمَا، أَكْرَهُ أَنْ أَوْقِظَهُمَا، وَأَكْرَهُ أَنْ أَسْقِيَ الصَّبِيَّةَ، يَتَضَاغُونَ عِنْدَ رِجْلِي حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَلَّى فَعَلْتُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فَرْجَةً تَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ. فَفَرَجَ اللَّهُ فَرَأَوْا السَّمَاءَ. وَقَالَ: الْآخَرُ: اللَّهُمَّ إِنَّهَا كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمٍّ أَحَبَّتُهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ، فَطَلَبْتُ مِنْهَا فَأَبَتْ حَتَّى أَتَيْتُهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ، فَبَغَيْتُ حَتَّى جَمَعْتُهَا، فَلَمَّا وَقَعْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ يَا عَبْدَ اللَّهِ ااتَّقِ اللَّهَ، وَلَا تَفْتَحِ الْخَائِمَ إِلَّا بِحَقِّهِ، فَقُمْتُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَلَّى فَعَلْتُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ عَنَّا فَرْجَةً. فَفَرَجَ. وَقَالَ: الثَّالِثُ اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأَجَرْتُ أَحَبًّا بِفَرَقِ أَرْزٍ، فَلَمَّا قَضَى عَمَلَهُ قَالَ: أَعْطِنِي حَقِّي. فَفَرَضْتُ عَلَيْهِ، فَرَغِبَ عَنْهُ، فَلَمْ أَزَلْ أَرْزَعُهُ حَتَّى جَمَعْتُ مِنْهُ بَقْرًا وَرُعَاتَهَا فَجَاءَنِي فَقَالَ: ااتَّقِ اللَّهَ. فَقُلْتُ ااذْهَبْ إِلَى ذَلِكَ الْبَقَرِ وَرُعَاتِهَا فَخُذْ. فَقَالَ: ااتَّقِ اللَّهَ وَلَا تَسْتَهْزِئْ بِي. فَقُلْتُ إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ فَخُذْ. فَأَخَذَهُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَلَّى فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ، فَفَرَجَ اللَّهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَخَرَجُوا يَمْشُونَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

واته: ثیبنو عومہر (خوای نازی بن) گوتی: حہزرت (دیودی خوای لہسربن) فہرموی: جاری سئی کہس بہ ریگیہکا دہرؤیشتن، باران دای گرتن جا پہنایان بردہ بہر ئہشکہوتئی لہ کیوئی، تاویری لہ کیوہکہوہ گل بووہو دہرگای ئہشکہوتہکہی قہپاتکرد، جا لہناو خویندا گوتیان: سہیریکنہ بزائن چی کردہوہیہکی باشتان کردوہ بو خودا بہو کردہوانہ لہ خودا

بپارینه‌وه سا به‌شکوو خودا ده‌رووتان ئی بکاته‌وه. یه‌کیکیان گوتی: خودایه! خوٚت ئاگاداری که‌من باوک و دایکیکی پیرو ئیختیارم هه‌بوون و چه‌ن مندالیکی وردیشم هه‌بوون، شوانیم بۆ ده‌کردن، هه‌موو جاری که ده‌گه‌رامه‌وه بۆ ماله‌وه رانه‌که‌م ده‌کرده په‌چه‌وه‌و شیرم ده‌دۆشی و له پێشدا ده‌رخواردی باوک و دایکم ده‌دا ئه‌وجا به‌شی مناله‌کانیشم ده‌دا، تا روژی دره‌نگم به‌سه‌ره‌ات و که هاتمه‌وه شه‌وبوو، روانیم باوک و دایکم خه‌وتوون، منیش وه‌ک جاران شیرم دۆشی و به‌ دیار سه‌ریان‌ه‌وه راوه‌ستام (تا که‌ی خه‌به‌ریان بۆوه شیره‌که‌یان بخۆنه‌وه) به‌لام هه‌زم نه‌کرد که خه‌به‌ریان بکه‌مه‌وه و پێشم ناخۆش بوو که به‌ر له‌وان شیر بده‌م به‌ منداله‌کان، مناله‌کانیش (له‌وماوه‌یه‌دا له‌ به‌رپێما) له‌ برساندا هه‌ر ده‌زروو‌کانه‌وه، تا شه‌به‌قیدا ئه‌مه‌ حالمان بوو، جا ئه‌ی خودایه! تو ده‌زانی ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌م له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی تو کردوو ئه‌وا ده‌روویه‌که‌مان ئی بکه‌ره‌وه که‌له‌به‌ری‌که‌مان بۆ بکه‌ره‌وه که ئاسمانی لی‌وه ببینن! جا خودا که‌له‌به‌ری‌کی بۆ کردنه‌وه و ئاسمانیان لی‌وه‌دی، یه‌کیکی تریان گوتی: خودایه! خوٚت ئاگاداری که کچی‌کی ئاموزام هه‌بوو، چه‌نده پیاو هه‌ز له ئافه‌رت ده‌کا ئه‌وه‌نده هه‌زم لی‌ی بوو، که داوای ئیشی خراپه‌م لی‌کردخوی نه‌دا به‌ ده‌سته‌وه تا سه‌د دیناری زی‌پری نه‌ده‌می، منیش تی‌کو‌شام تا ئه‌و پاره‌یه‌م کو‌و کرده‌وه و بۆم بردو پیم‌دا جا کاتی له‌ ناولنگیا دانیشتم و ویسم به‌ ده‌ستی بگرم، کچه‌که گوتی: ئه‌ی عه‌بدول‌لأ! ئه‌ی به‌نده‌ی خودا! له‌ خودا بترسه‌و ئه‌م مۆره به‌ نا‌ره‌وا مه‌شکینه، ئیتر منیش هه‌لسام و وازم ئی هی‌نا و پاره‌که‌یشم دایه به‌ خۆپایی بۆ خوی جا ئه‌ی خودایه! تو ده‌زانی ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌م له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی تو کردوو ئه‌وا ده‌روویه‌که‌مان ئی بکه‌ره‌وه، جا خودا ده‌روویه‌کی تری ئی کردنه‌وه‌و، تا دووبه‌شی تاویره‌که له‌سه‌ر ده‌رگا‌که لا‌چوو سی‌هه‌میشیان گوتی: خودایه! تو خوٚت ئاگات لی‌یه که‌من جاری به‌قزناخی برنج کری‌کاری‌کم به‌کری‌گرت، که ئی‌شه‌که‌ی ته‌واو‌کرد گوتی: کری‌که‌م بده‌ری، منیش گوتم: کری‌که‌ت ئه‌وه‌تانی، که‌چی به‌دلی نه‌بوو، وه‌ری نه‌گرت، ئیتر له‌وه دوا هه‌موو وه‌رزئی ئه‌و چه‌لتوو‌که‌م ده‌چاند، تا وازو‌ربوو گا‌گه‌لی‌ک و

چہن شوانیکم پیکی، تا روژی کریکارہ کہم ہاتہ وہ بولام وتی: لہ خودا بترسہ کریکہم بدہری. منیش گوتم: بروئو گاہگہ لو شوانہکانی ببہ بوخوت. گوتی: لہ خوا بترسہ گالتہم پی مہکہ، منیش گوتم: بہراستمہ، گالتہت پی ناکہم ہہمووی ببہ، جا ئویش ہہمووی برد بوخوی. جا ئہی خودایہ! تو دہزانی ئہگہر ئہمہم لہبہر خاتری تو کردووہ ئہوا دہرگای ئہشکہوتہکہمان بہ تہواوی بو بکہرہوہ، جا خودا دہرگاکہی تہواو بو کردنہوہ. لہ گیورانہوہیہکا: (ئہو جا ہاتنہ دہرہوہو رویشتن). (ش/ن).

۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدَ النَّاسَ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْلُ مِنْكَ، لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدَ النَّاسَ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

واتہ: ئہبو ہورہیرہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! کی شادمانترین کہسہ بہ شہفاعت و تکای تو لہ روژی قیامہتدا؟ فہرمووی: ئہی ئہبو ہورہیرہ! خوشم گومانم وابوو کہ کہس لہ پییش تو دا ئہمہم ئی نہپرسی و تویہکہم کہسبی کہ ئہم پرسیارہم ئی بکہی، چونکہ دہتبینم ئہوہندہ ہریس و سووریت لہسہر فہرموودہو ہدیث: لہ روژی قیامہتدا بہختہوہرتین کہس بہتکای من ئہو کہسہیہ کہ بہدلیکی ساف و بیگہرد یا فہرمووی: کہ بہسیینہیہکی ساف بلی: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: ہر خودا خودایہو ہیچ خودای تر نیہ (ب).

۱۲- باسی دووہم: ئادہمیزاد لہسہر نیازی باشی رووت پاداشی باش وہردہگری: (الباب الثاني: یشاب المرء علی نیئہ فقط)

۸۷- عَنْ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ أَبِي يَرِيدُ أَخْرَجَ دَنَانِيرَ يَصَّدَّقُ بِهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَجِئْتُ فَأَخَذْتُهَا فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا إِلَيَّ

أَرَدْتُ. فَخَاصَمْتُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: لَكَ مَا نَوَيْتَ يَا يَزِيدُ، وَلَكَ مَا أَخَذْتَ يَا مَعْنُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الزَّكَاةِ^(١).

واژه: مه‌عن‌ی کوپی یه‌زید (ره‌زای خودایان لیب‌ن) گو‌تی: یه‌زیدی باو‌کم چه‌ند دیناری له‌لای پیاو‌ی له‌ مزگه‌وت داده‌نی بو‌ی بکا به‌ خیر، منیش چووم پاره‌که‌م برد بو‌خووم و هی‌نام بو‌لای باو‌کم، باو‌کم گو‌تی: به‌خوا ناب‌ی، من مه‌به‌ستم تو نه‌بووه، منیش بو‌ دادخوایی و سکا‌لا‌کردن بردم بو‌لای چه‌زرت (درو‌دی خوای له‌س‌رب‌ن) فه‌رمو‌وی: تو به‌نیازی خو‌ت گه‌یش‌تیت نه‌ی یه‌زید! وه‌تویش نه‌وه‌ی بردو‌وته هی‌ خو‌ته نه‌ی مه‌عن! (ب).

۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَابْنُ مَاجَهَ.

واژه: نه‌بو هوره‌یره (خوای ن‌رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌س‌رب‌ن) فه‌رمو‌وی: خودا ته‌ماشای شکل و شی‌وه و مال و سامانتان نا‌کا، به‌لام ته‌ماشای دل و د‌روون و کرده‌وه‌ی پاک‌تان ده‌کا (م/ ئیب‌نو ما‌جه).

۸۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقِ بَلَّغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ الْأُبُخَارِيُّ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الْقَتْلَ فِي سَبِيلِهِ صَادِقًا مِنْ قَلْبِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ الشَّهِيدِ^(۲).

واژه: سه‌هلی کوپی چه‌نیف له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمو‌ی: (درو‌دی خوای له‌س‌رب‌ن): هه‌رکه‌س‌ی به‌ راستی (به‌دل) له‌ خودا داوای شه‌هیدبوون بکا خودا پایه‌ی شه‌هیدی ده‌دات‌ی، با له‌سه‌ر نو‌ینی خو‌شی بمر‌ی به‌ده‌ردی خودا (م/د/ت/ن) گی‌رانه‌وه‌ی تیرمی‌دی به‌م شی‌وه‌یه: هه‌رکه‌س‌ی به‌راستی به‌دل له‌ خودا داوا بکا که‌ له‌ری‌گه‌ی نه‌ودا بکو‌ژی نه‌وا خودا پاداشی شه‌هیدی ده‌دات‌ی.

(۱) بخاری. علم: ۹۹، ۶۵۷۰.

(۲) مسلم. إمارة: ۴۹۰۷، أبو داود. صلاة: ۱۵۲۰. ترمذی. فضائل: ۱۶۵۲.

۹۰- عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَمْرٍ إِذْ تَكُونُ لَهُ صَلَاةٌ بَلِيلٌ يَغْلِبُهُ عَلَيْهَا نَوْمٌ إِلَّا كُتِبَ لَهُ أَجْرُ صَلَاتِهِ وَكَانَ نَوْمُهُ عَلَيْهِ صَدَقَةً. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَانِي (۴).

واته: عائیشه (خوای فی رازی بن) له چه زرده توه دهفه رموی: (دیودی خوای لهسربن): هر که سنی فیری شه ونویژی و شهوی خه و زوری بویننی و بوی نه کری و بخهوی خودا پاداشی شه ونویژی به قه د جاران بوی ده نووسی و خه وه که شی به خیر بوی ده نووسی (د/ن).

۹۱- عَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَمَارِيِّ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ أَفْسِمُ عَلَيْهِنَّ: مَا نَقَصَ مَالٌ عَبْدٍ مِنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظَلَمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً فَصَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا وَأَحَدَتْكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ قَالَ: إِنَّمَا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةٍ نَفَرٍ عَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَيَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ عِلْمًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النَّيِّ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَيْنَتِهِ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَخْطُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَلَا يَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَخْبَثِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ اللَّهُ مَالًا وَلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَيْنَتِهِ فَوَزَرُهُمَا سَوَاءٌ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۵).

واته: نه بو که بشه ی نه نمار ی (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه ر دهفه رموی: (دیودی خوای لهسربن) سویند لهسر نه م سنی شته دهخوم:

یه که م: مالی بهنده به خیر کردن که م ناکات.

دووم: هر که سنی یه کی سته می لی بکاو نهویش سه برو نارام بگری له بهر باری خودا دا خودا سه ره رزی دین و دنیای دهکا.

(۴) سکت عنه درجته الشارح (مترجم).

(۵) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

سییه‌م: هه‌رکەسێ دەرگای سواڵ له‌خۆی بکاته‌وه‌ خودا دەرگای هه‌ژاری بو‌ ده‌کاته‌وه‌! یا هه‌زه‌ت (درویدی خوای له‌سه‌رین) قسه‌یه‌کی ئا‌وا‌ی فه‌رموو فه‌رمووشی: گوێ بگرن قسه‌یه‌کتان بو‌ ده‌که‌م له‌ به‌ری بکه‌ن جا فه‌رمووی: جیهان ته‌نها بو‌ ئەم چوار که‌سه‌یه‌:

یه‌که‌م: که‌سێ خودا مائی ره‌حمه‌ت و عیلم و زانستی به‌ به‌ره‌که‌تی پێ عه‌تا کردبێ، ئە‌ویش ته‌ق‌وای خودایان پێ بکا‌و سیله‌ی ره‌حمیان پێ به‌جێ بینێ و ماف و هه‌قی خودایان ئی بدا ئە‌مه‌ گه‌وره‌ترین پایه‌ی هه‌یه‌.

دووهم: که‌سێ خودا زانستی پێ ببه‌خشێ به‌لام مأل و دارایی نه‌دات، ئە‌ویش به‌نیازیکی پاک بلی: خوژگه‌ مالم ده‌بوو منیش وه‌ک فیساره‌ که‌س خێرو خێراتم پێ ده‌کرد، ئە‌مه‌ (به‌ه‌و‌ی نیازی پاکیه‌وه‌) له‌گه‌ڵ که‌سی یه‌که‌مدا له‌ پاداشدا چون یه‌کن.

سییه‌م: که‌سێ خودا مائی پێ بدا به‌لام عیلم و زانستی پێ نه‌دا، جا خۆی به‌ نادانی چه‌پ و گو‌وپ‌ی تیا بکا‌و ته‌ق‌وای خودای پێ نه‌کا‌و مافی خزم و خویشی ئی نه‌دا وه‌سیله‌ی ره‌حمی پێ به‌جێ نه‌هێنێ و مافی خودای لینه‌دا، ئا ئە‌مه‌ پیست‌ترین پایه‌ی هه‌یه‌.

چوارهم: به‌نده‌یی خودا نه‌مال و نه‌ زانستی پێ نه‌دابێ که‌چی بلی: بریا مالم ده‌بوو منیش وه‌ک فیساره‌ که‌س به‌ نه‌قامی خه‌رجم ده‌کرد، جا ئە‌م نه‌گبه‌ته‌ (به‌ه‌و‌ی نیازی پیسیه‌وه‌) له‌ تۆله‌ی تا‌وانا له‌گه‌ڵ که‌سی سییه‌مدا چون یه‌کن! (ت-س/ص).

١٣) باسی سییه‌م: هه‌ره‌شه‌کردن له‌ ریاکاری و روا‌له‌ت‌کردن و ریا‌بازی

الباب الثالث: في التحذير من الرياء

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا - ١٨/١١٠}.

واته: خودای گه وره و شکومه ند ده فهرموئ: ههر که سئ به هیوایه که بگا به خزمه تی خودای خوئی و شادمان بی به ره زای خودای خوئی با هه می شه کاری باش بکاو له عیباده ت و خودا په رستیدا هاوبه ش بو خودا په یدا نه کا.

۹۲- عَنْ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَمِعَ سَمَعَ اللَّهُ بِهِ وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

واته: جوندوب (خوئی ن رازی بی) گوئی: پیغه مبه ر (دروودی خوئی له سهرین) فهرمووی: ههر که سئ بو ناوبانگو و شوهرت چاکه و خودا په رستی بکا، له روژی قیامه تدا خودا به په ندی ده کا، وه ههر که سئ بو رواله ت ههر کاری بکا له روژی قیامه تدا خودا په رده ی له روو هه ل ده مالی و ریا بازیه که ی ناشکرا ده کا (ش/ت).

۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكُهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

واته: نه بو هورهیره (خوئی ن رازی بی) گوئی: پیغه مبه ر (دروودی خوئی له سهرین) ده فهرموئ: خودای گه وره و بی هاوتا ده فهرموئ: من له هه موو که سئ زیاتر بی نیازم به شه ریک و هاوبه ش، جا ههر که سئ کاری بکاو که سئ تر بکا به هاوبه شی من له و کاره دا نه وه به خوئی و به هاوبه شه که یه وه تووپی ده دم (م).

۹۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَةً فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ. قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَةً فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ

(۱) بخاری. رفاق: ۶۴۹۹. مسلم. زهد: ۷۴۰۱، ۷۴۰۲.

(۲) مسلم. زهد: ۷۴۰۰

وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعْلَمُتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ. وَقَرَأْتُ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأَتَى بِهِ فَعَرَفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أُنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.^(٣)

واته: دیسان ئەو گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرموی: یەكەم كەس كە لە رۆژی قیامەتدا مەحکەمە دەکری و حوکم دەدری پیاویكە شەهید کراوە، دەیهێنن لەبەر دەم خودادا رایدهوه‌ستێنن خودا چاکەکانی خۆیی یەكە یەكە بیر دەخاتەوه ئەویش یەك بە یەك پێیان ئی دەنێ، جا خودا دەفەرموی: باشە لەباتی ئەو چاکانە تۆ چی کاریکی باشت کردوووە بۆ من؟! دەلێ: منیش لە پێناوی تۆدا جەنگم کردوووە لەگەڵ دۆژمنی تۆدا شەرم کردوووە هەتا لە ئەنجامدا بە دەستی دۆژمن شەهیدکراوم! یەزدان دەفەرموی: درۆتکرد، بەلام تۆ بۆیە غەزات کرووە هەتا بلین: ئازایە، وه ئەم قەسەیه‌شیان لە جیهاندا پێ گوتویت (واته تۆ بە مافی خۆت گەشتویت!) جا ئەوجا خودا فەرمان دەدا لەسەر روو بەکیشی دەکەن تا تووپی دەدەنە ناو ئاگری دۆژەخەوه، وه دووهم كەس كە مەحکەمە دەکری پیاویكە لە جیهاندا زاناو مامۆستاو قورئانخوین بوو، دەیهێنن، خودا هەرچی چاکەیهکی لەگەڵ کردوووە دەیانخاتەوه بیری ئەویش یەك بە یەك پێیان ئی دەنێ، جا خودا دەفەرموی: باشە تۆ لەباتی ئەوانە چی کاریکی باشت کردوووە لەبەر خاتری من؟ دەلێ: منیش عیلم و زانست فیرووم و خەلکی ترم فیرو زانین کردو لەبەر ره‌زای تویش قورئانم دەخویند، دەفەرموی: درۆ دەکەیی، بەلام تۆ بۆیە فیرو زانین بووی تا بلین: زانایە، وه بۆیە قورئانیشت خویندوووە تا بلین: قورئانخوینە، وه ئەم قەسەیه‌شیان لە دنیا‌دا پێ گوتوویت، ئەوجا بە فەرمانی خودا لەسەر سە

به کیشى دهكهن و تووړى ددهنه ناو ئاگره وه، سییه م کهس که مه حکه مه دهکړى پیاوړیکه که خودا له دنیا دا داراو دهوله مندى کردو وه له هه موو چه شنه مالیکى پى داوه، که دهى هیئن خودا هه موو چاکه کانی خوږى وه بیر ده خاته وه ئه ویش پییان لى دهنى دهمروى: چیت پى کردن؟ دهلى: هه رچی تو پیت خوشبى که مالى تیا بهخت بکړى له ودها مالى خوم خه رج کردو وه، دهمروى: دروده کهى، به لام تو بویه وات ده کرد تا بلین سه خى و جوامیره، وه ئه و قسه یه ش له دنیا دا کراوه، ئه و جا به فرمانى خودا له سهر دم رای ده کیشن و دهیبه ن تووړى ددهنه ناو ئاگره وه (م/ت/ن).

٩٥- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ جُبِّ الْحُزْنِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا جُبُّ الْحُزْنِ؟ قَالَ: وَادٍ فِي جَهَنَّمَ تَتَعَوَّدُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلُّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَدْخُلُهُ؟ قَالَ: الْقُرَاءُ الْمُرَاوُونَ بِأَعْمَالِهِمْ^(٤).

واته: دیسان ئه و گوتى: پیغه مبه ر (درودى خواى له سهرین) فهرمووى: په نابگرن به خودا له دهرى خه! گوتیان: ئه ی پیغه مبه رى خودا! دهرى خه م چیه؟ فهرمووى: شیویکه له دوزه خا هه موو روژى دوزه خ خوږى سه د جار په نا دهکړى به خودا له دهستی گوتمان: ئه ی پیغه مبه رى خودا! ئه وه کیى تى دهچى؟ فهرمووى: ئه و قورئان خوینانه ی تى دهچن که بو چاوه و رواله ت قورئان ده خوینن (ت-س/ح).

٩٦- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ: رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ يَعْمَلُ الْعَمَلَ فَيُسِرُّهُ فَإِذَا اطَّلَعَ عَلَيْهِ أَعْجَبَهُ ذَلِكَ! قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَهُ أَجْرَانِ أَجْرُ السِّرِّ وَأَجْرُ الْعَلَانِيَةِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(٥).

واته: دیسان ئه و گوتى: پیاوړى گوتى: ئه ی پیغه مبه رى خودا! پیاو هه یه به نهینى کارى دهکا، به لام که ئاشکرا بوو پیى خوشه که وا خه لک باسى کاره باشه که ی دهکهن به باشه ئایا خیرى ده مینى؟ فهرمووى: ئه وه دوو

(٤) رواه الترمذي فى الزهد بسند حسن (شرحه).

(٥) رواه الترمذي فى الزهد بسند حسن (شرحه).

جوڑہ پاداشی بوّ ھہیہ: یهك پاداشی کاری باشی نهیّنی كه بیّ روویایی بیّ و ساف و ساغ بوّ خودابیّ، یهك پاداشی باشی کاروکردهوی ئاشکرا كه دهبیّ بهسەر مهشقی جوان بوّ خه‌لکی تریش (ت-س/ح).

۹۷- عَنْ أَبِي سَعْدٍ بْنِ أَبِي فَضَالَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَمَعَ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ نَادَى مُنَادٌ مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلَّهِ أَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

واته: ئەبو سه‌عدی کوپی فه‌ضاله گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌ روژی قیامه‌تا کاتی که خودا خه‌لک کوّ ده‌کاته‌وه بوّ حیساب و ئی پرسینه‌وهی ئەو روژه‌ی که شک و گومانی تیانییه، به‌ فه‌رمانی خودا جارچییه‌ک جار ده‌دا به‌ناو عه‌شاماته‌که‌دا: هه‌ر که‌سی له‌ دنیادا کاریکی کردووه بوّ خوداو له‌ هه‌مان کاتدا که‌سیکی تری کردووه به‌ هاوبه‌شی له‌ کاره‌دا، ئەوه با داوای پاداشی خو‌ی له‌ غه‌یری خودا بکا، چونکه خودا له‌ هه‌موو که‌سی زیاتر بیّ نیازه به‌ هاوبه‌ش (ت-س/ح).

(۶) فی التفسیر بسند حسن (شرحه)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی زانین (علم)

(اسی باسو پاشه‌کی (خاتمه) به‌که)

۱۴) باسی به‌که‌م: باسی فه‌زل و گه‌وره‌یی زانین و زانایان

(کتاب العلم: (وفیه ثلاثه أبواب وخاتمة)

الباب الاول: فی فضل العلم والعلماء)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ — ۳۵/۲۸}.

واته: به راستی کهس له خودا ناترسی به ته‌واوی به‌نده زاناکانی نه‌بی.

{قَالَ: تَعَالَى — هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فرموی: نایا چۆن ده‌بی که زاناو نه‌زان چون یه‌که بن؟

وَقَالَ تَعَالَى: {وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ لَضَرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ — ۲۹/۴۳}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فرموی: (ئه‌م وینه‌و نمونه جوانه به‌نرخانه

به‌یان ده‌که‌ین بۆ کۆمه‌لی ئاده‌میزاد، به‌لام ته‌نیا زانا هۆشمه‌نده‌کان مانایان

ده‌زانو له مه‌به‌سته‌که باش تی ده‌گه‌ن).

۹۸ — عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ

فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ وَاللَّهُ يُعْطِي، وَلَنْ تَزَالَ هَذِهِ الْأُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

واته: موعاوییه (خوای نازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فرموی: (درویدی خوای

له‌سهرین): هه‌ر که‌سی که خودا ویستی تووشی خیرو خوشی بکا شاره‌زای

نایینی ده‌کا، من ته‌نیا ئه‌وه‌نده‌م به‌ده‌سته که ئه‌م فه‌رمایشت و شه‌ریعه‌ته

دابشه‌ش بکه‌م و به‌س، به‌لام به‌شی گه‌وره یا بچووک ئه‌وه به‌ده‌ست خودا

خۆیه‌تی و خودا خۆی ئه‌وه ده‌دا یا، نایدا، وه ئه‌م ئۆمه‌تی ئیسلامه‌یش هه‌ر

(۱) بخاری. ایمان: ۷۱، ۳۱۱۶، ۳۶۴۱، ۷۳۱۲، ۷۴۶۰. مسلم. زکاة: ۲۲۸۹، ۲۲۸۶.

دہرؤن لہ سہر ئہم ئایینی خودایہ تانزیکی قیامت، وہ ئوہی لہ دثیان بی زیانیان پی ناگیہ نی (ش/ت/ن)۔

۹۹- عَنْ أَبِي وَقْدٍ اللَّيْثِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَمَا جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ، إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ، فَأَقْبَلَ الثَّانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَذَهَبَ وَاحِدٌ، قَالَ: فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلَقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا، وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ، وَأَمَّا الثَّالِثُ فَأَذْبَرَ ذَاهِبًا، فَلَمَّا فَرَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ عَنِ النَّفَرِ الثَّلَاثَةِ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ، فَأَوَاهُ اللَّهُ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا، فَاسْتَحْيَا اللَّهُ مِنْهُ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ، فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

واتہ: ئہبو واقیدی لہیثی (خوای ئا زای بن) گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسیرین) لہ مزگہوت دانیشتبوو، خہ لکہ کیش لہ دہوری دانیشتبوون خہریکی طاعہ تی خودا بوون لہو کاتہدا سی کس ہاتن، دوانیان ہاتنہ بہرہوہ بو لای پیغہمبہر (درویدی خوای لہسیرین) وہ یہ کیکیان رویشٹ. گوئی: جا دوو کہ سہ کہ لہ دیار پیغہمبہر راوہستان تایہ کیکیان کہ لینیکی لہ ئہ لقیہی کوڑہ کہدا بہدی کردوو تیا دانیشٹ، وہ ئوہی تریشیان لہ پشتیانہ وہ دانیشٹ، وہ سیہہ میشیان ہلی تواندو رویشٹ، جا کہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسیرین) ئی بووہوہ فہرمووی: با باسی حالی ئہم سی کہ سہتان بو بکہم: یہ کیکیان ہانای بردہ بہر خوداو خودا ہانایدا، یہ کیکیشیان شہرمی کردوو خودایش شہرمی لہو کرد، ئوہی تریشیان پشتی ہل کردو بہمہ جلیسی ئیمہ رازی نہبوو خودایش پشتی لہو ہل کردوو لی تووڑہ بوو (ش/ت/ن)

۱۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسِّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ

فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمْ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: نه‌بو هوره‌یره (خوای ن‌زانی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (دیوودی خوای له‌سهرین): ههر که‌سێ موسو‌ل‌مانئ له مه‌ینه‌تئ له مه‌ینه‌ته‌کانی جیهان رزگار بکا خودا له پاداشی ئه‌وه‌دا مه‌ینه‌تئ له مه‌ینه‌ته‌کانی روژی قیامه‌تی بو چار ده‌کاو رزگاری ده‌کا لی. وه ههر که‌سێ ده‌س‌گی‌رویی هه‌ژارو نه‌دارایی بکا له دنیاو له قیامه‌تا خوداش ده‌س‌گی‌ویی ئه‌و ده‌کا، وه ههر که‌سێ عه‌یب و نه‌نگی موسو‌ل‌مانی بی‌پوشئ، یا جه‌سته‌و له‌شی به‌ پو‌شاکئ داپوشئ ئه‌وه خودا ئه‌و که‌سه له‌هر دوو جیهاندا به‌ به‌رگی ره‌حمه‌تی خوئ داده‌پوشئ، وه خودا له‌پشتی ئه‌و به‌نده‌یه که‌ پشتی برای ده‌گری، ههر که‌سێ ری‌گه‌ی زانین بگری و وی‌لی دوا‌ی زانست و زانین بی خودا ری‌گه‌ی به‌هه‌شتی بو خوش ده‌کا، وه ههر کو‌مه‌لی له مائی له ماله‌کانی خودادا کو‌بینه‌وه‌و نامه‌ی خودا بخوینن له‌ناو خو‌یا‌نا ده‌وری بکه‌نه‌وه‌و واته‌و مانای لی‌ک بده‌نه‌وه‌ ئه‌وه بی‌گومان که‌وا دل‌نیایی به‌سه‌ریانا داده‌بارئ و ره‌حمه‌ت و می‌هره‌بانی دایان ده‌پوشئ و فریشته ده‌وریان ئی ده‌دن، وه خودایش له‌ باره‌گای خوئ له‌لای مه‌له‌ئئ ئه‌علا باسی چاکه‌یان ده‌کا، وه ههر که‌سێ کارو کرده‌وه‌ی خوئ دوا‌ی بخا بنه‌چه‌و ره‌سه‌نی پیشی ناخا (م/د/ت).

۱۰۱- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنَحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَاتِ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ

الْكُؤَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَكَّةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوْرِّثُوا دِيْنَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ^(۴).

واژه: نه‌بو دهردا (خوای ن‌رازی بن) گوتی: له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خوای له‌سهرین): که‌سی ریگه‌یی بگری به‌شوین فی‌ریوون و زانستا بگه‌ری، خودا ریگه‌ی به‌ه‌شتی بو ئاسان ده‌کا، فریشته‌کانیش کاتی قوتابییه‌ک یا فی‌رخ‌وازی ده‌بینن له‌خو‌شی ئه‌و قوتابییه‌ ده‌نی‌شنه‌وه ده‌وره‌ی ن‌ده‌ده‌ن، دانیش‌توانی ئاسمانه‌کان و زه‌مین هه‌موو ده‌پارینه‌وه بو‌زانا، هه‌تا ماسیش له‌ئاوا له‌خودا ده‌پاریته‌وه بو‌ی! باوو قه‌درو گه‌وره‌یی زانا له‌چاو شو‌فیلکه‌ی خودا په‌رستدا وه‌ک باوو قه‌درو گه‌وره‌یی مانگ وایه له‌چاو ئه‌ستیره‌کانی تردا، بی‌گومان که‌ زانا‌کان میراتبه‌رو که‌له‌پوور گری پیغه‌مبه‌ره‌کانن، دیاره‌ که‌ پیغه‌مبه‌ره‌کانیش دینارو دره‌م و زی‌رو زیویان به‌که‌له‌پوور له‌پاش خو‌یان به‌جئ نه‌هیشتوو، به‌لکوو عیلم و زانست که‌له‌پووری ئه‌وانه، جا به‌راستی ئه‌و که‌سه‌ی له‌م که‌له‌پوورده‌ی به‌ر بکه‌وئ به‌شی فره‌گه‌وره‌یه! (ت-س/منقطع-د).

۱۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ: آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۵).

واژه: له‌عه‌بدوللای کو‌ری عه‌مه‌روه پیغه‌مبه‌ر ده‌قه‌رموئ: (دروودی خوای له‌سهرین): زانین بریتیی‌ه له‌م سئ شته وه‌ زیاد له‌م سئ شته خیره: یه‌که‌م: زانینی ئایه‌تیکی موحه‌کم له‌قورئان که‌مانایه‌کی رو‌شنی هه‌بئ و حوکه‌مه‌که‌ی دامه‌زرا‌بی و نه‌سخ نه‌بوو‌ییته‌وه.

دووهم: زانینی یاسایه‌کی دامه‌زراو له‌ره‌وشت و سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر

(دروودی خوای له‌سهرین).

(۴) بسند منقطع (شرحه).

(۵) رواه أبو داود بسند فيه عبد الرحمن الأفريقي (شرحه) في حديثه مناكير (تهذيب التهذيب)

سییه: زانینی یاسای میرات و کهله پوور به شکردن به پیکوپیکی
(د/ئینو ماچه).

۱۰۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَصَلَتَانِ لَا تَجْتَمِعَانِ فِي مُنَافِقٍ حُسْنُ سَمْتٍ وَلَا فِقْهٌ فِي الدِّينِ^(۶).

واته: ئه بو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) له پیغه مبهروه دهفه رموی: (درویدی خوای له سهرین): دوو نیشانه هه، له ئاده میزادی ناپاک و دوو پوودا قهت کوو نابنهوه: یه کئی شیوهی شیرین، یه کئی: شاره زایی له ئایین! (ت/سند غریب).

۱۰۴ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى^(۷).

واته: دیسان ئه و گوتی: پیغه مبههر (درویدی خوای له سهرین) دهفه رموی: فهرمایشتی جوان و قسهی به نرخ و وتهی پر حیکمهت و مانا، نیجیری پیاوی موسولمانه، بویه له ههرا چنگی بکهوئ ههرا له خوئی جوانه له گیرانه وهیهکا: ههرا کهسێ منهی عیلم و زانست بکاو بگهڕێ به دوای فیروونی زانینا ئهوه دهبی به که ففارهتی گوناھی رابووردووی (ت/سند غریب).

۱۰۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَقِيهٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ^(۸).

واته: ئینو عه عباس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبههر (درویدی خوای له سهرین) دهفه رموی: شهریعه ترانی یا مه لاین، یا زانایه کی ئایینی بو شهیتان له ههزار سووفی و سووفیلکه ترس و زیانی زور تهر. (ت-سند غریب).

۱۰۶ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ: ذُكِرَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَالْآخَرُ عَالِمٌ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى

(۶) سند غریب (شرحه).

(۷) سند غریب (شرحه).

(۸) سند غریب (شرحه).

الْعَابِدِ كَفَضَلِي عَلَى أَذْنَاكُمْ". ثُمَّ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ^(۹).

واته: ئەبو ئومامەه‌ی باهیلی (خوای ئی رازی بئ) گوئی: باسی دوو پیاو کرا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سهرین) یه‌کیکیان سوڤیلکه‌بوو، ئەوی تریان زانا‌بوو، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: ریزو گه‌وره‌یی زانا له‌چاو سوڤی و سوڤیلکه‌دا وه‌ک ریزو گه‌وره‌یی من وایه له‌چاو که‌مترین که‌ستانا. (له پاشا فه‌رمووشی (دروودی خوای له‌سهرین): خودا خو‌ی و فريشته‌کانی و خه‌لکی ئاسمانه‌کان و خه‌لکی زه‌وی هه‌موویان سه‌لاوات ده‌ده‌ن له‌ دیداری ئەو که‌سانه‌ که خه‌لک فی‌ری چاکه‌ ده‌که‌ن و ده‌بن به‌ مامۆستای خێرو چاکه‌ بو مه‌ردووم، هه‌تا می‌رووله‌ له‌ناو شاره‌که‌یداو ماسی له‌ناو ئاودا سه‌لاواتیان له‌سه‌ر ده‌ده‌ن و دووعاو نزای خێریان بو ده‌که‌ن) (ت- سند غریب).

۱۰۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتَّى يَكُونَ مُنْتَهَاهُ الْجَنَّةُ. رَوَى هَذِهِ الْخَمْسَةَ التِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: ئەبو سه‌عیدی خودری (خوای ئی رازی بئ) گوئی: چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: موسو‌لمان له‌بیستن و له‌فی‌ربوونی خێرو چاکه‌ قه‌ت تی‌ر ناب‌ی هه‌تا نه‌مری و له‌ به‌هه‌شتا هه‌وار هه‌ل نه‌دا! (ت-س/ تیرمی‌دی به‌ سه‌نه‌دی چه‌سه‌ن).

۱۰۸- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ^(۱۱).

(۹) سند غریب (شرحه).

(۱۰) سند حسن (شرحه).

(۱۱) بسند حسن (شرحه).

واته: عوسمان (خوای ئی رازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (درویدی خوای له‌سهرین): له روژێ قیامه‌تا سێ ده‌سته له‌لای خودا تکا ده‌که‌ن بۆ مه‌ردوم: ده‌سته‌ی یه‌که‌م: پیغه‌مبه‌ران، ده‌سته‌ی دووهم: زانایان. ده‌سته‌ی سێهه‌م: شه‌هیدان، (ئیبنو ماجه - س/ح).

(۱۵) باسی دووهم: راگه‌یان‌دنی زانین پێویسته، وه‌ بلاو‌کردنه‌وه‌یشی زۆر خێروگه‌وره‌یه: (الباب الثاني: في وجوب تبليغ العلم وفضل نشره) {قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ ۚ - ۱۸۷/۳}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: ئه‌ی خو‌شه‌ویست! باسی ئه‌و چاخ‌و چه‌رخه‌ بکه‌ بۆ یارانت که‌ خودا عه‌ده‌و په‌یمانی وه‌رگرت له‌و زانایانه‌ که‌ نامه‌ی خودایان پێ دراوه‌ که‌ به‌راستی مه‌به‌ست و مانای ئه‌و نامه‌ی خودایه‌ رووناک بکه‌نه‌وه‌ بۆ هه‌موو که‌سێ وه‌ له‌ که‌سی نه‌شارنه‌وه‌.

۱۰۹ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ عَسَى أَنْ يُلْبِغَ مَنْ هُوَ أَوْعَى لَهُ مِنْهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

واته: ئه‌بو به‌که‌ره له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (درویدی خوای له‌سهرین): با ئه‌وه‌ی حازره‌و گوئی له‌م فه‌رموودانه‌و به‌یانی شه‌ریعه‌ته‌یه هه‌رچی ده‌ژنه‌وئ به‌پێی توانا رایبگه‌یه‌نئ به‌و که‌سانه‌ که‌ لی‌ره‌ حازرنین، سا به‌شکوو حازره‌که‌ ئه‌م زانین‌و فه‌رمایش‌تانه‌ رایبگه‌یه‌نئ به‌ که‌سیکی تر که‌ دوورنیه‌ ئه‌و له‌م باشتر لی‌یان تی‌بگا‌و چاک‌تر له‌به‌ریان بکا (ش).

۱۱۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

(۱) بخاری. علم: ۶۷، ۱۰۵، ۱۷۴، ۲۱۹۷، ۴۴۰۶، ۴۶۶۲، ۵۵۰، ۷۰۷۸، ۷۴۴۷. مسلم. حدود: ۴۳۵۹.

(۲) بخاری. انبیاء: ۲۴۶۱.

واته: عه‌دوللای کورپی عه‌مر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ئەگەر تەنیا یەك ئایە تیشتان له لایه‌نی منه‌وه راگه‌یان‌دوو‌ه به‌ موسولمانان بیکه‌ن و رای بگه‌یه‌نن پێیان، قسه‌و باس و خواسی به‌نی ئیسائیل (نه‌وه‌ی ئیسرائیل) یش بگێر‌نه‌وه له‌ناو خۆتان، بۆ په‌ند دادن و ئامۆژگاری قه‌یناکا، هه‌ر که‌سی‌کیش به‌ ئاره‌زوو به‌ده‌م منه‌وه درۆ بکا، با جیگه‌ی خو‌ی له‌ دۆزه‌خا خۆش بکا (ب/ت).

۱۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكْتَمَهُ أَلْجَمَهُ اللَّهُ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: ئەبو هورهیره له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموی: (درویدی خوای له‌سهرین) هه‌ر که‌سێ له زانستێ پرسیا‌ری ئی بکه‌ن و هه‌شاری بداو وه‌لامی پرسیا‌ره‌که نه‌داته‌وه ئەوه له‌ روژی قیامه‌تا خودا لغاوی ئاگرینی له‌ده‌م ده‌کا! (د/ت-س/ح).

۱۱۲- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا، فَكَانَ مِنْهَا نَقِیَّةٌ قَبِلَتِ الْمَاءَ، فَأَبْتَتِ الْكَلَّا وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ، وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ، فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ، فَشَرَبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا، وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ أُخْرَى، إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً، وَلَا تُنْبِتُ كَلًّا، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقِهَ فِي دِينِ اللَّهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ، فَعَلِمَ وَعَلَّمَ، وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا، وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴).

واته: ئەبو موسا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌زده‌ت ده‌فه‌رموی: (درویدی خوای له‌سهرین): ئەم هیدا‌یه‌ت و رینمووی و زانسته‌که خودا به‌منا نار‌دوو‌یه‌تی بۆ ئەم خه‌لکه وه‌ک بارانیکی زۆر وایه که بباری له‌ خاکی، به‌شیکی خاکیکی پاک و به‌پیزیی و باراناوه‌که بگه‌یه‌ته خو‌ی و له‌وه‌رو گه‌یا‌یه‌کی زۆری پێ سه‌وز ببی، وه

(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۴) بخاري. علم: ۷۹. مسلم. فضائل: ۵۹۱۲.

به‌شیکی تری زه‌وییه‌کی ره‌قهن و روتهن بی شینایی و سه‌وزایی نه‌پوینئی به‌لام ئاوه‌که قووت نه‌داته‌وه به‌لکوو گلی بداته‌وهو بیی به‌گو‌ماوو خودا بیکا به‌مایه‌ی خیرو خوشی و سوود بو خه‌لک: به‌م ره‌نگه هم خو‌یان لیی بخونه‌وهو هم ئازهل و مالاتی پی ئاوبده‌ن و هم که‌شتوکالی له‌به‌را بکه‌ن وه به‌شیکی تریشی ده‌شتانی و شو‌ره‌کات بی نه‌ئاو گل بداته‌وهو نه‌له‌وه‌پیش سه‌وز بکا، جا ئه‌م خاک و بارانه نموونه و وینه‌یه بو‌ئو که‌سه خودا پیداوانه که له‌ئایینی خودا شاره‌زا ده‌بن و به‌فه‌رمانی خودا له‌م ئایینی منه سوود وهرده‌گرن و هم خو‌یان فی‌ری زانین ده‌بن و هم خه‌لکی تریش فی‌ر ده‌که‌ن و له‌هه‌ردوو جیهانا سه‌ریان به‌رز ده‌بیته‌وه، هه‌ر وه‌ک نموونه و وینه‌شن بو‌ئو که‌سانه‌یش که سه‌ریان پیی به‌رز نابی و ئو هیدایه‌ت و دینه راسته‌ی که خودا به‌منا ناردوو‌یه‌تی نایانه‌وئی و وه‌ری ناگرن (ش)

۱۱۳- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِهَذَاكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حَمْرِ أَلْتَمَمَ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۵).

واته: سه‌هلی کو‌پی سه‌عد (خو‌ای ئی زانی بی) گو‌تی: که‌زهرت (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ری) له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا به‌ئیمامی عه‌لی فه‌رموو: به‌خودا ئه‌گه‌ر به‌هو‌ی رابه‌ریی تو‌وه خودا تاقه‌یه‌ک که‌س شاره‌زای ری‌گه‌ی راست بکا ئه‌وه له‌هه‌موو مائی دنیا چاک‌تره‌ بو‌تو! (ش/د).

۱۱۴- عَنْ بَنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَ عَلَى هَلَكِهِ فِي الْحَقِّ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْحِكْمَةَ، فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعْلِمُهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۶).

واته: ئیبنو مه‌سه‌وود (خو‌ای ئی زانی بی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ری) ده‌فه‌رموئی: که‌سه‌وودی و به‌خیلی به‌که‌س دروست نیه به‌م دوو که‌سه نه‌بی: یه‌ک به‌پی‌اوئی خودا مائی ره‌حه‌تی بداتی و ه‌خو‌شی ده‌ستی تی بجئی له‌

(۵) بخاری: جهاد: ۲۹۴۲، ۳۰۰۹، ۳۷۰۱، ۴۲۱۰. مسلم: فضائل: ۶۱۷۳.

(۶) بخاری: علم: ۷۳، ۱۴۰۹، ۷۱۴۱، ۷۲۱۶. مسلم: ۱۸۹۱، ۱۸۹۲، ۱۸۹۳.

ریگهی راستا داغانی بکا، یه‌ک به پیاوی که خودا دانایی و پهن‌دیاری پیبدا، جا هم خوی ره‌فتاری پی بکاو هم فی‌ری خه‌لکی تریشی بکا (ش/ت).

۱۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَ قَرُبُ مَبْلَغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ. وَفِي رِوَايَةٍ: نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَخَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ قَرُبُ حَامِلٍ فَقَهَ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ وَرُبَّ حَامِلٍ فَقَهَ نَيْسَ بِفَقِيهِ^(۷).

واته: دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فهرموی: خودا گه‌شی و خو‌شی بخاته نه‌و که‌سه که شتی له نی‌مه ده‌بیستی وه چونی ده‌بیستی ناوا رای ده‌گه‌یه‌نی به موسولمانان، چونکه زور که‌س له وانه‌ی که نه‌و فهرمایشته‌یان پی ده‌گاته‌وه گه‌لی باشت تیی ده‌گن له زور له‌و که‌سانه‌ی که به گویی خویان له ده‌می منی ده‌بیستن! (ت-س/ص-د).

له گیرانه‌وه‌یه‌کا: خودا رووی نه‌و که‌سه شه‌وقدارو گه‌ش کا که فهرمووده‌یی له نی‌مه ده‌بیستی و له‌به‌ری ده‌کا تا ده‌یگه‌یه‌نی به جیگه‌ی خوی، چونکه زور شه‌ریعت هه‌لگر هه‌یه شه‌ریعت‌ه‌که له‌به‌رده‌کا تا ده‌یگه‌یه‌نی به که‌سیکی تر که نه‌و له‌م باشت لیی تی ده‌گا، وه زور شه‌ریعت له‌به‌ر هه‌یه که خوی شه‌ریعت‌زان نیه.

۱۱۶- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَحْمِلُهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ أَبْدَعَ بِي. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) آيَتِ فُلَانًا فَأَتَاهُ فَحَمَلَهُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۸).

واته: نه‌بو مه‌سعوودی به‌دری (خوی لی‌رازی بئ) گوتی: پیاوی هاته‌لای پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) داوای و لا‌خی سواری لی کرد بو خوی گوتی:

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۸) بخاري. جهاد: ۲۸۴۲. مسلم. جهاد: ۴۸۷۶، ۴۸۷۷، ۴۸۷۸، ۴۸۷۹. أبو داود. جهاد: ۲۵۰۹. ترمذي. جهاد:

په‌کم که‌وتوو له‌به‌ر بئ و لا‌خی. پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: بچو بۆ لای فیساره که‌س ئه‌ویش چوو بۆ لای، کابرا و لا‌خیکی سواری دایه، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی خیری نیشانی که‌سی بدا خوشی به‌قه‌د خیرکه‌ره‌که‌ خیری ده‌گا (ش/د/ت).

١٦) سه‌ریاسی: ده‌شی زانین بنووسریته‌وه تا نه‌فه‌وتی

فرع - یکتب العلم لصیانته

١١٧- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيٍّ: هَلْ عِنْدَكُمْ كِتَابٌ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا كِتَابُ اللَّهِ، أَوْ فَهَمُّ أُعْطِيَهُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ، أَوْ مَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ. قَالَ: قُلْتُ فَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ قَالَ: الْعَقْلُ، وَفَكَأُكَ الْأَسِيرِ، وَلَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ^(١).

واته: ئه‌بو جوحه‌یفه (خوای ئی زانی بئ) گو‌تی: به‌ ئیمامی (علی) م گو‌ت: ئیوه که‌ خانه‌واده‌ی پیغه‌مبه‌رن (دروودی خوای له‌سهرین) ئایا هیچ نامه‌و نووسراویکی تایبه‌تیتان له‌لا هه‌یه که‌ له‌لای خه‌لکی تر نه‌بئ، وه‌ک هه‌ندی که‌س ئه‌م داوایه ده‌که‌ن؟ عه‌لی گو‌تی: نه‌ه، شتی وامان له‌لا نیه، جگه‌ له‌ قورئان که‌ نامه‌ی خودایه، که‌ ئه‌ویش له‌لای هه‌موو موسوڵمانی هه‌یه، مه‌گه‌ر تیگه‌یشتن و فه‌ممی که‌ خودا بیدا به‌ بازی پیاوی موسوڵمان، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی له‌م تۆماره‌دا نووسراوه (که‌ له‌ کیلانی شمشیره‌که‌ما هه‌لم گرتوو تا نه‌فه‌وتی) گو‌تم: باشه ئه‌م تۆماره‌ چی ئی نووسراوه؟ گو‌تی: باسی چو‌نی‌تی خو‌ین‌دان و ئه‌ندازه‌و چه‌ش‌نی خو‌ین‌بایی و باسی سه‌رانه‌و بارمه‌ی دیل و ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌یش: که‌ موسوڵمان له‌ باتی کافرو بئ بپروا نا‌کو‌زریته‌وه! (ش/ت).

١١٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَامٌ فَتَحَ مَكَّةَ فِي الْحَدِيثِ الطَّوِيلِ: اكْتُبُوا لِأَبِي شَاهٍ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ.

(١) بخاري. الفرائض: ٦٧٥٥.

واته: ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: له سالی فه‌ت‌ح‌ی مه‌که‌که‌دا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ر‌ب‌ئ) دوانیکی دوورو در‌ی‌ژ‌ی دا پیاویکی یه‌مه‌نی که‌ناوی ئەبو‌شاه بوو گوتی: (ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! به‌رموو که ئەم فه‌رمایشته بنووسن بۆم!) پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌س‌ر‌ب‌ئ) فه‌رمووی: بۆ ئەبو شاهی بنووسن (ش/ت).

۱۱۹- وَعَنْهُ يَقُولُ: مَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَدٌ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْهُ مِنِّي إِلَّا مَا كَانَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَلَا أَكْتُبُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳)

واته: دیسان گوتی: که‌س له یاران‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ر‌ب‌ئ) به‌قه‌د من فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ری له لانیه، مه‌گه‌ر عه‌بدو‌ل‌لای کو‌ری عه‌مر، ئەو له من زیات‌ر فه‌رمووده‌ی هه‌زه‌تی له لایه، چونکه ئەو خوینده‌واربوو ده‌ینووسی به‌لام من خوینده‌وارنیم و نازانم بنووسم (ب/ت).

۱۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ أَسْمَعُهُ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُرِيدُ حِفْظَهُ فَتَهْتَنِي قُرَيْشٌ وَقَالُوا: أَتَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ تَسْمَعُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَشَرٌ يَتَكَلَّمُ فِي الْغَضَبِ وَالرَّضَا فَأَمْسَكَتُ عَنِ الْكِتَابِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَوْمَأَ بِأَصْبَعِهِ إِلَيَّ فِيهِ فَقَالَ: أَكْتُبْ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۴).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کو‌ری عه‌مر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌رچیم له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ر‌ب‌ئ) ده‌بیست ده‌م نووسی هه‌تا له‌به‌ری بکه‌م، به‌لام قو‌ره‌یش نه‌یان هی‌شتم و گوتیان: چو‌ن شتی وا ده‌که‌ی، مه‌ینووسه چونکه پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌س‌ر‌ب‌ئ) هه‌ر ئاده‌میزاده‌و له تو‌وره‌یی و شینه‌یی دا قسان ده‌کا، له‌به‌ر ئەوه مه‌رج نیه که هه‌رچی فه‌رموو ئیتر شه‌ریعه‌ت بی، جا منیش وازم له نووسین هی‌نا تا ئەم باسه‌م گێ‌رایه‌وه بۆ هه‌زه‌ت (دروودی خوای

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه. جلد ۳/ص ۴۱ حاشية رقم: (۸).

(۴) سكت عنه الشارح (مترجم).

له‌سهرین) جا چه‌زهرت (دروودی خوی له‌سهرین) په‌نجه‌ی خوی دانا له‌سه‌رده‌می موباره‌کی، فهرمووی: هه‌رچی له‌م ده‌مه ده‌بیستی بینوسه، ده‌سا به‌و که‌سه که‌گیانی منی به‌ده‌سه ئه‌وه‌ی راست و دروست نه‌بی له‌م ده‌مه ده‌رناچی! (د).

۱۷) باسی سییه‌م: باسی ده‌ستوورو نادابی زانین

الباب الثالث: فی آداب العلم

۱۲۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ كَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتَّى تُفْهَمَ عَنْهُ، وَإِذَا أَتَى عَلَى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ سَلَّمَ عَلَيْهِمْ ثَلَاثًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

واته: ئه‌نه‌س (خوی ئی زانی بن) گوتی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) وابوو که‌ قسه‌یه‌کی ده‌کرد له‌بابه‌ت ئایینه‌وه‌ سئ جار دووباره‌ی ده‌کرده‌وه، تاباش له‌ قسه‌که‌ی تیڤگه‌ن، وه‌ که‌ ده‌چوو بو‌ناو کو‌مه‌لئ، کاتئ سلاوی ئی ده‌کردن (ئه‌گه‌ر گوییان ئی نه‌بوايه) تا سئ جار سلاوه‌که‌ی دووباره‌ ده‌کرده‌وه (ب/د).

۱۲۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَسْرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفَرُوا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

واته: دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: کار ئاسان بکه‌ن، وه‌کار گران مه‌که‌ن وه‌ مژده‌ی خو‌ش به‌ خه‌لک بده‌ن، وه‌ به‌ هه‌ره‌شه‌و گو‌ره‌شه‌ی زور خه‌لک له‌ دین مه‌ته‌کینه‌وه‌ (ش).

۱۲۳- عَنْ أَبِي وَائِلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُدَكِّرُ النَّاسَ فِي كُلِّ خَمِيسٍ، فَقَالَ: لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوَدِدْتُ أَنَّكَ ذَكَّرْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ. قَالَ: أَمَا

(۱) بخاری. ایمان: ۹۴، ۹۵، ۶۲۴۴.

(۲) بخاری. ایمان: ۶۹، ۶۱۲۵. مسلم. مغازی: ۴۵۰۲.

إِنَّهُ لَيَمْنَعُنِي مِنْ ذَلِكَ أَنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَمْلِكُكُمْ، وَإِنِّي أَتَخَوَّلُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَخَوَّلُنَا بِهَا، مَخَافَةَ السَّامَةِ عَلَيْنَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (۳).

واته: ئەبو وائیل گوتی: عەبدوللای کۆپی مەسعوود دەستووری وابوو هەموو روژێ پێنج شەموانی تەمی و ئاموژگاری خەڵکەکی دەکرد، روژێ پیاوی پێی گوت: ئەی باوکی ئەورەحمان! خۆزگەم هەموو روژێ ئەم تەمی و ئاموژگارییەت دەکردین. گوتی: ئەدی من لەبەر ئەوە وا ناکەم حەز ناکەم وە رێستان بکەم منیش وەك جارانی پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەربین) چۆن ئەو ناو بەناو پەندی دادەدایین و ئاموژگاری دەکرین نەبادا ئەگەر هەموو روژێ پەندمان دادا، جارس ببین، منیش ئیستا لەگەڵ ئیویدا ئاوا دەکەم چاو لەو دەکەم (ش/ت).

۱۲۴- قَالَ: أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنَّهُ لَيَمْنَعُنِي أَنْ أَحَدَ تَكُمُ حَدِيثًا كَثِيرًا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَعَمَّدَ عَلَى كَذِبٍ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ (۴).

واته: ئەنەس (خۆی ئی زانی بێ) گوتی: بۆیە من فەرماشتی زۆری حەزەرتان بۆ ناگیرمەوێ چونکە حەزەرت (دروودی خۆی لەسەربین) دەفەرموێ: هەر کەسێ بەقەستی بەدەم منەوێ درۆ بکا با جیگەیی خۆی لە ئاگری دۆزەخدا خوش بکا (ش/د/ت).

۱۲۵- وَلِمُسْلِمٍ إِنْ كَذَبَا عَلَى لَيْسَ كَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ، فَمَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ (۵).

واته: پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەربین) دەفەرموێ: درۆکردن بەدەم منەوێ وەك درۆکردن بەدەم کەسی ترەوێ نییە، هەر کەسێ بەقەستی بەدەم منەوێ درۆ بکا با جیگەیی خۆی لەناو ئاگری دۆزەخدا خوش بکا (م).

(۲) بخاری. علم: ۷۰. مسلم. توبه: ۷۰، ۷۰۵۸.

(۴) بخاری. العلم: ۱۱۰، ۱۰۹، ۱۰۶، ۶۱۹۷. مسلم. مقدمة: ۳، ۲، ۴.

(۵) مسلم. مقدمة: ۵، ۲۱۵۴، ۲۱۵۵، ۲۱۵۶. بخاری. جنائز: ۱۲۹۱.

۱۲۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا، يَنْتَزِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا، اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَالًا فَسُئِلُوا، فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (٦).

واژه: عه‌بدوللای کورپی عه‌مر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌وه نه‌بی که خودا له‌پر عیلم و زانین له‌به‌نده‌کانی خوای بگریته‌وه، به‌سهرین بیسهرپته‌وه له‌سینگیان، به‌لام خودا به‌رو دوا زانا‌کان ده‌باته‌وه بو‌لای خوای، تاوای لی دی عیلم و زانین نامینی و هه‌ل ده‌گیری، جا کاتی نه‌زانین ماو نه‌زانا ما، ئه‌وجا ره‌شه‌خه‌لکه‌که، سه‌روکی نه‌زان و نه‌دان داده‌نین بو‌خوایان و، ده‌ست ده‌که‌ن به‌پرسیارکردن لییان، جا ئه‌وانیش به‌نه‌زانی و نادانی فه‌توایان بو‌ده‌ده‌ن، جا هه‌م خوایان له‌ری ده‌ر ده‌چن و هه‌م خه‌لکی تریش له‌پری ده‌رده‌که‌ن! (ش/ت).

۱۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أُفْتِيَ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَانَ إِثْمُهُ عَلَى مَنْ أَفْتَاهُ وَمَنْ أَشَارَ عَلَى أَخِيهِ بِأَمْرٍ يَعْلَمُ أَنَّ الرُّشْدَ فِي غَيْرِهِ فَقَدْ خَانَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ.

واژه: ئه‌بو هوره‌یره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی یه‌کی به‌نه‌زانی فه‌توای بو‌بدا ئه‌وه گونا‌هی به‌ئه‌ستوی ئه‌و که‌سه‌یه که به‌نه‌زانی فه‌توای بو‌ده‌دا، وه هه‌ر که‌سی هه‌ر کاری نیشانی برایه‌کی موسولمانی خوای بداو پیی بلای که‌بیکا، وه له‌هه‌مان کاتدا بشزانی که‌کردنی ئه‌و کاره‌باش نیه، یا به‌پیچه‌وانه‌وه، ئه‌وه سوور ئه‌و که‌سه‌گزی و نا‌پاکی له‌و براموسلمانه‌ی خوای ده‌کا! (د/ئیینو‌ماجه).

۱۲۸- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَقْبِضُ عَلَى النَّاسِ إِلَّا أَمِيرٌ أَوْ مَأْمُورٌ أَوْ مُخْتَلٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ (٨).

(٦) بخاری. علم: ۱۰۰، ۷۳۰۷. مسلم. ۶۷۳۷. ترمذی: ۲۶۵۲.

(٨) بسند حسن (شرحه).

واته: عه‌وفی کوپی مالیک (خوای ئا زانی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: که‌س هه‌قی ته‌مئ و ئاموژگاریکردنی خه‌لکی نیه‌ بیجگه‌ له‌م دوو که‌سه. یا فه‌رمانه‌ره‌وا خوئی یا که‌سئ که‌ فه‌رمانه‌ره‌وا ریگه‌ی ئه‌وه‌ی پی‌ بدا، ئیتر له‌م دوو که‌سه‌ به‌ترائی هه‌ر که‌سیکی تر له‌ خوئی‌ه‌وه‌ شتی وا بکا ئه‌وه‌ بو‌ فیزو ده‌عیه‌ ده‌یکا، بو‌ ره‌زای خودا نایکا (د/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۲۹- عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَأْتِي أَبَا سَعِيدٍ فَيَقُولُ مَرْحَبًا بِوَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ النَّاسَ لَكُمْ تَبَعٌ وَإِنَّ رَجُلًا يَأْتُوَكُمْ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرْضِ يَتَفَقَّهُونَ فِي الدِّينِ فَيَذَا أَتَوْكُمْ فَاسْتَوْصُوا بِهِمْ خَيْرًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۹).

واته: ئه‌بو هاروونی ئه‌ل-عه‌بدی گوتی: جاران که‌ ده‌چوین بو‌ لای ئه‌بو سه‌عید ده‌یگوت: خو‌ش هاتن و به‌خیر بئ، ده‌رباره‌ی ئیوه‌ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ئاموژگاری ده‌کری: ده‌یفه‌رموو: خه‌لکی تر په‌یره‌وی ئیوه‌ن و چاو له‌ ئیوه‌ ده‌که‌ن ئه‌ی خه‌لکی شاری مه‌دینه‌! پیاوان له‌ دووره‌ و لا‌ته‌وه‌ له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ دئ بو‌ لاتان، تا‌کوو شاره‌زای ئایین ببن، جا که‌دئ بو‌ لاتان وه‌سیت بئ لی‌تان چاوی خیرتان لی‌یان بئ و قه‌دریان بزائن! (ت - سند غریب - ئیبنو ماجه‌).

۱۸) لا‌باسئ: زانین ده‌بئ هه‌ر بو‌ره‌زامه‌ندی خودای که‌وره‌بئ:

فرع: يَلْزَمُ أَنْ يَكُونَ الْعِلْمُ لِلَّهِ تَعَالَى

۱۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرَفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ^(۹).

(۹) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۱) سكت عنه الشرح (مترجم).

واته: ئەبو هورهیره (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ زانستی فی‌ر ببی - له‌و شتانه‌ که به‌ زانستی ئایینی داده‌نریت و، ده‌بی مه‌به‌ست له‌ فی‌ر بوونیان ره‌زامه‌ندی خودا بی - به‌لام ئەو بو‌ئوه‌ی بی که‌ پ‌رو پیتی ئەم جیهانه‌ی پی کۆ بکاته‌وه‌ ئەوه‌ ئەو که‌سه‌ له‌ رۆژی قیامه‌تدا بو‌ن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت ناکا (د/ ئیبنو ماجه‌).

١٣١- عَنْ أَبِي عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا لِيُغَيِّرَ اللَّهُ أَوْ أَرَادَ بِهِ غَيْرَ اللَّهِ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ^(٢).

واته: ئیبنو عومه‌ر (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ زانستیکی شه‌رعی فی‌رببی بو‌غه‌یری خودا یا فه‌رمووی: مه‌به‌ستی پیی غه‌یری خودایی با ب‌رواته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ (ت - س/ح - ئیبنو ماجه‌).

١٣٢- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيُجَارِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ أَوْ لِيُمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَصْرِفَ بِهِ وَجْهَهُ النَّاسِ إِلَيْهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(٣).

واته: که‌عبی کو‌ری مالیک (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ بو‌ئوه‌ فی‌ری عیلم و زانست ببی که‌ پیی ببی به‌ هاوشانی زانیان، یاخود بو‌ئوه‌ که‌ ده‌مه‌ ده‌می و ده‌مه‌وه‌ری پی بکا له‌گه‌ل گه‌وج و نه‌قامان، یاان بو‌ئوه‌ که‌ خه‌لک رووی ده‌می تی بکه‌ن و ناو بانگ ده‌ربکا له‌ ناویان ئەوه‌ ئەو که‌سه‌ خودا بو‌خوی ده‌یخاته‌ ناو ناخی دۆزه‌خه‌وه‌! (ت - سند غریب - ئیبنو ماجه‌).

(٢) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(٣) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۱۹) پاشه‌کی: شوینه‌واری عیلم و زانست هه‌تا هه‌تایه ده‌مینی

خاتمه: یبقی أثر العلم خالدا

۱۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ يَتَّبِعُهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ يَتَّبِعُهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

واته: ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بێ) گوئی: حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموێ: هەر کەسێ رێگە ی راست نیشانی خەڵک بەدا خوێشی بەقەد ئەو کەسانە کە بەگوێی دەکەن خێری دەگا، بەبێ ئەو کە هیچ لە خێری ئەوان کەم بکاتەو. وە هەر کەسێ رێگە ی خراب نیشانی خەڵک بەدا خوێشی بەقەد ئەو کەسانە کە بە گوێی دەکەن گوناھی دەگا، بەبێ ئەو کە هیچ لە گوناھی ئەوان کەم بکاتەو! (م/د/ت).

۱۳۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

دیسان گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموێ: کاتی ئادەمیزاد دەمرێ هەموو کردەووەیکی کۆتایی دی ئەم سێ شتە نەبێ: یەکەم: خێریکی نەبەراوە (وەک مزگەوت و کاریزو شتی وەقف).

دووهم: زانینی بەسوود.

سێیهم: منداڵ و وەچەیه‌کی باش کە دەو‌عا و نزای باشی بۆ بکا (م/د/ت/ن).

۱۳۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَكَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ أَوْ مُصْحَفًا وَرَّكَهُ أَوْ

(۱) مسلم. علم: ۶۷۴۵. أبو داود. السنة: ۴۶۰۹. ترمذی. علم: ۲۶۷۴.

(۲) مسلم. وصية: ۴۱۹۹. ترمذی. احکام: ۱۲۷۶. نسائی. وصايا: ۳۶۵۲.

مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ تَلَحُّقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَابْنُ بِيهَقِي وَابْنُ خَزِيمَةَ^(۳)

دیسان گوتی: پیغهمبەر (دروودی خوی له‌سربین) ده‌فهرموی: موسولمان (له پاش مردنیشی) خیری ئەم کردووهو چاکانه‌ی خویی پی ده‌گاته‌وه: خیری ئەو زانینه که فی‌ری خه‌لکی تری کردووهو له‌ناو خه‌لکا بلاوی کردوته‌وه، وه خیری ئەو منداله باشه که له‌پاش خوی به‌جیی هیشتوو، وه خیری ئەو مزگه‌وته که دروستی کردووه، یا ئەو دیوه‌خانه که دروستی کردووه بو ری‌بوارو ره‌فته‌نی یا ئەو جو‌گایه که هه‌لی گرتوو، یا ئەو قورئانه که به‌میرات به‌جیی هیشتوو بو که‌سوکاری، هه‌روه‌ها پاداشی هه‌موو وه‌قف و خیریکی تریش که موسولمان (له‌حالی له‌شساغی و ژیا‌نی خویا) له‌مالی خوی جیا‌ی ده‌کاته‌وهو ده‌یکا به‌خیرو وه‌قف، سه‌رجه‌م خیرو پاداشی ئەمانه ده‌گاته‌وه پی‌ی له‌پاش مردنی خوی! (ئیب‌نو م‌اجه - س/ح - به‌یه‌قی/ئیب‌نو خوزه‌یمه).

۱۳۶- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ عَلَيْهِ مِثْلُ وَزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

واته: جه‌ری‌ری کو‌ری عه‌بدوللا (خوی ئی‌زای بێ) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خوی له‌سربین) فه‌رموی: هه‌رکه‌سێ (له‌ئیس‌لاما) ره‌ووش‌ت و یاسایه‌کی جوان دابه‌ینێ وه‌خه‌لک چاوی ئی بکه‌ن و ره‌فتاری پی بکه‌ن، چ له‌ژیا‌نیا چ له‌پاش مردنی، ئەوه له‌پاداشی ئەوه‌دا به‌قه‌د پاداشی ئەو که‌سانه که به‌و یاسایه کار ده‌که‌ن خیرو پاداشیش بو ئەو که‌سه ده‌نووسری، به‌بێ ئەوه که هیچ له خیری ئەوان که‌م بکاته‌وه، وه هه‌رکه‌سێ (له‌ئیس‌لاما) یاسایه‌کی ناشرین دابه‌ینێ و خه‌لک چاوی ئی بکه‌ن و ره‌فتاری پی بکه‌ن، چ له‌ژیا‌نیا چ له‌پاش

(۳) رواه ابن م‌اجه بسنن حسن (شرحه).

(۴) مسلم. علم: ۶۷۴۱، ۲۳۵۱، ۲۳۴۸، ۶۷۴۴.

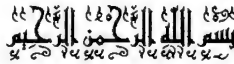
خوی، ئەو بەقەد گوناھێ ئەوانە ی کاری پێ دەکەن گوناھیش بۆ ئەو کەسە دەنوسری بەبێ ئەو کە هیچ لە گوناھێ ئەوان کەم بکاتەو. (م/ت).

۱۳۷- عَنْ عَوْفِ الْمُزَنِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِبِلَالِ بْنِ الْحَارِثِ: اَعْلَمْ. قَالَ: مَا اَعْلَمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: اَعْلَمْ يَا بِلَالُ قَالَ: مَا اَعْلَمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: اِنَّهُ مِنْ اَحْيَا سُنَّةٍ مِنْ سُنَّتِي قَدْ اُمِيتَتْ بَعْدِي فَاِنَّ لَهُ مِنَ الْاَجْرِ مِثْلَ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ اَنْ يَنْقُصَ مِنْ اُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِذَعَةٍ ضَالَّةٍ لَا يَرْضَاهَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ آثَامٍ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ اَوْزَارِ النَّاسِ شَيْئًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاللَّهُ اَعْلَمُ^(۵).

واتە: عەووفی ئەل-موزەنی (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پێغەمبەر (درویدی خوای لەسەری) بە بیلالی کوپی حاریشی فەرموو: (بزانە) بیلال گوتی: ئەو پێغەمبەری خودا! چی بزانم؟ فەرموو: (بزانە ئەو بیلال) بیلال گوتی: ئەو پێغەمبەری خودا! چی بزانم؟ فەرموو: (بزانە کە هەر کەسێ دەستووور یاسایی زیندوو بکاتەو لەو دەستووور یاسایانە ی من کە لەپاش خۆم کوێر کراونەتەو، ئەو بەقەد ئەوانە ی کار بەو دەستووور یاسایە بکەن خێرو پاداشی بۆ هەیە، بەبێ ئەوێ کە هیچ لە پاداشی ئەوان کەم بکاتەو و هەر کەسێ رەووشتیکی تازە قەلای ناپەوا بەرپا بکا کە خودا و پێغەمبەری خودا پەسەندی نەکەن و رەزایان لەسەری نەبێ ئەو بەقەد ئەوانە ی کار بەو رەووشتە ناشایستە دەکەن گوناو و تاوانی بۆ هەیە، بەبێ ئەوێ کە هیچ لە گوناھێ ئەوان کەم بکاتەو (ت-س/ح).

(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شه = شرحه).

نامه‌ی پاکى و خاوينى (طهارة)

(هشت باسه)

(۲۰) باسى يه كه م: باسى سوودو به هردى خاوينى

كتاب الطهارة: (وفيه أبواب ثمانية)

الباب الأول: في فضائل الطهارة

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ} - {۱۰۸/۹}.

لهو مزگه و ته‌دا هه‌يه چهن پياويكى وا كه حه‌زيان له پاکى و خاوينييه و
حه‌زده‌كه‌ن خويان و جل و به‌رگيان پاك رابگرن، دل و ده‌رونيان پاك بكه‌نه‌وه
له گونا‌هو تاوانبارى، وه خودا نه‌و كه‌سانه‌ى خو‌ش ده‌وى كه خويان پاك و
خاوين راده‌گرن.

۱۳۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أُمَّتِي
يُذْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ
غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌يره (خوى نى رازى بن) گوتى: پيغه‌مبه‌ر (درودى خوى له‌سهرين)
فه‌رموى: له روژى قيامه‌تا نو‌مه‌تى من پييان ده‌لين: قه‌شى چوار پهل سپى،
به‌هوى نه‌سه‌رو شوينه‌وارى ده‌سنويژه‌وه، جا له‌به‌ر نه‌م به‌هريه‌ه تا ده‌توانن
قه‌شى و پهل سپيتيى خوتان زور تر بكه‌ن (ش/ت/ن).

۱۳۹ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ
بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى
الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخَطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَالتَّنَظُّارُ الصَّلَاةَ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرِّبَاطُ.
رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) بخاري. وضوء: ۱۳۶. مسلم. طهارة: ۵۷۸، ۵۷۹.

(۲) مسلم. طهارة: ۵۸۶. ترمذي. طهارة: ۵۱.

واته: دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) ده‌فهرمووی: ئاگادار بن با نه‌و شته‌تان نیشان بدهم که خودا هم گونا‌هانی پی ده‌کوژنیته‌وه‌و هم پایه‌ی موسولمانانی پی به‌رز ده‌کاته‌وه یارانیش گوتیان: فهرموو، نه‌ی پیغهمبهری خودا! فهرمووی: ده‌سنویژ گرتنی ته‌واو تیرو ته‌سه‌ل له‌هه‌موو کاتی‌کدا، له‌کاتی خوشیدا له‌کاتی ناخوشیدا، وه‌هاموشوکردنی مزگه‌وت به‌گهرمی و هاتن بوی له‌ریی دووره‌وه، وه‌چاوه‌پوانکردنی نویژه‌کان یه‌ک له‌دوای یه‌ک، ئا نه‌مانه‌ن خه‌بات و تی‌کوژشان و لی‌پران بو خودا. (م/ت/ن).

۱۴۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ - أَوْ الْمُؤْمِنُ - فَعَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَتْ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَسَّتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - حَتَّى يَخْرُجَ نَفْسًا مِنَ الذُّنُوبِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) ده‌یفه‌رموو: کاتی به‌نده‌ی موسولمان یا فهرمووی: کاتی به‌نده‌ی بپروادار ده‌سنویژ ده‌گری که ده‌مووچاوی ده‌شوا هه‌رچی گونا‌هی که به‌چاوه‌کانی کردوونی له‌گه‌ل ئاوه‌که‌دا له‌ده‌موو چاوی ده‌ر ده‌چن یا فهرمووی: له‌گه‌ل دوا دلۆپی ئاوه‌که‌دا له‌ده‌مووچاوی ده‌ته‌کیته‌ خواره‌وه‌و ده‌مووچاوی ته‌واو له‌گونا‌هی ورده‌پاک ده‌بیته‌وه (م/ت).

۱۴۱- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ خَلِيلِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

واته: دیسان گوتی (خوی ل‌رازی بی): له‌خوشه‌ویستی خو‌م ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (درویدی خوی له‌سربین): ده‌یفه‌رموو (درویدی خوی له‌سربین) هه‌تا کو‌یی

(۳) مسلم. طهارة: ۵۷۶. ترمذی. طهارة: ۲.

(۴) مسلم. طهارة: ۵۸۵. نسائی. حلیة الوضوء: ۱۴۹.

ئەندامی موسولمان ئاوی دەسنویژ بیگریتەوہ لە قیامەتا هەتا ئەوی خشی تئ دەکا! (ن/).

۱۴۲- عَنْ أَبِي مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) الْأَشْعَرِيُّ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الطَّهْوَرُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ. وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُنِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالصَّلَاةُ نُورٌ وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوَيْقُهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

واته: ئەبو مالیکی ئەشعەری (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربن) فەرمووی: پاکی و خاوینی دڵ و دەمو دەسو لەشو بەرگ و جی و شوین نیوەی راستی ئیمان و باوەرە! وەخیری زیکی (الحمد لله) تایی خیری تەرازوی خیری شەر پر دەکا! وە خیری زیکی (سبحان الله والحمد لله) پر بە ناوەندی ئەرزو ئاسمانەکانە، وە نویژ نوورە بۆ چاوو هەناو، رووناکییە بۆ دڵ و دەروون وە خیر و خیرات و زەکات بەلگەیە لەسەر ئیمانی خاوەنی و قەلغانی دەستیەتی، صەبر و ئارام و خوگری مایەیی روشنائی دڵ و دەروونە و چرای دەستی پیاوی موسولمانە لە ژیا، وە قورئان شایەت و بەلگەیە، جا یا لەسەرت دەکاتەوہ (ئەگەر لەسەری بکەیتەوہ) یا لە دژت دەوہستئ ئەگەر رەفت (عەمەل)ی پئی نەکە ی وە هەموو کەسئ کە روژ دەکاتەوہ خو ی بەلایەکا ساخ دەکاتەوہ: جا یا خو ی دەفروشی بە خودای میهرەبان و خو ی ئازاد دەکا لە ناگری دۆزەخ یا خو ی دەفروشی بە شەیتان و خو ی مال و یران دەکا (م/ن/ت).

۱۴۳- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۶).

(۵) مسلم. طهارة: ۵۲۲. ترمذی. دعوات: ۲۵۱۷.

(۶) مسلم. طهارة: ۵۷۷.

واته: عوسمان (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (دیویدی خوای لہ سرین) دہ فرموی: ہر کہ سنی دہ سنویژی بہ جوانی بشوری، گوناہہ کانی لہ لہ شی دہرہ چن، ہتا لہ ژیر نینو کہ کانیشیہ وہ دینہ دہرہ (م).

۱۴۴ - عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بَتَوَضُّأً فَيُحْسِنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ حِينَ يَفْرُغُ مِنْ وَضُوئِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فُحِثَ لَهُ أَبْرَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبَخَارِيُّ وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ^(۷).

واته: عومہر (خوای فی رازی بن) لہ حہ زہرہ تہ وہ (دیویدی خوای لہ سرین) دہ فرموی: ہر کامی لہ نیوہ دہ سنویژی بہ جوانی بگری، جا کہ لہ دہ سنویژہ کہ بوہ بلی:

{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ}

شایہ تی دہ دم کہ لہ خودا بہ ولوہ خودای تر نیہ، وہ شایہ تی دہ دم کہ موحہ مہد بہ ندہو پیغہ مہری خودایہ فرموی: ہر کامی لہ نیوہ ئەمہ بکا ئیر ہر ہشت دہرگا کانی بہ ہشتی بو دہ کہ نہ وہ بہ ئارہ زوی خوئی لہ کامیانہ وہ حہن بکا دہ چیتہ ژوورہ وہ (م/د/ن) تیرمیزی ئەمہ شی لی پتر کردوہ:

{اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ}

خودایہ! بمکہ بہ تہوبہ کارو بمکہ بہ یہ کی لہ وانہ کہ خویان پاکو خاوین را دہ گرن.

۱۴۵ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى طَهْرٍ كَتَبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۸).

(۷) مسلم. وضوء: ۵۵۲، ۵۵۳. أبو داود. طهارة: ۱۶۹، ۹۰۶. نسائی. طهارة: ۱۴۸، ۱۵۱.

(۸) رواه الترمذي بسند ضعيف (شه = شرحه).

واتہ: ئیببنو عومہر (خوای فی رازی بن) (درویدی خوای لہ سہ ربین) دہ فہرموی: ہہر کہ سنی دہ سنویژہ کہی تازہ بکاتہ وہ دہ چاکہ ی بو دہ نووسری (د/ت - سند ضعیف).

۲۱) باسی دووہم: باسی نہ حکامی ناو

الباب الثاني: في أحكام المياه

{قَالَ: اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ - وَيُنْزَلُ عَلَيْكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ - ۱۱/۸}.

واتہ: خودای گہ ورہو شکومہ ند دہ فہرموی: ئیوہ باسی ئہو چاکہ و منہ تانی خودا بکن لہ سہرتان کہ لہ شہوا نووستببون دوور لہ ناوی بہدر خودا لہ ئاسمانہ وہ بارانی باراندو ناوی رژاند بہ سہرتانا تا بہو ئاوہ پہکتن بکاتہ وہ لہ بی دہ سنویژہ و لہ شپیسو و چلکی لہ شو ژہنگ و وسوہ سہی دل.

۱۴۶ - عَنْ هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ تَرَكَبُ الْبَحْرَ وَتَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنَ الْمَاءِ فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطَشْنَا أَفَتَوَضَّأُ بِمَاءِ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هُوَ الطُّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مِيتَتُهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

واتہ: ئہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیاوی لہ پیغہمبہری پرسو (درویدی خوای لہ سہ ربین) گوئی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئیمہ کاتی سواری کہشتی دہ بین لہ دہریادا کہمی ناوی شیرین ہلہ دہ گرین، ئہ گہر دہ سنویژہ پیبگرین بہشی خواردنہ وہمان نا کاو توونیمان دہ بی، جا ئایا بہ ناوی دہریا دہ سنویژہ بگرین یا نا؟ پیغہمبہریش (درویدی خوای لہ سہ ربین) فہرموی: بہ ئی دہ سنویژہ پی بگرین چونکہ ناوی دہریا ہمہ پاکہ و ہمہ پاکہ و کہریشہ، وہ مردارہ وہ بووشی حہ لالہ و گیانلہ بہری ناوی کاتی دہمری ہتا نہ گہنی خواردنی دروستہ (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بسند صحیح (شہ = شرحہ).

۱۴۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُقَالُ لَهُ: إِنَّهُ يُسْتَقَى لَكَ مِنْ بَثْرِ بُضَاعَةٍ وَهِيَ بَثْرٌ يُلْقَى فِيهَا لُحُومُ الْكِلَابِ وَالْمَحَايِضُ وَعَذِيرُ النَّاسِ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يَنْجَسُهُ شَيْءٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۲).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری (خوای فی رازی بن) گوتی: گویم لیبوو: ده‌یانگوت به پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سربن): نه‌و ئاوه‌ی تو ده‌یخویتیته‌وه‌و به‌کاری ده‌هیئی بو‌نان و چیشت و ده‌سنویرتو شتی و نه‌وه له‌بیری بوضاعه ده‌یهینن، نه‌و بیره‌یش گوشتی سه‌گی توپیوو په‌روی بی نویرتی ژنان و پیسایي ئاده‌میزادی تی ده‌که‌وی به‌تایبه‌ت له‌کاتی سیلاوو لافاوا، جا له‌پاش نه‌م روون کردنه‌وه‌یه، بو‌مان به‌یان به‌رموو که حوکمی نه‌م ئاوه چییه؟ پیغهمبه‌ریش (درویدی خوای له‌سربن) فهرمووی: نه‌و ئاوه هه‌م پاکه‌و هه‌م پاکه‌ره‌وه‌یه، چونکه‌ گه‌یشتوته راده‌ی قولله‌تین و به‌پیی شهرع که بناغه‌ی له‌سه‌ر ئاسانکارییه به‌هیچ پیس نابئی (د/ت/ن-س/ح).

۱۴۸- وَقَالَ: أَبُو دَاوُدَ: قَدَرْتُ بَثْرَ بُضَاعَةٍ بِرِدَائِي مَدَدْتُهُ عَلَيْهَا ثُمَّ ذَرَعْتُهَا فَإِذَا عَرَضُهَا سِنَّةٌ أَذْرُعَ وَسَمِعْتُ فَتِيَّةَ بِنِ سَعِيدٍ قَالَتْ: سَأَلْتُ قَيْمَ بَثْرِ بُضَاعَةٍ عَنْ عُمُقِهَا قَالَ: أَكْثَرُ مَا يَكُونُ فِيهَا الْمَاءُ إِلَى أَلْعَائَةِ قُلْتُ: فَإِذَا نَقَصَ قَالَ: دُونَ الْعَوْرَةِ وَسَأَلْتُ صَاحِبَ الْبُسْتَانِ الَّذِي هِيَ فِيهِ: هَلْ غَيْرَ بِنَاؤُهَا عَمَّا كَانَتْ عَلَيْهِ؟ قَالَ: لَا (۳).

واته: نه‌بو داوود دانه‌ری کتیبی (سنن ابی داود) ده‌لی: به‌پوشاک (ریداء) هکه‌م نه‌ندازه‌ی پانیی بیری بوضاعه‌م گرت، له‌پاشا که پوشاکه‌م به‌بالی خو‌م پیوايه‌وه پانی بیره‌که شه‌ش بال‌ دهرچوو، وه له‌قوته‌یبه‌ی کوری سه‌عیدیشم بیست ده‌یوت: له‌بیره‌وان (کاربه‌ده‌ست) هکه‌ی بیری بوضاعه‌م پرسى: که قوولیه‌که‌ی چه‌نده؟ گوتی: کاتی ئاوی زور تیابئی له‌

(۲) بسند حسن. وقال احمد: إنه صحيح (شه = شرحه).

(۳) أثر صحيح (مترجم)

بهرموسلندان (بهرموسلندان = به عهورت) ددها، گوتی نه گهر ته واو کهم بکا دهگاته کوئ؟ گوتی: دهگاته بهر نه ژنو، وه له خاوه نی نهو باخه شم پرسى که بیره که ی له ناودایه: نایا دروستکردن (بینا) ی بیره که وهك خوی ماوه نه کوپاوه وه له سهرده می پیغه مبهردا چون بووه نیستاکه یش هه روا ماوه؟ گوتی: به لئ وهك خوی ماوه.

۱۴۹- عَنْ بَنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمَاءِ يَكُونُ فِي الْفَلَاةِ وَمَا يَنْبُئُهُ مِنَ الدَّوَابِّ وَالسَّبَّاحِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۴).

واته: ئیبنو عومەر (خوای ئی رازی بن) گوتی: له پیغه مبهریان پرسى (درویدی خوای له سهرین): ئاو ههیه له چوول، مالیات و درنده دهچنه سه ری و لیی دهخونه وهو ده می تی دهخن و که ئی جار مه له ی ئی دهکن و وا ده بی گمیزیشی تی دهکن نایا نهو ئاو به مه پیس ده بی یانا؟ فهرمووی: که ئاو بوو به قولله تین. (واته: دوو جه ره ی گه وه) ئیتر پیسی هه لئاگری (د/ت/ن-س/ص).

۱۵۰- عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَعَا لِإِنَاءٍ مِنْ مَاءٍ، فَأَتَى بِقَدَحٍ رَخْوٍ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ، فَوَضَعَ أَصَابِعَهُ فِيهِ. قَالَ: أَنَسٌ: فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى الْمَاءِ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَسٌ: فَحَزَرْتُ مَنْ تَوَضَّأَ مَا بَيْنَ السَّبْعَيْنِ إِلَى الْكَمَانَيْنِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

واته: نه نهس (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبهر (درویدی خوای له سهرین) له دهفریکا داوای ئاو ی کرد، جامیکی دم په لیان بو هیئا که می ئاو ی تیا بوو، پیغه مبهر (درویدی خوای له سهرین) په نجه کانی تی خست، نه نهس ده یگوت: که سهیری ئاو کهم کرد له نیوان په نجه کانی پیغه مبهر وه هه لده قولاً نه نهس ده یگوت: نه وان ه ی که ده سنویرثیان له و جامه گرت به زه نیم هه فتا هه شتا که سیك ده بوون (ش).

(۴) بسند صحیح (شه = شرحه).

(۵) بخاری، وضوء: ۲۰۰، ۱۶۹، مسلم، فضائل: ۵۹۰۰، ۵۹۰۱، ۵۹۰۳، ترمذی، مناقب: ۳۶۳۱، نسائی، وضوء: ۷۶.

۱۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: ثُمَّ يَتَوَضَّأُ مِنْهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الرَّائِدِ^(۶).

واته: نه‌بو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموی: که‌ستان گهمیز مه‌که‌نه ئاوی راوه‌ستاوه‌وه له دواایشا خوتانی تیا بشورن له گیرانه‌وه‌یه‌کا: له دواایشا ده‌سنویرتی لی بگری له گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) یاساخی کردوه‌وه که گمیز بگریته ئاوی راوه‌ستاوه‌وه (ش/د/ن).

۱۵۲- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ الْفَرْقُ. وَفِي رَوَايَةٍ: وَنَحْنُ جُنْيَانٌ: رَوَاهُمَا الْخُمْسَةُ^(۷).

واته: عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران من و پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) به‌یه‌که‌وه خویمان ده‌شورد له‌یه‌که ده‌فر، پییان ده‌گوت: فه‌ره‌ق شازده ره‌تل ئاوی ده‌گرت له گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ردوو لاشمان له‌شمان پیس بوو. (ش/د/ن)

۱۵۳- عَنْ أَبِي عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّأُونَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ لُدْلِي فِيهِ أَيْدِينَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸).

واته: ئیبنو عومه‌ر گوئی: (خوای فی رازی بن) جاران به‌سه‌رینی پیغهمبه‌ر خوئی (درویدی خوای له‌سهرین) پیاوو ژن پیکه‌وه له‌یه‌که قاپ ده‌سنویرتیان ده‌گرت، وه ده‌ستیشمان پیاده‌کرد (له‌کاتی ده‌سنویرت‌گرتنه‌که‌دا) (ب/د/ن).

(۶) مسلم. وضوء: ۶۵۲، ۶۵۵. نسائی. طهارة: ۲۵. ترمذی. طهارة: ۶۸.

(۷) بخاری. غسل: ۲۵۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۷۳، ۲۹۹، ۷۳۳۹، ۵۹۵۶. مسلم. طهارة: ۷۲۵، ۷۲۶. نسائی. طهارة: ۲۲۷.

(۸) بخاری. وضوء: ۱۹۲.

۱۵۴- عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اغْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي جَفْنَةِ فَجَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَتَوَضَّأَ مِنْهَا أَوْ يَغْتَسِلَ فَقَالَتْ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ جُنْبًا فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الْمَاءَ لَا يَجْنُبُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۹).

واته: ئینو عہ عباس (خوای فی رازی بن) گوئی: یه کئی له ژنه کانی پیغه مبه (درویدی خوای له سربین) له سوینه یه کا خوئی شوږد، پیغه مبه ریش (درویدی خوای له سربین) هاته وه ویستی ده سنویرئی ئی بگری ئی خوئی ئی بشوا، ژنه که ی پیی گوت: ئه ی ره بهری خودا! خو من له شم پیس بوو که خو من له و ئاوه شوږد ئیتر تو چوون خوئی پی ده شوږی؟ پیغه مبه ریش (درویدی خوای له سربین) فهرمووی: خو ئاوه که یش له شی پیس نابی شتی واقه ی ناکا (د/ت/ن-س/ص).

۱۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنْبٌ فَقَالَ: كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: يَتَنَاوَلُهُ تَنَاوُلًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱۰).

واته: ئه بو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوئی: چه زرهت (درویدی خوای له سربین) فهرمووی: ئه گهر یه کئی له ئیوه له شی پیس بوو با له ئاوی که می راوه ستاودا خوئی نه شوږی گوترا: ئه ی ئه بو هوهیره! ئه ی چوون بکا؟ گوئی: به ده سستی ئاوه که هه لېگری و بیکا به خو یا یا به قاپی ئاوه که له قوولکه که هه لېگری و بیکا به سهر جه سته ی خو یا (م).

۱۵۶- عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبٍ قَالَتْ: دَخَلَ أَبُو قَتَادَةَ فَسَكَبَتْ لَهُ وَضُوءًا فَجَاءَتْ هِرَّةٌ فَشَرِبَتْ مِنْهُ فَأَصْنَعِي لَهَا الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبَتْ فَرَأْنِي أُنْظَرُ إِلَيْهِ فَقَالَ: أَتَعْجِبِينَ يَا ابْنَتُ أَخِي؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ إِنَّهَا مِنَ الطَّوَافِينَ عَلَيْكُمْ وَالطَّوَافَاتِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ: (۱۱).

(۹) بسند صحیح (شه = شرحه).

(۱۰) مسلم، طهارة: ۶۵۶.

(۱۱) بسند صحیح (شه = شرحه).

کہ بشہی کچی کہ عجب (خوای فی رازی بن) گوتی: ئەبو قەتادە ی خەزورم ہاتەوہ، ئاوی دەسنوێژم بۆ داکرد، پشیلە یەک ہات لیی خوار دەوہ، ئەبو قەتادەیش قاپەکە ی بۆ لار کردەوہ تا پشیلە کە تیژی خوار دەوہ، کە منی دی سرنجی دەدەم گوتی: برازا! ئەوہ بە لاتەوہ سەیرە؟ گوتم: بە ئی: گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: پشیلە پیس نیہ، پشیلەیش لە ریزی کارەکەر و نوکەر و ئەوانە یە کە بۆ خزمەت بە سەرتانا دەخولینەوہ (د/ت/ن-س/ص).

۱۵۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَتَوَضَّأُ بِمَا أَفْضَلَتِ الْحُمْرُ؟ قَالَ: نَعَمْ وَبِمَا أَفْضَلَتِ السَّبَاعُ كُلُّهَا. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ (۱۲).

واتە: جابیر (خوای فی رازی بن) گوتی: لە پیغەمبەریان پرسى (دروودی خوای لەسەربین): ئایا بەو ئاوە ی کە لە بەرکەر دەمینیتەوہ دەسنوێژی پی بگرین؟ فەرمووی: بە ئی، ھەر وہا بە بەرماوە ی ھەموو دپندەیی دەسنوێژ دەگیری (شافیعی / بەیھەقی).

۱۵۸- وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُودُنِي، وَأَنَا مَرِيضٌ لَا أَغْقِلُ، فَتَوَضَّأَ وَصَبَّ عَلَيَّ مِنْ وَضُوئِهِ، فَعَقَلْتُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَنِ الْمِيرَاثُ؟ إِنَّمَا يَرِثُنِي كَلَالَةٌ. فَتَزَلَّتْ آيَةُ الْفَرَائِضِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۱۳).

واتە: دیسان جابیر (خوای فی رازی بن) گوتی: نەخۆش بووم ھۆشم نەبوو، پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین): ھاتبوو بۆ سەردانم، دەسنوێژ دەگری و لە ئاوی دەسنوێژەکە ی لیم دەپرژینى، ئەوجا ھۆشم دیتەوہ، جا گوتم: ئە ی رەھبەری خودا! میرات و کە لە پوورە کەم بۆ کییە؟ چونکە من تەنیا چەن خۆشکیکم ھەن کە کە لە پوورم ئی بگرن و کەسی ترم نیہ نە باوک و دایک و نە منال جا بەم بۆنە یەوہ ئایە تی فەرانیژ ھاتە خوارەوہ (ش/ن).

(۱۲) سکت عن بیان درجۃ الحدیث الشارح (مترجم).

(۱۳) بخاری. فرائض: ۶۷۲۲، ۷۳۰۹. مسلم میراث: ۴۱۲۱، ۴۱۲۲، ۴۱۲۳، ۴۱۲۴. نسائی. وضوء: ۱۲۸.

(۲) باسی سیئہم: باسی لابردنی بیسی (دوو بہشہ):

بہشی یہ کہم: باسی پاککردنہ و دی بیستی مردارہ و دبوو کلاویسی سہگو بہراز

الباب الثالث: فی إزالة النجاسة (وفیه فصلان):

فصل الأول: فی تطهیر جلد الميتة والنجاسة الکلبیة

۱۵۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَدَ شَاةَ مَيْتَةٍ أُعْطِيَتْهَا مَوْلَاةٌ لِمَيْمُونَةَ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هَلَّا اتَّفَعْتُمْ بِجِلْدِهَا؟ فَقَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ. فَقَالَ: إِنَّمَا حَرَّمَ أَكْلَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

واتہ: ئیبنو عبباس (خوای نازی بن) گوئی: جاری مہرکیان بہزہکات دابوو بہ کارہکریکی مہیموونہی هاوسہری پیغہمبہر مہرکہ مردارہ و دبوو، پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) کہلاکی مہرکہی دی فری درابوو. فہرمووی: ئہ ی ئہوہ بوچی کہلکتان لہ کہولہکہی و ہرنہگرتووہ؟ گوئیان: ئاخر ئہ مہ مردارہ و دبوو، فہرمووی: تہنیا خواردنی دروست نیہ (ش/د/ت).

۱۶۰ - وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طُهِرَ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَيُّمَا إِهَابٍ دُبِغَ فَقَدْ طُهِرَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

واتہ: دیسان گوئی: لہ پیغہمبہرم بیست دہیفہرموو (درویدی خوای لہسہرین): (ہہموو کہولئی کہ خوشہکرا پاک دہبیٹہوہ، لہ گیرانہوہیہکا: ہہر کہولئی خوشہ بکری ئیتر پاک دہبیٹہوہ (م/د/ت)).

۱۶۱ - عَنْ ابْنِ وَغْلَةَ السَّبَائِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ قُلْتُ: إِنَّا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ فَيَأْتِينَا الْمَجُوسُ بِالْأَسْقِيَةِ فِيهَا الْمَاءُ وَالْوَدَّكَ فَقَالَ: اشْرَبْ. فَقُلْتُ: أَرَأَيْتَ

(۱) بخاری. زکاة: ۱۴۹۲، ۲۲۲۱، ۵۵۳۱، ۵۵۳۲. مسلم طہارۃ: ۸۰۴ ھ تا ۸۰۹. أبو داود. لباس: ۴۱۲۰، ۴۱۲۱.

نسائی. الفرع والعنیدۃ: ۴۲۴۵.

(۲) مسلم. طہارۃ: ۸۱۰

تَرَاهُ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: دِبَاغُهُ طَهُورُهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

واته: ئیبنو وهعلهی سه بائی گوتی: له ئیبنو عه بباسم پرسى، گوتم: رى ده كه وى ده چین بو ولاتى روژاوا، ئاگر په رسته كان كونده ئاوو مه شكه پیومان بو دینن نازانین نهو كوندهو مه شكانه هی ئازهلئى سه ربړاون یا نا؟ گوتی: لهو كوندهو مه شكانه بخوره وه؟ گوتم: ئه مه به رای خوت وا ده لئى یا شتیكت بیستوه، لهم باره یه وه له گوتی: له پیغه مبهرم بیست ده یفه رموو (درودى خوى له سربین): خوشه كردنه كه ی پاكی ده كاته وه (م).

۱۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَرْفُقْهُ ثُمَّ لْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَوْ لَاهُنَّ أَوْ إِحْدَاهُنَّ بِالشَّرَابِ. وَفِي أُخْرَى: أَلْسَابِعَةً بِالشَّرَابِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

واته: نه بو هوره يره له پیغه مبهره وه (درودى خوى له سربین) فه رمووی: كه سه گ یا به راز ده می نایه ناو حاجه ت و قاپتانه وه هه رچى تیدا یه بیرئژن، ئینجا هه وت جار به ئاو بیشوړن له گیرانه وه یه كا: یه كه مجاریان، یا خود جارئ لهو جارانه به خو لاو بیشوړن له گیرانه وه یه کی تردا: جار ی هه وته میان به خو لاو (ش/د/ت/ن).

۲۲) به شی دووهم: پاك كردنه وه ی خوین و میزو مه زى و نه م جوړه ستانه ..

الفصل الثاني: في تطهير الدم والبول والمذي وغيرها..

۱۶۳- عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِحْدَانَا يُصِيبُ ثَوْبَهَا مِنْ دَمِ الْحَيْضَةِ كَيْفَ تَصْنَعُ بِهِ قَالَ: تَحْتُهُ ثُمَّ تَقْرُسُهُ بِأَلْمَاءٍ ثُمَّ تَنْضَحُهُ ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ^(۱).

(۲) مسلم. طهارة: ۸۱۳، ۸۱۲.

(۴) بخاري. وضوء: ۱۷۲، مسلم. طهارة: ۶۴۶ هه تا ۶۵۱. نسائي. سور الكلب: ۶۲. أبو داود. سور الكلب: ۷۴.

واته: نه سماء (خوای ئی رازی بن) گوتی: ئافره تی هاته لای پیغه مبه ر (دروودی خوای له سهرین) گوتی: نه گهر خوینی بی نویژی به ر جله کانمان كهوت چی ئی بکهین؟ فهرمووی: بیولن و بی کرینن و ئینجا به ئاوه لی گولوفن و سه ری په نجه ی تیخن و له پاشا پاک بی شوون، ئیتر نویژی پیوه بکه ن (ش/د/ت/ن).

۱۶۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ أَغْرَابِيٌّ فَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَتَنَّاوَلَهُ النَّاسُ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَعُوهُ وَأَهْرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ أَوْ ذَلُوبًا مِنْ مَاءٍ فَإِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسَّرِينَ، وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ^(۲).

واته: نه بو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوتی: عه ره بیکی ده شته کی هه لسا له ناو مزگه وته که ی پیغه مبه ردا (دروودی خوای له سهرین) گمیزی کرد، چه ن که سی تییان خوپی: شتی وا نه که ی، پیغه مبه ریش (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی پییان: وازی ئی بینن، به لام سه تلئ ئاو یا دولچه یئ ئاو بکه ن به شوینی میزه کهیدا، خودای گه وره بویه منی کردوه به پیغه مبه ری ئیوه که کار ئاسان بکه ن، نه وه ک کار گران بکه ن (جا چاو له نه زان بیوشن و به ناسکی فیری یاساکانی ئیسلامی بکه ن). (ش/د/ت/ن).

۱۶۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَبْرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّهُمَا لَيَعَذَّبَانِ وَمَا يَعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَرِي مِنَ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً فَشَقَّهُمَا نِصْفَيْنِ فَعَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرِ وَاحِدَةٍ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبْسَا^(۳).

(۱) بخاری. وضوء: ۲۲۷، ۳۰۷. مسلم. طهارة: ۶۷۳. أبو داود. طهارة: ۳۶۱، ۳۶۲. ترمذی. طهارة: ۱۲۸. نسائی: دم الحیض: ۲۹۲.

(۲) بخاری. وضوء: ۲۲۰، ۶۱۲۸، ۶۰۲۵. مسلم. طهارة: ۶۵۷. نسائی. ترك التوقیت فی الماء: ۵۳.

(۳) بخاری. وضوء: ۲۱۶، ۲۸، ۱۳۶۱، ۱۳۷۸، ۶۰۵۲، ۶۰۵۵. مسلم. طهارة: ۶۷۵. أبو داود. استبراء من البول: ۲۰. نسائی. تنذه عن البول: ۳۱. جنائز: ۲۰۶۷.

ئیبینو عه بباس (رهزای خودایان لیبین) گوتی: جاری پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) به لای دوو گوڤا رابوورد، فهرمووی: خاوهنی ئەم دوو گوڤه عهذاب و سزا دهرین، له سهر شتی سزا دهرین خویان به گه و رهو گرانیان دانه ناوه و به بی نرخیان زانیوه، به لام نهو شته له لای خودا گوناو و تاوانیکی گه و رهیه، یه کیکیان له سهر نهوه نازار دهری چونکه (له حالی ژیانیدا) خوی له گمیژی خوی نه ده پاراست و له کاتی میزکردندا خوی له پال شتی کدا هشار نه ده دا، نه ویتیشیان دوو زمانی ده کردو قسه چی بو، قسه ی ده هینا و ده برد بو تیک بهردانی خه لک له یه کتری! ئینجا هه زره ت (دروودی خوای له سهرین) په لکه خورمایه کی ته پری هه لگرت و کردی به دوو له ته وه و هه ر کوهی له سهر گوڤیکیان چه قاند گوتیان: ئەه ی پیغه مبهری خودا! ئەمهت بوچی کرد؟ فهرمووی: (چونکه گیاو داری سه وزو ته پری سهر گوڤ تا وشک ده بی و ته پرای تیا نامینی ده پاریته وه بو مردو وه که، جا که وابوو به شکوو ئەم په لکه خورما سه وزانه نازاریان سووک بکه ن هه تا نه و کاته ی وشک ده بن (ش/د/ت/ن).

١٦٦ - عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ أَلْهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَجْلَسَهُ فِي حَجَرِهِ فَقَالَ عَلَى تَوْبِهِ فِدَعَا بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ. وفي رواية: فَلَمْ يَرُدْ عَلَى أَنْ يَنْضَحَ بِالماءِ. روى هذه الأربعة الأخمسة^(٤).

ئوم قه یسی کچی میحصه ن گوتی: کوڤیکی کوڤه م هه بوو، نانه خو ره نه بوو بوو، بردم بو لای پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) له کوشتی خویا داینا، میزیکرد به جله کانی، پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) داوای ئاوی کردو ئاوه که ی پرژاند له جله که ی و ئیتر نه ی شو رد له گێرانه وه یه کا: ته نیا ئاوی ئی پرژاندو به س (ش/د/ت/ن).

(٤) بخاري. وضوء: ٢٢٣، ٥٦٩٣. مسلم. طهارة: ٦٦٠، ٦٦٥. أبو داود. بول الصبی: ٣٧٤. بول الفلام: ٧١.

نسائي. بول الصبی: ٣٠١.

۱۶۷- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِصَبِيٍّ يَرْضَعُ فَبَالَ فِي حِجْرِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: کوپڑکی ساوای مہ مکہ خوڑہیان ہیٹا بو پیغہ مہر (دروودی خوای لیبی) مندا لہ کہ میزیکرد بہ کوئی حہ زہ تدا، جا حہ زہ ت (دروودی خوای لہ سرین) داوای ئاوی کردو ئاوہ کہی کرد بہ سہر جیگہی میزہ کہ دا (م).

۱۶۸- عَنْ لُبَابَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ قَالَتْ: كَانَ الْحُسَيْنُ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَالَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: أَلَسَ ثَوْبًا وَأَعْطِنِي إِزَارَكَ حَتَّى أُغْسِلَهُ قَالَ: إِنَّمَا يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْأُنْثَى وَيُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الذَّكَرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَالْحَاكِمُ^(۶).

لوباہہی کچی حاریث (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری حوسہینی کوپی عہی لہ کوئی پیغہ مہر دا بوو (دروودی خوای لہ سرین) میزی کرد بہ کوئی، منیش گوتم: نہی پیغہ مہری نازدار! جلی لہ بہر کہو بہر کوئی (ئیزار) کہ تم بدہری تا بیشوم. فہرمووی: شورڈن بہس بو میزی میینہیہ بہ لام ئاوی پڑاندن بو میزی نیینہیہ (د/ نہ حمہد/ حاکم - س/ ص).

۱۶۹- عَنْ أَبِي السَّمْحِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَيُرْسُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۷).

ئہبو سہم (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) فہرمووی: میزی کچ دہشوری، وہ میزی کوپ ئاوی فی دہ پڑینری! (د/ ن- س/ ح).

۱۷۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: يُغْسَلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ وَيُنْضَحُ بَوْلُ الْغُلَامِ مَا لَمْ يَطْعَمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ هَكَذَا (مَوْقُوفًا عَلَى عَلِيٍّ) وَالتِّرْمِذِيُّ مَرْفُوعًا^(۸).

واتہ: عہی (خوای فی رازی بن) گوئی: میزی کچ دہشوری، وہ میزی کوپ (تانانہ خوڑہ دہبی) ئاوی فی دہ پڑینری (د/ موقوفات - مرفوعا - ن- س/ ح).

(۵) مسلم. طہارۃ: ۶۶۱.

(۶) رواہ الحاکم بسند صحیح (شرحہ).

(۷) بسند حسن (شرحہ).

(۸) بسند حسن (شرحہ).

۱۷۱- وَعَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مُدَّاءً وَكُنْتُ أَسْتَحِي أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَأَمَرْتُ الْمُقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: يُغَسِّلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةَ^(۹).

واته: دیسان عہلی (خوای ن رازی بن) گوتی: مہزیم زور بوو، شہرمیشم دہکرد بو خووم لہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) بپرسم، چونکہ کچہکھی خیزانم بوو، جا بہ میقدادی کوپی تہسودہم گوت بو تہمہ لی پیرسی، فہرمووبووی: چوویکی بشووری و دہسنویژ بگری (ش/د/ت/ن).

۱۷۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ: كُنْتُ أَلْقَى مِنَ الْمَذْيِ شِدَّةً وَكُنْتُ أَكْثَرُ مِنْهُ الْإِعْتِسَالَ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: إِنَّمَا يُجْزِيكَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءُ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَيْفَ بِمَا يُصِيبُ ثَوْبِي مِنْهُ؟ قَالَ: يَكْفِيكَ أَنْ تَأْخُذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَتَنْضَحَ بِهَا مِنْ ثَوْبِكَ حَيْثُ تَرَى أَلَّهُ أَصَابَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: سہہلی کوپی حونہیف (خوای ن رازی بن) گوتی: بہدہست مہذیبہوہ دامابووم لہبہر تہوہ زور خووم دہشورد، جا کہ بو تہمہ لہ پیغہمبہرم پرسی فہرمووی: بو تہوہ تہنیا دہسنویژت بہسہو پیویست بہ خوشوردنی لہشپیس ناکا. گوتہ: تہی پیغہمبہری خودا! تہی تہوہی کہ دہکہوی لہ جلہکانم چی ن بکہم؟ فہرمووی: لہپن ناو ہہلبگرہو بی پرژینہ لہو جیگہیہی جلہکات کہ دہزانی مہزییہکہ بہری کہوتوہو بہس (د/ت-س/ص).

۱۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْغَائِطُ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَرَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَالتَّمَسْتُ الثَّلَاثَ فَلَمْ أَجِدْهُ فَأَخَذْتُ رَوْثَةً فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَأَخَذَ الْحَجَرَيْنِ وَأَلْقَى الرُّوثَةَ وَقَالَ: هَذَا رِكَسٌ. الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۱).

(۹) بخاری. علم: ۱۳۲، ۱۷۸، ۲۶۹. مسلم. حیض: ۶۹۲، ۶۹۴، ۶۹۵. نسائی. ماینقص الوضوء: ۱۵۷.

(۱۰) بسند صحیح (شرحہ).

(۱۱) بخاری. وضوء: ۱۵۶.

عبداللہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) چوو بو سہراو، فہرمووی پیم: کہسئ بہردی بو بہرم، منیش دوو بہردم دہست کہوت و گہرام بو بہردی سیہم دہستم نہ کہوت و لہباتی نہو تہرسہقولیکم دوزیہوہو ہردم بو، جا ہہردو بہردہکہی و ہرگرت و تہرسہقولہکہی تووپرداو فہرمووی: نہمہ پیسہ بہکاری خو پاککردنہوہ نایہت (ب/ت/ن).

۱۷۴- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ تَوْبِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيُخْرِجُ إِلَى الصَّلَاةِ، وَإِنْ بَقِيَ الْمَاءُ فِي تَوْبِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۲).

واتہ: عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری وادہبوو نہسہری لہشپیسیم دہشورد بہجلہکانی پیغہمبہرہوہ (درویدی خوای لہسہرین) کہ دہچوو بو نویرژ ہیشتا جیگہ شوراوہکہ تہربوو، وک پلہ بہجلہکہیہوہ دیاربوو (ش/د/ت/ن).

۱۷۵- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَقَدْ رَأَيْتَنِي أَفْرُكُ الْمَنِيَّ مِنْ تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرُكًا فَيُصَلِّي فِيهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبَخَارِي^(۱۳).

واتہ: دیسان گوئی: خوہم بہدہستی خوہم توہاو (مہنی) ی وشکہوہ بوہم بہ جلہکانی پیغہمبہرہوہ (درویدی خوای لہسہرین) دہوولی و لہپاشا دہمتہکاند، نیتر بہبی شورڈن پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) نویرژی پیوہ دہکرد (م/د/ت/ن).

۱۷۶- عَنْ مَيْمُونَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنْ فَاَرَةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ فَقَالَ: أَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَكُلُّوْا سَمْنَكُمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا وَقَعَتْ أَلْفَاَرَةٌ فِي السَّمْنِ فَإِنْ كَانَ جَامِدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَإِنْ كَانَ مَائِعًا فَلَا تَقْرُبُوهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱۴).

(۱۲) بخاری. وضوء: ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲. مسلم. طہارۃ: ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲. أبو داود. المنی یصیب الثوب:

۲۷۳. ترمذی. غسل المنی: ۱۱۷. نسائی. غسل المنی من الثوب: ۲۹۴.

(۱۳) مسلم. طہارۃ: ۶۶۷. نسائی. فرك المنی: ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸. أبو داود. المنی یصیب الثوب: ۳۷۱.

(۱۴) بخاری. وضوء: ۲۲۵، ۲۳۶، ۵۵۲۸، ۵۵۲۹.

واته: مه‌یمونه (خوای نِ رازی بن) گوتی: مشکِی ده‌که‌ویته ناو روئی مه‌ییوه‌وه بُوئه‌مه له پیغه‌مبه‌ریان پرسیارکرد، فه‌رمووی (دروودی خوای له‌سه‌ربن): مشکه‌ تۆپیوه‌که‌و ده‌ورو به‌ره‌که‌ی فری ده‌ن و روئی خۆتان بخۆن، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئه‌گه‌ر مشک که‌وته ناو روئه‌وه‌ ته‌ماشا‌که‌ن: ئه‌گه‌ر روئه‌که‌ مه‌ییوبوو مشکه‌که‌و ده‌ورو به‌ره‌که‌ی فری ده‌ن، به‌لام ئه‌گه‌ر روئه‌که‌ شل بوو توخنی مه‌که‌ون (ب/د/ت/ن).

۱۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَقَعَ الدُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ شِفَاءً وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَزَادَ: وَإِنَّهُ يَتَّقِي بِجَنَاحِهِ الَّذِي فِيهِ الدُّاءُ^(۱۵).

واته: ئه‌بو هوره‌یره (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربن) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر میش که‌وته ناو حاجه‌تی‌کتانه‌وه ئاو یا شتی شلی تری تیا‌بوو، له‌ پیشا میشه‌که‌هه‌مووی نوقم بکه‌ن ئینجا ده‌ری بینن و فرییدهن، چونکه‌ بالی‌کی ده‌رمانی پی وه‌یه‌وه‌و به‌و باله‌که‌ی تری ده‌رد (ب/د) له‌ گیرانه‌وه‌ی ئه‌بو داودا ئه‌مه‌شی پتره: وه‌ به‌و باله‌یانی که‌ ده‌رده‌که‌ی پیوه‌یه‌ خوئی ده‌پاریزی و پاسی خوئی پی ده‌کا تا نه‌که‌وئ، جا کاتئ ده‌که‌وئ له‌ پیشا ئه‌و باله‌ی ده‌که‌ویته ناو قاپه‌که‌وه‌.

۱۷۸- وَجَاءَتْ امْرَأَةٌ تَسْأَلُ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ أَطِيلُ ذَيْلِي وَأَمْشِي فِي الْمَكَانِ الْقَدِيرِ. فَقَالَتْ: أُمُّ سَلَمَةَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُطَهِّرُهُ مَا بَعْدَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمَالِكٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۶).

واته: ئافره‌تی هات له‌ ئوم سه‌له‌مه‌ی هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ری پرسى، گوتی: من ئافره‌تم و داوینم دریزه، که‌ له‌ شوینی چه‌په‌له‌وه‌ ده‌پۆم داوینم ده‌خشئ له‌زه‌وی و پیس ده‌بی؟ ئوم سه‌له‌مه‌ گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای

(۱۵) بخاری. بدء الخلق: ۳۳۲۰، ۵۷۸۲.

(۱۶) رواه الترمذي بسند صالح ومالك بسند صحيح (شرحه).

لہسربین) فہرموویہ تی: لہوہ دوا کہ خشایہ وہ لہ زہوی پاک ٹہوہ پاکو دہکاتہ وہ (د/مالک-س/ص-ت-سند صالح).

۱۷۹- وَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَنَا طَرِيقًا إِلَى الْمَسْجِدِ مُتَنَتَةً فَكَيْفَ نَفْعَلُ إِذَا مُطِرْنَا؟ قَالَ: أَلَيْسَ بَعْدَهَا طَرِيقٌ هِيَ أَطْيَبُ مِنْهَا قَالَتْ قُلْتُ: بَلَى قَالَ: فَهَذِهِ بِهِذِهِ^(۱۷).

واتہ: ٹافردہ تیکی بہ نی ٹہ شہہ لی گوتی: ٹہی پیغہ مہہ ری خودا! ریگہی مزگہ وتہ کہ مان بوگہ نہ، کہ باران باری چی بکہین؟ فہرمووی: ٹایا لہ دوا ی ٹہوہ وہ ریگہی لہو پاکترنییہ؟ گوتی: با ہہیہ، فہرمووی: دہٹہو پاکہ ٹہوی تر پاک دہکاتہ وہ (د).

۱۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَطِئَ أَحَدُكُمْ بَنَعْلِهِ الْأَذَى فَإِنَّ الشَّرَابَ لَهُ طَهُورٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا وَطِئَ الْأَذَى بِنَخْلِهِ فَطَهُورُهُمَا الشَّرَابُ^(۱۸).

واتہ: ٹہو ہورہ یرہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہہر (دروودی خوای لہسربین) دہ فہرمووی: ٹہگہر بہ پیلاوہ وہ پیتان نا لہ پیسی. لہ پاشا بہ سہر خاکی پاکا رویشتن ٹیتر پیلاوہ کانتان پاک دہ بیٹہ وہ لہ گیرانہ وہیہ کا: ٹہگہر بہ پیلاوہ وہ پیی نا لہ پیسی خاک پاکو دہکاتہ وہ (د-س/ص).

۱۸۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلْيَنْظُرْ فَإِنْ رَأَى فِي نَعْلَيْهِ قَذْرًا أَوْ أَدَى فَلْيُمْسَحْهُ وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا. رَوَى الثَّلَاثَةُ أَبُو دَاوُدَ^(۱۹).

واتہ: ٹہو سہ عید گوتی: پیغہ مہہر (دروودی خوای لہسربین) فہرمووی: کہ دہچن بو مزگہ وت تہ ماشا بکہن: ٹہگہر پیسی و ٹازار بہ کہوشہ کانتانہ وہ ہہبو بیان سربن بہ زہوی و ٹیتر نویرٹیان پیوہ بکہن (د-س/ص).

(۱۷) سکت الشارح عن بیان درجہ (مترجم).

(۱۸) رواہ أبو داود بسند صحیح (شرحہ).

(۱۹) رواہ أبو داود بسند صحیح (شرحہ).

۴) **باسی چوارہم: باسی تاراتکرتن (نہم باسہ دوو بہشہ):**

بہشی یہ کہم: دہستووری سہراو

الباب الرابع: في الاستنجاء وفيه فصلان:

الأول: في آداب الخلاء

۱۸۲- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا ذَهَبَ الْمَذْهَبَ أَبْعَدَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

واتہ: موغیرہ ی کوپری شوعبہ گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) کہ دہچوو بو سہراو تہواو دور دہکہوتہوہ لہ خہلک (د/ت/ن).

۱۸۳- وَلِأَبِي دَاوُدَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَرَادَ الْبِرَّازَ أَطْلَقَ حَتَّى لَا يَرَاهُ أَحَدٌ^(۲).

پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) کہ دہیویست دہست بہئاو بگہیہنی تہوہندہ دور دہکہوتہوہ تا لہبہر چاو گوم دہبوا! (د).

۱۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَرَدَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسْرَ إِلَى حَدِيثًا لَا أَحَدٌ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ وَكَانَ أَحَبُّ مَا اسْتَرَّ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِحَاجَتِهِ هَدَفَ أَوْ حَائِشُ نَخْلٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

واتہ: عہبدوللای کوپری جہعفر گوتی: روژنی پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) لہ پاشکووی خویا سواری کردم و فہرمایشتیکی بہ پہنہانی پی فہرمووم بو کہسی ناگیڑمہوہ، وہ باشتین شتیکیش کہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) بو سہراو خوی لہ پالدا حہشاربدایہ بارستایی و بہرزیی و شوورہی باخہ خورما بوو (م).

۱۸۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَتَمَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ^(۴).

(۱) بسند صحیح (شہ = شرحہ).

(۲) رواہ ابو داود (شہ = شرحہ).

(۳) مسلم. طہارۃ: ۷۷۲.

(۴) حسنہ الترمذی (مترجم).

واتہ: ئەنەس گوتی: پیغەمبەر (درودی خوی لەسەربە) کاتێ دەرویشتە ناو ناو دەستەوہ ئەنگوستیلەکە ی دادەکەند چونکە مۆری (محمد رسول اللہ) ی ئی هەلکەندرابوو (د/ت: ح/ح).

۱۸۶- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ^(۵).

واتہ: دیسان ئەنەس (خوی ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوی لەسەربە) کە دەیویست بچیتە ناو ناو دەستەوہ دەیفەرموو:
اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ :

ئە ی خودایە! پەنا دەگرم بەتۆ لەگۆل و دیلی شەیتانی چەپەل (ش/د/ت/ن).
۱۸۷- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَتَرُ مَا بَيْنَ أَعْيُنِ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللَّهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَحَسَنُهُ^(۶).

واتہ: عەلی (خوی ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوی لەسەربە) دەفەرموی: پەردەیی کە بەری چاوی جنۆکەو شەیاتینی بگری و نەیهێ شەرما (عەورەت) ی ئادەمیزاد ببینن لەکاتی چوونە ناو ناو دەستا ئەو یە کە بێ: (باسم اللہ): بەناوی خودا (ت/ئەحمەد: ح/ح).

۱۸۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَرَادَ حَاجَةً لَا يَرْفَعُ ثَوْبَهُ حَتَّى يَذْنُوبَ مِنَ الْأَرْضِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

ئیبینو عومەر (خوی ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوی لەسەربە) کە دەیویست دەست بەئاو بگەینێ هەتا تەواو لە زەوی نزیک نەبوا یە تەوہ جلەکانی هێ نەدەمالی (د/ت - سند ضعیف).

(۵) بخاری. وضوء: ۱۴۲، ۶۳۲۲. مسلم. حیض: ۸۲۹، ۸۳۰. ترمذی. إذا دخل الخلاء. أبو داود. إذا دخل

الخلاء: ۶. نسائي. عند دخول الخلاء: ۱۹.

(۶) حسنه أحمد.

(۷) حديث ضعيف (شرحه).

۱۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَخْرُجُ الرَّجُلَانِ يَضْرِبَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَتَيْهِمَا يَتَحَدَّثَانِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَمُقْتُ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۸).

واتہ: ثہبو سہ سعید (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی: نابئی دوو کہس بہیہ کہوہ بچن بو سہرپیشاو شہرمیان ہہ لمانو دہست بکہن بہ قسہ کردن، چونکہ خودای گہورہو مہزن رقی لہشتی وا دہبیٹہوہ (د- سند ضعیف).

۱۹۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ رَجُلٌ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَبُولُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ^(۹).

واتہ: ئیبینو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) گمیزی دہکرد پیاوئی لہلایہوہ رابوورد، سلأوی لیگرد، پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) وہ لآمی نہ سہندہوہ (ش/د/ت/ن).

۱۹۱- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يُولِّهَا ظَهْرَهُ، شَرُّوْا أَوْ غَرَّبُوا^(۱۰).

واتہ: ثہبو ثہیوبی ثہنصاری (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) دہیفہرموو: کہ دہچنہ سہرپیشاو نہروو بکہنہ رووگہ (قیبلہ) و نہپشتی تی بکہن، بہ لآم رووبکہنہ نہم لاو ثہولا (ش/د/ت/ن).

۱۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ارْتَقَيْتُ فَوْقَ بَيْتِ حَفْصَةَ لِبَعْضِ حَاجَتِي، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ مُسْتَقْبِلَ الشَّامِ. وَفِي رَوَايَةٍ: قَاعِدًا عَلَى لِبَتَيْنِ^(۱۱).

(۸) حدیث ضعیف (شرحہ).

(۹) بخاری. تیمم: ۳۳۷. مسلم. تیمم: ۸۲۰، ۸۲۱.

(۱۰) بخاری. وضوء: ۱۴۴، ۲۹۴. مسلم. طہارۃ: ۶۰۸، ۶۰۹. أبو داود. استقبال القبلة عند قضاء الحاجة: ۹.

ترمذی. نہی عن استقبال القبلة: ۸. نسائی. نہی استدبار القبلة: ۲۱.

(۱۱) بخاری. وضوء: ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۳۱۰۲. مسلم. طہارۃ: ۶۱۰، ۶۱۱.

واته: ئیبنو عومەر (خوای فی رازی بن) گوتی: ئیشم هه‌بوو چوومه سهر سهریانه‌که‌ی حه‌فسه‌ی خوشکم که ژنی پیغه‌مبه‌ر بوو، پیغه‌مبه‌رم دی خه‌ریک بوو روو به‌شام ده‌ستی به‌ئاو ده‌گه‌یاند وه پشته‌ی کرد‌بوو روو‌گه، له‌ گه‌یرانه‌وه‌یه‌کا: له‌سهر دوو‌خشته‌ی کال دانیشته‌بوو سهر‌او‌ی ده‌کرد (ش/د/ت/ن).

۱۹۳ - عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُبَّاطَةَ قَوْمٍ فَبَالَ قَائِمًا، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَجِئْتُهُ بِهِ فَتَوَضَّأْتُ^(۱۲).

واته: حوزه‌یغه (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) چووه سهر سهر‌انگو‌ی‌لکی هو‌ژی، له‌و‌ی به‌پیوه‌ گمی‌زی کرد، ئینجا داوای ئاو‌ی کرد، منیش ئاوم بو‌یرد، ده‌سنو‌ی‌ژی پی‌ گرت (ش/د/ت/ن).

۱۹۴ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَأْخُذَنَّ ذِكْرَهُ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَسْتَنْجِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ. رَوَى هَذِهِ الْخَمْسَةَ الْأَصُولُ الْخَمْسَةَ^(۱۳).

واته: ئه‌بو‌قه‌تاده (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌یغه‌رموو: که‌میز ده‌که‌ن به‌ده‌ستی راستتان چووکتان مه‌گرن، تاراتیش به‌ ده‌ستی راستتان مه‌گرن، له‌جامی ئاو خواردنه‌وه‌شدا له‌کاتی ئاو خواردنه‌وه‌دا هه‌ناسه‌ مه‌ده‌ن (ش/د/ت/ن).

۱۹۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اتَّقُوا اللَّاعِنِينَ قَالُوا: وَمَا اللَّاعِنَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ ظِلِّهِمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۱۴).

(۱۲) بخاری. وضوء: ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۴۷۱. مسلم. طهارة: ۶۲۳، ۶۲۴. أبو داود. البول قائمًا: ۲۳. ترمذی.

رخصة في ذلك: ۱۳. نسائي. رخصة في البول في الصحراء: ۲۶، ۲۷، ۲۸.

(۱۳) بخاری. وضوء: ۱۵۳، ۵۶۳۰، ۱۵۴. مسلم. طهارة: ۶۱۲، ۶۱۳.

(۱۴) مسلم. طهارة: ۶۱۷. أبو داود. المواضع التي نهى النبي عن البول فيها: ۲۵.

واتہ: ئەبو ھوریرہ (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرموی: خوێتان بپاریزن لەو دوو شتە ناشرینە کە دەبین بەھۆی ئەو خەڵکی نەفرین و لەعنەتتان لێبکەن گوتیان ئەو پیغەمبەری خودا! ئەو دوو شتە یە چی و چین؟ فەرمووی: یە ک سەر او کردن لە سەر پێدا، یە ک سەر او کردن لە سیبەری جیگە دانیشتنی مەردوو مەدا (د/م).

۱۹۶- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اتَّقُوا الْمَلَأَيْنِ الثَّلَاثَةَ: الْبَرَّازَ فِي الْمَوَارِدِ وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ وَالظِّلَّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱۵).

واتە: موەادی کوپی جەبەل (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: خوێتان بپاریزن لەم سێ شتە کە دەبین بەھۆی لەعنەت و نەفرەت:

یە کەم: لە سەر او کردن لە قەراخ ناوی خواردنەویدا.

دوووم: لە سەر او کردن لە سەر پێدا.

سیبەم: لە سەر او کردن لە سیبەری دانیشتندا. (د).

۱۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجَسَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْجُحْرِ. قَالُوا لِقَتَادَةَ: مَا يُكْرَهُ مِنَ الْبَوْلِ فِي الْجُحْرِ؟ قَالَ: كَانَ يُقَالُ: إِنَّهَا مَسَاكِينُ الْجَنِّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۶).

واتە: عەبدوللای کوپی سەرجیس (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) قەدەغە ی کردوو کە گمیز بکریته ناو کونەو، گوتیان بە قەتادە: بوچی باش نیە کە گمیز بکریته ناو کونەو؟ گوئی: دەلین: جیگە و لانە ی جنوکیە (ن/د).

۱۹۸- وَلَإِيَّي دَاوُدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُولَ فَلْيَرْغَدْ لِبَوْلِهِ مَوْضِعًا^(۱۷).

(۱۵) مؤیل بالصحیح (شرحە).

(۱۶) لم يذكروا نسبته، ولكنه في باب الترهيب (شرحە).

پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: کاتی دہ تانہ وی گمیژ بکہن
جیگہ یی بدوزنہ وہ کہ دہست بدا بو میژ لیگردن! (د).

۱۹۹ - عَنْ أُمِّمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ قَالَتْ: كَانَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدَحٌ مِنْ
عِيدَانٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ يُبُولُ فِيهِ بِاللَّيْلِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۱۸).

واتہ: ئومہ یمہی کچی روقیقہ (خوی فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی
لہ سرین) کوٹکہ دار خورمایہ کی ہہ بوو لہ ژیر چارپاکہ یدا دایدہ نا، بہ شہو میزی
تی دہ کرد. (د/ن).

۲۰۰ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا
خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ قَالَ: غُفْرَانُكَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۱۹).

واتہ: عائشہ گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) کہ لہ ئاو دہست
دہ ہاتہ دہرہ وہ دہیفہ رموو: (غُفْرَانُكَ): ئہی خودایہ! داوی لیبور دنت لی
دہکم کہ ئہم ماوہ دوورو دیژہ لہ یادو ذیکری تو دوور کہ و تمہ وہ (د/ت/ن).

(۲۵) بہشی دووہم: قاراتگرتن (استنجاء - خوپاک کردنہ وہ):

الفصل الثاني: في الاستنجاء

۲۰۱ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَرَجَ
لِحَاجَتِهِ أَجَىءُ أَنَا وَغُلَامٌ مَعَنَا إِدَاوَةٌ مِنْ مَاءٍ. يَعْنِي يَسْتَنْجِي بِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَلَفْظُ
مُسْلِمٍ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْخُلُ الْخَلَاءَ، فَأَحْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ إِدَاوَةٌ مِنْ
مَاءٍ، وَعَنْزَةٌ، فَيَسْتَنْجِي بِالمَاءِ (۱).

(۱۷) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

(۱۸) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

(۱۹) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاري. وضوء: ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۲۱۷، ۵۰۰. مسلم. طهارة: ۶۱۸، ۶۱۹. أبو داود. بالماء: ۴۳. نسائي. الاستنجاء

بالماء: ۴۵.

واتہ: ئہ نہس (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) کہ دہچوو بو سہراو من و کوپیکی تر جہ و ہندی ئی ئاومان ہہ لدہ گرت و شوینی دہکہ وتین، واتہ: بہو ئاوہ تاراتی پی دہ گرت (ش/د/ت/ن) گفتہ ی موسلیم ئاویہ: من و کوپیکی تر لہ سیڑہ ی مندا کہ پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) دہچوو بو سہراو جہ و ہندی ئی ئاومان بو ی دہ برد، بہو ئاوہ تاراتی دہ گرت، وہ نہ قیزہ یہ کی شمان لہ گہل خو مان دہ برد پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) دایدہ چہ قاندو دہ یکرد بہ ہر دہم (سوترہ) لہ کاتی نویژدا.

۲۰۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَبِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَخَرَجَ لِحَاجَتِهِ، فَكَانَ لَا يَلْتَفِتُ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَقَالَ: ابْغِي أَحْجَارًا أَسْتَفِضُ بِهَا - أَوْ نَحْوَهُ - وَلَا تَأْتِي بِعَظْمٍ وَلَا رَوْثٍ فَأَتَيْتُهُ بِأَحْجَارٍ بِطَرَفِ ثِيَابِي فَوَضَعْتُهَا إِلَى جَنْبِهِ وَأَعْرَضْتُ عَنْهُ، فَلَمَّا قَضَى أَتْبَعَهُ بِهِنَّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (۲).

واتہ: ئہ بو ہورہ یرہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) رؤیشت بو سہراو منیش دوا ی کوتم، دہستووری وا بوو ئاووپی نہ دہ دایہ وہ، جا کہ لی نزیك بوومہ وہ فہرمووی: چہن بہر دیکم بو پیدہ کہ خو میان پی پاک دہکہ مہ وہ یا قسہ یہ کی ئاوا ی فہرموو: فہرمووشی: بہ لام ئیسقان و تہ پالہم بو مہینہ منیش لہ داوینی جلہ کانما چہن بہر دیکم بو ی بردو لہ تہنیشتیہ وہ دامنان و پشتم تیگرد، کاتی سہراوہ کہ ی تہواوکرد خو ی بہ ہر دہکان سپری (ب).

۲۰۳ - عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قِيلَ لَهُ: قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةِ. فَقَالَ: أَجَلْ لَقَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ (۳).

(۲) بخاری. وضوء: ۱۵۵، ۲۸۶۰.

(۳) مسلم. الاستطابہ: ۶۰۵، أبو داود، کراہۃ استقبال القبلة عند قضاء الحاجة: ۷. ترمذی. استنجاء: ۱۶.

واته: گوتیان به سه لمان (خوای ن رازی بن): ئەم پیغەمبەرە ی ئیوہ هەموو شتیکتان فیژدەکا، تەنانەت دەستووری سەرانیشتان فیژدەکا! سەلمانیش گوتی: بە ئی وایه، ئەوہ تانی یاساخی کردووہ لیمان که لەکاتی پیسای و میژکردندا روو بکهینه رووگه، یا بە دەستی راست تارات بگرین، یا بە سێ بەرد که مەتر خوومان پاک بکهینهوہ یا بە تەپالەو تەرس و ئیسقان و شتی وا، خوومان پاک بکهینهوہ (م/د/ت/ن).

٢٠٤- وَلِلزَّمْدِي: لَا تَسْتَجُوا بِالرُّوثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَإِنَّهُ زَادَ إِخْوَانَكُمْ مِنَ الْجِنِّ^(٤).

واته: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) دەفەر مووی: بە تەپالەو تەرس و بە ئیسقان خووتان پاک مەکەنەوہ، چونکە ئەوانە تووشە ی جنۆکەکانی براتانن (ت).

٢٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْشِرْ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(٥).

واته: ئەبو هورەیرە (خوای ن رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەر مووی: هەرکەسێ دەسنوێژ دەگرێ باهنگ بکاو ئاو لەلووتی رابدا وە هەر کەسێ بە بەرد یا بە شتی وا تارات دەگرێ با بە چەن بەردیکی تاک خووی پاک بکاتەوہ (ش/ت/ن).

٢٠٦- وَلَا يُبِي دَاوُدُ: مَنْ اِكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَكَلَ فَمَا تَخَلَّلَ فَلْيَلْفِظْ وَمَا لَكَ بِلِسَانِهِ فَلْيَتَلَعْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَتَى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَتِرْ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا أَنْ يَجْمَعَ كَثِيبًا مِنْ رَمْلِ فَلْيَسْتَذْبِرْهُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَلْعَبُ بِمَقَاعِدِ بَنِي آدَمَ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ^(٦).

(٤) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

(٥) بخاري. وضوء: ١٦١، ١٦٢. مسلم. طهارة: ٥٦١.

(٦) رواه أبو داود وابن ماجه (شرحه).

واته: پیغہ مہر (دیودی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: ئہ وہی چاو دہ ریژی با به تاک بیرژیژی واتہ: ژمارہی ئہو جارائہی کہ کلچیو کہہ دہ مینئی بہ ہر چاویکیا باتاک بی، ئہ وہی وا دہکا ئہوہ زور باش دہکا وہ ئہ وہشی وا نہکا قہیناکا، ئہ وہی تارات دہگری بہ بہرد بابہ چہن بہردیکی تاک خوی پاک بکاتہوہ، ئہ وہی وا دہکا ئہوہ زور باش دہکا وہ ئہ وہشی وا نہکا قہیناکا، ئہ وہی شت دہخوا ہرچی بہ چوکلہ دہیائزینئی تہوہو دہری دینئی لہ بن ددانہکانی با بیتفینئی تہوہو، ہرچیش بہ زمان دہری دینئی و بہ زمان دہیچنئی تہوہو با قووتی بداو بیخوا، ئہ وہی وا دہکا زور باش دہکا وہ ئہ وہشی وا نہکا قہیناکا، ئہ وہی دہچیت بو سہر پیشاو با خوی لہ پال شتیکا حہ شار بدا، ئہ گہر ہر ہیچ نہ بوو با کو مہلئی لم کو بکاتہوہو پشتی تی بکا، چونکہ شہیتان وازی دہکا بہ پاشہلی ئادہ میزاد ئہ وہی وا دہکا باش دہکا وہ ئہ وہشی نہیکا قہیناکا (د).

۲۶) باسی پینجہم: باسی دہسنویژ (سی بہ شہ):

بہشی یہ کہم: ہوکانی بی دہسنویژی

الباب الخامس: فی الوضوء وفيہ ثلاثہ فصول

الفصل الأول فی أسباب الحدث

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَانُهُ: { أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُ الْمَرْأَةَ - ۶/۵ }.

خودای گہورہو شکو مہند دہ فہرموی: وہ یا خود یہ کی لہ ئیوہ لہ سہر ئاو ہاتہوہو بی دہسنویژ بوو، یا خود دہست یا پیستتان کہوت لہ دہست یا لہ پیستی ژنانو بی دہسنویژ بوون، وہ یا خود دروست بوون لہ گہلیان، وہ لہم حالہ تانہدا ئاوتان دہست نہ کہوت بو دہسنویژ گرتن یا بو لہ شپیسسی دہرکردن ئہوہ لہ ہموو ئہم شیوانہدا بہ گلیکی پاک تہ یہ موم بکہن.

۲۰۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُقْبَلُ

صَلَاةٌ مَنْ أَخَذَتْ حَتَّى يَتَوَضَّأَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ وَزَادَ الْبُخَارِيُّ: قَالَ: رَجُلٌ مِنْ

حَضَرَمَوْتُ: مَا الْحَدَّثُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: فُسَاءٌ أَوْ ضُرَاطٌ. فِي رَوَايَةٍ: لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طَهُورٍ وَلَا صَدَقَةٌ مِنْ غُلُولٍ^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: ھەر کەسێ دەسنوویژی شکا تا دەسنوویژ نەگرتتەو ھە نوێژی دروست نیە (ش/د/ت) ئیمامی بوخاری (بەگۆڤەکی لە نووبین) ئەمە ی زیاتر کردووە: پیاویکی ھەرزەمەوتیش گوتی: ئە ی ئەبو ھورەیرە! دەسنوویژ بەچی دەشکی؟ گوتی: بە لیبوونەو ھە تپو تس و شتی وا، لە گیرانەو ھەکا: نە نوێژ بەبێ دەسنوویژو پاکی گیرا دەبێ و نە خیر لە گزی و دزی گیرا دەبێ.

۲۰۸ - عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ شَكَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّجُلُ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ. قَالَ: لَا يَنْصَرَفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا. فِي رَوَايَةٍ: إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخْرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

واته: عەبەدای کۆری تەمیم گوتی: مامەم گوتی: لەلای ھەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) سکالایان کرد گوتیان: ئە ی پیغەمبەری خودا! پیاوی وا ھە ھە لەناو نوێژدا بە خەیاڵ وا ھەست دەکا کە ھەست بە شتی دەکا وەک بایی، نەپرایى یەک ئەمە چاری چیە؟ فەرمووی: نوێژەکی نەبێ ھەتا دەنگی دەبیستی یا ھەست بە بۆنی دەکا! لە گیرانەو ھەکا: ئەگەر ھەستتان بە شتی کرد لەسکاتنا وەبوو بەگرتی لە دلتانا: ئایا بایەکتان ئی بەربوو ھەو ھە یانا، ئەو نوێژەکتان مەبێ تا دەنگی نەبیستن یا بۆنی نەکەن (ش/د/ت/ن).

۲۰۹ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَكَأَنَّ السَّهَ الْعَيْنَانِ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۳).

(۱) بخاری. وضوء: ۱۲۵، ۶۹۵۴. مسلم. طہارۃ: ۵۲۵، ۵۳۴.

(۲) بخاری. وضوء: ۱۳۷، ۱۷۷، ۲۰۵۶. مسلم. طہارۃ: ۸۰۲، ۸۰۳. أبو داود: إذا شك في الحدث: ۱۷۶. نسائي.

وضوء من الریح: ۱۶۰.

(۳) بسند ضعیف (شرحه).

واتہ: ئیمامی علی (خوای فی رازی بن) لہ پیغہ مہرہ وہ (درویدی خوای لہ سرین) دہ فہ رموی: چاو دہ مبینی کوّمہ، جا لہ بہر ئہ مہ ئہ گہر کہ سنی خہوت کاتی کہ ہل دہ سنی با دہ سنویژ بگری (د- سند ضعیف - ئینو ماجہ).

۲۱۰- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَأْمُونَ ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّئُونَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

واتہ: ئہ نہس (خوای فی رازی بن) گوتی: یاران پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) جاران دہ شخہ وتن کہ ہل دہ ستان - بہبی ئہ وہ کہ دہ سنویژ تازہ بکہ نہ وہ - نویژیان دہ کرد. (م/د/ت).

۲۱۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْوُضُوءَ لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى مَنْ نَامَ مُضْطَجِعًا فَإِنَّهُ إِذَا اضْطَجَعَ اسْتَرَحَّتْ مَفَاصِلُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

واتہ: ئینو عہباس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) لہ سہ جدہ دا خہوی لیکہ وت بہرہ نگیکی وا دہ ستیکرد بہ پرخہ پرخ، ئینجا ہل ساو نویژہ کہی تہ واو کرد، منیش پیم گوت: خو تو خہ وتبوویت؟ ئہ ویش فہ رموی: دہ سنویژ تازہ کرد نہ وہ بہس لہ سرہ ئہ وانہ پیویستہ کہ پال دہ کون و دہ خہون، چونکہ ئہ وانہ کہ پال دہ کون جو مگہ کانیاں خاودہ بنہ وہ، جا لہم حالہ دا دور نیہ کہ شتی لہ (دوہرا: سہ بیلہ ینہ وہ دہ ربچی). (د/ت - سند مستقیم).

۲۱۲- عَنْ بُسْرَةَ بِنْتِ صَفْوَانَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلَا يُصَلِّ حَتَّى يَتَوَضَّأَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۶).

(۴) مسلم. طہارۃ: ۸۳۳. ترمذی. الوضوء من النوم: ۷۸.

(۵) بسند مستقیم (شرحہ).

(۶) بسند صحیح (شرحہ).

واتہ: بوسرہ‌ی کچی صہفوان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) دہفہرموی: ہہرکہسئی دہستیدا لہ چووی خوی بانویژ نہکا تا دہسنویژ نہگری (د/ت/ن-س/ص).

۲۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ يَدَهُ إِلَى فَرْجِهِ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا سِتْرٌ وَلَا حَائِلٌ فَلْيَتَوَضَّأْ. رَوَاهُ الْإِمَامُ الشَّافِعِيُّ وَالْحَاكِمُ وَأَحْمَدُ^(۷).

واتہ: ئہبو ہورہیرہ (خوی نازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) دہفہرموی: ہہر کامیکتان بہبی پہردہ یا بہبی دہستپیچ دہستی بدا لہ شہرمگای خوی واتہ: لہپاش و پیشی خوی با دہسنویژ بگریتہوہ (شافیعی/حاکم/ئہحمہد).

۲۱۴- عَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ: قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَاءَ رَجُلٌ كَأَنَّهُ بَدُوٌّ فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا تَرَى فِي مَسِّ الرَّجُلِ ذَكَرَهُ بَعْدَ مَا يَتَوَضَّأُ؟ فَقَالَ: هَلْ هُوَ إِلَّا مُضْغَةٌ مِنْهُ أَوْ بَضْعَةٌ مِنْهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۸).

واتہ: تہلقی کوپی عہلی (خوی نازی بن) گوتی: چووین بو خزمہتی حہزرت (درویدی خوی لہسہرین) پیاوکیش ہات وک دہشتہکی وابوو، گوتی: ئہی رہہبری خودا! پیاو بہ دہسنویژہوہ دہستی لہ چووی بکہوی ئایا دہسنویژہکی دہشکی یانا؟ فہرموی: نہخیر، چونکہ ئہویش پارچہ گوشتیکہ لہ خوی یا فہرموی: (خیر چونکہ چووکیشی پارچہیہکہ لہ خوی وک دہستی یا قاجی یا پہنجہی) (د/ت/ن-س/ص).

۲۱۵- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبَلَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. قَالَ: عُرْوَةُ فَقُلْتُ لَهَا: مَنْ هِيَ إِلَّا أَتَتْ فَضَحِكَتْ. رَوَاهُ دَاوُدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۹).

(۷) بسند صحیح (شرحہ).

(۸) بسند صحیح (شرحہ).

(۹) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

واژه: عائیشه (خوای نِ رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوای له‌سهرین) یه‌کی له ژنه‌کانی خوایی ماچ کردو رویشته نویژیشی کردو دهنویژیشی نه‌گرت‌وه. عورو‌ی خوشکه‌زای گوئی: پیغ گوئ: دیاره نه‌و ژنه هه‌ر خوئ بوویت؟ نه‌ویش پیکه‌نی. (د/ت).

۲۱۶- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَاءَ فَتَوَضَّأَ فَلَقِيتُ ثَوْبَانِ فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَاذْكُرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: صَدَقَ وَأَنَا صَبَبْتُ لَهُ وَضُوءَهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱۰).

واژه: نه‌بو دهر‌دء (خوای نِ رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوای له‌سهرین) جارئ رشایه‌وه له پاشا دهنویژئ تازه کرده‌وه، قسه گی‌ره‌وه (راوی) ده‌لئ: جا له مزگه‌وته‌که‌ی دیمه‌شق تووشی شه‌وبان بووم شه قسه‌یه‌م بو گی‌رایه‌وه، گوئی: نه‌بو دهر‌دا راست ده‌کا من خووم ناوی دهنویژه‌که‌م ده‌کرد به ده‌ستیا له‌و روژ‌ده‌دا. (د/ت/ن-س-ص).

۲۱۷- عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْوُضُوءِ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ فَقَالَ: تَوَضَّأُوا مِنْهَا، وَسُئِلَ عَنِ لُحُومِ الْغَنَمِ فَقَالَ: لَا تَوَضَّأُوا مِنْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۱).

واژه: به‌راء (خوای نِ رازی بن) گوئی: له پیغهمبهریان پرسى (درویدی خوای له‌سهرین): که‌سئ گوشتی حوشت‌ر بخوا دهنویژئ له‌سهره؟ فه‌رمووی: (به‌لئ له‌سهریه‌تی) به‌لام بو خواردنی گوشتی مه‌رو بزئ لییان پرسى فه‌رمووی: (ده‌سنویژ ناشکینئ) (د/م/ت).

۲۱۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوُضُوءُ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱۲).

(۱۰) بسند صحیح (شرح‌ه).

(۱۱) مسلم. طهارة: ۸۰۰، ۸۰۱.

(۱۲) مسلم. طهارة: ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷.

زهیدی کوپی ثابت (خواس لن رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموی: خواردنی هر شتی که به‌ئاگر دروست کرابی ده‌سنویژ پیویست ده‌کا (م/د/ت/ن).

۲۱۹- عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكَلَ كَيْفَ شَاءَ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۱۳).

ئیبنو عهبباس (خوای ن رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) شانی مه‌پیکی خوارد، دوی ئه‌وه نویژی کردو ده‌سنویژیشی تازه نه‌کرده‌وه. (ش/د).

۲۲۰- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ آخِرُ الْأَمْرَيْنِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَرْكُ الْوُضُوءِ مِمَّا غَيَّرَ النَّارُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۴).

جابر (خوای ن رازی بن) گوتی: له دوايیدا دواکاری پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) هاته سهر ئه‌وه: وازی له ده‌سنویژگرتن هیئا بو خواردنی ئه‌وه خواردمه‌نییه‌ی که به‌ئاگر پوخته بکری! (د/ن).

۲۷) به‌شی دووه‌م: ده‌ستوره‌کانی ده‌سنویژ

الفصل الثاني: في آداب الوضوء

۲۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اسْتَيْقَطَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يُدْخِلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاءَتْ يَدُهُ أَوْ أَيْنَ كَانَتْ تَطُوفُ يَدُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئه‌بو هورهیره (خوای ن رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی له‌خه‌وه‌لده‌ستن ده‌ست مه‌که‌ن به‌ناو حاجه‌ته‌که‌دا له پیشا

(۱۳) بخاری. وضوء: ۲۰۸، ۶۷۵، ۲۹۲۳، ۵۴۰۸، ۵۴۲۲، ۵۴۶۲. مسلم. حیض: ۷۸۸، ۷۸۹. أبو داود. ترك الوضوء ممّا منست النار: ۱۸۷.

(۱۴) مؤید بالذی قبله (کترجم).

(۱) بخاری. وضوء: ۱۶۲. مسلم. کراهة غمس المتوضئ يده: ۶۴۱.

سئ جار له دهره‌وه‌ی حاجه‌ته‌که ده‌ستتان بشوئن، چونکه ئیوه نازانن ده‌ستتان شه‌و چی به‌سه‌ر هاتووہ یا فه‌رمووی: نازانن ده‌ستتان له‌کوئی سوورپراوته‌وه له‌وانه‌یه شه‌و له‌کاتی نووستندا له‌ زیپکه‌یی، له‌ ته‌پراییی، له‌ شتیکی پیسی دابی (ش/د/ت/ن).

۲۲۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

دیسان گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: نویژی بی ده‌سنویژ دروست نیه، ده‌سنویژیش - که ناوی خودای له‌ سه‌ر نه‌برایی - دروست نیه (د/ت).

۲۲۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتُهُمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ. رَوَاهُ مَالِكٌ وَالبَخَارِيُّ^(۳).

دیسان گوتی: ده‌فه‌رمووی (دروودی خوی له‌سهرین): نه‌بادا ئازارو دهردی سه‌ری ئومه‌تم بده‌م نه‌گینا بو‌گرتنی هه‌موو ده‌سنویژی فه‌رمانم پی ده‌کردن به‌ سیواک‌کردن! (مالیک/ب).

۲۲۴- عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَسَّوَاكُ مُطَهَّرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ. رَوَاهُ البَخَارِيُّ وَالشَّافِعِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

عائیشه (خوی ئا‌زای بی) گوتی: چه‌زهره‌ت ده‌فه‌رمووی (دروودی خوی له‌سهرین): سیواک هه‌م ده‌م پاک ده‌کاته‌وه‌و هه‌م مایه‌ی ره‌زامه‌ندی و خو‌شنوودی خودایه (ب/شافیعی/ن).

۲۲۵- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ وَإِعْفَاءُ اللَّحْيَةِ وَالسَّوَاكِ وَالْإِسْتِنْشَاقُ بِالْمَاءِ وَقَصُّ الْأُظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ

(۲) قال البخاري هو أحسن حديث في التحية. (شرحه).

(۳) بخاري. سواك: ۸۸۷، ۷۲۴۰. مسلم. سواك: ۵۸۸.

(۴) قال الإمام النووي: رواه النسائي وابن خزيمة في صحيحه بأسانيد صحيحه (رياض رقم: ۱۲۰۲).

وَتَتَفُ الْإِبْطِ وَحَلَقُ الْعَائَةِ وَاتَّقَاصُ الْمَاءِ الْإِسْتِنَجَاءُ قَالَ: مُصْعَبٌ: وَتَسِيْتُ الْعَاشِرَةَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمُضَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

دیسان گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہ رموی: تہم دہ شتہ لہ فیترہ تن، یاساو دہ ستوریک کی گہ لی کونن و لہ بہ رکونی ولہ میڑی دہ لیئی خوویہ کی زکماک و سروشتین:

یہ کہہ م: بہ رسمیل کردن و قرتاندنی مووی سمیل.

دو وہم: ہیشتنہ وہی ریش.

سییہ م: سیوا کردن.

چوارہ م: ئاو لہ لووت رادان.

پینجہ م: قرتاندنی نینوک.

شہ شہ م: شور دنی لوچی سہر جمگہ و کری پہنجہ کان.

جہوتہ م: ہہ لکی شانی مووی بنبال.

ہہ شتہ م: تاشینی مووی بہر.

نؤہ م: تارات کرتن بہ ئاو واتہ: خوشوردن بہ ئاو لہ پاش سہر ئاو کردن،

موصعب گوتی:

دہ ہہ میانم لہ یاد نہ ماوہ، مہ گہر ئاو لہ دہم و ہردان بی. (ش/د/ت/ن).

۲۲۶ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَاكُ فَيُعْطِينِي السَّوَاكَ لِأَغْسِلَهُ فَأَبْدَأُ بِهِ فَأَسْتَاكُ ثُمَّ أَغْسِلُهُ وَأَذْفَعُهُ إِلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۶).

واتہ: دیسان گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) کہ دہ یویست سیواک

بکا، سیواکہ کی دہ دا بہ من تابیشورم بوی، منیش لہ پیشا (بؤمبارہ کی)

(۵) بخاری. لباس: ۵۸۸۹، ۵۸۹۱، ۶۲۹۷. مسلم. خصال الفطرة: ۵۹۶، ۵۹۷، ۶۰۳. أبو داود. سواک: ۵۳.

ترمذی. تقليم الأظافر: ۲۷۵۷. نسائی. الزينة. الفطرة: ۵۰۵۵، ۵۰۵۶، ۵۰۵۷.

(۶) لم يذكر نسبه الشارح (مترجم).

سیواکم پی دهکرد، نهوجا دهیم شوږدو دم دایه‌وه دهستی جا نه‌ویش
سیواکی پی دهکرد (درودی خوی له‌سهرین).

۲۲۷- عَنْ أَنَسٍ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ إِلَى
خَمْسَةِ أَمْدَادٍ وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۷).

نه‌نه‌س (خوی فی رازی بن) گوتی: گه‌لی جار وا ده‌بوو پیغه‌مبه‌ر (درودی خوی
له‌سهرین) به‌مه‌ن (صاع) یك ناو خوی ده‌شوږد، یا به پینج مش‌ت (مود) خوی
ده‌شوږد، جاروباریش به‌مستی ناو ده‌سنویرتیکی ده‌گرت! (ش/د/ت/ن).

۲۲۸- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَوَضَّأُ بِإِثْنَيْ عَشَرَ رَطْلَيْنِ
وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَقَالَ: قَالَ: أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ: الصَّاعُ خَمْسَةُ أَرْطَالٍ
وَكُلْتُ^(۸).

واته: دیسان نه‌نه‌س (خوی فی رازی بن) گوتی: گه‌لی جار پیغه‌مبه‌ر (درودی
خوی له‌سهرین) غوسلی خویی ده‌رده‌کرد به‌مه‌نی ناو، وه جار‌جاره‌یش
ده‌سنویرتی ده‌گرت به‌ده‌فری که دوو ره‌تل ناوی ده‌گرت. نه‌بو داوود نه‌م
فه‌رمووده‌یه‌ی گیراوه‌ته‌وه‌و ده‌لی: نیمامی نه‌حمه‌دی کوپی حه‌نبه‌ل ده‌لی:
مه‌ن (صاع) ی پینج ره‌تل وسییه‌کی ره‌تلیکه.

۲۲۹- وَسَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْقِلٍ وَلَدَهُ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْقَصْرَ
الْأَبْيَضَ عَنْ يَمِينِ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلْتُهَا. فَقَالَ: يَا بُنَيَّ سَلِ اللَّهَ الْجَنَّةَ وَتَعَوَّذْ بِهِ مِنَ النَّارِ
فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ
يَعْتَدُونَ فِي الطُّهُورِ وَالِدُّعَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۹).

واته: عه‌بدوللای کوپی موغه‌فهل گوئی لی بوو کوپه‌که‌ی ده‌یگوت:
خودایه! داوای کو‌شکه سپییه‌که‌ی لای راستی به‌ه‌شتت لی ده‌که‌م هه‌رکاتی

(۷) بخاری. وضوء: ۲۰۱. مسلم. طهارة: ۷۲۴، ۷۲۵ أبو داود: مايجزئ من فی الماء الوضوء: ۹۵. ترمذی.

مايجزئ من الماء فی الوضوء: ۶۰۹ تعلیقاً.

(۸) لم يذكر نسبته الشارح (مترجم).

(۹) بسند صالح (شرحه).

چوومه بهه‌شت، جا عه‌بدوللای باوکی پیی گوت: کوپی شیرینم! داوای به هه‌شت له خودا بکهو په‌نا بگره پیی له ده‌ستی ئاگری دۆزه‌خ و ئیتر پیی ئی هه‌لمه‌بره چونکه بو خوم له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خوی له‌سهرین): له‌ناو ئهم ئومه‌ته‌دا ده‌سته‌یی په‌یدا ده‌بن له سه‌رفکردنی ئاوی ده‌سنوێژو له دو‌عاو نزاکردنا زیاده ره‌وی ده‌که‌ن (د/ ئیبنو ماجه - سند صالح).

۲۳۰ - عَنْ الْحَكَمِ أَوْ ابْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَالَ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَكَضَحَ فَرَجَهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱۰).

حه‌که‌م (یا کوپه‌که‌ی حه‌که‌م گوتی: باوکه‌م) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) میزی کردو ده‌سنوێژی گرت و ئینجا لویچی ئاوی پرژاند له‌نا فه‌کی خوی بو‌نه‌هیشتنی دوو دل‌ی و وه‌سوه‌سه. (د/ت/ن - س/ضعیف).

۲۳۱ - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ لِلْوُضُوءِ شَيْطَانًا يُقَالُ لَهُ وَلَهَانٌ فَاتَّقُوا وَسْوَاسَ الْمَاءِ^(۱۱).

واته: ئوبه‌یی کوپی که‌عب (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ده‌سنوێژ شه‌یتانیکی هه‌یه ناوی وه‌له‌انه شه‌یدیای ده‌سنوێژ تی‌کدانه جا له‌به‌ر ئه‌وه خو‌تان بیاریزن له دوو دل‌ی و وه‌سوه‌سه‌ی ئاوی ده‌سنوێژو ئاوی خوشۆردن، به‌م ره‌نگه له پیشا په‌نا بگرن به‌خودا له وه‌سوه‌سه‌ی ئه‌و شه‌یتانه‌و ناوی خودا بینن (ت- سند غریب).

۲۳۲ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خِرْقَةٌ يَسْتَنْشِفُ بِهَا بَعْدَ الْوُضُوءِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: عایشه (خوی ئی رازی بن) گوتی: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) مه‌ندیلیکی هه‌بوو له‌پاش ده‌سنوێژ خوی پی وشک ده‌کرده‌وه. (ت- سند غریب).

(۱۰) بسند ضعیف (شرحه).

(۱۱) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

(۱۲) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

۲۸) به‌شی سیّیه‌م: باسی ده‌سنوئژو ماوه‌ی مانه‌وه‌ی ده‌سنوئژ

الفصل الثالث: فی بیان الوضوء وهدیه

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ - ۶/۵}.

واته: ئە‌ی که‌سانێ که‌ باوه‌رتان هیناوه به‌ ئایینی ئیسلام کاتی ویستتان بچن به‌لای نوێژه‌وه‌ روخسارو ده‌م و چاوتان بشۆرن، ئینجا ده‌سته‌کانتان بشۆرن هه‌تا ئانیشک، ئینجا ده‌ستی ته‌ر به‌ینن به‌سه‌رتانا، له‌ پاشا قاچتان بشۆرن هه‌تا ده‌گاته هه‌ردوو قولاپه‌کانتان.

۲۳۳- عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ قَالَ: إِنَّ عُثْمَانَ دَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَعَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ رَجَلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا بِثَلَاثِ غَرَفَاتٍ مِنْ مَاءٍ. وَفِي أُخْرَى: فَمَسَحَ رَأْسَهُ ثَلَاثًا. وَفِي رَوَايَةٍ: فَمَسَحَ رَأْسَهُ فَأَقْبَلَ بِيَدَيْهِ وَأَذْبَرَ، بَدَأَ بِمُقَدِّمِ رَأْسِهِ، ثُمَّ ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

واته: حومرانی نوکه‌ری عوسمان (خوای نازای بن) گوئی: عوسمان داوای ئاوی کردو له‌سه‌ر ئە‌م شیوه‌یه‌ ده‌سنوئژیکی گرت: له‌ پێشا سێ جار هه‌ردوو له‌پی شۆرد، ئینجا ئاوی له‌ ده‌می و له‌ لووتی راداو هنگی کرد، ئینجا سێ جار ده‌موچاوی شۆرد، ئینجا سێ جار ده‌ستی راستی هه‌تا ئانیشکی شۆرد، ئینجا به‌و چه‌شنه‌ ده‌ستی چه‌پیشی شۆرد ئینجا ده‌ستی ته‌ری هینا

(۱) بخاری. وضوء: ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۹۲۴، ۶۴۲۳. مسلم. طهارة: ۳۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹. أبو داود: صفة وضوء النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ۱۰۶، نسائي. مضمضة: ۸۴، ۸۵، ۱۱۶.

به‌سهریاو سهری خوئی مه‌سحکرد، ئینجا قاچی راستی هه‌تا هه‌ردوو قاپه ره‌قه‌له‌ی سئی جار شوورد، ئینجا به‌و چه‌شنه پیئی چه‌پیشی شوورد، له‌پاشا عوسمان گوتی: به‌چاوی خوّم پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خوای له‌سهرین) وه‌ك ئەم دەسنوێژە‌ی من گرتە ئاوا دەسنوێژی گرت و فەرمووی (دروودی خوای له‌سهرین): هه‌ر كه‌سێ دەسنوێژی بگرتی له‌ چه‌شنی ئەم دەسنوێژە‌ی كه‌ ئیستا من گرتە، ئینجا هه‌ل‌سئی دوو ركات نوێژی پوخته‌ی دوور له‌ خه‌یالی جیهان بكا ئیتر خودای گه‌وره‌ له‌ گونا‌ه‌ی له‌وه‌ پیشی خو‌ش ده‌بی، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌كا: سئی جار به‌سئی لۆچ ئاو ئاوی له‌ده‌م و لووتی وه‌رداو هنگی‌کرد، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا: سئی جار سهری مه‌سحکرد، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌كا: سهری خوئی به‌م شیوه‌یه‌ مه‌سحکرد: هه‌ر دوو ده‌ستی له‌ پی‌شه‌وه‌ هی‌نا به‌سه‌ر سهریاو په‌نجه‌کانی بلا‌و‌کردنه‌وه‌و هه‌ردوو ئەنگوستی د‌وشاو‌مژە‌ی لکان به‌یه‌كه‌وه‌ ئینجا به‌و شیوه‌یه‌، له‌ پی‌شه‌سهریه‌وه‌ ده‌سته‌کانی خشان‌د به‌سه‌ر سهریداو تا گه‌یاندنیه‌ پشت‌م‌لی، ئینجا به‌هه‌مان شیوه‌ کشاندنیه‌وه‌ به‌سه‌ر شوینی خ‌ویاندا تا گه‌رایه‌وه‌ سه‌ر ئەو جیگه‌یه‌ كه‌ له‌ویوه‌ ده‌ستی پ‌ی‌ کردبوو! (ش/د/ت/ن).

۲۳۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ^(۲).

واته: عه‌بدول‌ل‌ای کو‌ری زه‌ید (خوای ئی‌ رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌سنوێژی گرت و هه‌موو ئەندامه‌کانی ده‌سنوێژی دوو‌جار دوو‌جار شوورد. (ب/د/ت).

۲۳۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرَّةً مَرَّةً. رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: ئیبنو عه‌باس (خوای ئی‌ رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) جاره‌ جاره‌ كه‌ ده‌سنوێژی ده‌شوورد، هه‌موو ئەندامی‌کی ده‌سنوێژی یه‌ك جار ده‌شوورد. (ب/د/ت).

(۲) بخاری. وضوء: ۱۵۸.

(۳) بخاری. وضوء: ۱۵۷.

۲۳۶- وَجَاءَ أَغْرَابِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْأَلُهُ عَنِ الْوُضُوءِ فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا الْوُضُوءُ فَمَنْ زَادَ هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدَّى وَظَلَمَ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَاحْمَدُ وَابُو دَاوُدَ وَلَفْظُهُ: فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا أَوْ نَقَصَ فَقَدْ أَسَاءَ وَظَلَمَ^(۴).

واته: عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی هاته لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) لیی پرس‌ی که‌فی‌ری ده‌سنو‌یژی بکا، نه‌ویش (دروودی خوای له‌س‌رین) نی‌شان‌یدا که‌هه‌موو نه‌ندامه‌کانی ده‌سنو‌یژ سی جار سی جار بشو‌ری، ئینجا پیی فه‌رموو: ده‌سنو‌یژ خو‌ی ئاوا‌یه، ئیتر نه‌وه‌ی له‌مه زیاتر بکا نه‌وه خراب ده‌کاو له‌را‌ده ده‌رده‌چی (ن/نه‌حه/د) گفته‌ی (د = ابو داود) ئاوا‌یه: ئیتر نه‌وه‌ی له‌مه زیاتر بکا یا له‌مه که‌متر بکا نه‌وه به‌راستی خراب ده‌کاو زو‌رو سته‌م له‌خو‌ی ده‌کا.

۲۳۷- عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ حَنَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ لِحْيَتَهُ وَقَالَ: هَكَذَا أَمَرَنِي رَبِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

واته: نه‌نه‌س (خوای ن‌را‌زی بن) گو‌تی: که پیغه‌مبه‌ر ده‌سنو‌یژی هه‌ل‌ده‌گرت لو‌چی ئاوی هه‌ل‌ده‌گرت و ده‌یکرد به‌ژی‌ر چه‌ناگه‌یه‌وه و ده‌ستی پی ده‌خسته ریش‌ی، وه ده‌یفه‌رموو: (دروودی خوای له‌س‌رین) خودا‌که‌م ئاوی پی گو‌تووم. (د/ت-س/ص).

۲۳۸- وَلَهُ (أَيُّ التِّرْمِذِيِّ): إِذَا تَوَضَّأَتْ فَخَلَّلَ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ^(۶).

واته: پیغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رمو‌ی: (دروودی خوای له‌س‌رین) که ده‌سنو‌یژ ده‌گرت ده‌ست بخه‌ره ناو په‌نجه‌ی ده‌ست و پی‌ت (ت-س/ح).

۲۳۹- عَنْ الْمُسْتَوْرِدِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا تَوَضَّأَ يُخَلِّلُ أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ بِخِنْصَرِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابُو دَاوُدَ^(۷).

(۴) بسند صالح (شرحه).

(۵) بسند صحيح (شرحه).

(۶) بسند حسن (شرحه).

واته: موسته‌ورید (خوای ئی رازی بن) گوتی: گه‌ئی جار سرنجم ده‌دا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) که ده‌سنوئیزی ده‌گرت په‌نجه تووته‌ی (ده‌ستی چه‌پی) ده‌خسته ناو په‌نجه‌ی هر دوو پی‌ی و به په‌نجه تووته‌ی ناو په‌نجه‌کانی پی‌کانی ده‌ناژنینه‌وه. (ت/د-س/ح).

۲۴۰ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأَذْنَيْهِ ظَاهِرَهُمَا وَبَاطِنَهُمَا. رَوَاهُ الزَّمِيزِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ.^(۸)

واته: ئیبنو عه‌باس (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) (له ده‌سنوئیزدا) ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سهر سه‌ری خو‌یا و به هه‌ردوو گوچکه‌ی دا، به دیوی ده‌ره‌وه‌و به دیوی ناویاندا. (ت/د-س/ص).

۲۴۱ - عَنْ الْمُغِيرَةِ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ فَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ وَعَلَى الْخُفَّيْنِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ.^(۹)

موغیره (خوای ئی رازی بن) گوتی: جار‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌سنوئیزی گرت و پی‌شه سه‌ری مه‌سح کردو ئینجا له‌باتی ته‌واوی سه‌ری می‌زه‌ره‌که‌ی مه‌سح کردو له جیاتی شو‌ردنی پای ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سهر پشتی خوفه‌کانیا. (ش/د/ت).

۲۴۲ - وَرَأَى أَبُو هُرَيْرَةَ قَوْمًا يَتَوَضَّئُونَ مِنَ الْمِطْهَرَةِ فَقَالَ: أَسْبَغُوا الْوُضُوءَ فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: وَيْلٌ لِلْعَرَاقِيبِ مِنَ النَّارِ. وَفِي رَوَايَةٍ: وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ.^(۱۰)

واته: جار‌ی ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بن) ده‌سته‌یه‌کی دی له ده‌ستشوره‌که ده‌سنوئیزیان ده‌گرت گوتی: به ته‌واوی و به جوانی ده‌سنوئیز بگرن، چونکه به‌گو‌یی خۆم گو‌یم لی‌بوو که هه‌زه‌ت (دروودی خوای له‌سهرین)

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند صحیح (شرحه).

(۹) بخاری. وضوء: ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۳۶۳، ۳۸۸، ۲۹۱۸، ۴۴۲۱، ۵۷۹۸، ۵۷۹۹.

(۱۰) بخاری. وضوء: ۱۶۵، ۹۶، ۱۶۳. مسلم. طهارة: ۵۷۱، ۵۷۵، ۵۷۳.

دہیفہرموو: وای بۆ ئەو کەسانە ی کە بە باشی شادەمارە کە ی سەر قنگە پارنەیان ناشۆرن! ئە ی ھاوار لە دەست ئەو ئاگرە ی کە بۆ ئەوانە ئامادە کراوە. لە گیرانە وە یە کە: (وای لە دەست ئاگرە ی دۆزەخ بۆ ئەو کەسە ی کە بە باشی پارنە ی پێی ناشۆری). (ش/د/ت/ن).

۲۴۳- عَنْ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظُفْرِ عَلَى قَدَمِهِ فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وُضُوءَكَ فَرَجَعَ ثُمَّ صَلَّى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۱).

عومەر (خوای ئی رازی بێ): گوئی: پیاوی دەسنوێژی گرت، بە قەد نینۆکیکی لە پێی نەشۆرد، پێغەمبەریش (دروودی خوای لەسەری) چاوی ئی بوو پێی فەرموو: (بچۆرەو بە جوانی دەسنوێژە کە تە بگرە! ئەویش چوو وای کرد، ئینجا نوێژی کرد. (م/د)

۲۴۴- وَلَهُ (أَي لَأَبِي دَاوُدَ: أَسْبَغَ الْوُضُوءَ وَخَلَّلَ بَيْنَ الْأَصَابِعِ وَبَالَغَ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)^(۱۲).

پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) دەفەرموی: بە تەواوی دەسنوێژ بشۆرەو دەست بخەرە ناو پەنجە کانت و زۆر باش ئاو لە دەم و لووتت رابە، بە لām ئەگەر بە روژوو بوویت زیاده رەوی مەکە لە ئاو لە دەم و لووت راداندا (د).

۲۴۵- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ. قُلْتُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ؟ قَالَ: يُجْزِي أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا مُسَبِّمًا^(۱۳).

ئەنەس (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) بۆ هەموو نوێژی لە کاتی داها تێنا دەسنوێژی تازە ی دەگرت هەتا روژی گرتنی شاری مەککە، بە لām لە روژی فەتەحی مەککە دا بە یە ک دەسنوێژ هەموو نوێژەکانی کرد

(۱۱) مسلم. طهارة: ۵۷۵.

(۱۲) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۱۳) بخاري. وضوء: ۲۱۴.

قِسہ گِیرہ وہ (راوی) دہلئ: گوتم: ئہی ئیوہ یارانئ پیغہ مہر (درویدی خوائ لہ سربن) چوَن دہسنوئرتان دہگرت؟ گوئی: یہک دہسنوئرتان بہس بوو تا کاتی دہسنوئرتہ کہمان دہشکا ئہوسا لہ کاتی پیوستدا دہسنوئرتیکی ترمان ہہلدہ گرتہ وہ. (ب/د/ت/ن).

۲۴۶- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى الصَّلَاةَ يَوْمَ الْفَتْحِ بَوْضُوءٍ وَاحِدٍ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ فَقَالَ: لَهُ عُمَرُ: لَقَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ. قَالَ: عَمَدًا صَنَعْتُهُ يَا عُمَرُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱).

واتہ: سولہ یمانی کوپی بورہ یدہ (خوائ فی رازی بن) گوئی: باو کم گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوائ لہ سربن) لہ روژئی گرتنی شاری مہککدا بہیہک دہسنوئرت ہہموو نوئرتہ کانی کرد، وہ قاچہ کانیشی نہ شورڈ بہ لکوو لہ باتی ئہوہ دہستی تہری ہیئا بہ سہر سوَل (خوف) ہکانیا، عومہ ریش عہرزیکرد: ئہمہی ئہمرو کردت نہم دیوہ لہ مہوپییش بیکہی ہوئی ئہمہ چیبوو؟ فہرمووی: (درویدی خوائ لہ سربن) بہ قہستی وامکرد ئہی عومہر! تا ئیوہش ئہگہر بتانہوئی لہ کاتی پیویستدا ئاوا وہک من بکہن (م/د/ت/ن).

۲۹) دہستی تہرہ ینان بہ سہر خوف (سؤل) دا: (مسح الخفین)

۲۴۷- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ لِحَاجَّتِهِ فَاتَّبَعَهُ الْمُغِيرَةُ بِإِذَاوَةٍ فِيهَا مَاءٌ فَصَبَّ عَلَيْهِ حِينَ فَرَغَ مِنْ حَاجَّتِهِ فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْخَفَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۱).

موغیرہی کوپی شوعبہ (خوائ فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوائ لہ سربن) چووہ دہرہوہ رویششت بو سہراو، منیش بہ جہوہ ندہیی ئاوہوہ

(۱۴) مسلم. وضوء: ۶۴۰ أبو داود. الصلوات بوضوء واحد: ۱۷۲ ترمذی. الصلوات بوضوء واحد: ۶۱. نسائی. وضوء لكل صلوۃ: ۱۳۲.

(۱) بخاری. وضوء: ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۳۱۲، ۳۸۸، ۲۹۸، ۴۴۲۱، ۵۷۹۸، ۵۷۹۹. مسلم. وضوء: ۶۲۵، ۹۵۱. أبو داود. مسح على الخفين: ۱۴۹، ۱۵۱ نسائی. صب الماء في الوضوء: ۷۹.

شویننی که‌وتم، جا که له سه‌راوه‌که‌ی بووه ئاوه‌که‌م کرد به ده‌ستی‌او ده‌سنوویژی گرت، وه له جیاتی شو‌ردنی پیی ده‌ستی ته‌پری هی‌نا به‌سه‌ر هه‌ردوو سو‌له‌کانیا (ش/د/ت/ن).

۲۴۸- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَسِيتَ، قَالَ: بَلْ أَنْتَ نَسِيتَ، بِهَذَا أَمَرَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

دیسان گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) جا‌ری ده‌سنوویژی ده‌گرت ده‌ستی ته‌پری هی‌نا به‌سه‌ر سو‌له‌کانیا، منیش گو‌تم ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خو‌دا! له‌یادت چ‌وو پی‌ت بش‌و‌ری‌ت، فه‌رمو‌وی (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن): نه‌ء، به‌ل‌کو‌و تو له‌یادت چ‌وو، من په‌روه‌رد‌گاری گه‌وره‌و سه‌وه‌رم ئا‌وای پی گ‌وت‌ووم (د-سند صالح).

۲۴۹- عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُفَّيْنِ أَسْوَدَيْنِ سَادَجَيْنِ فَلَبِسَهُمَا ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: بو‌ره‌یده گو‌تی: نه‌جاش‌ی (پادش‌ای حه‌به‌شه) جو‌وتی خو‌ف‌فی ره‌شی ساد‌ه‌ی به‌ دیاری نارد بو پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) جا پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) له‌پی‌یک‌ردن و ده‌سنوویژی گرت و له‌جیاتی شو‌ردنی قا‌چی ده‌ستی ته‌پری هی‌نا به‌سه‌ر پ‌شتی خو‌ف‌فه‌کانا. (د/ئه‌حمه‌د/ت).

۲۵۰- عَنْ الْمُغِيرَةِ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ: دَعُهُمَا فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ. فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. رَوَاهُ الْثَلَاثَةُ^(۴).

موغیره (خ‌وای ئ‌ا‌ز‌ای ب‌ن) له سه‌فه‌ری‌کا له خ‌زمه‌تی حه‌زه‌ت‌دا بو‌وم (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) ده‌سنوویژی گرت، که گه‌یشته سه‌ر قا‌چی دان‌ه‌ویمه‌وه که

(۲) بسند صالح مؤید بالصحيح (شرحه).

(۳) سكت عنه الشارح (مترجم).

(۴) تقدم تخريجه بمثل الحديث الرقم: ۲۵۱ من تال. ۲۹ (مترجم).

خوففہ‌کانی لہ‌پیی داکہ‌نم، فہرمووی: وازیان لیببِنہ بہ دہسنویژہ‌وہ لہ‌پییم کردوون ئیتَر قاجی نہ‌شوردو لہ‌جیاتی ئہ‌وہ دہستی تہ‌پری ہیئا بہ‌سہر سولہ‌کانیا. (ش/د).

۲۵۱- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَمْسَحُ عَلَى ظَهْرِ الْخُفَّيْنِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۵).

دیسان لہ‌وہ گوتی: پیغہ‌مبہر (درویدی خوائ لہ‌سہرین) دہستووری وابوو دہستی تہ‌پری دہہیئا بہ‌سہر پشتی سولہ‌کانیا لہ‌جیاتی شوردنی قاجی لہ دہسنیوژا لہ‌ہندی کاتی تایبہ‌تیدا. (ت/د-ص).

۲۵۲- وَلَهُ عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُفِّ أَوْلَىٰ بِالْمَسْحِ مِنْ أَعْلَاهُ وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَّيْهِ^(۶).

علی (خودای فی رازی بن) گوتی: ئہ‌گہر ئایین بہ‌راو بہ قیاس بی دہبی مہسحی ژیر سینگی خوفف بکری، نہ‌وہک سہر پشتی، بہ‌لام من بہ چاوی خوم دیومہ کہ پیغہ‌مبہر (درویدی خودای لہ‌سہرین) مہسحی سہ‌پشتی خوففہ‌کانی خوی دہکرد کہ‌واتہ رای ئایینی بہ‌رای تایبہت نابی. (د/ح-ص).

۲۵۳- عَنْ الْمُغِيرَةِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۷).

موغیرہ (خوائ فی رازی بن) گوتی: پیغہ‌مبہر (درویدی خوائ لہ‌سہرین) جاری دہسنویژی دہگرت، دہستی تہ‌پری ہیئا بہ‌سہر گورہ‌وی و پیلاو (نہ‌عل)ہ‌کانیا. (د/ت/ن-س/ص).

(۵) صحیح (شرحہ).

(۶) صحیح (شرحہ).

(۷) سندہ صحیح.

۲۵۴- وَقَالَ: أَبُو دَاوُدَ: وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَيْنِ عَلَى وَابْنِ مَسْعُودٍ وَالْبَرَاءِ وَأَنَسٍ وَأَبُو أَمَامَةَ وَسَهْلُ بْنُ سَعْدٍ. وَقَالَ: التِّرْمِذِيُّ: وَبِهِ يَقُولُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ وَأَبْنُ الْمُبَارَكِ وَالشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ وَإِسْحَاقُ. قَالُوا: يَمْسَحُ عَلَى الْجَوْرَيْنِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ نَعْلَانِ إِذَا كَانَا تَحْتَيْنِ^(۸).

ئەبو داوودیش دەلی: ئەم زاتانە: عەلی و ئیبن و مەسعودو بەراو ئەنەس و ئەبو ئومامە و سەھلی کوپی سەعد لە دەسنویژدا لە جیاتى شۆردنى پى گەلى جار وادەبوو دەستى تەریان دەھینا بەسەر گۆرەویدا، تیرمیدیش دەلی: سوفیانی ئەورى و ئیبنو موبارەك و شافیعی و ئەحمەدو ئیسحاقیش ھەر وا دەلین: دەسنویژگر دەستى تەپ دەھینى بەسەر گۆرەویدا، ئەگەر گۆرەویەكە ئەستوربى، با پیللاویشى لەپیدا نەبى.

۲۵۵- عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخَفَيْنِ فَقَالَتْ: عَلَيْكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ فَسَلْهُ فَإِنَّهُ كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۹).

شورەیحى کوپی ھانى (خوای فی زای بن) گوئی: بو مەسحی خوف لە عائیشەم پرسى گوئی: بو ئەمە بچۆ لە عەلى کوپی ئەبو طالیب بپرسە، چونکە ئەو دەچوو بو سەفەر لەگەل پیغەمبەردا (درودى خوای لەسەربى) جا کە لەومان پرسى گوئی: پیغەمبەر (درودى خوای لەسەربى) سى شەوو سى رۆژى داناوہ بو ریبوار، وە شەوو رۆژیکیشى داناوہ بو نیشتەجى. (م/ن).

۲۵۶- عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمَسْحُ عَلَى الْخَفَيْنِ لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

(۸) اثر صحيح (مترجم).

(۹) مسلم. مسح على الخفين: ۶۳۷. نسائي. توقيت فى المسح: ۱۲۸، ۱۲۹.

(۱۰) بسند صحيح (شرحه).

خوزہیمہ ی کوپری تابیت (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دربودی خوای لہسربین) فہرموی: ریہوار لہ سفہرہکہیدا ہموو جاری کہ خوفہکانی لہ پی دہکا تا سی روژ ماوہی ہہیہ مہسحی خوفف بکا، نیشتہجیش تا شہوو روژئی ماوہی ہہیہ (د/ت-س/ص).

۲۵۷- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا مُسَافِرِينَ أَنْ نُمَسِّحَ عَلَى خِفَافِنَا وَلَا نُنْزِعَهَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۱).

صہفوانی کوپرہ عہسال (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران کہ لہ سفہردا بووینایہ پیغہمبہر (دربودی خوای لہسربین) پیمانی دہگوت کہ ہہتا ماوہی سی روژ مہسحی خوفہکانمان بکہین و لہوسی روژانہدا دایان نہکہنین نہبو پیسی و نہبو میزو نہبو خہو مہگہر بو لہشپیسی (ن/ت-س/ص).

۳۰) باسی شہشہم: باسی خوشوردن (غوسل) ۵ (نہم باسہ سی بہشہ):

بہشی یہکہم: باسی ہوکانی خوشوردن

الباب السادس: في الغسل (وفيه ثلاثة فصول):

الفصل الأول: في أسباب الغسل

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا - ۶/۵}.

واتہ: خودای گہورہ دہفہرموی: نہگہر لہشتان پیس بوو نہوہ خوٹان بشورن.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا - ۴ - ۴۳}.

واتہ: دیسان دہفہرموی: نہی موسولمانان! نزیککی نویژ مہکہونہوہ بہ

لہشی پیسہوہ ہہتا خوٹان دہشون مہگہر کاتی ریہوار بن و ئاوتان دہست نہکہوی نہوہ لہویدا تہیہموم دہکہن.

۲۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَهَّدهَا فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ. وَفِي رَوَايَةٍ: وَإِنْ لَمْ يُنْزَلْ. وَفِي أُخْرَى: وَمَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

له نهبو هورهيره وه (خوای فی رازی بن) پیغهمبهر (درویدی خوای له سرین) فهرمووی که پیاو له ناو چوار په لی نافرده تا دانیشت و له گه لیا دروست بوو ئیتر خوشوردن پیویست ده بی له سهر هردوولا له گپړانه وه یه کا: با ئاویشی نه یه ته وه ههر له شیان پیس ده بی، چونکه تیږو کردن (ایلاج) رووی داوه، له گپړانه وه یه کی تردا: وه سهری چوک نو قم بوو له ناو زیی ژندا ئیتر له ش پیس ده بی. (ش/د/ن).

۲۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الرَّجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُمَّ يُكْسِلُ هَلْ عَلَيْهِمَا الْغُسْلُ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنَا وَهَذِهِ ثُمَّ نَغْتَسِلُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

عائیشه گوتی: من دانیشتبووم له خزمه تی چه زرده تا، پیاوئی لیی پرسى: نه گهر پیاوئی دروست بوو له گه ل چه لالی خو یا به لام بو ی ته واو نه کراو ئاوی نه هاته وه ئایا له م حاله دا ژن و پیاو که خوشوردنیان له سهره یان نا؟ فهرمووی: من خو م و نه م ژنه ی خو م ئاوا ده کین و له پاشا هردوو کمان خو مان ده شورین (م).

۲۶۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: إِذَا جَاوَزَ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ فَعَلْتُهُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَغْتَسَلْنَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِي^(۳).

(۱) بخاری. وضوء: ۲۹۱. مسلم. طهارة: ۷۸۱. أبو داود. فی الإكسال: ۲۱۶. نسائی. وجوب الغسل إذا التقى الختانان: ۱۹۱.

(۲) مسلم. طهارة: ۷۸۴.

(۳) بسند صحيح (شرحه).

دیسان عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوتی: ہرکاتی گوئکہی سہری چوک
نوقم بوو لہناو زیی ژندا ئیتر خوشوردن پیویست دہبی ہرچہند ہیچ
لایہ کیشیان ئاویان نہیہ تہوہ، واریکہ وتووہ من و پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین)
ئاوامان کردووہ لہ پاشا خویمان شورددووہ. (ت-س/ص).

۲۶۱- عَنْ أَبِي بِن كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَّ الْفُتْيَا الَّتِي كَانُوا يُفْتُونَ أَنَّ
الْمَاءَ مِنَ الْمَاءِ كَانَتْ رُخْصَةً رَخَّصَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَدْءِ الْإِسْلَامِ
ثُمَّ أَمَرَ بِالْإِغْتِسَالِ بَعْدُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۴).

ئوبہیی کوری کہعب (خوای فی رازی بن) گوتی: ئەو فہتوایہی کہ جاران
فہتوایان پی دەدا کہ گوایہ: ئاو لہ ئاوہوہیہ واتہ: خوشوردن بہ ئاوہاتنہوہ
پیویست دہبی ئەوہ روخصہ تیکی جارہکی بوو، لہ سہرہتای ئیسلامہ تیہوہ
پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) ریگہی ئەوہی دابوو، بہ لام لہ پاشا کہ ئیسلامہ تی
دامہ زرا حہ زرہت (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمانیدا بہ خوشوردن ہرکاتی سہری
چوک چوو بہناو پیش یا بہناو پاشدا، ہر چہند ہیچ لایہ کیشیان ئاویان
نہیہ تہوہ. (د/ت-س/ص).

۲۶۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ
غُسْلٍ إِذَا أَحْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَمْ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ، قَالَتْ أُمُّ
سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَتَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ؟ فَقَالَ: تَرَبَّتْ يَدَاكِ فِيمَ يُشْبِهُهَا وَلَدُهَا. رَوَاهُ
الثَّلَاثَةُ. وَزَادَ مُسْلِمٌ: إِنَّ مَاءَ الرَّجُلِ غَلِيظٌ أَبْيَضٌ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ، فَمِنْ أَيْهَمَا
عَلَا أَوْ سَبَقَ يَكُونُ مِنْهُ الشُّبَّةُ (۵).

ئوم سہلہ مہ (خوای فی رازی بن) گوتی: ئم سولہیمی دایکی ئەنہسی کوری
مالیک ہات بۆلای پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) گوتی: ئەی پیغہ مہری خودا!
خودا لہ گوتنی قسہی رہوا شہرم ناکا، کہ وابوو ئایا ئەگەر ئافرہت شہیتانی

(۴) بسند صحیح (شرحہ).

(۵) بخاری. علم: ۱۳۰، ۲۸۲، ۲۳۲۸، ۶۰۹۱، ۶۱۲۱. مسلم. طہارۃ: ۷۱۰، ۷۰۸.

بوو خوښوړدنی له‌سهره یانا؟ پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: به‌لی،
 نه‌گهر ئاوی بیت‌ه‌وه‌و هه‌ستی پی بکا جا ئوم سه‌له‌مه‌یش گوتی: نه‌ی
 پیغهمبه‌ری خودا! بوچی ئافه‌ره‌تیش شه‌یتانی ده‌بی؟ فهرمووی (درویدی خوای
 له‌سهرین): به میوانی هه‌ژاری بیت! نه‌ی نه‌گهر شه‌یتانی نابی و ئاوی نایه‌ته‌وه
 نه‌ی به‌چی مناله‌که‌ی شیوه‌ی لیی ده‌چی! (د/ش) موسلیم نه‌مه‌ی پتر: ئاوی
 پیاو خه‌ست و سپییه و ئاوی ئافره‌ت روون و زهرده، جا ئاوی هه‌رکامیان
 سه‌رکه‌وت و زالبوو یا له‌پیش ئاوی نه‌وی تریانا هاته‌وه نه‌وه شیوه‌ی مناله‌که
 له‌وه‌یان ده‌کا.

۲۶۳ - وَلَهُ أَيْضًا: إِذَا عَلَا مَآؤُهَا مَاءَ الرَّجُلِ أَشْبَهَ أُلُوكَ أَخْوَالَهُ وَإِذَا عَلَا مَاءُ
 الرَّجُلِ مَآءَهَا أَشْبَهَ أُلُوكَ أَعْمَامَهُ. فِي رِوَايَةٍ: فَإِذَا اجْتَمَعَ فَعَلَا مَنِي الرَّجُلِ مَنِي الْمَرْأَةِ
 أَذْكَرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَإِذَا عَلَا مَنِي الْمَرْأَةِ مَنِي الرَّجُلِ أَكْثَرًا بِإِذْنِ اللَّهِ^(۶):

پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: نه‌گهر ئاوی ژن زال بوو به‌سه‌ر
 ئاوی پیاودا نه‌وه منداډ له‌ خالوانی ده‌کا، نه‌گهر ئاوی پیاو زال بوو به‌سه‌ر
 ئاوی ژندا نه‌وه منداډ له‌باوانی ده‌کا، له‌ گيړانه‌وه‌یه‌کا: که ژن و پیاو جووت
 بوون و تووی پیاوه‌که زال بوو به‌سه‌ر تووی ئافره‌ته‌که‌دا به‌ فهرمانی خودا
 نی‌رینه‌یان ده‌بی، نه‌گهر تووی ئافره‌ته‌که‌یش زال بوو به‌سه‌ر تووی پیاوه‌که‌دا
 نه‌وه به‌فهرمانی خودا می‌ینه‌یان ده‌بی (م).

۲۶۴ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الرَّجُلِ يَجِدُ
 الْبَلَلَ وَلَا يَذْكُرُ احْتِلَامًا. قَالَ: يَغْتَسِلُ، وَعَنِ الرَّجُلِ يَرَى أَنَّهُ قَدْ اخْتَلَمَ وَلَا يَجِدُ
 الْبَلَلَ قَالَ: لَا غُسْلَ عَلَيْهِ، فَقَالَتْ: أَمْ سَلِمَ: الْمَرْأَةُ تَرَى ذَلِكَ أَعْلَيْهَا غُسْلٌ؟ قَالَ:
 نَعَمْ إِذَا النِّسَاءُ شَقَّاقُ الرِّجَالِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

عائیشه (خوای نازی بن) گوتی: له پیغهمبه‌ریان پرسى (درویدی خوای له‌سهرین):
 نه‌گهر پیاوی ته‌پایی توماوی هه‌ست پیکرد به‌لام نه‌یه‌ته‌وه یادی که شه‌یتانی

(۶) مسلم، طهارة: ۷۱۲، ۷۱۴.

(۷) بسند فيه ضعيف الحفظ (شرح‌ه).

بووی، ئایا خوی بشوری یانا؟ فہرمووی: (درویدی خوی لہسہربین): خوی بشوری، وہ لیشیان پرسى: ئەگەر بە پیچەوانەوہ بوو: تەپایى نەبوو بەلام وای دەزانى کە شەیتانى بوو ئەوہ چۆنە؟ فہرمووی: خوشوردنى لہسہربین. ئوم سولہیمیش گوتى: ئافرەتیش ھەست بەو تەپایى دەکا ئایا خوشوردنى لہسہربین یانا؟ فہرمووی: بەلئى لہسہربین، چونکہ ژنیش مانەندى پیاوہ و لہگەلئى حوکما وەک ئەو وایە. (د/ت-سند ضعیف).

۲۶۵- وَعَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَغْتَسِلُ مِنْ أَرْبَعٍ مِنَ الْجَنَابَةِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ وَمِنْ الْحِجَامَةِ وَمِنْ غُسْلِ الْمَيِّتِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۸).

دیسان گوتى: پیغەمبەر (درویدی خوی لہسہربین) بۆ ئەم چوار شتە خوی دەشورد:

یەكەم: بۆ لہشپىسى.

دووہم: بۆ روژی ھەینی.

سێیہم: بۆ کەلەشاخ گرتن و خوین بەردان.

چوارہم: بۆ شورىنى مردوو. (د-سند ضعیف).

۲۶۶- عَنْ قَيْسِ عَاصِمٍ أَنَّهُ أَسْلَمَ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَغْتَسِلَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ. رَوَاهُ اصْحَابُ السُّنَنِ^(۹).

قەيسى كوپى عاصم گوتى: كە ئىسلام بووم پیغەمبەر (درویدی خوی لہسہربین) پى گوتم بە ئاوو مۆرد خۆم بشورم. (د/ت/ن-س/ح).

(۸) بسند ضعیف (شرحہ).

(۹) بسند حسن (شرحہ).

(۳۱) بهشی دووهم: دهستوری خوښوړدن و ځوځمی چوون بو ګرماو (حه مام)

الفصل الثاني: في آداب الغسل وحكم الحمام

۲۶۷- عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ تَقُولُ: ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفَتْحِ، فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ تَسْتُرُهُ فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ قُلْتُ: أَنَا أُمُّ هَانِيٍّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

ثوم هانيئ کچی ټهبو طالیب (خوای لږ رازی بن) ګوتی: سالی ګرتنی مهککه چووم بو لای پیغه مبهه (دروودی خوای له سرین) که چووم خووی ده شوړد، وه فاطیمه کچی به پارچه یی جل په رده ی بو کړد بوو، فه رمووی: (دروودی خوای له سرین): ټهو ژنه کییه؟ ګوتم: منم ثوم هانیئم.

۲۶۸- عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ: وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاءً وَاسْتَرْتُهُ فَأَغْتَسَلَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

واته: مه ميموونه ی هاوسه ری پیغه مبهه ګوتی: ثوم دانا بو پیغه مبهه رو په رده م بو یګرته وه ئینجا خووی شوړد. (م).

۲۶۹- (ب - ۱ - ز - ۲۱ - فه رمووی: ۷ المجلد الأول التسلسل/ ۲۱ رقم ۷، زاد هنا بعد: (يُقَالُ: لَهُ الْفَرْقُ) هذه العبارة: تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ^(۳)).

واته: لیړه دا له پاش وشه ی: پیان ده ګوت فه رق ټه مه شی هه یه: دهستی هه ردو وکمان له ناو د هره که دا له کاتی ئاو هه لګرته ندا به رهنګاری یه کتر ده بوون!

۲۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ وَلَا يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فِي

(۱) بخاري. غسل: ۲۸۰، ۲۵۷، ۳۱۷، ۶۱۵۸. مسلم. طهارة: ۷۱۲، ۷۱۳، ۱۶۶۶. ترمذي. استئذان: ۲۷۳۴. نسائي.

استتار عند اغتسال: ۲۲۵.

(۲) مسلم. طهارة: ۷۶۵.

(۳) تقدم تخريجه في الحديث: ۷/ ۱۵۲.

تُوبٍ وَاحِدٍ وَلَا تُفْضِي الْمَرْأَةَ إِلَى الْمَرْأَةِ فِي التُّوبِ الْوَاحِدِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۴).

ئەبو سەعید (خوای ئی رازی بئ) لە پیغەمبەرەو (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرمووی: نە پیاو تەماشای شەرمگای پیاویکی تر بکا و نە ژنیش تەماشای شەرمگای ژنیکی تر بکا، وە پیاو بەرووتی خوای نەووسینی بە پیاویکی ترەو لە ژیریەک لۆنوینا، وە هەرەو ها ژنیش نابێ بە رووتی خوای بنووسینی بە ژنیکی ترەو لە ژیریەک پارچە نوینا (م/د/ت/ن).

۲۷۱- عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَوْرَاتُنَا مَا نَأْتِي مِنْهَا وَمَا نَذَرُ؟ قَالَ: اخْضَعْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ زَوْجِكَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا كَانَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ؟ قَالَ: إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَرِيَنَّهَا أَحَدٌ فَلَا يَرِيَنَّهَا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا كَانَ أَحَدُنَا خَالِيًا؟ قَالَ: اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يُسْتَحْيَى مِنْهُ مِنَ النَّاسِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَلِلْبُخَارِيِّ بَعْضُهُ^(۵).

واتە: لە بەهزی کوری حەکیمەو لە باوکیەو لە باپیریەو (رەزای خودایان نبین) گوئی: گوتم: ئەو پیغەمبەری خودا! شەرمگا کەمان زۆرن و جا کامەو دەر خەین و کامەو داپۆشین؟ فەرمووی (دروودی خوای لەسەربین): ئاگات لە شەرمگای خۆت بێ مەهیڵە کەس تەماشای بکا مەگەر بوژن و حەلال و کەنیزەکی خۆت گوتم: ئەو رەهەری خودا! ئەو ئەگەر خەڵکە کە زۆریوون و چووبوون بەناو یە کتردا چۆن؟ فەرمووی: تا دەتوانی کەس عەورەتت نەبینی، گوتم: ئەو رەهەری خودا! باشە، ئەو ئەگەر یەکیکمان هەر بەتەنها خوای بوو چۆن؟ فەرمووی: لەم حالەدا خودای گەورە لە هەموو کەسیکی تر رەواتر و شیواترە بو ئەو کە شەرم و شکۆی ئی بکری (د/ت/ن-س/ح). (ئەم فەرموودە یە هەندیکی بوخاریش ریوایەتی کردووە).

(۴) مسلم. طهارة: ۷۶۶. أبو داود. ماجاء فی القرى: ۴۰۸. ترمذی. أدب: ۲۷۹۲.

(۵) بسند حسن (شرحه).

۲۷۲- عَنْ جَرَهْدٍ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ قَالَ: جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَنَا وَفَخَذَى مُنْكَشِفَةً فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتُ أَنَّ الْفَخْدَ عَوْرَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خَرَّازٍ (۶).

جہرہد (کہ یہ کیٹ بوو لہ برادرانی صوففہ) گوتی: (خوای فی رازی بن): پیغہمبہر (درودی خوای لہسیرین) دانیشتبوو لہ لامان منیش لہوکاتہدا رانم بہدہرہوہ بوو، فہرمووی (درودی خوای لہسیرین): ئہوہ نازانی کہ ران عہورہتہ!

۲۷۳- عَنْ يَعْلَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى رَجُلًا يَغْتَسِلُ بِالْبَرَّازِ بِلَا إِزَارٍ، فَصَعَدَ الْمُنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَيٌّ سَتِيرٌ يُحِبُّ الْحَيَاءَ وَالسَّتْرَ فَإِذَا اغْتَسَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتِرْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۷).

یہ علا (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسیرین) لہو چوئلہ پیاوویکی دی بہرووتی بہبن پشتمہمال خوی دہشورد جا حہزہت (درودی خوای لہسیرین) سہرکہوتہ سہر دوانگہ (مینبہر) و سوپاس و ستایشی خودای کردو فہرمووی: خودا بو خوی خاودن شہرم و داپوشہرو سرپوشہ، وہشہرم و شکوو سرپوشینی زور پی خوشہ، جا ہر حہئی کہ خوٹان دہشورن شہرمی خوٹان داپوشن (د/ن-سند صالح)

۲۷۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَهَى عَنْ دُخُولِ الْحَمَامَاتِ ثُمَّ رَخَّصَ لِلرِّجَالِ أَنْ يَدْخُلُوهَا فِي الْمَيَازِرِ (۸).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسیرین) لہ پیشا چوونہ ناو گہرماوی یاساخکردبوو، بہلام لہپاشا ریگہی پیاووانی دا کہ بچن بو حہمام بہ مہرجی لہوی پشتمہمال بگرنہوہ بہناوہندی ناوک و ئہژنویاندا. (د/ت-س/ح).

(۶) بخاری. صلاة: باب ما يذكر في الفخذ، رقم: ۱۲ من كتاب الصلاة. بين رقم: ۳۷۰ وفي رواية رقم: ۳۱۷.

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

۲۷۵- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَخْلَعُ ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِهَا إِلَّا هَتَكَتْ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى. رواهما أبو داود والترمذي^(۹).

دیسان عائشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: ہہر ژنی لہ غہیری مالی خویدا جلی دابکنی و خوئی روت بکاتہوہ ئہوہ بیگومان کہ پہردہی پہیمانی شہرم و شکوی نیوانی خوئی و نیوانی خودای خوئی دادپیوہ! (د/ت-س/ح).

۲۷۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّهَا سَتُفْتَحُ لَكُمْ أَرْضُ الْعَجَمِ وَتَسْجُدُونَ فِيهَا بُيُوتًا يُقَالُ لَهَا الْحَمَامَاتُ فَلَا يَدْخُلْنَهَا الرَّجَالُ إِلَّا بِالْأُزْرِ وَامْنَعُوهَا النِّسَاءَ إِلَّا مَرِيضَةً أَوْ نَفْسَاءَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَه^(۱۰).

عہبدولای کوری عہمر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: بہزووی و لاتی عہجہم دہگرن، جوڑہ خانوویہکی لیہ، پیی دہلین گہماو، پیواو تا پہشتہ مال نہگرنہوہ نہچنہ ناوی، لہ ژنیشی قہدہغہ بکہن، مہگر بوژنی نہخوش و زہیستان (د-س) / ضعیف-ئیبنو ماجہ).

۳۲) بہشی سییہم: روونکردنہوہی چویتیخی خوشوردن و حوکمی لہشپین:

الفصل الثالث: فی بیان الغسل وحکم الجنب

۲۷۷- عَنْ مِمُونَةَ قَالَتْ: وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاءً لِلْغُسْلِ، فَعَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَفْرَغَ عَلَى شِمَالِهِ فَعَسَلَ مَذَاكِيرَهُ، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ، ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى جَسَدِهِ، ثُمَّ تَحَوَّلَ مِنْ

(۹) بسند حسن (شرحه).

(۱۰) بسند ضعیف (شرحه).

مَكَانِهِ فَعَسَلَ قَدَمَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ غَسَلَ رَأْسَهُ ثَلَاثًا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَأَتَيْتُهُ بِخَرِقَةٍ فَلَمْ يُرْذَهَا فَجَعَلَ يَنْقُضُ الْمَاءَ بِيَدِهِ^(۱).

همیموونه‌ی هاوسهری پیغهمبهر (دروودی خودا له‌سهر پیغهمبهر بی‌و ره‌زای خودایش له‌سهر) گوتی: ئاوی خوش‌شوردنم دانا بو پیغهمبهر (دروودی خوای له‌سهر) له‌پیشا دوو جار یا سئ جار هه‌ردوو ده‌ستی خوی شورد، ئینجا ئاوی کرد به ده‌ستی چه‌پیداو ناوگه‌لی خوی شورد، له‌پاشا به‌زه‌وییه‌که ده‌ستی خوی سپری هه‌تا ته‌واو نه‌ته‌ری تاراتگرتنه‌که‌ی پیوه نه‌میئێ، ئینجا ئاوی له‌ده‌م و لووتی رادا، ئینجا روخسارو هه‌ردوو ده‌ستی خوی شورد، ئینجا سه‌رتا‌پا هه‌موو له‌شی خوی شورد، ئینجا له‌شوینه‌که‌ی خوی گواستییه‌وه، ئه‌وجا هه‌ردوو قاچی خوشی شوردن! له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئینجا سئ جار سه‌ری خوی شورد واته: له‌پیش شوردنی له‌شیدا، له‌گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا: جا منیش په‌رۆیه‌کم بو هیئا که خوی پی و شک بکاته‌وه به‌لام په‌رۆکه‌ی نه‌ویست ئاوه‌که‌ی به‌ده‌ستی له‌له‌شی ته‌کاند (ش/د/ت/ن).

۲۷۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ثُمَّ يُفْرِغُ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ فَيَدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي أَصُولِ الشَّعْرِ حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدِ اسْتَبْرَأَ حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ. رواهما الخمسة^(۲).

عائیشه (خوای ن‌زای بێ) گوتی: ده‌ستووری پیغهمبهر (دروودی خوای له‌سهر) وابوو که بو له‌شپیس خوی ده‌شورد، له‌پیشا هه‌ردوو ده‌ستی ده‌شورد، تا مووچه‌کانی، ئه‌وجا به‌ده‌ستی راستی ئاوی ده‌کرد به‌ده‌ستی چه‌پیاو ناوگه‌لی ده‌شورد ئینجا ده‌سنوێژێکی ده‌گرت، ده‌ق وه‌ک ده‌سنوێژێ نوێژ!

(۱) بخاری. غسل: ۲۶۰، ۲۴۹، ۲۵۷، ۲۵۹، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۸۱. مسلم طهارة: ۷۲۰، ۷۶۵. أبو داود.

غسل من الجنابة: ۲۴۵. ترمذی. غسل من الجنابة: ۱۰۳.

(۲) بخاری. غسل: ۲۴۸، ۲۶۲، ۲۷۲. مسلم. طهارة: ۷۱۶.

ئینجا ئاوی ھل دہگرت و پہنجہی دہخستہ بن مووہکانی سہری تا دہیزانی کہوا تہواو تہربوون، ئہوجا سی مشت ئاوی دہکرد بہسہر سہریا، لہ پاشا سہراپا باقی مہندہی لہشی خوئی دہشورد، لہ پاشان ھہردوو قاجیشی دہشورد (ش/د/ت/ن).

۲۷۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضَفَرًا رَأْسِي أَفَأَلْقِيهِ لِفُغْسِلِ الْجَنَابَةِ قَالَ: لَا إِلَّا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْنِينَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَيَّاتٍ ثُمَّ تُفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

واتہ: ئوم سہلہمہ (خوای فی رازی بن) گوتی: ئہی پیغہمبہری خود! من ئافرہتم و پہلکہکانم توند شہتہک دہدم، ئایا بو خوشوردنی لہش پیسی ھہلیان و دہشینمہوہ یانا؟ فہرمووی: نہ، تہنیا ئہوہندہت بہسہ سی مشت ئاو بکہ بہسہر سہرتاو باش قرژو کہزییہکانت ھہلگولوفہو ئینجا سہراپا ئاو بکہ بہسہر خوئا ئیتر پاک دہبیتهوہ. (م/د/ت/ن).

۲۸۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيُحِبُّ التَّيْمَنَ فِي طَهْرِهِ إِذَا تَطَهَّرَ وَفِي تَرْجُلِهِ إِذَا تَرَجَّلَ وَفِي ائْتِعَالِهِ إِذَا ائْتَعَلَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۴).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دبرودی خوای لہسہربن) لہکردنی ئہم شتانہدا ھہزی لہوہ بوو کہلای راستی پیش بخت: لہ دہسنویژ شوردن و خوشوردنا وہ لہقرژ شانہکردن و پیلاو لہپی کردنا (ش/د/ت/ن).

۲۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ تَحْتَ كُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ فَاغْسِلُوا الشَّعْرَ وَأَنْقُوا الْبَشَرَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ. وَفِي

(۳) مسلم. غسل: ۷۴۲. أبو داود. نقض شعر المرأة: ۲۵۱. ترمذی. نقض شعر المرأة: ۱۰۵. نسائی. نقض شعر رأس المرأة: ۲۴۱.

(۴) بخاری. وضوء: ۱۶۸، ۴۲۶، ۵۲۸۰، ۵۸۵۴، ۵۹۲۶. مسلم. طہارۃ: ۶۱۵، ۶۱۶. أبو داود. لباس. انتعال: ۴۱۴۰. ترمذی. تیمن فی الطہور: ۶۰۸ نسائی. بدء ای الرجلین بالغسل: ۱۱۲، ۴۱۹، ۵۲۵۵.

رَوَايَةٌ: مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا فَعِلَ بِهَا كَذَا وَكَذَا مِنْ النَّارِ. قَالَ: عَلَيَّ: فَمِنْ ثَمَّ عَادَيْتُ رَأْسِي ثَلَاثًا وَكَانَ بَعْزُ شَعْرَةٍ^(۵).

ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرموی: لەژێر هەموو موویەکا لەش پیسی هەیه، کەواتە موو باش بشۆرن و پیست تەواو خاوین بکەنەووە لەکاتی غوسل دەرکردندا (ت-سند ضعیف-د) لە گێڕانەوێکا: هەر کەسێ شویینی تاقە یەک موو بهیلتێتەووە نەیشۆری لەکاتی خوشۆردنی لەش پیسیدا ئەو بەئەگری دۆزەخ وای ئی دەرکری! عەلی (خوای ئی رازی بن) سێ جار گوئی: دەسا من لەبەر ئەمەیه کەوا شەرم بەستۆتە سەری خۆم، عەلی دەستووری وابوو مووی خۆی هەل دەپاچی.

۲۸۲- وَقَالَ: ابْنُ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَتْ الصَّلَاةُ خَمْسِينَ وَالْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَغَسَلَ الْبَوْلَ مِنَ الثُّوبِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْأَلُ حَتَّى جُعِلَتِ الصَّلَاةُ خَمْسًا وَالْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ مَرَّةً وَغَسَلَ الْبَوْلَ مِنَ الثُّوبِ مَرَّةً. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۶).

ئەبنو عومەر (خوای ئی رازی بن) گوئی: لەپیشا نوێژ هەموو روژی پەنجا نوێژیوو، خوشۆردنی لەشیپیسش حەوت جاروو، شۆردنی میزیش بە جل و بەرگەووە حەوت جاروو، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربین) هەر داوای لەخودا دەکرد کە بۆ بارسووی ئۆمەتی کەمیان بکاتەووە هەتا لە ئەنجاما نوێژ لە پەنجا نوێژەووە شەوو روژی، بوو بە پینج نوێژو خوشۆردنی لەشیپیسش لە حەوت جارەووە بوو بە یەک جار، هەروا شۆردنی میزیش بە جل و بەرگەووە ئەویش بوو بە یەک جار (د).

۲۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَأَنَا جُنُبٌ فَاخْتَنَسْتُ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَأَسَلْتُ فَذَهَبْتُ

(۵) رواه الترمذي، بسند ضعيف (شرحه).

(۶) بسند ضعيف (شرحه).

فَاغْتَسَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قُلْتُ: إِنِّي كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ. قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ^(۷).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: جاری لەشم پیسبوو، لە یەکی لە رینگەکانی مەدینە تووشی پیغەمبەر بووم (دروودی خوای لەسەرب) لەبەر ئەو خۆم لێی شار دەو. لە گیرانەو یەکا گوئی: لەبەر ئەو خۆم ئی دزییەو و چووم خۆم شۆرد و هاتمەو بۆ خزمەتی، فەرمووی: ئەی ئەبو ھورەیرە! لەکوێ بووی؟ گوتم: راستیەکی لەشم پیس بوو، لەبەر ئەو خۆم نەکرد بە لەشی ناپاکەو لە خزمەتتا دانیشم. فەرمووی: سوبحانەللا! چەندە سەیریت! موسوڵمان چۆن پیس دەبی!

۲۸۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ جُنُبًا فَأَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَنَامَ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۸).

عائیشە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەرب) دەستووری وابوو ئەگەر بە لەشی پیسەو بی و یستبایە شت بخو، یا بخەو، لە پیشا دەسنوێژیکێ دەگرت، دەق وەك دەسنوێژی نوێژی! (ش/د/ت/ن).

۲۸۵- سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصْنَعُ مِنَ الْجَنَابَةِ؟ أَكَانَ يَغْتَسِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ أَمْ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ؟ قَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ، رُبَّمَا اغْتَسَلَ فَنَامَ وَرُبَّمَا تَوَضَّأَ فَنَامَ قُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۹).

پرسیارکرا لە عائیشە (خوای ئی رازی بئ): جاران پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەرب) لە حاڵی لەش پیسیدا چی دەکرد؟ ئایا لە پیشا خۆی دەشۆرد و ئەوجا دەنووست یا لە پیشا دەخەوت لە پاشا خۆی دەشۆرد؟ عائیشەیش گوئی:

(۷) بخاری. غسل: ۲۸۲، ۲۸۵. مسلم. طهارة: ۸۲۲ أبو داود. الجنب يضاف: ۲۳۱. ترمذی. مصافحة الجنب:

۱۲۱. نسائي. مجالسة الجنب: ۲۶۹.

(۸) بخاری. غسل: ۲۸۷، ۲۸۹، ۲۹۰. مسلم. طهارة: ۷۰۲.

(۹) مسلم. طهارة: ۷۰۲. أبو داود. وقت الوتر: ۱۴۲۷. ترمذی. فی قراءة الليل: ۴۴۹.

ہردو لایانی دہکرد: جار جارہ لہ پینشا خوی دہشوردو ئہوجا دہنوست
 جار جارہیش بہس دہسنویژی دہگرت و دہخہوت. قسہگیرہوہ کہ عہبدوللای
 کوپی ئہبو قہیسہ دہلئی: منیش گوتم: سوپاس بو ئہو خودایہی کہ ئہم
 کارہی ئاوا گوشاد کردووہ (م/د/ت/ن).

۲۸۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَطُوفُ عَلَى
 نِسَائِهِ فِي اللَّيْلَةِ الْوَاحِدَةِ وَلَهُ يَوْمٌ تِسْعُ سِنُونَ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ
 بِغُسْلٍ وَاحِدٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۰).

ئہنہس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) لہسہر دہمیکا
 نو ژنی ہہبوو، وادہبوو لہیہک شہودا دہپویشٹہ لای ہہرنویان لہ
 گیرانہوہیہکا: وادہبوو یہکہ یہکہ دہپویشٹہ لای ژنہکانی و لہ دوايیدا
 یہکجار خوی دہشورد (ش/د/ت/ن).

۲۸۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَتَى
 أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ بَيْنَهُمَا وُضُوءً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا
 الْبُخَارِيَّ^(۱۱).

ئہبو سہعید (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین)
 فہرمووی: ئہگہر کہسیکتان رویشٹہ لای ژنی خوی و لہپاشا ویستی
 دووبارہی بکاتہوہ با لہ نیوانی ہہردو جارہکدا دہسنویژی بگری دہق وہک
 دہسنویژی نویژ (م/د/ت/ن).

۲۸۸- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: طَافَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ
 عَلَى نِسَائِهِ يَغْتَسِلُ عِنْدَ هَذِهِ وَعِنْدَ هَذِهِ. قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَجْعَلُهُ
 غُسْلًا وَاحِدًا؟ قَالَ: هَذَا أَزْكَى وَأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۲).

(۱۰) بخاري. غسل: ۲۷۰، ۳۶۸، ۲۸۴، ۵۰۶۸، ۵۲۱۵. مسلم. طهارة: ۷۰۶.

(۱۱) مسلم. طهارة: ۷۰۵. أبو داود. الوضوء لمن أراد العود: ۲۲۰. ترمذي. الجنب المعيد للجماع: ۱۴۱. نسائي.

الجنب المعيد: ۳۶۲.

(۱۲) بسند صحيح (شرحہ).

ئەبو رافیع (خوای ئی رازی بن) گوتی: روژئی پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) یەك لەدوای یەك رویشته لای ژنەکانی و لەلای هەمووشیان خوای شۆرد، منیش پیم گوت: ئەو پیغەمبەری خودا! بوچی لەپاش چوونە لای هەموویان یەك جار خۆت ناشۆریت و لەشپیسایی خۆت دەرناکەیی، فەرمووی: بەم شیوەیە بەپرشترو خوشترو پاک و خاوینترە (د/ن-س/ص).

۲۸۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ الْقُرْآنَ عَلَى كُلِّ حَالٍ مَا لَمْ يَكُنْ جُنُبًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۱۳).

عەلی (خوای ئی رازی بن) گوتی: جارێک پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەستووری وابوو - بە لەشی پیسەوێ نەبێ - لە هەموو حالێکی تردا دەرسی قورئانی پێ دەگوتین (د/ت/ن-س/ص).

۳۳) باسی جەوتەم: باسی بێنویژی و زەییستانی و بێنویژی ناوەخت

(نیستیخاضە) (ئەم باسە سێ بەشە):

بەشی یەكەم: باسی تێکەلی و گۆزەرانی کردن لەگەڵ نەم ژنانەدا

الباب السابع: في الحيض والنفس والاستحاضة وفيه ثلاثة فصول:

الفصل الأول: في مخالطتهم

۲۹۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِيهِمْ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا وَلَمْ يُجَامِعُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ فَسَأَلَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ - وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدْنَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ فَلَبَّغَ ذَلِكَ الْيَهُودَ فَقَالُوا: مَا يُرِيدُ هَذَا الرَّجُلُ أَنْ يَدَّعَ مِنْ أَمْرِنَا شَيْئًا إِلَّا خَالَفَنَا فِيهِ فَجَاءَ أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَعَبَادُ بْنُ بَشْرٍ فَقَالَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْيَهُودَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا فَلَا تُجَامِعُهُنَّ؟ فَتَغَيَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى ظَنَّنَا أَنْ قَدْ وَجَدَ عَلَيْنَا

فَخَرَجَا فَاسْتَقْبَلَهُمَا هَدِيَّةٌ مِنْ لَبَنٍ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَرْسَلَ فِي آثَارِهِمَا فَسَقَاهُمَا فَعَرَفَا أَنَّ لَمْ يَجِدْ عَلَيْهِمَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

نه‌نه‌س (خوای لی رازی بن) گوتی: جووله‌که ده‌ستووریان و ابوو که ژنیان ده‌که‌وته بینوژییه‌وه ئیت‌نه له‌گه‌لیاندا ده‌خواردن و نه له‌مالیشه‌وه له‌گه‌لیان داده‌نیشتن، به‌لکوو پاریزیان لی ده‌کردن و جییان بو جیا ده‌کردنه‌وه! یاران‌ی پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سربین) له‌م باره‌یه‌وه لییان پرس‌ی، جا خودا ئه‌م نایه‌ته‌ی نارده‌ خوارده:

{وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ - ۲/۲۲۲}.

واته: هاوړیکانت پرس‌یارت لی ده‌که‌ن له‌ حوکمی بینوژی: که چونه‌و چی لی په‌یدا ده‌بی؟ بفه‌رموو پییان: خوینی بینوژی قیزاوییه‌و مایه‌ی رهنچ‌و ئیش‌وئازاره‌ هه‌م بو ژنه‌که‌ هه‌م بو می‌رده‌که‌، ده‌ی که‌نار بگرن له‌ ژنه‌کان له‌کاتی بینوژییدا، وه‌ نزیکیان مه‌بنه‌وه‌ هه‌تا پاک ده‌بنه‌وه‌و خویان ده‌شوړن، جا کاتی که‌ خویان پاک کرده‌وه‌و له‌ش پیسی خوئیانیان ده‌رکرد بچنه‌ لایان له‌و شوینه‌وه‌ که‌ خودا ری‌ی داوون و ره‌وای دیوه‌ بو‌تان، جا چه‌زرت (دروودی خوای له‌سربین) فه‌رمووی: هه‌موشتی بکه‌ن له‌گه‌لیانا ته‌نیا چوونه‌ لا نه‌بی، که‌ جووله‌که‌کان ئه‌مه‌یان بیست گوتیان: ئه‌م پیاوه‌ ده‌یه‌وئی له‌ هه‌موو یاسایه‌کی ئیمه‌دا درژی ئیمه‌ بوه‌ستی، جا ئوسه‌یدی کوړی حوضه‌یرو عوبادی کوړی بیشر هاتن بو خزمه‌تی چه‌زرت و ئه‌م باسه‌یان بو گپ‌رایه‌وه‌و گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بوچی ریگه‌مان پی ناده‌ی هه‌تا له‌کاتی بینوژییشدا بچینه‌ لایان و دروست ببین له‌گه‌لیانا؟! جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) رووی گرژکردو ره‌نگی گوړا، هه‌تا گومانمان برد که‌ چه‌زرت له‌ دل‌وه‌ زویر بووه‌ لییان، جا هه‌ردووکیان هه‌ستان و رویشتن، له‌پاشا هه‌ندی شیریان به‌دیاری

(۱) مسلم. حیض: ۶۹۲. أبو داود. مؤاکلة الحائض: ۲۵۸ ترمذی. تفسیر القرآن: ۲۹۷۷. نسائی. طهارة تأویل دويسألونك عن الحيض (۲۸۷).

ہیٰنا بوّ حہ زرت (دیودی خوی لہ سربین) وہ حہ زرت ہندی لہو شیرہی نارد
بوّیان و خواردیانہ وہو تیگہیشتن کہ حہ زرت دلی لییان نہیہ شاوہ
(م/د/ت/ن).

۲۹۱- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ: لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
نَاوِلْنِي الْخُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَقُلْتُ: إِنِّي حَائِضٌ. فَقَالَ: إِنَّ حَيْضَتَكَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ
فَنَاوَلْتُهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

ديسان عائیشہ (خوی فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دیودی خوی لہ سربین) لہناو
مزگہوتہ وہ فہرموی پیّم: بہر مالہ کہم بدہری. منیش گوتم: ناخر چوّن دہبی،
خو من بینویژم چوّن دہست دریژ بکہم بوّ ناو مزگہوت؟ فہرموی (دیودی خوی
لہ سربین): خو خویئی بینویژیہ کہت لہناو دہستقا نیہو دہستت پاکہ جا
منیش بہر مالہ کہم دایہ دہستی (م/د/ت/ن).

۲۹۲- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَكَانَتْ بَايَعَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَتْ: كُنَّا لَا نَعُدُّ الْكُذْرَةَ وَالصُّفْرَةَ بَعْدَ الطَّهْرِ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبُخَارِيُّ
وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

واتہ: ئوم عہ طیبہ (خوی فی رازی بن) - کہ یہ کیّک بوو لہو ژنانہ کہ
پہیمانان دابوو بہ پیغہمبہر (دیودی خوی لہ سربین) - گوتی: دہستورمان وا بوو
لہ پاش پاکہ وہ بوون لہ بینویژی، لیلاوو زہرداومان بہ ہیچ دانہ دہنا (د/ب/ن).

۳۴) بریتی (کہفارت) ی چوونہ لای ژنی بینویژ: (کفارتہ الوقاع فی حیض)

۲۹۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ
حَائِضٌ قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ بِنِصْفِ دِينَارٍ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

(۲) مسلم. طہارۃ: ۶۸۷. أبو داود. لحائض تناول فی المسجد: ۲۶۱. ترمذی. الحائض تناول... من المسجد: ۱۳۴.

نسائی. استخدام الحائض: ۲۷۱.

(۳) بخاری. حیض: ۳۲۶.

(۱) بسند صحیح (شرحہ).

ٹیبنو عہباس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہربن) لہ بارہی ئەو کہ سہوہ کہ لہ بینویژیدا پرواتہ لای ژنی خوئی، فہرمووی: دیناری یا نیو دینار بکا بہ خیر (د/ت/ن-س/ص).

۲۹۴- وَلَآبِي دَاوُدَ: إِذَا أَصَابَهَا فِي أَوَّلِ الدَّمِ فِدِينَارٌ وَإِذَا أَصَابَهَا فِي الْإِقْطَاعِ الدَّمِ فَنِصْفُ دِينَارٍ^(۲).

پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہربن) دہفہرموئی: پیاو ئەگەر لہسہرہتای خوینی بینویژیہوہ چووہ لای ژن، ئەوہ دیناری خیری لہسہرہ، ئەگەر لہکاتی ووشکایی ہاتنی خوینہکەدا چووہ لای، نیو دیناری خیری لہسہرہ مہبہست دیناری زیپی سہردہمی پیغہمبہرہ. (د-س/ص).

۲۹۵- وَلِلزَّمْذِي: نَقْلًا مِنْ شَرْحِ غَايَةِ الْمَأْمُولِ: إِذَا كَانَ دَمًا أَحْمَرَ فَلِدِينَارٍ وَإِذَا كَانَ دَمًا أَصْفَرَ فَنِصْفُ دِينَارٍ^(۳).

پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہربن) دہفہرموئی: ئەگەر خوینہکە سوور بوو ئەوہ دیناری کہ فارہتی لہسہر، بہ لām ئەگەر خوینہکە زہرد بوو ئەوہ نیو دینار کہ فارہتی لہسہرہ (ت): ئەم فہرموودہیہ نہقل کراوہ لہ غایہتول مہئموولہوہ کہ شہرحی تاجہ.

۲۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الزَّمْذِي^(۴).

لہ ئەبو ہورہیرہوہ (خوای فی رازی بن) پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہربن) دہفہرموئی: کہسێ پرواتہ لای ژنی بینویژ یا لہ دواوہ بہ پاش پرواتہ لای ژن، یا بجیت بولای کاہین کہ بہدرو لافی زانینی غیب فی دەدا وەباوہر بہقسہی بکا لہم بارہیہوہ، ئەوہ بہراستی باوہپی نہماوہ بہو قورئانہی

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

(۳) سکت عن درجۃ الحديث الشارح (مترجم).

(۴) بسند ضعیف (شرحہ).

کہ ہاتھ خوار وہ ہو بوجہ ممہد (درویدی حدیثات و سہاس خودای لہ سرین) (ت- سند ضعیف).

۳۵) بہشی دووہم: باسی حوکمی زنی زہیستان و زنی بیتویژو چویتی پاکہ وہ
بوونیان: (الفصل الثانی: فی تطہرہن وحکم الحائض والنفساء)

۲۹۷- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) سَأَلَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ غُسْلِ الْمَحِيضِ فَقَالَ: تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَتَسِدُّ رَأْسَهَا فَتَطْهَرُ فَتُحْسِنُ الطَّهْرَ ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ ذَلِكَ شَدِيدًا حَتَّى تَبْلُغَ شُتُونَ رَأْسِهَا ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ. ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَطْهَرُ بِهَا فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: وَكَيْفَ تَطْهَرُ بِهَا؟ فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ تَطْهَرِينَ بِهَا فَقَالَتْ عَائِشَةُ: تَتَّبِعِينَ أَثَرَ الدَّمِ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ: خُذِي فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَوَضَّعِي بِهَا ثَلَاثًا وَأَسْتَحْيِي النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْرِضَ بَوَاجْهِهِ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: نَعَمْ النِّسَاءُ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ لَمْ يَكُنْ يَمْنَعُهُنَّ الْحَيَاءُ أَنْ يَتَفَقَّهْنَ فِي الدِّينِ. رَوَاهُ الْأَحْمَسِيُّ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ (۱).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: ئەسماء بۆچونیەتی خویشۆردنی بیتویژو
لە پیغەمبەری پرسی فەرمووی (درویدی خوای لہ سرین): ھەر کامیکتان کە ویستی
خۆی بشۆری با لە پێشا ئاوو مۆردەکە ی ئامادە بکاو خۆی پاک بکاتەوہو
تاراتیکی جوان بگری، ئینجا دەسنویژیکی جوان بگری، ئەوسا ئاو بکا بەسەر
سەریاو دەستی تیخاو زۆر باش ھەلی بگۆفی تا ئاو دەگاتە بن مووہکانی
سەری، ئەو ھەلە ئاو بکا بەسەر خۆیا سەراپا، ئینجا گۆلەلۆکە یەکی
میسکاوی یا گۆلە خورییەکی میسکاوی بینی یا پەرۆیەکی بۆنخۆش بینی
خۆی پی پاک بکاتەوہو تاراتی پی بگری! ئەسمائیش باش تی نەگەیشت
گوئی: چۆن چۆن خویی پی پاک بکاتەوہو تاراتی پی بگری؟ فەرمووی:
(درویدی خوای لہ سرین) سوبحانللا سەیرە بۆ تی ناگە! خۆتی پی پاک بکەرەوہو
تاراتی پی بگرەو تەواو. عائیشەش (خوای فی رازی بن) گوئی: منیش ئەسمام

(۱) بخاری. حیض: ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۲۵۷، مسلم. حیض: ۷۴۸، ۷۴۹، نسائی. غسل: ۲۵۱، أبو داود. حیض: ۲۱۴.

راکیشا به لای خوّمه وه که کچی شه کهل بوو، وه پیم گوت: وهره من تیت بگه یه نم: بیهینه به شوینی خوینه که داو داینی له ناو شه رمتا، تا ناو گیانت بو ساری لی نه یه و بونی خوش بی، له گیرانه وه یه کا، چه زرهت (دروودی خوی له سربین) سی جار فهرمووی: پارچه یه کی میسکاوی بینو و تاراتی پی بگره ئیتر پیغه مبه (دروودی خوی له سربین) شهرم گرتی و رووی کرد به ولاره،، عائیشه دهیگوت: ژنگه لی یاریده دهران (انصار) ژنگه لی چاکن ئافهریم بو خویان! شهرم و شکو ریگه ی ئه وه ی لی نه ده گرتن که بو خویان شاره زای ئابین بین! (ش/د/ن).

۲۹۸- وَبَعَثَ نِسَاءً إِلَى عَائِشَةَ بِالذُّرْجَةِ فِيهَا الْكُرْسُفُ فِيهِ الصُّفْرَةُ فَقَالَتْ: لَا تَعْجَلْنَ حَتَّى تَرَيْنَ الْقِصَّةَ الْبَيْضَاءَ. تُرِيدُ بِذَلِكَ تَمَامَ الطَّهْرِ مِنَ الْحَيْضَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمَالِكٌ^(۲).

ئافره تان قهعه دهیان نارد بولای عائیشه، که زهرداوی پاش خوینی بینوژی به گوله لۆکه وه له ناو قهعه ده که دا بوو گوتیان: ئایا ئه م دهر داو ههش داده نری به خوینی بینوژی یانا؟ عائیشهش وهرامی بو ناردن و گوتی: په له مه کهن له کردنی نوژیو گرتنی رۆژوو کردنی شتی تر تا لینجاوه سپییه که ی ههره دواوه ده بینن که وه که چاو وایه، یا گوتی: په له مه کهن له غوسل دهر کردن تا په پوی بینوژییه که تان که له ناو گیانتان دهری دینن وه گ گهچ سپی بی، مه بهستی عائیشه له م وهرامه ئه وه بوو که ته و او له بینوژی پاک ببنه وه (ب/مالک).

۲۹۹- عَنْ مُعَاذَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ فَقَالَتْ: أَحْرُورِيَّةٌ أَتَيْتُ قُلْتُ لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. قَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ فَتَوَمَّرُ بِقِضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا تُؤَمِّرُ بِقِضَاءِ الصَّلَاةِ. رَوَاهُ الْحَمَّسَةُ^(۳).

(۲) اثر ذكره البخاري في كتاب الحيض. باب: إقبال الحيض وإدباره. قبل رقم: ۲۲۰ (مترجم).

(۳) بخاري. حيض: ۳۲۱. مسلم. حيض: ۷۵۹، ۷۶۱. أبو داود. حيض: ۲۶۲، ۲۶۳. ترمذي. حيض: ۱۳۰. نسائي. حيض: ۲۸۰.

موعاذہ (خوای فی رازی بن) گوئی: له عائیشہم پرسى گوتم: بؤچى ئافرهتى بینویژ روژووی رهمه زان دهگیریتته وه کهچی نویژه فره زه کان ناگیریتته وه؟ گوئی: بؤ تویش حه روورییه ت و له و خه واریخانه ی که دهلین: دهبن ژن نویژی کاتی بینویژیش وهك روژوو بگیریته وه؟ گوتم: خهیر، من له وان نیم، به لام پرسیاره و دهیکه، گوئی: جاران به سهرینی پیغه مبه ر خوئی (دروودی خوای له سهرین) که دهکوتینه بینویژییه وه له پاش پاک بوونه وه و خوشوردن، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سهرین) فره مانى دهکرد پیمان که روژوو بگیریته وه به لام فره مانى پی نه دهکردین که نویژ بگیریته وه. (ش/د/ت/ن).

۳۰۰ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَتْ الثُّفَسَاءُ تَجْلِسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَكُنَّا نَطْلِي وَجُوهَنَا بِالْوَرَسِ مِنَ الْكَلْفِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئوم سه له مه (خوای فی رازی بن) گوئی: له سهرده می (ژیانی) پیغه مبه ردا (دروودی خوای له سهرین) ژنی زه یستانی چل روژ داده نیشت و دهستی هه لده گرت له نویژو په رستش و دروستبوون و کو بوونه وه له گه ل میردا، هه تا واما ن فی دههات له بهر زیپکه و قنچکه و ناخاوینی رووی خو مان دهگرت ه زه عفهران! (ت/د-س/ص).

۳۰۱ - وَعَنْهَا كَانَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَقْعُدُ فِي النَّفَاسِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً لَا يَأْمُرُهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَصَاءِ صَلَاةِ النَّفَاسِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

ديسان گوئی: جاران ژنی زه یستان - له کهس و کاری پیغه مبه ر (دروودی خوای له سهرین) - چل شهو فی دهکوت و وازی له نویژو روژوو په رستش دههیناو جووت نه ده بوو له گه ل شوو دهکی پیغه مبه ریش (دروودی خوای له سهرین) له وه دوا پیی نه ده گوت که نویژی نه و ماوه ی زه یستانییه ی بگیریته وه (د).

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۵) سکت عن درجة الحديث الشارح (مترجم).

۳۰۲ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَقْرَأِ الْحَائِضُ وَلَا الْجُنُبُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ. رَوَاهُ الزَّمَذِيُّ^(۶).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: نابئی ژنی بینویژو ئادہ میزادی لہ شپیس قورٹان بخوینن (ت-س/ص).

۳۰۳ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَجَّهُوا هَذِهِ الْبُيُوتَ عَنِ الْمَسْجِدِ فَإِنِّي لَا أَحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: دہرگای مالہ کانتان لہ سہر ناومالی مزگہوت لابہرن چونکہ من چوونہ ناو مزگہوت رہوا نابینم نہ بو ژنی بینویژو نہ بو لہ شپیس (د-سند ضعیف).

۳۱) بہشی سییہم: باسی نہ حکامی موستہ حاضہ یا ژنی بینویژی بی وہخت واتہ: نہو ژنہی کہ لہ غہیری کاتی خویشا (وہخت و ناوہخت) دہکہ ویتہ سہرخوین جا نہم ژنہ یا بہدہستووری لہ وہ پیتشی دہکا یا ماوہی خوینہ بہہیزہ کہیان دادہنی بہ خویننی بینویژی و کالہ کہشیان دادہنی بہ پاکی:

الفصل الثالث: فی أحكام المستحاضة. ترجع لعاداتها أو تعمل القوى حیضا

۳۰۴ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ سَأَلَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِنِّي أَسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ فَقَالَ: لَا إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدَرُ الْيَوْمِ الَّتِي كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي.

(۶) بسند صحیح (شرحہ).

(۷) بسند ضعیف (شرحہ).

وفي رواية: إِذَا أَقْبَلْتَ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَدْبَرْتَ فَأَغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: وَتَوَضَّعْتُ لِكُلِّ صَلَاةٍ حَتَّى يَجِيئَ ذَلِكَ الْوَقْتُ^(۱).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: فاطیمه‌ی کچی ئەبو حوبه‌یش له پیغه‌مبه‌ری پرسى (درودی خوای له‌سربین) گوئی: من که ده‌که‌ومه بینویرتییه‌وه ئیتر هه‌ریاک نابمه‌وه، جا ئایا هه‌تا حالم ئاوه‌ها بئى واز له نویرتیینم یانا؟ فه‌رمووی: نه‌ه، چونکه ئەوه ده‌ماره‌و خوینی به‌ربووه وه ئەوه خوینی بینویرتی نیه، به‌لام له‌وه‌پیش چه‌ن روژ ده‌که‌وتیه بینویرتییه‌وه ئیستاش له‌م حاله‌دا به‌قه‌د ئەو روژانه‌ی بینویرتی جارانت نویرت مه‌که، ئینجا خۆت بشۆره‌و نویرتی خۆت به‌ ئاسایی بکه، له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: کاتئ سه‌ره‌تای بینویرتییه‌که‌ی جارانت ده‌ستی پئ کرد ئیتر نویرت مه‌که هه‌تا به‌قه‌د ئەو روژانه ده‌روا، ئینجا با خوینه‌که‌ش نه‌وه‌ستئ به‌لام تو به‌نیازی خوشۆردنی بینویرتی خۆت بشۆره‌و، نویرتی خۆتی ئی بکه (ش/د/ت/ن) تیرمیزی ئەمه‌ی پتره: وه‌بو هه‌موو نویرتیکیش ده‌سنویرتیکی تازه بگه‌روه، هه‌تا دیسانه‌وه ده‌چیته‌وه کاتئ خۆت، ئیتر دووباره‌ و دابنئ که‌وا تازه تئ ده‌که‌ویت و واز له‌ نویرت بینه‌وه، ئیتر هه‌موو کات به‌م ده‌ستووره‌ واز دینی یا تیئه‌ل ده‌چیته‌وه.

۳۰۵ - وَلَإِبْنِ دَاوُدَ: (رَحِمَهُ اللَّهُ) لَتَنْظُرَ عِدَّةَ الْأَيَّامِ وَاللَّيَالِي الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ قَبْلَ أَنْ يُصِيبَهَا الَّذِي أَصَابَهَا فَلَتَتْرُكِ الصَّلَاةَ قَدَرِ ذَلِكَ مِنَ الشَّهْرِ فَإِذَا خَلَفَتْ ذَلِكَ فَلَتَغْتَسِلَ ثُمَّ لَتَسْتَغْفِرَ بِتُوبٍ ثُمَّ لَتُصَلِّي^(۲).

پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سربین) ده‌فه‌رمووی: با ژن باش سه‌رنجی ژماره‌ی ئەو روژو شه‌وانه‌ بدا که جارێ هه‌موو مانگئ تیا یانا ده‌که‌وته بینویرتییه‌وه به‌ر له‌وه‌ی که تووشی ئەم حاله‌ ببئى، جا له‌پاش تووشبوونی ئەم حاله‌یش هه‌موو مانگئ به‌ ئەندازه‌ی ده‌ستووری پێشووی و به‌ ژماره‌ی روژانی جارانی،

(۱) بخاری، وضوء: ۲۲۸، ۳۰۶، ۳۲۰، ۳۲۵، ۳۳۱. مسلم. حیض: ۷۵۱. ترمذی. ماجاء فی المستحاضة: ۱۲۵.

نسائی. ذکر الأقراء: ۲۵۷.

(۲) ۹....

واز له نویژ بیئی، جا که له ژمارهیه رت بوو ئیتر باخوی بشوری له پاشا به جلکی خوی قایم بکاو توپه وانیهی بو وانیکه که ی بکاو نهیه لی خوینه که له کاتی کردنی نویژه کاندایه دهی، نه و جا با نویژی خوی بکا (د).

۳۰۶ - عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حُبَيْشٍ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْتَحَاضُ فَقَالَ: لَهَا: إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضِ فَإِنَّهُ دَمٌ أَسْوَدُ يُعْرَفُ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ فَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي فَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

فاطمه ی کچی حوبهیش (خوای ئی رازی بن) گوئی: ئە ی پیغه مبهری خودا! من له وهخت و ناوهختا دهکه ومه سهر خوین، فهرمووی: (درودی خوای لهسهرین) ئەگهر خوینی بینویژی بی دیاره، چونکه خوینیکی رهشی خهستی بوگه نه و ژنان خویان باشی ده ناسن، جا ههر کاتی ئاوابوو ئەوه خویه تی، ئیتر دهست هه لگره له نویژ، وه ئەگهر به جوړیکی تریش بوو ئەوه خوی نیه و له بهر ئەوه دهسنویژی خوی ئی بگره و به سهر بهستی به بی پهره نویژی خوی ئی بکه! چونکه ئەوه لهم حاله دا ته نیا دهماره و خوینی به ربوو و په یوه ندی به بینویژییه وه نیه (د/ن-سند حسن).

۳۷) جا ئەم ژنه یا وهک گوترا وا دهکا، یا خود زور به ی کاتی بینویژی واته: (غالب الحیض) که شه شه یا ههوت رۆژه داده نی به ماوه ی بینویژی و باقی مه نده ی مانگ داده نی به کاتی پاکو، وه یا خو هه موو رۆژی دوانزه مانگه ی خوا سی جار خوی دهشوری و دوو نویژ دوو نویژ کویان دهکاته وه و نویژی به یانه کیش به غوسلیکی سهر به خو دهکا!:

تَحِيضُ غَالِبِ الْحَيْنِ أَوْ تَجْمَعُ الصَّلَاتِينَ بَعْدَ الْغَسْلِ...

۳۰۷ - عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَتْ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَمْرَأَةٌ أَسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً فَمَا تَرَى فِيهَا قَدْ مَنَعْتَنِي الصَّلَاةَ وَالصَّوْمَ؟ قَالَ: أُنَعْتُ لَكَ الْكُرْسُفَ فَإِنَّهُ يَذْهَبُ الدَّمُ قَالَتْ: هُوَ

أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: فَأَتَّخِذِي ثَوْبًا فَقَالَتْ: هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ إِنْمَا أَتَّجُّ ثَجًّا. قَالَ: سَأَمُرُّكَ بِأَمْرَيْنِ أَيُّهُمَا فَعَلْتِ أَجْزَأَ عَنْكَ مِنَ الْآخَرِ فَإِنْ قَوَيْتِ عَلَيْهِمَا فَأَلْتِ أَعْلَمُ إِنْمَا هَذِهِ رَكْعَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشَّيْطَانِ، فَتَحِيْضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ فِي عِلْمِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ ثُمَّ اغْتَسِلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَلَّكَ قَدْ طَهَّرْتَ وَاسْتَنْقَأْتَ فَصَلِّي ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَوْ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِلُكَ وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي عَلَى أَنْ تُؤَخِّرِي الظُّهْرَ وَتُعَجِّلِي الْعَصْرَ فَتَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَتُؤَخِّرِينَ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلِينَ الْعِشَاءَ ثُمَّ تَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فَافْعَلِي وَتَغْتَسِلِينَ مَعَ الْفَجْرِ فَافْعَلِي وَصُومِي إِنْ قَدَرْتَ عَلَى ذَلِكَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهَذَا أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

حہ منہی کچی جہ حش کہ ژنخوشکی پیغہ مہر بوو گوتی: چووم بوو لای حہ زہرہ (درویدی خوی لہ سہرین) گوتم: ئہی پیغہ مہر ی خودا! بینوئیژیہ کی ئیجگار زورو یہ کجار سہخت پەرہی ئی سہندووم، بہ رہنگیکی وا کہ ریگہی نوئیژو روژووی ئی گرتووم، جا تو بو ئہ مہ دہ فہرمووی چی؟ حہ زہرہ تیش (درویدی خوی لہ سہرین) فہرمووی: لوکەت نیشان دہدہم بہرؤن زہیت چہوری بکہو ہہ ئی بگرہ ئیتر خوینہ کہ دہوہ ستینئی، گوتی: گوتم: ئہوہ چاری ناکا زور زورہ، فہرمووی: پەرؤئی بوو خوت دروستکہو خوتی پی شہتہ کدہ، گوتم: زور زورہ ئہوہ تیش چاری ناکا، چونکہ من بہ خورہم ہاژہی خوینم دی، فہرمووی: دہبا دوو شتت پی بلیم ہر کامیکیان بکہی ئہوہ یانت بہسہ، وہ ئہ گہر تہوانای ہر دوو کیانیش تہ ہوو وہ ویستت یہ کیکیان بکہی ئہوہ خوت سہریشکیت، چونکہ ئہم حالہ تہی تو یہ تہنیا لہ قہی شہیتانہو بہر ئہوہ رگہ کہوتوہو پچراندوویہ تی بوو مہ بہستی پیسی خوی، جا دہستووری یہ کہم ئاواہی: شہش روژ یا حہوت روژ خوت دابئی بہئی نوئیژوہ باش وردبہرہوہ لہ حالی ژنی بینوئیژ (لہ کہسو کاری خوت و لہ ہاوتہ مہنی خوت) سا بہشکوو پہی بہریت بہ ماوہی بینوئیژی راستہ قینہی خوت بہ قیاس لہ سہر

ہی ئەوان وەك ئەو ماوەیەى كە لە زانست و عیلمی خودادا ھەبە، یا دوو ناوی ھەتا ھەتایە بەرزو پایەدار بێ، ئینجا خۆت پاك پاك بشۆرەو بیست و سێ شەو بە رۆژەكانیەو، وە یاخووبیست و چوار شەو بە رۆژەكانیەو نوێژی خۆت بکەو رۆژووی خۆت بگرە ئیتر ئەمەت بەسە، وە ھەموو مانگی بەم چەشنە بکە شەش رۆژ یا ھەوت رۆژ دابنێ بە ماوەی بێنویژیت و باقی مەندەى مانگ دابنێ بە ماوەی پاکیت لە چەشنی ئەو ژنانەى كە بەرێك و پێكى كاتى بێنویژى و پاکیى خوێان دەزانن، ئەمە دەستوورى یەكەم بوو، دەستوورى دووھەمیش ئاوايە: وە ئەگەر دەشتوانیت ئەوا ھەموو رۆژی سێ جار خۆت بشۆرە لەسەر ئەم یاسایە: نوێژی نیوہەرۆ دواخەو نوێژی عەسر زووبکە بەم شیوہیە لەپیشا خۆت بشۆرەو غوسلی خۆت دەرکەو ئینجا ئەم دوو نوێژە بکە ئینجا لەسەرەتای نوێژی عەسریشەو نوێژی عەسریکە، وە نوێژی شیوان و خەوتنانیش بە دەستوورى نوێژی نیوہەرۆو عەسر بکە، لەگەڵ شەبەقیشتا خۆت بشۆرەو خۆت نامادە بکە بۆ کردنی نوێژی بەیانى، وە ھەر وەھا رۆژووش بگرە، ھەر کات ئارەزووت بوو، وەکاتى پاکیت بوو جا ئەگەر تەوانای ئەم سێ جارەت ھەبە ئەوا بیکە زۆر شتی چاکە، پێغەمبەر (س/ص) خۆی لەسەربێن) فەرمووی: مەن ئەم دەستوورە دوایینەیانم بەدلتەرە! (د/ت/ن-س/ص).

۳۸) زنی بێنویژی ناوەخت دەتوانی خەلوەبکێشی (واتە: ئیعتیاف بکا) و

مێردەکەشی بپرواوە لای: (المستحاضة تعتكف ويفشاها زوجها)

۳۰۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: اعْتَكَفْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) امْرَأَةً مِنْ أَزْوَاجِهِ فَكَانَتْ تَرَى الصُّفْرَةَ وَالْحُمْرَةَ، وَرُيِّمًا وَضَعْنَا الطُّسْتَ تَحْتَهَا وَهِيَ تُصَلِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري والنسائي^(۱).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: ژنی له ژنه کانی پیغهمبهر (درویدی خوای له سربن) له گهل پیغهمبهر دا له ناو مزگه و تا خه لوہی ده کیشا، له و حاله دا خوینی زه ردباو و خوینی سوورباوی پیا ده هات، گه فی جار له کاتی نویژ کردنیا ته شتمان له ژیریدا داده نا نه بادا مزگه و تکه پیس بیی (د/ب/ن).

۳۰۹- عَنْ عِكْرَمَةَ قَالَ: كَأَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ تُسْتَحَاضُ فَكَانَ زَوْجُهَا يَغْشَاهَا^(۲).

عیکریمه (خوای فی رازی بن) گوئی: ئوم حه بیبه له وهخت و ناوهختا ده که و ته بینویژییه وه واته: موسته حاضه بوو وه میرده که شی که عه بدوره حمانی کوپی عه وف بوو له هه مان کاتا له گه لیا دروست ده بوو، به لام ته نیا له و ماوه یه دا که به ماوه ی پاکو داده نری (د-سند صالح).

۳۱۰- وَعَنْهُ أَنَّ حَمْنَةَ بِنْتَ جَحْشٍ كَأَنَّ مُسْتَحَاضَةً وَكَانَ زَوْجُهَا يُجَامِعُهَا^(۳).

دیسان عیکرهمه (خوای فی رازی بن) گوئی: حه منه ی کچی جه حش له وهخت و ناوهختا تی ده که و ت و ده که و ته سه ر خوین، وه له هه مان کاتدا میرده که گی جووت ده بوو له گه لیا له و ماوه یه دا که به ماوه ی پاکو داده نری (د-سند صالح).

۳۹) باسی هه شته م: باسی ته یه مهموم، (نهم باسه سی بهش و پاشکییه که):

بهشی یه که م: باسی په یدا بوونی ته یه مهموم:

الباب الثامن: في التيمم (وفيه فصول ثلاثة وخاتمة): الفصل الأول: في أصله

۳۱۱- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ أَوْ بِذَاتِ الْجَيْشِ انْقَطَعَ عَقْدٌ لِي فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْتِمَاسِهِ وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ فَأَتَى النَّاسُ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالُوا: أَلَا تَرَى إِلَى مَا صَنَعَتْ عَائِشَةُ؟ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِالنَّاسِ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ. فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاضَعَ رَأْسَهُ عَلَى فَخِذِي قَدْ نَامَ فَقَالَ: حَبَسَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّاسُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ. قَالَتْ: فَعَاتَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ: مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ وَجَعَلَ يَطْعُنُ بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي، فَمَا يَمْنَعُنِي مِنَ التَّحَرُّكِ إِلَّا مَكَانَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى فَخِذِي فَتَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التِّيمُمِ. (فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا) قَالَ: أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَهُوَ أَحَدُ الثَّقَبَاءِ: مَا هِيَ بِأَوَّلِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِي بَكْرٍ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ فَوَجَدْنَا الْعِقْدَ تَحْتَهُ^(۱).

عائیشه (خوای ن رازی بن) گوتی: له خزمه تی پیغهمبهردا (درویدی خوای لهسربین) له سهفه ریکا کهوتینه ری، رویشتین تا گهیشتینه بهیدا - یا گهیشتینه (ذاتولجھیش) - لهوئی گهردانیهکی من پچرایهوه گوم بوو، ئیتیر پیغهمبه ریش (درویدی خوای لهسربین) لهوئی مایهوه به هیوای دوزینهوهی ئهوه گهردانیه خه لکه کهیش له گهلیا مانهوه، ئهمه له کاتیکا بوو که نه شوینه که ئاوی ئی بوو وه نه خویشیان ئاویان پی بوو، جا خه لکه که چوون بۆلای ئه بو به کری باو کم و گلهیی ده کهن و ده لئین: نابینی عائیشهی کچت چیکرد؟ پیغهمبهرو ئهم عه شاماتهی لهم بیابانه چۆل و بی ئاوه دا گل دایه وه و ئاویشمان پی نیه! پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) لهو کاته دا خه وتبوو سه ری له سه ر رانم دانابوو، ئه بو به کر به توو پره یی هات، گوتی: پیغهمبهرو ئهم عه شامه ته ت لهم شوینه چۆل و بی ئاوه دا (به بی ئاو) گل داوه ته وه به خو ت و خو پراییی ئه مه ئیش بوو تو کردت؟ ئیتیر چه نده خوا هه زکا ئه بو به کر گله یی ئی کردم و قسه ی پی گوتم، خوش خو شیش به سه ره سیخو پرمه دیکوتایه که له گهم، منیش هه ر چه ند ئیشم پی گهیشتبوو به لام له بهر ئه وه ی سه ری پیغهمبهر له سه ر رانم بوو جوو له م پی نه ده کرا! جا پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) ئه وه شه وه خه وت و

(۱) بخاری. تیمم: ۳۲۴، ۳۳۶، ۳۶۷۲، ۳۷۷۲، ۴۵۸۲، ۴۶۰۷، ۴۶۰۸، ۵۱۶۴، ۵۲۵۰، ۵۸۸۲، ۶۸۴۴، ۶۸۴۵. مسلم.

مایه وه لهوئی، کاتئ بهیانی که ههستا ئاو نهبوو، جا خودا ئایهتی تهیه موومی نارد ه خواره وه که دهفه رموئی:

{فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا - ۵-۶}.

جا بهم بۆنهیه وه ئوسهیدی کوپی حوضهیر گوتی: ئهی خانه وادهی ئه بو به کرا! به راستی ئیوه بۆ ئهم نه ته وهی ئیسلامه بوون به پیت و فەر ئهم داهاتنی تهیه موومه به هوئی ئیوه وه بوو ئه وه نه بی ئهمه یه کهم پیت و به ره که تی ئیوه بی، ئوسهید یه کیك بوو له ده مپراست (نه قیب) هکانی شهوی په یمانی عهقه به که پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) له و شه وه دا کرد بوونی به ده مپراست و سهر گهره ی هۆزه کانی خویان. عائیشه گوتی: سهر له وه دا بوو ئه و وشتره ی که من سواری ده بووم که هه لمان ساند گهردانه که له ژیریدا بوو دۆزیمانه وه (ش/د/ن).

۳۱۲- وَعَنْهَا أَلْهَىٰ اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً فَهَلَكَتْ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا فَأَذْرَكْنَهُمُ الصَّلَاةَ فَصَلُّوا بِغَيْرِ وُضْوءٍ، فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَكُّوا ذَلِكَ إِلَيْهِ فَنَزَلَتْ آيَةُ التَّيَمُّمِ. قَالَ: أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ تَكْرَهِيْنَهُ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لَكَ وَلِلْمُسْلِمِينَ خَيْرًا. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَدِي^(۲).

ديسان عائیشه (خوی ئی رازی بی) گوتی: گهردانه ییکم له ئه سمای خوشکم خواست، گهردانه که بزیبوو، پیغه مبه ریش (دروودی خوی له سرین) دهسته یه کی له یاران ی خوی نارد که بوی بگه پین، جا ئه وانیش کاتئ نویژیان ئی ده بی ئاو نابئ، له بهر ئه وه به بی ده سنوئژ نویژ ده که ن، جا که هاتنه وه بۆلای پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) سکا لای ئهم حاله یان له لاکرد، ئه و جا ئایه تی تهیه موم هاته خواره وه، ئوسهیدی کوپی حوضهیریش (به م بۆنهیه وه) گوتی: ئهی عائیشه! خودا پاداشی چاکه ت بداته وه، بۆ ئیمه بووی به مایه ی خیر، به خودا

ہرچیت تووش دہبی و پیٹ ناخوش دہبی (بہ پیچہ وانہ وہ) خوا دہیکا بہ مایہی خیرو خوشی و بہرہ کت، چ بؤ خوت و چ بؤ موسولمانان. (ش/د/ن).

۴۰) بہشی دووہم: باسی نہو شتانی دہین بہہوی تہیہ مموم، لہ گہل باسی دہستی تہرہیتان بہسہر مووشہ مای سہریریندا (مسح لہسہر جہ بیرہ):

الفصل الثانی: فی اسبابہ والمسح علی الجبیرۃ

۳۱۳- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ الْخُزَاعِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ فَقَالَ: يَا فَلَانُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ. قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عیمرانى کوپى حوصهینى خوزاعى (خوای نى رازى بن) گوتى: پیغہمبہر (درودى خوای لہسہرین) روانى پیماوی لہ کوہل کلابووہو نویژ ناکا لہ گہلیانا، فہرمووی: نہی فیسار! بوچی لہ گہل کوہل نویژت نہ کرد؟ گوتى: نہی پیغہمبہرى خودا! لہ شم پیس بووہو ئاویش نیہ، فہرمووی: نہوہندت بہسہ کہ بہ خولی پاک تہیہ مموم بکہى (ب/ن).

۳۱۴- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ وَضُوءَ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيُمْسَهُ بِشِرَّتِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۲).

ئہبو ذہر (خوای نى رازى بن) گوتى: پیغہمبہر (درودى خوای لہسہرین) فہرمووی: خولی پاک ئاوی دہسنیوژى موسولمانانہ، با دہسالیش لہسہر یہک ئاوی دہست نہکەوی، بہلام ہرکاتى ئاوی دہست کەوت با دہسنیوژى پی بگرى، چونکہ نہوہ زور باشہ (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بخاری. تیمم: ۲۴۸، ۲۴۴، ۲۵۷۱.

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

۳۱۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: احْتَلَمْتُ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ فِي غَزْوَةِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ فَأَشْفَقْتُ أَنْ اغْتَسَلْتُ أَنْ أَهْلِكَ فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِي الصُّبْحَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا عَمْرُو صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِكَ وَأَنْتَ جُنُبٌ؟ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي مَنَعَنِي مِنَ الْإِغْتِسَالِ وَقُلْتُ: إِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ يَقُولُ (وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا) فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري (۳).

عہ مرے کوہی عاص (خوای نازنی بن) گوئی: لہ غہ زای (ذاتول سہلا سیلدا)، شہوئی شہیتانی بووم، شہوہ کہی زور توف و ساردبوو، ترسام نہ گہر خووم بشووم لہ سہرمانا بمرم، جا تہیہ مووم کردو نویژی بہ یانیم بو ہاوپیکانم کرد، جا کاتی ئہم باسہ یان گیرایہوہ بو پیغہ مبہر (دروودی خوای لہ سہرین) فہرمووی: ئہی عہ مرا بہ لہ شی پیسہوہ چوون بہر نویژیٹ بو ہاوپیکانت کردوہ؟ منیش گوتم پیی کہ لہ بہرچی خووم نہ شوود، وہ عہ ریشم کرد: گویم لہ خوداشہ لہ قورنانا دہ فہرموی:

{وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا — ۴ — ۲۹}.

واتہ: خووتان مہ کوژن، وہ ہہروہا یہ کتریش مہ کوژن بہ ناہق، بہ راستی خودای گہورہو مہ زن بہ راہر بہ ئیوہو بہ راہر بہ ہہر کہ سیکی تریش کہ ملی ریگہی راستبگری بہرہ حمو میہربانہ، ئیتر کہوام گوت پیغہ مبہر (دروودی خوای لہ سہرین) دہستی کرد بہ پیکہ نین و ہیچی تری نہ فہرموو (د/ب).

۳۱۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا فِي سَفَرٍ فَأَصَابَ رَجُلًا مِنَّا حَجَرٌ فَشَجَّهَ فِي رَأْسِهِ ثُمَّ احْتَلَمَ فَسَأَلَ أَصْحَابَهُ فَقَالَ: هَلْ تَجِدُونَ لِي رُخْصَةً فِي التَّيَمُّمِ؟ فَقَالُوا: مَا نَجِدُ لَكَ رُخْصَةً وَأَنْتَ تَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخْبَرَ بِذَلِكَ فَقَالَ: قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَلَا سَأَلُوا إِذْ لَمْ يَعْلَمُوا

فَلَمَّا شَفَاءَ الْعَمَى السُّؤَالُ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَّمَمَ وَيَغْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۴).

جایز (خوای ن رازی بن) گوتی: له سه فهریکا به ردی دای له پیاو یکمان سه ری شان له پاشا شه یسانی بوو، وه له هاوړیکانی پرسى گوتی: ئایا ریگه ی ته یه مووم پی ددهن؟ ده لئین: نه، ریگه ت پی ناده یین، چونکه تو ده توانیت ئاو به کار بیښیت، نه ویش خو ی شوړدو مرد، ا که هاتینه وه بو لای پیغه مبه رو ئه م باسه یان بو گپړایه وه فهرمووی: کوشتوویانه خودا بیانکوژی، که خو یان نه یانزانیه وه بو نه یانپرسیوه له زانای، چونکه چاری نادانی ته نها پرسینه و فی ربوون، ئه م پیاه ته نیا نه وه نده ی به س بوو که له جیاتی شوړدنی شوینه زاماره که ی به خو ل ته یمووی بگردایه و به په رویی برینه که یی بیچایه و ئینجا له جیاتی شوړدنی ژیر په روه که دهستی ته پری به سه ر نه و په رویه دا به ینایه، وه باقی مه نده ی له شی بشوړدایه! (د-سند ضعیف).

۴۱) به شی سییه م: چو نیتیی ته یه مووم

الفصل الثالث: فی کیفیته

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - (وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ - ۶/۵}.

واته: خودای گه وه ده فهرمو ی: له قورئانی پیروژدا: نه گه ر نه خو ش بوون و نه تان ده توانی ئاو به کار بیښ، یا خود له سه فها بوون و ئاوتان ده ست نه ده که وت، خواه له م صوره تانه دا له شتان پیسبی یا بیده سنو یژبن، وه یا خود یه کئ له ئیوه له سه ر ئاو هاته وه بیده سنو یژبوو، یا خود ده ستان دا له پیستی ژنان و بیده سنو یژبوون، وه یا خود دروست بوون له گه لیانا وه ئاوتان ده ست نه که وت به کاری بیښ بو لبردنی بی ده سنو یژبی یا له شپیس،

(۴) رواه أبو داود بسند ضعیف (شرحه)

ئەو لە ھەموو ئەم سوورەتانەدا قەسەدی ھەلکرتنی گلیکی پاک بکەن و لە توژی ئەو گەلە پاکە دەست بێنن بە دەم و چاوتان و بە دەستتان.

۳۱۷- جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: إِنِّي أَجَنَّبْتُ فَلَمْ أَصِبِ الْمَاءَ فَقَالَ: عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَمَا تَذْكُرُ إِذَا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ، وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فَصَلَّيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا فَضْرَبَ بِكَفِّهِ عَلَى الْأَرْضِ، وَنَفَخَ فِيهِمَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفِّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

پیاوی ھا تە لای عومەری کۆپی خەطاب (خوای ئی زانی بێ) گوتی: لە شەم پیسە و ئاوم دەست ناکەوی چارم چیە؟ عەممار ی کۆپی یاسیریش لەوی بوو بە عومەری کۆپی خەطابی گوت: ئایا لە بیرتە کە من و تۆ رەوتەنی بووین لە شەمان پیس بوو، کە نوێژمان ئی بوو تۆ نوێژت نەکرد، بە لای من خۆم لە خۆلا گەوزان و نوێژم کرد، جا کە ئەمەم گیرایەو بە پیغەمبەر، ھەردوو لە پی خۆی مانی بە سەر رووی زەوپیە کە داو فووی لیکردن تا تۆزە کە یان توژی سووک بێ ئەوسا بە ھەر دوو ناولە پی مەسحی دەم و چاوو ھەردوو دەستی خۆی کرد! (ش/د/ن).

۳۱۸- عَنْ أَبِي الْجُهَيْمِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ نَحْوِ بَنِي جَمَلٍ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَالشَّافِعِيُّ وَلَفْظُهُ: فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ^(۲).

ئەبولجەھەم (خوای ئی زانی بێ) گوتی: جاری پیغەمبەر (لە لای بیی جەمەلەو دەھات، پیاوی پیی گەیشت و سلای ئی کرد، پیغەمبەریش (سەردی خوای لەسەربێ) سلایە کە ی نەسەندەو ھەتا رووی کردە دیوارە کە رووی خۆی و

(۱) بخاری. تیمم: ۳۲۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷. مسلم. حیض: ۸۸. نسائی. تیمم: ۳۱۱.

ترمذی. تیمم: ۱۴۴. أبو داود. تیمم: ۲۲۲.

(۲) بخاری. تیمم: ۳۲۷. أبو داود. تیمم: ۳۲۹. نسائی. تیمم: ۳۱۰. مسلم. حیض: ۸۲۰.

ہردو دہستی مہسح کرد لہ گہردی سہر بہردی دیوارہ کہو کہ تہیہ موومہ کہی تہواو کرد ٹینجا وہ لّامی سلّوی پیاوہ کہی دایہ وہ (ش/د/ت/ن-شافیعی). گفتہی شافیعی: دہموچاوو ہردو باسکی خوی مہسح کرد.

۳۱۹- وَلَأَبْنِي دَاوُدَ عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): فَضَرَبَ بِيَدَيْهِ عَلَى الْحَائِطِ وَمَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ ثُمَّ ضَرَبَ ضَرْبَةً أُخْرَى فَمَسَحَ ذِرَاعَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَى الرَّجُلِ السَّلَامَ وَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ السَّلَامَ إِلَّا أَنِّي لَمْ أَكُنْ عَلَى طَهْرٍ^(۳)

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوتی: جا پیغہ مہبر (درویدی خوای لہ سہرین) ہردو دہستی مالی بہ دیوارہ کہداو ہیانی بہ پروی خویدا، ٹینجا دووبارہ پیامالینہ وہو ہیانی بہ ہردو باسکیا، ٹینجا وہ لّامی سلّوی پیاوہ کہی دایہ وہو فرمووی: لہ پیشا لہ بہر تہوہ سلّوہ کہم نہ سہندیتہ وہ چونکہ لہ سہر پاکی نہ بووم (د).

۴۲) (پاشہ کی): تہ گہر بہ تہیہ مووم نویژی کردو لہ پاشا کاتی تہو نویژہ مابوو کہ ناوی دہست کہوت تہوہ نویژہ کی دووبارہ ناکاتہ وہ:

(خاتمة): إِذَا تَيْمَمَ وَصَلَى ثُمَّ وَجَدَ الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ لَا يَعِيدُ

۳۲۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّهُ أَقْبَلَ مِنَ الْجُرُفِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمِرْبَدِ تَيْمَّمَ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ وَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَدِينَةَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ فَلَمْ يُعِدِ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ^(۱).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) لہ تہ لجورفہ وہ ہاتہ وہ بو مہ دینہی مونہ وورہ کہ گہیشٹہ تہلمیربہد (کہ شوینیکہ پہچہی وشترو رانہ) لہوی تہیہ موومی بہم شیوہیہ کرد: دہستی بہ گہردو توژہ وہ ہیئا بہروو ہردو دہستی خویدا نویژی عہ صری بہ تہیہ مووم کرد، لہ پاشا کہ ہاتہ وہ ناو

(۲) سکت عن بیان درجۃ الحدیث الشارح (مترجم).

(۱) رواہ البخاری تعلیقاً قبل رقم: ۳۲۷ مباشرة. (مترجم).

شاری مه دینه هیشتا خوږ بهرز بوو نویژه که شی دووباره نه کرده و (ب/مالیم/شافیعی).

۳۲۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ فَتَيَمَّمَا صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ فَأَعَادَا أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوُضُوءَ وَلَمْ يُعِدِ الْآخَرُ ثُمَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ: أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَأَجْزَأُكَ صَلَاتُكَ وَقَالَ: لِلَّذِي تَوَضَّأَ وَأَعَادَ: لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

ئەبو سەعید (خوای ئازای بن) گوتی: دوو پیاو دەچن بو سەفەری، که نویژ دەبی ئاویان پی نابی، جا به خوئیکی پاک تەیموم دەکن، لە پاشا هیشتا کاتی ئەو نویژە دەمینێ که تووشی ئاو دەبن، جا یەکیکیان دەسنویژ دەگری و نویژە کهی دووباره دەکاتەو، بەلام ئەوی تریان نه دەسنویژ دەگری و نه نویژە کهی دەکاتەو، جا که دینهو خزمەتی حەزەرت و ئەمە باس دەکن بۆی، بەو هیان که نویژە کهی دووباره نه کردبوو دەفەرموی: تو یاسای راستت پیکاوو نویژە کهت جیگە ی خوئی گرتوو و بەو هشیان دەفەرموی: - که دەسنویژی گرتبوو و نویژی دووباره کردبوو - : بو تۆیش دوو پاداش هیه (د/ن) (۱).

(۲) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۱) دانەر (پەرگۆره کهی لە نووربی) دەفەرموی: ژمارە ی فەرموودەکان لە سەرمتای نامە کهو هەتا ئێره (۲۳۰) فەرموودمیه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی نویژ

(سیزده باس و پاشه‌کیه‌که)

باسی یه‌که‌م: باسی په‌یدا بوونی نویژ له بنه‌ره‌ته وه و باسی نلگاداریکردنی نویژ، (نهم باسه دوو به‌شه):

کتاب الصلاة: (وفیه ثلاثة عشر بابا وخاتمة)

الباب الأول: فی أصل الصلاة والمحافظة علیها، (وفیه فصلان):

۴۲) به‌شی یه‌که‌م: باسی فه‌ضل و که‌وره‌یی نویژ و باسی فه‌رزبوون و پیویست بوونی: (الفصل الأول: فی فرضية الصلاة وفضلها)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا - ۱۰۳/۴}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموئ: جا... نویژه‌کانتان به‌ریک و پیکی و به‌ره‌سایي به‌جئ بینن، چونکه به‌راستی نویژ له‌سه‌ر موسولمانان فه‌رزیکه به‌سراوه به‌کاتی تایبه‌تی خویه‌وه.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ - ۴۵/۲۹}.

واته: خودای گه‌وره دیسان ده‌فهرموئ: به‌هیژی دل‌وه نویژه‌کانت بکه‌و له‌کاتی خویا نویژ به‌جئ بینه، به‌پیی مه‌رج و به‌نده‌کانی، وه له نویژا دلت لای خودایی، چونکه بیگومان نویژی و نویژکه‌ر دور ده‌خاته‌وه له‌کاری به‌دو ناپه‌سه‌ندو بی شهرعی.

۳۲۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: فُرِضَتْ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةٌ أُسْرِيَ بِهَا الصَّلَوَاتُ خَمْسِينَ ثُمَّ نُقِصَتْ حَتَّى جُعِلَتْ خَمْسًا ثُمَّ نُودِيَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ لَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَإِنَّ لَكَ بِهَذِهِ الْخَمْسِ خَمْسِينَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أبا دَاوُدَ^(۱).

ئهنه‌س (خوای نازنی بن) گوئی: له‌و شه‌وه‌دا که شه‌وره‌وی به‌ه‌زه‌ت ده‌کری و ده‌بری بو میعراج خودا شه‌وو روژی په‌نجا نویژ له‌سه‌ر خوی و

(۱) بخاری. کیفیة فرض الصلاة: ۲۴۹، ۱۶۳۶، ۳۲۴۲. مسلم. ایمان: ۴۱۳.

ئۆمهتی دادهنی، له پاشا لهسهه ئاموژگاری چه زههتی موسا (سهامی خودای لهسهرین) پیغه مبهه (دروودی خوی لهسهرین) تکا دهکا له خودا که که میان بکاته وه خودا که میان دهکاته وه هتا له شهو و روژیکا دینه سه پینج نویژ، ئیتر خودا بانگی چه زههت دهکا و دهفه رموی: ئهی موحمهه! ئه مه دوا قسهیه و گوپانی بو نیه وه ئیتر له مه زیاتر ژمارهی نویژهکان کهم ناکه مه وه به لام بو توو بو هه موو نویژکه ریکی ئۆمهتی تو هیه له جیاتی ئه م پینج نویژه پاداشی په نجا نوژه کهی پيشوو (ش/ت/ن).

۳۲۳- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ، ثَائِرُ الرَّأْسِ، يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ، وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ حَتَّى دَنَا، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ فَقَالَ: هَلْ عَلَى غَيْرِهَا قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَصِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ: هَلْ عَلَى غَيْرِهِ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الزَّكَاةَ قَالَ: هَلْ عَلَى غَيْرِهَا؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ: فَأَذْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أَرِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَتْقِصُّ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي (۲).

طه لههی کوپی عوبه یدوللا (رهزای خودایان لهسهرین) گوتی: پیاویکی قهژا لوزاوی خه لکی نه جد دههات بو خه مه تی چه زههت (دروودی خوی لهسهرین) له دووره وه گر مه ی دهنگی دههات به لام نه مان دهزانی دهلی چی، جا که هاته پیشه وه بو مان دهه کهوت که له باهاری ئیسه لامه وه په سیاری هیه، پیغه مبهه ریش (دروودی خوی لهسهرین) فه رموی: له شهو و روژیکا ده بی پینج نویژکه ی، پیاوه که گوتی: باشه نویژی ترم له سه ره یانا؟ فه رموی: نه، نویژی ترم له سه ر نییه مه گه ره به ئاره زوی خۆت نویژی سونهت بکهیت، ئه نجا پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) فه رموی: روژووی ره مه زانیش ده بی بگریهت. پیاوه که گوتی: باشه روژووی ترم له سه ره یانا؟ فه رموی: نه، مه گه ره به ئاره زوی خۆت روژووی تر بگریهت. پیغه مبهه

(۲) بخاری. علم: ۴۶، ۱۸۹۱، ۲۶۷۸، ۶۹۵۶، مسلم. ایمان: ۱۰۰. نسائی. ۴۵۷، ۲۰۸۹. أبو داود: ۲۹۱.

(۳) رواه أبو داود والنسائي والإمام مالك فهو صحيح (شرحہ).

يُحَافِظُ عَلَيْهِنَ لَوْ قِيَهِنَّ أَذْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهِنَّ فَلَا عَهْدَ لَهُ عِنْدِي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۴).

تہو بو قہ تادہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) دہ فہرموی: خودای گہرہو سہرورہ دہ فہرموی: من پینج نویژم لہ سہر ئومہ تی تو داناوہ، وہ پہیمانیشم کردوہ لہ گہل خوم: کہ ہر کہ سئی بجی بہر یکو پیکی لہ کاتی خوینا بیانکا تہوہ دیبہ مہ بہہشت، وہ ہر کہ سیکیش ناگاداریان نہکا، تہوہ ہیچ پہیمان و بہلینیکی لہ سہر من نییہ (د).

۳۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ، يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلُّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ هَلْ يُبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا: لَا يُبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ. قَالَ: فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهَا الْخَطَايَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۵).

تہو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرموی: پیم بلین تہگہر جوگہ ناوی لہ بہر دہرگای یہ کیکتانابی وہ ہہموو روژی پینج جار خوئی تیا بشوری نایا ہیچ چلکی پیوہ دہمین؟ یاران گوئیان: نہہ ہیچ چلکی پیوہ نامین، فہرموی: دہئہ مہ وینہی تہم پینج نویژہ فہرزیہ، خودا گوناہیان پی دہکوژینیتہوہ (ش/ت/ن).

۳۲۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ يَرْجُؤُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۶).

(۴) سکت عنہ الشارح (مترجم).

(۵) بخاری. مواقیب الصلاة: ۵۲۸، ۲۴۱. مسلم. صلاة: ۱۵۲۰. ترمذی. مثل الصلوات الخمس: ۲۸۶۸. نسائی.

فضل الصلوات الخمس: ۴۶۱.

(۶) بخاری. صلوة العصر: ۵۵۵، ۲۲۲۳، ۷۴۲۹، ۷۴۸۶. مسلم. صلاة: ۱۴۳۰. نسائی. فضل صلاة الجماعة: ۴۸۴.

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) دهفهرموئی: چهن فریشتهیی بهشهوو چهن فریشتهییهکی تر بهروژ بهرو دوا بهدیارتانهوهن و بهسهره نیشتکتان دهگرن، وه هردوو لایان له نویژی بهیانی و نویژی عهصدرا یهک دهگرن و یهکتری دهگوپن، جا کاتیئ ئهو تاقمه فریشتهییهکی کهوا شهو له دیارتان بوون سهر دهکهونهوه بو خزمهتی خودای گهوره و پهروهردگار، لییان دهپرسیئ (ههرچهند که خوئیی باشر حالیان دهزانی) دهفهرموئی: که ئیوه هاتنهوه ئهو بهندانهی من چییان دهکرد؟ دهلین: که ئیمه چووین بولایان ئهوان نویژیان دهکرد ئیمهش هاتینهوه له لایان ئهوان ههر نویژیان دهکرد (ش/ن).

۳۲۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَتْ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا لَمْ تُغَشَّ الْكَبَائِرُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ (۷).

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) دهفهرموئی: ههر پینج نویژهکان، ئهم نویژ تا ئهو نویژو نویژی ههینی تا ئهو ههینی دهبن به که فارهتی ئهو گونا هانه که له نیوانیان دهکرین به مهربی گونا هی گهوره نهبن (م/ت).

۳۲۹- عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَدَعَا بِطَهْرٍ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ أَمْرٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ مَا لَمْ يَأْتِ كَبِيرَةٌ وَذَلِكَ الدَّهْرَ كُلَّهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ (۸).

عهمری کوپی سهعید (خوی ئی رازی بن) گوتی: لهکن عوسمان بووم، داواوی ئاوی دهسنویژی کردو گوتی: له پیغهمبهرم ژنهوت (درویدی خوی لهسهرین) دهیفهرموو: ههر موسولمانی کاتی که نویژی ئی دهبی، به جوانی دهسنویژی بو بگری و بهسهرکزی و بهملکهچی به جوانی جیبهجیی بکا، ئهوا دهبی به

(۷) مسلم. صلاة: ۵۵۱. ترمذی. فضل الصلوات الخمس: ۲۱۴.

(۸) مسلم. طهارة: ۵۴۲.

که ففارهت و بریتی ئەو گوناها نهی که له وه پێش کردوونی، به مه رجی که گوناھی گه وه نه بن! ئەم مه رحه مه ته یش هه تا هه تایه هه ر به رده وام ده بی و هه رده مینێ (له که ره می خودا به زیاد بی) (م = مسلم).

۳۳۰- عَنْ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَةً فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ. فَقَالَ: الرَّجُلُ. يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْ هَذَا؟ قَالَ: لِجَمِيعِ أُمَّتِي كُلِّهِمْ^(۹).

ئیبینو مه سهوود (خوای ئا رازی بی) گوئی: جاری پیاوی ماچی له ئافه رتی ده سه نی له پاشا هات بۆلای پیغه مبه ر (دیو دی خوای له سه ری) وه ئەمه ی با سه کرد بۆی، جا خودا ئەمه ی نارده خواره وه:

{وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ - ۱۱۴/۱۱}.

واته: هه موو شه وو روژی پینج نویژه فه رزه کان له کاتی خو یانا بکه ن ئەم نویژانه له کرده وه هه ره باشه کانی ئیوه ن، بزانه که یاسایه کی خواییه که کرده وه ی باش و کاری چاکه هه می شه کرده وه ی خراپ و تاوان لاده بن. پیاوه که ش گوئی: ئەی پیغه مبه ری خودا! ئەمه به تایبه تی هه ر بۆ من وایه؟ فه رمووی: ئەم هوکمه بۆ گشت ئۆمه ته که مه، بۆ هه موویان هه روایه (ش/د/ت).

۳۳۱- وَعَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ عَلَى وَفَّيْهَا، قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: بِرُّ الْوَالِدَيْنِ قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ وَلَوْ اسْتَزِدُّهُ لَزَادَنِي. رَوَاهُمَا الْأَرْبَعَةُ^(۱۰).

(۹) بخاری. مواقيت الصلاة: ۵۲۶، ۴۱۸۷. مسلم. توبة: ۶۹۲۲. ترمذی. سورة هود: ۲۱۱۳.

(۱۰) بخاری. صلاة: ۵۲۷، ۲۷۸۲، ۵۹۷۰، ۷۵۲۴. مسلم. إيمان: ۲۴۸ هه تا ۲۵۲. ترمذی. صلاة: ۱۷۲. نسائی.

مواقيت الصلاة: ۶۰۹، ۶۱۰.

دیسان گوتی: له پیغه مبهرم پرسى (درویدی خوی له سرین): کام کرده ویه له لای خودا زور خوشه ویسته؟ فه رمووی: نویژ له سهره تایی کاتی خویا. گوتم: له پاش ئه مه چیت زور خوشه ویسته له لای خودا؟ فه رمووی: باشبوون بو باوک و دایک گوتم: ئه ی له پاش ئه و چیت؟ فه رمووی: خه بات و تیکوشان له ریگه ی خودادا. گوتی: ئه م شتانه ی له سهر ئه م ریزه پی فه رمووم، وه ئه گهر له م باره یه وه زیاتریشم لی بپرسییایه زیاتری پی ده فه رمووم (ش/د/ت).

۳۳۲- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ تُكْفَرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ وَالنَّهْيُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۱).

خوده یفه (خوی لی رازی بی) گوتی: پیغه مبهرم (درویدی خوی له سرین) ده فه رمووی: ئه و نازاوه و ناهه قییه که تووشی پیاو ده بی به هو ی که سوکارو مال و منال و دهرو دراوسیوه، ئه وه به کردنی نویژو رۆژوو و زه کات و خیرات و نامۆزگاری باش، له کۆلی ده کهو ی (ش/ت).

۳۳۳- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَيْكَ بِكُثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

شهوبان (خوی لی رازی بی) گوتی: پیغه مبهرم (درویدی خوی له سرین) ده فه رمووی: هه تا ده توانیت نویژیکی بی شومار بکه بو خودا، چونکه هه موو جار ی که کوپنووش (سه جده) یی بو خودا ده بهیت خودا به و کوپنووشه یه که پایه به رزت ده کاته وه و یه که گونا هیشته لی هه ل ده وه ری نی (م/ت).

۳۳۴- عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أُبِيتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَيْتُهُ بَوْضُوئِهِ وَحَاجَّتِهِ فَقَالَ: لِي: سَلْ. فَقُلْتُ: أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي

(۱۱) بخاری. مواقیات الصلاة: ۵۲۱، ۲۲۲۱، ۴۰۰۷. مسلم. ایمان: ۳۶۷ - ۳۶۹، فتن: ۷۱۹۷. ترمذی. فتن: ۲۲۵۸.

(۱۲) مسلم. صلاة: ۱۰۹۲، ۱۰۹۴. ترمذی. صلاة: ۲۸۸.

الْحَجَّةِ. قَالَ: أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ قُلْتُ: هُوَ ذَاكَ قَالَ: فَأَعْتَنِي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۱۳).

رہبیعی کوری کہ عبیئہ سلمی (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ سہ فہریکا بہ شہو لہ خزمہ تی پیغہ مہردا دہبووم (درویدی خوای لہ سہرین) جاریکیان کہ ئاوی دہسنویرو بہر مال و سیواک و شتومہ کہ کہیم بوئی برد فہرمووی پیئم: داخوازیت چیہ بیکہ گوئم: داوای ئہوہت لی دہکہم کہ لہ بہہ شتا بجم بہ ہاورپیت و لہ خزمہ تتا بم. فہرمووی: خو داوای شتیکی تر ناکہی؟ گوئم: نہ خیر، داوام ہر ئہوہیو بہس، فہرمووی: کہواتہ خوٹیش بہ کردنی نوپڑی زور، کہ سہجدہی زوری تیایہ یاریدہم بدہہتا نہ فست بینینہ سہر ری (م/د/ت/ن).

۳۳۵- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ وَأَطِيعُوا ذَا أَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ (۱۴).

ئہبو ئومامہ (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ حہجی مال ئاوی (حجۃ الوداع) دا گویم لیبوو پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) دوانی دہدا، گویم لی بوو دہیفہرموو: لہ خودا بترسن و تہقوای خودا بکہن و پینج نوپڑہی خوٹان بکہن و روژووی مانگی رہمہ زانی خوٹان بگرن و زہکاتی مالی خوٹان بدہن و بہ گوئی خاوہن فہرمان و گہورہی خوٹان بکہن، ئیتر دہچنہ ناو بہہ شتی خودای پەرہدگاری خوٹان (ت-س/ص).

۳۳۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَذِنَ اللَّهُ لِعَبْدٍ فِي شَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ رَكَعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا وَإِنَّ الْبِرَّ لَيَدْرُ عَلَى رَأْسِ الْعَبْدِ مَا دَامَ فِي صَلَاتِهِ وَمَا تَقَرَّبَ الْعِبَادُ إِلَى اللَّهِ بِمِثْلِ مَا خَرَجَ مِنْهُ الْقُرْآنُ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ (۱۵).

(۱۳) مسلم. صلاة: ۱۰۹۴. أبو داود. صلاة: ۱۲۲۰. ترمذی. دعوات: ۲۴۱۶. نسائی. فضل السجود: ۱۱۳۷.

(۱۴) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحہ).

(۱۵) رواه الترمذی. بسند صحیح (شرحہ).

دیسان گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہسربین) فہرمووی: ئہوہی کہ (رمزای خودای لہسربین) و خودا پیئی خویش بی کہ بہندہی خوئی بیکا ہیچی وہک ئہوہ ئاوا خیرو گہورہ نیہ کہوا بہندہ دوورکات نویژی پاک و پوخت بہدلیکی ساف بو خودا بکا، ئہمہ لہ لایئ، لہ لایہ کی تریشہوہ بہندہ ہتا لہناو نویژدا بی چاکہ دادہ باری بہسہریا، باشتین شتیش کہ بہندہ نزیک بکاتہوہ لہ خوداوہ ئہو شتہیہ کہ لہ لای خودا خوئیہوہ ہاتوہ. کہ قورنانه. واتہ: لہ بہرکردن و خویندن و خزمہ تی قورن ان گہورہ ترین خواپہرستیہ. (ت-سند غریب).

۴۴) بہشی دووہم: باسی ناگاداریکردنی نویژہ کان

الفصل الثاني: في المحافظة على الصلوات

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ - ۲/۲۳۸}.

واتہ: خودای گہورہ دہفہرمووی: ناگاداری ہہموو نویژہ فہرزہ کانتان بکہن بہ تایبہ تی نویژی مہشہووربہ (صلاة الوسطی) کہ نویژی عہصرہ، وہ لہ نویژدا بہ سہرکزی راوہستن و دہم بہ ذیکری خودا بن و قسہی دنیا یی مہکہن.

۳۳۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَانِي رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ: لَيْتَكَ رَبِّي وَسَعْدَيْكَ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: رَبِّي لَا أَدْرِي فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ كَتِفَيَّ فَعَلِمْتُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ. فَقُلْتُ لَيْتَكَ رَبِّ وَسَعْدَيْكَ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: فِي الدَّرَجَاتِ وَالْكَفَّارَاتِ وَفِي نَقْلِ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ وَإِسْبَاغِ الْوُضْوءِ فِي الْمَكْرُوهَاتِ وَانْتِظَارِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَمَنْ يُحَافِظُ عَلَيْهِنَّ عَاشَ بِخَيْرٍ وَمَاتَ بِخَيْرٍ وَكَانَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱).

(۱) رواه الترمذي بسند حسن في التفسير (شرحه).

ئیبینو عه‌باس (رمزای خودایان لیښ) گوتی: پیځه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سریښ) فهرمووی: خودا که‌م له‌شیوه‌یه‌کی فره‌جوانا له‌خه‌وما هات بۆلام فهرمووی: ئه‌ی موچه‌مه‌دا! گوتم: بفهرموو ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! وام له‌خزمه‌تتا، فهرمووی: ئه‌نجوومه‌نی بالا (الملاً الأعلى) که‌فریشته‌نزیکه‌کانی باره‌گان له‌سه‌ر چی‌مشت و مپروو دهمه‌قالیانه؟ گوتم: په‌روه‌ردگارم! نازانم، جا خودا ده‌ستی دانا له‌سه‌ر ناوشانم، وه‌فینکایی ده‌ستی گه‌یشت به‌ناوسینگم و دلی پپرکردم له‌زانست و رازو نه‌یښی، ئیتر زانیم که‌چی له‌نیوانی رۆژه‌لات و رۆژئاوا دا‌هه‌یه، فهرموویه‌وه: ئه‌ی موچه‌مه‌دا! گوتم: بفهرموو ئه‌ی بینایی چاوان! فهرمانی تو له‌سه‌رچاوانه، فهرموویه‌وه: ئه‌نجوومه‌نی بالا له‌سه‌رچی دهمه‌قال و مشت و مپریانه؟ گوتم: له‌سه‌ر نوسین و تو‌مارکردنی ئه‌و کرده‌وه باشانه‌مقومقویانه که‌ده‌بن به‌مایه‌ی وه‌ده‌سته‌ینانی پایه‌به‌رزه‌کانی به‌هه‌شت، یا خو ده‌بن به‌هوی که‌فاره‌ت و سپینه‌وه‌ی گوناوه‌تاون، چونکی هه‌ر که‌سه‌یان ده‌یه‌وی ده‌ستپیشکهری بکاو خوی بینووسی، وه‌هه‌روه‌ها باسی گه‌وره‌یی پاداشی ئه‌و نویژکه‌رانه‌ده‌کن که‌به‌گهرمی ده‌چن بۆ نویژی جه‌ماعه‌ت، یاخو له‌کاتی خوشی و ناخوشیدا ده‌سنویژی تیرو ته‌سه‌ل ده‌گرن، یاخود چاوه‌نواپی نویژ ده‌کن نویژ له‌پاش نویژ، وه‌لحال هه‌رکه‌سی ناگاداری ئه‌م نویژانه‌به‌جوانی بکا ئه‌وه‌به‌خوشی ده‌ژی و به‌خوشی ده‌مری و وه‌که‌ئو رۆژه‌شی که‌له‌دایک ده‌بی ئاوا له‌گوناوه‌پاک ده‌بیته‌وه (ت-س/ح).

۳۳۸- عَنْ جَرِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً فَقَالَ: إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تَضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ فَإِنْ أَسْطَعْتُمْ أَلَّا تُغْلِبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا. فَافْعَلُوا. ثُمَّ قَرَأَ (وَسَبَّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ). رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۲).

(۲) بخاری. مواقیئ الصلاة: ۵۵۴، ۵۷۳، ۴۸۵۱، ۷۴۲۵، ۷۴۳۶. مسلم. صلاة: ۱۴۳۲، ۱۴۳۳. أبو داود. الرؤية:

۴۷۲۹، ۷۴۲۵. ترمذی. رؤية الله: ۲۵۵۱، ۱۷۷.

جہریر (خوای فی رازی بن) گوئی: شہوئیٰ لہ خزمہ تی حہ زہ تدا بویں (درویدی خوای لہ سہرین) تہ ماشایہ کی مانگی کردو فہرمووی: چوئن ئیستا کہ بہ ئاسانی و ئاسوودہیی ہہ مووتان ئہم مانگہ دہیین لہ قیامہ تیشا ئاوا خودای خوٹان دہیین، جا تا دہتوانن ئاگاداری نویژی بہ یانی و نویژی عہ سہرین و مہیان چوینن، چونکہ ئہم دوو نویژہ ہوئی چوونہ بہ ہہشت و دیتنی خودان ئینجا ئہم ئایہ تہی خویندہ وہ:

{وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا - ۱۳۰/۲۰}.

واتہ: بہ باشی ئاگاداری نویژی بہ یانی و نویژی عہ صر بکہن و ہہ میشتہ لہ ناو نویژدا سوپاس و ستایشی خودای خوٹان بکہن (ش/د/ت).
۳۳۹ - وللشیخین: مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ^(۳).

واتہ: حہ زہت (درویدی خوای لہ سہرین) دہ فہرمووی: (ہہرکہ سئی نویژی بہ یانی و عہ صر بکا دہچیٹہ بہ ہہشت (ش)).

۳۴۰ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَاتَلَهُ الْعَصْرَ فَكَأَمَّا وَتَرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۴).

ئیبینو عہ مہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: ہہرکہ سئی نویژی عہ صری بجئی و ہک ئہ وہ وایہ کہ مال و منالی بہ فیرو دابئی. (ش/د/ت).

۳۴۱ - عَنْ أَبِي الْمَلِیحِ قَالَ: كُنَّا مَعَ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي غَزْوَةٍ فِي يَوْمٍ ذِي غَيْمٍ فَقَالَ: بَكَّرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ فَإِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبَطَ عَمَلُهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

(۳) بخاری. مواقیت الصلاة: ۵۷۴. مسلم. صلاة: ۱۴۳۶.

(۴) بخاری. مواقیت الصلاة: ۵۵۲. مسلم. صلاة: ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸. أبو داود. وقت صلاة العصر: ۴۱۴.

(۵) بخاری. مواقیت الصلاة: ۵۵۲، ۵۹۴.

ئەبو مەلیح (خوای ئی رازی بن) گوتی: لە غەزاییکا روژیکی هەورە روژدا لەگەڵ بورەیدە دابوین، گوتی زوو نویژی عەصر بکەن، چونکە پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) دەفەرمووی: هەرکەسێ نویژی عەصر نەکا کردەوی ئەو بردەوی با (ب/ن).

٤٥) نویژی ناوەراست (هەلاتول وسطا) بریتییه لە نویژی عەصر:

الصلاة الوسطى هي العصر

٣٤٢- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْأَحْزَابِ شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى صَلَاةَ الْعَصْرِ مَلَأَ اللَّهُ بُيُوتَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا، ثُمَّ صَلَّاهَا بَيْنَ الْعِشَاءَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(١).

عەلی (خوای ئی رازی بن) گوتی: روژی غەزای خەندەق پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) فەرمووی: خودا خانەو گوپیان پربکا لە ناگر، بەهوی ئەوانەو نەمان پەڕتا کە نویژی ناوەراست بکەین کە بریتییه لە نویژی عەصر لە پاشان پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) لە ناوەندی نویژی شیوان و خەوتناندا نویژەکەوی عەصری کرد (ش/د/ت/ن).

٣٤٣- عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْغِفَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعَصْرَ بِالْمُخَمَّصِ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ عُرِضَتْ عَلَيَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيَّعُوهَا، فَمَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَ لَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَهَا حَتَّى يَطْلُعَ الشَّاهِدُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(٢).

ئەبو بەصری غیفاری (خوای ئی رازی بن) گوتی: لە موخەممەص پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) نویژی عەصری بە کۆمەڵی (بەجەماعەت) بو کردین و فەرمووی: لەپیش ئیوهدا ئەم نویژە دانرابوو لەسەر نەتەوکانی پیش

(١) بخاری. جهاد: ٢٩٣١، ٤١١١، ٤٥٣٣، ٣٦٩٦. مسلم. صلاة: ١٤١٩ - ١٤٢٥. أبو داود. صلاة العصر: ٤٠٩ ترمذی.

سورة البقرة: ٢٩٨٤. نسائي. صلاة العصر: ٤٧٢.

(٢) مسلم. صلاة: ١٩٢٤. نسائي. موافعيت: ٥٢٠.

ئیوہش، بہ لَام ثہوان فہرموشیان کردو خستیانہ پشت گوئ، جا لہ بہر
ئہوہ ئہوہی ئاگاداری ئہم نویژہ بکا لہ باتی پاداشتی دوو پاداشی بو
ہہیہ، وہ نویژی تر نییہ لہ دوایہوہ تا ئاستیرہ ہل دی (م/ن).

۳۴۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْوُسْطَى
صَلَاةُ الْعَصْرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۳).

عہدوللا (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی:
(صلاة الوسطی) نویژی ناوہ راست نویژی عہسرہ (ت-س/ص).

۴۶) حوکمی نویژنہ کەر: (حکم تارك الصلاة)

۳۴۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ
وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱).

جابر (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) دہ فہرمووی:
جیاوازی نیوانی پیاوی موسولمان و پیاوی بتپہرست و بی پروا نویژنہ کردنہ
(م/د/ت/ن).

۳۴۶ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا
وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ (۲).

بورہیدہ (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی:
جیاوازی نیوانی ئیمہو نیوانی ثہوان پہیمانی نویژکردنہ، جا ئہوہی نہیکا
بی گومان کافرو بی پروا دہ بی (ت-س/ص).

۳۴۷ - وَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَقِيقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنَ الْأَعْمَالِ تَرَكَهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصَّلَاةِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ (۳).

(۲) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۱) مسلم. إيمان: ۲۴۲. ترمذي. إيمان: بين الكفرو الإيمان/۲۶۸.

(۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۳) رواه الترمذي بسند مكوت عنه (شرحه).

عه بوللای کوپی شقیق (خوای فی رازی بن) گوتی: بیروباوه پی یارانای
موجه ممه د (دروودی خوای له سربین) وابوو نه کردنی نویژ نه بی نه کردنی هیچ
کاریکی تر به کوفر دانانری! (ت).

باسی دووهم: باسی کاتی نویژ، (نهم باسه دوو به شه):

۴۷) بهشی به کهم: کاتی کردنی نویژه فهرزه کان

(الباب الثاني: في المواقيت، وفيه فصلان): الفصل الأول: في مواقيت الصلاة)

۳۴۸- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَزَلَ
جِبْرِيلُ فَأَمَّنِي، فَصَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ
صَلَّيْتُ مَعَهُ يَحْسُبُ بِأَصَابِعِهِ خَمْسَ صَلَوَاتٍ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ قَالَ: بِهَذَا أُمِرْتُ.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۱).

ئهو مه سعوود (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه (دروودی خوای له سربین)
فهرمووی: جو برائیل هاته خواره وه بو ئه وهی که فیبری نویژم بکا، جا هر
نویژهی له کاتی خو یا به نویژییه که ی بو کردم، له پیشا نویژی نیوه پوم
له گهل کرد، له پاشان نویژی عه صریشم له گهل کرد، له پاشان نویژی
شیوانیشم له گهل کرد له پاشا نویژی خه وتنانیشم له گهل کرد، له پاشا نویژی
به یانیشم له گهل کرد. پیغه مبه (دروودی خوای له سربین) به په نجه کانی هر پینج
نویژه فهرزه کانی ژمارد... له گیرانه وهیه کا ئه م زیاده یه شی هیه: ئینجا
حه زره ت (دروودی خوای له سربین) فهرمووی: خودا فرمانی پیکردووم به کردنی ئه م
پینج نویژه له م پینج کاته دا (ش/د/ن).

۳۴۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَّنِي جِبْرِيلُ
(عَلَيْهِ السَّلَامُ) عِنْدَ الْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ فَصَلَّى الظُّهْرَ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا حِينَ كَانَ الْفَيْءُ

(۱) بخاری. مواقیات: ۵۲۱، ۲۲۲۱، ۴۰۰۷. مسلم. صلاة: ۱۳۷۸، ۱۳۷۹. أبو داود: مواقیات: ۲۹۴. نسائی. مواقیات:

مِثْلَ الشَّرَاكِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلَ ظِلِّهِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتِ الشَّمْسُ وَأَفْطَرَ الصَّائِمَ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ بَرَقَ الْفَجْرُ وَحَرَّمَ الطَّعَامَ عَلَى الصَّائِمِ. وَصَلَّى الْمَرَّةَ الثَّانِيَةَ الظُّهْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ لَوْقَتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلِهِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ لَوْقَتِهِ الْأَوَّلِ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ ثُمَّ صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ أَسْفَرَتِ الْأَرْضُ ثُمَّ التَّفَتَ إِلَى جِبْرِيلَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ هَذَا وَقْتُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِكَ. وَالْوَقْتُ فِيمَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقَّتَيْنِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۲).

ٹیبنو عہباس (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: جوہرائیل (درویدی خودای نیی) دوو روژ لہکن کہعہ بہرنویژئی نویژہکانی بو کردم، لہ روژئی یہکہما ئەوکاتہ بہرنویژئی نویژئی نیوہپووی بو کردم کہسیبہر بہقہد قہیتانی دہبی واتہ: خوہ بہ دیمہن لہناوہپراستی ئاسمان لای دابوو، وہ سیبہری تاقی ئیوارہ بہحال لہ زیادی بوو، وہ ئەو کاتہ بہر نویژئی نویژئی عہصری بو کردم کہ سیبہری ہموو شتی بہقہد خوئی دہبی، وہ ئەو کاتہ بہر نویژئی نویژئی شیوانی بو کردم کہ خوہ ئاوا دہبی و روژووہوان روژوو دہشکینئی، وہ ئەو کاتہ بہرنویژئی نویژئی خہوتنانی بو کردم کہ سوورایی کہناری ئاسمان گوم دہبی، وہ ئەوکاتہ بہرنویژئی نویژئی بہیانی بو کردم کہ شہبہق دہداو خوہاک لہ روژووہوان یاساخ دہبی، بہلام لہ روژئی دووہما ئەوکاتہ نویژئی نیوہپووی بو کردم کہ سیبہری ہموو شتی بہقہد خوئی دہبی، کہ دہق دہکاتہ کاتی نویژئی عہصری روژئی یہکہم، وہ ئەو کاتہ نویژئی عہصری بو کردم کہ سیبہری ہموو شتی دووچار بہقہد خوئی دہبی، وہ نویژئی شیوانی لہکاتی پیشووی خویدا بو کردمہوہ، وہ ئەو کاتہ نویژئی خہوتنانی بو کردم کہ سیبہکی شہو دہپوا، وہ ئەوکاتہ نویژئی بہیانی بو کردم کہ سہرزہوی رووناک دہبیٹہوہ کہناری روژہلات

زهرده‌لده‌گه‌پښ، ئینجا جوبرائیل (دبرودی خوی له‌سهرین) رووی تی کردم و
 فهرمووی: نهی موچه‌مه‌د نه‌مانه کاتی نویژ پیغه‌مبه‌رانی پیش تو بوون،
 وه‌کاتی نویژ توش له‌ناوه‌ندی نه‌م دوو کاته‌دایه که دویښی و نه‌مپو
 نییشانتم دا (ت/د/ن-س/ص).

۳۵۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُمِّلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ) عَنْ وَقْتِ الصَّلَوَاتِ فَقَالَ: وَقْتُ صَلَاةِ الْفَجْرِ مَا لَمْ يَطْلُعْ قَرْنُ الشَّمْسِ الْأَوَّلُ
 وَوَقْتُ صَلَاةِ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ عَنْ بَطْنِ السَّمَاءِ مَا لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ
 صَلَاةِ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفُرْ الشَّمْسُ وَيَسْقُطْ قَرْنُهَا الْأَوَّلُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ إِذَا
 غَابَتِ الشَّمْسُ مَا لَمْ يَسْقُطِ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ. رَوَاهُ
 الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۳).

عه‌بدوللای کوری عه‌مر (خوی ن‌رازی بن) گوتی: بو کاتی نویژه فهرزه‌کان له
 پیغه‌مبه‌ریان پرسى (دبرودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: کاتی نویژ به‌یانی له
 شه‌به‌قه‌وه‌یه تا خور له‌ناسووه سهره‌لده‌داو گوشه ده‌کیشتی، وه کاتی
 نویژ نیوه‌پو ده‌ست پی ده‌کا له‌و کاته‌وه که خورلا‌ده‌دا له‌ناوه‌راستی
 ناسمان وه ده‌میښی تا نویژ عه‌صر دادی، وه کاتی نویژ عه‌صر ده‌ست
 پی‌ده‌کا له‌و کاته‌وه که سیبه‌ری هه‌موو شتی به‌قه‌د خوی ده‌بی، وه ده‌میښی تا
 خور زهرده‌لده‌گه‌پښ، تا کاتی زهرده‌په‌ر، وه کاتی نویژ شیوان (که خور
 ناوابو) ده‌ست پی ده‌کا، وه ده‌میښی تا سووری که‌ناری ناسمان گوم ده‌بی،
 وه کاتی نویژ خه‌وتنان له‌م کاته‌وه ده‌ست پی ده‌کا وه تا نیوه‌شه‌و ده‌میښی
 (م/د/ت/ن).

۳۵۱- وَسُمِّلَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ صَلَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: كَانَ
 يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْهَاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ حَيَّةً، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجَبَتْ، وَالْعِشَاءَ إِذَا
 كَثُرَ النَّاسُ عَجَلًا، وَإِذَا قَلُّوا آخَرَ، وَالصُّبْحَ بَقَلَسٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

(۳) مسلم. صلاة: ۱۲۸۴، ۱۲۸۵. أبو داود. مواقيت: ۲۹۶. نسائي. مواقيت: ۵۲۱.

(۴) بخاري. مواقيت: ۵۱۰، ۵۱۵. مسلم. مساجد: ۶۴۱ (تجريد البخاري/۱) - ۳۲۲.

له جابیریان پرسسی (خوای ئی رازی بئ) پیغهمبهر (دروودی خوای لهسربین) له چ کاتیکا نویژهکانی دهکرد؟ گوتی: له قرچهی گهرمای نیوهپوډا نویژی نیوهپووی دهکرد، که نویژی عهصریشی دهکرد خور هیشتا به گوربوو، که خوریش ئاوا دهبوو نویژی شیوانی دهکرد، نویژی خهوتنانیش نهگهر خه لکه که زور بوونایه، زو به زوو دهیکرد، به لام نهگهر نویژ که رهکان کهم بوونایه درهنگ دهیکرد، به تاریکو لیله کهش نویژی به یانی دهکرد. (ش/د/ن).

۳۵۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي الصُّبْحَ، فَيَنْصَرِفُ النِّسَاءُ مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ، مَا يُعْرِفْنَ مِنَ الْفَلَسِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: گه ئی جار وا دهبوو که پیغهمبهر (دروودی خوای لهسربین) نویژی به یانی بو دهکردین ئیتر ژنان چاروکه و شالینهکانیان دهپیچا له خویانه وه دهگه رانه وه بو ماله وه، که چی هیشتا له ریگه له بهر تاریکو لیله که کهس نهیده ناسینه وه. (ش/د/ت/ن).

۳۵۳- عَنْ أَبِي بَرزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي الصُّبْحَ وَأَحَدًا يُعْرِفُ جَلِيسَهُ، وَيَقْرَأُ فِيهَا مَا بَيْنَ السَّتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۶).

ئهبو بهرزه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاران پیغهمبهر (دروودی خوای لهسربین) کاتێ که له نویژی به یانی دهبوو بهری دنیا رووناک دهبوو به رهنگیکی وا که هاو نیشین خومان دهناسیی وه به لام له سه رهتای نویژ دابه ستنه وه نه مان دهناسیی وه وه پیغهمبهر (دروودی خوای لهسربین) دهووری شهست تا سه د ئایه تی تیا دهخویند (ش/د/ن).

(۵) بخاری. اذان: ۸۶۷ مسلم. صلاة: ۱۴۵۵ - ۱۴۵۷. أبو داود. وقت الصبح: ۴۲۳. ترمذی. تغلیس الفجر: ۱۵۲ نسائی. مواقیط: ۵۴۴.

(۶) بخاری. مواقیط: ۵۴۱، ۵۴۷، ۵۶۸، ۵۹۹، ۷۷۱. مسلم. صلاة: ۱۴۶. أبو داود. ۳۹۸، ۴۸۴۹. نسائی. وقت الظهر: ۴۹۴، ۵۲۴، ۵۲۹.

۳۵۴- وَلِأَصْحَابِ السَّنَنِ: أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَكْبَرُ لِلْأَجْرِ^(۷).

پیغهمبهر (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌فهرموئ: که به‌ری دنیا روژن بو‌هوه
ئه‌وسا نویژی به‌یانی بکه‌ن، چونکه ئه‌وه پاداشی گه‌وره‌تره (د/ت/ن-
س/ص).

۳۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اشْتَدَّ
الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ وَاشْتَكَّتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا عَزَّ
وَجَلَّ فَقَالَتْ: يَا رَبِّ أَكَلَّ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِتَفْسِينِ نَفْسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفْسٍ فِي
الصَّيْفِ، فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهِرِيرِ. رَوَاهُ
الْخَمْسَةُ^(۸).

ئه‌بو هورهیره (خوی ئی رازی بئ) گوئی: پیغهمبهر (دروودی خوی له‌سهرین)
ده‌فهرموئ: که گه‌رما داهات به‌فینکی نویژی نیوه‌پۆ بکه‌ن و ماوه‌یی دوی
بخه‌ن له‌ قرچه‌ی گه‌رمای نیوه‌پۆدا مه‌یکه‌ن چونکه‌ قرچه‌ی گه‌رما له‌ هالاوی
ناگری دۆزه‌خه، ناگر له‌لای خودا سکا‌لای له‌ حالای خوی کردو گوئی: ئه‌ی
په‌روه‌ردگارم! ناوسکی خۆم خواردۆته‌وه‌و له‌ناو خۆما په‌نگم خواردۆته‌وه‌و
پشوو‌یه‌کم بده‌ری جا خودا ریگه‌یدا که دوو هه‌ناسه‌ بدا، هه‌ناسه‌یی له‌
زستانا و هه‌ناسه‌یی له‌ هاوینا جا قرچه‌ی گه‌رمای هاوین و ته‌شقی سه‌رمای
زستان (که ئیوه‌ هه‌ستیان پئ ده‌که‌ن) بری‌تین له‌و دوو هه‌ناسه‌یه
(ش/د/ت/ن).

۳۵۶- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ قَدَرُ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصَّيْفِ ثَلَاثَةَ أَقْدَامٍ إِلَى خَمْسَةِ أَقْدَامٍ وَفِي الشِّتَاءِ خَمْسَةَ أَقْدَامٍ إِلَى
سَبْعَةِ أَقْدَامٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۹).

(۷) رواه أصحاب السنن بسند صحيح (شرحه).

(۸) بخاري. مواقيت: ۵۲۷، مسلم. صلاة: ۱۴۰۰. أبو داود. وقت صلاة الظهر: ۴۰۱. ترمذي. تأخير
الظهر: ۱۵۸.

(۹) لم يذكر الشارح نسبة الحديث ودرجته (مترجم).

ئیبنو مهسعوود (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) له هاوینا نه‌وکاته نویژی نیوه‌پووی ده‌کرد که سیبهر له سئ پیوه تا پینج پی دادی، له زستانیشدا نه‌وکاته نویژی نیوه‌پووی ده‌کرد که سیبهر له پینج پیوه تا حوت پی دادی (د/ن).

۳۵۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي الْعَصْرَ ثُمَّ يَذْهَبُ الدَّاهِبُ مِنَّا إِلَى قُبَاءٍ فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱۰).

ئه‌نه‌س (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران له‌کاتی پیغهمبه‌ر خویدا (درویدی خوای له‌سهرین) که نویژی عه‌صرمان ده‌کرد هه‌مان بوو له‌پاش نویژکردن ده‌چوو بوو قوبا، که ده‌گه‌یشته نه‌وی هیشتا خو‌ر به‌رز بوو (ش/د/ن).

۳۵۸- عَنْ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَغْرِبَ إِذَا تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱۱).

سه‌له‌مه (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (درویدی خوای له‌سهرین) نه‌وکاته نویژی شیوانمان ده‌کرد که خو‌رئاوا ده‌بی (ش/د/ت).

۳۵۹- وَلِلثَّلَاكَةِ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَغْرِبَ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيَنْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ^(۱۲).

رافعی کوپی خه‌دیج (خوای فی رازی بن) گوتی: نه‌وسا له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (درویدی خوای له‌سهرین) که نویژی شیوانمان ده‌کردو ده‌گه‌پاینه‌وه بوو شوینی خو‌مان هیشتا دنیا نه‌وه‌نده رووناك بوو شوینی ده‌مه تیرمان ده‌بینی، که ده‌مان ته‌قان ده‌مان بینی له‌کوئی ده‌دا له‌زه‌وی (ش/د).

۳۶۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَّرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ صَلَّى ثُمَّ قَالَ: قَدْ صَلَّى النَّاسُ وَنَامُوا، أَمَا إِنَّكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا

(۱۰) بخاری. موافقت: ۵۵۰. نسائی: ۵۰۵. مسلم. صلاة: ۱۴۰۹.

(۱۱) بخاری. موافقت: ۵۶۱. مسلم. مساجد: ۱۴۲۸. أبو داود: ۴۱۷. ترمذی: ۱۶۴.

(۱۲) بخاری. موافقت: ۵۵۹. مسلم: ۱۴۲۹.

اَنْتَظَرْتُمُوهَا. فِي رَوَايَةٍ: لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَيَّ اُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ اَنْ يُصَلُّوهَا هَكَذَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَيَّ اُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ اَنْ يُؤَخِّرُوا الْعِشَاءَ إِلَى ثَلَاثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِهِ^(۱۳).

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) گوئی: شەوی پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربە) نویژی خەوتنانی دواخست، لە نیوەشەوا کردی، کە لەنویژ بوو فەرمووی: خەلکی تر نویژی خۆیان کردو نوستن، بەلام ئیوە ئەوەتی چاوەنواپی نویژ دەکەن بە نویژ بوتان حلیبە. لە گیرانەوێهەکا: مەبادا زەحمەتی ئۆمەتەم بدهم ئەگینا دەمگوت پێیان کە ئیستا ئەم نویژە بکەن (ش/د/ت) گفته (لەفظ) ی تیرمیزی ئاوايە: نەبادا ئۆمەتەم تووشی زەحمەت و رەنج بکەم ئەگینا فەرمانم پێ دەکردن کە نویژی خەوتنان درەنگ بکەن، تا سێ یەکی شەو یا تا نیوەی شەو دواي بخەن!

۳۶۱- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَاتِّرْمِذِيُّ^(۱۴).

ئەو بەرزە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربە) ئەم دوو شتە ی پێ ناخۆش بوو.

یەكەم: نووستن لە پیش نویژی خەوتنانا

دووهم: قسەکردن لەپاش نویژی خەوتنان (ش/ت).

۳۶۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَهُ: يَا عَلِيُّ ثَلَاثٌ لَا تُؤَخَّرُهَا: الصَّلَاةُ إِذَا آتَتْ وَالْجَنَازَةُ إِذَا حَضَرَتْ وَالْأَيُّمُ إِذَا وَجَدَتْ لَهَا كُفُؤًا^(۱۵).

عەلی (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربە) پێی فەرمووم: ئەو ی عەلی! ئەم سێ شتە دوامەخە: نویژ کەبوو تازوو بیکە ی کەمە، تەرمیش

(۱۳) بخاری. مواهیت: ۵۶۹، ۵۷۱، ۷۲۳۹، ۵۷۲، ۶۰۰، ۶۶۱، ۸۴۷، ۵۸۶۹، مسلم: ۱۴۴۴ - ۱۴۴۷. نسائی: ۵۲۱۷.

أبو داود: وضوء: ۱۹۹.

(۱۴) بخاری. مواهیت: ۵۴۱، ۵۴۷، ۵۶۸، ۵۹۹، ۷۷۱. مسلم. مساجد: ۱۴۶۰ - ۱۴۶۲.

(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

که نامادهبوو تا زوو بینیزیت درهنگه ژنی بی میردیش که هاوتای خوئی دهست کهوت تا زووتر بیدهی بهشوو درهنگه (ت-س/ح).

۳۶۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوَقْتُ الْأَوَّلُ مِنَ الصَّلَاةِ رِضْوَانُ اللَّهِ وَالْوَقْتُ الْآخِرُ عَفْوُ اللَّهِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱).

نیینو عومهر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: کردنی نویژ له سهرهتای کاتی خوئا هوئی رهزامهندی خودایه، وه له دواکاتیا هوئی لی بووردنی خودایه (ت-سند غریب).

۴۸) ههر نویژی (له کاتی خوئا) فریای رکاتیکی بکهوی نهوه فریای هه مووی دهکهویت: (تدرك الصلاة بإدراك ركعة)

۳۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصُّبْحِ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَذْرَكَ الصُّبْحَ، وَمَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَذْرَكَ الْعَصْرَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

له نهبو هورهیرهوه (خوای فی رازی بن) له پیغه مبههوه (دروودی خوای له سهرین) دهفهرمووی: ههرکهسی فریای یهک رهکاتی نویژی بهیانی بکهوی له پییش خورکهونتا نهوه فریای نویژی بهیانی به تهواوی دهکهوی به مهعنا به حازری دهیکا نهک بهقهزا وه ههرکهسی فریای رکاتیکی نویژی عهصر بکهوی له پییش خورئاوابوونا نهوه فریای نویژی عهصر به تهواوی دهکهوی (ش/د/ت/ن).

۳۶۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَذْرَكَ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۱) بخاري: ۵۸۰. مسلم: ۱۲۷۰. أبو داود: ۱۱۲۱. نسائي: ۵۵۲.

(۲) بخاري: ۵۸۰. مسلم: ۱۲۷۰. أبو داود: ۱۱۲۱. نسائي: ۵۵۲.

دیسان له وه وه له پیغه مبهروه (دروودی خوی له سرین) ده فهرموئ: هه رکه سی
(له هه نووژئ) به یه رکاتیا بگا ئه وه به نووژ به هه موویا گه یشتووه
(ش/ن). واته نووژ که ی به حازر حسیب ده کری.

٤٩) به هانه ی رهوای نووژ: (أعذار الصلاة)

٣٦٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ، أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(١).

ئهنه س (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سرین) ده فهرموئ:
هه رکه سی، هه نووژئکی له بیرچوو له کاتی خویا نه یکرد با هه کاتی یادی
که و ته وه ئه و کاته بیکا، ئیتر جگه له مه بریتی (که فارهت) ی تری نیه ئه و ته
خودا ده فهرموئ: {أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي - ١٤/٢٠}. واته: به تایبه تی ئاگاداری
نووژ که ت بکه و له له کاتی خویا بیکه بو یادکردن و ناوبردن من
(ش/د/ت/ن).

٣٦٧- وَلِئْسَلَمْ: إِذَا رَقَدَ أَحَدُكُمْ عَنِ الصَّلَاةِ أَوْ غَفَلَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ - أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي^(٢).

ئهنه س (خوای ئی رازی بن) گوئی: هه زرهت (دروودی خوی له سرین) ده فهرموئ:
ئه گه ر یه کیکتان له کاتی نووژدا خه و تبوو یا له بیر ی چوو نووژ بکا ئه وه هه
کاتی بیر ی که و ته وه یا له خه و هه لسا با ئه و ده مه ئه و نووژ بکا، چونکه خودا
ده فهرموئ:

{أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي - ١٤/٢٠} (م).

٣٦٨- عَنْ عَمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي مَسِيرٍ لَهُ، فَنَامُوا عَنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ فَاسْتَيْقَظُوا بِحَرِّ الشَّمْسِ فَقَالَ: عَلَيْهِ الصَّلَاةُ

(١) بخاری. ٥٩٧. مسلم: ١٥٦٤ - ١٥٦٧. أبو داود: ٤٤٢. ترمذی. ١٧٨.

(٢) مسلم: ١٥٥٨، ١٥٦٧.

وَالسَّلَامُ: تَنَحَّوْا عَنْ هَذَا الْمَكَانِ ثُمَّ أَمَرَ بِإِلَاءٍ فَأَذَّنَ ثُمَّ تَوَضَّأُوا وَصَلُّوا رَكَعَتِي الْفَجْرِ ثُمَّ أَمَرَ بِإِلَاءٍ فَأَقَامَ الصَّلَاةَ فَصَلَّى بِهِمْ صَلَاةَ الصُّبْحِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالشَّيْخَانُ^(۳).

عیمرانی کوپی حوصهین (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) لهسهفهریکا دهبی، بو نویژی بهیانی خهویان نِ دهکهوئی، که خهبره دهبنهوه ههتاو گهرم دهبی، جا پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) دهفهرموی: لهم جیگایه بگوینزهوه چونکه ئیره شهیتانی لییه، که لهوئی گوینزایانهوه ئهوجا پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) به بیلالی فهرموو، بانگ بلئی: جا بیلال بانگیدا، ئینجا دهسننویژیان گرت و دوو رکاته سوننهتهکهی بهیانینیان کرد، ئینجا فهرمانی کرد بهبیلال قامهتی کرد، ئینجا پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) نویژی بهیانی به کوهمل (به جهماعهت) بو کردن (د/ش).

۳۶۹- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَّرُوا لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَوْمَهُمْ عَنْ الصَّلَاةِ فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِلَّا مَا التَّفْرِيطُ فِي الْقِطْطَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئهبو قهتاده (خوای نِ رازی بن) گوتی: گوتیان به پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) که جارو بار لهکاتی نویژا خهومان نِ دهکهوئی و خهبرمان نابیتتهوه لهکاتی خویا بیکهین؟ فهرمووی: خهوقهیدی نیه بهلام ئهوهی قهیدی ههیه کاتی بهخهبر بوونه (ت/م/د).

۳۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِالْمَدِينَةِ سَبْعًا وَكَمَانِيَا الظُّهْرِ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَلَفْظُ مُسْلِمٍ جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِالْمَدِينَةِ فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا مَطَرٍ قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا أَرَادَ إِلَى ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرَادَ أَلَّا يُخْرِجَ أُمَّتَهُ^(۵).

(۳) بخاری. مناقب: ۳۵۷۱. مسلم. مساجد: ۱۵۶۱.

(۴) مسلم: ۱۵۶۰.

(۵) بخاری. ۵۴۳، ۵۶۲، ۱۱۷۴. مسلم: ۱۶۳۲، ۱۶۳۱. أبو داود: ۱۲۱۱. ترمذی: ۱۸۷ نسائی: ۶۰۱.

ئیبینو عہباس (خوای نِ رازی بِن) گوتی: جاره جاره پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) لہ مہدینہ نوپڑی نیوہروو عہصری کو دہکردہوہو بہجہمع. ہہشت رکاتی دہکرد، بہ دوو سلاو، ہہروہا شیوان و خہوتنانیشی کو دہکردہوہو بہجہمع حہوت رکاتی دہکرد بہ دوو سلاو. (ش/د/ت/ن) گفتہی موسلیم: (پروکہی لہ نوورین) ئاواہ: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) جاری لہ شاری مہدینہ نوپڑی نیوہروو عہصری کوکردہوہو بہ جہمع کردنی، ہہروہا نوپڑی شیوان و خہوتنانیشی کوکردہوہو ئہوانیشی بہ جہمعکرد، ئہو رورہش پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) نہ لہ سہفہردا بوو، وہ نہترسی دوزمنی ہہبوو، وہ نہباران بوو، عہرزی ئیبینو عہباس دہکەن: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) لہبہر چی ئاواہ کردوہو؟ دہلئ: مہبہستی ئہوہ بووہ کہ ئومہتی تووشی نارہحہتی نہکا.

۳۷۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ جَمَعَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عَذْرِ فَقَدْ أَتَى أَبَا مِنْ أَبْوَابِ الْكِبَائِرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابِيهَقِي وَالحَاكِمُ.^(۶)

دیسان لہوہوہ لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوای لہسربین) دہفہرموی: ہہرکەسی (بہبی بہہانہیہکی رہوا) دوو نوپڑ کوہکاتہوہ بہ جہمع بیان کات بیگومان کہ ئہوہ بابہتی لہ بابہتہکانی گوناہہ گہورہکانی کردوہو (تیرمیزی/ بہیہقی/ حاکم - رەحمەتی خودایان لیبین).

۵۰) بەشی دووہم: ئەو کاتە تایبەتیانەیی کە نوپڑی سوننەتیان تیا باش نیە

الفصل الثاني: في الأوقات المنهي عن النافلة فيها

۳۷۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدَ عِنْدِي رَجُلٌ مَرَضِيئُونَ وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمُرٌ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَشْرِقَ الشَّمْسُ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ.^(۱)

(۶) رواه الحاكم في المستدرک، فيه حنش وهو ثقة (شرحه).

(۱) بخاري: ۵۸۱. مسلم: ۱۹۱۸. أبو داود: ۱۲۷۶. ترمذي: كراهية الصلاة بعد العصر: ۱۸۲. نسائي: ۵۶۱.

ئیبینو عه‌باس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: چهن پیاوچاکئی که یه‌کیکیان عومه‌ربوو، که به‌لامه‌وه نه‌و له هه‌موویان په‌سه‌ند تریوو، شایه‌تییاندا له‌لام و گوتیان: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) له‌پاش کردنی نویژی به‌یانی تا خۆره‌هل ده‌هات، ریگه‌ی کردنی نویژی سونه‌تی نه‌ده‌دا، هه‌روه‌ها له‌پاش کردنی نویژی عه‌صریش ریگه‌ی کردنی نویژی سونه‌تی نه‌ده‌دا تا خۆر ئاوا ده‌بوو (ش/د/ت/ن).

۳۷۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَحْرَوْا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بِقَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخْرُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَرْتَفِعَ وَإِذَا غَابَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخْرُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَغِيبَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

ئیبینو عومه‌ر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌کاتی خۆرکه‌وتن و خۆر ئاوا‌بوونا نویژ مه‌که‌ن، چونکه‌ خۆر له‌وکاته‌دا شه‌یتان و ده‌سته‌ی شه‌یتان ده‌وری ئی ده‌ده‌ن و چاوه‌پروانی کوپ‌ن‌ووش بردنی خۆر په‌رسته‌کان ده‌که‌ن بۆ خۆر، تا به‌ دیمه‌ن کوپ‌ن‌ووش و سه‌جده‌که‌ بۆ ئه‌وان بئ. له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: که‌ خۆر له‌ ئاسۆوه‌ سه‌ری کیشا ئیتر نویژ مه‌که‌ن تا به‌قه‌د رمیک به‌رز ده‌بیته‌وه، که‌ نووکی خۆریش ئاوا‌بوو ئیتر نویژ مه‌که‌ن تا به‌ته‌واوی ئاوا ده‌بی (ش/ن).

۳۷۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ؟ قَالَ: جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الصُّبْحَ ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَتَرْتَفِعَ قَيْسَ رُمُحٍ أَوْ رُمَحَيْنِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَتُصَلِّيَ لَهَا الْكُفَّارُ ثُمَّ صَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى يَغْدَلَ الرُّمْحُ ظِلَّهُ ثُمَّ أَقْصِرْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسَجَّرُ وَتُفْتَحُ أَبْوَابُهَا فَإِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ، ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَيُصَلِّيَ لَهَا الْكُفَّارُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

(۲) بخاري. ۵۸۲، ۵۸۵، ۵۸۹، ۱۱۹۲، ۱۶۲۹، ۲۲۷۳، ۵۸۲، ۲۲۷۲، مسلم: ۱۹۲۲، نسائي: ۵۷۰.

(۳) مسلم: ۱۹۲۷.

عومری کوپی عه بهسه (خوای ئی رازی بی) گوتی: گوتم: ئهی پیغه مبهری خودا! چی کاتیکی شه و دووعا و نزاو په رستش با شتر گیرا ده بی؟ فه رمووی: نیوهی دووه می شه و بکه به سی به شه وه، به شی ناوه راستی، ئیتر چه نی ئاره زوو ده که ی نویژ بکه، چونکه نویژی ئه م کاته فریشته دینه دیاری و ته ماشای ده که ن و پاداشه که ی ده نووسن، ئیتر هه رنویژ بکه تا نویژی به یانی ده که ی ئه و جا وازیینه تا خور ده که وئ و به قه د رمیک یا دوو رم به رز ده بیته وه، چونکه خور که هه لدئ له نیوانی دوو شاخه ی شه ی تانه وه هه لدئ و بی پرواکان له و ده مه دا کوپنووشی بو ده بن، له پاشان چه نی حه ز ده که ی نویژ بکه، چونکه نویژ له و کاته دا فریشته دینه دیاری و ته ماشای ده که ن و پاداشه که ی ده نووسن، ئیتر هه رنویژ بکه تا سیبهری رم به قه د خوئی ئی و یه ک تو سقال له ه یچ لایه که وه سیبهری نامینی ئه و جا وازیینه، چونکه له و کاته دا دوزه خ وه ک ته ندوور داده خری و جوش ده سه نی و ده رگاکانی ده کرینه وه، به لام که خور لایدا له ناوه راستی ئاسمان ئیتر چه نی ئاره زوو ده که ی نویژ بکه، چونکه نویژی ئه و کاته فریشته دینه دیاری و ته ماشای ده که ن، ئیتر هه ر نویژ بکه تا نویژی عه صر ده که ی، ئه و جا وازیینه تا خور ئاوا ده بی، چونکه خور که ئاوا ده بی له نیوانی دوو شاخه ی شه ی تانه وه ئاوا ده بی و بی پرواکان له و کاته دا کوپنووشی بو ده بن (م/د/ن/ن).

۳۷۵- وَالْأَبْي دَاوُدَ وَالْبَيْهَقِي: كَرَّةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصَّلَاةَ نِصْفَ النَّهَارِ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسَجَرُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ^(۴).

گوتی: پیغه مبهر (درویدی خوای له سه رب) نویژ کردنی له ناوه راستی روژدا پی ناخوش بوو جگه له روژی هه ینی، چونکه هه موو روژی له ناوه راستی روژدا دوزه خ داده خری و جوش ده سه نی ته نیا روژی هه ینی نه بی (د/به یه قی).

۳۷۶- وَلِلنَّسَائِي: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةً سَاعَةً شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ^(۵).

(۴) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

گوتی: پیغمبر (درویدی خوائی لہسریں) فرموی: ئہی نہ تہوہی
عہ بدومہ ناف! ہر کہ سئی لہ ہر کاتیکا چ بہ شو چ بہ روژ دہیہ وی تہ وافی
ئہم مالی خودایہ بکا یا نویژی تیا بکا ریگہی ئی مہ گرن و تہ وافی کابہ و
نویژی ناو بہیت لہ ہموو کاتیکا دروستہ (ن).

۳۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

ئہبو ہورہیرہ (خوائی ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خوائی لہسریں)
فرموی: کہ نویژی فہر دابہ ستر ئیتر جگہ لہ نویژہ فہر زہ کہ ہیچ نویژیکی
تر دروست نیہ (م/د/ت/ن).

(۵۱) باسی سیئہم: باسی مہرجہ کانی نویژ

الباب الثالث: في شروط الصلاة

۳۷۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۱).

عہلی (خوائی ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خوائی لہسریں) دہ فرموی: قہ لہم
لہ سہر ئہم سئی کہ سہ ہلگیراوہ: لہ سہر خہ وتوو تا خہ بہری دہ بیئتہ وہ، لہ سہر
مندال تا شہیتانی دہ بی، لہ سہر شیئت تا دیتہ وہ ہوش خوی (د/ن/حاکم: ح/ص).

۳۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَرَضَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ فِي الْقِتَالِ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجْزِنِي وَعَرَضَنِي يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي. قَالَ: نَافِعٌ: فَقَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَهُوَ يَوْمَئِذٍ خَلِيفَةٌ فَحَدَّثْتُهُ بِهَذَا فَقَالَ: إِنَّ هَذَا لَحَدٌّ بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ. فَكُتِبَ إِلَيَّ

(۵) سکت عن درجہ الشارح (مترجم).

(۶) مسلم. ۱۶۴۲. أبو داود: ۱۲۶۶.

(۱) حدیث صحیح عنہ الحاکم (المترجم).

عُمَالِهِ أَنْ يَفْرِضُوا لِمَنْ كَانَ ابْنُ خَمْسٍ عَشْرَةَ سَنَةً وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَاجْعَلُوهُ فِي الْعِيَالِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ٹیبنو عومہر (خوای نِ رازی بن) گوتی: روژی غہزای ئوحد چوارده سال بووم پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) تہماشای کردم تا بزانی بہ کہلکی جہنگ دیم یانا بہ لام لہبہر بچووکی تہمہنم بہ گہندی نہکردم، وہ لی روژی غہزای خہندہق پازدہسال بووم، پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) بو ہہمان مہبہست تہماشای کردم و ریگہی غہزاکردنی دام. نافع گوتی: عومہری کوپی عہبدولعہزیز جینشین (خہلیفہ) بوو چووم بو سہردانی و ئہم فہرمودہیہم بو گیرایہوہ، جا عومہر گوتی: ئہم سہرگوروشتہیہ رادہی جیاکردنہوہی بچووک و گہورہیہ لہ یہکتری، جا بویہ نامہی نووسی بو سہرکارہکانی: کہ ئہوہی تہمہنی پازدہ سالی تہواوہ بہشی بو دانی و لہ خیرو لہشہردا بہ پیاو ی تہواو حلیبی بکہن، ئہوہشی تہمہنی لہوہ کہمتر بی دایبنین بہ (وردہ) خیزان و لہچاک و لہ خراپا حالی حالی منالہ (ش/د/ت/ن).

۳۸۰- عَنْ سَبْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مُرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ وَإِذَا بَلَغَ عَشْرَ سِنِينَ فَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا. زَادَ فِي رَوَايَةٍ: وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

سہبرہ (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) دہفہرموی: منال کہ بوو بہ حہوت سال ئیتر نویر پی بکہن، وہ کہ بوو بہ دہسال ئہگہر بہ پی گوتن نہی کرد لی بدهن لہسہری لہ گیرانہوہیہکا ئہمہی پترہ: جیگہی خہویان بو جیا بکہنہوہ بہیہکہوہ مہیانخہوینن مہبادا خوویان خراپ بیی (د/ئہحمہد/ت-س/ص).

(۲) مسلم. ۴۸۱۴، ۴۸۱۵. أبو داود: ۴۴۰۷.

(۳) بسند صحیح (شرحہ).

۵۲) پاکو خاوینیسی (له شو بهرکو جینگه) له مهرجه کانی نویژه: (الطهارة) ۳۸۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهُورٍ وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱).

ئيبينو عومهر (خاویان ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) ده فهرموئ: خودای گه وره نه نویژ به بی ده سنوئژو پاکو گيرا ده کاو نه خیر له گزی و دزی قه بوول ده کا (م/د/ت/ن).

۳۸۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطَّهْرُ وَتَحْرِئُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۲).

علی (ره زای خودای لیبی) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) ده فهرموئ: کلیلی نویژ پاکیبیه، وه قفلدانی نه لاهو نه کبه ری نویژ دابه ستنه، وه کر نه وهو ته واو بوونی سه لام دانه وهیه (د/ت/حاکم/ص).

۳۸۳- (ب - ۱ ز - ۲۳ ژماره: ۱/۱۷۰) (۳).

۳۸۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ إِذْ خَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَنْ يَسَارِهِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ الْقَوْمُ أَلْقَوْا نِعَالَهُمْ فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاتَهُ قَالَ: مَا حَمَلَكُمُ عَلَى إَلْقَائِكُمْ نِعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ أَلْقَيْتَ نَعْلَكَ فَأَلْقَيْنَا نِعَالَنَا، فَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا قَدْرًا أَوْ أَذَى وَقَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلْيَنْظُرْ فَإِنْ رَأَى فِي نَعْلَيْهِ قَدْرًا أَوْ أَذَى فَلْيَمْسَحْهُ وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالحَاكِمُ (۴).

ئهبو سعید (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) جاری نویژ ده کرد بو هاوریکانی، له پر له ناو نویژه کهیدا پیلاوه کانی خوی

(۱) مسلم: ۵۲۴، ترمذی.

(۲) صحیح عند الحاکم (مترجم).

(۳) سبق تخريجه فی رقم: ۱۶۹/۱.

(۴) بسند صالح (شرحه).

(۱) بخاری: ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳.

خودادایه، که وابوو ئیتر ئیوهش ئامان و پهیمانی خودا ببهنه سهرو، ناپاکی لهو موسولمانه مهکهن (ب/ن).

۳۸۷- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا، ثُمَّ صَرَفْنَا نَحْوَ الْكَعْبَةِ. رَوَاهُ الْخُمْسَةَ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ.^(۲)

بهراء (خوای ن رازی بئ) گوئی: تا شازده مانگ یا تا چهقده مانگ (لهمه دینه) له گهل پیغه مبهه خویدا (دروودی خوای لهسربئ) نویژمان بهرهو (بیت المقدس) دهکرد، له پاشان بهفهرمانی خودا له نیوژداو لهو تاعه تانهدا کهروو دهکریته رووکه، روومان کرده کهعبه (ش/ت/ن).

۳۸۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ: بَيْنَمَا النَّاسُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ بَقَاءٍ إِذْ جَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةَ. وَقَدْ أُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْكَعْبَةَ فَاسْتَقْبَلُوهَا. وَكَانَتْ وُجُوهُهُمْ إِلَى الشَّامِ فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكَعْبَةِ. رَوَاهُ الْخُمْسَةَ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ.^(۳)

ئیبینو عومهه (خوای ن رازی بئ) گوئی: ئەوا موسولمانان له قوبا، رووبه رهو شام خهريکن نویژی بهیانی دهکهن لهوکاته دا، لهناو نویژه کهدا دهبن، که پیاوی دئ دهلی پیاان: ئەم شهو پیغه مبهه (دروودی خوای لهسربئ) ئایه تی بو هاتوووه فهرمانی پی کراوه که ئیتر رووبکاته کابه، جا ئیوهش رووی تیبکهن، ئیتر ئەوانیش روویان له شام وهرچه رخان و رووی خویان کرده کهعبه (ش/د/ن).

۳۸۹- وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُجِبُّ أَنْ يُوجَّهَ لِلْكَعْبَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ (قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ

(۲) بخاری. ۴۰، ۳۹۹، ۴۴۸۶، ۴۴۹۲، ۷۲۵۲. مسلم: ۱۱۷۷. نسائی: ۴۸۷.

(۳) بخاری: ۴۰۳، ۴۴۸۸، ۴۴۹۰، ۴۴۹۱، ۴۴۹۳، ۴۴۹۴، ۷۲۵۱. مسلم: ۱۱۷۸، ۱۱۷۹. نسائی: ۴۹۲، ۷۴۴.

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ فَتَوَجَّهَ لِحُجَّةِ الْكَعْبَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

گوتی: پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) لہ پیشدا لہ نویژدا رووی دہ کردہ بہیتولمہ قدیس، بہ لَام لہ دلہ وہ حہزی دہ کرد کہ خودا ریگہی بداتہ وہ دہک یہ کہم جار روو بکاتہ وہ کہ عہ، جا خودا ئہم ئایہ تہی نارہہ خواریہ وہ:

{قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ - ۱۴۴/۲}.

واتہ: بہ راستی ئیمہ تو دہ بینین و ناگامان لیٹہ کہ پرو دہ کہیتہ ناسمان بہ ہیوای ہاتنی مژدہی گوپینی رووگہ (قبلہی، دلنیا بہ کہوا رووت دہ کہینہ رووگہین کہ خوت پہ سہندی بکہی، سادہی لہ مہولا لہ نویژا رووبکہ بوای (مسجد الحرام) کہ ئہو مژگہ وتہیہ کہ ئیمہ دہستی ریژو حورمہ تمان لینا وہ، کہ کابہی شہریف لہ ناوہ راستی حہوشہ کہ یایہ تی، ئیوہش ئہی موسولمانینہ! لہ ہر لایہک بوون لہ نوژدا رووبکہ نہ لای ئہو مژگہ وتہ، ئیتر پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) رووی کردہ کہ عہ. (بوخاری و تیرمیزی - بر رحمتی خداکون).

۳۹۰ - وَقَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): وَافَقْتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اتَّخَذْنَا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى فَتَزَلْتُ (وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى) وَآيَةُ الْحِجَابِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمَرْتَ نِسَاءَكَ أَنْ يَحْتَجِبْنَ، فَإِنَّهُنَّ يُكَلِّمُهُنَّ الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ. فَتَزَلْتُ آيَةَ الْحِجَابِ، وَاجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْغَيْرَةِ عَلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُنَّ: عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ. فَتَزَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۵).

عومہر (خوی نازی بن) گوتی: لہم سی شہتہ دا رای من لہ گہل فہرمانی پەرہردگاری گہورہ مایہکی گرت.

(۴) بخاری: ۲۹۹.

(۵) بخاری. تفسیر: ۴۴۸۳، ۴۰۲، ۲۵۵، ۴۷۹۰، ۴۹۱۶.

یه کهم: وتم: ئەى پيغه مبهرى خودا! خۆزگه مه قامى ئىبراهيمان ده کرد به نویژگا واته: ئەو شویینهی که له کاتی دروستکردنی که عبهدا ئیبراهیم تبا ده وهستا ده مان کرد به جیگه نویژ جا بهم بۆنه یه وه ئەم نایه ته هاته خواره وه: {وَأَنْخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى - ۱۲۵/۲}.

واته: له مه قامى ئیبراهیم جیگه نویژ وه ربگرن و نویژی سوننه تی تیا بکه ن بۆ خۆتان.

دووهم: گوتم: پيغه مبهرى خودا! خۆزگه فەرمانت ده کرد به ژنه کانت که خۆیان دابیووشن و په رده بگرنه وه واته: له پیاوی بیگانه په چه بگرنه وه، یا له پشستی په رده وه قسه و گوفتو گۆیان له گه لدا بکه ن، چونکه چاک و خراپ قسه یان له گه ل ده که ن، جا بهم بۆنه یه شه وه نایه تی حجاب هاته خواره وه که ده فەرموئ: {وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ - ۵۳/۳۳}.

واته: کاتی داوای شتیکتان له ژنه کانی چه زهت کرد به ره و روویان مه وهستن و له پشستی په رده یه که وه (وهک دیوار یاده رگا یا په رده ی ناو باره گاهه) داویان لی بکه ن.

سییه م: کاتی که ژنه کانی پيغه مبهر (دروودی خوی له سهرین) له به ره وهی باری یه کتری کۆبوونه وه یان کرد له چه زهت (دروودی خوی له سهرین) منیش پیم گوتم: {عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ}.

جا له م هویه شه وه ئەم نایه ته هاته خواری: {عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ - ۵/۶۶}.

هیوا وایه ئەگه ر ته لاقتان بدا خوا له باتی ئیوه چه ن ژنیکی باشتی پییدا (ب).

۳۹۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَالْحَاكِمُ وَالْدارِ قُطْنِي وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۶).

له ئه‌بو هوره‌یره‌وه (خوای ئی رازی بن) چه‌زهرت (دیوودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی:
نیوانی خوهره‌لات و خوژئاوا هه‌مووی قیبله‌یه (ئیبنو ماجه: حاکیم/ داره
قوطنی/ت:ص).

۳۹۲- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ فَلَمْ نَدْرِ أَيْنَ الْقِبْلَةُ فَصَلَّى كُلُّ رَجُلٍ مِمَّا عَلَى حَيَالِهِ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا ذَكَرْنَا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَزَلَّ فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا فَمَّ وَجْهُ اللَّهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۷).

عامیری کوپی ره‌بیعه (خوای ئی رازی بن) گوئی: له‌سهر‌فه‌ریکا، شه‌و‌بوو‌گه‌ئێ
تاریک بوو، له‌ خزمه‌تی چه‌زهره‌تتدا بووین، نه‌مان ده‌زانی رووگه‌ له‌ کو‌یوه‌یه،
جا هه‌ر که‌سه‌ی به‌پای خو‌ی کو‌یی به‌پوو‌گه‌زانی له‌ نیوژه‌که‌یا رووی کرده
ئه‌و‌ئێ جا بو‌ به‌یانی که‌ ئه‌م باسه‌مان عه‌رزێ چه‌زهرت کرد به‌م بو‌نه‌یه‌وه‌ ئه‌م
ئایه‌ته‌ هاته‌ خواره‌وه‌:

{فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا فَمَّ وَجْهُ اللَّهِ - ۱۱۵/۲}.

واته‌: له‌ نویژا هه‌رلایێ رووبکه‌ن ئه‌و‌ئێ روو به‌خوایه، یاخود: له‌ هه‌ر
شو‌ینیکا رووبکه‌نه‌ رووگه‌ خودا له‌و‌یدا هه‌یه (ت-سند ضعیف).

۵۴) نویژی سونه‌ت له‌سه‌فه‌ردا رووه‌و شو‌ینی سه‌فه‌ره‌که‌ دروسته‌

تُصَلِّي النافلة في السفر الى جهة

۳۹۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ، فَإِذَا أَرَادَ الْفَرِضَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ، وَيُوتِرُ عَلَيْهَا، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ (۱).

(۷) رواه الترمذي بسند ضعيف (شرحه).

(۱) بخاري: ۱۰۹۸، ۱۰۹۹. مسلم: ۱۶۱۴، هه‌تا ۱۶۱۷. نسائي: ۴۹۱، ۴۸۹، ۷۴۲. أبو داود: ۱۲۲۴.

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) بهسواری و لاخ نویژی سوننه‌تی دهکرد، بهمهرجی و لاخه‌که لهژی‌ریا رووی له شوینی مه‌قصد بوایه، به‌لام که ده‌یویست نویژی فهرز بکا له و لاخه‌که داده‌به‌زی و رووی ده‌کرده رووگه (ش/د/ت/ن) له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: جاران پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) نویژی سوننه‌ت و نویژی وه‌تری به‌سه‌ر پشتی و لاخه‌وه ده‌کرد، به‌ره و هه‌رلایئ بوایه به‌مهرجی رووی له مه‌قصد بوایه، به‌لام نویژی فهرزی به‌سه‌ر و لاخه‌وه نه‌ده‌کرد.

۳۹۴- وَلَآبِي دَاوُدَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَافَرَ فَأَرَادَ أَنْ يَتَطَوَّعَ إِسْتَقْبَلَ بِنَاقَتِهِ الْقِبْلَةَ فَكَبَّرَ ثُمَّ صَلَّى حَيْثُ تَوَجَّهَ رِكَابُهُ^(۲).

گوئی: جاران پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) له‌سه‌فه‌ردا که ده‌یویست نویژی سوننه‌ت بکا له پیشان رووی و شتره‌که‌ی ده‌کرده قیبله ئینجا به‌ره و قیبله به ئه‌للا‌هو ئه‌کبه‌ر نویژی داده‌به‌ست، ئیتر نویژه‌که‌ی ته‌وا و ده‌کرد و شتره‌که‌ی رووی له‌هه‌رلا بکرده‌یه مه‌به‌ستی نه‌بوو به‌مهرجی به‌ره و مه‌قصد بر‌ویش‌تایه (د-سند صالح).

۳۹۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حَاجَةٍ فَجِئْتُ وَهُوَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ نَحْوَ الْمَشْرِقِ وَالسُّجُودُ أَخْفَضُ مِنَ الرُّكُوعِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۳).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) منی نارد بو کارئ، که هاتمه‌وه ته‌ماشام کرد پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) به‌سه‌ر و لاخه‌که‌یه‌وه نویژی سوننه‌ت ده‌کا، رووی له رۆژه‌ه‌لاته، سه‌جده‌شی نه‌ویتربوو له‌روکو‌عی (د/ت/ن-س/ص).

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۳) بسند صحيح (شرحه).

۵۵) داپوشینی شهرمگا (عهورته) له نویژا مهرجه: (ستر العورة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: { يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ - ۳۱/۷ }.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموئ: نه‌ی نه‌ته‌وه‌ی ئاده‌م! به‌رگی باشی

پاک‌ی جوان له‌به‌ر بکه‌ن بۆ داپوشینی عه‌ورته، له‌لای هه‌موو مزگه‌وتی‌کا، چ بۆ ته‌واف بپوون بۆ نه‌وئ یا بۆ نویژکردن.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: { وَتَيَّابَكَ فَطَهَّرْ - ۴/۷۴ }.

واته: وه به‌رگو کالآت به پاک رابگره‌و پاک‌ی بکه‌ره‌وه له هه‌رشتی

له‌گه‌ل به‌نده‌یی خودادا ناگونجی.

۳۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

فَسَأَلَهُ عَنِ الصَّلَاةِ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ فَقَالَ: أَوْكُلُّكُمْ يَجِدُ تَوْبَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ. وَزَادَ الْبُخَارِيُّ: ثُمَّ سَأَلَ رَجُلٌ عُمَرَ فَقَالَ: إِذَا وَسَّعَ اللَّهُ فَأَوْسِعُوا، جَمَعَ رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابُهُ، صَلَّى رَجُلٌ فِي إِزَارٍ وَرِدَاءٍ، فِي إِزَارٍ وَقَمِيصٍ، فِي إِزَارٍ وَقَبَاءٍ، فِي سَرَاوِيلٍ وَرِدَاءٍ، فِي سَرَاوِيلٍ وَقَمِيصٍ، فِي سَرَاوِيلٍ وَقَبَاءٍ، فِي ثُبَانٍ وَقَبَاءٍ، فِي ثُبَانٍ وَقَمِيصٍ، وَمَا أَحْسِبُهُ قَالَ: فِي ثُبَانٍ وَرِدَاءٍ^(۱).

ئهبو هوره‌یره (خوای ئازانی بن) گوئی: پیاوئ هه‌لسا له پیغه‌مبه‌ری پرس‌ی:

نویژ به‌یه‌ک لۆج‌له‌وه دروسته؟ ئه‌ویش فه‌رمووی: (دروودی خوای له‌سه‌ربن) بۆچی

هه‌مووتان یه‌کی دوو پارچه جلتان هه‌یه؟ (ش/د/ت) بوخاری (په‌گه‌یه‌کی له‌نووبن)

ئهمه‌شی ئی زیاد کردووه: له‌وه دوا پیاوئ بۆ ئهم باسه له عومه‌ری پرس‌ی:

عومه‌ریش گوئی: هه‌رکاتئ خودا مالئ داو خووشی خسته‌وه قه‌یناکا ئیوه‌ش

خووش رابویرن، ئه‌وکاته پیاو جلی زویریش له‌به‌ر بکا قه‌یناکا، پیاو به

کراس و ده‌رپیوه نویژ ده‌کا، به په‌شته‌مال و کراسه‌وه، یا به‌کراس و که‌واوه،

یا به‌ده‌رپی و پشته‌ماله‌وه، یا به‌شه‌روال و کراسه‌وه، یا به‌ده‌رپی و که‌واوه یا

(۱) بخاری: ۳۵۸، ۳۶۵. مسلم: ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰. أبو داود: ۶۲۵. نسائی: ۷۶۲.

به ده‌ریپی کورت و که‌واوه، یا به ده‌ریپی کورت و کراسه‌وه، وا ده‌زانم گوتیشی: یا به ده‌ریپی کورت و په‌شته‌ماله‌وه.

۳۹۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُصَلِّ أَحَدُكُمْ فِي الثُّوبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ شَيْءٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۲).

دیسان خوی گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: به‌یه‌ک پارچه جلی واوه نویژمه‌که‌ن که نه‌گاته‌وه به‌سهر هه‌ردوو شانانتانا (ش/د/ن).

۳۹۸- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

جایر (خوی ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی به‌یه‌ک پارچه جله‌وه نویژی ده‌کردو راست و چه‌پ له‌خوی ئالاندبوو (ش).

۳۹۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُرْجٌ حَرِيرٍ فَلَيْسَهُ فَصَلَّى فِيهِ ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَزَعَهُ تَزْعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ وَقَالَ: لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خوی ئی رازی بئ) گوتی: که‌وایه‌کی چاکداری ئاوریشمیان به دیاری هی‌نا بو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) له‌به‌ری کردو نویژی پیوه‌کرد، له‌پاشا که گه‌پایه‌وه به توندو نیژی دایکه‌ند له به‌رخوی و فرییدا وه‌ک یه‌کئ پیی ناخوش بئ، وه فه‌رمووی: ئه‌مه بو‌که‌سئ له‌خوا بترسئ ده‌ست نادا (ش/ن).

۴۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْفَحْدُ عَوْرَةٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

(۲) بخاری: ۲۵۹، ۳۶۰. مسلم: ۱۱۵۱. أبو داود: ۶۲۶. نسائی: ۷۶۸.

(۳) بخاری: ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶. مسلم: ۱۱۵۲، ۱۱۵۳. ترمذی: ۳۲۲. نسائی: ۷۶۳.

(۴) بخاری: ۳۷۵، ۵۸۰۱. مسلم: ۵۳۹۴. نسائی: ۷۶۹.

(۵) رواه البخاري تعليقا، ورد في صحيح البخاري بعد رقم: ۲۷۰ مباشرة (الترجم).

ثیبَنو عه‌باس (رمزای خودایان لیبن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: رانیش ههر عه‌وره‌ته (ب-تعليقا/د/ت).

۴۰۱- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَكْشِفْ فَحْدَكَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى فَحْدِ حَيٍّ وَلَا مَيِّتٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ وَالْبَزَّازُ^(۶).

عه‌لی (خوی لی رازی بن) له پیغه‌مبه‌روه ده‌فهرمووی: (دروودی خوی له‌سهرین) رانی خوت روت مه‌که و سه‌یری رانی زیندوو و مردووش مه‌که (د/حاکم/بزار).

۴۰۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: وَإِذَا زَوْجٌ أَحَدُكُمْ خَادِمُهُ عَبْدُهُ أَوْ أَحِيرُهُ فَلَا يَنْظُرُ إِلَى مَا دُونَ السُّرَّةِ وَفَوْقَ الرُّكْبَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِ قُطْنِي وَابِيهَقِي^(۷).

له عه‌مری کوپی شوعه‌یبه‌وه له باوکیه‌وه له باپی‌ریه‌وه (رمزای خودایان لیبن) له پیغه‌مبه‌روه (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌فهرمووی: نه‌گهر که‌نیزه‌کی خوتان ماره‌بری له به‌نده‌ی خوتان یا له ره‌نجبه‌ری خوتان ئیتر ته‌ماشای خوار ناوک و ژوور نه‌ژنوی مه‌که‌ن چونکه‌ نه‌م شوینه شهرمگای نه‌و ئافره‌ته‌یه که ژنی می‌ردداره، وه ته‌نیا بو می‌رده‌که‌ی دروسته ته‌ماشای نه‌و جیغه‌یه‌ی بکا (د/داره قوطنی/به‌یه‌قی- سند صالح).

۴۰۳- عَنْ مَيْمُونَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصَلِّي عَلَى الْخُمْرَةِ؟ رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۸).

مه‌یمونه (خوی لی رازی بن) گوتی: که‌لی جار واده‌بوو چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر به‌رمالی په‌لکه خورما نویژی ده‌کرد (ش/د/ت).

۴۰۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَزُورُ أُمَّ سُلَيْمٍ فَتَذَرِكُهُ الصَّلَاةُ أَحْيَاءًا فَيَصَلِّي عَلَى بَسَاطٍ لَنَا وَهُوَ حَصِيرٌ نَنْضَحُهُ بِالْمَاءِ. رَوَاهُ

(۶) سکت عن بیان درجه ضعفه و قوته الشارح (مترجم).

(۷) بسند صالح (شرح).

(۸) بخاری: ۳۳۲، ۳۸۱، ۳۷۹، ۵۱۷، ۵۱۸. مسلم: ۱۵۰۲. أبو داود: ۶۵۶.

الخُمْسَةَ وَاللَّفْظَ لِأَبِي دَاوُدَ. فِي رِوَايَةٍ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي عَلَى الْحَصِيرِ وَالْفَرْوَةِ الْمَذْبُوعَةِ^(۱).

ئەنەس (خوای ئی زانی بئی) گوتی: گە ئی جار پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئی) دیدەنی ئوم سولمەیمی دەکرد، جاروبار لەوێ نوێژی ئی دەبوو، رایەخیکمان هەبوو حەسیربوو، کەمێ ئاومان ئی دەپێژاندو پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئی) نوێژی لەسەر دەکرد (د/ش/ت/ن) لە گێڕانەوهیەکا: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئی) لەسەر حەسیرو کەولیۆست نوێژی دەکرد.

۵۶) بەرگی ژنی نازاد لە نوێژدا: (لباس الحرة في الصلاة)

٤٠٥ - سَأَلَتْ أُمُّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): مَا تُصَلِّي فِيهِ الْمَرْأَةُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَتْ: تُصَلِّي فِي الْخِمَارِ وَالذَّرْعِ السَّابِغِ الَّذِي يُغَيِّبُ ظَهْرَ قَدَمَيْهَا^(۱).

پرسیارکرا لە ئوم سەلەمە (خوای ئی زانی بئی): ئافەرەت بەچی جلیکەوه نوێژبکا؟ گوتی: بە لەچک و بەکراسی ئاودامانەوه کەپشتی هەردوو پیی دابیۆشی نوێژ بکا (د).

٤٠٦ - وَقَالَتْ: سَأَلَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتُصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ لَيْسَ عَلَيْهَا إِزَارٌ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ الدَّرْعُ سَابِغًا يَغْطِي ظَهْرَ قَدَمَيْهَا. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئوم سەلەمە (خوای ئی زانی بئی) گوتیشی: لە پیغەمبەرم پرسی (دروودی خوای لەسەربئی) ئایا ژن (ئەگەر ئاوەلکراسی لەبەردانەبئی) دروستە بەکراس و لەچکەوه نوێژ بکا؟ فەرمووی: ئەگەر کراسەکە ئاودامان بئی و پشتی هەردوو پیی دابیۆشی دروستە (د-موقوفا).

(۹) بخاری: ۲۸۰، ۷۲۷، ۸۶۰، ۸۷۱، ۸۷۴، ۱۱۶۸. مسلم: ۱۴۹۸ - ۱۴۹۹. أبو داود: ۶۱۲. ترمذی: ۲۳۴. نسائی: ۸۰۰.

(۱) سکت عنه المصنف والشارح (مترجم).

(۲) وقال في الثاني: وروی موقوفا، ولكن قال الحاكم: إن رفعه صحيح على شرط البخاری (شرحه).

۷۰۴ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

عائشہ (خوای فی رازی بن) له پیغمبرہ وہ دہرموی: (درویدی خوای لہ سرین) خودا نویرٹی رنی رہسیدہ (بالغ) بہ بی سہرپوش و لہچکہ گرا نا کا (د/ت-س/ح).

۵۷) بہ پیلاوی پاکہ وہ نویر دروستہ: (تجوز الصلاة في النعل الطاهر)

۷۰۸ - سُئِلَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۱).

لہ ٹہنہ سیان پرسى (خوای فی رازی بن): ثایا پیغمبرہ (درویدی خوای لہ سرین) بہ پیلاوہ کانیہ وہ نویرٹی دہکرد؟ گوتی: بہ لئی (ش/ت/ن).

۵۸) لہ ناو نویرڈا قسہی زورو کاری زور دروست نیہ

ترك الكلام والفعل الكثيرين

۷۰۹ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ يُكَلِّمُ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى نَزَلَتْ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ، فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ وَنَهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

زہیدی کوپی ٹہرقہم (خوای فی رازی بن) گوتی: ٹیمہ لہ پیشدا لہ ناو نویرڈا قسہمان لہ گہل یہ کتردا دہکرد، تا ٹہم ٹایہ تہ ہاتہ خوارہ وہ کہ دہرموی: {وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ - ۲/۲۳۸}.

واتہ: لہ نویرڈا بہ سہرکزی و بہ مل کہچی راوہستن و دہم بہ یادو ذیکری خودابن و قسہی دنیاوی مہکن ٹیتر فرمانمان پی کرا بہ خاموشی و قسہ کردنمان فی قہ دہغہ کرا (ش/د/ت/ن).

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری: ۲۸۱، ۵۸۵۰، مسلم: ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ترمذی: ۴۰۰، نسائی: ۷۷۴.

(۱) بخاری: ۱۲۰۰، ۴۵۲۴، مسلم: ۱۲۰۲، أبو داود: ۹۴۹، ترمذی: ۴۰۵، ۲۹۸۶، نسائی: ۱۲۱۸.

۴۱۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَيَرُدُّ عَلَيْنَا، فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِيِّ سَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدِّ عَلَيْنَا فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فَتَرُدُّ عَلَيْنَا فَقَالَ: إِنَّ فِي الصَّلَاةِ شُغْلًا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

عہدوللا (خوای ن رازی بن) گوئی: لہ پیشدا لہناو نویژدا سلاؤمان لہ پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) دہکرد، ئہویش سلاؤوہکھی دہسہندیئہوہ تا ئہوکاتہی کہ لہ لای نہ جاشی گہراپینہوہ، ئیتیر کہ سلاؤمان ئی دہکرد سلاؤوہکھی نہ دہسہندیئہوہ، جا عہر زمانکرد: ئہی پیغہمبہری خودا! جاران کہ لہناو نویژدا سلاؤمان ئی دہکردیت وہرامی سلاؤوہکت دہداینہوہ کہچی ئیستہ وہلامی نادہیتہوہ ہوئی ئہمہچیئہ؟ فہرمووی: بہراستی نویژ خہریکبوونی گہرہکہو لہ نویژدا دہبی ہر خہریکی نویژہکہ بی و بہس (ش).

۴۱۱ - وَكُنُسَلِّمُ وَأَبِي دَاوُدَ وَأَحْمَدُ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ هَذَا إِذَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ أَوْ كَمَا قَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۳).

گوئی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) فہرمووی: بہراستی ئہم نویژہ بہکہلکی قسہی دنیاپی نایی، چونکہ نویژ دہبی ہر بریئتیی بی لہ تہسبیحات و ئہللاہو ئہکبہر کردن و باسی ستایش و گہورہیی خودا کردن و قورٹان خویندن گوئی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) یا ئاواپی فہرموو، یا فہرمایشتیکی لہم بابہتہی فہرموو (م/د/ئہحمہد).

۴۱۲ - عَنْ مُعَيْقِبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَسْحَ فِي الْمَسْجِدِ يَعْنِي الْحَصَى قَالَ: إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَمَرَّةً وَاحِدَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

(۲) بخاری: ۱۱۹۹، ۱۲۱۶، ۲۸۷۵، مسلم: ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، أبو داود: ۹۲۳.

(۳) مسلم: ۱۱۹۹، ۵۷۷۴، أبو داود: ۹۳۰، ۳۲۸۲، ۳۹۰۹، نسائی: ۱۲۱۷.

(۴) بخاری: ۱۲۰۷، مسلم: ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، أبو داود: ۹۴۶، ترمذی: ۳۷۹، نسائی: ۱۱۹۱.

موعہ یقیب (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغہ مبر (دیودی خوای لہ سرین) باسی تہ ختکرنی قوقزایی و ریخستنی زیخ و چہوو گلمتکی شوین سورژدی بو کردین فہرموی: ئەگەر هەر ناچار بوون شتی وابکەن بە یە کجار تەواوی بکەن! (ش/د/ت/ن).

۱۳ ۴ - وَلَاسْحَابِ السَّنَنِ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تَوَاجَّهُ فَلَا يَمْسَحُ الْخَصْيَ^(۵).

گوئی پیغہ مبر: دہ فہرموی (دیودی خوای لہ سرین): کاتی ئیوہ ھەلدەستن بو نویژ ئیتر دەرگای رحمتی خوداتان ئی دەرکیتەوہو خودا رووی رحمتتان تی دہکاو ئەو زاتە مەزنیە گوشتوگووتان لەگەڵ دہکا کەوابوو ئیتر ئیوہش بەپیئە ئەومەقامە رەفتار بکەن و زور سەلارو بە نەزاکەت بن و خودتان بەریخستنی زیخ و چەوہوہ خەریک مەکەن (د/ت/ن-س/ح).

۵۹) باسی چوارەم: باسی ئەو شتانە ی کە لەپیش نویژدا کردنیان سونەتە. (ئەم باسە سی بەشە):

بەشی یەکەم: باسی بانگ و قامەت

الباب الرابع: في سنن الصلاة المتقدمة، (وفيه فصول ثلاثة):

الفصل الأول: في الاذان والاقامة

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ - ۹/۶۲}.

واتە: ئە ی کەسانئ باوەرتان بەخودا پیغە مبر ی خودا کردوہ! کاتی بانگ درا بو نویژ جومعە لە روژی ھەینییدا بەرزووی برۆن بەلای نویژو دیکری خوداوہ واز لە کپین و قروشتن و سەودا و مامەلە بینن، ئەگەر بزانی ئەمە بو ئیوہ گە ئی باشتەر لەوشتانە.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا - ۵۸/۵}.

واته: ئیوه کاتی بانگ دهدن و موسولمانان بانگ دهکن بین بو نویژکردن، ناحهزان ئه و نویژه یا ئه و بانگدانی ئیوهیه دهکن به گالته و کهپ.

۴۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَذْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ التَّأْذِينَ، فَإِذَا قُضِيَ النَّدَاءُ أَقْبَلَ، حَتَّى إِذَا تَوَبَّ بِالصَّلَاةِ أَذْبَرَ، حَتَّى إِذَا قُضِيَ التَّوْبُّ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ، يَقُولُ لَهُ اذْكُرْ كَذَا، وَادْكُرْ كَذَا. مِمَّا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ، حَتَّى يَظُلَّ الرَّجُلُ مَا يَذَرِي كَمْ صَلَّى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای ئا رازی بن) گوتی: پیغه مبهەر (دیرودی خوای لهسهرین) دهفرموی: کاتی بانگ دهدری بو نویژ شهیتان هه لده توپینیی و جرت ئی دها، تا گوئی له بانگه که نه بی، جا کاتی بانگه که ته واد ده بی دیسان دیته وه تا قامهت ده کری بو نویژ، ئه و جا دووباره هه ل ده توپینیتیه وه، که قامهت ته واد ده بی، دیسان دیته وه ده چیته بنکلیشه ی پیاوه وه و پیی ده لی: بیر له مه بکه ره وه و بیر له وه بکه ره وه، وه ئه و شتانه ی وه بیر دینیتیه وه که له وه پیش له بیر ی نه بوون، هه تا به پرا ده یه کی وا دلی بی ناگا ده کا که نازانی چه ن رکات نویژ ده کا (ش/د/ن).

۴۱۵- وَلَمْسَلِمٌ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا سَمِعَ النَّدَاءَ بِالصَّلَاةِ ذَهَبَ حَتَّى يَكُونَ مَكَانَ الرُّوحَاءِ^(۲).

گوتی: دهفرموی (دیرودی خوای لهسهرین): کاتی شهیتان که ده بیستی و بانگ دهدری بو نویژ له و ناوه هه لدی و لی ره وه تا ره واد دوور ده که ویتیه وه (م).

۴۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَهُ: إِنِّي أَرَاكَ تُحِبُّ الْغَنَمَ وَالْبَادِيَةَ، فَإِذَا كُنْتَ فِي غَنَمِكَ أَوْ بَادِيَتِكَ فَأَذْنَتْ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعُ صَوْتَكَ بِالنِّدَاءِ، فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ

(۱) بخاری: ۱۲۳۱، مسلم: ۱۳۶۷، نسائی: ۱۲۵۲.

(۲) مسلم: ۸۵۲.

جَنَّ وَلَا إِنْسَ وَلَا شَيْءَ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. قَالَ: أَبُو سَعِيدٍ سَمِعْتُهُ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْبَخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

عبداللہ کوی عبدالرحمن کوی صہ عصبہ گوتی: ئەبو سەعیدی خودی (خوای ئی رازی بئ) پیی گوتم: دەتبینم توو حەزت لە مالات و مەرداری و دەشتە، جا هەر کاتی لەناو مەرو مالاتە کەتا بوویت و بانگتدا، یا لەو دەشتە بوویت و بانگتدا، تەواو دەنگ لە بانگە کە هەلپەر، چونکە هەرچی لە قەرەبی دەنگی بانگدەر دەیبی و گوئی لیبی، خوا جنۆکە بی، خوا مروو بی، خوا شتی تری بی، لە روژی قیامەتدا ئەو شایەتیە بی بوو دەدا. ئەبو سەعید (خوای ئی رازی بئ) گوتی: ئەم فەرماشتەم لە پیغەمبەر بوو خووی (دروودی خوای لەسەربئ) بیستوو وە ئەمە فەرموودە بی ئەوەو قسە بی من نیە (ب/ن).

۱۷-۴ - عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُؤَدَّةُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ (۴).

مەواویە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرمووی: لە روژی قیامەتدا بانگدەران لە هەموو کەس گەردنیان بەرز ترە (م/ئەحمەد).
۱۸-۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِمَامُ ضَامِنٌ وَالْمُؤَدَّةُ مُؤْتَمَنٌ اللَّهُمَّ أَرْشِدِ الْأَكْمَةَ وَأَغْفِرْ لِلْمُؤَدَّةِينَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالشَّافِعِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ (۵).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: پیشنوێژ دەستبەرە واتە: زامنی نوێژی پاشنوێژ (مەئمووم) هەکانەو دەشتی لە مەرج و بەندی نوێژە کەدا درێغی نەکا، وە بانگدەریش ئەمێندارەو خەلک باوەری پی دەکەن بوو نوێژو روژوویان کەوا بوو دەبی ریک لەکاتی خوایا بانگبدا، ئەگینا

(۳) بخاری: ۶۰۹.

(۴) مسلم: ۸۵۰.

(۵) بسند صحیح (شرحه).

نوبالی خہلکہ کہی به ئهستویہ. ئهی خودایه! فرسه تی پيشنويز خوينه کان بدهو له بانددهره کانیش خوشبه (د/شافيعی/ت-س/ص).

۱۹-۴ وعنه عن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: المؤذن يُفقرُ له مَدَى صَوْتِهِ وَيَشْهَدُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ وَيَابِسٍ. رواه أبو داود والنسائي. وزاد في رواية: وَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ صَلَّى مَعَهُ^(۶).

ديسان گوتی: پیغه مبهه (درویدی خوی له سهرین) دهفه رموی: بانگدهر چه نی دهنگی بر بکا پرئه وه خودا له تاوانی خوش دهبی، وه ئه وهی له قهره ی دهنگی ئه وایی، چ ته پر چ وشك له قیامه تا شایه تی بو ددها (د/سند صالح-ن) له گیرانه وه ییکا ئه مه شی لی پتر کردووه: وه به قهد خیری ئه و که سانه یش که به بانگی ئه و نویژ ده که ن خیری تری بو هیه (چونکه خیرکه رو خیرنیشاندهر چون یه که ن)!

۶۰. روونکردنه وهی بانگو قامهت: (بیان الأذان والإقامة)

۲۰-۴ - عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَّمَهُ الْأَذَانَ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً وَالْإِقَامَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً الْأَذَانُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: تَرْفَعُ بِهَا صَوْتُكَ ثُمَّ تَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: تَخْفِضُ بِهَا صَوْتُكَ ثُمَّ تَرْفَعُ صَوْتُكَ بِالشَّهَادَةِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ فَإِنْ كَانَ صَلَاةُ الصُّبْحِ قُلْتَ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ التُّومِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ التُّومِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَالْإِقَامَةُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

(۶) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

اللَّهُ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ. وَفِي رَوَايَةٍ فِي الْإِقَامَةِ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ^(۱).

لہ ثہبو مہ حزوورہوہ (خوای لی رازی بن) گوئی: پیغہ مہبر (درویدی خوای لہ سہرین) بانگی فی کرکرم، نوژدہ وشہبوو، قامہ تیشی فی کرکرم حہ قدہ وشہبوو، بانگ ثہمہیہ:

{اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ}.

لہ گیرنہوہیہ کا ثہمہی زیاترہ: دہنگی خوئیان لی مہ لہرہ، ئینجا دہ لیئت: {أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}:

لہ گیرانہوہیہ کا ثہمہی زیاتر کردوہو: لہ ژیر لیوہوہ ثہم وشانہ بلی، ئینجا بہ دہنگی بہرز وشہکانی شایہ تمان بلیرہوہو بلی: {أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ}.

ثہ گہر بو نویری بہ یانی بانگت دہدا بشلی:

{الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}.

قامہ تیش ثہمہیہ:

{اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ}.

(۱) مسلم: ۴۸۰. أبو داود: ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۵. ترمذی: ۱۹۱، ۱۹۲. نسائی: ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۳.

عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ
اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}.

(م/د/ت/ن) له گڻپرانہ ودهيہ کا: قامت بہم جوړهيه:

{اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ
عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}.

۴۲۱ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَمَرَ بِلَالٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَيُوتِرَ
الْإِقَامَةَ إِلَّا الْإِقَامَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئەنەس (خوای فی رازی بن) گوئی: حەزەرەت (درویدی خوای لەسەری) فەرمانی بە
بیلال کرد (خوای فی رازی بن) کە وتەکانی بانگ جووتە جووتە بلی، وە وتەکانی
قامەت بەتاک بلی، وتەي: {قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ}

نەبی بەلام ئەم وتەيە لە قامەتدا جووتی جار بلی: (ش/د/ت/ن).

۶۱) ئەوہی لە بانگدا پەسەندە: (المستحب للأذان)

۴۲۲ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْنِي
إِمَامَ قَوْمِي. قَالَ: أَلَيْتَ إِمَامَهُمْ وَاقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ وَأَتَّخِذْ مُؤَدَّكَ لَا يَأْخُذْ عَلَى أَذَانِهِ
أَجْرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

عوسمانی کوپی ئەبو لعاص (خوای فی رازی بن) گوئی گوتم: ئەي پيغه مبهري
خودا! بمكه به پيشنويزي خزمه كانم؟ فەرمووی: تو پيشنويزيانی وە لەکاتی
نويزکردندا چاوت لە هەرە زەبوونەکیان بئ ئاگات لە حالئ بئ و نەکەي بە
بەرنويزي دوورو دريژ ئەوەندەي تر ماندوو بئ تاقتەي بکەي! وە

(۲) بخاري: ۶۰۳، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۳۴۵۷، مسلم: ۸۳۶، أبو داود: ۵۰۸، ۵۰۹، ترمذي: ۱۹۳، نسائي: ۶۲۶.

(۱) مسلم: ۱۰۵۰.

بانگدہرہ یکیش دابنی کہ لہ باتی بانگ دانہ کہی مووچہ و ہرنہ گری (ئیما می موسلیم و ئەبو داوود و تیرمیزی و نہ سائی ئەم فەر موودەیان گێراوہ تەوہ).

۴۲۳ - عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصُّدَائِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أُؤَدِّنَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَأَدَّيْتُ فَأَرَادَ بِلَالٌ أَنْ يُقِيمَ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ أَخَا صُدَاءٍ قَدْ أَدَّنَ وَمَنْ أَدَّنَ فَهُوَ يُقِيمُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۲).

زیادی کوپی حاریشی صودائی (خوای نازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) بە منی فەر موو کہ بۆ نوێژی بە یانی بانگ بە دەم، جا کہ بانگەدا بیلال ویستی قامەت بکا، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەری) فەر مووی: کاکە ی صودائی بانگیدا، کیش بانگ بەدا هەر ئەو خوشی قامەت دەکا! (ت/د-سند ضعیف)؟

۴۲۴ - عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ قَالَتْ: كَانَ بَيْتِي مِنْ أَطْوَلِ بَيْتِ حَوْلِ الْمَسْجِدِ وَكَانَ بِلَالٌ يُؤَدِّنُ عَلَيْهِ الْفَجْرَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۳).

ئافەرەتیکی بەنی نەجاری گوئی: خانووەکە ی من لە هەموو خانووەکانی تری دەوری مزگەوتەکە ی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەری) بەرزتر بوو، لە بەر ئەو جارن بیلال بانگی بە یانی لەسەر دەدا (د-سند صالح).

۴۲۵ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ بِلَالَ يُؤَدِّنُ وَيَدُورُ وَيَتَّبِعُ فَأُهَ هَا هُنَا وَهَ هُنَا وَاصْبَعَاهُ فِي أَذُنَيْهِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي قُبَّةٍ لَهُ حَمْرَاءُ، مِنْ أَدَمٍ فَخَرَجَ بِلَالٌ بَيْنَ يَدَيْهِ بِالْعَنْزَةِ فَرَكَّزَهَا بِالْبَطْحَاءِ فَصَلَّى إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَرِيقِ سَاقِيهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَلَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ لَوَى عُنُقَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَمْ يَسْتَدِر. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَاللَّفْظُ لِلتِّرْمِذِيِّ (۴).

(۲) بسند ضعیف (شرحە).

(۳) بسند صالح (شرحە).

(۴) بخاری: ۲۷۶، ۵۷۸۶، ۵۸۵۹. مسلم: ۱۱۲۰.

ئەبو جوحەیفە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: بیلالم دی بانگی دەدا، بە دەم بانگدانە کەو دەخولایەووە ئەم لاوای دەکردو دەمی خووی بە راست و بە چەپا دەسووران، وە دوو پەنجەیی خووشی نابوونە ناو هەردوو کونەگویی خووی تا دەنگی تەواو بە هیژی و بە هەر چوارلادا بگا لەو کاتەدا پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەرب) لەناو چادریکی سووری چەرمینا بوو کە هی خووی بوو، ئینجا بیلالم لەبەر دەمیەووە رویشت، نیژەیهکی پێ بوو لە زیخەلەنەکی بە طحادا دای چەقاند کردی بە بەر بەست (سووترە) بۆ نویژەکە، جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) بەرەو ئەو نیژەیه نویژی دابەست، ئیتر لەو دیو نیژەکەو، سەگ و کەر و ئازەل و مالات و خەلک بە بەر نویژەکیدە ئامووشویان دەکردو قەدەغە نەدەکران، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) لەو کاتەدا دەستی جلی سووری لەبەر دابوو زۆر باش لەیادە، دەلیی ئیستایە، بریقەیی لاقەکانیم هەر لەبەر چاوە!! لە گیرانەوێهەکا: کە بیلالم لە بانگە کەدا کاتی گەیشته سەر {حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ} ئەستوی خووی بەلای راستا بادا، وە کاتی گەیشته سەر {حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ} ئەستوی خووی بەلای چەپا بادا، بەلام سینگی نەدەسوورانەووە لەگەلیا (ت/ش/د/ن).

٤٢٦ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِبَلَالٍ: يَا بَلَالُ إِذَا أَذْتُ فَتَرْسَلْ فِي أَذَانِكَ وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْذَرْ وَاجْعَلْ بَيْنَ أَذَانِكَ وَإِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْآكِلُ مِنْ أَكْلِهِ وَالشَّارِبُ مِنْ شَرْبِهِ وَالْمُعْتَصِرُ إِذَا دَخَلَ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(٥).

جابر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) بە بیلالی فەرموو: ئەی بیلالم! کە بانگ دەدەیت لە سەرخۆ بە شینەیی بانگ بدەو پەلەیی ئی مەکە، بەلام قامەت بە گورجی تیپەرپنە، وە ئەوەندەیش بەینی بانگ و قامەت بخە کە نانخۆر لە خواردنەکەیی بپیتهووە ئاو خۆر لە خواردنەووەکەیی بپیتهووە تەنگاو کە بچێ بۆ سەراو لە سەراوەکەیی بپیتهووە (تەرمەزی-سند ضعیف).

(٥) بسند ضعیف (شرحه).

۶۲) دهشی مزکهوت دوو بانگدهری ههبی: (یبنغی مؤذنان للمسجد)

۴۲۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُؤَذِّنَانِ بِلَالٌ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الْأَعْمَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوای ئی رازی بئ) گوئی: جاران پیغه مبهەر (دروودی خودای لسهیرین) دوو بانگدهری ههبوو: یهکیکیان بیلال بوو وه نهوی تریان ئیبینو ئومی مهکتووم بوو که پیاویکی کویربوو (م).

۴۲۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ بِلَالَ يُؤَذِّنُ بَلِيلَ، فَكُلُّوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ الْبُخَارِيُّ قَالَ: وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى لَا يُنَادِي حَتَّى يُقَالَ: لَهُ أَصْبَحْتَ أَصْبَحْتَ^(۲).

دیسان گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خودای لسهیرین) فهرمووی: بیلال شهوی دهمینئ که بانگی بهیانی دهدا ههتا ئاگادارتان بکاتهوه تا خوتان ئاماده بکه، کهوابوو بخوون و بخونهوه ههتا ئیبینو ئومی مهکتووم بانگ دهدا (ش/د/ت/ن) بوخاری (پهگزهمی له نوورین) نه مهشی ئی زیاکردوه: گوئی: ئیبینو ئومی مهکتوومیش پیاویکی کویربوو، بانگی نهدهدا تا لهگشت لایه کهوه پییان دهگوت: روژی رووناکه بانگده - روژی رووناکه بانگده!

۶۳) کهسی گویی له بانگ بی چی باشه که بیکا: (ما یستحب لسماع الآذان)

۴۲۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ غَيْرُ الْبُخَارِيِّ: ثُمَّ صَلُّوا عَلَى فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَى صَلَاةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُّوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنَزَلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ^(۱).

(۱) مسلم: ۸۴۱.

(۲) بخاری: ۶۱۷، ۶۲۰، ۶۲۳، ۱۹۱۸، ۲۱۵۶، ۷۲۴۸، مسلم: ۲۵۳۱ - ۲۵۴۵، ترمذی: ۲۰۳، نسائی: ۶۲۷.

(۱) بخاری: ۶۱۱، مسلم: ۸۴۷، أبو داود: ۵۲۳، ترمذی: ۳۶۱۴، نسائی: ۶۷۷.

ئەبو سەعیدی خەدری (خوای ئی زازی بن) گوتی: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: کاتی گۆیتان لە بانگ دەبێ بانگەر چ دەلی ئیووش ئەو بەلینەو (ش/د/ت/ن) بوخاری ئی دەرچێ ئەو چوار پێشەواکانی تر ئەمەشیان ئی زیاد کردوو: لەپاشا صەلاوات لە دیاری مە دەن، چونکە ئەو ی یەک صەلاوات لەسەر مە بدا خودای گەرە لە باتی ئەو دە رەحمەت دەرپێژی بەسەریدا، لەپاش ئەویش داوای پایە (الوسيلة) م لە خودا بۆ بکەن، کە یەکیکە لە پایە هەر بەرزەکانی بەهەشت، دانراو بۆ بەندەیهکی باش لە بەندە هەر باشەکانی خودا وە بۆ ئەو نەبێ بۆ کەسی تر دەست نادا، وە مە ئومید دەکەم و هیوام هەیه کە خۆم ئەو بەندەیهیم، جا ئەویش بزانی ئەو کەسی کە داوای ئەم پایە ئی ئەو وسیلەیه لە خودا بکا بۆ مە ئیتەر تکاو شەفاعەتی منیش بۆ ئەو سەر دەرگزی و مسوگەر دەبێ.

۴۳۰ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَالَ: حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ إِلَّا حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۲).

جایبیر (خوای ئی زازی بن) گوتی: پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: هەر کەسێ لە کاتی بیستنی بانگدا بلی: اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ.

ئە ی خودایە! ئە ی خواوەندی ئەم بانگەوازی تەواو! ئە ی پەرەدگاری ئەم نویژە دابەستراو! ببەخشە بە موحمەد پایە ی هەر بەرز ی ئەو وسیلە و پلە ی هەر گەرە ی ئەو وسیلە، وە بی بەرە ئەو بارەگا پەسەندە ی کە خۆت بەلینت پێی داو و رەوانە ی ئەو ی بکە کە مەقامی

شه فاعه تی گهوره یه هر که سئی له و کاته دا ئەمه بلی، له روژی قیامه تا تکای من بو ئەو قه بوول ده بی (ب/د/ت/ن).

۴۳۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَالَ: حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا. غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۳).

سه عدی کوپی ئەبو وه قاص (خوای فی رازی بین) گوئی: پیغه مبهەر (درویدی خوای له سربین) فهرمووی: ههر که سئی له و کاته دا که بانگ ده بیستی بلی:

{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا}.

شایه تی ددهم که ههر خودا خودایه و تاک و ته نیایه و هیچ هاوهل و هاوبه شی نیه، وه ههروه ها شایه تی ددهم که موحه ممه د بهنده و پیغه مبهری ئەوه، یه زندانی پاکم به خودا قوبوولەو موحه ممه دم به پیغه مبهەر قوبوولەو ئیسلامم به دین و ئایین قوبوولە، ههر که سئی له و کاته دا ئەمه بلی، خودا له گوناھی خووش ده بی (م/د/ت/ن).

۴۳۲- وَلِمُسْلِمٍ وَأَبِي دَاوُدَ: مَنْ قَالَ: مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ إِلَّا فِي الْخَيَعَلَيْنِ فَقَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ^(۴).

پیغه مبهەر (درویدی خوای له سربین) ده فهرمووی: ههر که سئی که بانگدهر بانگ ددها چی ده لی: ئەویش وشه به وشه له شوین ئەوه وه گوته که ی ئەو به زمان بلیته وه به دلێش باوه ری پیی هه بی ده چیته به ههشت! به لام له وشه ی (حیَّ عَلَى الصَّلَاةِ) و (حیَّ عَلَى الْفَلَاحِ) یدا وه ک بانگدهر نه لی، به لکوو له کاتی ژنه وتنی ئەم دوو وشه یه دا بلی: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ) هیزو ته وانا یی ههر به دهستی خودا خو یه تی و به س. (م/د) (به رهحمه تی خودای گهوره که ون).

(۳) مسلم: ۸۴۹. أبو داود: ۵۲۵. ترمذی: ۲۱۰. نسائی: ۶۷۸.

(۴) مسلم: ۸۴۸. أب داود: ۵۲۷.

۴۳۳ - وَشَرَعَ بِلَالٌ فِي الْإِقَامَةِ فَلَمَّا أَنْ قَالَ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَالَ: ائْتِي صَلِّي اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَقَامَهَا وَأَدَامَهَا وَقَالَ: فِي سَائِرِ الْإِقَامَةِ كَالْأَذَانِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

بیلال (خوای نِ رازی بن) دهستی کرد به قامه تکریدن که گه یشته سهر وشه‌ی: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) فه‌رمووی: (أَقَامَهَا اللَّهُ وَأَدَامَهَا) خودا ئه‌م نویژه‌یه پایه‌دار بکاو تاسهر رایبگری به‌لام له وشه‌کانی تری قامه‌تدا هه‌مان وشه‌ی دووباره ده‌کرده‌وه که بیلال دهیگوتن، دهق وهک وه‌لام سه‌ندنه‌وه‌ی بانگ (د- سند صالح).

۶۴) دووعاو نزای نیوان بانگو قامه‌ت گیرایه: (الدعاء بين الأذنين مقبول)

۴۳۴ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

ئه‌نه‌س (خوای نِ رازی بن) له پیغه مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمووی: (دروودی خوای له‌س‌رین): نزاو دووعا (له ناوه‌ندی بانگو قامه‌تدا) ره‌ت نابیتته‌وه! (د/ت/ن-س/ح).

۴۳۵ - وَقَالَ: رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمُؤَذِّنَ يَفْضُلُونَا. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا اتَّهَيْتَ فَاسْلُ ثُعْطَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

پیاوی گوتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خودا! بانگ‌ده‌ره‌کان پیشمان که‌وتوون چی بکه‌ین ده‌یانگرینه‌وه؟ پیغه مبه‌ریش (دروودی خوای له‌س‌رین) فه‌رمووی: بانگ‌ده‌ره‌کان کاتئ بانگ ده‌دن هه‌رچی ده‌لین تویش له دوا ئه‌وانه‌وه له‌به‌ر خوته‌وه ئه‌وه بلیره‌وه جا کاتئ له وه‌لام سه‌ندنه‌وه‌ی بانگ‌که بوو‌یتته‌وه له‌خودا داوا بکه داواکه‌ت دیتته‌ جئ (د- سند صالح).

(۵) بسند صالح (شرحه).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند صالح (شرحه).

۴۳۶- عَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ رَجُلٌ حِينَ أَدَّنَ الْمُؤَذِّنُ لِلْعَصْرِ، فَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ: أَمَا هَذَا فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۳).

ئەبو شەعثاء (خوای ئی رازی بن) گوتی: روژی (له مزگهوت) له لای ئەبو هورەیره بووین، له وکاتەدا که بانگدەر بانگی دەدا بۆ نویژی عەصر پیاوی له مزگهوتەکه دەرچوووە دەرەو، ئەبو هورەیرهش گوتی: بەلێ ئەم پیاو بەم دەرچوونی ناوەختە، بەم کردووە ناشرینە له فەرمانی پیغەمبەری خوشەویست دەرچوو! (م/د/ت/ن).

۶۵) بەشی دووهم: باسی سیواک

الفصل الثاني: في السواك

۴۳۷- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ لِيَتَهَجَّدَ يَشُوصُ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ (۱).

خودەیفە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (سەددی خوای لەسەری) که شەو هەڵدەسا لەخەو بۆ شەو نویژکردن سیواکی لە دەمی رادەدا (ش/د/ن).

۴۳۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَجَدْتُهُ يَسْتَنُّ بِسِوَاكِ يَدِهِ يَقُولُ أَعْ أَعْ ، وَالسَّوَاكُ فِي فِيهِ، كَأَنَّهُ يَتَهَوَّعُ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي (۲).

ئەبو موسا (خوای ئی رازی بن) گوتی: چووم بۆ خزمەتی پیغەمبەر (سەددی خوای لەسەری) سەیرم کرد سیواکیکی لە دەستایە سیواکی پێ دەکا، لەکاتی گیرانی سیواکه که بەناو دەمیا ئەوەندە موبالەغەیی تیدا دەکرد دەتگوت هیلنج دەدا: دەیفەرموو: (ئوع - ئوع!) (ش/د/ن).

(۲) مسلم: ۱۴۸۷، ۱۴۸۸. أبو داود: ۵۳۶. ترمذی: ۲۰۴. نسائی: ۶۸۲، ۶۸۳.

(۱) بخاری: ۲۴۵، ۸۸۹، ۱۱۳۶. مسلم: ۵۹۲. أبو داود: ۵۵. نسائی: طهارة: ۲، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳.

(۲) بخاری: ۲۴۴. مسلم: ۵۹۱.

۴۳۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

۴۳۹ - ابو ہریرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) فرموی: نہ بادا نازارو زہمہ تی ئومہ تم بدم نہ گینا فرمانم پیڈہ کردن کہ بو ہموو نویژئی سیواک بکن (ش/د/ت/ن).

۴۴۰ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَلَا خَرْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ فَكَانَ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ يَشْهَدُ الصَّلَوَاتِ فِي الْمَسْجِدِ وَسَوَاكُهُ عَلَى أُذُنِهِ مَوْضِعَ الْقَلَمِ مِنْ أَذُنِ الْكَاتِبِ لَا يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ إِلَّا اسْتَنْ ثَمَّ رَدَّهُ إِلَى مَوْضِعِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۴).

۴۴۰ - زہیدی کوپی خالد (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) فرموی: مہ بادا نازارو زہمہ تی ئومہ تم بدم نہ گینا فرمانم پی دہ دان کہ بو ہموو نویژئی سیواک بکن، وہ نویژئی خہ وتنانیش دواخن تا سییہ کی شہو دہ روا، زہیدی کوپی خالد خوئی دہ ستوری وابو بو ہموو نویژہ کان دہات بو مزگہوت، کہ دہ چوو بو مزگہوت سیواکہ کی لہ پشت گویچکہ یہ وہ دادہ نا: لہو شوینہ دا کہ نووسر لہ پال گویچکہ یدا قہ لہم دادہ نی، وہ ہموو جاری کہ ہلدہ سایہ وہ بو نویژ سیواکی پی دہ کردو دہینایہ وہ جیگہ کی خوئی (ت/د/ن-س/ص).

۴۴۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَكَعَتَانِ بِالسَّوَاكِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً بِغَيْرِ سَوَاكٍ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْدارِ قُطْنِي^(۵).

(۳) بخاری: ۸۸۷، ۷۲۴. مسلم: ۵۸۸. أبو داود: ۴۶. نسائی: ۵۳۳.

(۴) بسند صحیح (شرحہ).

(۵) سکت عنہ الشارح (مترجم)

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: دوو رکات نویژ (لہ گہل سیواکا) گہورہ ترن لہ حہ فتا رکات نویژ کہ بہ بی سیواک بکریٹ (نہ حمہد/ درہ قوطنی).

۴۴۲- (ب ۱- ز ۲۷ ژمارہ/ ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶).

۶۶) باسی میزہر: (العمامة)

۴۴۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَنْبَرِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قَدْ أَرْخَى طَرَفَهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ.

عہمری کوری حورہیٹ (خوای فی رازی بن): گوئی: لہ سہر دوانگہ (مینہر) پیغہ مہر م دی (درویدی خوای لہ سہرین) میزہریکی رہشی بہ سہرہوہ بوو، چمکہ کہی بہ ناو شانیا شوپر کردبووہوہ (م/د/ت/ن).

۴۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اعْتَمَّ سَدَلَ عِمَامَتِهِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ. قَالَ: نَافِعٌ: وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَسْدِلُ عِمَامَتَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

ئیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) کہ میزہری دہبہ ستہوہ لفکہ کہی بہ ناو شانیا شوپردہ کردہوہ. نافع گوئی: ئیبنو عومہریش لفکہی میزہرہ کہی بہ ناوشانیا شوپر دہ کردہوہ (ش-س/ح).

۴۴۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَكَعَتَانِ بِعِمَامَةٍ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً بِلَا عِمَامَةٍ. رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ^(۳).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: (دوو رکات نویژ بہ میزہرہوہ خیرترہ لہ حہ فتا رکاتی بہ بی میزہر (دہیلہ می).

(۲) بسند حسن (شرحہ).

(۳) سکت عنہ الشارح (مترجم).

۶۷) بهشی سیئہم: باسی بہرہ است (سوترہ)

الفصل الثانی: فی السترۃ

۴۴۶ - عَنْ سَهْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ بَيْنَ مُصَلِّي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمَرٌ الشَّاةِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

سہل (خوای فی رازی بن) گوئی: نویرگہ (موصلا) کہی پیغہ مہر (درودی خوای لہسربین) لہ جیگہی پیکانیہ وہ تادیوارہ کہ (بہقہد گوزہرگای مہرک دہبوو) (ش/د).

۴۴۷ - عَنْ يَزِيدٍ قَالَ: كَانَ سَلَمَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي عِنْدَ الْمُصْحَفِ فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا مُسْلِمٍ أَرَأَيْكَ تَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ هَذِهِ الْأُسْطُوَانَةِ؟ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

یہزید (خوای فی رازی بن) گوئی: سہلہمہ (خوای فی رازی بن) دہستووری وابوو لہلای کولہ کہ کہی کن صندوقی قورئانہ کہدا منہیی نویرٹی دہکرد، منیش پیم گوت: ئہی ئہبو موسلیم! دہتبینم لہلای ئہم کولہ کہ یہدا منہیی نویر دہکہی؟ گوئی: دیومہ کہ پیغہ مہر (درودی خوای لہسربین) لیرانہدا منہیی نویرٹی دہکرد (ش).

۴۴۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُرَكِّزُ لَهُ الْحَرْبَةَ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۳).

ئیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران نیزہیہ کیان دادہچہ قاند بو پیغہ مہر (درودی خوای لہسربین) ئینجا بہرہو ئہو نیزہیہ نویرٹی دہکرد (ش/د/ن).

(۱) بخاری: ۴۹۶، ۷۳۳۴، مسلم: ۱۱۳۴، أبو داود: ۶۹۶.

(۲) بخاری: ۵۰۲، مسلم: ۱۱۳۵، أبو داود: ۱۰۸۲.

(۳) بخاری: ۴۹۴، مسلم: ۱۱۱۵، أبو داود: ۶۸۷.

۴۴۹ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُعَرِّضُ رَاحِلَتَهُ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا.
رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۴).

دیسان ئهو گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) ولاخهکهی لهبهردهم
خویا لهسهر لا دریژ دهکرد لهباتی بهربهست ئینجا بهرهو ولاخهکهی نویژی
دهکرد (ش/د).

۴۵۰ - وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ
سُتْرَةِ الْمُصَلِّي فَقَالَ: مِثْلُ مُؤَخِرَةِ الرَّحْلِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

عائیشه (خوی ئی رازی بن) گوتی: پرسیار کرا له پیغهمبهر (درویدی خوی
لهسهرین) ئەندازهی بهرزایی بهربهستی نویژکهر (سترة المصلی) چهن بی باشه؟
فهرمووی: بهقهه قوتکهی دواوهی کوپانه وشتی! (م).

۴۵۱ - عَنْ طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَضَعَ
أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤَخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ. رَوَاهُ
مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

طهله (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) فهرمووی:
ههركامیكتان شتیکی لهبهردهم نویژهكهیدا دانا كه بهقهه کوپارهی پاشهوهی
كورتانه وشتی بارستایی ههبن ئیتر با نویژی خویی ئی بكاو دهریستی
ئهوشتانه نهیی كه لهو دیوی ئهو بهربهستهوه دین و دهچن! (م/د/ت).

۴۵۲ - وَقَالَ: عِطَاءُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): آخِرَةُ الرَّحْلِ ذِرَاعٌ فَمَا فَوْقَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷).

هتا دهلی: مهبهست لهوه كه بهربهست بهقهه قوتکهی دواوهی کوپانه
وشتی ببی ئەمهییه كه بهقهه گهزی (یا زیاتر له گهزی) بهرزبی! (د).

(۴) بخای: ۵۰۷. مسلم: ۱۱۱۷. ابو داود: ۶۹۲. ترمذی: ۲۵۲.

(۵) مسلم: ۱۱۱۳، ۱۱۱۲، ۱۱۱۴.

(۶) مسلم: ۱۱۱۱. ابو داود: ۶۸۵. ترمذی: ۳۲۵.

(۷) أثر صحيح (مترجم).

۴۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تَلَقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَنْصِبْ عَصًا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ عَصَا فَلْيَخْطُطْ خَطًّا ثُمَّ لَا يَضُرَّهُ مِنْ مَرٍّ أَمَامَهُ^(۸).

نہبو ہورہیرہ (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی: کاتی کہ سیکتان کہ نویژدہکا با روو بکاتہ شتی، یا شتی لہبہردہم خوئیہوہ دابنی، نہگہر ہر ہیچی دہست نہکہوت با دار دہستی داچہقینی، نہگہر داردہستیشی پی نہبوو با ہیٹی لہبہردہم جی نویژدہکیدا بکیشی، ئیتر نہوہی لہو دیوی خہتہکہوہ بہ بہردہمی نویژدہکیدا برہوای زانی نابئی بوی (د/ نہحمہد-س/ص).

۴۵۴- عَنْ الْمُقْدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّيَ إِلَى عُوْدٍ وَلَا عَمُوْدٍ وَلَا شَجَرَةٍ إِلَّا جَعَلَهُ عَلَى حَاجِبِهِ الْأَيْمَنِ أَوْ الْأَيْسَرِ وَلَا يَصْنَعُ لَهُ صَمَدًا. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ^(۹).

میقدادی کوپی نہسودہ (خوای ن رازی بن) گوئی: نہم دیوہ کہ پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) لہ نویژا ریو راست سینگ بکاتہ داری یا کولہکہیی یا دہرختی، بہ لام لہ نویژا کہرووی دہکردہ شتی دہیختہ ئاستی سہر بروی راستی یا سہر بروی چہپی! (د/ نہحمہد - سند صالح).

۴۵۵- (ب ۱- ز ۱- ۶۱ ل- ۲۲۸ چاپی یہکہم ژمارہ ۴/۴۲۴ رأیت بلا لا يؤذن).

۶۸) نزیکی لہبہر بہستہوہ باشہ: (الدنو من السترة)

۴۵۶- كَانَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِذَا دَخَلَ الْكَعْبَةَ مَشَى قِبَلَ وَجْهِهِ وَجَعَلَ الْبَابَ قِبَلَ ظَهْرِهِ، فَمَشَى حَتَّى يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ الَّذِي قِبَلَ وَجْهِهِ قَرِيبًا مِنْ ثَلَاثَةِ أَذْرُعٍ، صَلَّى يَتَوَخَّى الْمَكَانَ الَّذِي أَخْبَرَهُ بِهِ بِلَالٌ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

(۸) بسند صحیح (شرحہ).

(۹) بسند صحیح (شرحہ).

صَلَّى فِيهِ. قَالَ: وَلَيْسَ عَلَى أَحَدِنَا بَأْسٌ إِنْ صَلَّى فِي أَيِّ نَوَاحِي الْبَيْتِ شَاءَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوای ئی رازی بن) که دهچووہ ناو که عبوہ بهرہو روو دہرؤیشت و پشٹی دہکردہ دہرگا کہو دہچووہ پیئشہوہ تا نزیکہی سی گہزی دہما بو دیوارہ کہی بہرامبہر دہرگا کہ، لہوئی دہستی دہکرد بہ نویژکردن، ئیبینو عومەر دہگہرا بہ شوین ئہو جیگہیہ دا کہ بیلال پیی گوتبوو: کہ پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) لہویدا نویژی کردووہ. ئیبینو عومەر دہیگوت: ہہرکہسی بہ ئارہزووی خوئی لہہر لایہ کی بہیتا نویژ بکا قہیناکا (ب/ئہحمہد).

۵۷- وَلِأَبِي دَاوُدَ وَأَحْمَدَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى سُرَّةِ فَلْيَذَنْ مِنْهَا لَا يَقْطَعْ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتَهُ^(۲).

پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) دہفہرموی: کہ نویژ دہکەن بہرہو بہرہست لیئ نزیک ببنہوہ تا شہیتان نویژہکەتان پی نہبہری (د/ئہحمہد).

۶۹) هَامُوشُوكَرُ بِهِ بَهْرَدَهَمِ نَوِيژَكَهْرَا گُونَاهِي دَهْگَا نَوِيژَخَوِيْنِ بَوِي هَهِيَه رِيگِي نَهْدَاتِي: (يَاثُمُ الْمَارَ أَمَامَ الْمُصَلِّي وَلَهُ دَفْعُهُ)

۵۸- عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ. قَالَ: أَبُو النَّضْرِ: لَا أَذْرى أَقَالَ: أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

ئەبو جوہەیم (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) فہرمووی: ئاموشوکەر کہ لہ بہرہدمی نویژکہرہوہ رەت دہبی ئەگەر بزانی

(۱) بخاری حج: ۱۵۹۹.

(۲) سکت عنه الشارح (الترجم).

(۱) بخاری: ۵۱۰. مسلم: ۱۱۳۲. أبو داود: ۷۰۱. ترمذی: ۲۳۶. نسائی: ۷۵۵.

به‌وه چهنئ گوناھی تووش ده‌بی حزی ده‌کرد که چل.. رابوه‌ستایه‌و له‌به‌رده‌میه‌وه رت نه‌بویه. ئه‌بو نه‌ضر که یه‌کیکه له‌راوییه‌کانی ئه‌م فهرموده‌یه ده‌لئ: نازانم بوسری کوپی سه‌عید که ئه‌مه‌ی بو‌من گیرایه‌وه گوتی: چل روژ یا چل مانگ یا چل سال (ش/د/ت/ن).

۴۵۹ - وَلِلَّهِ مِزَانٌ وَابْنُ حَبَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) لَأَنْ يَقِفَ أَحَدُكُمْ مِائَةَ عَامٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيِ أَخِيهِ وَهُوَ يُصَلِّي^(۲).

پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: ئه‌و که‌سه‌تان که له‌به‌رده‌م نویژی برایه‌کی ئایینی خو‌یه‌وه ده‌پوا ئه‌گهر سه‌د سال رابوه‌ستئ هیشتا ئه‌وه‌ی باشتره! (ت/ئیبنو‌حه‌بان).

۴۶۰ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَذْفَعُهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۳).

ئه‌بو سه‌عید (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) فهرموئ: ئه‌گهر یه‌کیکتان به‌ره‌و به‌ربه‌ستئ نویژی ده‌کردو کردبووی به‌په‌رده‌ی نبوانی خو‌ی خه‌لکی تر، یه‌کیکی تریش ویستی که له‌وکاته‌دا به‌به‌رنویژه‌که‌یا تئ په‌رئ با نه‌یه‌لئ و پالی پیوه‌نئ، جا ئه‌گهر کابرا هه‌ر سه‌ره‌خه‌ریی کردو به‌لا‌ساری ویستی به‌پوا، با نه‌یه‌لئ و بجئ به‌گژیا چونکه ئه‌وه شه‌یتان ئه‌وه‌ی پی ده‌کا (ش/د).

۷۰ به‌ربه‌ستی پێشنویژ هه‌م بو‌ خو‌یه‌تی و هه‌م بو‌ نه‌وانه‌یشه‌ که له‌ پشتیه‌وه نویژ ده‌که‌ن: (سترة الإمام له‌ ولن‌ خلفه‌)

۴۶۱ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ أَمَرَ بِالْحَرَبَةِ فَتُرْضَعُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا وَالنَّاسُ وَرَاءَهُ، وَكَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ، فَمِنْ ثَمَّ اتَّخَذَهَا الْأَمْرَاءُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

(۲) سکت عنه الشارح (المترجم).

(۳) بخاری: ۵۰۹، ۲۲۷۴. مسلم: ۱۱۲۸. أبو داود: ۶۹۷، ۶۹۸. نسائی: ۷۵۶.

ئیبینو عومەر (رهزای خودایان لیبن) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسربین) یاسای وابوو له روژی جهژنا بو نویژی جهژن دهچوو دهروهی شار، جا لهوی فهرمانی ددها نیزهیهکیان دههینا، له بهردهمیا دایان دهچهقاند، ئینجا بهروه نیزه که نویژی جهژنی دده بهست و خه لکه کهیش له پشت شهوه نویژیان دده بهست، وه له سهفه ریشدا ئاواي دهکرد، جا بویه که فه رمانره واکانیش ئه مهیان کردوو به دهستوور (ش/د/ن).

۶۲- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْهَجْرَةِ فَأَتَيْ بَوْضُوءَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى بِنَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ، وَالْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ يَمُرُّونَ مِنْ وَرَائِهَا. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۱).

ئهبو جوحهیفه (خوای ئازای بن) گوتی: له قرچهی نیوه پودا پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسربین) هاته دهره وه بو لامان، ئاوی دسنویژیان بو هیناو دهنویژی گرتو بهرنویژی نیوه پوو عهصری بو کردین،، نیزهیه که له بهردهمیا بوو کردبووی به بهربهست ئیتر لهو دیو نیزه که وه ئافرهت و گویریژو ئازهل و شت دههاتن و دهچوون و کهس ریگهی ئی نه دهگرتن! (ش/د/ت).

۷۱) هه ندی شت که به قسهی هه ندی کهس نویژ دهبری

ما قیل إنه یقطع الصلاة

۶۳- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَإِنَّهُ يَسْتُرُهُ إِذَا كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ وَالْكَلْبُ الْأَسْوَدُ قُلْتُ: يَا أَبَا ذَرٍّ مَا بَالُ الْكَلْبِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَخْمَرِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَصْفَرِ؟ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَمَا سَأَلْتَنِي فَقَالَ: الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

(۱) بخاری: ۴۹۴، ۴۹۸، ۹۷۲، ۹۷۳. مسلم: ۱۱۱۵. أبو داود: ۶۸۷.

(۲) بخاری: ۱۸۷، ۳۷۶، ۴۹۵، ۴۹۹، ۵۰۱، ۶۳۳، ۶۳۴، ۲۵۵۳، ۳۵۶۶، ۵۷۸۶، ۵۸۵۹. مسلم: ۱۱۲۲. نسائی: ۴۶۹.

(۱) مسلم: ۱۱۲۷. أبو داود: ۷۰۲. ترمذی: ۳۳۸. نسائی: ۷۴۹.

ئەبو زەر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: لەکاتی نویژکردنا ئەگەر شتێ بەقەد قوتکەیی دواوەی کۆپانە وشتێی لەبەر دەستانا هەبێ ئیتر ئەو دەبێ بەمحەججەرەو پەردە بۆی، بەلام ئەگەر بەرەستییکی وا لەبەر دەم نویژەکەتانا نەبوو ئەو لەم حالەدا کەرۆژن و سەگی رەش ئەگەر بە بەردەم نویژەکەتاناتییەپن نویژەکەتان دەپن قسەبەر دەلێ: گوتم: ئەی ئەبو زەر! سەگی رەش جیاوازی چییە لە سەگی سوور یا لە سەگی زەرد یا لەهەر سەگیکی تر. گوتی: ئەی کوپی بڕام ئەم پرسیارەیی که تۆ لەمنت پرسی منیش هەمان پرسیارم لە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) پرسی، لە وەرما فەرمووی: سەگی رەش شەیتانە (م/د/ت/ن).

٤٦٤- وَلَآبِي دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخَنَزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزَى عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قُلْفَةٍ بِحَجَرٍ^(٢).

حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرمووی: ئەگەر کەسێ بەبێ بەرەست نویژیکا ئەو سەگ و کەر و بەراز و جوولەکە و ئاگریپەرست و ژن، ئەگەر لەبەردەمیەو تێ پەن نویژەکەیی دەپن، بەلام ئەگەر ئەمانە بەردەهاویژی دور لەبەردەمیەو بپۆن قەیناکا (د/ن-سند غریب).

٤٦٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارٍ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي بِالنَّاسِ بَيْنِي إِلَى غَيْرِ جَدَارٍ فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ فَتَزَلْتُ فَأَرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرْتَعُ وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ فَلَمْ يُنْكَرْ ذَلِكَ أَحَدًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَمَرَّتِ الْأَتَانُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ فَلَمْ تَقْطَعْ صَلَاتَهُمْ^(٣).

ئەبنو عبەباس (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: خەریکبوو بآلق دەبووم، بە سواری گویدریژی هاتم پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) لەوکاتەدا لە مینا بەرنویژی

(٢) بسند غریب، وقال أبو داود: ذكر المجوسى فيه منكر (شرحه).

(٣) بخاري: ٧٦، ٤٩٢، ٨٦١، ١٨٥٧، ٤٤١٢. مسلم: ١١٢٤. أبو داود: ٧١٥. ترمذي: ٣٣٧. نسائي: ٧٥١.

دہکرد بو خہ لکھ کہ، هیچ رووی له دیوارو شتی وا نہ بوو، منیش به سواری گویریزہ کہ چوومہ پیشہ وہ تہانہ ت به بہرہ می ہنئ ریزیشدا رویشتم، ئہ و جا دابہ زیم و دیلہ کہرہ کہم بہرہ لاکرد بو لہ وہ پان و خوُم چوومہ ناو پیزی نویرزہ کہ وہ، وہ کہ سیش بو ئہ مہ رہخنہ ی ئی نہ گرتم! (ش/د/ت/ن) له گیرانہ وہیہ کی موسلیم و تیر میزیدا: ماکہرہ کہ به بہرہ می شیانہ تیہ پری و هیچ نویرزہ کہ شتی نہ برین ئیتر ہندی کہس (لہ سہر چ بیروباوہ ری) دہلین: کہرو سہگ و ژن به بہر نویرزدا برؤن دہ برن؟

۶۶-۴ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهُ دُكِرَ عِنْدَهَا مَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ فَقَالُوا: يَقْطَعُهَا الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ. فَقَالَتْ: جَعَلْتُمُونَا كِلَابًا. وَفِي رَوَايَةٍ: قَدْ شَبَّهْتُمُونَا بِالْحُمْرِ وَالْكِلَابِ. لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي، وَإِنِّي لَبَيِّنُهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى السَّرِيرِ، فَتَكُونُ لِي الْحَاجَّةُ، فَأَكْرَهُ أَنْ أَسْتَقْبِلَهُ فَأَنْسِلُ الْإِسْلَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

ہندی کہس له خزمہ تی عائشہ دا (خوای فی رازی بن) باسی ئہ و شتانہ یان دہکرد کہ گواہ نویرز دہ برن، وہ گوتیان: سہگ و کہرو ژن نویرز دہ برن! عائشہ ییش گوتی: دیارہ ئیمہ یشتان داناوہ به سہگ! له گیرانہ وہیہ کا: دیارہ ئیمہ یشتان له چہ شنی سہگ ل و کہرگ ل داناوہ! شتی وا راست نیہ چونکہ من خوُم وابووہ لہ سہر تہخت راکشاوم، له بہینی پیغہ مہرو قبیلہ دا، پیغہ مہر (درووی خوای لہ سرین) لہ و کاتہ دا نویرزی دہکرد، جا ئہ گہر بو کاری ہل بستامایہ حہزم نہ دہکرد کہ ریک رو بہرووی حہزہ ت راست بیمہ وہ، بہ لکوو بہ ہیواشی لہ لای پایینی چارپایہ کہ وہ خوُم دہ کی شایہ وہ (ش/د/ن).

۶۷-۴ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَجُلَايَ فِي قِبْلَتِهِ، فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَضْتُ رِجْلِي، فَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ خَالِيَةُ الْمَصَابِيحِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

(۴) بخاری: ۵۱۱، ۵۱۴، ۶۲۷۶، مسلم: ۱۱۴۲، نسائی: ۷۵۴.

(۵) بخاری: ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۵۰۸، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۹، ۹۹۷، ۱۲۰۹، ۶۲۷۶، مسلم: ۱۱۴۵، أبو داود:

۷۱۲، نسائی: ۱۶۸.

دیسان عائیشہ (خوای نازنی بن) گوتی: جاری وادہ‌بوو له به‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خوای له‌سربین) ده‌خه‌وتم، هه‌ردوو قاجیشم له پرووی رووگه‌وه له جی سوژده‌که‌یا ده‌بوو، جا که ده‌یویست سه‌جده ببا تیوه‌ی ده‌ژنده‌م، منیش قاجم هه‌لده‌کیشا تا سوژده‌که‌ی ته‌واو ده‌کرد جا که ئه‌و هه‌لده‌سایه‌وه منیش دیسانه‌وه قاجم راده‌کیشایه‌وه، وه ئه‌و سه‌رده‌مه‌ش ماله‌کانمان چرای تیا نه‌بوو (بویه که تا تیوه‌ی نه‌ژه‌نیمایه قاجم لانه‌ده‌برد (ش)).

٤٦٨ - وَلَآبِي دَاوُدَ وَمَالِكٍ وَالدَّارِ قُطَيْبٍ: لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ وَأَذْرَأُوا مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(٦).

حه‌زهرت (درویدی خوای له‌سربین) ده‌فه‌رموی: هیچ شتی نویژ نابری با به به‌رده‌میشیا بپروا به‌لام تاده‌توانن مه‌یه‌لن شت به به‌رده‌متانا بپروا، چونکه ئه‌وه‌ی به به‌رده‌می نویژا بپروا شه‌یتانه (د/مالیک/ داره قوطنی).

٧٢) باسی پینجه‌م: باسی چوئیتیسی نویژ، (ئه‌م باسه دوو به‌شه):

به‌شی یه‌که‌م: باسی بنیات (سترن - روکن) ه‌کانی نویژ:

(الباب الخامس: في كيفية الصلاة. وفيه فصلان - الفصل الأول: في أركان الصلاة)

٤٦٩ - (ب - ١ ز - ١١ ژماره: ٨٩/١)^(١).

٤٧٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَدَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) السَّلَامَ فَقَالَ: ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ ثَلَاثًا، فَقَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسِنُ غَيْرَهُ فَعَلَّمَنِي، فَقَالَ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئَنَ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمِئَنَ جَالِسًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَ سَاجِدًا ثُمَّ افْعَلْ

(٦) سكت عنه الشارح (مترجم)

(١) تقدم تخريجه بمثل الحديث الرقم: ٨٩/١ →

ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: فَإِذَا فَعَلْتَ هَذَا فَقَدْ ثَمَّتَ صَلَاتُكَ وَمَا انْتَقَصَتْ مِنْ هَذَا شَيْئًا فَإِنَّمَا انْتَقَصَتْ مِنْ صَلَاتِكَ^(۲).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) ھات بۆ مزگەوت، پیاویکیش ھاتە ژوورەووە نوێژی کردو چوو بۆلای پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) وە سلّووی ئی کرد، ئەویش سلّووەکی سەندەووە فەرمووی: بچۆرەووە نوێژەکەت بکەرەووە، چونکە ئەو نوێژ نەبوو کە تۆ کردت، تا سێ جار پیاووە کە نوێژەکە ی دەکرەووە پیغەمبەریش دیسانەووە ھەر وای پی دەفەرمووەووە، تا لەسەری جاری سییەمدا پیاووە کە گوئی: بەو خودایە ی کە تۆی کردووە بە پیغەمبەری راست و دروست لەمە باشتری ئی نازانم، دە ی فیرم بکە ۰ ئە ی پیغەمبەری نازدار! ئەویش (درویدی خوای لەسەربین) فەرمووی: کە راوەستایت بۆ نوێژ لە پیشا نوێژ دا بەستەو بلّی: ئەللاھو ئەکبەر، ئینجا چەندت بۆ دەلوئی (لەو قورئانە ی کە لەبەر تە) بیخوینە، ئینجا بچەمێرەووە روکوع ببەو ئەوێندە لە روکوعا بمینەرەووە تا لەشت لەجم و جوول دەکەوئ و ئەندامەکانت ئارام دەگرن، ئینجا ریک ھەلسەرەووە تا رەپ رادەووستیت، ئینجا کوپنوش بەرەو ئەوێندە لە کوپنوشا بمینەرەووە تا ئەندامەکانت ئارام دەگرن، ئینجا سەر بەرزکەرەووە تا قنچ دادەنیشیت، ئینجا دیسانەووە کوپنوشیکی تری وە ک کوپنوشی یەکەم بەرەووە، ئیتەر نوێژەکەت تاسەر بەم شیوہیە بکەو لە ھەموو کاتیکا ئەمە پیشەت بی، (ش/د/ت/ن) ئەبو داوود (رحمەتی خودای لێبێ) ئەمەیشی پتر کردووە: جا ئەگەر ئەمە بکە ی ئەوا نوێژەکەت تەواو، وە ھەرچیش لەمە کەم بکەیتەووە ئەو لە نوێژەکەتی کەم دەکەیتەووە!

٤٧١ - عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

(۲) بخاری: ۷۵۷، ۷۹۲، ۶۲۵۱، ۶۲۵۲، ۶۶۶۷. مسلم: ۸۸۳. أبو داود: ۸۵۶. ترمذی: ۲۰۲. نسائی: ۸۸۲.

(۳) بخاری: ۷۵۶. مسلم: ۸۷۲. أبو داود: ۸۷۲. ترمذی: ۲۴۷. نسائی: ۹۱۰.

عوبادهی کوپی صامت (خوای ئی رازی بئی) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) ده فهرمووی: ههرکه سئی له نویژا له هه موو رکاتی کدا سووره تی فاتیحا نه خوینی نویژه که ی دروست نیه (ش/د/ت/ن).

۴۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يقرأَ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَهُوَ خِدَاجٌ ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ. فَقَالَ: أَقْرَأُ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: الْعَبْدُ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ). قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: حَمِدَنِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: (الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ). قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: أَثْنَى عَلَيَّ عَبْدِي. وَإِذَا قَالَ: (مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ). قَالَ: مَجَّدَنِي عَبْدِي، وَقَالَ: مَرَّةً فَوَضَّ إِلَيَّ عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ). قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَإِذَا قَالَ: (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ). قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۴).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بئی) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: ههرکه سئی ههر نویژئ بکاو سووره تی فاتیحا ی تیا نه خوینی ئه وه ئه و نویژه ی نابه کامه سئی جار وشه ی ئه و نویژه ی نابه کامه ی دوو باره کرده وه ئینجا فهرمووی: وه ناته واویشه! جا گوترا به ئهبو هورهیره: ئه ی باشه ئه گهر له پشت پێش نویژه وه به جه ماعه ت نویژمان ده کرد له م کاته دا چوون؟ گوتی: له م کاته دا به په نامه کی له دئی خۆته وه بیخوینه، چونکه من بو خۆم له پیغه مبهرم بیست دهیغه رموو (دروودی خوای له سهرین): خودای گه وه ده فهرمووی: من نویژم له نیوانی خۆم و بهنده ما کردووه به دوو به شه وه:

به شی یه که م: سوپاس و ستایشی خودایه.

به شی دووهم: داوای یارمه تی و رینیشاندانه بو بهنده جا کاتی بهنده له فاتیحا دا ده ئی (أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) هه موو ستایش و سوپاسی بو خودایه،

که خاوه نو پوره ردگاری هه موو شتی که له هه ردوو جیهاندا. خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من سوپاس و ستایشی من دهکا، وه کاتئ بهنده دهئ: (الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) که خودایهکی بهخشندهی میهره بانه خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من پهسن و مه دحی من دهکا، وه کاتئ بهنده دهئ: (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ): خاوهنی روژی تۆ له و پاداشه که روژی دوا بیه خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من به شان و شکوی مندا هه لده داو وه سپی گه ورهیی من دهکا جارئ ئەبو هورهیره له شوینه دا گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سه ربی) فهرمووی: خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من کاری خوی حه واله کرد به من و خوی سپارد به من، حه زهت (دروودی خوی له سه ربی) فهرمووی: وه کاتئ بهنده دهئ: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ): خودایه! هه رتو ده په رستین و بهندهیی هه رتو ده کهین وه هه ر له تو داوای یارمه تی ده کهین، خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم هیان ناو کو بییه له بهینی من و ئەم بهندهیه ما، وه ئەم بهندهیه م داوای هه رچیم لی بکا دهیده می و بی دلی ناکه م، وه کاتئ بهنده دهئ:

{اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ}:

ئهی خودایه! شاره زایمان بکه بو ریگهی راست، بو ریگهی ئەو که سانه که نازو نیعمه تت رژاندوو به سه ربیان و چاکهت له گه ل کردوون، وه مه مانخه ره سه ربیگهی ئەو که سانه که رقت ئی گرتوون و به رقاری تو که وتوون و ریگهی راستیان و نکردوو، خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهشی ئەم بهندهی منه، وه ئەم بهندهیه م داوای هه رچیم ئی بکا دهیده می و بی دلی ناکه م (م/د/ت/ن) (به ره حمه تی خودا که ون).

۴۷۳ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ. قُلْنَا: نَعَمْ نَفْعَلُ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ.

قَالَ: لَا تَقْعُلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۵).

عوبادہی کوپی صامیت (خوای ن رازی بن) گوتی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) بہرنویژ نویرژی بہیانینی بو دہکر دین، قورئانخویندہکھی ن شیواو بہگران بوئی خویندرا جا کاتی لہ نویژہکھی ن بووہوہ فہرمووی: رہنگہ ئیوہش لہ نویژدا وہک پیشنویژخوین قورئان بخوینن؟ گوتمان: بہلئی، ئہی پیغہمبہری خودا دہیخوینن. فہرمووی: بہس سوورہتی فاتحہ بخوینن، چونکہ ئہوہی لہ نویژا ئہم سوورہتہ نہخوینن نویژہکھی دروست نیہ (د/ت/ن/ب/ص).

۴۷۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: هَلْ قَرَأَ مَعِيَ أَحَدٌ مِنْكُمْ آيَةً، فَقَالَ: رَجُلٌ. نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أَنْزَعُ الْقُرْآنَ. قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِيمَا جَهَرَ فِيهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۶).

ئہبو ہورہیرہ (خوای ن رازی بن) گوتی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) بہرنویژ بو دہکر دین، بہ دہنگی بہرز لہ نویژہکھی دا قورئانہکھی دہخویند، کہ نویژہکھی تہواوکرد فہرمووی: ئایا ئیستاکہ کہستان لہم نویژہدا لہگہل مندہ قورئانتان دہخویند؟ پیواؤ گوتی: بہلئی ئہی پیغہمبہری خودا! فہرمووی: دہلیم خودایہ! بو قورئانہکھم باش بوئیہت! گوتی: ئیتیر لہوہ بہدواوہ پاشنویژ (مہئموم) ہکان لہنویژ ئاشکرا (نویژ جہری) دا کہ لہگہل پیغہمبہردا دہیانکرد وازیان لہ خویندنی فاتحہ ہینا (د/ت/ن-س/ص).

۴۷۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: مَنْ صَلَّى رَكْعَةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَلَمْ يُصَلِّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ وَرَاءَ الْإِمَامِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۷).

(۵) وأحمد والبيهقي والدارقطني وابن حبان والبخاري في جزء القرآن وصححه (شرحه).

(۶) بسند صحيح (شرحه).

(۷) صحيح عند الترمذي.

جایبر (خوای فی رازی بن) گوئی: هه رکه سی هه نویژی بکا سووره تی فاتیحای تیا نه خوینی، له هه موو رکاتیکا ئه وه ئه و نویژه ی دورست نیه و وه ک نویژی نه کردبی وایه، مه گه ره له کاتیکا که به جه ماعه ت نویژ بکا له پشت پیشنویژه وه (ت-ص).

۴۷۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَلَفْظُ النَّسَائِيِّ: صَلَّيْتُ بِنَا رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يُسَمِعْنَا قِرَاءَةَ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ).^(۸)

ئهنه س (خوای فی رازی بن) گوئی: له پشتی پیغه مبهه (دروودی خوای له سه ربی) و ئه بو به کوه عومره و عوسمانه وه نویژم (به جه ماعه ت) کردوه وه گویم فی نه بووه له که سیان که {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} بخوینن (ش/د/ت/ن) گفته ی نه سائی ئا وایه: پیغه مبهه (دروودی خوای له سه ربی) نویژی بو کردین: گویمان فی نه بووه که {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} بخوینن.

۴۷۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَفْتَتِحُ صَلَاتَهُ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَالِدَارِ قُطَيْبِيُّ^(۹).

ئیبنو عبباس (خوای فی رازی بن) گوئی: ده ستووری پیغه مبهه (دروودی خوای له سه ربی) و ابوو سه ره تای نویژی به {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} ده ست پی ده کرد (ت/حاکم/داره قوطنی - باسانید لم تسلم = به چهند ره شته یی که بی نه نگ نه بوون).

۴۷۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ عَلَى الْجَنَّةِ (وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ وَلَا تَكْفِتُ الثَّيَابَ وَلَا الشَّعْرَ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۰).

(۸) اخرجه البخاري بمعناه (۷۴۲). مسلم: ۸۸۸. نسائي: ۹۰۶.

(۹) باسانید لم تسلم (شرحه).

(۱۰) بخاري: ۸۱۲. نسائي: ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷. مسلم: ۱۰۹۷ - ۱۰۹۹.

ئیبینو عه‌باس (ره‌زای خودایان لی‌بئ) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهری‌ن) فره‌مووی: خودا فره‌مانی پی‌ کردووم که له‌سهر ئه‌م چه‌وت ئیسکه کوپ‌نووش ببهم له‌سهر ته‌وئل و سووت و به‌ری هه‌ردوو ده‌ست و هه‌ردوو ئه‌ژنوو سه‌ریه‌نجه‌کانی هه‌ردوو پی‌، وه فره‌مایشی پی‌ کردووم که له‌کاتی نویژکردندا جل و به‌رگ هه‌لنه‌که‌ین و قول و فه‌قیانه نه‌پی‌چین و چاک نه‌که‌ین به‌لادا و پرچ و قزیش کو‌مه‌ل نه‌که‌ین! (ش/د/ت/ن).

٤٧٩- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَكَانَ يَقُولُ: التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَحَدَّثَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(١١).

دیسان گوتی: جاران پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهری‌ن) چۆن فی‌ری قورئانی ده‌کردین ئاوه‌هایش فی‌ری ته‌حیاتی ده‌کردین، گشت جاری ده‌یفه‌رموو:

{التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

هه‌رچی هو‌ی قه‌درو ری‌زه، چ به‌گوفتار چ به‌کردار، وه هه‌رچی مایه‌ی پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌ته، وه هه‌رچی نویژو داخوازی و پارانه‌وه و نزایه، وه هه‌رچی سه‌رچاوه‌ی پاکی و خاوی‌نییه له‌ فره‌مایشتی جوان و نویژو په‌رستش و به‌نده‌یی، ئه‌مانه هه‌موویان له‌ راستیدا هه‌ر بو‌ خودان، دروود و سلّو له‌تو ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا، له‌گه‌ل سو‌زو ره‌حمه‌ت و پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌تی خودا، (دروود و سلّو له‌ ئی‌مه‌ش و له‌هه‌موو به‌نده‌یه‌کی باشی خودا)، شایه‌تی ده‌ده‌م که هه‌رخوا خودایه و خودای ترنییه، وه شایه‌تی ده‌ده‌م که مو‌حه‌مه‌د پی‌غه‌مبه‌ری خودایه له‌ گێ‌رانه‌وه‌یه‌کا:

(١١) مسلم: ٩٠٠. أبو داود: ٩٧٤. ترمذی: ٢٩٠. نسائی: ١١٧٠.

{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

شایہ تی دہدہم کہ ہر خدا خودایہ و تاک و تہنیاہ و ہیچ ہاوبہ شی نیہ، وہ شایہ تی دہدہم کہ موچہ ممہد پیغہ مہری خودایہ (م/د/ت/ن - رحمتی خودایان لینی).

۴۸۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَقُولُ فِي الصَّلَاةِ خَلْفَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ. السَّلَامُ عَلَى فَلَان. فَقَالَ: لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ: إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ، فَإِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. فَإِذَا قَالَ: هَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٌ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۲).

عہدوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیشدا کہ لہ پستی پیغہ مہرہ وہ (درویدی خوای لہ سہرین) نویژمان دہکرد لہ پیش دانانی تہ حیاتا دہمانگوت: سہلام لہ خودا، سہلام لہم، سہلام لہو، تا روژی پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرموی: پیمان: وا مہلین، چونکہ خودا خوای ناوی سہلامہ بہ لام کاتی لہ نویژدا دادہ نیشن بو خویندنی تہ حیات بلین.

{التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

ہرچی ہوئی قہدرو ریژہ، چ بہ گوفتار چ بہ کردار، وہ ہرچی نویژدا داخوازی و لالانہ وہو پارانہ وہو دوعا و نزیہ، وہ ہرچی سہرچاوی پاکی و خاوینیہ نہ مانہ ہہموویان لہ راستیدا ہر شایستہن بو خودای مہزن، دوورد لہ سہر توئہی پیغہ مہری خودا لہ گہل رہحہ مہت و بہرہ کہ تی خوا،

(دروود له‌سەر ئیڤمه‌شو له‌سەر هه‌موو به‌نده‌ باشه‌کانی خودا)، شایه‌تی ده‌ده‌م که هه‌ر خودا خودایه‌ خودای تر نیه، وه‌ شایه‌تی ده‌ده‌م که موحه‌مه‌ده‌م هه‌م به‌نده‌ی خوداو هه‌م پیڤه‌مبه‌ری خودایه‌ چونکه هه‌ر که‌سی ئه‌م وشه‌ ئاوا بلی و له‌سەر ئه‌م شیوه‌یه‌ سلّو بکا ئه‌وه‌ سلّوه‌که‌ی به‌ر هه‌موو به‌نده‌یه‌کی باشی خودا ده‌که‌وی، ئیتر ئه‌و به‌نده‌یه‌ خوا له‌ زه‌ویدا‌بی، وه‌ خوا له‌ ئاسماندا بی هه‌ر ده‌یگریته‌وه‌، ئینجا به‌ ئاره‌زووی خو‌ی بپاریته‌وه‌، بو‌خو‌ی و چه‌زی له‌چی بی، له‌خودا داوای بکا (ش/د/ت/ن).

٤٨١- عَنْ كُفِّ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ فِي الصَّلَاةِ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَالشَّافِعِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ (١٣).

که‌عبی کو‌ری عوجره (خوای ئی رازی بی) گو‌تی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ری) له‌ نویژا له‌پاش ته‌حیاته‌وه‌ ده‌یفه‌رموو:

{اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ}.

ئه‌ی خودایه‌! بپ‌ژینه‌ میهره‌بان‌ی و ره‌حه‌ته‌ بو‌سه‌ر موحه‌مه‌ده‌و که‌سو کار‌ی موحه‌مه‌ده‌و، وه‌ک ئه‌و میهره‌بان‌ی و ره‌حه‌ته‌ی که‌ راژاندووته‌ به‌سه‌ر ئیبراهیم و که‌سو کار‌ی ئیبراهیم، وه‌ پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌ته‌ بپ‌ژینه‌ به‌سه‌ر موحه‌مه‌ده‌و بنه‌ماله‌ی موحه‌مه‌ده‌و وه‌ک ئه‌وپیت و فه‌رو به‌ره‌که‌ته‌ی که‌ راژاندووته‌ به‌سه‌ر ئیبراهیم و بنه‌ماله‌ی ئیبراهیم، به‌راستی تو‌ئه‌ی خودایه‌!

(١٣) بخاری: ٣٣٧، ٤٧٩٧، ٦٢٥٧. مسلم: ٩٠٧ - ٩٠٩. ابو داود: ٩٧٩، ٩٧٦، ٩٧٨. ترمذی: ٤٨٣. نسائی: ١٢٨٦،

شایسته‌ی هه‌موو ستایش و سوپاسی‌کیت، وه‌خودا یه‌کی گه‌لی گه‌وره‌و پیرۆزیت! (شافیعی / ش / د / ت / ن).

۴۸۲ - عَنْ عِثْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱۴).

عیتبان (خوای ئی رازی بن) گوئی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سربین) که نویژمان ده‌کرد که نه‌و سلاوی نویژی ده‌دایه‌وه ئیتر ئیمه‌ش سلاومان ده‌دایه‌وه (ب).

۴۸۳ - وَقَالَ: سَعْدٌ: كُنْتُ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ حَتَّى أَرَى بَيَاضَ خَدِّهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱۵).

سه‌عیدیش (خوای ئی رازی بن) گوئی: گه‌لی جار پیغه‌مبه‌رم ده‌دی (دروودی خوای له‌سربین) به‌لای راست و به‌لای چه‌پی خویا سلاوی نویژی ده‌دایه‌وه، به‌پاده‌یه‌کی وای ده‌کرده‌وه سپیده‌ی روومه‌تی دهر ده‌که‌وت (م).

۴۸۴ - عَنْ عُثَيْدٍ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ وَيَقُولُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱۶).

عه‌بدوللا (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) به‌ره‌نگی‌کی وای سلاوی نویژی ده‌دایه‌وه به‌لای راست و به‌لای چه‌پی خویا، ته‌نانه‌ت سپیده‌ی روومه‌تی دهر ده‌که‌وت، له‌پیشا به‌لای راستیا سلاوی ده‌دایه‌وه ده‌یفه‌رموو (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ): سلاوو ره‌حه‌تی خوداتان لی‌بی ئینجا به‌لای چه‌پیا سلاوی ده‌دایه‌وه ده‌یفه‌رموو: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ) سلاوو ره‌حه‌تی خوداتان لی‌بی. (د / ت / ن - س / ص).

(۱۴) بخاری: ۸۲۸.

(۱۵) مسلم: ۱۳۱۵.

(۱۶) بسند صحیح (شرحه).

۴۸۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَذَفُ السَّلَامِ سِنَّةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ التِّرْمِذِيُّ^(۱۷).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) دەفەرموی: سەلاودانەو بە خیرایی سوننەتە (د/ت).

۷۳) بەشی دووهم: باسی رازاندنەو دی نویژ: وەك دەست بەرزکردنەو وە گوتنی

ئەللاھو ئەكبەر لەكاتی چوون لە بنیاتیکەو بە بنیاتیکێ تر:

(الفصل الثاني: في محاسن الصلاة: رفع اليدين وتكبيرات الانتقال)

۴۸۶ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) افْتَتَحَ التَّكْبِيرَ لِلصَّلَاةِ، فَرَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ يُكَبِّرُ حَتَّى يَجْعَلَهُمَا حَذَوَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَهُ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. فَعَلَ مِثْلَهُ وَقَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَإِذَا قَامَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ وَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ حِينَ يَسْجُدُ وَلَا حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: تەماشام دەکرد پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) بە گوتنی ئەللاھو ئەكبەر نویژی دادەبەست، وە لەكاتی ئەللاھو ئەكبەر کردنا هەردوو دەستی بەرز دەکردەو تا بەرامبەر هەردوو سەرشانێ، وە کاتی دەچوو بۆ روکوع ئەللاھو ئەكبەری دەکردو دیسان بەو چەشنە هەردوو دەستی بەرز دەکردەو، وە کاتی لە روکوع هەلەسایەو دەیفەرموو: (سمع الله لمن حمده) هەر کەسێ سوپاسی خودا بکا خودا سوپاسەکە قەبوول دەکا، وە دیسان لەم کاتەشدا بەو چەشنە هەردوو دەستی بەرز دەکردەو تا ئاستی هەردوو سەرشانێ، ئینجا دەیفەرموو: (ربنا ولك الحمد): پەرەردگارا! ئەی خودای ئێمە سوپاس بۆ تۆ لەسەر ئەو کە سوپاس و داوامان گیرا دەکەیت! لە گێڕانەوێهەکا: هەرەها هەمان چەشن هەردوو

(۱۷) موقوفاً على أبي هريرة، ورواه الحاكم وصححه (شرحه).

(۱) بخاري: ۷۲۵، ۷۳۶، ۷۳۸، ۷۳۹. مسلم: ۸۵۹ - ۸۶۲. أبو داود: ۷۲۱. ترمذي: ۲۵۵. نسائي: ۱۰۲۴.

دهستی به‌رز ده‌کرده‌وه له‌و کاته‌دا که دوو رکاتی ته‌واو ده‌کردو هه‌لده‌سایه‌وه
بو رکاتی سییه‌م، به‌لام له‌کاتی سه‌جده‌داو له‌و کاته‌دا که سه‌ری له سه‌جده
هه‌لده‌بری دهستی به‌رز نه‌ده‌کرده‌وه (ش/د/ت/ن).

۴۸۷- وَلَمُسْلِمٌ وَأَبِي دَاوُدَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ
ثُمَّ أَلْتَحَفَ بِرُؤُوسِهِ ثُمَّ أَخَذَ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ^(۲).

گوتی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) وابوو که نه‌للاه
ئه‌کبه‌ری ده‌کرد ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌کرده‌وه، ئینجا جله‌که‌یی ده‌پیچا به
خویه‌وه، ئینجا به دهستی راستی مووچی دهستی چه‌پی خوی ده‌گرت
(م/ت).

۴۸۸- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هَلَبٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا فَيَأْخُذُ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۳).

قه‌بیه‌هی کوپی هه‌لیب (خوی ئی رازی بن) گوتی: باو‌کم گوتی: یاسای
پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) وا بوو که به‌رنویژیی بو ده‌کردین به دهستی
راستی مووچی دهستی چه‌پی خوی ده‌گرت (ت-س/ح).

۴۸۹- وَقَالَ: عَلِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): السُّنَّةُ وَضَعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ
تَحْتَ السُّرَّةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۴).

عه‌لیش (خوی ئی رازی بن) ده‌لی: سوننه‌ته له نویژدا له‌کاتی راوه‌ستانا
دهستی راست له‌سه‌ر دهستی چه‌پ له خوار ناوکه‌وه دابنری (د/ئه‌حمه‌د).

۴۹۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُكَبِّرُ
فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَقِيَامٍ وَقُعُودٍ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَاللَّفْظُ
لِلتِّرْمِذِيِّ^(۵).

(۲) مسلم: ۸۹۴.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۵) بخاری: ۷۸۴، ۷۸۶، ۸۲۶. مسلم: ۸۷۱. أبو داود: ۸۲۵. نسائی: ۱۰۸۱، ۱۱۷۹.

عبدالوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) و نهبو بهکرو عومهر لهم کاتانهدا هه مو جارئی نه لاهو نه کبهریان دهکرد: له کاتی دانهوین و بهرزبوونه و ده داو له کاتی هه لسان و دانیشتنندا (ت/ش/د/ن).

۴۹۱ - (ب- ۱-ز- ۸۳ کهوا له دواوه لهم بهرگه دا. ژماره ۵۱۸).

۷۴) نزای سه ره تایی نویژ: (دعاء الافتتاح)

۴۹۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَبَيْنَ الْقِرَاءَةِ إِسْكَاتَةً هُنَيْئَةً فَقُلْتُ: يَا أَبَى وَأُمَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالتَّلْجِ وَالْبَرْدِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۱).

نهبو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوئی: عاده تی پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) وابوو، له دواي نه لاهو نه کبهری نویژ دابهستن، له پیش خویندنی فاتحادا ئیست (سکته خفیفه). ویستانیکی که می دهکرد، گوتم: نهی پیغهمبهری خودا! به باوک و دایکمه وه به قوربانت بم لهم ئیستهدا چی دهخوینی؟ فهرمووی: ده لیم:

{اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالتَّلْجِ وَالْبَرْدِ}.

خودایه! له گونا ه دورم بخه ره وه وهك دوری خو ره ه لات و خو رئاوا، خودایه! له گونا ه پاکم بکه ره وه وهك پارچه یی بلووری سپیی بیگهره، خودایه! گونا هه کانم به ئاوو به به فرو به ته رزه بشوره وه - (ش/د/ن).

(۱) بخاری: ۷۴۴. مسلم: ۱۲۵۲. أبو داود: ۷۸۱. نسائی: ۶۰، ۸۹۴.

۴۹۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ قَالَ: رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ اللَّهُ أَكْبَرُ كَثِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ الْقَائِلُ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا؟ قَالَ: رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: عَجِبْتُ لَهَا فُتِحَتْ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَمَا تَرَكْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ (۲).

ٹیبینو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہمبہر (درودی خوی لہسربین) بہر نویژی بؤ دہکردین لہ نیوانی ئہللاہو ئہکبہری نویژدابہستن و خویندنی فاتیحادا پیایوئی گوئی:

(اللَّهُ أَكْبَرُ كَثِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا).

خودا لہ ہہموو کہسئی گہورترہ، سوپاس و ستایشی زؤرو بی شومار بؤزاتی پاکی پسرودردگار، بہیانی و ئیواری تہسبیحاتی خودا دہکہم و ہہمیشہ ناوی بہپاکی دہبہم. پیغہمبہریش (درودی خوی لہسربین) فہرمووی: کئی بوو وشہیہکی واوای گوت؟ پیاوہکہ گوئی: من بووم ئہی پیغہمبہری خودا! فہرمووی: زؤرم پیئ سہیربوو یہکسہر ہہموو دہرگاکانی ئاسمانی بؤ خرانہ سہرپشت! ٹیبینو عومہر گوئی: لہوحہلہوہ ئہمہم لہ حہزرت (درودی خوی لہسربین) بیستوہ تہرکیم نہکردوہ (م/ت).

۴۹۴ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ: وَجْهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَاهْدِنِي لأَحْسَنَ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ

وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ لَبِّكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ وَأَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

عهلی (رهزای خودای نبین) گوئی: پیغهمبر (درویدی خودای نهر) که ههلهدهسا بۆ نویژ له پیئشا نه لاهو نه کبهری نویژ دابه ستنی ده کرد ئینجا یه کسه ر ده یفه رموو:

{وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفُرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَاهْدِنِي إِلَى خَيْرِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ لَبِّكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ}.

به دلیکی پاک و بیگه رده وه روو ده که مه نه وه خودایه که نه م ئاسمانانه و زه مینه ی له نه بوون دروست کردو وه، من موسولمانیکی پاک و بی خه وشم و به هیچ جوړی له ده سته ی هاوبه ش په یدایدا که ران نیم، بیگومان نویژو ئادابی چه ج و خواپه رستیم و ژیانم و مردنم هه مووی هه ر بۆ خودایه که په روهر داگری هه موو عاله مه، که هیچ هاوبه ش و هاورییه کی بۆ نیه، وه به مه فه رمانم پیگراوه، و من یه کیکم له موسولمانان و یه کیکم له فه رمانبه رانی خودا، نه ی خودایه! پادشای راسته کی هه ر تووی، له تو به ولاره خودای تر نیه، تو خودای منیت، منیش به نده ی توّم، زۆر و سته م له خوّم کردو وه و پی له تاوانی خوّم ده نیم، منیش به نده ی توّم، ده ی تویش به گه وره یی و مه رچه مه ت و میهره بانی خوّت له هه موو تاوانه کانم خوّش به، چونکه خوّت نه بی که سی تر راده ی نه وه ی نیه که له تاوانی به نده کان خوّش بی،

(۳) مسلم: ۱۸۰۹. أبو داود: ۷۴۴، ۷۶۰، ۷۶۱، ۱۵۰۹. ترمذی: ۲۶۶، ۳۴۲۱، ۳۴۲۲، ۳۴۲۳. نسائی: ۸۹۶، ۱۰۴۹، ۱۱۲۵.

پەروردگاری من! فیڤری ره ووشتی بهرزو خووی شیرینم بکه، چونکه ئەمه هەر له خۆت دەوشیتهوه، وه لام بده له خووی خراپ و بهد، چونکه ئەمه هەر بهتۆ دهکری، من هه‌میشه گوی له مشتی تۆم و ئاماده‌م بۆ جی به‌جی کردنی فهرمانی تۆ، خیر و خوشی و چاکه هه‌مووی به دهستی تۆیه، شه‌ر له تۆ ناوه‌شیتهوه، من له‌بنه‌رته‌وه به‌تۆ به‌ندم و له‌سایه‌ی تۆوه هه‌م، وه‌پشت و په‌ناشم هەر تۆی و سه‌ره‌نجام دی‌مه‌وه به‌ر دهستی خۆت! تۆ خودایه‌کی به‌فه‌رو پی‌وژی گه‌وره‌و به‌رزیت، داوای ئی خوشبوونت ئی ده‌که‌م و په‌شیمانم و ته‌وبه ده‌که‌م و ده‌که‌ریمه‌وه بۆ لای تۆ! (م/د/ت/ن).

(۷۵) په‌ناگرتن به‌ خودا له شه‌ری شه‌یتان: (التعوذ بالله من الشيطان)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - ۹۶/۱۶}.

واته: په‌نا ده‌گرم به‌ خودا له شه‌ری شه‌یتانی ده‌رکراوی دوورخراوه له ره‌حمه‌تی خودا.

۴۹۵ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ كَبَّرَ. ثُمَّ يَقُولُ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا ثُمَّ يَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَكُفَيْهِ وَنَفْخِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئەبو سه‌عيد (خوای ئی رازی بن) گوئی: یاسای پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) وابوو به‌ شه‌و که هه‌لده‌سا بۆ شه‌و نویژ، له‌ پی‌شدا به‌ گوټنی {الله اکبر} نویژی داده‌به‌ست، ئینجا نزای سه‌ره‌تای نویژی ده‌خویند ده‌یفه‌رموو: {سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ}.

ئە‌ی خودایه‌! پاک‌ی و بن نه‌نگ‌ی هەر بۆتۆیه‌ له‌گه‌ل سوپاس و ستایش، پی‌وژی و به‌ره‌که‌تی ناوی تۆ له‌ هه‌موو گیتی دیاره، پایه‌وشان و شکوی تۆ

(۱) قال الترمذي: إنه أشهر حديث في هذا الباب (شرحه).

گهئى بهرزو بلنده، تو نه بئى هيچ خودايه کى تر نيه ئينجا دهيفهرموو {الله اکبر کبيراً} خودا له ههموو که سئى گه وره تره، نهو خودايه کى من باسى گه وره يى نهو ده که م گهئى گه وره يه ئينجا دهيفهرموو:

{أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ وَنَفْثِهِ وَتَفْخِهِ}.

په نا ده گرم بهو خودايه که ناگای له ههموو شتئى ههيه، وه خوم ده هاومه په ناى نهوئى زاته ژنه واو دانايه، له شه پرى شه يتانى به شپراو له ره حمه تى خودا: له خوى، له ده ست ئى وه شاندى، له پسه پسى شيعر گوتنى، له فشه کردنى (د/ت/ن).

۴۹۶- وَأَتَى عُثْمَانُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَقِرْأَتِي يَلْبِسُهَا عَلَيَّ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاكَ شَيْطَانٌ يَقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ وَاثْقُلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا. قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَهُ اللَّهُ عَنِّي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الرُّقِيَّةِ (۲).

عوسمانى کوپى نه بو عاص (خوای ئى رازى بن) هاته لای پیغه مبه ر (درودى خوای له سهرين) گوتى: نه ی پیغه مبه رى خودا! شه يتان له نویژ خویندنا سهرى ئى شیواندووم و نویژه که تیکه ل و پیکه ل ده کا پیم پیغه مبه ریش (درودى خوای له سهرين) فهرمووى: نه وه شه يتانی که ناوی خه نزبه، هه رکاتئ هه ست پئی کرد سئى جار: {أعوذ بالله} بکه لئى و سئى تفيش به لای چه پتا بکه. عوسمان گوتى: جا که نه وه م کرد ئیتر خودا له کوئى خستم (م).

۶) گوتنى نامين له پاش فاتحاه سونه ته: (التامين عقب الفاتحة)

۴۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينِ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رَوَاهُ

الخمسۃ وفي رواية: إِذَا قَالَ: الْإِمَامُ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: کاتی پێشنویژ دەلی ئامین، ئیوەش بلین ئامین، چونکە ھەرکەسێ بۆی رێ بکەوێ لەگەڵ گوتنی فریشتەکانا بلێ ئامین خودا نە گوناھێ ئەو بەری خۆش دەبێ (ش/د/ت/ن) لە گێڕانەوێهەکا: کاتی پێشنویژ دەلی: {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} ئیوەش بلین ئامین، چونکە ھەرکەسێ خوا بۆی رێک بخا لەگەڵ فریشتەکانا ئامین بکا، خودا لە گوناھێ لەو پێشێ دەبووری.

۴۹۸- وَلِلْبَخَارِيِّ وَلِلنَّسَائِيِّ. إِذَا قَالَ: أَحَدُكُمْ آمِينَ. وَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ آمِينَ، فَوَافَقَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ^(۲).

پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: ئەگەر یەکیکتان بلێ ئامین، فریشتەش لە ئاسمان بلێ ئامین، وە ئەم دوو ئامینە یەک بگرن و خواو راسان رێکەوتی یەکتەری بکەن. ئەو خودا لە گوناھێ لەو بەری خۆش دەبێ (ب/ن).

۴۹۹- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا تَلَا غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ. قَالَ: آمِينَ حَتَّى يَسْمَعَ مَنْ يَلِيهِ مِنَ الصَّفِّ الْأَوَّلِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ التِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۳).

دیسان ئەو گوتی: یاسای پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) وابوو کە دەیفەرموو {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} بە ئاسپایی دەیفەرموو: ئامین: خودایە! ئەم پارانەوێ نزیایەمان گێرا بکە ھەزەرە (دروودی خوای لەسەربین) ئەو ھەندە دەنگی لە گوتنی (ئامین ھەلدەبێ، ئەگەر کەسێ لە پیزی یەکەمی جەماعەتدا بوايە گوێی ئی دەبوو کە دەیفەرموو ئامین (د/ت/حاکم:ص).

(۱) بخاری: ۷۸۰، ۶۲۰۲، مسلم: ۹۱۴، أبو داود: ۹۳۶، ترمذی: ۲۵۰، نسائی: ۹۷۷.

(۲) بخاری: ۷۸۱.

(۳) بخاری: ۷۸۲، ۴۴۵.

(۷۷) دوو ئیست سوننه ته: (السکستان)

۵۰۰- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَكَّتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ وَقَالَ: حَفِظْنَا سَكْنَةً. فَكَتَبْنَا إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ بِالْمَدِينَةِ فَكَتَبَ أَبِي أَنْ حَفِظَ سَمُرَةُ. قَالَ: سَعْدٌ: فَقُلْنَا لِقَتَادَةَ مَا هَاتَانِ السَّكَّتَانِ؟ قَالَ: إِذَا دَخَلَ فِي صَلَاتِهِ وَإِذَا فَرَعَ مِنَ الْقِرَاءَةِ. ثُمَّ قَالَ: بَعْدَ ذَلِكَ وَإِذَا قَرَأَ (وَلَا الضَّالِّينَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

سہ موورہ (خوای ن رازی بن) گوتی: ناگام لہ دوو ئیست (سہ کتہ) ہہیہ، لہ پیغہ مہر خویم وہ گرتوون، عیمرانی کوپی حوصہ ینیش نہ یسہ لماندو گوتی: ئیمہ یہ ک ئیستمان ناگا لیہ. جا بو چارہ سہری ئەم کیشہ یہ نامہ مان نووسی بولای ئوبہ یی کوپی کہ عب لہ مہ دینہ، نوبہ یی وہ لامی نووسبیہ وہ: کہ سہ موورہ بہ باشی ناگای لیہ وہ قسہ کہی ئەو تہ واوہ، سہ عد گوتی: بہ قہ تادہ مان گوت ئەو دوو ئیستمانہ کامانہ؟ گوتی:

یہ کہم: لہ پاش نویشتردا بہ ستنہ کہ لہم ئیستہ دا نزای سہ رہ تای نویشتر بہ پەنامہ کی دہ خوینئ:

دووہم: لہ پاش خویندنی فاتحہ کہ لہم ئیستہ دا پیش نویشتر نزای یا ہندی قورئان بہ پەنامہ کی دہ خوینئ، وہ پاشنویشترہ کانیش فاتحہ ی خوین بہ پەنامہ کی دہ خوینئ. لہ وہ دوا قہ تادہ دہیگوت:

دووہم: کہ دہئ: {وَلَا الضَّالِّينَ} (ت/د-س/ح).

(۷۸) خویندنی سوورہ ت لہ پاش فاتحہ سوننه ته: (قراءة السورة بعد الفاتحة)

۵۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيْحِبُّ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ:

(۱) بسند صحیح (شرحہ).

فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: کەستان ھەزەدە کەن کە دەپۆنەو ھە بۆ مالهو ھە لەوێ سێ و شتری ئاووسی قەبەبی قەلەوتان دەست بکەوێ؟ گوتمان: بەئێ کئی بێ ھەزی لەو ھە بێ ئەو پیغەمبەری نازدار! فەرمووی: دەسا سێ ئایەت لەپاش فاتیحاو ھە نیژدا بخوینن ئەو ھە گەلی باشتەر بۆ ئیو ھە لە سێ و شتری ئاوا (م).

۵۰۲- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَيُسْمِعُ الْآيَةَ أحيانًا، وَفِي الْعَصْرِ مِثْلَ ذَلِكَ. وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكَعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۲).

ئەبو قەتادە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەستووری وابوو لە رکاتی یەكەم و لە رکاتی دووھمی نویژی نیوھ پۆدا سوورەتی فاتیحاو سوورەتێکی تری دەخویند، ئەو سوورەتە ی کە لە رکاتی یەكەم دەخویند، درێژ تریسو لەو سوورەتە ی کە لە رکاتی دووھما دەخویند. جار جارێش دەنگی ئەو ھەندە بەرز دەکردو ھە کە ئایەتە کە دەبیسترا لە نویژی ھەسریشا ھەروای دەکرد، لە رکاتی یەكەمی بەیانیشا سوورەتی درێژتری دەخویند لە سوورەتی رکاتی دووھم: (ش/د/ن).

۵۰۳- وَقِيلَ لِحَبَابٍ بَأَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تَعْرِفُونَ قِرَاءَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ؟ قَالَ: بِاضْطِرَابٍ لِحَيْتِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

(۱) مسلم ۱۸۶۹.

(۲) بخاری: ۷۵۹، ۷۶۲، ۷۷۶، ۷۷۸، ۷۷۹. مسلم: ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، أبو داود: ۷۹۸، ۷۹۹. نسائی: ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵،

۹۷۶، ۹۷۷.

(۳) بخاری: ۷۴۶، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۷۷.

گوتیان به خه باب: به چییا ده تانزانی که پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) له نویژی نیوه روو عه سردا سوورته له پاش فاتیحاوه ده خوینئ؟ گوتی: به جوولانه وهی ریشیا (ب/د).

۷۹) باسی نهو سوورته تانه که پیغه مبهه ^{دروودی خوی له سهر} گه لی جار له نویژی نیوه روو عه سردا ده خویندن: (ما قرأه ﷺ فی الظهر والعصر)

۵۰۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ وَنَحْوَهُمَا مِنَ السُّورِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

جاییری کوپی سه مووره (خوی لاری بن) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) له نویژی نیوه روو عه سردا سوورتهی {وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ} و سوورتهی {وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ} و وینهی نهو سوورته تانهی ده خویند (د/ت/ن-س/ص).

۵۰۵- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ بِاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ وَفِي الْعَصْرِ نَحْوَ ذَلِكَ وَفِي الصُّبْحِ أَطْوَلَ مِنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

دیسان گوتی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) له نویژی نیوه روو سوورتهی {وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ} ده خویند، له عه سهریشا سوورتهی کی لهم چه شنهی ده خویند، له نویژی به یانیشا سوورتهی کی لهوه دریزتری ده خویند (د/م).

۵۰۶- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ وَفِي الصُّبْحِ بِأَطْوَلَ مِنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۲) مسلم: ۱۰۲۹.

دیسان نهو گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سربین) گه‌ئی جار له نویژی نیوه‌پژدا سووره‌تی {سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} ی ده‌خویند وه له نویژی به‌یانیشا سووره‌تیکی دریزتری ده‌خویند (م).

۸۰) نهو سووره‌تانه‌ی که هزرت ^{درویدی} ^{خویند} له نویژی شیوانو خه‌وتانا خویندوونی ۵۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ أُمَّ الْفَضْلِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ يَقْرَأُ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ وَاللَّهِ لَقَدْ ذَكَّرْتَنِي بِقِرَاءَتِكَ هَذِهِ السُّورَةِ إِنَّهَا لِآخِرُ مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ^(۱).

ئیبنو عه‌باس (خوی ن‌ی رازی بن) گوتی: جاری سووره‌تی {وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا} م ده‌خویند، ئوم فه‌ضل گوئی لی‌بوو، گوتی رۆله! به‌خودا به‌خویندنی ئهم سووره‌ته ئه‌وه‌ت یاد خستمه‌وه که ئهم سووره‌ته ئاخ‌ره‌مین شت بوو گویم لی‌بوو پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سربین) له نویژی شیوانا ده‌خویند (ش/د/ت/ن). ۵۰۸- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (قَالَ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ بِالطُّورِ فِي الْمَغْرِبِ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۲).

جوبه‌یری کوپی موطعیم (خوی ن‌ی رازی بن) گوتی: گویم لی‌بوو پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سربین) له نویژی شیوانا سووره‌تی {وَالطُّورِ} ی ده‌خویند: نیوه‌ی له‌رکاتی یه‌که‌ماو نهو نیوه‌که‌ی تری له رکاتی دووه‌ما (ش/د/ت/ن). ۵۰۹- وَصَلَّى ابْنُ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِمَامًا فِي الْمَغْرِبِ فَقَرَأَ فِيهَا بِقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۳).

(۲) مسلم: ۱۰۳۰.

(۱) بخاری: ۷۶۲، ۴۴۲۹. مسلم: ۱۰۳۳. أبو داود: ۸۱۰. ترمذی: ۲۰۸. نسائی: ۹۸۵.

(۲) بخاری: ۷۶۵، ۳۰۵۰، ۴۰۲۳، ۴۸۵۴. مسلم: ۱۰۲۵. أبو داود: ۸۱۱. نسائی: ۹۸۶.

(۳) سکت عنه الشارح (مترجم).

جاری ئیبنو مه سعوود (خوای ئی رازی بن) بهرنویژی نویژی شیوانی دهکرد له پاش خویندنی فاتحنا سوورهتی قولهووه لای خویند (د).

۵۱۰ - عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَرَأَ فِي الْعِشَاءِ بِالتَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ. فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۴).

بهراء (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاری گویم لیبوو له پیغه مبهه (دروودی خوای لهسهرین) له نویژی خهوتنانا سوورهتی {وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ} ی دهخویند، کهسی ترم نه دیوه که وهك ئه و ئاوا دهنگی خوشبێ (ش/ت/ن).

(۸۱) قورئان خویندنی نویژی به یانی

۵۱۱ - عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْعَدَاةِ مِنَ السَّيِّئِ إِلَى الْمَائَةِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئهبو بهرزه (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوای لهسهرین) له نویژی به یانیدا له شهست ئایه ته وه تا سه د ئایه تی تیا دهخویند (ش/ت).

۵۱۲ - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ ب (ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ) وَكَانَتْ صَلَاتُهُ بَعْدَ تَخْفِيفًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

جابیری کوپی سه مووره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوای لهسهرین) گه ئی جار له نویژی به یانیدا سوورهتی {ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ} دهخویند، وه ئی زورتی کات نویژیکی سووکه له ی پاک و پوختی دهکرد (م/ت).

(۴) بخاری: ۷۲۷، ۷۲۸، ۱۰۷۴، ۱۰۷۸، مسلم: ۱۰۳۷، أبو داود: ۱۲۲۱، ترمذی: ۳۱۰.

(۱) بخاری: ۷۷۱، مسلم: ۱۰۳۱، نسائی: ۹۴۷.

(۲) مسلم: ۱۰۲۷.

۵۱۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَأَنِّي أَسْمَعُ صَوْتَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْغَدَاةِ فَلَا أَقْسِمُ بِالْخَنَسِ الْجَوَارِ الْكُنَسِ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۳).

عہ مری کوپی حورہیث (خوای فی رازی بن) گوئی: ئیستاکہش دہلیی گویم لہ دہنگی پیغہمبہرہ (درویدی خوای لہ سہرین) کہ لہ نویژی بہ یانہ کیدا نہو سوورہتہی دہخویند کہ:

{فَلَا أَقْسِمُ بِالْخَنَسِ الْجَوَارِ الْكُنَسِ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ} ہی تیا دایہ کہ سوورہتی {إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ - ۵} (د/م).

۵۱۴- وَلِلَّهِ مِزَانٌ وَالْحَاكِمُ: قَرَأَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصُّبْحِ بِالْوَاقِعَةِ^(۴).

گوئی: پیغہمبہرہ (درویدی خوای لہ سہرین) لہ نویژی بہ یانیدا سوورہتی واقیعہی خویند (ت/حاکم).

۵۱۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصُّبْحَ بِمَكَّةَ فَاسْتَفْتَحَ سُورَةَ الْمُؤْمِنِينَ حَتَّى إِذَا جَاءَ ذِكْرُ مُوسَى وَهَارُونَ أَوْ ذِكْرُ عِيسَى أَخَذَتْهُ سُعْلَةٌ فَرَكَعَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

عہ بدولای کوپی سائب (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہمبہرہ (درویدی خوای لہ سہرین) لہ مہککھی موکہ پرہمہ نویژی بہ یانیی بو دہکر دین، لہ سہرہتاوہ دہستی کرد بہ سوورہتی مؤمینون تا گہیشته سہر باسی موسا و ہارون یا خود گہیشته سہر باسی حہزہتی عیسا (لہ ویڈا کوکہ یہک گرتی، ئیتر) قورئانخویند نہکھی بری و چوو بو روکووع! (ش).

۸۲) دروستہ یہک سوورہت لہ دوو رکاتا دووبارہ بکریتہوہ

(۳) مسلم: ۱۰۲۳.

(۴) سکت عنہ الشارح (مترجم).

(۵) اخرجه البخاری تعليقا قبل الرقم: ۷۷۴م مباشرة مسلم: ۱۰۲۲.

(يجوز تكرير السورة في الركعتين)

۵۱۶- عَنْ رَجُلٍ مِنْ جُهَيْنَةَ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الصُّبْحِ إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ كِلْتَاهِمَا فَلَا أَذْرَى أُنْسَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْ قَرَأَ ذَلِكَ عَمْدًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱).

پیاویکی جوههینهیی (خوای فی رازی بن) گوتی: گویم لیبوو گه پیغهمبر (دروودی خوای له سربین) له ههردوو رکاته کهی نویژی به یانیدا هه سووره تی {إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ} ی خویند، جا ئه وهیان نازانم که ئایا پیغهمبر (دروودی خوای له سربین) له بیرى چوو بوو که له رکاتی یه که میشا هه ئهم سووره ته ی خویندبوو، یا خود به ئاره زوو ئاواى کرد (د-س/ص).

۸۲) بایسی روکووع (چه مینه وه) و ویردو ته سبیحاتی ناو روکووع

الركوع والتسبیح فيه

۵۱۷- رَأَى حَذِيفَةَ رَجُلًا لَا يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ فَقَالَ: مَا صَلَّيْتَ، وَلَوْ مَتَّ عَلَى غَيْرِ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

حوزه یفه (خوای فی رازی بن) چاوی لی بوو که پیاوی له نویژا چه مینه وه و کوپنوش (روکووع و سهجده) ته واو ناکا، له بهر ئه وه پیی گوت: ئهمه نویژ نه بوو که تو کردت، خو ئه گهر له سهر ئهم حاله بروی هه تا مردن ئه وه به کافری ده مرئی و له سهر دینی موچه ممه د (دروودی خوای له سربین) نامری که خودا موچه ممه دی دامه زانده وه له سهری (بوخاری و نه سائی - به مزاران مهزار و محمته خودایان لیبن).

۵۱۸- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لَتَقَرَّ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا أَحْفَظُكُمْ لِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَيْتُهُ إِذَا كَبَّرَ جَعَلَ

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۱) بخاری: ۷۹۱ باب/ ۱۱۹ من کتاب مواقیئ الصلاة.

يَدَيْهِ حِذَاءَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ أَمَكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ، ثُمَّ هَصَرَ ظَهْرَهُ، فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى حَتَّى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضِهِمَا، وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ، فَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْآخَرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۲).

ئەبو حومەیدی ساعیدی (خوای نازى بى) بەچەن کەسى لە یارانى پینغەمبەرى گوت (درودى خوای لەسەرى): من له هەمووتان باشتەر ئاگام لیبەتى کە پینغەمبەر (درودى خوای لەسەرى) نویژى چۆن بوو: سەرئەم دەدا کە ئەللاھو ئەکبەرى دەکرد، هەر دوو دەستی تا ئاستى هەردوو سەرئەم کانی هەلەدەپری، کە روکوویشی دەبرد هەردوو دەستی له هەردوو ئەژنۆکانى خۆی گیر دەکرد. وەرپیک پىشتى خۆی دەچەماندەو پىشت و ملی خۆی ریک لهیه ک ئاست بەبى کوپى رادەگرت کە سەرپىشتى هەلەدەپری له چەمینەو ریک هەلەدەسایەو و فنج رادەوستانەو، تا یەك یەك بپراکەکانى پىشتى دەچوونەو شوینى خویان. کە کوپنووشیشی دەبرد هەردوو لەپى دەستی دادەنا لەسەر زەوییه کە بەلام باسکی خۆی رانەدەخست لەسەر زەوییه کەو کەمى بەرز دەیگرتن وە نەشى دەنووساندن بە لاتەنیشتى خۆیهو بەلکوو هەردووباللى خۆی بلاو دەکردەو وە سینگی پەنجەکانى هەردوو پىی له سەر زەوى دادەناو نووکی پەنجەکانى قاجى روویان دەکردە رووگە (قیبلە) له تەحیاتى یەکەمیشا لەسەر قاجى چەپى دادەنیشتى و قاجى راستى هەلەدەنا، لەدوا رکاتیشا پىی چەپى لەژیر خۆیهو رەت دەکردو لەژیر پىی راستیهو نووکه کەى دەردەکرد وە پىی راستیشى هەل دەناو لەسەر لاپانى خۆی دادەنیشتى (ب/د/ت/ن).

۵۱۹ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَكَعَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَلَكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعْتُ لَكَ سَمِعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ.

عهلی (خوای ئی رازی بئ) گوتی: یاسای پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) و ابوو لهناو رووکووعا دهیغهرموو:

{اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصْبِي}.

خودایه! سهری بهندهیی بۆ تۆ دادهنهوینمو ئهم روکووعهم له بهر خاتری توویه، وه باوهرم بهتۆ هیه، وهخۆم سپارد بهتۆ، خودایه! گویم، چاوم، مؤخم، ئیسکم، رهگو و ریشهم هه موو سهركزو ملكهچن بۆ فهرمانی تۆ (م/د/ت/ن).

۵۲۰ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۴).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: یاسای پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) و ابوو له چه مینه وهو کوپنووشدا دهیغهرموو:

{سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي}.

خودایه! تۆ خودایهکی پاک و بئ نهنگیت، ئهی پهروهردگارم! له سایهی خوته وهیه که من ته سبیح و سوپاس و ستایشی تۆ دهکه، خودایا! لیم خوشبه (ش/د/ن).

۵۲۱ - وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۵).

ديسان گوتی: زۆر جار هه زهت (دروودی خوای لهسهرین) له چه مینه وهو کوپنووشدا دهیغهرموو:

{سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ}.

(۴) بخاری: ۷۹۴، ۸۱۷، ۴۲۹۳، ۴۹۶۷، ۴۹۶۸. مسلم: ۱۰۸۵. أبو داود: ۸۷۷. نسائي: ۱۰۴۶، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲.

(۵) مسلم: أبو داود ۸۷۲. نسائي: ۱۰۴۷، ۱۱۲۳.

بني نهنگو پاک و خاويڼه و پوره ردگاري فريشته کان و جو برائيله (م/د/ن).
 ۵۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَقَالَ: فِي رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ. وَإِذَا سَجَدَ فَقَالَ: فِي سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ سُجُودُهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

عبدالوللا (خوای نازي بنی) گوئی: چه زرت (دردی خوای له سرین) فهرمووی: هر که سنی له نیوه له ناوچه مینه و هدا سنی جار بلئی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ): پاک و بنی نهنگه پوره ردگاري گوره م نهوه چه مینه و هکه ی ته و او، به لام گوئی سنی جار لای که می ته و او یی چه مینه و هیه، هر که سه یشتان له ناو کوپنوشدا سنی جار بلئی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى): پاک و بیگهرده پوره ردگاري به رزو بلندم نهوه کوپنوشه که ی ته و او، به لام گوئی سنی جار لای که می ته و او ی ویردی ناو سه جده یه (ت/د).

۸۴) سه ربه رزکرنه وه له چه مینه وه و ستایشی کاتی سه ربه رزکرنه وه:
 الرفع من الركوع والحمد فيه

۵۲۳- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا يَوْمًا نُصَلِّي وَرَاءَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكْعَةِ قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقَالَ: رَجُلٌ وَرَاءَهُ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: مَنْ الْمُتَكَلِّمُ؟ قَالَ: أَنَا قَالَ: رَأَيْتُ بَضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَتَدَرُّونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ریفاعه ی کوپی رافع (خوای نازي بنی) گوئی: روژی له پشتی پیغه مبه ره وه (دردی خوای له سرین) نویژمان ده کرد، که له روکوع سه ری هه لپری فهرمووی: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ): هر که سنی سوپاسی خودا بکا به نیازی پاداشی باش خودا سوپاس و نیازه که ی قه بوول دهکا، پایو یکیش له پشتیه وه بوو گوئی:

(۶) قال أبو داود: مرسل، قال الترمذي: منقطع مؤيد بالصحيح. (شرحه).

(۱) بخاري: ۷۹۹.

{رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ}

په‌روه‌دگارم؟ سوپاسیځی پاکي زوری پیروژ بوو تو له‌سهر نه‌وه که سوپاس و نیازمان گیراده‌ک‌ه‌ی! جا که پیغه‌مبهر (درودی خ‌وای له‌سرین) له نویژه‌که ئی ب‌و‌وه فرم‌و‌ی: ک‌ی بوو قسه‌یه‌کی ئا‌و‌ای کرد؟ پیا‌و‌ه‌که گوتی: من بووم. فرم‌و‌ی: چاوم ئی بوو زیاتر له سیی فریشته په‌لاماریان داو قوستیان‌ه‌وه، هه‌ره‌یه‌که له‌وان په‌له‌ی نه‌وه‌ی بوو که خ‌و‌ی له پیشا بینووسیت‌ه‌وه! (ش/د/ن).
 ۵۲۴- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. قَالَ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (۲).

یاسای پیغه‌مبهر (درودی خ‌وای له‌سرین) وابوو که ده‌یفه‌رم‌و‌و: (سمع الله لمن حمده) به دویا ده‌یفه‌رم‌و‌و: (اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) (ب).

۵۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَالَ: الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۳).

ئه‌بو ه‌وره‌یره (خ‌وای ئی رازی ب‌ی) گوتی: پیغه‌مبهر (درودی خ‌وای له‌سرین) فرم‌و‌ی: که پیشنو‌یژ گوتی (سمع الله لمن حمده) ئی‌و‌ه‌ش ب‌ل‌ی‌ن: (اللهم ربنا ولك الحمد) چونکه هه‌ر که‌س‌ئ قسه‌ی نه‌وو قسه‌ی فریشته‌کان یه‌که بگرن واته: بو‌ی ری بکه‌و‌ئ له‌گه‌ل نه‌وانائهم وشه پیروژه‌یه ب‌ل‌ئ، نه‌وه خودا له گونا‌ه‌ی له‌وه‌به‌ری خ‌و‌ش ده‌ب‌ئ (ش/د/ت/ن).

۵۲۶- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكْعِ قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ

(۲) بخاری: ۷۹۵.

(۳) بخاری: ۷۹۶، ۲۲۲۸.

وزاد مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ: أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ: الْعَبْدُ (وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ) اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ^(۴).

عهلی (خوای لی رازی بن) گوئی: هه موو جاری پیغه مبهه (دردی خوای له سهرین) که سهری بهرز ده کرده وه له چه مینه وه ده یفه رمو:

{سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ}.

ئهو ی ستایش و سوپاسی یه زدان بکا و نیازی خو ی عهزی باره گای ئهو زاته بکا ئهو هه سوپاسه که ی و هه نیازه که ی گیرایه، پهروه ردگارا! که واته سوپاسی کی زوری بی شومار بو تو، پر به ئاسمان، پر به زهو ی، پر به نیوانی ئه م دوانه، سهره پای ئه مانه یش پر به هرشتی کی تریش سوپاس بو تو بی که هزی تو ی له سهری (م/د/ت/ن) موسلیم و ئه بو داوود (رحمتهی خودایان لی بی) ئه مه شیان لی زیاد کردو وه:

{أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ: الْعَبْدُ (وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ) اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ}.

ئهی که سی که شایسته ی هه موو ستایش و گه وره یی یه کی! دروستترین وشه یی که یه کی له ئیمه بیلی (که هه موومان بهنده ی توین) وشه ی ئهو بهنده یه یه که ده لی:

{اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ}.

خودایه! هرچی تو بیده ی به که سی تر نابری، هرچیش تونه یده ی به که سی تر نادری، دارایی داراو ده ستداری ده ستدار هیچ دادیکیان نادهن له لای تو.

۵۲۷- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۱۹) (۵).

(۴) مسلم: ۱۰۷۲، ۱۰۷۳. أبو داود: ۸۴۷. نسائی: ۱۰۲۷.

(۵) تقدم تخريجه بمثل الحديث الرقم: ۵۱۹/۲.

۸۵) باسی کورنووش (سہ جدہ) و ستایشی ناوی (السجود والتسبیح فیہ)

۵۲۸- عَنْ وَاِثِلِ بْنِ حُجْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ وَإِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

واثیلی کوپی حوجر (خوای فی رازی بن) گوئی پیغہمبہر (درودی خوای لہ سہرین) دہستووری وابو کہ کورنووشی دہبرد نہ ژنوی لہ پیش دہستیا دادہنا، کہ ہلیش دہسایہ وہ سہرپی دہستی لہ پیش نہ ژنویا بہرز دہکردہ وہ (د/ت/ن) - س/ح).

۵۲۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَسْطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ أَلْسَاطَ الْكَلْبِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

نہنس (خوای فی رازی بن) گوئی پیغہمبہر (درودی خوای لہ سہرین) فہرمووی: کہ سہر لہ سہ جدہ ہل دہ برن پشتتان ریگ راست بکہنہ وہ، لہ ناو سہ جدہ شدا لہ چہ شنی سہگ لہ سہر دہم رابکشئی ناوا بالتان لہ سہر زہویہ کہ رامہ خہن (ش/د/ت/ن).

۵۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْذُو بِيَاضَ إِبْطَيْهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ إِذَا سَجَدَ جَافَى بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى لَوْ أَنَّ بِهِمَةَ أَرَادَتْ أَنْ تَمُرَّ تَحْتَ يَدَيْهِ مَرَّتْ^(۳).

عہدوللای کوپی بوجہینہ (خوای فی رازی بن) گوئی پیغہمبہر (درودی خوای لہ سہرین) کہ نویژی دہکرد لہ کاتی کورنووشدا ہر دوو بالی خوئی بلاو دہکردہ وہ، تہ نانہت جاروبار سپینہی بنباخہ لی دہردہ کہوت (ش) لہ

(۱) بسند حسن (شرحہ).

(۲) بخاری: ۸۲۲، مسلم: ۱۱۰۲، أبو داود: ۸۹۷، ترمذی: ۲۷۶، نسائی: ۱۱۰۹.

(۳) بخاری: ۲۹۰، ۸۰۷، ۳۵۶، ۱۱۰۵، مسلم: ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، نسائی: ۱۱۱۰۵، أبو داود: ۸۹۸.

گیړانه وهیځه: که سوژدهی د هېر د وها هر دووبالی خوئی بلاو د هکرده وه کاروبه رخیان به ژیردا دهچوو.

۵۳۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَضَعُ أَحَدُنَا طَرَفَ الثُّوبِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ فِي مَكَانِ السُّجُودِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

نه نه س (خوای ن رازی بن) گوئی: زور جار که له پشتمنی پیغه مېره وه (درودی خوای له سهرین) نویژمان د هکرده، له تاو تیني گهرما چمکی جله کانه مان له جیغه کورنووشه که دا داده نا (ش/د/ن).

۵۳۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَجَدَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۵).

ع علی (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغه مېره (درودی خوای له سهرین) له کورنووشا دهیغه رموو:

{اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ}.

ئهی خودا! سهری بهنده یی بو تو دهنیمه سهر زهوی پروام ههیه بهتو، خوږ سپارد بهتو و ملکه چی فهرمانی تو، روخسارم دهنیمه سهر خاک و کورنووشی بهنده یی ده بهم بو ته و خودایه که ته روخساره ی منی دروست کړدوه و شه قو و نه خش و وینه ی کی شاوه و گویچکه و چاوی پیوه داته راشیوه، دیاره که یه زدان خودایه کی پاک و پیروزو گهره یه و جواترین کړدگار! (م/د/ن).

۵۳۳- عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ. وَفِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى. وَمَا مَرَّ

(۴) بخاری: ۲۸۶ (۲۸۵)، ۵۸۵۰. مسلم: ۱۴۰۶. أبو داود: ۶۶۰. ترمذی: ۵۸۴. نسائی: ۱۱۵. ابن ماجه: ۱۰۳۳.

(۵) مسلم: ۱۸۰۹. أبو داود: ۷۴۴، ۷۶۰، ۷۶۱، ۱۵۰۹. ترمذی: ۲۶۶، ۲۴۲۱، ۲۴۲۲. نسائی: ۸۹۶، ۱۰۴۹، ۱۱۲۵.

بِآيَةِ رَحْمَةٍ إِلَّا وَقَفَ عِنْدَهَا فَسَأَلَ وَلَا بِآيَةِ عَذَابٍ إِلَّا وَقَفَ عِنْدَهَا فَتَعَوَّدَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۶).

حوزه‌ی پیغمبر (خوای نازنی بن) گوئی: نویژم ده‌کرد له‌گه‌ل پیغمبردا (درویدی خوای له‌سهرین) له‌چه‌مین‌ه‌و‌ده‌ده‌ی‌فهرموو: (سبحان ربی العظیم: پاک و بیگه‌ردو بی نه‌نگه‌ پهره‌ردگاری گه‌وره‌م) له‌کو‌پ‌نو‌وشیشدا ده‌ی‌فهرموو: (سبحان ربی الاعلی: پاک و بیگه‌ردو بی نه‌نگه‌ پهره‌ردگاری بلندم) که ده‌شگه‌یشته‌سهر نایه‌تی ره‌حمه‌ت له‌سهری ده‌وه‌ستاو ده‌پارایه‌وه‌و له‌خودا داوای به‌شی له‌و ره‌حمه‌ته‌ده‌کرد، که ده‌شگه‌یشته‌سهر نایه‌تی سزاو عذاب له‌سهری راده‌وه‌ستاو په‌نای ده‌گرت به‌په‌نای خودا له‌و سزاو عذاب (د/ت-س/ص).

۵۳۴- وَلَمَّا نَزَلَ: (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ. فَلَمَّا نَزَلَتْ (سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) قَالَ: اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ^(۷).

گوئی: کاتی {فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ - ۵۲/۶۹} واته: که‌واته‌ئی پیغمبر؟ تو‌ش هه‌میشه‌ته‌سبیحی خودای گه‌وره‌ی خو‌ت بکه‌ کاتی ئه‌م نایه‌ته‌هاته‌ خواره‌وه‌ پیغمبر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: (بیکن به‌ذیکری روکوعتان واته: له‌ناو روکوعدا بلین: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) وه‌ کاتی نایه‌تی (سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى - ۱/۸۷) واته: ناوی پیروزی پهره‌ردگاری بلندی خو‌ت به‌پاک و ته‌میز رابگره‌هاته‌ خواره‌وه‌، پیغمبر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: بیکن به‌ذیکری کو‌پ‌نو‌وشتان واته: له‌ناو سه‌جده‌دا، بلین: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى (د/ئه‌حمه‌د).

۵۳۵- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي حَبِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ إِلَّا الْبَخَارِيُّ^(۸).

(۶) بسند صحیح (شرحه).

(۷) سکت عنه الشارح (مترجم).

عهلی (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ری خوشه‌ویستم (درودی خوای له‌سهرین)
 فه‌رمانی پی کردم که له‌ناو روکوع و سه‌جده‌دا قورئان نه‌خوینم (م/د/ت/ن).

۵۳۶- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره / ۵۱۸/۲).

۵۳۷- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۱۸/۲).

۵۳۸- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۲۱/۵).

۵۳۹- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۲۲/۶).

۸۶) نزاو پارانه‌وه له کورنووشا گیرایه

۵۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ فَقِمْنَ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین)
 فه‌رمووی: هیچ کاتی به‌نده وه‌ک کاتی ناو سه‌جده له خوداو نه‌زیك نابیتته‌وه،
 که‌واته له‌و کاته‌دا دوعاو نزا زور بکه‌ن، جیگه‌ی خویه‌تی که پارانه‌وه‌که‌تان
 قه‌بول بکری (م/د).

۵۴۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّةً وَجِلَّةً وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

دیسان گوتی: پیغهمبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) له‌ناو کورنووشا ده‌یفه‌رموو:
 {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّةً وَجِلَّةً وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ}.

خودایه! له هه‌موو گونا‌هه‌کانم خوش به‌به: له وردی و له درشتی، وه له
 پیشینی و پاشینی، وه له ئاشکرای و په‌نهانی (م/د).

(۸) مسلم: ۱۰۷۶ - ۱۰۸۱. أبو داود: ۴۰۴۴، ۴۰۴۵، ۴۰۴۶. ترمذی: ۱۷۳۷. نسائی: ۱۰۴۳.

(۱) مسلم: ۱۰۸۲. نسائی: ۱۱۳۶.

(۲) مسلم: ۱۰۸۴. أبو داود: ۸۷۸.

۵۴۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةً مِنَ الْفَرَاشِ فَأَلْتَمَسْتُهُ فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخِطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَتَى كَمَا أَتَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۳).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: شہوئیٰ لہ سہرنوین پیغہمبہرم (درودی خوای لہسہرین) فی ون بوو، کہ لہ یم کوتا بوئی دہستم کہوت لہ بہری پیکانی، لہ کورنووشابوو، ہہردوو پیئی ہہلنابوون، دہیفہرموو:

{اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخِطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَتَى كَمَا أَتَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ}.

خودایہ! پہنا دہگرم بہ رہزامہندی تو لہ خہشم و قاری تو، وہ پہنا دہگرم بہچاو پویشینی تو لہ تولہ سہندنی تو، وہ پہنا دہگرم بہ خوت لہ خوت، وہسپو ثہنا خونیی تو لہ کیشتی منا نیہو سوپاس و ستایشی تو بہکس نابزیری، ئہوہ مہگہر ہہر بہخوت بکری (م/د/ت/ن).

۸۷) دانیشتنی نیوانی دوو سہجدہو ستایشی ناوی

(الجلوس بين السجدين والدعاء فيه)

۵۴۳- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رُكُوعُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسُجُودُهُ وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۱).

بہپرا (خوای فی رازی بن) گوئی: ماوہی روکووع و سہجدہو پشت راستکردنہوہ لہ روکووع و دانیشتنی نیوانی دوو سہجدہکانی پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) لہ یہکترہوہ گہئی نزیک بوون (ش/د/ت/ن).

(۲) مسلم: ۱۰۹، أبو داود: ۸۷۹، نسائی: ۱۶۹، ۱۰۹۹.

(۱) بخاری: ۷۹۲، ۸۰۱، ۸۲۰، مسلم: ۱۰۵۷، أبو داود: ۸۵۲، ۸۵۴، ترمذی: ۲۷۹، ۲۸۰، نسائی: ۱۰۶۴، ۱۱۴۷، ۱۳۳۱.

۵۴۴ - عَنْ طَاوُسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْنَا لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الإِقْعَاءِ عَلَى الْقَدَمَيْنِ قَالَ: هِيَ السُّنَّةُ. فَقُلْنَا: إِنَّا لَنَرَاهُ جَفَاءً بِالرَّجُلِ. قَالَ: بَلْ هِيَ سُنَّةُ نَبِيِّكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

طاووس (خوای فی رازی بن) گوئی: بُو دانیشتن به چیچکانه وه له سهر ههردوو قنگه پارتنه ی پی له کاتی دانیشتنی نیوانی دوو سهجده کانا له ئیبنو عه عباسمان پرسى، گوئی: ئه وه سونه ته، گوتمان: خو ئیمه واماں داده نا که ئه وه، نیشانه ی بی وئیلییه بو پیاو، گوئی: نا، به لکوو ئه وه سوننه تی پیغه مبه ره که تانه (درودی خوای له سه ربین) (ت/م/د).

۵۴۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاتِّرْمِذِيُّ^(۳).

ئیبنو عه عباس (خوای فی رازی بن) گوئی: یاسای پیغه مبه ره (درودی خوای له سه ربین) وابوو له دانیشتنی نیوانی دوو کوپنووشه کانا دهیغه رموو: {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي}.

خودایه! لیم خوشبه رهحمم پی بکه و ئاسووده و بی وهیم بکه و شاره زای ری راستم بکه و رزق و رۆژیم بده (د/ت - سند غریب).

۸۸) دانیشتنی و جان: (جلسة الاستراحة)

۵۴۶ - عَنْ أَبِي قِلَابَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا لَنَا مَالِكُ بْنُ الْخُوَيْرِثِ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ الْآخِرَةِ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى قَعَدَ ثُمَّ قَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا وَلَفْظُ الْبُخَارِيِّ: وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ عَنِ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ جَلَسَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ قَامَ^(۱).

(۲) مسلم: ۱۱۹۸، أبو داود: ۸۴۵، ترمذی: ۲۸۲.

(۳) وقال إنه غريب (شرحه).

(۱) بخاری: ۸۲۴.

ئەبو قیلابە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: مالیکی کوپی حویریت له چه شنی نویژکردنی پیغه مبهەر (درودی خوای له سهرین) ئاوا نویژی بو ده کردین، هه موو جارێ که سه ری بهرز ده کرده وه له کوپنووشی دووهم له رکاتی یه کهم که من دا نه نیشته ئینجا هه لده سایه وه سه ری (ب/د/ت/ن) گفته ی بوخاری ئاوايه: هه موو جارێ که سه ری بهرزده کرده وه له کوپنووشی دووهمی رکاتی یه کهم یا له کوپنووشی دووهمی رکاتی سییه می نویژی چوار رکاتی توژی داده نیشته له سه ر عه رده که، ئینجا هه لده سایه وه سه ریا.

۸۹) نه حیاتی یه کهم و شیوه ی دانیشنی ناو نویژ:

(التشهد الأول وهینه الجلوس فی الصلاة)

۵۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا، وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ: التَّحِيَّاتُ، وَكَانَ إِذَا جَلَسَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عَقَبِ الشَّيْطَانِ وَعَنْ فِرْشَةِ السَّبْعِ وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۱).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: هه میشه پیغه مبهەر (درودی خوای له سهرین) نویژی به ئەللاهو ئەکبه ر داده به ست، قورئانخویندنی به سووره تی (الحمد لله رب العالمین) ه ده ست پی ده کرد، له چه مینه وه شا نه سه ری قیت ده گرت و نه

(۱) مسلم: ۱۱۱۰، أبو داود: ۷۸۲.

ملی شوپر دہ کردہ وہ، بہ لّام سہرو مل و پشتی خوئی ریّک دہگرت لہ یہک ئاست و ہک دووخ وہ ہمیشہ کہ سہری لہ چہ مینہ وہ ہلّدہ بپری ریّک رادہ و ہستایہ وہ و پشتی خوئی بہ تہواوی راست دہ کردہ وہ ئہ و جا دادہ نہوی بؤ کوپنووش، وہ ہرودہا کہ سہریشی بہرز دہ کردہ وہ لہ کوپنووشی یہ کہم قنچ دادہ نیشٹ ئہ و سا کوپنووشی دووہ می دہ برد، وہ لہ ہہموو دوو رکاتیکیشتا تہ حیاتی دہ خویند، ہمیشہ کہ داشدہ نیشٹ پیّی چہ پی رادہ خست و پیّی راستی ہلّدہ ناو لہ سہریان دادہ نیشٹ. پیّغہ مہر (دردی خوی لہ سہری) نہ ہی دہ کرد لہ قنگہ لّتس لہ تہ حیاتا، وہ ہرودہا نہ ہی دہ کرد لہ راخستنی بالّ لہ سہر زہوی لہ ناو کوپنووشا لہ چہ شنی راکشانی دپندہ لہ سہر دہم، وہ ہمیشہ ہیش دواپی نوپژئی دہینا بہ سلاودانہ وہ (د/م).

۵۴۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُمْنَى وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ الَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُسْرَى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۲).

ئیبنو عومہر (خوی ئی رازی بی) گوتی: پیّغہ مہر (دردی خوی لہ سہری) زور جار کہ لہ تہ حیاتا دادہ نیشٹ لہ پی راستی دادہ نا لہ سہر رانی راستی و گشت پہنجہکانی دہنووقاند، پہنجہی شایہ تمنی نہ بی، بہ لّام پہنجہی شایہ تمنی بہرہ لا دہ کردو لہ کاتی گوتنی وشہی (الا اللہ) ی ناو شایہ تیمانا بہرزی دہ کردہ وہ، وہ لہ پی چہ پیشی لہ سہر رانی چہ پی دادہ نا (م/د/ت/ن).

۵۴۹- وَلِأَصْحَابِ السَّنَنِ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ كَأَنَّهُ عَلَى الرَّضْفِ حَتَّى يَقُومَ (۳).

(۲) مسلم: ۱۲۰۸، ۱۲۰۷، ۱۳۰۹. ترمذی: ۲۹۴. نسائی: ۱۳۶۸. أبو داود: ۹۸۸.

(۳) بسند حسن (شرحه).

گوتی: پیغهمبه‌ر (دردی خوی له‌سهرین) له دانیشتنی ته‌حیاتی یه‌که‌ما
ئه‌وه‌نده به په‌له‌بوو ده‌تگوت له‌سهر تاویری داخه، له‌پاش که‌می
هه‌لده‌سایه‌وه (د/ت/ن-س/ح).

۹۰. کردنی نویژ به‌جوانی و به‌سهرکزی له‌گه‌ل دل پیدانا

(الخشوع في الصلاة وتحسينها)

۵۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هَلْ تَرَوْنَ قِبَلَتِي هَا هُنَا وَاللَّهِ مَا يَخْفَى عَلَيَّ رُكُوعُكُمْ وَلَا خُشُوعُكُمْ، وَإِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءَ ظَهْرِي^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوی ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (دردی خوی له‌سهرین)
فه‌رمووی: له ئیوه وایه که‌منیش وه‌ک ئیوه هه‌ر رووی قیبله ده‌بینم و به‌س،
به‌خودا ئاگام له روکوع و خوشوعتانه، به‌خودا له پشتی سه‌ریشمه‌وه به
باشی ده‌تان بینم (ش).

۵۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَيْمُوا الرُّكُوعَ
وَالسُّجُودَ، فَإِنَّ اللَّهَ إِتَى لَأَرَاكُمْ مِنْ بَعْدِ ظَهْرِي إِذَا رَكَعْتُمْ وَإِذَا سَجَدْتُمْ. رَوَاهُمَا
الْشَّيْخَانِ^(۲).

ئه‌نه‌س (خوی ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ر (دردی خوی له‌سهرین) جارێ فه‌رمووی:
چه‌مینه‌وه و کوپنوشتان ته‌واو بکه‌ن، به‌خودا له‌پشت سه‌ریشمه‌وه به‌باشی چاوم
لێتانه کاتێ که‌ دانه‌وینه‌وه بو چه‌مینه‌وه یا بو کوپنووش (ش).

۵۵۲- وَمُسْلِمٌ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ: يَا
فُلَانُ أَلَا تُحْسِنُ صَلَاتَكَ أَلَا يَنْظُرُ الْمُصَلِّي إِذَا صَلَّى كَيْفَ يُصَلِّي فَإِنَّمَا يُصَلِّي لِنَفْسِهِ
إِنِّي وَاللَّهِ لَأُبْصِرُ مَنْ وَرَائِي كَمَا أُبْصِرُ مَنْ بَيْنَ يَدَيَّ^(۳).

(۱) بخاری: ۴۱۸، ۷۴۱. مسلم: ۹۵۷.

(۲) بخاری: ۷۴۲. مسلم: ۹۵۸.

گوتی: روژئی پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) له‌پاش لیب‌وونه‌وه له نویژ به پیاوئیکی فهرموو: نه‌ی فلان! بو نویژه‌که‌ت به‌جوانی ناکه‌ی! نویژ‌که‌ر که نویژ ده‌کا ده‌بی سرنج بدا که چوَن نویژ ده‌کا، چونکه خاس و خراپی نویژه‌که‌ی هه‌ر بو خویه‌تی، سویند به‌خودا من چوَن له‌به‌رده‌ممه‌وه شت ده‌بینم ئاوه‌ها له‌پشتی سه‌ریشمه‌وه شت ده‌بینم (م).

۵۵۳- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُجْزِئُ صَلَاةَ الرَّجُلِ حَتَّى يُقِيمَ ظَهْرَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ^(۴).

ئه‌بو مه‌سعوود (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: نویژئی که‌س دروست نیه، هه‌تا ته‌واوپشتی له‌چه‌مینه‌وه‌و کورن‌ووش راست نه‌کاته‌وه (د/ت/ن-س/ص).

۵۵۴- عَنْ مُطَرِّفٍ عَنِ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي وَفِي صَدْرِهِ أَزِيْرٌ كَأَزِيْرِ الرَّحَى أَوْ الْمَرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ. رَوَاهُمَا أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۵).

موطه‌رریف (خوای ئی رازی بئ) گوتی: باو‌کم گوتی: (خوای ئی رازی بئ) پیغه‌مبه‌رم دی (درودی خوای له‌سهرین) نویژئی ده‌کرد، له‌ناو نویژه‌که‌دا له‌به‌ر کوئی گریان ده‌نگی سینگی ده‌تگوت ویزه‌ی ئاشه، یا گیزه‌ی مه‌نجه‌له (د/ت/ن-س/ص).

۵۵۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ وَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ يَقْبَلُ بَقَلْبِيهِ وَوَجْهَهُ عَلَيْهِمَا إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ^(۶).

عوقبه‌ی کوپی عامیری جو‌هه‌نی (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ر که‌سێ به‌جوانی ده‌سنوویژئی بگری وه دوو رکات نویژ به‌دل و به‌داو بو خودا بکا به‌هه‌شت مسوگه‌ر ده‌کا بو خوی (د).

(۳) مسلم: ۹۵۶. نسائی: ۸۷۱.

(۴) رواه اصحاب السنن بسند صحيح (شرحه).

(۵) رواه اصحاب السنن بسند حسن (شرحه).

(۶) رواه أبو داود.

۵۵۶- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْصَرِفُ - أَيْ مِنْ صَلَاتِهِ - وَمَا كُتِبَ لَهُ إِلَّا عَشْرُهَا تُسَعُّهَا ثَمْنُهَا سُبْعُهَا سُدُسُهَا خُمُسُهَا رُبْعُهَا ثُلُثُهَا نِصْفُهَا. رَوَاهُ أَبُو ذَاوُدَ^(۷).

عه‌ماری کوری یاسیر (خوای بی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سیرین) فہرمووی: ہندی کہس کہ له نویژ دہیئتہوہ پاداشی نویژہکھی بہ تہ‌واوی بو نانوسری: ہیہ دہیہکی پاداشہکھی بو دہنوسری، ہیہ نویہکی ہیہ ہشتیہکی، ہیہ حوت یہکی، ہسہ شہش یہکی، ہیہ پینج یہکی، ہیہ چواریہکی، ہیہ سی یہکی، ہیہ نیوہی! (د).

۵۵۷- عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الصَّلَاةُ مَثْنَى مَثْنَى، تَشْهَدُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ وَتَخْشَعُ وَتَضَرَّعُ وَتَمَسْكُنُ وَتُقْعِقُ يَدَيْكَ (يَقُولُ تَرْفَعُهُمَا) إِلَى رَبِّكَ مُسْتَقْبِلًا يَبْطُونَهُمَا وَجْهَكَ وَتَقُولُ يَا رَبَّ يَا رَبَّ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَهِيَ خِدَاجٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۸).

فہضلی کوری عہباس (خوایان بی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سیرین) فہرمووی: نویژی سوننہت دوو رکات دوو رکاتہ، لہ ہموو دوورکاتیکا تہ‌حیات دہخوینی، سہر کزدہگری و بہ‌کول دہلالیئتہوہ لہ خوداو خوت کزولہ دہگریت و دہست پان دہکہیتہوہ لہ پەرہردگارت. واتہ: دہستہکانت بہرز دہکہیتہوہ لہ خودا دہپاریئتہوہ. وہ بہری دہستت دہکہیتہ رووی خوت و دہلیی: ئہی خودایہ! ئہی پەرہردگارم! ئیتر ئوہی وا نہکا ئوہ نویژہکھی ناتہ‌واوہ (د/ت/ن-س/ص).

(۷) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۸) بسند صحیح (شرحہ).

۹۱) کام کرداری نویژ خیری زۆرتره: (أي أعمال الصلاة أفضل)

۵۵۸- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: طُولُ الْقُنُوتِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَلَفْظُهُ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: طُولُ الْقِيَامِ^(۱).

جایبر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پرسیار کرا له پیغه مبهەر (درودی خوای لهسهرین): کامهی نویژ خیری زۆرتره؟ فهرمووی: به پیوه راوهستانی دوورو دریژ (م/ت/د) گفتهی نهبو داوود ئاوايه: پرسیار کرا له پیغه مبهەر (درودی خوای لهسهرین): چ کاری پاداشی گه وره تره؟ فهرمووی: به پیوه راوهستانی زۆر له ناو نویژدا!

۹۲) قونووت خویندنی ناو نویژ: (القنوت في الصلاة)

۵۵۹- عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْنُتُ فِي الصَّبْحِ وَالْمَغْرِبِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

بهەر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهەر (درودی خوای لهسهرین) زۆرجار له نویژی به یانی و نویژی شیوانا قونووتی ده خویند (ش/د/ت/ن).

۵۶۰- وَقِيلَ لَأَكْسِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): هَلْ قَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ؟ قَالَ: نَعَمْ بَعْدَ الرُّكُوعِ يَسِيرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ الرُّكُوعِ شَهْرًا يَدْعُو عَلَى قَاتِلِي الْقُرَّاءِ^(۲).

گوترا به ئه نهس (خوای ئی رازی بن): ئایا پیغه مبهەر (درودی خوای لهسهرین) له نویژی به یانیدا قونووتی ده خویند؟ گوئی: به ئی له پاش روکووع بۆ ماوهی چه ن روژی خویندی (ش/د/ن) له گێرانه وهیه کا: پیغه مبهەر (درودی خوای لهسهرین)

(۱) مسلم: ۱۷۶۵، ۱۷۶۶.

(۲) بخاری: ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۳۰۰، ۲۸۰۱، ۲۸۱۴، ۳۰۶۴، ۳۱۷۰، ۴۰۸۸، ۴۰۸۹، ۴۰۹۰، ۴۰۹۱، ۴۰۹۲، ۴۰۹۴، ۴۰۹۵، ۴۰۹۶، ۶۲۹۴، ۷۲۴۱. مسلم: ۱۵۴۴ - ۱۵۵۰. أبو داود: ۱۴۴۴. نسائی: ۱۰۷۰.

له پاش روکووع تاماوه‌ی مانگی قونووتی ده‌خویند نزای شه‌ری له بکوژه‌کانی قورئان‌خوینه‌کان ده‌کرد.

۵۶۱- وَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَاللَّهِ لأَقْرَبَنَّ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقْنُتُ فِي الظُّهْرِ وَالْعِشَاءِ الْآخِرَةِ وَصَلَاةَ الصُّبْحِ وَيَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَلْعَنُ الْكُفَّارَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: به‌خودا که به‌رنوژیشتان بۆ ده‌که‌م نزیک‌ی ده‌که‌مه‌وه له نویژکردنی پیغه‌مبهر خویه‌وه (دروودی خوای له‌سه‌ری) ده‌ستووری ئه‌بو هوره‌یره وابوو له نویژی نیوه‌پو و خه‌وتنان و به‌یانیدا قونووتی ده‌خویندو نزای چاکه‌ی بۆ موسولمانان ده‌کردو نه‌فرین و له‌عنه‌تی له‌بئ پروایان ده‌کرد (م/د/ن).

۵۶۲- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ بَعْدَ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ: اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ وَعِيَّاشَ بْنَ أَبِي رِبْعَةَ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأْتُكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ كَسَنِي يُوسُفَ اللَّهُمَّ اْلْعَنَ لِحَيَّانَ وَرِعْلًا وَذُكْوَانَ وَعُصَيَّةَ عَصَتِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تَرَكَ ذَلِكَ حِينَ أُنْزِلَ: لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ (۴).

ديسان ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سه‌ری) له نویژی به‌یانیدا له رکاتی دووه‌ما له پاش {رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ} ده‌وه ده‌یفه‌رموو: خودایه! وه‌لیدی کوپی وه‌لیدو سه‌له‌مه‌ی کوپی هیشام و عه‌یباشی کوپی ئه‌بو ره‌بیعه و هه‌موو موسولمانه لازه‌بوونه‌کان رزگار بکه له ده‌ستی دیلیی بئ پرواکان خودایه! له هۆزی موزه‌ر هه‌لیچی و ته‌نگیان پی هه‌لچنی و لایان ئی بپریته‌وه و تووشی قاتوق‌پرییه‌کی وایان بکه‌ی وه‌ک هه‌وت ساله گرانیه‌که‌ی سه‌رده‌می یووسف، خودایه! له‌عنه‌ت و نه‌فرین بکه له هۆزی له‌حیان و له هۆزی ریع‌ل و له

(۳) بخاری: ۷۹۷، ۸۰۴، ۱۰۰۶، ۲۹۳۲، ۳۳۸۶، ۴۵۶۰، ۴۵۹۸، ۶۲۰۰، ۶۲۹۲، ۶۹۴۰. مسلم: ۱۵۴۲. أبو داود: ۱۴۴۰.

(۴) بخاری: ۶۲۰۰. مسلم: ۱۵۳۹. نسائی: ۱۰۷۲.

ھۆزی ذہکوان و له ھۆزی عوصہییہ، کہ له خوداو پیغہمبہری خودا یاخی بوون.
جا له وه دوا کاتی کہ ئەم ئایہ تہ ہاتہ خوارہ وه کہ دہفہ رموی:

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ - ۱۲۸/۳ -}.

واتہ: ئەھ پیغہمبہری خوشەویست! حوکمی قہزاو قہدەر کہم یا زۆر
بہ دەستی تۆ نیہ، ئەوہ تہنیا بہ دەستی خودا خوہتی. ئیتر پیغہمبەر (دروودی
خوای لەسەربین) وازی لەم نہفرین کردنہ هینا بہ لام قونووت خویندن مایہ وه
(ش/د).

۵۶۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا زَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْنُتُ
فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا. رَوَاهُ الدَّارِ قُطَنِي وَعَبْدُ الرَّزَّاقِ وَالْحَاكِمُ (۵).

ئەنەس (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغہمبەر (دروودی خوای لەسەربین) تا له دنیا
دەرچوو ھەمیشە له نویژی بہیانیدا قونووتی دەخویند. (دارہ قوطنی/
عەبدورەزاق/ حاکم - رەحمەتی خودایان لیبی).

۵۶۴- عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَا: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي قُنُوتِ الْوُتْرِ: اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي
فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ
تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا
وَتَعَالَيْتَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ. وَزَادَ النَّسَائِيُّ: وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ (۶).

حەسەنی کوری عەلی (خودایان ئی رازی بن) گوئی: پیغہمبەر (دروودی خوای لەسەربین)
ئەم چەن وشەییە فیڕکردم کہ له قونووتی نویژی وەتردا بیانلیم:

{اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ
لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ
وَالَيْتَ وَلَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ}.

(۵) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۶) ورواه ابن حبان والحاكم وغيرهما بسند حسن (شرحه).

خودایه! هیدایه تم بدهو شاره زای ریگهی راستم بکه له گهل ئه واندها که خۆت هیدایه تت داو، وه بیوهی و سه رئا سوو ده م بکه له گهل ئه واندها که خۆت بیوهی و سه رئا سوو ده ت کردوون وه ئه و به خششهی داوته پیم پیت و فه ری تیخه بۆم، وه بپ پارێزه له زیانی ئه وهی که بریارت داوه، به راستی تو خۆت بریاری هه موو شتی ده ده یت، به لام هیچ شتی له سه ر تو بریار نادری، ئه وهی که تو دوستی ئه ویت ئه وه قهت که ساس ناکه وی و داماو نابئی، وه ئه وهی که تو دو شمنایه تی تی ببه ستیت ئه وه هه رگیز سه ر ناکه وی، ئه ی په ره ر دگاری ئیمه! به راستی پیروزی و گه وره یی هه ر له خۆت جوانه (د/ت/ن) نه سائی ئه مه شی ئی پتر کردووه: {وَصَلَّى اللَّهُ عَلَي النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ}: دروودو ره حمه تی خودا له سه ر موحه معه د پیغه مبه ر.

۹۳) نزاو پارانه وهی پیش سلاودانه وه: (الدعاء قبل السلام)

۵۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (مَنْ لَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُو (فِي الصَّلَاةِ كَمَا فِي رِوَايَةٍ - شَرَحُهُ): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ: مَا أَكْثَرَ مَا تَسْتَعِيدُ مِنَ الْمَغْرَمِ فَقَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا غَرِمَ حَدَّثَ فَكَذَّبَ، وَوَعَدَ فَأَخْلَفَ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئه بو هوره یره (خوای ئی رازی بن) گوئی: یاسای پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) وابوو له نویژا له کو تایی ته حیاتی پیش سلاودا ده یفه رموو: {اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ}.

(۱) بخاری: ۱۲۷۷، مسلم: ۱۳۲۷ - ۱۳۲۲. ترمذی: ۲۴۹۴. نسائی: ۲۰۶۲.

خودایه! په نا ده گرم به تو له سزای گوږو له سزای ټاگرو له فیتنه و
 ټاژاوه ی ژیان و مردن و له ټاژاوه و ټاشووی جه جاله کویره ی جادوگره. له
 گیرانه وه یه کا: نه مه شی پتر کردوه:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ}.

خودایه! په نا ده گرم به تو له تاوانباری و له باری ژیر قهرزاري.
 پیاوړیکش پیی گوت: بو نه وهنده ددته له دهست باری ژیر قهرزاري؟
 فهرمووی: چونکه پیاو که بوو به ژیر قهرزو قول وه توو شی درو و ده له سه
 ده بی، نه و جا به لین دهادو بو ی ناچیتته سهر! (ش/د).

۵۶۶- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَّمَنِي دُعَاءً أَذْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي. قَالَ: قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

نه بو به کری صدیق (خوای ئی رازی بن) گوتی به پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهر بن):
 نزایه کم فی ربکه که له نویژه که ما بیکه م. فهرمووی: بلئ:

{اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}.

خودایه! من زور و سته میکی گه ئی زورم له خو م کردوه جگه له تو ش
 که سی تر راده ی نه وه ی نیه که له گونا ه خو ش بی، ده ی به لوتف و که په می
 خو ت لی م خو ش به و میهره بانیم له گه ل بنوینه، به راستی تو تاوان به خش
 و میهره بانیت (ش/ت/ن).

۵۶۷- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: بَيْنَ الشَّهْدِ وَالْتَّسْلِيمِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ

(۲) بخاری: ۸۲۴، ۷۲۸۸، ۶۳۲۶. مسلم: ۶۸۰۹. ترمذی: ۲۵۳۱. نسائی: ۱۳۰۱.

وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنتَ أَغْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنتَ الْمُقَدَّمُ وَأَنتَ الْمُؤَخَّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ. رَوَاهُ
الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۳).

عهلی (خوای فی رازی بن) گوئی: یاسای پیغهمبهر (دیودی خوای لهسربین) وابوو له
ته حیاتا له ناوهندی شایه تمانهینان و سلاودانه و هدا دهیغهمموو:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ
وَمَا أَنتَ أَغْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنتَ الْمُقَدَّمُ وَأَنتَ الْمُؤَخَّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ}.

ئهی خودایه! لیم خوئشبه، له گوناھی بهرو دوام و له گوناھی ئاشکراو
نهینیم و له و تاوانه زورانهی که له خوئم کردوو، له و گوناها نهیش که تو
له من باشتر دهیانزانی، پهروه دنگارا! پیئش خستن و پاش خستن به دهستی
تویی، خودایه کی تر نیه تو نه بی (م/د/ن).

۵۶۸- عَنْ مُحَجَّنَ بْنِ الْأَدْرَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَدْ قَضَى صَلَاتَهُ وَهُوَ يَتَشَهُدُ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
يَا اللَّهُ الْأَحَدَ الصَّمَدَ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي
ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. قَالَ: فَقَالَ: قَدْ غُفِرَ لَهُ ثَلَاثًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ
وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

میججهنی کوپی ئه دره ع (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغهمبهر (دیودی
خوای لهسربین) که هات بو مزگهوت روانی کهوا پیاوی خه ریکه له نویژ ده بیته وه،
خه ریکه ته حیات ده خوینی و ده لی:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ الْأَحَدَ الصَّمَدَ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}.

خودایه! ئهی یهزدانی تا کو ته نیا! ئهی جیی نیازو هیواو ئومیدی
هه موو که سئ! ئهی ئه و که سهی که نیاز ی به هیچ که سئ نیه وه هه موو

(۳) مسلم: ۸۰۹، أبو داود: ۷۴۴، ۷۶۰، ترمذی: ۲۶۶، نسائی: ۸۹۶، راجع هامش رقم: (۲۴۱).

(۴) بسند صالح (شرحه).

٩٤) حوكمى نه و كه سهى كه نه توانى به راوه ستانه وه فاتيحا بخوينى يا ههر نه زانى قوربان بخوينى: (حكم من لم يستطع القيام أو لم يستطع القراءة)

عیمیرانی کوپری حوصه‌یین (خوای ئی رازی بئ) گوتی: مه‌یاسیریم بوو، بۆ چۆنیتی کردنی نویژئی نه‌خۆش پرسیارم له‌ پیغه‌مبه‌ر کرد (دروودی خوای له‌سه‌رین) فهرمووی: ئه‌گه‌ر توانیت ئه‌وه‌ به‌ راوه‌ستانه‌وه‌ نویژئیکه‌، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌ راوه‌ستانه‌وه‌ نه‌ت توانی ئه‌وا به‌ دانیشتنه‌وه‌ بیکه‌، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌ دانیشتنیسه‌وه‌ نه‌ت توانی ئه‌وا له‌سه‌ر ته‌نشت به‌ره‌و رووگه‌ بیکه‌ (ب/د/ت/ن). دانهر (په‌گۆپکی له‌نووری خودایی) ده‌لی: له‌باسی قه‌زا کردنه‌وه‌ی نویژئی سوننه‌تدا (که‌ له‌مه‌ولا دی) ئه‌وه‌ی تیدا‌یه‌: که‌ نویژئی سوننه‌ت به‌ دانیشتنیسه‌وه‌ دروسته‌ با نویژکه‌ر ته‌وانای راوه‌ستانیشی هه‌بی ئه‌مه‌یش ئیشاره‌ته‌ بۆ ئه‌م فهرمووده‌یانه‌: (ب - ۱ - ز ۱۸۵ ژماره‌: ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶.

(١) بخاري. صلاة القعد: ١١١٧.

الْعَظِيمِ. قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا لِلَّهِ فَمَا لِي؟ قَالَ: قُلِ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي، فَلَمَّا قَامَ قَالَ: هَكَذَا بِيَدَيْهِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَّا هَذَا فَقَدْ مَلَأَ يَدَيْهِ مِنَ الْخَيْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۲).

نُبَيِّنُو نُهَبُو نُهَوفا (خوای ن رازی بن) گوتی: پیاوئی هاته لای پیغه مبه ر (درویدی خوای له سرین) گوتی: نیستاکه بهم دهستورده ناتوانم هیچ له قورئان له بهر بکه، که و ابوو شتیکم فی ربکه که له باتی قورئان له نویژدا بیخوینم، فهرمووی: بلئی:

{سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ}.

پاکي و بیگهردی و سوپاس و ستایش هر بو خوایه، خودای گه وره نه بی خودای ترنیه، هیژو تهوانایی هر به دهستی خودای بلندو گه وره یه و بهس جا پیاوه که گوتی: نهی پیغه مبه ری خودا! نه مه یادو ذیکری خودایه و بو نه وه، نهی چی بو من؟ فهرمووی (درویدی خوای له سرین): بلئی:

{اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي}.

نهی خودایه! بهزه ویت بیته وه پیمارو رژیم بدهو ئاسووده و بیوهیم که و شاره زای ریی راستم که جا پیاوه که که هه لسا بپروا وشه به په نجه کانی هه ردو و دهستی دهیژماردن هر وشه یه کی دهگوت و په نجه یه کی ده نو قاندو دهیگوت نه مه یه ک، نه مه دوو،.. تاد پیغه مبه ریش (درویدی خوای له سرین) فهرمووی: به لئی نه م پیاوه هه ردو و دهستی خوئی پرکرد له خیرو خوشی (د/ن-سند صالح).

۹۵) ناته و اوئی فهرز له سونهت ته و او ده کری: (یکمل نقص الفرض من التطوع)

۵۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ النَّاسُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الصَّلَاةُ: يَقُولُ رَبُّنَا جَلَّ وَعَزَّ لِمَلَأْتَكِيهِ:-

(وَهُوَ أَغْلَمُ) انظرُوا فِي صَلَاةِ عَبْدِي أَتَمَّهَا أَمْ نَقَصَهَا، فَإِنْ كَانَتْ تَامَةً كُتِبَتْ لَهُ تَامَةٌ وَإِنْ كَانَ النِّقْصُ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ: انظرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ قَالَ: أَتَمُّوا لِعَبْدِي فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ الزَّكَاةُ مِثْلُ ذَلِكَ. ثُمَّ تَوَخَّذِ الْأَعْمَالُ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَلْجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ فَإِنْ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ شَيْئًا قَالَ: الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ أَتَمُّوا أَفَرِيضَتَهُ مَنْ تَطَوُّعِهِ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئا رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (درووی خوای لەسەری) فەرمووی: روژی قیامت نویژ یەکەم کردەوێ ئادەمیزادە کە لەسەری موخاسەبە دەکری جا پەرەردگاری گەورە و سەرورەمان (ھەرچەند خوشی باشتر دەزانن بەلام لەبەر حیکمەتی) بە فەریشتەکانی دەفەرمووی: تەماشای دەفتەری نویژی ئەم بەندەییەم بکەن ئایا بە تەواوی نویژی کردووە یا بە ناتەواوی، ئیتر ئەگەر بە تەواوی نویژی کردبێ ئەوا بە تەواوی بوی دەنوسری، بەلام ئەگەر بازئ نویژی چوو بوو، یا هەندئ نویژی ناتەواوی و کەموکووپی هەبوو ئەوا خودا دەفەرمووی: تەماشای بکەن بزانی ئایا ئەم بەندەییە من نویژی سووننەتی هەیە، وە سووننەتەکانی نویژی جیبەجی کردووە؟ جا ئەگەر سەرما یەکی سووننەتی هەبوو ئەوا دەفەرمووی: ناتەواویی فەرژەکانی ئەم بەندەییەم لە سووننەتەکانی تەواو بکەن، لەپاش نویژ موخاسەبە دەکری لەسەر زەکات، ئەویش ھەر وەھا بەم شیوہیە، ئیتر ھەموو کردەوێکانی تەریش بەم پییە وەر دەگیری! (د-س/ح-ت)، گفتە ی (ت) ئاوا یە (لە روژی قیامتە تا یەکەم کردەوێ بەندە کە موخاسەبە دەکری لەسەری نویژەکیەتی، جا ئەگەر نویژەکی خاس و باش بوو ئەوا خوشی رزگار و سەرفراز دەبێ، خو ئەگەر خراپ بوو ئەوا خوشی نائومید و زیانبار دەبێ،

گریمان فره‌که‌ی شتیکی کهم بی خودای گه‌وره و سه‌روه ده‌فرموی: فره‌که‌ی له سوننه‌ته‌که‌ی ته‌واو بکه‌ن!).

۹۶) چهن شتی له نویژا په‌سه‌ن نین، یه‌کی له‌وانه ته‌ماشاگردنی ئاسمان، یا لا‌گردنه‌وه‌یه، یا خه‌ریکبوونه به شتیکی تروه‌وه، یا وه‌نه‌وزو خه‌وه نووچکه‌یه بکه‌ه فی الصلاة أمور منها النظر الى السماء والابتفات، وكذا ما يليه والنحاس (شرحه)

۵۷۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ حَتَّى قَالَ: لَيَنْتَهَنَّ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لَيُخْطَفَنَّ أَبْصَارُهُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي. وَلَفْظُ مُسْلِمٍ: لَيَنْتَهَنَّ أَقْوَامٌ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاةٍ أَوْ تُرْجَعُ إِلَيْهِمْ^(۱).

ئه‌نه‌س (خوای ئی رازی بن) گوئی: حه‌زرت (درویدی خوای له‌سهرین) فره‌رموی: له‌به‌رچی هه‌ندی کهس له نویژا چاو هه‌لده‌پن بو ئاسمان بو وا ده‌که‌ن بو! ئیتر حه‌زرت (درویدی خوای له‌سهرین) له‌م باره‌یه‌وه گه‌لی به‌توندی هه‌ره‌شه‌ی کرد، ته‌نانه‌ت فره‌رموی: ده‌بی واز له‌م کاره ناشیرینه بی‌نن ئه‌گینا که بی‌گومان چاوایان کویر ده‌بی. (ش/د/ن)، واژه‌ی موسلیم ئاوايه: که‌سانی که له نویژا چاوایان هه‌لده‌پن به‌ره و ئاسمان، یا ده‌بی واز له‌م کاره ناپه‌سه‌نده به‌ینن، یا بی‌گومان چاوایان کویر ده‌بی.

۵۷۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ: هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوئی: بو ئاو‌ردانه‌وه له‌ناو نویژدا له پیغه‌مبه‌رم پرسى فره‌رموی (درویدی خوای له‌سهرین): ئه‌وه ئی دزینه‌وه‌یه شه‌یتان ده‌یفرینی له نویژی به‌نده! (ب/ن/د).

(۱) بخاري: ۷۵۰. مسلم: ۹۶۵، ۹۶۶. نسائي: ۱۲۷۵.

(۲) بخاري: ۷۵۱، ۳۲۹۱.

۵۷۴- وَلَهُمَا: لَا يَزَالُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ فَإِذَا التَّفَتَ انْصَرَفَ عَنْهُ^(۳).

پیغہمبہر (درودی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: لہ ناو نویژا رووی رحمہ تی خودا لہ بہندہ یہ ہہ تا لا دہ کاتہ وہ، بہ لام کہ لایکردہ وہ ئیتر خودا رووی رحمہ تی خوی ئی و ہر دہ گپری (ن/د- سند صالح).

۵۷۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَلْحَظُ فِي الصَّلَاةِ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَا يَلْوِي عُنُقَهُ خَلْفَ ظَهْرِهِ^(۴).

ئیبنو عباس (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درودی خوی لہ سرین) لہ نویژ بہ لای راست و بہ لای چہ پا بہ گوشہ ی چاو تہ ماشای دہ کرد بہ لام بہ پشتا ملی بانہ دہ دا (ت- سند غریب).

۵۷۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالْإِنْفِاتَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ هَلَكَةٌ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَفِي التَّطَوُّعِ لَا فِي الْفَرِيضَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۵).

ئہنہس (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درودی خوی لہ سرین) پیئی فہرموم: کوپی شیرینم! نہ کہی لہ ناو نویژا لایکہیتہ وہ، چونکہ شتی وا سہر تیا چوونہ و مالویرانی، ئہ گہر ہہر چارت نہ بوو لہ نویژی سوونہ تابیت، بی سوچترہ تا نویژی فہرز (ت- ح/ح).

۵۷۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ فَقَالَ: شَعَلْتَنِي أَعْلَامُ هَذِهِ اذْهَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَهْمٍ وَأُثْرُونِي بِالْبَجَائِئِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

(۳) رواه النسائي وأبو داود بسند صالح (شرحہ).

(۴) رواه الترمذي بسند غریب (شرحہ).

(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحہ).

(۶) بخاری: ۷۵۲، مسلم: ۱۲۳۸، أبو داود: ۹۱۴، نسائی: ۷۷۰.

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسهرین) نویژی دهکرد کراسیکی خوری گۆل گۆلی له بهردا بوو، جا له پاشا فهرمووی (دروودی خوای لهسهرین): گۆل و نه خشی ئەم کراسه خهريکیان کردم و نه یانهیشت باش دل بدهمه نویژه کهم، ئەمه ببنه وه بۆ ئەبو جههم خوئی و کراسه ئەنبیجانییه ساده کهی ئەوم بۆ بینن (ش/د):

۵۷۸- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ لَعَلَّهُ يَذْهَبُ يَسْتَغْفِرُ فَيَسُبُّ نَفْسَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۷).

دیسان عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: کاتی یه کئی له ئیوه له نویژا وه نه وزی ده داو خه وه نووچکهی بوو ئیتر بابچی بخه وئ هه تا خه وه کهی ده پروا، چونکه کاتی به دهم وه نه وزه کوتی و خه و بردنه وه وه نویژ بکه ن رهنکه بتانه وئ بیارینه وه بۆ خو تان به لام له جیاتی ئەوه جنیو به خو تان به دن! (ش/د/ن).

۹۷) هه نیدیکی تر له و شته ناپه سه ندانه تف رو کردن و ده ست له سه ر که له که دانان و مالمین و ته ختکردنی چه وو زیخ و نیشاره تکردنه به ده ست: ومنها البصاق والاختصار ومسح الحصى والاشارة باليد

۵۷۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ، فَلَا يَبْزُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، وَلَكِنْ عَنْ شِمَالِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ^(۱).

ئهنه س (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: کاتی یه کئی له ئیوه له ناو نویژدا ده بی ئه وه رازو قسه ی نه ینی له گه ل په ره ردگاری خو یا ده کاو رو به رووی خودا وه ستاوه و خودا رووی ره حمه تی

(۷) بخاری: ۲۱۲، مسلم: ۸۳۲، أبو داود: ۱۳۱۰.

(۱) بخاری: ۴۱۳، ۱۲۱۴، مسلم: ۱۲۳۰.

لییه تی که واته با له و کاته دا له بهرده می خویه وه یا له لای راستیه وه تف رو نهکا، به لام نه گهر هه رچاری نه بوو با له لای چه پییه وه له ژیر پییا تف رو بکا نه گهر له سهر خوژ وه ستابوو. نه گینا تفه که ی بکاته لو ی جله که یه وه یا بیکاته ناو دهسته سپرکه وه (ش/د/ت/ن).

۵۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۲).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) یاساخی کردوو که پیاو له نویژا دهست له سهر که له که ی دانئ (ش/د/ت/ن).

۵۸۱- (ب - ۱ ز - ۵۸ ژماره: ۴۱۳/۵).

۵۸۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكُنَّا إِذَا سَلَّمْنَا قُلْنَا بِأَيْدِينَا السَّلَامَ عَلَيْكُمْ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ فَنَظَرَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا شَأْنُكُمْ تُشِيرُونَ بِأَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمُسُ؟ إِذَا سَلَّمْ أَحَدُكُمْ فَلْيَلْتَفِتْ إِلَى صَاحِبِهِ وَلَا يُؤْمِ بِيَدِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

جابیری کوپی سه مووره (خوای ئی رازی بن) گوئی: له پیشا که له گهل پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) که نویژمان ده کرد (کاتی سلای نویژمان ده دایه وه به لای راستا) به دهست ئیشاره تمان ده کردو ده مانگوت (السلام علیکم) وه ههروه ها (به لای چه پا) به دهست ئیشاره تمان ده کردو ده مانگوت (السلام علیکم) هه تا پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) سه رنجیکی داینو فهرمووی: ئه وه چیتانه که وا دهستان ده لئی کلکی ماینی چه مووشه بهم لاوлада رایده وه شینو ئیشاره تی پی ده که ن؟ شتی وا مه که ن به لکوو له باتی ئه وه لاکه نه وه به لای هاو پیکانتانه وه (م/د).

(۲) مسلم: ۱۲۱۸. نسائی: ۸۸۹. ترمذی: ۲۸۲.

(۴) مسلم: ۹۶۹، ۹۷۰. أبو داود: ۹۹۸، ۹۹۹. نسائی: ۱۸۴، ۱۲۱۷، ۱۲۲۵.

۹۸) هندی تریان نویژکردنه له کاتی ناماده بوونی خوراکا، یا له کاتی تهنگه تاو بوونی سهر اوډا: (ومنها الصلاة بحضرة الطعام ومع مدافعة الحدث)

۵۸۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَضَعَ الْعِشَاءُ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا قَدَّمَ الْعِشَاءُ فَأَبْدَأُوا بِهِ قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، وَلَا تَعْجَلُوا عَنْ عَشَائِكُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوټی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: که شیو دانرا له کاتی قامه تی نویژدا له پیشا دهست به خواردنی شیوه که بکه. له گیرانه وهیه کا: نه گهر شیو دانرا دهستی پی بکه له پیش کردنی نویژی شیوانا وه هیچ په له مه که له شیوه که تان و له سهر خوتان نانه که تان به ته واوی بخون و نه وسا نویژ که تان بکه، وه ههروه ها نویژ که کانی تریش (ش/ت).

۵۸۴- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ^(۲).

ديسان پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) گوټی: پیغه مبهه ده فهرمووی (دروودی خوای له سهرین): که نان دانرا نویژ کردن باش نیه، که سهر اویش تهنگه تاو یکردن ههروه ها (م).

۵۸۵- وَسُئِلَ أَنَسٌ عَنِ الثُّومِ فَقَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا يَقْرَبَنَا وَلَا يُصَلِّيَ مَعَنَا. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ^(۳).

پرسیار کړا له نه نهس (خوای فی رازی بن): نه گهر که سئ سیری کالی خوارد نویژ بکا؟ گوټی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: هه که سئ له گیایه ی خوارد بانزیکي ئیمه نه که وئ و نویژ مان له گهل نه کا به لکوو له ماله وه نویژی خو ی بکا (م).

(۱) بخاری: ۶۷۲، ۵۴۶۳. مسلم: ۱۲۴۱ - ۱۲۴۷. أبو داود: ۱۹۲۷۰. ترمذی: ۲۵۲.

(۲) مسلم: ۱۲۴۶.

(۳) مسلم: ۱۲۴۸ - ۱۲۵۰. بخاری: ۸۵۲، ۸۵۵، ۸۵۴، ۵۴۵۲، ۷۳۵۹.

۹۹) هه نیدیکی تریان خه ره لَدانی قژو شوڤ کردنه وهی جل و بهرگه بهر هه نگیگی
وا که بخشی له سه ر زه وهی: (ومنها كف الشعر والاسبال)

۵۸۶- مَرَّ أَبُو رَافِعٍ مَوْلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) وَهُوَ يُصَلِّي قَائِمًا وَقَدْ غَرَزَ صَفْرُهُ فِي قَفَاهُ فَحَلَّهَا أَبُو رَافِعٍ فَالْتَفَتَ حَسَنٌ إِلَيْهِ مُغَضَّبًا فَقَالَ: أَقْبِلْ عَلَى صَلَاتِكَ وَلَا تَغْضَبْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: ذَلِكَ كِفْلُ الشَّيْطَانِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

جاری چه سه نی کوپی عه لی (درویدیانی لیبی) راوه ستابوو نویژی ده کرد، په لکه کانی خر کردبوونه وهو گریی دابوون به پشته سه ریه وه، ئه بو رافیع (که کاتی خوئی نوکه ری پیغه مبه ربوو (دروودی خوای له سه ربی) چوو به لایه وهو په لکه کانی کرده وه، چه سه نیش لیی موبووه و خیسه یه کی لی یکرد، ئه ویش گوتی: دل به دهره نویژه که ت و توورمه به، چونکه بو خوم له پیغه مبه رم ژنه وت (دروودی خوای له سه ربی) ده یفه رموو: ئه وه دوشه که له ی شهیتانه له سه ری داده نیشی (د/ت-س/ح).

۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَهَى عَنِ السَّذْلِ فِي الصَّلَاةِ وَأَنْ يُغَطِّيَ الرَّجُلُ قَاَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

ئه بو هورهیره (خوای ئی زازی بن) گوتی: پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربی) نه هی کردوو له شوڤ کردنه وهو خشانندی جل و بهرگ به سه ر زه ویدا له ناو نویژدا هه روه ها له وهش که پیاو له کاتی نویکردندا به لفکه ی میزه رو شتی وا ده می خوئی هه لپیچی (د/ت-سند ضعیف).

۵۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ إِزَارَةً^(۳).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند ضعیف مؤید بالصحاب (شرحه).

(۳) رواه أبو داود بسند صحيح (شرحه).

دیسان ئهو گوتی: پیغه مبهەر (درویدی خوای لهسهرین) دهفه رموی: خودای گه وره و سه روه ر نویژئی ئهو پیاوه گیرا ناکا که جله کانی بخشینئی له زهوی (د-ح/ص).

۵۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَسْبَلَ إِزَارَهُ فِي صَلَاتِهِ خِلَاءَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ فِي حِلٍّ وَلَا حَرَامٍ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۴).

عبداللّا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (درویدی خوای لهسهرین) دهفه رموی: هه رکه سئ له نویژدا بو فیژو ده عیه جله که ی له زهوی بخشینئی ئه وه فپری به سه ر ه لال و هه رامی خودای گه وره وه نیه (د- روی مسندا و موقوفا).

۱۰۰) هه ندیکی تریان باویشکدان و په نجه تیکپه راندن و فووکردنه:

(ومنها التَّأَوُّبُ وَالتَّشْبِيكُ وَالنَّفْخُ)

۵۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: التَّأَوُّبُ فِي الصَّلَاةِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَكْظِمْ مَا اسْتَطَاعَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالبُخَارِيُّ فِي بَدْءِ الْخَلْقِ وَلَفْظُهُ: لَتَأَوُّبُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرُدَّهُ مَا اسْتَطَاعَ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَالَ: (هَآ) ضَحِكَ الشَّيْطَانُ مِنْهُ^(۱).

ئهو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (درویدی خوای لهسهرین) دهفه رموی: باویشکدان (له نویژا) له شهیتانه وهیه، جا له بهر ئه وه هه رکاتی یه کیکتان باویشکی هات با تا ده توانئ قووتی بداته وه (ت/ب) گه فه ی بوخاری (پر گوپی پیروزی له نوورو رهحه تهی خودای میهره بان و گه وره بی) ئاوایه: (باویشک له شهیتانه وهیه، که واته ئه گه ر یه کیکتان باویشکیدا با تا ده توانئ بیداته دواوه و ده م بنوقینئ و به پشتی دهستی چه پی بهری ده می

(۴) روی مسندا و موقوفا (شرحه).

(۱) بخاری: ۲۲۸۹، ۶۲۲۲، ۶۲۲۶.

بگری چونکہ لهوکاتہدا کہ دم پان دهکاتہو دهلی: ها، شهیتان پیی پیدهکهنی).

۵۹۱- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ وُضُوئَهُ ثُمَّ خَرَجَ عَامِدًا إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يُشَبِّكَنَّ بَيْنَ أَصَابِعِهِ فَإِنَّهُ فِي صَلَاةٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ مُوْثِقٍ^(۲).

که عبی کوپی عوجره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه (درویدی خوای لهسرین) دهفهرموئی: لهپاش ئهوهی که دهسنوژیکی جوانتان گرت و چوون بو مزگهت بو نویژ ئیتر په نجهتان تیك مه په ریئن به ئیعتیبار ئیتر ئیوه له ناو نویژدان (ت/د- سند موثق).

۵۹۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غُلَامًا لَنَا يُقَالُ لَهُ أَفْلَحُ إِذَا سَجَدَ تَفَحَّ فَقَالَ: يَا أَفْلَحُ تَرُبُّ وَجْهَكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۳).

ئوم سهلهمه (خوای فی رازی بن) گوئی: نوکه ریگمان هه بوو ناوی ئه فلهح بوو، پیغهمبه (درویدی خوای لهسرین) چاوی لیوه بوو که کوپنوشی دهبرد فووی دهکرد له خوئی جیگه کوپنوشه که ی. جا فهرمووی پیی: ئهی ئه فلهح! ته ویلت خو لاویسی که چونکه ئه خو ئه نیشانه ی بهنده گی و عبادته تی خودای گه ورهیه (ت- سند ضعیف)

۵۹۳- وَلابْنُ مَاجَه: لَا تُفَقِّعْ أَصَابِعَكَ وَأَلْتَ فِي الصَّلَاةِ (شرحه)^(۴).

دهفهرموئی (درویدی خوای لهسرین): له نویژا په نجه کانت مه ته قینه (ئیبنو ماجه) ئهم فهرمووده یه نه قل کراوه له شهرحه که ی سهر (تاج) خو یه وه.

(۲) بسند موثق.

(۳) بسند ضعیف (شرحه).

(۴) احتج به الشارح (مترجم).

(۱۰۱) باسی شہ شہم: باسی سونہ تہ دامہ زراوہ کانی نویژ،**(نہم باسہ سی بہ شہ):****بہ شہی یہ کہم: باسی سونہ تہ دامہ زراوہ کانی نویژہ فہرزہ کان (رواتب الفرائض)****الباب السادس: في الرواتب. (وفيه فصول ثلاثة):****الفصل الأول: في رواتب الفرائض**

۵۹۴- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يُصَلِّيَ لِلَّهِ كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً تَطَوُّعًا غَيْرَ فَرِيضَةٍ إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي. وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ^(۱).

نوممو حہ بیبہ (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیغہ مہرم بیست دہیفہ رموو (دروودی خوای لہ سہ ربین): ہہر بہ ندہ یہ کی موسولمان ہہ موو روژئی دوانزہ رکات نویژی سونہ تہ بکا بو خودا، سہرہ پای نویژہ فہرزہ کان، مسوگر کہ خودای گہورہ لہ بہ ہشتا کو شکیک کی بو دروست دہکا نوممو حہ بیبہ (خوای فی رازی بن) گوئی: نہوہ تی نہم لہ حہرزہ ت (دروودی خوای لہ سہ ربین) ژنہ وتووہ لہ وساکہ وہ ہہ میشہ نہم دوانزہ رکاتہ یہ دہ کہم (م/د/ت/ن).

تیرمیذی نہم شہی لی زیاد کردوہ: چوار رکات لہ پیش نیوہ پوداو دوو رکات لہ پاشیہ وہو دوو رکات لہ پاش شیوانہ وہو دوو رکات لہ پاش خہ وتنانہ وہو دوو رکات لہ پیش نویژی بہ یانیہ وہ.

(۱۰۲) سونہ تی دامہ زراوی نویژی بہ یانی: (راتبہ الفجر)

۵۹۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ^(۱).

(۱) مسلم: ۱۶۹۱ - ۱۶۹۲، أبو داود: ۱۲۵۰.

(۱) مسلم: ۱۶۸۵، ۱۶۸۶، ترمذی: ۴۱۶، نسائی: ۱۷۵۸.

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) دہ فہرموی: دوو رکاتہ سوننہ تہ کہی پیش نویژی به یانی لہ ہہموو مولک و سامانی دنیا باشتن. (م/ت/احمد).

۵۹۶- ولأبي داود وأحمد: لَا تَدْعُوهُمَا وَإِنْ طَرَدْتُمْ الْخَيْلَ^(۲).

دہ فہرموی: (درودی خوای لہ سرین): تہ گہر به سواری تہ سپ نیستونہ تہ سہرتان تہم دوو رکاتہ سوننہ تہ تہرک مہ کهن (د-سند صالح-تہ حمہد).

۵۹۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى شَيْءٍ مِنَ التَّوَافِلِ أَشَدَّ مُعَاهَدَةً مِنْهُ عَلَى الرَّكْعَتَيْنِ الْفَجْرِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۳).

دیسان عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) ہیچ سوننہ تیکی تری وک دوو رکاتہ سوننہ تہ کہی پیش نویژی به یانی ناوا به باشی سہرہ وکاری نہ دہ کرد! (ش/د).

۵۹۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُخَفِّفُ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى إِتَى لِأَقُولُ هَلْ قَرَأَ بِأَمِّ الْكِتَابِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

دیسانہ وہ گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) تہ وندہ به گورجی دوو رکاتہ سوننہ تہ کہی پیش نویژی به یانی دہ کرد، تہ نانہ تہ لہ دلی خومہ وہ دہمگوت: چون فریای خویندنی فاتحہ دہ کہوی! (ش/د/ن).

۵۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَرَأَ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) وَ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۵).

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحہ).

(۳) بخاری: ۱۱۶۹، مسلم: ۱۶۸۲، أبو داود: ۱۲۵۴.

(۴) بخاری: ۱۱۷۱، ۱۶۸۱، ۱۶۸۲، أبو داود: ۱۲۵۵، نسائی: ۹۴۵.

(۵) مسلم: ۱۶۸۷، أبو داود: ۱۲۵۶، نسائی: ۹۴۴.

تہو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) جارو بار لہ دوو رکاتہ سوننہتہکھی پیش نویژی بهیانی دا سوورہتی {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} ہو سوورہتی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} ی دهخویند (م/د/ت/ن).

۶۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ (قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا) وَالَّتِي فِي آلِ عِمْرَانَ (تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

ئیبنو عبباس (رهزای خودای لیبن) گوتی: گہ لی جار پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) لہ دوو رکاتہ سوننہتہکھی پیش نویژی بهیانیدا لہ رکاتی یهکهما ثایهتی {قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا} ثایهتی {تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ} ی لہ رکاتی دووہما ثایهتی خویند کہ لہ سوورہتی ثالی عیمراندایه (م/د).

۶۰۱- وَلِلترمذی وأبی داود: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَلْيَضْطَجِعْ عَلَى يَمِينِهِ^(۷).

دہفہرموی: (درویدی خوای لہسربین): کہ دوو رکاتہ سوننہتہکھی پیش نویژی بهیانیتان کرد لہسہر لای راست بهرہو رووگہ راکشین (ت/د-س/ح).

۱۰۳) سوننہتہ دامہزراوہکان کہ به جہخت کراون: (الرواتب المؤکدة)

۶۰۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَشْرَ رَكَعَاتٍ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِيهَا^(۸).

(۶) مسلم: ۱۶۸۸، ۱۶۸۹. أبو داود: ۱۲۹۵. نسائي: ۹۴۲.

(۷) بسند حسن (شرحہ).

(۸) بخاري: ۱۱۷۲. مسلم: ۱۶۹۵.

ئیبینو عومەر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له پیغه‌مبەر خۆیه‌وه (دروودی خوای له‌سەربین) دە رکات نویژی سوننەت فی‌ربووم: دوو رکات له پیش نویژی نیوهرپووه و دوو رکات له پاشیه‌وه و دوو رکات له پاش نویژی شیوانه‌وه، هەزەت ئەم دوو رکاتە‌ی له ماله‌وه دەکرد، وه دوو رکات له پاش نویژی خەوتنانه‌وه، هەزەت (دروودی خوای له‌سەربین) ئەم دوو رکاتە‌شی له ماله‌وه دەکرد، وه دوو رکاتیشی له پیش نویژی به‌یانیه‌وه، وه لەم کاتەدا که‌پیی دەگوتری: سەبای سالحان که‌س نه‌ده‌چوو بۆ خزمەتی، چونکه‌ لەم دەمه‌دا له‌گەڵ خودای خۆی خەریکبوو! (ش/د/ت/ن).

۶۰۳- وَعَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ الظُّهْرِ، سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَهَا سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْمَغْرَبِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْعِشَاءِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ سَجْدَتَيْنِ، فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ وَالْجُمُعَةُ فَصَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِهِ^(۲).

دیسان گوتی: له‌گەڵ پیغه‌مبەر خۆیدا (دروودی خوای له‌سەربین) ئەم نویژه سوننەتانەم کردووه: دوو رکات له پیش نیوهرپووه و دوو رکاتیش له پاشیه‌وه، وه دوو رکات له پاش شیوانه‌وه وه دوو رکات له پاش خەوتنانه‌وه، وه دوو رکات له پاش نویژی هەینییه‌وه، به‌لام سوننەتی شیوان و خەوتنان و هەینیم له‌گەڵ پیغه‌مبەردا (دروودی خوای له‌سەربین) له مالی پیغه‌مبەر ده‌کرد (ش/د/ت/ن).

۶۰۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَا يَدْعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْعِدَاةِ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الْأَصُولُ الْخَمْسَةُ^(۳).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربین) هەرگیز ئەم نویژه سوننەتانە‌ی تەرك نه‌ده‌کرد: چوار رکات له پیش نویژی نیوهرپووه و دوو رکاتیش له پیش نویژی به‌یانیه‌وه (ش/د/ت/ن).

(۲) بخاري. تهجد: ۱۱۷۲. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۹۵.

(۳) بخاري: ۱۱۸۲.

۱۰۴) سوننہ تہ دامہ زراوہ کان کہ جارویار پیغہ مبہر (دروودی خوی لہ سہ ربی) تہ رکی کردوون: (الرواتب غیر المؤکدہ)

۶۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۱).

عہدوللای کوری موغہ ففہل (خوی لی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوی لہ سہ ربی) دوو جار لہ سہ ربیہ کہ فہرمووی: لہ بہینی ہہ موو بانگو قامہ تیگا نویژیکی سوننہ تہ ہہ، لہ سہ ربی جای سیہہما فہرمووی: تہمہ بو کہ سیئ نارہزووی تہم نویژہی ہہ بنی (ش/د/ن).

۶۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلُّوا أَمَّا صَلَاةُ الْمَغْرِبِ قَالَ: فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ، كَرَاهِيَةً أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۲).

عہدوللای موزہنی (خوی لی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوی لہ سہ ربی) فہرمووی: دوو رکات نویژیکی سوننہ تہ بکہن لہ پییش نویژیکی شیوانہوہ لہ سہ ربی جاری سیہہما فہرمووی: تہمہ بو کہ سیئکہ کہ نارہزووی تہم نویژہی ہہ بنی، حہ زہت (دروودی خوی لہ سہ ربی) بوہ وای فہرموو نہوہ کہ مہردوم بیکہن بہ دہستوور (ب/د).

۶۰۷- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَافِظَ عَلَى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ (۳).

نوممو حہ بیبہ (خوی لی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوی لہ سہ ربی) فہرمووی: ہہر کہ سیئ چوار رکات نویژیکی سوننہ تہ لہ پییش نیوہ پوہوہ چوار

(۱) بخاری: ۶۲۴، ۶۲۷، مسلم: ۱۹۳۷، أبو داود: ۱۲۸۳، ترمذی: ۸۵، نسائی: ۶۸۰، ۱۱۶۲.

(۲) بخاری: ۶۲۴، ۶۲۷.

(۳) بسند صحیح (شرحہ).

رکات له پاشیہ وه هه میشه به ریکوپیکی بکا خودا ئاگری له سه ره حه رام دهکا (د/ت/ن-س/ص).

۶۰۸- عَنْ أَبِي عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً صَلَّى قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

ئیبینو عومهر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ره) ده فهرمووی: ره حه متی خودا له وه که سه بهی که له پیش نویژی عه صره وه چوار رکات نویژی سوننه دهکا به نیاز (نیهت)ی سوننه تی پیش عه صر (د/ت-س/ح).

۶۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ سِتَّ رَكَعَاتٍ لَمْ يَتَكَلَّمْ فِيمَا بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ عُدِلْنَ لَهُ بِعِبَادَةٍ تُتَى عَشْرَةَ سَنَةٍ. وَفِي رَوَايَةٍ: مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ عِشْرِينَ رَكَعَةً بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۵).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ره) فهرمووی: هه که سئ له پاش نویژی شیوانه وه شهش رکات نویژی سوننه دهکا ئه وه هاوتای عیبادت و خودا په رستی دوازه سال دهکا به مه رجی له نیوانیانا قسه ی خراپ نهکا (ت-سند ضعیف) له گیرانه وه یهکا: هه که سئ له پاش شیوان بیست رکات نویژی سوننه دهکا خودا له به هه شتا کو شکیکی بو دروست دهکا (ت-سند ضعیف).

۱۰۵) به شی دووهم: باسی نویژی وه تر: (الفصل الثاني: في الوتر)

۶۱۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ أَوْتَرُوا فَإِنَّ اللَّهَ وَثَرٌ يُحِبُّ الْوَثَرَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) بسند ضعیف (شرحه).

(۱) بسند ضعیف (شرحه).

عه لی (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: ئه ی قورئان خواکان! ئه ی په پره وانی قورئان! واته: ئه ی ئومه تی مهحه ممه ده! نویژی وده تر بکه ن که نویژی که رکاته کانی تاکه له پاش نویژی خه وتنانه وه ده کری چونکه خودا خو ی تاکه وتاکی خوش دهوی (د/ت/ن-س/ح).

۶۱۱- عَنْ خَارِجَةَ بْنِ حُذَافَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَمَدَّكُمْ بِصَلَاةٍ وَهِيَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ وَهِيَ الْوِثْرُ فَجَعَلَهَا لَكُمْ فِيمَا بَيْنَ الْعِشَاءِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۲).

خاریجه ی کوپی حوذافه (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) له مال دهرچوو و هات بو لمان فهرمووی: خودای گه وره و سهرور، سهره پای نویژه فهرزه کان نویژیکی تریشی پی به خشیون، ئه و نویژه بو ئیوه گه لی چاکتره له رانه وشتی سوور که نایا بترین مالی عه ره بانه که ئه ویش نویژی وتره، وه کاتی بوونی ئه م نویژه له پاش کردنی نویژی خه وتنانه وه دهست پی دهکا، وه هه تا هه لاتنی شهبه ق کاتی ده مینئ! (د/ت/حاکم - حاکم به صه حیچی داناوه).

۶۱۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ وَثْرًا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ (۳).

ئیبنو عومه ر (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: وده تر بکه ن به دواترین نویژی شهوتان (ش/د/ت).

۶۱۳- عَنْ مَسْرُوقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَتَى كَانَ يُوتَرُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: كُلَّ ذَلِكَ قَدْ فَعَلَ أَوْتَرُ أَوَّلَ اللَّيْلِ وَوَسْطَهُ وَآخِرَهُ وَلَكِنْ انْتَهَى وَثْرُهُ حِينَ مَاتَ إِلَى السَّحْرِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۴).

(۲) صحیح عند الحاکم.

(۳) بخاری: ۹۹۸. مسلم: ۱۷۵۲. أبو داود: ۱۴۲۸.

مهسرووق (خوای ئی رازی بن) گوتی: به عائیشهم گوت: پیغه مبهه (دیودی خوای لهسهرین) نویژی وهتری کهی دهکرد؟ گوتی: له هه موو کاتیکی شهودا وهتری دهکرد: هه ندی جار له سه رهتای شهوه وه دهیکرد، هه ندی جار له ناوه راستی شهودا دهیکرد، هه ندی جاریش له دواوایی شهوه وه دهیکرد، به لام له پیش مردنیا هه به ره به یان وهتری دهکرد (ش/د/ت/ن).

۶۱۴- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَافَ أَنْ لَا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ أَوَّلُهُ وَمَنْ طَمَعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ وَذَلِكَ أَفْضَلُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

جایبر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (دیودی خوای لهسهرین) فهرمووی: هه ره کهسێ دهترسێ که له کو تای شهوه وه هه لئه سێ بو شه و نویژ با له سه رهتای شهوه وه وه تر بکا، وه هه ره کهسێ که به ته مایه که له کو تای شهوه وه هه لئه سێ بو شه و نویژ با له کو تای شهودا نویژی وه تر بکا، چونکه نویژی ناخری شه و فریشتهی رهحمهت دینه دیاری و ته ماشای دهکن، ئاشکرایه که ئه مه زور باشته! (م/ت).

۶۱۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: مَتَى تُوتِرُ؟ قَالَ: أُوتِرُ آخِرَ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ. وَقَالَ: لِعُمَرَ: مَتَى تُوتِرُ؟ قَالَ: أُوتِرُ اللَّيْلَ. فَقَالَ: لِأَبِي بَكْرٍ: أَخَذَ هَذَا بِالْحَزْمِ وَقَالَ: لِعُمَرَ: أَخَذَ هَذَا بِالْقُوَّةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

ئه بو قه تاده (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (دیودی خوای لهسهرین) به ئه بو به کری فهرموو: کهی وه تر ده کهی؟ گوتی: له سه رهتای شهوه وه وه تر ده کهم، به عومهریشی فهرموو: ئه ی تو کهی وه تر ده کهی؟ گوتی: له ناخری شهوه وه وه تر ده کهم، جا به ئه بو به کری فهرموو: ئه مه لایه نی توندو توئی (ههزم) ی گرتوو به عومهریشی فهرموو: ئه مه لایه نی پتهوی نیاز (ههزم) ی گرتوو (د-سند صالح).

(۴) بخاری: ۹۹۶. مسلم: ۱۷۳۳، ۱۷۳۴، ۱۷۳۵.

(۵) مسلم: ۱۷۶۲، ۱۷۷۴. ترمذی: ۴۵۵.

(۶) بسند صالح (شرحه).

۱۶۰) تاجہند رکات و ہتر دروستہ: (بیان الوتر)

۶۱۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ اللَّيْلِ مِئَتِي مِئَتِي، فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَنْصَرِفَ فَارْكَعْ رَكْعَةً تُوتِرُ لَكَ مَا صَلَّيْتَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہربن) فہرمووی: شہو نویژ دوو رکات دوو رکاتہ، جا کہ ویستت دہست ہلہگری یہک رکات بکہ دہبی بہ وہتری ئہو نویژانہی کہ کردووتن (ش/د/ت/ن).
۶۱۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوُتْرُ رَكْعَةٌ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۲).

دیسان گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہربن) فہرمووی: نویژی وہتری یہک رکاتہ، باش وایہ کہ لہ ئاخری شہودا بکری (م/ن/ئہحمہد).

۶۱۸- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوُتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتِرَ بِخَمْسٍ فَلْيَفْعَلْ. وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتِرَ بِثَلَاثٍ فَلْيَفْعَلْ. وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتِرَ بِوَاحِدَةٍ فَلْيَفْعَلْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ. وَفِي رَوَايَةٍ: الْوُتْرُ حَقٌّ فَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِسَبْعٍ وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِخَمْسٍ وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِثَلَاثٍ وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِوَاحِدَةٍ^(۳).

ئہبو ئہیوبی ئہنصاری (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہربن) فہرمووی: وہتر شتیکی ہقہ لہسہر ہموو موسولمانی، جا ئہوہی حہزدہکا کہ پینج رکات وہتر بکا با بیکا، وہ ئہوہی حہزدہکا کہ سی رکات وہتر بکا با بیکا، وہ ئہوہی حہزدہکا کہ یہک رکات وہتر بکا با بیکا. (د/ن-سند صالح) لہ گپرانہوہیہکا: وہتر ہقہ، جا ئہوہی حہزدہکا با حہوت

(۱) بخاری: ۹۹۰. مسلم: ۱۷۴۵ - ۱۷۴۸. أبو داود: ۱۳۲۶. نسائی: ۱۶۹۳.

(۲) مسلم: ۱۷۵۴، ۱۷۵۵، نسائی: ۱۶۸۸.

(۳) بسند صالح (شرحہ).

رکات و وتر بکا، وہ ٹوہی حہ زدہ کا با پینج رکات و وتر بکا، وہ ٹوہی حہ زدہ کا با سئ رکات و وتر بکا، وہ ٹوہی حہ زدہ کا با یه رکات و وتر بکا۔

۶۱۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُوتِرُ بِثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً فَلَمَّا كَبَّرَ وَضَعَفَ أُوتِرَ بِسَبْعٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۴). وَفِي رَوَايَةٍ: أُوتِرَ بِتِسْعٍ (شرحہ) (۴)۔

نومو سہلہمہ (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیشا پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربن) سیازدہ رکات و وتر بکا، بہ لام کہ ٹیختیارو بن ہیژ بوو حہوت رکاتی دہ کرد (ت/ن-س/ح)۔ لہ گیرانہ وہیہ کی شہرحہ کہدا: نو رکاتی دہ کرد۔
۶۲۰- عَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا وَتْرَانَ فِي لَيْلَةٍ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۵)۔

طہ لقی کوپی عہلی (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیغہمبہر بیست دہیفہ رموو (درویدی خوای لہسربن) لہ یه شہوا دوو و وتر نابن (د/ت/ن-س/ح)۔

۱۰۷) قورنات خویندنی و وتر: (القراءة في الوتر)

۶۲۱- عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ جَرِيحٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْنَا عَائِشَةَ بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يُوتِرُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَتْ: كَانَ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى بِسَبْعِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الثَّانِيَةِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّالِثَةِ يَقُولُ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالْمُعَوَّدَتَيْنِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ. وَزَادَ النَّسَائِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ: وَكَانَ يَقُولُ إِذَا سَلَّمَ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ ثَلَاثًا وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِأَثَلَةٍ (۱)۔

عہ بدولعہ زیزی کوپی جورہ یج (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ عائیشہ مان پرسسی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربن) لہ نویژی و وتر دا چ سوورہ تیکی

(۴) بسند حسن (شرحہ)۔

(۵) بسند حسن (شرحہ)۔

(۱) بسند حسن (شرحہ)۔

دہ خویند؟ گوتی: لہ رکاتی یہ کہ مدا سوورہ تی {سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} دہ خویند، وہ لہ رکاتی دووہ مدا سوورہ تی {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} دہ خویند، وہ لہ رکاتی سییہ مدا سوورہ تی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} و سوورہ تی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} و سوورہ تی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} دہ خویند (د/ت/ن- س/ح) نہ سائیو ئہ بو داوود ئہ مہیان پتر کردوہ: کہ سہ لاویشی دہ دایہ وہ سی جار دہ یفرموو {سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ}: پاکی و بیگہردی بو پاشای پاکی بن نہنگ. وہ لہ سہری جاری سییہ مدا دہنگی ئی ہلہدہبری.

۶۲۲- وَ سَلَّتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسِيرُ بِالْقِرَاءَةِ فِي الْوُثْرِ أَمْ يَجْهَرُ؟ قَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ كَانَ يَفْعَلُ رُبَّمَا أَسْرَ وَرُبَّمَا جَهَرَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ.

پرسیار کرا لہ عائیشہ (خوای ئی رازی بن): ئایا پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) لہ نویژی و ہتردا قورئانی بہ نہینی دہ خویند یا بہ دہنگی بہرز؟ گوتی: بہہردوولا دہ خویند، گہ ئی جار بہ پہنامہ کی و گہ ئی جار بہ ئاشکرا دہ خویند (م/د).

۶۲۳- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي آخِرِ وَثْرِهِ بَعْدَ السَّلَامِ مِنْهُ: اللَّهُمَّ آتِنِي أَعُوذَ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ (۳).

علی (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) لہ پاش و ہترہ وہ کہ سلاوی دہ دایہ وہ دہ یفرموو:

{اللَّهُمَّ آتِنِي أَعُوذَ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ}.

خودایه پهنا دهگرم بهره زامه ندی تو له خهشم و قاری تو، وه پهنا دهگرم به چاوپویشینی تو له توله سه ندی تو، وه پهنا دهگرم به خوټ له خوټ، وه سپو شهنا خوانیی تو له کیشی منا نیه، وه سوپاس و ستایشی تو به کهس نابژیږی، نه وه مه گهر هر به خوټ بکړی! (د/ت/ن-س/ح).

۱۰۸) به شی سییه م: باسی دوعاو نزاو پارانه وهو ذیکرو یادی خوداو ویرد

له پاش نویژده وه: الفصل الثالث: في الدعاء والذكر عقب الصلاة

۶۲۴- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. وفي رواية: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَلَّمَ لَمْ يَقْعُدْ إِلَّا مِقْدَارَ مَا يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ إِخ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۱).

ټهوبان (خوای ن رازی بن) گوټی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سرین) که سلاوی نویژی ددهایه وه سی جار داوای لی بوور دنی له خودا دهکردو دهیغه رموو: {أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ.

ئینجا دهیغه رموو:

{اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}.

خوداوه ند! په زهره دگارا! سه لام ناوی تویه و سه چاوهی سه لام و سه لامه تی و نامان و په ناو هانا هر له لای تویه، به راستی تو زور به فیه پرو پیروزو گه ورهیت، نهی خاوهن شکوی به قه درو حورمهت! له گیرانه وهیه کا: پیغه مبهه (درویدی خوای له سرین) دهستووری و ابوو که سلاوی ددهایه وه ته نیا نه وه نده داده نیشت له نویژکا کهیدا که دهیغه رموو {اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ} تاد (م/د/ت/ن).

(۱) مسلم: ۱۳۳۲، ۱۳۳۴. أبو داود: ۱۵۱۲. ترمذی: ۲۰۰. نسائی: ۱۳۳۱.

۶۲۵- عَنْ زَيْدِ مَوْلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَسْتَغْفَرَ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. غُفِرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ فَرًّا مِنَ الرَّحْفِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: مَنْ أَسْتَغْفَرَ اللَّهَ الْعَظِيمَ^(۲).

زهیدی نازا کراوی پیغهمبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) هه‌ر که‌سی بلی:

گوتهی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) هه‌ر که‌سی بلی:
{أَسْتَغْفِرَ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ}.

داوای لی‌بوردن و تاوان به‌خشین له‌و خودایه ده‌که‌م که بی‌جگه له‌خوی خودای تر‌نیه، که نه‌مو زیندوو‌ه و راگری عاله‌مه و مایه‌ی مانی هه‌موو شتی‌که، وه په‌شیمانم له‌ تاوانم و ته‌وبه ده‌که‌م له‌ کونا‌هانم و ده‌گه‌ریمه‌وه بو‌ لای نه‌و. هه‌رمووی (دروودی خوی له‌سهرین) هه‌ر که‌سی نه‌مه بلی خودا لی‌ی خوش ده‌بی، گریمان نه‌و که‌سه له‌ ریزی غه‌زاشا هه‌له‌اتبی هه‌ر خودا لی‌ی خوش ده‌بی (د-سند صالح-ت) گفته‌ی ترمی‌زی: له‌ جیاتی رسته‌ی {مَنْ أَسْتَغْفَرَ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ} یه‌ تا داوایی هه‌رمووده‌که.

۶۲۶- عَنْ وَرَّادٍ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَتَبَ الْمُغِيرَةُ إِلَى مُعَاوِيَةَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۳).

وه‌رادی نو‌که‌ری مو‌غیره‌ی کو‌ری شو‌عه‌به (خوی ئی‌زازی بن) گوتهی: مو‌غیره‌ نامه‌ی نو‌وسی بو‌ مو‌عاوییه له‌سه‌ر داوای خوی کاتی که هه‌رمانه‌وای مو‌سو‌لمانان بو‌و: جاران که پیغهمبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) که له‌ نویژ ده‌بو‌ه‌وه و سلای ده‌دایه‌وه ده‌یفه‌رمو‌و:

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۳) بخاری: ۸۴۴، ۲۴۰۸، ۵۹۷۵، ۶۳۳۰، ۶۴۷۳، ۶۶۱۵، ۷۲۹۲. مسلم: ۱۳۲۷ - ۱۳۱۴. أبو داود: ۱۵۰۵. نسائی: ۱۳۴۰.

، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲.

{ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ }.

بیجگه له خودا هیچ خودایه کی تر نیه، خودایه کی تا کو و تهنایه، هیچ
هاوبه شیک ی نیه، مولک و دارایی و پاشایه تی و سه لته نه ت و سوپاس و ستایش
هموو بو ئه وه، وه ئه و خودایه کی وایه دهستی دهر و ا به سهر هموو شتیگا و
ته و انای هموو شتیکی هیه، پهروه ردگارا! ههرچی تو بیدهیت به کهسی تر
نابریست، ههرچیش تو نهیدهیت به کهسی تر نابریست، دارایی دارا و
دهستداری دهستدار هیچ دادییکیان نادا له لای تو (ش/د/ن).

۶۲۷- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
مُعَقَّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ ثَلَاثٌ وَكَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَكَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً
وَثَلَاثٌ وَكَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ (۴).

که عبی کوری عوجره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ربین)
فه رمووی: چهن وشه و چهن ته سبیحاتی ههن له پاش نویژه کانه وه ده گوترین،
ههر کهسی له پاش هموو نویژی بیانلی یا بیانکات قهت نا نومید نابی،
ئه ویش ئه مهیه که له پاش هموو نویژی سیی و سنی {سُبْحَانَ اللَّهِ} و سیی و
سنی {الْحَمْدُ لِلَّهِ} و سیی و سنی {اللَّهُ أَكْبَرُ} بکا (م/ت).

۶۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْذَّرَجَاتِ وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ. فَقَالَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا:
يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيُغْتَفُونَ وَلَا نُغْتَفَى.
فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَفَلَا أَعْلَمُكُمْ شَيْئًا تَذَرُكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْقُونَ بِهِ
مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ
اللَّهِ. قَالَ: تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً. قَالَ: أَبُو
صَالِحٍ: فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: سَمِعَ إِخْوَانُنَا

أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: وَتَخْتُمُهَا بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. وَلَفْظُ الرَّمْذِيِّ قَوْلُوا: سُبْحَانَ اللَّهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَشْرَ مَرَّاتٍ.^(۵)

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی زازی بێ) گوئی: ھەژارانى کۆچکەرەن (مهاجرین) ھاتن بۆ خزمەتى ھەزرت (درویدی خوای لەسەربى) گوتیان: ئەى پێغەمبەرى خودا! ھەرچى پایەى بەرزو نازو نىعمەت و بەھرەى پایە دار ھەيە ھەمووی دارا و دەولەمەندەکان دەیبەن بۆ خوایان! پێغەمبەرىش (درویدی خوای لەسەربى) ھەرمووی: چۆن؟ ھەرزىان کرد: چونکە ئەوان وەك ئیمە نوێژدەکەن و وەك ئیمە رۆژوو دەگرن و سەرھەپای ئەوھیش مالىان ھەيە خێرو خیراتى ئى دەکەن و بەندەى ئى دەکرن و بۆ ڕەزای خودا ئازادى دەکەن بەلام ئیمە مالىمان نىە، لەبەر ئەو ھە خیرمان پى دەکرى و نەبەندەمان بۆ ئازاد دەکرى پێغەمبەرىش (درویدی خوای لەسەربى) ھەرمووی: دەبا شتیکتان فیربکەم کە ئەوانەى پى دەگرنەو ھە کە پێشتان کەتوون، و ھەمیشەیش پێش ئەوانە دەکەون کە ئیستا وان لە دواتانەو ھە، و ھە کەس لە ئیو ھە باشتر نابى مەگەر کەسى کە وەك ئیو ھە بکا؟ گوتیان: ھەرمو و ھەرمو ئەى پێغەمبەرى خودا! ھەرمووی: لە پاش ھەمو نوێژى سى و سى جار {سُبْحَانَ اللَّهِ} و سى و سى جار {أَلْحَمْدُ لِلَّهِ} و سى و سى جار {اللَّهُ أَكْبَرُ} بکەن، ئەبو صالح (کەراویە لە ئەبو ھورەیرەو ھە) گوئی: دیسانەو ھەژارانى کۆچکەرەن کەپانەو ھە بۆ خزمەتى ھەزرت (درویدی خوای لەسەربى) گوتیان: برا موسولمانە دەولەمەندەکانمان ئەو ھەیان بیستۆتەو ھە کە ئیمە دەیکەین و ھە ئەوانیش وەك ئیمە ھەمان شت دەکەن! پێغەمبەرىش (درویدی خوای لەسەربى) (بەم بۆنە ھەو ھە ئیستیشھادى بەم ئایەتە پیرۆزە ھە کردو ھەرمووی: {ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ - ۵/۴۵}.

واته: ئەمە لە سایە و فەضل و گەورەیی خوداوەیە، لە گەڵ هەر کەسیکا مهیلی هەبێ دەیکا (ش/د/ت) ئەبو داوود بە رحمتی خودایی ئەمەیی ئی پتر کردوو: لە کوتاییدا بلی:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}.

گفتە تیرمیش ئاویە: سیی و سێ جار بلی {سُبْحَانَ اللَّهِ} و سیی و سێ جار بلی {أَلْحَمْدُ لِلَّهِ} و سیی و چوار جار بلی {اللَّهُ أَكْبَرُ} و دەجار بلی: {لا اله الا الله}.

۶۲۹- وَلِمُسْلِمٍ: مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي ذُبُرٍ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ: تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ^(۶).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرمووی: هەر کەسێ (لەپاش هەموو نویژی) سیی و سێ جار تەسبیحات بکا، وە سیی و سێ جار حەمدو سوپاسی خودا بکا، وە سیی و سێ جار ئەللاو ئەکبەر بکا) کە ئەمە هەمووی دەکاتە نەوت و نو جار، وە لەسەری جاری سەد هەما بلی:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}:

هەرکەسێ لەپاش هەموو نویژی ئەمە بکا خودا لە هەموو تاوانەکانی خوش دەبی، هەرچەن تاوانەکانی وە کەفی دەریاش زۆرین (م).

۶۳۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ عِنْدِ جُؤَيْرِيَةَ وَهِيَ فِي مُصَلَّاهَا وَدَخَلَ وَهِيَ فِي مُصَلَّاهَا فَقَالَ: لَمْ تَزَالِي فِي مُصَلَّاتِكَ

هَذَا؟ قَالَتْ: نَعَمْ قَالَ: قَدْ قُلْتُ بَعْدَكَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَوْ وُزِنَتْ بِمَا قُلْتَ لَوَزَنَتْهُنَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ. رَوَاهُ الْخُمُوسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۷).

ئیبینو عه‌بباس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌لای جووه‌یرییه‌ی هاوسهری بوو، جووه‌یرییه له نویژگاکییدا بوو خه‌ریکی یادی خودا بوو، پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌سهر ئه‌م حاله به‌جئی هیشت و دهرچووه دهره‌وه، وه له‌پاش ماوه‌یی که گه‌پرایه‌وه بو‌لای جووه‌یرییه ههر له‌سهر نویژگاکییدا بوو ههر خه‌ریکی یادی خودا بوو، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) پیی فهرموو: له‌وساکه‌وه لی‌رده‌ا ههر خه‌ریکی ته‌سبیحاتیت؟ گوتی: به‌ئی. فهرمووی: ده‌سا من له دوا ئه‌وه که له تو جیا بوومه‌ته‌وه سی جار ئه‌م چوار وشه‌یه‌م گوتووه، ئه‌گهر هه‌لبکی‌شیرین به‌و هه‌موو ته‌سبیحاته‌دا که تو له‌وساکه‌وه کردوتن به‌پابه‌ریان ده‌کن که ئه‌ویش ئه‌مه‌یه:

{سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ}.

به‌قه‌ی ژماره‌ی دروست‌کراوانی خودا ته‌سبیحات و هه‌مدو سوپاسی خودا ده‌که‌م، ئه‌وه‌نده‌ی که خودا خو‌ی پیی خو‌ش بی، وه به‌قه‌د سه‌نگ و کی‌شی ته‌خت و باره‌گای خودا، وه به‌قه‌د ژماره‌ی وشه‌کانی خودا. (م/د/ت/ن).

۶۳۱- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ بِيَدِهِ وَقَالَ: يَا مُعَاذُ! إِنِّي وَاللَّهِ لَأُحِبُّكَ أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدْعُنْ فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸).

موعاذی کو‌ری جه‌به‌ل (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌ستی گرتو و فهرمووی: ئه‌ی موعاذا! به‌خودا من زور تو‌م خو‌ش ده‌وی، ئه‌ی

(۷) مسلم: ۶۸۵۱، ترمذی: ۲۵۵۵، نسائی: ۱۲۵۱.

(۸) بسند صحیح (شرحه).

موعاذا! که واته با ئاموژگارییه کت بکه م: له پاش هه موو نویژی ئه م وشانه بلی و هه رگیز ته رکیان مه که بلی:

{اللَّهُمَّ اَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ}.

خودایه! یاریده م بده له سه ر ذیکرو یادی خو ت وه له سه ر سوپاس و ستایشی خو ت وه له سه ر به نده یی و عیباده تی خو ت له سه ر شیوه یه کی شیرین و جوان (د/ن-س/ص).

۶۳۲- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَقْرَأَ بِالْمُعَوِّذَاتِ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۹).

عوقبه ی کوری عامیر (خوای ئی رازی بن) گو تی: پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) فه رمانی پی کردم که له پاش هه موو نویژی سووره تی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} و سووره تی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} بخوینم (د/ت/ن/حاکم - حاکم به سه حیچی داناه).

۶۳۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِرَجُلٍ: كَيْفَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟ قَالَ: أَتَشْهَدُ وَأَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ أَمَا إِلَيَّ لَا أَحْسِنُ ذِلْدَنَكَ وَلَا ذِلْدَنَةَ مُعَاذٍ. فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَوْلَهَا تُذِلْدُنْ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنِّي وَمُعَاذٌ حَوْلَ هَاتَيْنِ تُذِلْدُنْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۱۰).

جابیر (خوای ئی رازی بن) گو تی: پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) به پیاویکی فه رموو: له نویژدا چی ده لییت؟ گو تی: ته حیات ده خوینم و ده لیم:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ}

په روه ردگارا! داوای به هه شت ئی ده که م و په نا ده گرم به تو له ئاگری دۆزه خ، به لام ئه م ورته ورتهی که توو موعاذا ده یکه ن من نایزانم، پیغه مبه ریش (دروودی خوای له سه ربین) فه رموو ی: ئیمه یش هه ر به ده وری به هه شتا

(۹) صحیح عند الحاکم.

(۱۰) لم یبین الشارح درجته (مترجم).

ورته ورت دهکین، له گپړانه وهیه کا: من و مو عاذیش هر به دهوری ئەم دوانه دا ئەم سرپه سرپه دهکین! (د/ ئیینو ماجه).

۱۰۹) باسی چه وتهم: باسی کورنووشی هه له (سه جدهی سه هو) و کورنووشی قورنأخویندن (سه جدهی تیلاوهت)، (ئەم باسه دوو به شه):

بهشی یه کهم: باسی هوو کورنووشی به هه له داچوون

الباب السابع: في سجود السهو والتلاوة وفيه فصلان

الفصل الأول: في أسباب سجود السهو

۶۳۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا قَامَ يُصَلِّيَ جَاءَهُ الشَّيْطَانُ فَلَبَسَ عَلَيْهِ حَتَّى لَا يَذَرِيَكُمْ صَلَّيْ فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: قَبْلَ التَّسْلِيمِ^(۱).

ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سه رین) فەرمووی: کاتی یه کئی له ئیوه که هه ل دهسی و دهست دهکا به نویژ، شهیتان دی به لایه وه به رنگیکی واه سهری ئی دهشیوینئ که خووشی نازانی چه ند ركات نویژ دهکا، جا ئەگەر تووشی شتئ وابوون له ناو نویژا به دانیشتنه وه دوو کورنووش بهرن (ش/د/ت/ن) گپړانه وهی ئەبو داوود ئەمه ی پتره: به دانیشتنه وه دوو کورنووش بهرن له پیش سلأودانه وه دا.

۶۳۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَذَرِكُمْ صَلَّيْ ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا فَلْيَطْرَحِ الشُّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّيْ خَمْسًا شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتُهُ وَإِنْ كَانَ صَلَّيْ إِثْمَانًا لِأَرْبَعٍ كَانَتْ تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۲).

ئەبو سه عیدی خودری (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سه رین) فەرمووی: ئەگەر که سیکتان له نویژدا گومانی بو پهیدا بوو، وه نهی دهزانی

(۱) بخاری: ۱۲۳۲، مسلم: ۱۲۶۵، أبو داود: ۱۰۳۰، نسائي: ۱۲۵۱.

(۲) مسلم: ۱۲۷۲، أبو داود: ۱۰۲۴، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، نسائي: ۱۲۳۲.

که چهن رکات نویژی کردوو، وهك ئەوه نهیدهزانی که سێ رکاتی کردوو یا چوار، ئەوه با گومانەکی تووڕبدا، چەندەیی له لایه‌قین و بیگومانە با له‌سه‌ر ئەوه‌وه نویژه‌که‌ی ته‌واو بکا، له‌پاشا له‌پیش سه‌لام دانەوه‌وه دوو کوپ‌نووشی هه‌له‌ ببات، جا ئەگەر له‌ راستیدا پینج رکاتی کردبوو ئەوا ئەو دوو کوپ‌نووشه‌ نویژه‌که‌ی ده‌که‌نه‌وه به‌ جووت، ئەگەر چواری ته‌وايشی کردبوو ئەوا ئەو دوو کوپ‌نووشه‌ ده‌بن به‌هۆی نوشوستی و سه‌ر شوپی بو‌شه‌یتان (م/د/ئه‌حمەد).

۶۳۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا سَهَا أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَذَرِ وَاحِدَةً صَلَّى أَوْ ثِنْتَيْنِ فَلْيَنْ عَلَيَّ وَاحِدَةً فَإِنْ لَمْ يَذَرِ ثِنْتَيْنِ صَلَّى أَوْ ثَلَاثًا فَلْيَنْ عَلَيَّ ثِنْتَيْنِ فَإِنْ لَمْ يَذَرِ ثَلَاثًا صَلَّى أَوْ أَرْبَعًا فَلْيَنْ عَلَيَّ ثَلَاثٍ وَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۳).

عه‌بدول‌په‌رچه‌مانی کوپی عه‌وف (خوای ئی‌رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: ئەگەر که‌سی‌کتان له‌ نویژدا به‌ هه‌له‌دا چو‌و، وه‌نه‌ی ده‌زانی که‌ یه‌ك رکاتی کردوو یا دوو، با له‌سه‌ر یه‌ك رکاته‌وه ته‌واوی بکا، ئەگەر نه‌ی ده‌زانی که‌ دوو رکاتی کردوو یا سێ با له‌سه‌ر دوو رکاته‌وه ته‌واوی بکا، ئەگەر نه‌یده‌زانی که‌ سێ رکاتی کردوو یا چوار با له‌سه‌ر سێ رکاته‌که‌وه رکاتی‌کی تر بکا، وه‌ له‌ هه‌موو ئەم حا‌لانه‌شدا له‌ پیش سه‌لا‌ودانه‌وه‌دا دوو کوپ‌نووش ببا (ئه‌حمەد/ت:ص).

۶۳۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ مِنْ اثْنَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ لَمْ يَجْلِسْ بَيْنَهُمَا فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ بَعْدَ ذَلِكَ وَسَجَدَهُمَا النَّاسُ مَعَهُ مَكَانَ مَا نَسِيَ مِنَ الْجُلُوسِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

عه‌بدول‌لای کوپی بو‌حه‌ینه (خوای ئی‌رازی بن) گو‌تی: جا‌ری پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) له‌ رکاتی دوو‌ه‌می نویژی نیو‌ه‌پو‌دا یه‌که‌سه‌ر هه‌له‌سایه‌وه‌و ته‌حیا‌تی

(۳) صحیح عنه الترمذی.

(۴) بخاری: ۸۲۹، ۸۲۰، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۳۰، ۶۶۷۰. أبو داود: ۱۰۲۴، ۱۰۲۵. ترمذی: ۳۹۱. نسائی: ۱۱۷۶، ۱۱۷۷.

یہ کہ می نہ خویند، لہ پاشا کہ نویژہ کہی تہ او کرد دوو کوپنوشی برد لہ جیاتی تہو تہ حیاتہی کہ لہ یادی چوو بوو، ئینجا لہ پاش تہوہ سلّوی دایہوہ، وہ خہ لکہ کہش لہ گہل پیغہ مہر (دروودی خوی لہ سہ ربی) تہم دوو کوپنوشہ یان برد (ش/د/ت/ن).

۶۳۸- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَامَ الْإِمَامُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ فَإِنْ ذَكَرَ قَبْلَ أَنْ يَسْتَوِيَ قَائِمًا فَلْيَجْلِسْ فَإِنْ اسْتَوَى قَائِمًا فَلَا يَجْلِسْ وَيَسْجُدُ سَجْدَتِي السُّهُو. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَابِيهَقِي^(۵).

موغیرہ (خوی فی رازی بن) لہ پیغہ مہرہوہ (دروودی خوی لہ سہ ربی) دہ فہ رموی: تہ گہر پیشنویژ (ئیمام) لہ رکاتی دووہ ما یہ کسہر ہہ لّسایہوہو لہ یادی نہ بوو کہ تہ حیات بخوینی تہوہ تہ گہر پیش تہوہی کہ ریّک راوہستی یادی کہوتہوہ کہ تہ حیات نہ خویندوہ باریک دابنیشیتہوہو تہ حیات بخوینی بہ لام تہ گہر راست راوہستا تہوساکہ یادی کہوتہوہ کہ تہ حیات نہ خویندوہو تہوہ بادانہ نیشیتہوہ، بہ لکوو لہ پیش سہ لام دانہوہدا لہ جیاتی تہوہ لہیہ دوو کوپنوشی بہہ لہدا چوون بیات (د/تہ محہد/بہیہقی).

۶۳۹- عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا الْمُغِيرَةَ فَلَمَّا صَلَّى رَكَعَتَيْنِ قَامَ وَلَمْ يَجْلِسْ فَسَبَّحَ بِهِ مَنْ خَلْفَهُ فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ قُومُوا فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ سَلَّمَ وَسَجَدَ سَجْدَتِي السُّهُو وَقَالَ: هَكَذَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

زیادی کوپی عیلاقہ (خوی فی رازی بن) گوتی: موغیرہ (خوی فی رازی بن) نویژی بو دہ کردین، کہ دوو رکاتی کرد یہ کسہر ہہ لّساو دانہ نیشیت بو تہ حیات یہ کہم جا تہوانہی کہ لہ پیشہوہ بوون دہستیان کرد بہ سوبحانہ لّلا کردن بوی ہتا ناگادار ببیتہوہو دابنیشیتہوہ بو خویندن تہ حیات بہ لام موغیرہ ئیشارہتی بو کردن: کہ ہہ لسن، جا کہ نویژہ کہی تہ او کرد سلّوی دایہوہو

(۵) سکت عنہ الشارح.

(۶) بسند صالح (شرحہ).

دو کوپنووشی به هله دا چوونی برد، وه گوتی: پیغهمبر (درویدی خوی له سرین) ثاوه های کرد (ت/د-سند صالح).

۶۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْعَصْرِ فَسَلَّمَ فِي رَكَعَتَيْنِ فَقَامَ ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالَ: أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْ نَسِيتَ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ. فَقَالَ: قَدْ كَانَ بَعْضُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: أَصَدَقَ ذُو الْيَدَيْنِ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَتَمَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا بَقِيَ مِنَ الصَّلَاةِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ بَعْدَ التَّسْلِيمِ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ^(۷).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئا رازی بێ) گوتی: جاری پیغهمبر (درویدی خوی له سرین) بەر نویشی نویشی عەصری بو دەکرین، دوو رکاتی کردو سلاوی دایەو، (ذو الیدین)یش هەلسا گوتی: ئەو پیغهمبری خودا! ئایا نویش کورت کراوەتەو یا تۆ لەیادت نەبوو؟ پیغهمبری گوتی: بێ، ئەو پیغهمبری خودا! یەکی لەم دوو شتە رووی دا، پیغهمبری (درویدی خوی له سرین) رووی کردە خەڵکەو فەرمووی: ئایا شتی وا رووی داوێ ئولیه دین راست دەکا؟ گوتیان: بەلێ ئەو پیغهمبری خودا! ئینجا پیغهمبر (درویدی خوی له سرین) دوو رکاتی تری کردو بە دانیشتنەو (لە پاش سلاو دانەو) دوو کوپنووشی هەلە ی برد (ش/د/ت/ن).

۶۴۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي ثَلَاثِ رَكَعَاتٍ مِنَ الْعَصْرِ ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ الْحُجْرَةَ فَقَامَ رَجُلٌ بَسِيطُ الْيَدَيْنِ فَقَالَ: أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَخَرَجَ مُغْضِبًا فَصَلَّى الرُّكْعَةَ الَّتِي كَانَ تَرَكَ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيِ السُّهُورِ ثُمَّ سَلَّمَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ^(۸).

(۷) مسلم. سهو الصلاة: ۱۲۸۱ - ۱۲۹۰. بخاري: ۴۰۴. أبو داود. صلاة: ۱۰۱۹. ترمذي سجدة السهو: ۲۹۲. نسائي.

سهو الصلاة: ۱۲۵۲.

(۸) مسلم: ۱۲۹۲، ۱۲۹۴. أبو داود: ۱۰۱۸. نسائي: ۱۲۳۶، ۱۲۳۰.

عیمرائی کوپی حوصہین (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) نویژئی عہصری دہکرد، سی رکاتی کردو سلاوی دایہوہ، ئینجا ہہلساو چوہ ناو ہودہکہوہ، جا پیایویکی دہست شوپ ہہلسا گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئایا نویژ کورت کراوہتہوہ؟ پیغہمبہریش فہرمووی: خہیر! ئہم دوو شتہ ہچیان رووی نہداوہ، ئہویش (درویدی خوای لہسربین) بہ توورہیی ہاتہ دہرہوہو ئہو رکاتہی کہ پہراندبووی کردیہوہ، ئینجا سلاوی دایہوہ، لہپاشا دوو کوپنووشی بہہلہدا چوونی برد، لہپاشا دیسانہوہ سلاویکی تری دایہوہ (م/د/احمد).

۶۴۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى الظُّهْرَ خَمْسًا فَقِيلَ لَهُ: أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: وَمَا ذَاكَ قَالَ: صَلَّيْتُ خَمْسًا. فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ. وَفِي رَوَايَةٍ: إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَذْكُرُ كَمَا تَذْكُرُونَ وَأُنْسَى كَمَا تَنْسُونَ. ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتِي السَّهْوِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۹).

عہبدوللا (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) نویژئی نیوہپووی دہکرد، پینج رکاتی کرد، یاران عہرزیان کرد: ئایا نویژ لیی زیاد کراوہ؟ پیغہمبہریش (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی: بوچی، چی بووہ؟ گوتیان: پینج رکاتت کرد، ئہویش لہپاش سلاو دانہوہ دوو کوپنووشی تری بردلہ گیرانہوہیہکا: فہرمووی: منیش ئادہمیزادیکم وہکوو ئیوہ، چون ئیوہ شتتان لہبیر دہبی و شتیشتان لہبیر دہچی منیش ہہروہا ئنجا دوو کوپنووشی ہہلہی برد (ش/د/ت/ن).

۶۴۳ - وَعَنْهُ قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا زَادَ أَوْ نَقَصَ، قَالَ: إِبْرَاهِيمُ: وَإِنَّمَا اللَّهُ مَا جَاءَ ذَاكَ إِلَّا مِنْ قِبَلِي، قَالَ: فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ؟ فَقَالَ: لَا. فَقُلْنَا لَهُ الَّذِي صَنَعَ فَقَالَ: إِذَا زَادَ الرَّجُلُ أَوْ نَقَصَ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَالَ: ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۰).

(۹) بخاری: ۴۰۱، ۴۰۴، ۱۲۲۶، ۶۶۷۱، ۷۲۴۹. مسلم: ۱۲۸۱. أبو داود: ۱۰۱۹. ترمذی: ۲۹۲. نسائی: ۱۲۵۲.

(۱۰) مسلم: ۱۲۸۷. ترمذی: ۲۵۲. نسائی: ۱۳۲۸.

(ئبراهیم گوتی: عالقهمه گوتی:) عه‌بدوللا (خوای ئی رازی بی - رمزای خودایان لئیی) گوتی: جارئ چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) به‌رنویژی بۆ ده‌کردین جا یا لئی زیاکرد، یا لئی کهم کرد، ئبراهیم گوتی: سویند به‌خودا ئەم لیتیکچوونه له‌منه‌وه‌یه له‌عه‌لقهمه‌و عه‌بدوللاوه‌ نیه. عه‌بدوللا گوتی: جا گوتمان ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا هیچ گوپانی له‌نویژدا رووی داوه؟ فهرمووی: نه‌ئه‌گهر شتی رووی بدایه‌ پیم ده‌گوتن جا ئیمه‌ش چی کردبوو پیمان گوت، فهرمووی: ئەگهر که‌سی له‌نویژی زیاد کرد یا لئی کهم کرده‌وه با دوو کورنووش ببا، گوتی: ئینجا چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) دوو کورنووشی هه‌له‌ی برد (م/د).

۶۴۴ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِهِمْ فَسَجَدَ سَجْدَتِي السُّهُورِ ثُمَّ تَشَهَّدَ ثُمَّ سَلَّمَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۱۱).

عیمرانی کوری حوصه‌ین (خوای ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) به‌رنویژی بۆ ده‌کردین به‌هه‌دا چوو، جا دوو کورنووشی به‌هه‌له‌ داپوونی برد، ئینجا ته‌حیاتی خویند، له‌پاشا سلاوی دایه‌وه (د/ت/ن-حاکم:ص).

۱۱۰) به‌شی دووه‌م: باسی کورنووشی قورئانخویندن

(واته: سه‌جده‌ی تیلاوته): (الفصل الثاني: في سجدة التلاوة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ - ۲۵/۳۲}.

واته: به‌راستی هه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ به‌باشی باوه‌ر ده‌که‌ن به‌ئایه‌ته‌کان و نیشانه‌کانی ئیمه‌ که‌هه‌رکاتی ئامۆژگاری بکری‌ن به‌خویندنه‌وه‌ی ئه‌و ئایاتانه‌ له‌په‌و پروو کورنووش ده‌به‌ن بۆ خواو ده‌که‌ون به‌سه‌ر ته‌ویل و ناوه‌وچاندا، وه

به پاکی یادی خوداو پهروهردگاری خوځیان دهکهن و به دوری دهگرن له هه موو عهیب و نهنگی، وه سوپاس و ستایشی به دل و به دهم دهکهن، له گهل نه وده شا کهم و زور خوځیان بهزل نازانن و له فه رمانبه ریی خودا به هیچ جوړ لاملی ناکهن!

۶۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: يَا وَيْلِي أَمَرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَأَمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِيَ النَّارُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوته: پیغه مبهه (درویدی خوای له سهرین) فه رمووی: کاتی ئاده میزاد که ئایه تهی سهجده ده خوینی و سهجده تیلاوت دهبا بو خودا، شهیتان له تاوانا کلا دهبی و که نار دهگری و دهلی: ئهی هاوار له خوئی، له گیرانه وهیهکا: دهلی: ئهی هاوار له خویم! فه رمان کرا به ئاده میزاد کوپنوش بباو که کوپنوشی بردو به هه شتی بو بوو، وه فه رمان کرا به من که کوپنوش ببهه، به لام من کوپنوشم نه بردو ئاگری دۆزه خم بو مایه وه (م).

۶۴۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ السُّورَةَ أَلْتَنِي فِيهَا السَّجْدَةَ فَيَسْجُدُ وَكَسْجُدُ مَعَهُ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدًا مَكَانًا لِنُوضِجَ جَبْهَتِهِ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۲).

ئیبنو عومهه (خوایان ئی رازی بن) گوته: جاران که پیغه مبهه (درویدی خوای له سهرین) ئهو سووره تانهی ده خویند که ئایه تهی کوپنوش (ئایه تهی سهجده) یان تیایه، بو خوئی کوپنوشی تیلاوتهی ده بردو ئیمهش له گه لیا ئهو کوپنوشه مان ده برد، جا له بهرزوری عه شاماته که هه ندیکمان جیگهی ده ست نه ده که وت هه تا له کاتی کوپنوشه که دا ته ویلی له سهر دانی (ش/د).

(۱) مسلم. ایمان: ۲۴۰.

(۲) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۵، ۱۰۷۹. مسلم. مساجد: ۱۲۹۵، ۱۲۹۶. أبو داود. صلاة: ۱۴۱۲.

۶۴۷- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ عَلَيْنَا الْقُرْآنَ فَإِذَا مَرَّ بِالسَّجْدَةِ كَبَّرَ وَسَجَدَ وَسَجَدْنَا مَعَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ (۳).

گوتی: یاسای پیغهمبهر و ابوو (درویدی خوی لهسربین) که قورئانی پی دهخویندین، کاتی دهگهیشته سهر نایهتی کورنوش، ئەللاهو ئەکبهری دهکردو کورنوشی دهررد، ئیمهش لهگهلیا ئەو کورنوشهیه مان دهررد! (د/حاکم).

۶۴۸- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي سُورَةِ الْحَجِّ سَجْدَتَانِ؟ قَالَ: نَعَمْ. وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْهُمَا فَلَا يَقْرَأَهُمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۴).

عوقبهی کوری عامیر (خوی ئی رازی بن) گوتی: به پیغهمبهرم گوت (درویدی خوی لهسربین) ئەه پیغهمبهری خودا! سوورهتی هه ج دوو نایهتی سهجدهی تیایه؟ فهرمووی: بهئێ: وه ئەوهی لهکاتی خویندنی ئەو دوو نایهتهدا کورنوش، نهبا با نهشیان خویننی (د/ت-حاکم:ص).

۶۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ أَلَمْ تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ (۵).

ئەبو هورهیره (خوی ئی رازی بن) گوتی: گهئێ جار پیغهمبهر (درویدی خوی لهسربین) له نویژی بهیانیی روژی ههینیدا ئەم دوو سوورهتهی دهخویند: له رکاتی یهکهما سوورهتی سهجدهی دهخویند، وه له رکاتی دووهما سوورهتی {هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ مِّنَ الدَّهْرِ} دهخویند (ش/ت).

(۲) کست عن درجته الشارح (مترجم).

(۴) صحيح عند الحاكم.

(۵) بخاري: جمعه: ۸۹۱، ۱۰۶۸. مسلم: جمعه: ۲۰۲۸، ۲۰۲۲. أبو داود: جمعه: ۱۰۷۴، ۱۰۷۵. ترمذي: صلاة:

۵۲۰. نسائي: صبح يوم الجمعة: ۹۵۵.

۶۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (ص) لَيْسَ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ وَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْجُدُ فِيهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

نَبَبَنو عه بباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: نایه ته که ی سووره تی (ص) له نایه ته دامه زراوه کانی سهجده ی تیلاوت نیه، له گهل نه مه شا من به چاوی خوُم دیومه که پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) کوپنووشی تیا ده بردو ده یفه رموو: نه مه بو داود سهجده ی تهوبه بوو، به لام بو نئمه سهجده ی شوکره، واته: کوپنووشی سوپاس، نایه ته که ش نه مه یه:

{وَلَمْ يَزَلْ دَاوُدُ أَلَمًا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ - ۳۸/۲۴}.

واته: جا داود حالی بوو که نئمه نه ومان بهم رووداوه گرفتار کردوو تا تا قی بکهینه وه، نیتر بویه نه ویش دهس بهجی دهستی کرد به پارانه وه له خودای خوی و کهوت به رووداوه سهجده ی تهوبه ی بردو گه پرایه وه بولای خودای گه وره (ب/ت/د).

۶۵۱- وَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ (ص) فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَاسْجَدَ النَّاسُ مَعَهُ. فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ آخِرِ قَرَاهَا فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ تَشَرَّنَ النَّاسُ لِلْسُّجُودِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّمَا هِيَ تَوْبَةٌ نَبِيٍّ وَلَكِنِّي رَأَيْتُكُمْ تَشَرُّنْتُمْ (تَأْهَبْتُمْ - شرحه) لِلْسُّجُودِ، فَتَنَزَلَ فَسَجَدَ وَاسْجَدُوا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷).

روژئ پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) له سهر دوانگه، (مینبه ر) سووره تی صادی خویند، که گه یشته نایه ته که ی کوپنووش له دوانگه که دابه زی و کوپنووشی برد، وه خه لکه که ش له گه لیا کوپنووشیان برد، روژئکی تریش نه م سووره ته ی ده خویند که گه یشته وه سهر نایه ته که ی کوپنووش خه لکه که گوی قولاخ بوونه وه و خویان ناماده کرد بو کوپنووش بردن، پیغه مبه ریش (دروودی خوی له سرین) فه رموو: نه م سهجده یه سهجده ی تهوبه ی داود پیغه مبه ره و بهس، به لام وا ده بینم که وا نئوه خوتان ناماه کردوو بو

(۶) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۶۹، ۲۴۲۲.

(۷) سکت عنه الشارح (مترجم).

کوپرنووش بردن له بهر نه وه قهینا کا با ئه م جاره ش کوپرنووش ببهین، ئه گینا له م ئایه ته دا مه رج نیه که کوپرنووش ببهین، ئینجا چه زره ت له مینبهره که دابه زی و کوپرنووشی بر دو خه لکه که ش کوپرنووشیان برد (د).

۶۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَرَأَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّجْمَ بِمَكَّةَ فَسَجَدَ فِيهَا، وَسَجَدَ مَنْ مَعَهُ، غَيْرَ شَيْخٍ أَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصَى أَوْ تُرَابٍ فَرَفَعَهُ إِلَى جَهْتِهِ وَقَالَ: يَكْفِينِي هَذَا. فَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قَتِلَ كَافِرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۸).

عبداللہ (خوای فی رازی بن) گوئی: له مه که که پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) سووره تی نه جمی خویندو کوپرنووشی تیا برد، ئه وانه یش که له وی بوون له گه لیا کوپرنووشیان برد، ته نیا پیره میردی نه بی که گوئی چه و یا لا گوئی خولی هه لگرت و به رزی کرده وه بو ته ویلی و گوئی: ئه مه م به سه، له وه دوا ئه م پیره میرده م دی به کافری کوژا (ش/د/ت/ن).

۶۵۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَجَدَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجَنُّ وَالْإِنْسُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاتِّرْمِذِيُّ^(۹).

ئیبنو عه عباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) له دوا ئایه ته که ی کوپرنووشی سووره تی نه جمه وه کوپرنووشی برد، موسولمانه کان و هاو به شپه یدا کاره کان و جنو که و ئاده میزاد، ئه وه ی له وی بوو، هه موو کوپرنووشیان برد له گه لیا، ته نانه ت قاو دا که وت که خه لکی سه رجه م موسولمان بوون! (ب/ت).

۶۵۴- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ الْعَمَةِ فَقَرَأَ (إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ) فَسَجَدَ فَقُلْتُ: مَا هَذِهِ قَالَ: سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَا أَرَالُ أَسْجُدُ بِهَا حَتَّى أَلْقَاهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

(۸) بخاری: سجود القرآن: ۱۰۶۷، ۱۰۷۰، ۳۸۵۳، ۳۹۷۲، ۴۸۶۳. مسلم: سجود التلاوه: ۱۲۹۷. أبو داود: صلاة:

۱۴۰۶. نسائی: سجود القرآن: ۹۵۸.

(۹) بخاری: سجود القرآن: ۱۰۷۱، ۴۸۶۲.

ئەبو رافیع (خوای ئی رازی بن) گوئی: ئەبو ھورەیرە بەرنوژیژی نویژی خەوتنانی بو کردین، سوورەتی: {إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ} ی خویند کە گەیشتە ئابەتی: {وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ}* کوپنووشی برد، کە لە نویژ بووینەو گوتم: ئەم کوپنووشە چی بوو؟ گوئی: لە پشتی پیغەمبەرەو (دروودی خوای لەسەربین) نویژم کردوو و لە دواى ئەم ئایەتەو لەناو ئەو نویژەدا لەگەڵ حەزەدا سەجدەى تیلاوەتم بردوو، لەبەر ئەو هەتا دەگەمەو بە خزمەتى لەو دنیا لەم شوینەدا ئەم کوپنووشە ھەر دەبەم و ھەرگیز تەرکی ناکەم (ش/د/ن).

۶۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَجَدْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ وَأَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: لە سوورەتی {إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ} دا لە کاتی خویندنی: {وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ}* دا و، لە ئاخری سوورەتی {أَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ} دا، لەگەڵ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) کوپنووشی تیلاوەتمان دەبرد (م/د/ت/ن).

۶۵۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْرَأَهُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَجْدَةً فِي الْقُرْآنِ مِنْهَا ثَلَاثٌ فِي الْمُفْصَلِ وَفِي سُورَةِ الْحَجِّ سَجْدَتَانِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَه^(۲).

عەمری کوپی عاص (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) لە قورئاندا پازدە کوپنووشی قورئان خویندنی پی خویندم، سییان لەم سئ سوورەتەدان: یەکی لە سوورەتی نەجم و یەکی لە سوورەتی تینشیاق و

(۱) بخاری. أذان: ۷۶۶، ۷۶۸، ۱۰۷۴، ۱۰۷۸. مسلم. مساجد: ۱۳۰۴ - ۱۳۰۶. أبو داود. سجود التلاوة: ۱۴۰۸. نسائي. سجود فى الفريضة: ۹۶۷.

(۱۱) مسلم. مساجد: ۱۳۰۱ - ۱۳۰۳. أبو داود. سجود فى (إذا السما انشقت): ۱۴۰۷. ترمذی. سجودات التلاوات: ۵۷۳. نسائي. افتتاح: ۹۶۶.

(۱۲) بسند صالح (شرحه).

یه کئی له سووره تی (اقرا باسم ربك) هدايه، وه له سووره تی هه جیشدا دوو سه جدهی تیا دایه (د/ئینو ماجه-سند صالح).

۶۵۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَجَدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِحْدَى عَشْرَةَ سَجْدَةً مِنْهَا أَلَّتِي فِي النَّجْمِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۳).

ئهبو دهر داء (خوای ئی رازی بئ) گوئی: له گهل پیغه مبهه خویدا (درویدی خوای له سهرین) له یازده شوین له قورناندا یازده کوپنووشی تیلاوه تم بردووه، یه کیکیان کوپنووشه که ی سووره تی نه جم بوو (ت/د).

۱۱۱) حوکمی کوپنووشی قورنانخویندن: (حکم سجدة التلاوة)

۶۵۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّجْمِ فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا. رَوَاهُ الْحَمْسَةُ^(۱).

زهیدی کوپی ثابت (خوای ئی رازی بئ) گوئی: سووره تی {وَالنَّجْمِ} م ده ور کرده وه بو پیغه مبهه (درویدی خوای له سهرین) کوپنووشی تیا نه برد (ش/د/ت/ن).

۶۵۹- عَنْ رِبْعَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَرَأَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى الْمُبَرِّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سُورَةَ النَّحْلِ فَلَمَّا جَاءَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ، حَتَّى إِذَا كَانَتِ الْجُمُعَةُ الْقَابِلَةَ قَرَأَ بِهَا فَلَمَّا جَاءَ السَّجْدَةَ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نُمِرُ بِالسُّجُودِ فَمَنْ سَجَدَ فَقَدْ أَصَابَ، وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ. وَلَمْ يَسْجُدْ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۲).

ره بیعهی کوپی عه بدوللا (خوای ئی رازی بئ) گوئی: روژیکى ههینی له سهه دوانگه (مینبهه) عومه ری کوپی خه ططاب سووره تی نه حلئ خوینده وه، که گه یشته ئایه ته که ی کوپنووش له مینبهه که دابه زی و کوپنووشی تیلاوه تی

(۱۳) سکت عنه الشارح (مترجم)

(۱) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۲، ۱۰۷۳. مسلم. مساجد: ۱۲۹۸. أبو داود. سجود: ۱۴۰۴. ترمذی. سجود التلاوة:

۵۷۶. نسائی. سجود التلاوة: ۹۵۹.

(۲) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۷.

بردو خه لکه کهش کورنوشیان برد، وه له ههینی ئاییندهدا دیسانه وه ئهم سووره تهی خوینده وه، به لام کاتی که گه یشته سهر ئایه ته کهی سهجده گوتی: ئهی خه لکینه! ئهوا دهگهینه سهر ئایه تی کورنوش جا ئهوی کورنوش دهبا ئه وه دهق به پیی سوننه ت و ره وشتی پیغه مبه ر (دروودی خوی له سهرین) رهفتار دهکا، وه ئه وهشی کورنوش نهبا ئه وه تاوانی له سهر نیه و گوناھی ناگا چونکه کورنوشی تیلاوته به رای من سوننه ته و واجب نیه وه عومهر خوی کورنوشی نه برد (ب).

۶۶۰- وَقَالَ: ابْنُ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَفْرِضْ عَلَيْنَا السُّجُودَ إِلَّا أَنْ نَشَاءَ رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ (۳).

ئیی نو عومهر (خوایان فی رازی بین) گوتی: خودا که سهجدهی تیلاوتهی داناوه بو مان فه رزی نه کردوه له سه رمان، به ئاره زوی خو مانه ده توانین له پاش ئایه تی سهجده، سهجده بهین، ده توانین سهجده نه بهین (ب).

۶۶۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ فِي سُجُودِ الْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ يَقُولُ فِي السَّجْدَةِ مِرَارًا: سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ (۴).

عائیشه (همزای خودای لیبین) گوتی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهرین) به شه وه له کورنوشی خویندنی قورئان (سهجدهی تیلاوته) دا چه ند جار له سه ریه ک ده یفه رموو:

{سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ}.

رووی خو م ده نی مه سه ر خا ک و کورنوشی به نده یی ده به م بو ئه و خودایه ی که ته نیا به هی زو ته وانیی خوی ئه م ده م و چا وه ی منی دروست کردوه و شه قل و کلیشه ی گو یچکه و دیده ی پیوه ناوه! (د/ت/ن-س/ص).

(۳) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۷.

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۱۱۲) کورنوووسی سوپاس (سهجدهی شوکر): (سجدة الشکر)

۶۶۲- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ كَانَ إِذَا جَاءَهُ أَمْرٌ سُرُورٌ أَوْ بُشْرٌ بِهِ خَرَّ سَاجِدًا شُكْرًا لِلَّهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْرٌ فَسُرَّ بِهِ فَخَرَّ لِلَّهِ سَاجِدًا^(۱).

ئەبو بەکرە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: دەستووری پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربێ) وابوو کە باسیکی خوشتی بوو دەهات یا مژدەیهکی خوشیان دەدایه، دەکەوت بەرووداو لەپەو روو سهجدهیهکی شووگری دەبرد بوو خودا (د/ت- س/ح) گفتهی (ت) ئاوايه: جارێ پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربێ) دەنگو باسیکی خوشتی بووات، گەلیکی پی خوش بوو، ئیتر بەروودا کەوت و سهجدهیهکی بوخودا برد.

۶۶۳- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ نُرِيدُ الْمَدِينَةَ فَلَمَّا كُنَّا قَرِيبًا مِنْ عَزْرَا نَزَلَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَدَعَا اللَّهَ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا فَمَكَثَ طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَدَعَا اللَّهَ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا فَمَكَثَ طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا ثُمَّ قَالَ: إِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي وَشَفَعْتُ لَأُمِّي فَأَعْطَانِي ثُلْثَ أُمِّي فَخَرَزْتُ سَاجِدًا شُكْرًا لِرَبِّي ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي لَأُمِّي فَأَعْطَانِي ثُلْثَ أُمِّي فَخَرَزْتُ سَاجِدًا لِرَبِّي ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي، لَأُمِّي فَأَعْطَانِي الثُّلُثَ الْآخَرَ فَخَرَزْتُ سَاجِدًا لِرَبِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۲).

عامیری کوپی سهعد (خوایان ئی رازی بێ) گوتی: باوكم گوتی: لە خزمەتی حەزەرتدا بووین (درویدی خوای لەسەربێ) لە مەککەو دەچووین بوو مەدینە، کە نزیکێ عەزەورا بووینەو پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربێ) دابەزی و هەردوو دەستی بەرزکردەو تاوی لەخودا پارایەو، ئینجا کورنووشتیکی بردو زۆرمایەو لە کورنووشتەکەدا، ئینجا هەلسایەو دەستەکانی دیسان بەرزکردەو تاویکی تریش پارایەو دیسانەو لە پەوروو کورنووشتیکی

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند ضعیف (شرحه).

ترى بردهوهو زۆر مایهوه جابۆ جارى سىيهم ههلسايهوه سهريپۆ و دهستهكانى بهرزكردهوهو تاويكى تريش بهراوهستانهوه پارايهوه، له پاشا كهوت به سهر رووداو سهجدهيهكى ترى بردهوه، ئينجا فهرمووى: له خودا پارامهوهو تكامكرد بۆ ئۆمهتم، ئهويش سىيهمكى ئۆمهتهكه مى بهخشی پيم، ئهوه بوو منيش بۆ سوپاسكردنى خودا كهوتم بهسهر رووداو كورنووشيكم بۆ برد، ههمديسان سهرم بهرزكردهوهو جاريكى تريش له پهروهردگارم پارامهوهو تكام كردهوه بۆ ئۆمهتم ئهويش سىيهمكى ترى يهكيكى ترى ئۆمهتهكه مى بهخشی پيم. ئهوه بوو منيش بۆ سوپاسكردنى خودا پارامهوهو تكام كرد بۆ ئۆمهتم ئهويش سىيهمكى ئۆمهتهكه مى بهخشی پيم، ئهوه بوو منيش بۆ سوپاسكردنى خودا كورنووشيكى ترم بۆ بردهوه، ههم ديسانهوه سهرم بهرز كردهوهو جاريكى تريش له پهروهردگارى خۆم پارامهوهو تكام كردهوه بۆ ئۆمهتم، ئهويش ئهوتاقه سىيهمكهى كه مابوو له ئۆمهتم ئهويشى بهخشی پيم، ئهوه بوو منيش بۆ سوپاسكردنى خودا كهوتم بهرووداو سهجدهيهكى شوكرى ترم بۆ بردهوه (د- بهسهنهديكى ضهعيف).

۱۱۳) له ناو نوڤژا له كاتى ناچاريدا كارى سووكه له دروسته

يجوز العمل الخفيف في الصلاة للحاجة

۶۶۴- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ النَّاسِ وَأَمَامَهُ بِنْتُ أَبِي الْعَاصِ وَهِيَ ابْنَةُ زَيْنَبَ بِنْتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى عَاتِقِهِ فَإِذَا رَكَعَ وَضَعَهَا وَإِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجُودِ أَعَادَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ئهبو قهتاده (خوای ئی زانی بن) گوئی: به چاوی خۆم پیغه مبهرم دی (دروودی خوای له سهربن) بهرنویشی بۆ مهردووم دهکرد، له وکاته دا ئوماهه ی کچی ئهبو

(۱) بخاري. عمل فى صلاة: ۵۱۶، ۵۹۹۶. مسلم. مساجد: ۱۲۱۲ - ۱۲۱۴. أبو داود. صلاة: ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰.

نسائي. عمل فى الصلاة: ۸۲۶، ۷۱۰، ۱۲۰۴، ۱۲۰۳.

عاصی به سهرشانهوه بوو، که کچی زهینه بی کچی پیغه مبه ربوو، جا پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) له کاتی چه مینه وه (روکوع) دا نومامه ی داده نا تا کاتی له سه جده هه لده سایه وه نه وسا ده یکرده وه قه لاندو شکانی. له گیرانه وه یه کا: له کاتی کوپنوش بردندا دای دنا تا هه لده سایه وه نه و جا هه لی ده گرتنه وه!

۶۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقْتُلُوا الْأَسْوَدِينَ فِي الصَّلَاةِ الْحَيَّةِ وَالْعَقْرُبُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئه بو هورهیره (رهزای خودای یسین) گوته: پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) فهرمووی: هه تا له ناو نویژی شدا دوو ره شه که، واته: مارو دوو پشک، بکوژن! (د/ت/ن-حاکم:ص).

۶۶۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جُنْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي، فِي الْبَيْتِ وَالْبَابُ عَلَيْهِ مُغْلَقٌ فَمَشَى حَتَّى فَتَحَ لِي ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَكَانِهِ. وَوَصَفَتْ أَلْبَابَ فِي الْقِبْلَةِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

عائیشه (خوی ن رازی بن) گوته: که هاتمه وه پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) له ماله وه نویژی ده کرد، ده رگا که ش له سه ری داخرا بوو پیغه مبه (دروودی خودای له سرین) خوی هات تا ده رگا که ی کرده وه بوم، ئینجا گه رایه وه بو شوینی خوی و نویژه که ی ته و او کرد. عائیشه (خوی ن رازی بن) گوته: به لام ده رگا که له رووی قیبله وه بوو (د/ت/ن-س/ح).

۶۶۷- (ب - ۱ ز - ۷۱ ژماره - ۶۷/۵) وَفِي رِوَايَةٍ: كُنْتُ أَمُدُّ رِجْلِي فِي قِبْلَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُصَلِّي فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي فَرَفَعْتُهَا فَإِذَا قَامَ مَدَدْتُهَا^(۴).

له گیرانه وه یه کا: ری ده که وت که پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) نویژی ده کرد، منیش قاچم دریز ده کرد له رووگه کهیدا، جا کاتی که سوژده ی

(۲) صحیح عنه الحاکم.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) راجع رقم ۴۶۷.

دهبرد تیوهی دهژندهم و قاچم لا دهبرد تا بهباشی جیگه شوژدهکهی چۆل ببی بهلام که نهوههل دهسایهوه قاچی رادهکیشایهوه وهک جاری پییشوو.

۶۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: سوبحانهللاکردن لهناو نویژا، بو هوشیارکردنهوه، بو پیاوانهوه چهپلهش بو ژنانه (ش/د/ت/ن).

۶۶۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَسْبَحْ فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ التُّفَّتْ إِلَيْهِ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ^(۶).

سههلی کوپی سهعد (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: ههرکهسئ لهناو نویژدا شتیکی ئی روودا باسوبحانهللا بکا، چونکه که سوبحانهللا دهکا تیدهگهن له مهسهلهکه، بهلام چهپله لیدان له ناو نویژدا بو ژنانه! (ش/د).

۶۷۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قُلْتُ لِيلَالٍ: كَيْفَ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَرُدُّ عَلَيْهِمْ حِينَمَا كَانُوا يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ قَالَ: كَانَ يُشِيرُ بِيَدِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۷).

ئیبنو عومهر (خوای ئی رازی بن) گوئی: بهبیلام گوت: جاران که لهناو نویژا سللاویان له پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) دهکرد چون سللاوی دهسهندهوه؟ گوئی: به ئیشارهتی دهست دهیسهندنهوه نهوهک بهقسه (ت-س/ص-د).

(۵) بخاری. تصفیق فی صلاة: ۱۲۰۳. مسلم. صلاة: ۹۵۳. أبو داود. تصفیق: ۹۳۹. نسائی. سهو: ۱۲۰۶.

(۶) بخاری. عمل فی الصلاة: ۱۲۰۴. مسلم. صلاة: ۹۵۳.

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

۶۷۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَعَثَنِي فِي حَاجَةٍ فَرَجَعْتُ وَهُوَ يُصَلِّي فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَقَالَ: يَدُهُ هَكَذَا أَيْ أَشَارَ بِهَا، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ إِلَّا أَنِّي كُنْتُ أُصَلِّي. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ بِدُونِ الْإِشَارَةِ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ بِتَمَامِهِ^(۸).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری له خزمه تی چه زرت دا (درویدی خوای له سرین) منی نارد بو کاری، که گه پرامه وه بو خزمه تی نویژی ده کرد، سلوم لی کرد سلوه که ی نه سه ندمه وه. له گیرانه وه یه کا نه مه ی پتره: به دهستی ناوه های کرد، واته: به ئیشاره ت به دهست سلوه که ی سه نده وه، جا که له نویژه که بو وه. فهرمووی: نه وه بو یه به دهم سلوه که تم نه سه نده وه چونکه نویژم ده کرد قسه کردنیش له نویژدا دروست نیه (م/د/ب).

۶۷۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَاعَةٌ آتِيهِ فِيهَا إِذَا أَتَيْتُهُ اسْتَأْذَنْتُ مِنْ وَجَدْتُهُ يُصَلِّي تَنْحَنِّي دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَإِنْ وَجَدْتُهُ فَارِغًا أَذِنَ لِي. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۹).

علی (خوای فی رازی بن) گوئی: کاتیکی تایبه تم هه بوو تیا ده چووم بو خزمه تی پیغه مبه ر (درویدی خوای له سرین) که ده چوم له پیشتدا داوای ریگه ی چوونه ژووره وه ده کرد، نه گهر نویژی بکر دایه بو م ده کوکی و ده چوومه ژووره وه، نه گهر ده ستیشی به تال بوایه خو ی ریگه ی ده دام و ده چوومه ژووره وه بو خزمه تی (د/نه حمه د).

۶۷۳- عَنْ عُقْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعَصْرَ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ سَرِيعًا فَدَخَلَ عَلَيَّ بَعْضُ نِسَائِهِ، ثُمَّ خَرَجَ وَرَأَى مَا فِي وَجْهِ الْقَوْمِ مِنْ تَعْجِبِهِمْ لِسُرْعَتِهِ فَقَالَ: ذَكَرْتُ وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ تَبْرًا عِنْدَنَا، فَكَرِهْتُ أَنْ يُمَسِيَ أَوْ يَبْتَ عِنْدَنَا فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ^(۱۰).

(۸) بخاری. عمل فی صلاة: ۱۲۱۷. مسلم. مساجد: ۱۲۰۵ - ۱۲۰۸. أبو داود. صلاة: ۹۲۶.

(۹) وابن السکن وصححه (شرحه).

(۱۰) بخاری. صفة الصلاة: ۸۵۱، ۱۲۲۱، ۱۴۲۰، ۱۲۷۵.

عوقبه (خوای نِ رازی بئ) گوتی: جاری پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) نویژئی عہ صری بؤ کردین، کہ سلاوی دایہ وہ بہ پہلہ ہہ لساو چوو بؤ مالی یہ کئی لہ ہاوسہرہ کانی، لہ پاشا کہ ہاتہ وہ تہ ماشای رووی خہ لکہ کھی کرد روانی خہ لکہ کہ سہیریان دی لہم پہلہ کردنہی، جا فہرمووی: ئہ وہ بؤیہ وامکرد چونکہ لہ ناو نویژہ کہ دا بیرم کہ وتہ وہ کہ شووشی زیپرمان لہ لاہیہ، جا حہزم نہ کرد کہ لہ مالی منا ئیوارہی بہ سہردابی یا فہرمووی: شہوی بہ سہردابی، وہ لہ مالہ وہ پیم گوتن کہ دابہ شی بکن بہ سہر ہہ ژاراند! (ب).

۶۷۴- وَقَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنِّي لِأَجْهَزُ جَيْشِي وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ. رَوَاهُمَا البخاري^(۱۱).

عومہر (خوای نِ رازی بئ) گوتی: جای وا ہہیہ من لہ کاتی نویژ کردندا سوپای خوّم ریّک دہ خہم (ب).

(۱۱۴) باسی ہہ شتہم: باسی مزگہ وتہ، ئہم باسہ سئ بہ شہ.

بہ شی یہ کہم: باسی گہوردی و ہاموشؤ کردنی مزگہ وتہ:

الباب الثامن: في المساجد وفيه فصول ثلاثة

الفصل الأول: في فضل المساجد والسعي اليها

{قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ - إِمَّا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ - ۱۸/۹}.

واتہ: بہ راستی کہ سئ مزگہ وت کہ مالی خودایہ ناوہ دان دہ کاتہ وہ، کہ باوہری بہ خوداو بہ روژی دواپی ہہ بی، وہ نویژ بکاو زہ کات بداو لہ خودانہ بی لہ کہ سئ تر نہ ترسئ، جا ئہم جوڑہ کہ سانہ ئومیدہ کہ خودا ریگہی راستیان نیشانیدا.

(۱۱) رواہ البخاری تعلیقاً فی الباب/ ۱۸ من کتاب العمل فی الصلاة قبل الرقم: ۱۲۲۱ مباشرة (مترجم).

۶۷۵- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَتَّبِعِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ. وَفِي رِوَايَةٍ: بَيْنَا فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

عوسمان (خوای فی رازی بن) گوئی: له پیغہمبہرم بیست دہیفہرموو (درویدی خوای لہسہرین): ہہر کہہسی بؤ رہزای خودا مزگہوتی دروست بکا خودا لہ بہہشتا لہ وینہی ئہو مزگہوتہ کوشکیکی بؤ دروست دہکا لہ گپرانہوہیکا: خانوویہکی لہ بہہشتا بؤ دروست دہکا، (ش/ت/ن).

۶۷۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ، وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئیبنو عومہر (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) دہفہرموی: ہہندی لہ نویژہکانتان دابنن بؤ مالہوہتان و لہ مالہوہ بیانکہن و مالہکانتان مہکن بہ گورستان چونکہ ئہو مالہی کہ نویژی تیا نہکری وہک گورستانی چؤل و ہؤل وایہ! (ش/د/ت/ن).

۶۷۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ وَأَنْ تُنْظَفَ وَتُطَيَّبَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاتْرَمَذِي^(۳).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمانی داوہ کہ لہناو گہرہکہکاندا مزگہوت دروست بکری وہپاک و خاوین و بؤن خویش رابگیری (د/ت-سند صالح).

۶۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتِّ أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَتُصِرْتُ بِالرُّغْبِ وَأُحِلَّتْ لِيَ الْفَنَائِمُ

(۱) بخاری. مساجد: ۴۵۰. مسلم. مساجد: ۱۱۹۰، ۷۳۹۶. ترمذی. مساجد: ۳۸.

(۲) بخاری. صلاة: ۴۳۲. مسلم. صلاة: ۱۸۱۷. أبو داود. صلاة: ۱۰۴۳.

(۳) بسند صالح (شرحه).

وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ طَهُورًا وَمَسْجِدًا وَأَرْسَلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً وَخَتَمَ بِي النَّبِيُّونَ.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۴).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازای بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرمووی: خودا فەضلی منی داوە بەسەر پیغەمبەرەکانی تردا بەم شەش شتە:

یەكەم: قسەى نەستەق و فەرموودەى پەر مەعنای پێ بەخشیوم.
دووهم: تا ماوەى مانگە رییەك دوزمن لەسام و شکوی خۆم و لەشکرم زەندەقیان دەچێ و وەر بەر دەدەن و ئەمە بوو بەھۆی سەرکەوتن بۆ ئیمە.
سێیەم: مالى تالانى (کافران)یش ھەڵال کراوە بۆ من و بۆ ئۆمەتم.
چوارەم: رووی زەوی ھەمووی بۆ ئیمە کراوە بە مزگەوت و خۆلەکەى پاک و پاکەوہکەرەو لەکاتى پێویستیدا تەيەموومى پێ دەکەین.
پنجەم: خودا کردوومى بە پیغەمبەر و رەوانەى کردووم بۆ سەر ھەموو دروست کراوان بەگشتى.
شەشەم: خودا کردوومى بە دوا پیغەمبەر و لە دوامن پیغەمبەرى تر نابن (ش/ت/ن).

۶۷۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ مَسَاجِدُهَا وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ أَسْوَاقُهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

دیسان ئەو (رەزای خودای لێبێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرمووی: خۆشەویستترین شوینی ھەموو ولاتی لەلای خودا مزگەوتەکانیتى، وە دزیوترین و ناخۆشەویستترین شوینی ھەموو ولاتی لەلای خودا بازارەکانیتى چونکە جیگەى فەرفیل و درۆو دەلەسەو سویندى درۆو دەستبڕینە (م).

(۴) راجع رقم: ۴۵/۲.

(۵) مسلم. مساجد: ۱۵۲۶

۶۸۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ أَوْ رَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ نُزُلًا كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ. رَوَاهُ الشَّحَّانُ^(۶).

دیسان له‌وه‌وه له پیغهمبهره‌وه (دیوودی خوی له‌سربین) ده‌فه‌رموی: گشت جاری که که‌سی ده‌چی بو مزگه‌وت یا له مزگه‌وت دگه‌ریته‌وه خودا له به‌ه‌شتا ناننی که لایه‌قی میوان بی بوئی دروست ده‌کا! (ش).

۶۸۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ. وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا ابَا دَاوُدَ^(۷).

دیسان له‌وه‌وه له پیغهمبهره‌وه ده‌فه‌رموی: (دیوودی خوی له‌سربین): چه‌وت تا‌قم هه‌ن خودا له روژی قیامه‌تا ده‌یانخاته سیبه‌ری ته‌خت و باره‌گا (عه‌رش)ی خو‌یه‌وه، له‌و روژده‌ا که هیچ سایه‌و سیبه‌ریکی تر نیه بیجگه له سایه‌و سیبه‌ری خو‌ی.

یه‌که‌م: پادشای عادل و پی‌شه‌وای دادپه‌روه‌رو کار به‌ده‌ست و سه‌رکاری به‌داد. دووهم: لاوئی که له عیبادت و خوداپه‌رستیدا قال بووبی و پی گه‌یشتبئی و به‌ره به‌ره گه‌وره‌بووبی.

سییه‌م: پی‌اوئی که دلی ئالووده‌ی مزگه‌وت بی.

چواره‌م: دوو پی‌او که له‌به‌ر ره‌زای خودا یه‌کتریان خو‌ش بوئی، له‌به‌ر ره‌زای خودا کو‌بینه‌وه‌و له‌به‌ر ره‌زای خودا له یه‌کتری جیا‌بینه‌وه له‌پاش ته‌واو بوونی کو‌بوونه‌وه‌که‌یان!.

(۶) بخاری. مساجد: ۶۶۲. مسلم. مساجد: ۱۵۲۲.

(۷) بخاری. مساجد: ۶۶۰، ۱۴۲۳، ۶۲۷۹، ۹۸۰۶. مسلم. زکاة: ۲۳۷۷، ۲۳۷۸. ترمذی. زهد: ۲۲۹۱، ۲۲۹۲.

پیښجه‌م: پیاوئ که ئافره‌تیکی خانه‌دانی خانوومانی شوخی جوان داوای ئیشی خراپی ئی بکاو ئه‌ویش نه‌یکاو پیی بلی: من ئه‌و ئیشه‌ ناکه‌م چونکه‌ له‌ خودا ده‌ترسم.

شه‌شه‌م: پیاوئ خیږی به‌ په‌نامه‌کی بکا، که ئه‌م ده‌ستی به‌و ده‌ستی نه‌زانی.

حه‌وته‌م: پیاوئ که به‌ ته‌نیا خوئی بی‌و یادی خودا بکاو فرمیسک به‌ چاویا بیته‌ خواره‌وه‌و له‌ ترسی خودا بگری (ش/ت/ن).

۶۸۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ الَّذِي صَلَّى فِيهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ تَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۸).

دیسان له‌وه‌وه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ده‌فه‌رموئ: (دروودی خوای له‌سهرین): هه‌تا به‌ ده‌سنوێژه‌وه‌ له‌و جیگه‌دا بمیننه‌وه‌ که نوێژێ تیا ده‌که‌ن فریشته‌ بو‌تان ده‌پارینه‌وه‌و ده‌لین: خودایه‌! هه‌له‌ی بیوشه‌و له‌ گونا‌هی خوشبه‌، خودایه‌! میهره‌بانی له‌گه‌لā بنوینه‌و ره‌حمی پی بکه‌ (ش/د/ت).

۶۸۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَبْعَدُ فَلَا أَبْعَدُ مِنَ الْمَسْجِدِ أَعْظَمُ أَجْرًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۹).

دیسان له‌وه‌وه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ده‌فه‌رموئ: (دروودی خوای له‌سهرین): هه‌تا دوور تر بن له‌ مزگه‌وته‌وه‌ خیرو پاداشتان گه‌وره‌تر ده‌بی چونکه‌ له‌کاتی هامووشوئ مزگه‌وتا هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو ریگه‌که‌تان بو‌ حلیب ده‌کری (د/م).

۶۸۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

(۸) بخاری. مساجد: ۴۷۷، ۱۷۶. مسلم. مساجد: ۱۵۰۴ - ۱۵۰۹. ترمذی. صلاة: ۲۱۵. أبو داود. فضل الجماعة: ۵۵۹.

(۹) مسلم. مساجد: ۱۵۱۱. بخاری: جماعة: ۶۵۱.

دیسان لہو وہو لہ پیغہ مبرہ وہ دہ فہرموی: (درویدی خوی لہ سرین): ہر کہ سنی لہ مالہ وہ خوی پاک بکاتہ وہو بہ پاک بیجی بو خانہ یی لہ خانہ کانی خودا، بو ئہ وہی فہرزی لہ فہرزه کانی خودا بہ جی بیئی، ئہ وہ ہر ہہنگاوی دہنی بہ قاجیکی گوناہیکی لی ہل دہوری و بہو قاجکہ کی تری پایہ یی بلند دہیئتہ وہ (م/ن/ت).

۶۸۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وُضْوءَهُ ثُمَّ رَاحَ فَوَجَدَ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا أَعْطَاهُ اللَّهُ جَلًّا وَعَزًّا مِثْلَ أَجْرِ مَنْ صَلَّاهَا وَحَضَرَهَا لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۱۱).

دیسان گوتی: حہزرت (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: کہ سنی بہ جوانی دہ سنویژ بگری و بہ نیازی نویژی جہماعہت لہ مال دہرچی بہ لام کہ گہیشتنہ ئہوی سہیربکا کہوا خہ لکہ کہ لہ جہماعہت بوونہ تہ وہ، ئہ وہ خودای سہردارو سہرور لہ سہرنیازی پاک و لہ باتی ئہرکی جوانی کہ کیشاویتی بہ قہد پاداشی ئہو کہ سانہی دہداتی کہ حازری ئہو نویژہ بوون و بہ کومہ لی بہ جہماعہت کردوویانہ وہ ئہم پاداشہی ئہم لہ پاداشی ئہوان ہیچ کہم ناکاتہ وہ (د/ن/حاکم: ص).

۶۸۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَتْ دِيَارُنَا نَائِيَةً عَنِ الْمَسْجِدِ فَأَرَدْنَا أَنْ نَبِيعَ بُيُوتَنَا فَتَقَرَّبَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَتَهَاكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ خُطْوَةٍ دَرَجَةً. وَفِي رِوَايَةٍ: يَا بَنِي سَلَمَةَ دِيَارَكُمْ تُكْتَبُ آثَارُكُمْ، فَقَالُوا، مَا كَانَ يَسْرُنَا أَنَّا كُنَّا نَحْوُلُنَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ (عَلَيْهِمَا الرَّحْمَةُ وَالرِّضْوَانُ) (۱۲).

جابر (خوی لی رازی بن) گوتی: خانوہ کانمان دور بوون لہ مزگوتہ وہ، ویستمان بیان فروشین و لہ مزگوتہ وہ نزیک ببینہ وہ، بہ لام پیغہ مبر (درویدی خوی لہ سرین) نہ یہیششت فہرموی پیمان: ہر ہہنگاویکی بہ پایہ یہ کہ بوتان. لہ

(۱۰) مسلم. مساجد: ۱۵۱۹.

(۱۱) والحاكم وصححه (شرحه).

(۱۲) بخاري. صلاة الجماعة: ۶۵۶، ۶۵۵. مسلم. مساجد: ۱۵۱۷، ۱۵۱۸.

گیړانه وه یه کا: فهرمووی: ئه ی هوژی به نی سه له مه! له شوینی خوتان بمیننه وه، چونکه که هاتوچووی مزگهوت ده کهن شهقاو به شهقاو پاداشتان بو دهنوسری! جا نه وانیش گوتیان: ئوخهیش! بهس نه بوو نه مان گواسته وه! (ش).

۶۸۷- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَشِّرِ الْمَشَّائِينَ فِي الظَّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ النَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۱۳).

بورهیده (خوای نازنی بن) گوتی: پیغه مبهه (درویدی خوای لهسهرین) فهرمووی: نه وانیه کهوا له تاریکایی شهوا به گهرمی هاموشووی مزگهوت ده کهن له زمانه منه وه مژدهی روشنایی تهواویان بدهری، بو روژی قیامه تیان! (د/ت- سه ند غه ریب).

۶۸۸- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَضَرَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ الْمَوْتَ فَقَالَ: إِنِّي مُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا مَا أَحَدُكُمْوهُ إِلَّا اخْتِسَابًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ لَمْ يَرْفَعْ قَدَمَهُ الْيُمْنَى إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَسَنَةً وَلَمْ يَضَعْ قَدَمَهُ الْيُسْرَى إِلَّا حَطَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ سَيِّئَةً فَلْيُقَرِّبْ أَحَدُكُمْ أَوْ لِيُعَدِّ فَإِنِ أَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى فِي جَمَاعَةٍ غُفِرَ لَهُ فَإِنِ أَتَى الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّاهُ بَعْضًا وَبَقِيَ بَعْضٌ صَلَّاهُ مَا أَذْرَكَ وَأَتَمَّ مَا بَقِيَ كَانَ كَذَلِكَ فَإِنِ أَتَى الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّاهُ فَاتَمَّ الصَّلَاةَ كَانَ كَذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۱۴).

سه عیدی کوپی موسه ییب (خوای نازنی بن) گوتی: پیاوئ له یاریده ده ران (نه نصار) له سه ره مه رگا گوتی: ئهم فهرمووده یه تان به ته مای پاداشی گه وره ی خودا بو ده گیړمه وه، نه گینا بو م نه ده گیړانه وه، جا گوتی: له چه زره تم بیست ده یفه رموو (درویدی خوای لهسهرین): هه ر که سی له ئیوه به جوانی ده سنوئژ بگری و بجی بو نوئژ، له هه موو شهقاویکا که قاجی راستی هه ل

(۱۳) بسند غریب (شرحه).

(۱۴) بسند صالح (شرحه).

دههینیتته وه خودای سهردارو سهرور چاکه‌یه‌کی بۆ ده‌نووسی، وه که قاجی چه‌پیشی داده‌نی خودای سهردارو سهرور خراپه‌یه‌کی لی هه‌ل ده‌وره‌ینی، ئیتر که‌یفی خۆتانه پاداشی که‌م و زۆر به‌ده‌ستی خۆتانه، چونکه هه‌تا له دوورتره‌وه بین بۆ نویژ پاداشتان گه‌وره‌تره، که‌وابوو دوور ده‌که‌ونه‌وه له مزگه‌وت یانزیک ده‌بنه‌وه که‌یفی خۆتانه، جا ئه‌و که‌سه که‌ چوووه مزگه‌وت و به‌کۆمه‌لی نویژی کرد به‌ته‌واوی خودا لیی خوش ده‌بی، وه هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر گه‌یشته مزگه‌وت و به‌نویژی جه‌ماعه‌تا نه‌گه‌یشته، ئیتر خوا فریای هه‌ندیکی بکه‌وی و باقی مه‌نده‌که‌ی خۆی به‌ته‌نیا ته‌واوی بکا یاخود فریای هیچی نه‌که‌وی و به‌ته‌نها خۆی نویژی خۆی بکات (د-سند صالح).

۶۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِیَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا رِیَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: الْمَسَاجِدُ قُلْتُ: وَمَا الرَّتُّعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ^(۱۵).

ئهبو هوره‌یره (خوای لی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: کاتی ده‌پۆنه‌ناو باخچه‌کانی به‌هه‌شت ئاهه‌نگ بگیڕن. گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! باخچه‌ی به‌هه‌شت کوییه؟ فه‌رمووی: (مزگه‌وته!) گوتم: ئه‌ی به‌چی ئاهه‌نگ بگیڕین؟ فه‌رمووی: به‌گوتمی: {سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ}.

خودا پاک و بی‌عیب و بی‌هه‌نگه، وه سوپاس و ستایش هه‌ر بۆ خودایه، وه خودا نه‌بی خودای تر نه‌یه وه خودا له هه‌موو شتی گه‌وره‌تره! (ت-س/ح).
۶۹۰- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى الْفَجْرَ قَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۶).

گوئی: یاسای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) وابوو که نویژی به‌یانینی ده‌کرد تا خۆر ده‌که‌وت له‌سه‌ر جی نویژه‌که‌ی داده‌نیشت (ت-س/ص).

(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۱۶) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۱۱۵) باسی گه وره یی سی مزگه وته که: (فضل المساجد الثلاثة)

{ قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى
لِّلْعَالَمِينَ - ۹۶/۳ }.

خودای گه وره ده فهرمووی: یه کهم خانه یی که بو خودا په رستی دانرابی
ئه و خانه یه یه که له شاری مه که ده دروست کراوه، که جیگه یه کی گه لی
پیروزه و هو ی رانمایی و شاره زاکردنی خه لکی هه موو جیهانه.

۶۹۱- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَوَّلِ
مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ قَالَ: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: الْمَسْجِدُ
الْأَقْصَى قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ عَامًا، ثُمَّ الْأَرْضُ لَكَ مَسْجِدٌ فَحَيْثُمَا
أَذْرَكَكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۱).

ئه بو ذهر (خوای فی رازی بن) گوته: له پیغه مبهرم پرسی (دروودی خوای له سه ربین):
کام مزگه وته یه کهم مزگه وته که له سه ر زهوی دروست کراوه؟ فهرمووی:
(مسجد ولحه رام) گوتم: نه ی له پاش ئه و؟ فهرمووی: (مسجد ولئه قصا) گوتم:
چهن سالیان بهین بووه؟ فهرمووی: (چل سال پاش ئه مهش زهوی هه مووی بو
تو مزگه وته و له هه رکوی نویژرت لی بوو نویژری خوټ بکه) (ش/ن).

۶۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُشَدُّ
الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۲).

ئه بو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوته: پیغه مبهه ر (دروودی خوای له سه ربین)
فهرمووی: بو ئه م سی مزگه وته نه بی سه فهر ناکری: بو ئه م مزگه وته ی من و
بو مه سجیدول حه رام و بو مه سجیدول ئه قصا (ش/د/ت/ن).

(۱) بخاری. أحادیث الانبياء: ۳۳۶، ۳۴۲۵. مسلم. مساجد: ۱۱۶۱، ۱۱۶۲. نسائي. مساجد: ۶۸۹، ۸۹.

(۲) بخاری. حج: ۱۱۸۹. مسلم. حج: ۳۳۷، ۳۲۴۸. أبو داود. مناسك: ۲۰۳۳. نسائي. مساجد: ۶۹۹.

۶۹۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمَنْبَرِي عَلَى حَوْضِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۳).

دیسان گوتی: پیغمبر (درودی خوی لہ سرین) دہرموی: لہ نیوانی گورہ کہم و دوانگہ کہم باخیکہ لہ باخہ کانی بہہشت و بارانی رجمہ تی لی دہباری، خوشی لہ و کہسہ ی کہ لہم شوینہ پیرزہ دا طاعت و خوداپہ رستی دہکا، وہ مینبہ رجمہ لہ سہر حہوزی کہ وثر دادہ نریتہ وہ بوم و لہ بہہشتا لہ سہری دادہ نیشم و پیشوازی لہ ہاتوانی نومہ تم دہکہم کہ بو نوشین لہ ناوہ کہی دین (ش/ت/ن).

۶۹۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ. وَزَادَ فِي رَوَايَةٍ: فَبَائِي آخِرُ الْأَنْبِيَاءِ وَإِنْ مَسْجِدِي آخِرُ الْمَسَاجِدِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهَ وَزَادَ: وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ^(۴).

دیسان گوتی: پیغمبر (درودی خوی لہ سرین) فہرموی: مہ مسجدول حہرامی لی دہرچی یہک نویژ لہم مزگہوتہ ی مندا خیرترہ لہ ہزار نویژی شوینانی تر. لہ گیرانہ وہیہکا ئەمہشی پترہ: چونکہ من خوم دواترینی پیغمبرانم و مزگہوتہ کشم دواترینی مزگہوتانہ (ش/ت/ئیبنو ماجہ) ئیبنو ماجہ ئەمہشی لی پتر کردوہ: (وہ یہک نویژیش لہ مہ مسجدول حہرامدا خیرترہ لہ سہد ہزار نویژی شوینانی ترا!).

۶۹۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) لَمَّا بَنَى بَيْتَ الْمَقْدِسِ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خِلَالَ ثَلَاثَةِ حُكْمًا يُصَادِفُ حُكْمَهُ فَأَوْتِيَهُ وَمُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ

(۳) بخاری. مساجد: ۱۱۹۶، ۱۸۸، ۶۵۸، ۷۲۳۵. مسلم. حج: ۲۲۵۷، ۲۲۵۵، ۲۲۵۶.

(۴) بخاری. صلاة في مسجدی مكة والمدينة: ۱۱۹۰. مسلم. حج: ۲۲۶۱، ۲۲۶۲ - ۲۲۶۹. ابن ماجہ. صلاة:

فَأَوْتِيَهُ، وَسَلَّ اللَّهُ تَعَالَى حِينَ فَرَعَ مِنْ بَنَانِهِ أَلَّا يَأْتِيَهُ أَحَدٌ لَا يَنْهَزُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ فِيهِ أَنْ يُخْرِجَهُ مِنْ خَطِيئَتِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ (۵).

عبداللای کوپری عه‌مر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: کاتی سوله‌یمانی کوپری داوود (درویدی خویان یبئ) که به‌یتولمه‌قدیسی دروست کرد، داوای ئهم سئ شته‌ی له خودای گه‌وره‌ر سه‌روه‌ر کرد:

یه‌که‌م: هه‌ر حوکمی که ده‌یکا له نیوانی خه‌لکا ریکی فه‌رمانی خودابی، خودا ئه‌مه‌ی پیدای.

دووهم: مولکیکی وا که له‌پاش خوئی بو که‌سی تر ده‌ست نه‌دات، خودا ئه‌مه‌شی پیدای.

سییه‌م: کاتی له دروست کردنی ئی بووه داوای له خودای گه‌وره‌کرد: که هه‌رکه‌سی بچی بو ئه‌وی به نیازی ئه‌وه‌ی که نویژی تیا بکا خودا له گونا‌ه پاکی بکاته‌وه وه‌ک ئه‌و روژه‌ی که له دایک ده‌بی وه خودای گه‌وره ئه‌مه‌شی پیدای (ن).

۶۹۶ - عَنْ مِمْوْنَةَ مَوْلَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكْهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْتِنَا فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَقَالَ: ائْتُوهُ فَصَلُّوا فِيهِ، فَإِنْ لَمْ تَأْتُوهُ وَتُصَلُّوا فِيهِ فَاْبْعَثُوا بِزَيْتٍ يُسْرَجُ فِي قَنَادِيلِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ (۶).

مه‌یموونه‌ی کاره‌که‌ری پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئایا دروسته سه‌فه‌ر بکه‌ین بو به‌یتولمه‌قدیس؟ فه‌رمووی: به‌ئێ برۆن بو ئه‌وی و نویژی تیا بکه‌ن ئه‌گه‌ر بوشتان نه‌کرا که بچن نویژی تیا بکه‌ن روژن زه‌یت بنیرن بو گهرانی چراکانی! (د/ئیبنو ماجه - س/ صالح).

(۵) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۱۱۶) مزگہوتہ کہی قوباء: (مسجد قباء)

۶۹۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ كُلَّ سَبْتٍ مَاشِيًا وَرَاكِبًا. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران پیغهمبەر (دروودی خوای له سهرین) هه موو شه ممهیه ک به پی یا به سواری و لاخ ده چوو بو مزگهوته کهی قوباء، ئیبینو عومەر (خوایان فی رازی بن) خووشی ئهمه ی ده کرد (ش/ن).

۶۹۸- عَنْ أُسَيْدِ بْنِ ظَهْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ قُبَاءٍ كَعُمْرَةٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئوسهیدی کوپی ظوههیر (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: تاقه نویژی له مزگهوتی قوبادا خیری یه ک عهمره ی ههیه. (ت/ن-س/ح).

(۱۱۷) رۆیشتنی ئافرهت بو مزگهوت: (ذهاب النساء الى المساجد)

۶۹۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُصَلِّي الصُّبْحَ بَغْلَسٍ فَيَنْصَرِفُنَّ نِسَاءُ الْمُؤْمِنِينَ، لَا يُعْرِفْنَ مِنَ الْغَلَسِ^(۱).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران پیغهمبەر (دروودی خوای له سهرین) به تاریک و لیله که بهر نویژی نویژی به یانی بو ده کردین، کاتی ئافره تانی موسولمانان له پاش نویژ ده گه رانه وه بو ماله وه هیشتا له بهر تاریکی نه ده ناسرانه وه (ش).

(۱) بخاری مسجد قباء: ۱۱۹۱. مسلم. حج: ۳۳۷۵ - ۳۳۸۲. نسائی. مساجد: ۶۹۷.

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری. أذان: ۸۶۷. مسلم. مساجد: ۱۴۵۷، ۱۴۵۵ - ۱۴۵۹.

۷۰۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اسْتَأْذَنْكُمْ نِسَاؤُكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَأَذِّنُوا لَهُنَّ. رَوَاهُما الشَّيْخَانُ^(۲).

ئیبینو عومەر (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خوی له‌سهرین) فەرمووی: ژنەکانتان ئەگەر بەشەو داوای روخصەتیان لیکردن کە بپۆن بۆ مزگەوت ریگەیان پێ بدەن (ش).

۷۰۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَبُو دَاوُدَ وَزَادَ: وَلَكِنْ لِيُخْرِجَنَّ وَهُنَّ تَفَلَّاتٌ^(۳).

دیسان گوتی: پیغهمبەر (دروودی خوی له‌سهرین) فەرمووی: مزگەوته‌کانی خودا قەدەدەغە مەکەن لە ژنانی بەندەگانی خودا (ش/د) ئەبۆ داوود ئەمەشی پتر کردوو: بەلام ژنان کە دەچن بۆ مزگەوت، بە پەرپووتی بچن و خویان بۆن خۆش نەکەن و خویان نەپازیننەوه.

۷۰۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذْذَنُوا لِلنِّسَاءِ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسَاجِدِ فَقَالَ: ابْنُ لَهُ يُقَالُ لَهُ وَاقِدٌ: إِذْذَنُ يَتَّخِذُهُ دَعْلًا قَالَ: فَضْرَبَ فِي صَدْرِهِ وَقَالَ: أَقُولُ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَقُولُ لَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

دیسان ئەو گوتی: پیغهمبەر (دروودی خوی له‌سهرین) فەرموویەتی: بەشەو ریگەیی ئافەرەت بدەن کە بچن بۆ مزگەوت و اقیدی کوپیشی گوتی: ئەگەر وابێ ژنان دەیکەن بە بیانووی لا میژیی و بەد خوویی! گوتی: ئیبینو عومەریش کیشای بە سینگی کورەکەیی خۆیداو گوتی: من دەلیم پیغهمبەر (دروودی خوی له‌سهرین) دەفەرموێ و تۆ دەلێی و نابێ (م/د/ت).

(۲) بخاری، نکاح: ۵۲۳۸. مسلم، صلاة: ۹۸۷.

(۳) مسلم، صلاة: ۹۸۹. بخاری، جمعه: ۹۰۰. أبو داود، صلاة: ۵۶۸.

(۴) مسلم، صلاة: ۹۹۱ - ۹۹۴. أبو داود: ۵۶۸. ترمذی: ۵۷۰.

۷۰۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَوْ أَدْرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أَحْدَثَ النِّسَاءُ لَمَنْعَهُنَّ الْمَسْجِدَ كَمَا مَنَعَتْ نِسَاءَ بَنِي إِسْرَائِيلَ. قُلْتُ لِعُمْرَةَ: أَوْ مَنْعَن؟ قَالَتْ: نَعَمْ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۵).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: ئەمە‌ی کە ئیستا ژنان بە‌ریایان کردوو ئە‌گەر پێ‌غه‌مبەر (دروودی خوای لە‌سە‌رین) فریای ئە‌مە بە‌کو‌تایە مزگە‌وتی لە‌ژنان قە‌دە‌غه دە‌کرد، هە‌روه‌ک لە‌ ژنانی نە‌وه‌ی ئیسرائیل قە‌دە‌غه کرابوو، منیش گوتم بە‌عمرە: بۆ‌چی مزگە‌وت لە‌ ژنانی نە‌وه‌ی ئیسرائیل (لە‌ دینی خو‌یان‌ا) قە‌دە‌غه کرابوو؟ گوئی: بە‌ئێ (ش/د).

۷۰۴- عَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَتْ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ: لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا شَهِدْتَ إِحْدَاكُنَّ الْمَسْجِدَ فَلَا تَمْسِ طَبِيبًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ. فِي رِوَايَةٍ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَصَابَتْ بِخُورًا فَلَا تَشْهَدْ مَعَنَا الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ^(۶).

زە‌ینە‌بی ژنی عە‌بدوللّ (زە‌زای خو‌دایان لێ‌ین) گوئی: پێ‌غه‌مبەر (دروودی خوای لە‌سە‌رین) فەر‌مووی پێ‌مان: کاتی دە‌چن بۆ‌ مزگە‌وت بۆ‌ن لە‌ خو‌تان مە‌دە‌ن (م) لە‌ گێ‌ڕانە‌وه‌یه‌کا: هەر ئا‌فرە‌تی بۆ‌نی خو‌شی لە‌ خو‌ی دا بە‌ لە‌گە‌لمان نە‌یە‌ت بۆ‌ نویژێ‌ خە‌وتنان.

۷۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْمَرْأَةِ فِي بَيْتِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي حُجْرَتِهَا، وَصَلَاتُهَا فِي مَخْدَعِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي بَيْتِهَا. فِي رِوَايَةٍ: لَا تَمْنَعُوا نِسَاءَكُمْ الْمَسَاجِدَ، وَيُؤْتِهِنَّ خَيْرٌ لَّهُنَّ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۷).

عە‌بدوللّ (خوای فی رازی بن) گوئی: پێ‌غه‌مبەر (دروودی خوای لە‌سە‌رین) فەر‌مووی: نویژێ‌ ژن لە‌ ناو هۆ‌دە‌که‌ی خو‌یا خێ‌رتەرە لە‌ نویژێ‌ ناو حە‌وشە‌که‌ی، وه‌ نویژێ‌ ژن لە‌ ناو کولێ‌ن و هۆ‌دە‌ی گە‌نجینه‌دا خێ‌رتەرە لە‌ نویژێ‌ ناو هۆ‌دە‌که‌ی

(۵) بخاری. أذان: ۸۶۹. مسلم. صلاة: ۹۹۸. أبو داود. صلاة: ۵۶۹.

(۶) مسلم. صلاة: ۹۹۶ - ۹۹۷.

(۷) بسندين صالحين (شرحه).

خوشی! له گێڕانه‌وه‌یه‌کا: مزگه‌وت قه‌ده‌غه مه‌که‌ن له ژنه‌کانتان، هه‌ر چه‌ند نویژی ماله‌وه باشت‌ره بۆ ئه‌وان (د-سه‌نه‌د صالح).

(۱۱۸) به‌شی دووهم: ده‌ستوورو نه‌ریتی مزگه‌وت

الفصل الثاني: في آداب المساجد

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَعَهْدُنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ - ۱۲۵/۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: فه‌رمانماندا به ئیبراهیم و ئیسماعیلی کو‌پی که ئه‌م خانووی که‌عه‌یه که مالی منه پاک بکه‌نه‌وه له‌هه‌ر شتی که‌شایسته‌ی په‌رستشی خودا نه‌بی، بۆ ئه‌و که‌سانه که به‌شیوه‌ی ئایین هه‌لده‌سووپین به ده‌وریا، وه یا له‌ناویدا ده‌میننه‌وه بۆ په‌رستشی و به‌نده‌یی خودا وه بۆ ئه‌و که‌سانه که نویژی تیا ده‌که‌ن و رو‌کو‌ع و کو‌پ‌نووشی تیا ده‌به‌ن بۆ خودا.

۷۰۶- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ أَوْ أَبِي أُسَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَسْلَمْ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ لِيَقُلِ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ فَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئه‌بو حومه‌ید یا ئه‌بو ئوسه‌ید (خوایان ئی رازی بێ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌ربێ) فه‌رمو‌وی: که‌ چو‌ونه ناو مزگه‌وت له‌ پی‌شا سلا‌و له‌ پی‌غه‌مبه‌ر بکه‌ن (درو‌دی خوای له‌سه‌ربێ) ئینجا بڵین: {اللهم افتح لی ابواب رحمتك: خودایه‌! ده‌رگا‌کانی ره‌حمه‌ت و میه‌ره‌بانی خو‌تم لی بکه‌ره‌وه} که‌ چو‌ونه ده‌ریشه‌وه بڵین: (اللهم انی أسألك من فضلك): خودایه‌! دا‌وای به‌خشش و به‌هره‌ی خو‌تت لی ده‌که‌م (م/د/ن).

(۱) مسلم. صلاة: ۱۶۴۹. أبو داود. صلاة: ۴۶۵. نسائي. مساجد: ۷۲۸.

۷۰۷- عَنْ فَاطِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَسَلَّمَ وَقَالَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَسَلَّمَ وَقَالَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۲).

فاطمه (همزای خودای یبیین) گوئی: دهستووری پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) وابوو کاتی دهچووه ناو مزگهوتوه دهیغهمموو: اللهم صل على محمد وسلم: بریزه خودا رحمت و دروود بهسهر موحه ممه‌دا) ئینجا دهیغهمموو: (رب اغفر لی ذنوبی وافتح ابواب رحمتک) ئهی په‌روه‌دگارم! گونا‌هه‌کانم بی‌وشه‌و ده‌رگا‌کانی میهره‌بانی خوتم لی بکه‌روه‌ه که له مزگه‌وتیش ده‌هاته‌ه ده‌روه‌ه دهیغهمموو: رب اغفر لی ذنوبی وافتح لی ابواب فضلك: ئهی خودایه‌! گونا‌هه‌کانم بی‌وشه‌و ده‌رگای به‌خشش و به‌هره‌ی خوتم بؤ بکه‌روه‌ه (ت-س/ح).

۷۰۸- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ: أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، فَإِذَا قَالَ: ذَلِكَ قَالَ: الشَّيْطَانُ: حَفِظَ مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۳).

دهستووری پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) وابوو که ده‌پویشته‌ه ناو مزگه‌وتوه دهیغهمموو (أعوذ بالله العظيم وبوجهه الكريم وسلطانه القديم من الشيطان الرجيم: په‌نا ده‌گرم به‌یه‌زدانی مه‌زن، به‌زاتی پیروزی، به‌دهسه‌لاتی دیرینی، له‌شه‌پری شه‌یتانی ده‌رکراوی به‌شپراو له‌رحمت، وه‌ئهو که‌سه‌ی ئه‌مه‌ه بلئی شه‌یتان ده‌لئ: ئه‌مه‌ه له‌ماوه‌ی ئه‌م‌پو‌دا له‌من قه‌ده‌غه‌بوو (د-سند صالح).

(۲) بسند حسن (شرح‌ه).

(۳) بسند صالح (شرح‌ه).

۷۰۹- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ بِرِجْلِهِ الْيُمْنَى، وَيَخْرُجُ بِرِجْلِهِ الْيُسْرَى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۴).

دهستووری ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بئ) وابوو که دهچووہ ناو مزگه‌وته‌وه قاجی راستی پیش ده‌خست و که له‌مزگه‌وتیش ده‌هاته‌ده‌روه قاجی چه‌پی پیش ده‌خست (ب).

۷۱۰- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

ئەبو قەتادە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیڤه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربئ) ده‌فه‌رموی: هەركاتئ چوونه ناو مزگه‌وت له‌پیش ئەوه‌دا که دابنیشن دوو رکات نویژی دیاری مزگه‌وت بکه‌ن (ش/د/ت/ن).

۷۱۱- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَصَلَّى فِيهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَلَفْظُ مُسْلِمٍ: كَانَ لَا يَقْدُمُ مِنْ سَفَرٍ إِلَّا نَهَارًا فِي الصُّحَى، فَإِذَا قَدِمَ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَصَلَّى فِيهِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ فِيهِ^(۶).

که‌عبی کوپی مالیک (خوای ئی رازی بئ) گوتی: یاسای پیڤه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربئ) وا‌بوو که له‌سه‌فه‌ر ده‌هاته‌وه له‌پیشا ده‌چوو بو مزگه‌وت و نویژی ئی‌ده‌کرد (ش) گفته‌ی موس‌لیم (ره‌مه‌تی خوای لیبئ) ئا‌وایه: ده‌ستووری پیڤه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربئ) وابوو که له‌سه‌فه‌ر ده‌گه‌رایه‌وه له‌چیشته‌نگا‌وا ده‌هاته‌وه، که ده‌گه‌یشته‌جئ له‌پیشا ده‌چووہ مزگه‌وت و دوو رکات نویژی تیا ده‌کردو ئینجا له‌وئ دادە‌نیش‌ت و خە‌لکه‌که ده‌چوون بو خزمه‌تی و به‌خیره‌اتنیان ئی‌ده‌کرد.

(۴) رواه البخاري تعليقا في بداية الباب/ ٤٧ من كتاب الصلاة بين رقم: ٤٢٥ و ٤٣٦.

(۵) بخاري. صلاة: ٤٤٤، ١١٦٣. مسلم. صلاة المسافرين: ١٦٥١. أبو داود. صلاة: ٤٦٧، ٤٦٨. ترمذي. صلاة: ٣١٦.

نسائي. مساجد: ٧٣٩.

(٦) بخاري. بيوع: ٢٠٩٧. مسلم: ١٦٥٥.

۷۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْبِرَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ، وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۷).

تھنہس (خوای لڑا زنی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی: تف روکردن لہناو مزگہوتا گوناہہ، کہ فارہتہکہی تھوہیہ کہ دایپوشنی (ش/د/ت).

۷۱۳- وَلِمَسْلَمٍ: عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي حَسَنُهَا وَسَيِّئُهَا فَوَجَدْتُ فِي مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَدَى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيقِ وَوَجَدْتُ فِي مَسَاوِي أَعْمَالِهَا النَّخَاعَةَ تَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ^(۸).

تھبو ذہر (خوای لڑا زنی بن) گوتی: حہزرت (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی: چاک و خراپی کردہوی تھمہتم رانویئرا بووم و ہموویان نیشاندانم، دیتم کہ لابردنی نازاری سہرریگہ یہکی بوو لہ کردہوہ جوانہکانیان، وہ چلمو بہلغہم روکردنیش لہناو مزگہوتا یہکی بوو لہ کردہوہ خراپہکانیان، تھگہر نہیشارنہوہ (م).

۷۱۴- (ب - ۱ ز - ۹۷ ژمارہ: ۵۷۹/۱). فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ: وَعَنْهُ (أَي عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى لُخَامَةً فِي الْقَبْلَةِ، فَحَكَّهَا بِيَدِهِ، وَرَأَى مِنْهُ كَرَاهِيَةً، أَوْ رَأَى كَرَاهِيَتَهُ لِذَلِكَ وَشَدَّتْهُ عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّمَا يُتَاجَى رَبَّهُ فَلَا يَبْزُقَنَّ فِي قَبْلَتِهِ، وَلَكِنْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ، ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَزَقَ فِيهِ، وَرَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ، وَقَالَ: أَوْ يَفْعَلْ هَكَذَا^(۹).

دیسان تھنہس (رہزای خودای لبین) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) لہناو مزگہوتا بہ رووی قیبلہوہ بہلغہمیکی چاو پیکہوت، زوری پی ناخوش بوو، یا گوتی گہلیکی پی ناخوش بوو، وہ زوری پی گران بوو، بوہ فہرمووی: نیوہ کہ لہناو نویژا رادہوہستن تھوہ لہگہل پەروردگاری خوٹانا قسہی پہنہانی خوٹان

(۷) بخاری. صلاة: ۴۱۵. مسلم. مساجد: ۱۲۳۲. أبو داود. صلاة: ۴۷۴. ترمذی. صلاة: ۵۷۲. نسائی. مساجد: ۷۲۳.

(۸) مسلم. مساجد: ۱۲۳۳.

(۹) بخاری. صلاة: ۴۱۲ - ۴۱۵. مسلم. مساجد: ۱۲۳۳ - ۱۲۳۰. أبو داود. صلاة: ۴۷۹.

دهکەن و گوشتوگۆ له گهڵ ئەو زاته مهزنه‌دا دهکەن، که‌وابوو له‌ رووی رووگه‌وه تفو به‌لغه‌مو چلَم روومه‌که‌ن، به‌لام ئەگەر هەر چارتان نه‌بوو له‌لای چه‌پتانه‌وه، یا له‌ ژێر پیتانا تف بکه‌ن و به‌ خۆل و چه‌وی ناومزگه‌وته‌که‌ دایپۆشن ئینجا هه‌زهرت (دروودی خوای له‌سه‌رین) چمکی له‌ شیۆشه‌که‌ی خۆی گرت و تفی تی کردو و لێیه‌وه به‌ سه‌ریه‌کاو فه‌رمووی: یاخود ئاوا بکه‌ن وه‌ هه‌زهرت (دروودی خوای له‌سه‌رین) به‌لغه‌مه‌که‌ی رووی رووگه‌شی به‌ ده‌ستی خۆی کپاند (ش/د).

۷۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ أَوْ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَ يَقُمُ الْمَسْجِدَ، فَمَاتَ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ فَقَالُوا: مَاتَ، قَالَ: أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي بِهِ، ذُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ، فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ. رَوَاهُمَا الثَّلَاثَةُ^(۱۰).

ئەبو هورەیره (خوای ئی زازی بئ) گوتی: پیاویکی ره‌ش (یا ئافره‌تیکی ره‌ش) مزگه‌وتی ده‌مالی ئەمری خودای کردو فه‌رمانی هه‌قی به‌جئ هیئا، روژی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) هه‌والی پرسی، گوتیان: مرد! فه‌رمووی: ئەه‌ نه‌ده‌بوو پیم بلین! گوڤه‌که‌یم نیشان بده‌ن ئینجا رویشته‌ سه‌ر گوڤه‌که‌ی و نویژی له‌سه‌ری کرد (ش/د).

۷۱۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عُرِضَتْ عَلَيَّ أَجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَدَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَعُرِضَتْ عَلَيَّ ذُنُوبُ أُمَّتِي فَلَمْ أَرَ ذَنْبًا أَعْظَمَ مِنْ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ أَوْتِيَهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاتْرَمَذِي^(۱۱).

ئەنەس (خوای ئی زازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هه‌رچی پاداشی ئۆمه‌تم هه‌یه‌ هه‌مووی رانوینرا بۆم و پیشانمده‌را، ته‌نانه‌ت پاداشی ئەو پۆش و په‌لاشه‌ش که‌یه‌کئ له‌ مزگه‌وت ده‌یمالئ و فیری ده‌دا، وه‌ هه‌رچی گوناھی ئۆمه‌تیشم هه‌یه‌ رانوینرا بۆم، که‌سم نه‌دی که‌ گوناھی له‌

(۱۰) بخاری. صلاة، ۴۵۸، ۴۶۰، ۱۳۳۷. مسلم. جنائز: ۲۲۱۲. أبو داود. جنائز: ۲۲۰۲.

(۱۱) بسند غریب (شرحه).

گوناهي ٺه و پياوه گه وره تر بي که سوورده تي، يا ٺايه يتيکی قورئانی له بهر بووي و له پاشا له بيري بجيټه وه (د/ت).

۷۱۷- عَنْ عِبَادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۲).

عه ببادي کورې ته ميم گوتی: مام (خوای ئی رازی بی) گوتی: به چاوی خوږ پیڼه مبهرم دی (دروودی خوای له سهرین) له مزگهوت له سهرپشت راکشابوو، لنگی نابوو سهرلنگی (ش/د/ت/ن).

۷۱۸- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ وَهُوَ شَابٌ أَغْزَبُ لَا أَهْلَ لَهُ يَنَامُ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاتْرَمُذِي^(۱۳).

جاران ئيينو عومر که ره بهن^(۱) و بي خيزان بوو له مزگهوت ته که ی پیڼه مبهردا (دروودی خوای له سهرین) ده خهوت (ب/ت).

۷۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْلًا قَبْلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أَثَالٍ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱۴).

ٺه بو هورهيره (خوای ئی رازی بی) گوتی: پیڼه مبهرم (دروودی خوای له سهرین) ده سته یی سوارې نارد بولای نه جد، که گه رانه وه زه لاميکی به نی حنيفه ییان هینابو، ناوی ثومامه ی کورې ئوټال بوو، به ستیانه وه به یه کی که له کوله که کانی مزگهوت ته وه! (ش/د).

(۱۲) بخاري. صلاة: ۴۷۵، ۵۹۶۹، ۶۲۸۷. مسلم. لباس: ۵۴۷۱، ۵۴۶۸، ۵۴۷۰. أبو داود، أدب: ۴۸۶۶. ترمذی. أدب: ۲۷۶۵. نسائي. مساجد: ۷۲۰.

(۱۳) بخاري. صلاة: ۴۴۰، ۱۱۲۱، ۱۱۵۶، ۳۷۳۸، ۳۷۴۰، ۷۰۱۵، ۷۰۲۸، ۷۰۳۰.

^(۱) ربهن: زه لامي گه نجی بی ژنو مال (فه رهه نگی خال)

(۱۴) بخاري. صلاة: ۴۶۲، ۴۶۹، ۲۴۲۲، ۲۴۲۳، ۴۳۷۲. مسلم. جهاد: ۴۵۶۴.

۷۲۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ عِفْرِيَّتًا مِنَ الْجَنِّ تَفْلَتَ عَلَى الْبَارِحَةِ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - لَيَقْطَعَ عَلَى الصَّلَاةِ ، فَأَمَكَّنِي اللَّهُ مِنْهُ فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ ، حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي. فَرَدَّهُ خَاسِئًا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱۵).

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له سرین) فهرمووی: دوی شهو دیویکی جنوکه له پر په لاماری دام یا ووشهیهکی ئاوی فهرموو بو شهو په لاماری دام، تا کوو نویژده کم پی بپی، به لام له سایه ی خوداوه دهستم لی گیربوو گرتم، ویستم که بی بستمه وه بهیهکی له کوله که کانی مزگه و ته وه هتا به یانی هه مووتان سهیری بکه، به لام که قسه که ی سوله یمان پیغهمبهری برام بیرکه و ته وه ئیتر خویریم کرد، مه بهستم نهو قسه یه تی که فهرمووی: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي: نه ی په روه ردگارم! مولک و سامان و داراییه کی وام بده ری که له پاش من بو که سی تر دهست نه دات (ش).

۷۲۱- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ فَحَصَبَنِي رَجُلٌ ، فَتَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ: اذْهَبْ فَأْتِنِي بِهَدْيَيْنِ. فَجِئْتُهُ بِهِمَا. وَقَالَ: مِنْ أَيْنَ أَتَيْتُمَا؟ قَالَا مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ. قَالَ: لَوْ كُنْتُمَا مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ لَأَوْجَعْتُكُمَا، تَرَفَعَانِ أَصْوَاتَكُمَا فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱۶).

سائیبی کوپی یهزید (خوی ئی رازی بن) گوتی: له مزگهوت راوه ستا بووم، پیاوی زیخیکی تی گرتم، که ته ماشام کرد عومهری کوپی خه ططاب بوو، گوتی: برؤ شه دوو که سه م بوینه، منیش چووم هینامن بو ی پی گوتن: ئیوه کوینه درین؟ گوتیان: خه لکی طائفین. گوتی: نه گهر نابله د نه بوونایه و

(۱۵) بخاری. صلاة: ۴۶۱، ۱۲۱۰، ۲۲۸۴، ۲۴۲۳، ۴۸۰۸، ۱۲۰۹.

(۱۶) بخاری. صلاة: ۴۷۰.

خه لکی ئەم شاره بوونایه ئیشم پی دهگه یاندن، چۆن له مزگهوتی پیغه مبهردا (دروودی خوای له سهرین) دهنگه دهنگ دهکن! (ب).

۷۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۷).

ئەبو هورەیره (خوای ئازای بێ) گوتی: پیغه مبهرد (دروودی خوای له سهرین) فەرمووی: ئەگەر گویتان ئی بوو کە یهکێ له ناو مزگهوتا بانگهواز هەل دەدات بۆ دۆزینەوه‌ی شتی گومبوو، بڵێن: یاخوای نه‌یدۆزیتەوه، چونکە مزگهوت بۆ خوا پەرستی دروست کراوه، بۆ ئەمە دروست نه‌کراوه (م/د).

۷۲۳- وَلِمُسْلِمٍ: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا صَلَّى، قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: مَنْ دَعَا إِلَيَّ الْجَمَلِ الْأَحْمَرِ، فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا وَجَدْتَ. إِنَّمَا بُنِيَ الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيََتْ لَهُ^(۱۸).

سوله‌یمانی کوپی بوره‌ید (خودا بێیان رازی بێ) گوتی: باوكم گوتی: کە پیغه مبهرد (دروودی خوای له سهرین) له نویژی به‌یانی بووه‌وه پیاوی هەلسا گوتی: کێ وشتریکی نی‌ری سووری دیوه‌ته‌وه؟ پیغه مبه‌ریش فەرمووی: (دروودی خوای له سهرین): دەک نه‌یدۆزیتەوه، مزگهوت بۆ خودا پەرستی دروست کراوه. ئەک بۆ ئەم جو‌ره شتانه (م).

۷۲۴- وَلِلثَلَاثَةِ: مَنْ مَرَّ فِي شَيْءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا أَوْ أَسْوَاقِنَا بَنَبَلٍ، فَلْيَأْخُذْ عَلَى نَصَالِهَا بِكَفِّهِ، لَا يَغْفِرَ مُسْلِمًا^(۱۹).

حه‌زه‌ت (دروودی خوای له سهرین) ده‌فەرمووی: ئەگەر کەسێ تیرو شیرو نی‌زه‌و شتی وای پی‌بوو، وه‌ چوو بۆ مزگهوت و بازاره‌کانمان با ده‌ستی بگری به‌ نووکه‌که‌یه‌وه، نه‌بادا موسولمانێ زامار بکات (ش/د).

(۱۷) مسلم. مساجد: ۱۲۶۰ - ۱۲۶۲. أبو داود. صلاة: ۲۱.

(۱۸) مسلم. مساجد: ۱۲۶۲.

(۱۹) بخاری. مساجد: ۴۵۲، ۷۰۷۵.

۷۲۵- (ب - ۱ ز - ۹۸ ذمارة: ۵۸۵/۳). في هذه الرواية: عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكَرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا. فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ. وفي رواية: مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ. وفي أخرى: مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسَاجِدَنَا حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا. رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ^(۲۰).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لهسرین) فهرمووی: نهوهی پیاز دهخوا یا سیر دهخوا، یا کهوهر دهخوا، با توخنی مزگه وتمان نهکهوئی هتا بونهکهی دهپوا چونکه هرچی ئازاری ئاده میزاد بدات ئازاری فریشتهش دهدات، له گپرانه وهیهکا: نهوی سیر یا پیازی خوارد با دور بگری لیمان یا فهرمووی: با دور بگری له مزگه وتمان و له مائی خوئی دابنیشی. له گپرانه وهیهکی تردا: هرکهسی لهم گیایهی خوارد با توخنی مزگه وته کانمان نهکهوئی تا بونهکهی دهپوات (ش/د/ت/ن).

۷۲۶- ولمسلم والنسائي: قَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي خُطْبَةٍ أَيْهَا النَّاسُ تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ لَا أَرَاهُمَا إِلَّا خَبِيثَتَيْنِ، الْبَصَلَ وَالثُّومَ، رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا وَجَدَ رِيحَهُمَا مِنَ الرَّجُلِ فِي الْمَسْجِدِ أَمَرَ بِهِ فَأَخْرَجَ إِلَى الْبَقِيعِ فَمَنْ أَكَلَهُمَا فَلْيَمْتِنْهَا طَبَخًا^(۲۱).

عومر (خوای فی رازی بن) له دوان (خوطلبه) یهکا گوئی: نهی خه لکینه! ئیوه دووگیا هیه دهیانخون، من به پیسیان دهزانم واته پیازو سیر، به چاوی خوم دیومه نهو کهسهی له مزگه وتا پیغهمبر (درویدی خوای لهسرین) بوئی نهو دووهی ئی بکردایه فهرمانی ددها له مزگه وت دهریان دهکردو دهیان برد بو به قیغ، جا نهوهی دهیانخوات با بیان کولینئی تا بونهکهیان بمرئ! (م/ن).

(۲۰) راجع رقم: ۵۹۳.

(۲۱) مسلم. مساجد: ۱۲۵۸، ۴۱۲۶. نسائي. مساجد: ۷۰۷.

۷۲۷- وَلِلرَّمْذِي وَالنَّسَائِي: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ تَنَاشُدِ الْأَشْعَارِ فِي الْمَسْجِدِ وَعَنِ الْبَيْعِ وَالْإِشْتِرَاءِ فِيهِ وَأَنْ يَتَحَلَّقَ النَّاسُ فِيهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ (۲۲).

گوتی: پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) ئەم شتانه‌ی له‌ناو مزگه‌وتا یاساخ کردوو: شه‌ره شی‌عرو خویندنه‌وه‌ی هونراوو ک‌رین و فروشتن و ئەلقه‌دانی خه‌لک و دانیشتنیان به ئەلقه له‌پیش نویژی هه‌ینیدا (چونکه ئەو جو‌ره دانیشتنه ریزتیک ده‌دا (ت/ن-س/ح).

۱۱۹) چو‌نیستی مزگه‌وته‌که‌ی پیغه مبه‌ر ^{دروودی} ^{خو‌یژ له‌س‌ر} له‌سه‌ر ده‌می خو‌یدا:

صفة مسجد النبي ﷺ في عهده

۷۲۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَبْنِيًّا بِاللِّبْنِ وَسَقْفُهُ الْجَرِيدُ وَعُمْدُهُ خَشَبُ النَّخْلِ فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبُو بَكْرٌ شَيْئًا وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ وَبَنَاهُ عَلَى بَنِيَانِهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللِّبْنِ وَالْجَرِيدِ، وَأَعَادَ عَمْدَهُ مِنْ خَشَبِ النَّخْلِ، ثُمَّ غَيَّرَهُ عُثْمَانُ فَزَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً وَبَنَى جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ وَجَعَلَ عَمْدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ، وَسَقْفَهُ بِالسَّاجِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۱).

ئیبینو عومه‌ر (خوای ئی رازی بێ) گوتی: له سه‌رده‌می پیغه مبه‌ر خو‌یدا (دروودی خوای له‌س‌رین) مزگه‌وته‌که‌ی مه‌دینه به‌خشتی کال دروست کرابوو، داره راکه‌ی و په‌ردوو‌ه‌که‌ی په‌لکه خورما بوو، کۆله‌که‌و ده‌سته‌که‌کانی له دار خورما بوون، ئەبو به‌کر هیچ ده‌ستکاری نه‌کرد، به‌لام عومه‌ر ده‌ستکاری کردو له پانی و له‌به‌رزى لێى زیاد کرد، وه‌لى هه‌ر وه‌ک سه‌رده‌می پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) دیواره‌که‌ی به‌خشتی کال و داره‌راو په‌ردوو‌ه‌که‌ی به په‌لکه خورما دروست کرده‌وه وه کۆله‌که‌و راژه‌کانیشی له دار خورمای تازه دانایه‌وه، به‌لام له‌پاشا

(۲۲) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری. مساجد: ۴۴۶.

عوسمان دهستکارییه کی باشی کردو زور شتی گوپی و گه لیکی لی زیاکرد،
ئه وه بوو دیواره که ی به بهردی نه خشاوو گه چ دروست کرد، وه له باتی
کۆله که پایهی به بهردی نه خشین دانا، وه به داری ساجیش بانه که ی داره
راکرد (ب/د).

۷۲۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ إِلَى
جَذَعٍ فَلَمَّا اتَّخَذَ الْمِنْبَرَ حَنَّ الْجَذَعُ حَتَّى أَتَاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَلْتَزَمَهُ فَسَكَنَ.
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خَالٍ (۲).

جایبر (خوای لی رازی بن) گوئی: له پیشتدا پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) که
دووان (خوتبه) ی دهدا له لای کۆله که یه کی دارخورمادا راده وه ستاو له کاتی
خوتبه دانه که دا شانی پیوه دهدا، له پاشدا که دووانگه (مینبههر) ه که ی
دروست کردو چوو ه سهری بو خوتبه دان کۆله که که دلی به خووی سووتاو
دهستی کرد به کولی گریان (وهك مندالی له دایکی دابرابی ئاوا) تا پیغه مبهەر
(دروودی خوای له سهرین) چوو بو لای و دهستی کرده ملی ئه و جا داسه کناو کولی
گریانی نیشته وه و بی دهنگ بوو (ت/ب).

۷۳۰- وَعَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أَجْعَلُ لَكَ شَيْئًا تَقْعُدُ عَلَيْهِ،
فَإِنْ لِي غُلَامًا نَجَارًا قَالَ: إِنْ شِئْتَ. فَعَمِلَتْ الْمِنْبَرَ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۳).

ديسان گوئی: ئافره تی گوئی: ئه ی پیغه مبههری خودا! من ره نجبه ریکی
دارتاشم هه یه ئه گهر ده فهرمووی بامینه به ریکت بو دروست بکا له کاتی
دووان و خوتبه دا له سهری دابنیشه؟ فهرمووی: ئاره زووی خۆته. جا ژنه که ش
دووانگه که ی دروست کرد (ش/د).

(۲) بخاری. مناقب: ۲۵۸۳، ۲۵۸۴، ۲۵۸۵.

(۳) بخاری. صلاة: ۳۷۷، ۴۴۸، ۹۱۷، ۲۰۹۴، ۲۵۶۹. مسلم. مساجد: ۱۲۱۷. أبو داود. صلاة: ۱۰۸۰. نسائی.

مساجد: ۷۲۸.

(۱۲۰) ھہ نخستن وزہرکہ شکردن و نہ خشانندی مزگہوت باش نیہ:

یکره تشید المساجد وزخرفتها

۷۳۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَمَرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱).

ئیبنو عباس (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای له سرین) فرمودی: خودا پیی نه گوتووم که مزگهوتی بهرزو بهرچاوی دروست بکه، (د/سند صالح).

۷۳۲- وَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) لَتَزَخْرِفَنَّهَا كَمَا زَخَرَفَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئیبنو عباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: ھەر وهك چۆن جووله كه كان كه نیشتهی خویمان و گاواره كان کلیشهی خویمان نه خشاندوووهو زهركه شیان دهكەن ئیوهش ئاوه‌ها چاو له‌وان دهكەن و مزگهوتەكانی خۆتان دهنه‌خشینن و زهركه شیان دهكەن! (ب/د).

۷۳۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

ئەنەس (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای له سرین) فرمودی: قیامت هه‌لناسی تا خه‌لك شانازی و فیزدهكەن به دروستکردنی مزگهوتەوهو مزگهوتی كه‌شخه‌و بهرزو رازاوه دروست دهكەن تا خه‌لك بلین: ئەوه مزگهوتی فیساره‌كه‌سه (د/ن-سه‌نه‌د صالح).

۷۳۴- وَلِلْبُخَارِيِّ وَابْنِ خَزِيمَةَ: يَتَبَاهَوْنَ بِالْمَسَاجِدِ ثُمَّ لَا يَغْمُرُونَهَا إِلَّا قَلِيلًا^(۴).

(۱) بسند صالح (شرحه).

(۲) رواه البخاري تعليقا بعد رقم: ۴۴۵ في الباب/ ۶۲ من كتاب الصلاة.

(۳) بسند صالح (شرحه).

(۴) هذا التعليق رواه البخاري في الباب/ ۶۲ من كتاب الصلاة بعد رقم: ۴۴۵.

ده‌فهرموی (دروودی خوی له‌سهرین): روژئی ده‌بی موسولمانان فیزو شانازی ده‌که‌ن به دروست کردنی مزگه‌وتی که‌شخه‌وهو که‌چی به ده‌گمه‌ن نه‌بی ناوه‌دانیان ناکه‌نه‌وه (ب/ئیبنو خوزه‌یمه - غایه‌تولمه‌نمول).

(۱۲۱) به‌شی سی‌یه‌م: باسی نه‌و شوینانه‌ی که نویژیان تیا باش نیه:

الفصل الثالث: فی المواضع التي تکره فیها الصلاة

۷۳۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَنِيسَةً رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَّةٌ، فَذَكَرَتْ لَهُ مَا رَأَتْ فِيهَا مِنَ الصُّورِ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُولَئِكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الْعَبْدُ الصَّالِحُ أَوْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى.^(۱)

عائیشه (خوی ل‌رازی بن) گوئی: ئوممو سه‌له‌مه له ولاتی حه‌به‌شه کلیسیایه‌کی دیبوو، به‌ناوی مارییه، باسی نه‌و په‌یکه‌رو وینانه‌ی گپ‌رایه‌وه بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) که لهو کلیسیایه‌دا دیبوونی، فهرموی (دروودی خوی له‌سهرین): نه‌وانه هوژیکن کاتی به‌نده‌یه‌کی باش یا پیاو چاکیکیان له‌ناودا ده‌مری ده‌چن مزگه‌وت له‌سهر گوږه‌که‌ی دروست ده‌که‌ن و نه‌و وینانه‌ی تیا ده‌کیشن، نه‌م جوړه که‌سانه‌ش که نه‌م ره‌وشته ناپه‌سه‌نده‌یان داهیناوه به‌دترینی دروستکراوانی خودان له‌لای خودای گه‌وره‌و مه‌زن (ش).

۷۳۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا نُزِلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ ، فَإِذَا اغْتَمَّ بِهَا كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ ، فَقَالَ: وَهُوَ كَذَلِكَ: لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، يُحَدِّثُونَ مَا صَنَعُوا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانِ.^(۲)

(۱) بخاری. صلاة: ۴۲۷، ۴۳۴، ۱۳۴۱، ۳۵۷۳. مسلم. مساجد: ۱۸۱.

(۲) بخاری. صلاة: ۴۳۵، ۴۳۶، ۱۳۳۰، ۳۵۷۳، ۴۴۴۳. مسلم. مساجد: ۱۸۷.

دیسان عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: کاتی فریشتہی گیانکیشان هات بو خزمهتی چه زهت (دروودی خوای لهسربین) لهکاتی سه ره مه رگا، چه زهت (دروودی خوای لهسربین) پارچه یه کی گول گولی دابوو به سه ر روی خوایا، ناو به ناو که پارچه که خه وه و ته نگه نه فه سی ده کرد روی خوای لاده دا، وه لهم کاتی سه ره مه رگه دا فهرمووی: له عنهت و نه فرینی خودا له جووله که و گاوربئی، که گوپی پیغه مبه ره کانی خوایان کردوو به مزگه وت. پیغه مبه ره (دروودی خوای لهسربین) به مه هره شهی لهم کرداره ناپه سهنده یان ده کرد نه بادا موسولمانیش چاو له وان بکه و گوپی پیغه مبه ره (دروودی خوای لهسربین) بکه ن به مزگه وت و نویژو په رستشی تیا بکه و به ره به ره له پاش روژگاریکی دریژ گوپه که خوشی بیه رستن! (ش).

۷۳۷- عَنْ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِخَمْسٍ وَهُوَ يَقُولُ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَلْيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَلْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

له جوندوبه وه (خوای فی رازی بن) گوئی: به پینج شه و به ره له مردنی پیغه مبه ره (دروودی خوای لهسربین) فی یم ژنه وت ده یفه رموو: من له لای خودا پا کانه بو خوم ده که له وهی که یه کی له ئیوه بگرم به دوست (خه لیل)ی خوم، چونکه من خودای گه وه کردوومی به دوستی خوای، هه وه ک چون ئیبراهیمی کردوو به دوستی خوای، به لام نه گهر له ئومه تم یه کی کم بگرتایه به دوست بو خوم، نه بو به کرم هه لده بژاردو ده مکرد به دوستی خوم. ناگادار بن که نه ته وه کانی پیش ئیوه گوپی پیغه مبه ره ان و پیاوچا کانی خوایان ده کرد به مزگه وت، ناگادار بن که ئیوه شتی وا نه که ن، نه وا من نه مه له ئیوه یاساخ ده که م (م/ن).

۷۳۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْحَمَامَ وَالْمَقْبَرَةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۴).

ئەبو سەعید (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرمووی: گەرماو (هەمام) و گوێرستانی ئی دەرچئی سەر رووی زەوی هەمووی وەك مزگەوت نوێژگایە (د/ت/حا:ص).

۷۳۹- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الصَّلَاةِ فِي مَبَارِكِ الْإِبِلِ فَقَالَ: لَا تُصَلُّوا فِيهَا فَإِنَّهَا مِنَ الشَّيَاطِينِ وَسُئِلَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ فَقَالَ: صَلُّوا فِيهَا فَإِنَّهَا بَرَكَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: صَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ وَلَا تُصَلُّوا فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ^(۵).

بەراء (خوای ئی رازی بێ) گوتی: لە پیغەمبەریان پرسی (دروودی خوای لەسەری) بۆ نوێژکردن لە مۆلگە و شتردا فەرمووی نوێژی ئی مەكەن چونکە و شتر لە بنەپەتا لە رەگەزی شەیاطینن وە لیشیان پرسی بۆ نوێژکردن لە پەچە رانا فەرمووی: نوێژی ئی بکەن چونکە مەرو بزن پیت و بەرەکەتن (د/ت-س/ص) گفته‌ی تیرمیذی (رەحمتی خودای لێن) ئاوايه: لە پەچە رانا نوێژی تیا بکەن، بەلام لە مۆلگە و شتری سەرنائا نوێژمەكەن.

۷۴۰- وَلِلشَّيْخَيْنِ وَالتِّرْمِذِيِّ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ قَبْلَ أَنْ يُبْنِيَ الْمَسْجِدَ^(۶).

ئەنەس (خوای ئی رازی بێ) گوتی: لەپیش دروستکردنی مزگەوتەكە‌ی پیغەمبەردا (دروودی خوای لەسەری) پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) لە پەچە رانیشا جاروبار نوێژی دەکرد. (ش/ت).

(۴) حدیث صحیح عمە الحاکم.

(۵) بسند صحیح شرحه.

(۶) بخاری. وضوء: ۲۳۴، ۴۲۸، ۴۲۹، ۸۶۸، ۲۱۰۶، ۲۷۷۱، ۲۷۷۴، ۲۷۷۹، ۲۹۲۲. مسلم. مساجد: ۱۱۷۴.

۷۴۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى أَنْ يُصَلَّى فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ فِي الْمَرْبَلَةِ وَالْمَجْزَرَةِ وَالْمَقْبَرَةِ وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ وَفِي الْحَمَّامِ وَفِي مَعَاطِنِ الْإِبِلِ وَفَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۷).

نیبنو عومەر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درودی خوی لهسربین) نه‌هی کردوو له نویژکردن له‌م جهوت شوینه‌دا: له سه‌لوینک و قه‌سابخانه و گوپرستان و سه‌ره‌پی و گهرماوو مولگهی سه‌ر سه‌رچاوه‌ی ئاو خواردنه‌وه‌ی و شترو سه‌ر سه‌ربانی که‌عبه (ت-سند ضعیف).

۷۴۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي حَبِيبِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أُصَلِّيَ فِي الْمَقْبَرَةِ وَنَهَانِي أَنْ أُصَلِّيَ فِي أَرْضِ بَابِلَ فَإِنَّهَا مَلْعُونَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبُخَارِيُّ وَلَفْظُهُ: كَرِهَ عَلِيٌّ الصَّلَاةَ بِخَسْفِ بَابِلَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۸).

عه‌لی (خوی فی رازی بن) گوئی: خو‌شه‌ویسته‌که‌م جه‌زده‌تی پیغهمبر (درودی خوی لهسربین) پی‌ی گو‌تووم که له گوپرستان نویژ نه‌که‌م، هه‌ر وه‌ها له‌خاکی بابلیشدا نویژ نه‌که‌م چونکه ئه‌و خاکه نه‌فرین فی کراوه (د-سند ضعیف) بوخاریش (خوی فی رازی بن) ئیشاره‌ی بو‌ئهم فهرمووده‌یه کردوو ده‌ئی: عه‌لی نویژکردنی له شوینی خاکه‌پو‌چوو‌ه‌که‌ی بابلدا پی ناخوش بوو.

باسی نو‌هه‌م: باسی نویژ به‌کومه‌لی (نویژی جه‌ماعه‌ت) نه‌م باسه‌ پینج به‌ش و پاشه‌کییه‌که

۱۲۲) به‌شی یه‌که‌م: باسی خیر و گه‌وره‌یی نویژی جه‌ماعه‌ت:

الباب التاسع: في الجماعة. (وفيه خمسة فصول وخاتمة):

الفصل الأول: في فضل الجماعة

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَعَكَ -

.{۱۰۲/۴}

(۷) بسند ضعیف (شرحه).

(۸) هذا التعليق ذكره البخاري في بدلية الباب/ ۵۲ من كتاب الصلاة.

واته: خودای مهن ده‌فهرموی: هه‌رکاتئ خوت له‌ناویانا بووی ویستت نویژ بکه‌ی بویان، با ده‌سته یه‌کیان له‌گه‌ل خوتا نویژ بکه‌ن.

۷۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعَّفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ ضِعْفًا ، وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ ، وَحُطُّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ ، فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ . وَلَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا لَمْ يَحْدُثْ: مَا انْتَهَرَ الصَّلَاةَ . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای نازنی بی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: نویژی پیاو به‌کۆمه‌لی بیست و پینج جار پاداش و خیری زۆرت‌ره له‌نویژی ماله‌وه‌و بازاری (که به‌ته‌نیا ده‌یکا) ئه‌وه‌ش له‌به‌ر ئه‌مه‌یه‌ چونکه هه‌رکاتئ که ده‌سنویژیکی جوان بگری و ده‌رچی و بچی بو مزگه‌وت و له‌و چوونه‌ی ته‌نیا مه‌به‌ستی نویژ بی ئه‌م به‌هره‌ گه‌وره‌یه‌ی بو‌هه‌یه: هه‌ر هه‌نگاوئ ده‌نی پله‌یی پی به‌رز ده‌بیته‌وه‌و گونا‌هیکی پی هه‌ل ده‌وه‌ری لی، نویژ‌که‌ریش که ده‌ستی کرد به‌ نویژ ئیتر فریشته‌کان هه‌ر دووعاو نزای خیری بو‌ ده‌که‌ن و رحمه‌تی لی ده‌که‌ن هه‌تا له‌و شوینه‌دابی که نویژی تیا ده‌کا، ده‌سنویژه‌که‌ی ده‌شکی، فریشته‌کان خوش خوش ده‌لین: خودایه! رحمه‌ت برێژه به‌سه‌ریا، خودایه! میهری له‌گه‌ل بنوینه، وه‌ ئیوه‌ هه‌تا چاوه‌نواپی نویژ بکه‌ن به‌ ئیعتیبار وان له‌ناو نویژداو پاداشی نویژ‌کردنتان بو حلیبه (ش/د/ت/ن).

۷۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَلْدِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

(۱) بخاری. أذان: ۶۴۸، ۶۴۹. مسلم. مساجد: ۱۵۰۴، ۱۴۷۲ - ۱۴۷۸. نسائی. إمامة: ۸۳۱.

(۲) بخاری. أذان: ۶۴۵. مسلم. مساجد: ۱۴۷۵. نسائی. إمامة: ۸۳۱.

ثیبنو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) دہفہرموی: نویژ جہماعہت بہ بیست و حوت پلہ گہورہترہ لہ نویژ کہسی کہ ہر بہ تہنہا خوی بن! (ش/ت/ن).

۷۴۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَبْعَدُهُمْ فَأَبْعَدُهُمْ مَمْشَى، وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّي ثُمَّ يَنَامُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۳).

لہ ثہبو موساوہ (خوی فی رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ دہفہرموی (درویدی خوی لہسربین): مہردوم کاتی دہرون بو نویژ ہتا ریگہکیان دوور تربی خیرو پاداشیان گہورہ ترہ، ثہو کہسہشی کہ چاوہروانی نویژ دہکا ہتا بہ جہماعہت بیکا لہگہل پیشنویژدا ثہوہ پاداشی گہل گہورہترہ لہو کہسہی کہ نویژہکہی دہکا دہخہوی (ش/د).

۷۴۶- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

عوسمان (خوی فی رازی بن) گوئی: حہزہت (درویدی خوی لہسربین) دہفہرموی: ہہر کہسی نویژ خہوتنان بہ کومہلی بکا ثہوہ وہکوو تانیوہشہو شہو نویژ بکا وایہ، ثہگہر ثہو کہسہ نیژ بہیانیشی بہ جہماعہت بکا ثہوہ وہکوو ثہوہ وایہ کہ ثہو شہوہ ہتا بہیانی ہہر شہو نویژ بکا (م/د/ت).

{ولفظ أبي داود والترمذي: مَنْ شَهِدَ الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ قِيَامُ نِصْفِ لَيْلَةٍ، وَمَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ وَالْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ، كَانَ كَقِيَامِ لَيْلَةٍ}.

گفتہی ثہبو داوودو تیرمیذی ثاویہ: ثہوہی نویژ خہوتنان بہ کومہلی بکا پاداشی شہونویژ نیو شہوی بو ہیہ، وہ ثہوہی نویژ

(۳) بخاری. آذان: ۶۵۱. مسلم. مساجد: ۱۵۱۱.

(۴) مسلم. مساجد: ۱۴۸۹. أبو داود. صلاة: ۵۵۵ ترمذی. صلاة: ۲۲۱.

خه و تنان و به یانی به کومه لی بکا نه وه پاداشی شه و نویژی شه ویکی ته وای بو هه یه .

۷۴۷- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ صَلَاةَ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ، وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ وَمَا كَثُرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَأَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خَزِيمَةَ^(۵).

نوبه ییه ی کوپی که عب (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) فهرمووی: نویژی دوو پیاو به کومه لی خیری زور تره له نویژی یه ک پیاو که به تنها خوای بن، نویژی سی پیاو به جهماعهت خیری زور تره له نویژی دوو پیاو به جهماعهت، ئیتر هه روا بهم پییه نویژی جهماعهت هه تا زور تربی خوشه ویستتره له لای خودای گه وره و سهروه ر (د/ت/ن/ئه حمه د: ئیبینو خوزه یمه: ص).

۷۴۸- (ب - ۱ ز - ۴۴ ژماره: ۳۳۷). وروایه هنا: عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: احْتَبَسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ غَدَاةٍ عَنِ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَاءَى عَيْنَ الشَّمْسِ فَخَرَجَ سَرِيعًا فَثَوَّبَ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصَوْتِهِ قَالَ: لَنَا: عَلَى مَصَافِكُمْ كَمَا أَنْتُمْ ثُمَّ انْفَتَلَ إِلَيْنَا ثُمَّ وَقَالَ: أَمَا إِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمْ الْغَدَاةَ إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ وَصَلَّيْتُ مَا قُدِّرَ لِي فَتَنَعَسْتُ فِي صَلَاتِي حَتَّى اسْتَشَقَلْتُ، فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَبِّ. قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: لَا أَدْرِي. (قَالَ: هَا تَلَكَ) قَالَ: فَرَأَيْتُهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ تَدْيِي فَتَجَلَّى لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَبِّ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: فِي الْكُفَّارَاتِ. قَالَ: مَا هُنَّ؟ قُلْتُ: مَشْيُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْحَسَنَاتِ وَالْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَوَاتِ وَإِسْبَاغُ الْوُضْوءِ حِينَ الْكِرِيهَاتِ. قَالَ: فِيمَ قُلْتُ إِطْعَامُ

(۵) صحیح عنه ابن خزیمه.

الطَّعَامِ وَلَيْنُ الْكَلَامِ وَالصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامَ. قَالَ: سَلْ. قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتَ
فِتْنَةَ قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى
حُبِّكَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّهَا حَقٌّ فَادْرُسُوهَا ثُمَّ تَعَلَّمُوهَا. رَوَاهُ
الترمذی^(۶).

موعاذی کوری جه بهل (خوای ن رازی بن) گوئی: روژی پیغه مبهل (درویدی خوای
له سهرین) درهنگ هات بو لامان بو نویژی به یانی، تهنانهت نه وهنده درهنگ هات
خه ریکبوو خوړ خوای ببینین، له پاشا به په له هات و قامه تی نویژکراو نویژی
به گورجی بو کر دین، جا که سلأوی دایه وه به دهنگی خوای بانگی کر دین
پیی فهرمووین: که س له جیگه ی خوای نه جوولئ ئینجا روی تی کر دین و
فهرمووی: با پیټان بلیم که بوچی ئه م به یانیه درهنگ هاتم بو ناوتان: ئه م
شه و هه لسام ده سنویرم گرت و نه وهنده ی که خودا له چاره ی نویسیووم
نویژم کرد، تا به دم نویژکردنه وه خه و بر دمی وه، تهنانهت له شم قورس بوو،
جا کاتیکم زانی که واپه روه ردگاری گه وره له جوان ترین شیوه دا هاتوته
خه و م، فهرمووی پییم: ئه ی موحه ممه دا! گوتم: بفهرموو ئه ی په روه ردگارم!
فهرمووی: نه نجوومه نی بالا له سهرچی مشتومرو دمه قالیانه؟ گوتم: نازانم،
حه زره ت (درویدی خوای له سهرین) سی جار ئه م پرسیارو وه لامه ی گوته وه، ئینجا
فهرمووی: جا چاوم لی بوو خودا دهستی دانا له سهر ناوشانم، ئیتر فیټکای
سهر په نجه کانی گه یشت به ناو هه ناوم و دلم پر بوو له زانست و هه موو شتیکم
بو روون بووه وه و شت نه ما که نه یزانم جا خودا فهرمووی وه: ئه ی
موحه ممه دا! گوتم: بفهرموو ئه ی بینایی چاوان! فهرمووی وه: نه نجوومه نی بالا
له سهرچی مشتومرو دمه قالیانه؟ گوتم: له سهر نووسین و تو مارکردنی ئه و
کرده وه باشانه مقومویانه که ده بن به مایه ی گه یشتن به پایه به رزه کانی
به هه شت، یا ده بن به هو ی سرینه وه ی گونا هو تاوان، فهرمووی: جا ئه وانه

(۶) فی التفید بسند صحیح (شرحه).

چی و چین؟ گوتم: تیگوشان و ههنگاونانه بو ریئی خیرو چاکه، وه دانیشتنه له مزگهوت له پاش کردنی نویژهکان، وه دهنویژگرتنی تیرو تهسه له له کاتی خووشی و ناخووشیدا، فهرموویه وه: له سهه چی تریش؟ عهرزم کرد: له بارهی نانبدیهی و قسه نه رمی و گفتارشیرینی و شه ونویژکردن له و کاتانه دا که خه لک وان له خه وی شیریندا، فهرمووی: داوا بکه: بلی:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةً قَوْمٍ فَتَوَقَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى حُبِّكَ}.

ئه‌ی خودایه! داوات لی ده‌که‌م که یاریده‌م بده‌ی له سهه کردنی کاری خیرو نه کردنی کاری خراپ، وه له سهه خو‌شه‌ویستی هه‌ژاران و بی نه‌ویان، وه داوات لی ده‌که‌م که تاوانمبپوشیت و ره‌حمم پی بکه‌یت، هه‌ر کاتی ویستیشته که هوزی تووشی فیتنه و ناشووب و بشیوی بکه‌ی به‌ر له‌وه‌ی که من تووشی نه‌و فیتنه‌یه بکه‌ی گیانم بکی‌شه و بمبه‌ره‌وه بو لای خوت! خودایه! داوا‌ی خو‌شه‌ویستی خوتت لی ده‌که‌م وه خو‌شه‌ویستی نه‌و که‌سه‌ش که تو‌ی خو‌ش ده‌وی، وه خو‌شه‌ویستی نه‌و کاره‌ش که ده‌بی به‌ه‌وی خو‌شه‌ویستی تو، پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وی له‌سه‌ربن) فهرمووی: ئه‌م خه‌ون و فهرمایشته و وشانه راست و دروستن هه‌م له‌به‌ریان بکه‌ن و ره‌ویان بکه‌ن و هه‌م دوعا و نزیان پی بکه‌ن و هه‌م فی‌ری خه‌لکی تریان بکه‌ن (ت-س/ص).

(۱۲۲) به‌شی دووه: له‌م باسه‌ هوکمی نویژی جه‌ماعه‌ته:

الفصل الثاني: في حكم الجماعة

٧٤٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدْ نَاسًا فِي بَعْضِ الصَّلَوَاتِ فَقَالَ: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِالنَّاسِ ثُمَّ أَخَالَفَ إِلَى رَجُلٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنْهَا فَأَمُرَ بِهِمْ فَيَحْرَقُونَ عَلَيْهِمْ بِحُزْمِ الْحَطَبِ يُبَوِّتُهُمْ وَلَوْ عَلِمَ أَحَدُهُمْ أَنَّهُ يَجِدُ عَظْمًا سَمِينًا لَشَهِدَهَا يَغْنَى صَلَاةَ الْعِشَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ:

إِنَّ أَثْقَلَ صَلَاةٍ عَلَى الْمُتَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَّ بِالصَّلَاةِ فَتَقَامَ ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ يَبُوتَهُمْ بِالنَّارِ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازادی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەری) تەماشای کرد کەوا چەن کەسێ لەچەن نویژیکا بو ماوەیەکە دیار نین، جا حەزەرەت (درویدی خوای لەسەری) بە تووڕەیی فەرمووی: بەو کەسە کە گیانی منی بە دەسە نیازم ھەبوو کە بە پیاوێ بلیم لە جیاتی خۆم بەرنویژییە کە بو خەڵکە کە بکا وەخۆشم بپۆم بو سەر ئەو پیاوانە کە لە نویژی جەماعەت دوادەکەون، وە فەرمان بدەم کە بەباوشەدارمالەکانیان بە سەردا بسووتین، ئەوانە ئەگەر یەکی گرتکیکی چەوریان لە مزگەوت شک ببردایە دەھاتن بو واتە: دەھاتن بو نویژی خەوتنان (بو مزگەوت ھەتا بەبیانوی نویژە کە وە گرتکە کە بخۆن!) (ش/د/ت/ن) لە گیرانەوہیەکا: قورستین نویژ لەسەر شانی ناپاکان نویژی خەوتنان و نویژی بەیانییە خۆزگە دەیانزانی کە ئەم دوو نویژە چی خێرو خۆشییەکیان تیا ھەیە، ئەو حەلە ئەگەر بە گاگۆڵکەش بووایە دەھاتن بویان، بەراستی خەریکبووم کە فەرمان بدەم قامەتی نویژی بکری وە بە پیاوێ بلیم کە بەرنویژییە کە بکا وە خۆشم چەند پیاوێ بە باوشەداروہ لەگەڵ خۆم ببەم و بپۆم بو گیانی ئەو پیاوانە کە نایەن بو نویژی جەماعەت، وە مالەکانیان بە ئاگر بسووتینم بەسەریاندا.

۷۵- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذُّلْبُ الْقَاصِيَةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاحْمَدُ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۲).

(۱) بخاری، اذان: ۶۴۴، ۶۵۷، ۷۲۲۴، مسلم، مساجد: ۱۴۷۹ - ۱۴۸۲، أبو داود، صلاة: ۵۴۹، ترمذی،

صلاة: ۲۱۷.

(۲) صحیح عنه الحاکم.

ئەبو دەرداء (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربە) فەرمووی: هەرکاتێ سئ موسوڵمان یا پتر لەسئ موسوڵمان لە شوینیکا یەکیان گرت، خوا گوندنیش بن، خوا کۆچەری، وە نویژی جەماعەت نەکن، ئەو بێگومان کەشەیتان زال بوو بەسەریاناو فریوی داو، دەی ئەی پیاوی موسوڵمان! حازری جەماعەت بەو هەمیشە لەگەڵ کۆمەڵ بەو، لە گەڵ جئ مەینە چونکە گورگ ئەو مەپە دەخوات کە لە گەڵە بێ دەبئ! (د/ن/ئەحمەد/حاکم:ص).

۷۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ أَفَأَصَلِّي فِي بَيْتِي فَرَخَّصَ لَهُ فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ فَقَالَ: هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَجِبْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیاویکی کویر هاتە خزمەتی حەزەرە (دروودی خوای لەسەربە) عەززی کرد: ئەی پیغەمبەر! چاوساقم نیە دەستم رابکێشی بۆ مزگەوت ئایا دەبئ کە لە ماله‌و نوێژەکانم بکەم؟ پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربە) لە پێشەوێ ریگیدا کە لە ماله‌و نوێژەکە ی بکا بەلام لە پاشا کە پیاوێ بەرەو مال گەرایەو پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربە) بانگی کردەو پئی فەرموو: کە بانگ دەدرئ بۆ نویژ گویت لییه‌تی یانا؟ گوتی: بەلئ گویم لییه‌تی، فەرمووی (دروودی خوای لەسەربە): دەوهره به دهنگی بانگه‌کهوه! (م/د/ن).

۱۲۴) بەهانه‌ی ره‌وای نه‌چوون بۆ نویژی جەماعەت : (أعذار الجماعة)

۷۵۲- عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَدَّنَ بِالصَّلَاةِ فِي لَيْلَةِ ذَاتِ بَرْدٍ وَرِيحٍ ثُمَّ قَالَ: أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَأْمُرُ الْمُؤَدَّنَ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ ذَاتِ بَرْدٍ وَمَطَرٍ يَقُولُ: أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۱).

(۲) مسلم. مساجد: ۱۴۸۴. نسائي. إمامه: ۸۴۹.

(۱) بخاري. أذان: ۶۶۶. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۵۹۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۶۲. نسائي. أذان: ۶۵۲.

نافیع (خودای ئی رازی بن) گوتی: شهوئی سهرماو سوئه‌بوو، ئیبنو عومه‌ر (خوایان ئی رازی بن) بانگیدا بو نویژ، به‌لام له‌باتی حی علی الصلاة که به‌مه‌عنا (خیرا وهرن بو نویژ)ه. گوتی: الا صلوا فی الرحال: ئاگاداربن مه‌یه‌ن بو جه‌ماعه‌ت له‌به‌ر ئه‌م سهرماو سوئه‌یه به‌لکوو ههر له‌مال و شوینی خۆتان نویژ بکه‌ن. له‌ پاشا گوتی: جاران ئه‌گهر شهوئی سهرماو باران بووایه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سه‌ربن) به‌ بانگده‌ره‌که‌ی ده‌فه‌رموو که بلی: (الا صلوا فی الرحال): ئاگاداربن مه‌یه‌ن بو جه‌ماعه‌ت به‌لکوو ههر له‌مال و شوینی خۆتان نویژ بکه‌ن.

۷۵۳- وَقَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ عِتْبَانُ بْنُ مَالِكٍ يَوْمٌ قَوْمَهُ وَهُوَ أَعْمَى، فَقَالَ: لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّهَا تَكُونُ الظُّلْمَةُ وَالسَّيْلُ وَأَنَا رَجُلٌ ضَرِيرُ الْبَصَرِ، فَصَلَّى يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًى، فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ، فَأَشَارَ إِلَى مَكَانٍ مِنَ الْبَيْتِ، فَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

مه‌حموودی کوپی ره‌بیع (خوای ئی رازی بن) گوتی: عیتبانی کوپی مالیک پیاوئیکی کویربوو، به‌رنویژیی بو هۆزه‌که‌ی خوی ده‌کرد، رۆژی گوتی به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سه‌ربن): گه‌ ئی جار ری ده‌که‌وی ده‌بی به‌ تاریکستان و باران، منیش پیاوئیکی کویرم و ناتوانم به‌و باران و تاریکه‌ شه‌وه‌ برۆم بو مزگه‌وت که وابوو ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ته‌شریف بیئه‌ له‌ ماله‌که‌ما له‌ شوینیکا نویژی بکه‌، تا ئه‌و شوین نویژی تو بکه‌م به‌ نویژگای خۆم، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوی له‌سه‌ربن) هات بۆلای و فه‌رمووی: له‌کویدا هه‌ز ده‌که‌ی نویژی ئی بکه‌م؟ ئه‌ویش جیگه‌یه‌کی له‌ ماله‌که‌یدا نیشاندای، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوی له‌سه‌ربن) نویژی تیاکرد (ش).

(۲) بخاری. صلاة: ۴۲۴، ۴۲۵. مسلم. ایمان: ۱۴۸، ۱۴۹۴.

۷۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِيَ فَلَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ أَتْبَاعِهِ عُذْرٌ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ الصَّلَاةُ الَّتِي صَلَّى، قَالُوا: وَمَا الْعُذْرُ؟ قَالَ: خَوْفٌ أَوْ مَرَضٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ (۳).

ٹیبنو عہ عباس (خوایان ن رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہ سہرین) دہ فرموی: ہر کہ سنی گوئی لہ بانگ بن وہ بہ بنی بہ ہانہ یہ کی رہوا بہ نارہ زو نہ چن بوجہ ماعت ئہو نوپژہی بہ تہنیا دہیکا خودا لیی قہ بوول ناکا، گوئیان: بہ ہانہی رہوا وک چن؟ فہرموی: وک ترس یا وک نہ خوشی (د/ٹیبنو ماجہ: سند ضعیف).

(۱۲۵) دہشی نوپژ کہر بہ شینہی برہا بوجہ نوپژو ہلہ شہی و پلہ پل نہ کات:
ينبغي المشي الى الصلاة بسكينة

۷۵۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ سَمِعَ جَلْبَةَ رَجُلٍ فَلَمَّا صَلَّى قَالَ: مَا سَأَلَكُمْ؟ قَالُوا: اسْتَعْجَلْنَا إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ: فَلَا تَفْعَلُوا، إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا. رَوَاهُ الثَّالِثَةُ وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَاْمَشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا، فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا. وَفِي أُخْرَى: إِذَا ثَوَّبَ بِالصَّلَاةِ فَلَا يَسْعَ لَهَا أَحَدُكُمْ وَلَكِنْ لِيَمْسِ وَعَلَيْهِ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ، صَلَّ مَا أَذْرَكْتَ وَأَقْضِ مَا سَبَقَكَ (۱).

ئہو قہ تادہ (خوای ن رازی بن) گوئی: روژن پیغہمبہر (درویدی خوی لہ سہرین) بہر نوپژئی بوجہ دہر دین لہ وکاتہدا گوئی ن بوو کہوا چہن پیاوی کردوویانہ بہ گالہ گال و غلہ غلہ و غلہ زرمہ زرم، جا کہ نوپژہکی تہواو کرد فہرموی: ئہوہ چیتان بوو بوجہ واتان دہ کرد؟ گوئیان: پلہی نوپژمان بوو کہ بگہین بہ جہ ماعت دا، فہرموی: وامہ کہن، بہ لکوو کہ دین بوجہ نوپژ لہ سہرہ خوو

(۲) بسند ضعیف (شرحہ).

(۱) بخاری. اذان: ۶۲۵. مسلم. مساجد: ۱۳۶۲.

هیدی و شینه‌یی بن، ئیتر چه‌نده فریای که‌وتن به جماعت بیکه‌ن، وه ئه‌ویشی پیا نه‌گه‌یشتن خۆتان به ته‌نها ته‌واوی بکه‌ن (ش/د) له گیرانه‌وه‌یه‌کا: (که گویتان له قامه‌ت بوو به‌شینه‌یی و به سه‌لاری بچن به‌لای نویژ‌ه‌وه‌و په‌له مه‌که‌ن، جا ئه‌وه‌ی به جه‌ماعه‌ت فریای که‌وتن بیکه‌ن و ئه‌ویشی پیا نه‌گه‌یشتن خۆتان ته‌واوی بکه‌ن) له گیرانه‌ویه‌کی تر‌دا: کاتی قامه‌تی نویژ ده‌کرئ هه‌پا مه‌که‌ن بۆی، به‌لام به شینه‌یی و سه‌لاری برۆن، هه‌رچی فریا که‌وتن به جه‌ماعه‌ت بیکه‌ن و ئه‌وه‌یشتی پیا نه‌گه‌یشتن خۆتان بیکه‌نه‌وه!

۷۵۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أُقِمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَزَادَ: حَتَّى تَرَوْنِي خَرَجْتُ^(۲).

دیسان ئه‌و (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموئ: کاتی قامه‌تی نویژ ده‌کرئ هه‌لمه‌سن تا من ده‌بینن (ش/ت) تیرمیذی ئه‌مه‌شی ئی پتر کردووه: تا من ده‌بینن که‌وا دیم.

۱۲۶) به‌شی سییه‌م: پێشنویژ ده‌بی چۆن بی، به‌هه‌ره‌مه‌ندان و پیاوچاکان شایانترن به‌کردنی به‌رنویژی:

الفصل الثالث: في صفة الامام، أهل الفضل أحق بالامامة

۷۵۷- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَصَاحِبٌ لِي فَلَمَّا أَرَدْنَا الْإِقْفَالَ مِنْ عِنْدِهِ قَالَ: لَنَا: إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَأَذِّنَا ثُمَّ أَقِيمَا وَلْيُؤْمِكُمَا أَكْبَرُكُمَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

مالیکی کوپی حووه‌یریت (خوای ئی رازی بئ) گوئی: من و هاوپییه‌کم چووین بۆ خزمه‌تی هه‌زه‌ت (درویدی خوای له‌سه‌رین) که ویستمان له خزمه‌تی بگه‌رپینه‌وه،

(۲) بخاری. أذان: ۶۳۷، ۶۳۸، ۹۰۹. مسلم. مساجد: ۱۳۶۴.

(۱) بخاری. أذان: ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۵۸، ۶۸۵، ۸۱۹، ۲۸۴۸، ۶۰۰۸، ۷۲۴۶، مسلم. مساجد: ۱۵۳۳. أبو داود. صلاة: ۵۸۹.

پیئی فهرمووین: کاتی که نویژ دهبی بانگ بدن له پاشا قامهت بکهن، وه کیٲتان گه وره تربوو با ئه و بهرنویژیتان بو بکا (ش/د).

۷۵۸- وَلَا بِي دَاوُدَ: لِيُؤَدِّنْ لَكُمْ خِيَارَكُمْ وَلِيُؤَمِّكُمْ قُرْأُوكُمْ^(۲).

حه زرهت (دروودی خودای له سهرین) ده فهرموئی: (با ههره باشه کانتان بانگتاتان بو بدن، وه ئه وانه ییشیان پیٲشنویژیتان بو بکهن، که زور به جوانی قورئان ده خوینن).

۷۵۹- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمُ الْقَوْمِ أَقْرَوْهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً فَإِنْ كَانُوا فِي الْهَجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سِنًا وَلَا يَوْمَنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۳).

ئه بو مه سعوود (خوای لآ رازی بن) گوئی: پیٲغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) ده فهرموئی: کئ قورئانی پتر له بهربوو ئه وه پیٲشنویژیی بو گهل بکا، جا ئه گهر وهك يهك قورئانیان له بهربوو با کامه یان با شتر شاره زای سووننه تی پیٲغه مبهه بوو ئه وه یان بهرنویژییان بو بکا، جا ئه گهر له مه یشا وهك يهك بوون باکیه یان له پیٲشتردا کوچی کردبوو له ولاتی کوفره وه بو ولاتی ئیسلام ئه وه یان بهر نویژییان بو بکا، جا ئه گهر له وه یشا چوون يهك بوون با کامه یان به ته مه نتربوو ئه وه یان، وه هه موو که سی له قه لمړه وی خو یا، ده بی خو ی بهرنویژیی بو کو مه له که ی بکا و نابی که سی تر بهرنویژییان بو بکا، مه گهر له سهر ره زای ئه و، له ماله وهش له سهر جیگه و ته ختی تایبه تی یه کتریی دامه نیشن مه گهر بهرزه مهنیدی خاوه نه که ی (م/د/ت/ن).

(۲) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۳) تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (الحديث ۷۶۴).

۷۶۰- عَنْ أَبِي عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ يَأْتِينَا فِي مُصَلَّاتِنَا يَتَحَدَّثُ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ يَوْمًا فَقُلْنَا لَهُ: تَقَدَّمْ. فَقَالَ: لِيَتَقَدَّمَ بَعْضُكُمْ حَتَّى أَحَدْتُكُمْ لِمَ لَا أَتَقَدَّمُ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ زَارَ قَوْمًا فَلَا يُؤْمَهُمْ وَلِيُؤْمَهُمْ رَجُلٌ مِنْهُمْ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (٤).

ئەبو عەطییە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: جاران مالیکی کوپی حورەیریث دەهات بۆ لامان بۆ نویژگاگەمان، لەوێ فەرموودە ی دەخویندەوێ بۆمان، روژی کە نویژ بوو پیمان گوت پیشکەوێ بەر نویژی یەکەمان بۆ بکە، گوتی: بایەکی لە خۆتان پیش بکەوێ و پشنویژی یەکە بکا، وە با پیشستان بلیم بۆ من پیش ناکەوم: لە پیغەمبەرەم بیست دەیفەرموو (دروودی خوای لەسەربێ): هەر کەسێ چوو بۆ سەردانی هۆژی با بەر نویژیان بۆ نەکا، با پیاوێ لە خۆیان بەر نویژیان بۆ بکا (د/ت/ن-س/ح).

۷۶۱- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا تُجَاوِزُ صَلَاتُهُمْ آذَانَهُمُ الْعَبْدُ الْآبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ وَامْرَأَةٌ بَاتَتْ وَرَؤُجُهَا عَلَيْهَا سَاحِطٌ وَإِمَامٌ قَوْمٌ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (٥).

ئەبو ئەوامە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: نویژی ئەم سێ کەسە لە گۆچکەیان رەت نابێ و بەرز نابێتەوێ بۆ لای پەرەدگاری نازار:

یەکەم: نویژی ئەو کۆیلە یەکی لە ئاگاکی هەڵهاتووێ تا دەگەریتەوێ ژیر رکێفی.

دووهم: نویژی ئەو ژنە ی کە مێردەکە ی لێ زویرۆ دێکیرە.

(٤) بسند حسن (شرحہ).

(٥) رواه الترمذي بسند حسن (شرحہ).

سیبہم: نویژی ئو بہرنویژ (نیمام) ہ کہ ہوزہ کہی حزیان لی نیہ (ت-س/ح-د) گفتہی ئبو داوود کہ لہ شہرحہ کہدا نہ قل کراوہ ئاواہ:

{ثَلَاثَةٌ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُمْ صَلَاةَ مَنْ تَقَدَّمَ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ وَرَجُلٌ أَتَى الصَّلَاةَ دُبَارًا بَعْدَ فَوَاتِ أَوْقَاتِهَا وَرَجُلٌ اعْتَبَدَ مُحَرَّرَةً}.

خودا نویژی ئم سئی کہسانہ گیرا ناکا: کہ سئی پییش کوئمہ لی بکہوئی کہ حزی لی نہ کہن، وہ کہ سئی سارد نویژی و لہ کاتی خو یا نویژ نہ کاو لہ وہ پاش بیکا، وہ کہ سئی یہ کیکی ئازاد بہ ناہق بکا بہ بہندہو کوئلہ.

۷۶۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ عَلَى كُتْبَانِ الْمَسْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْطِيهِمُ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ: رَجُلٌ يُنَادِي بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، وَرَجُلٌ يَوْمٌ قَوْمًا وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ وَعَبْدٌ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ^(۱).

ئیبنو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (دروودی خوی لہ سہری) دہ فہرموی: لہ روژی قیامہ تدا ئم سئی دہستہ یہ وان لہ سہر تہ پؤلکہ ی میسک و پیشینان و پاشینان خوژگیان پی دہ خوازن: ئو پیاوہی کہ ہموو روژی بانگ دہدا بو ہر پینج نویژہ کان، وہ ئو پیاوہی پییش نویژی بو کوئمہ لی کہ کاو کوئمہ لہ کہ لی رازین، وہ ئو بہندہ یہ کہ ہم مافی خوداو ہم مافی گہورہ ی خوی بہ جی دینی (ت/ئہ حمہد-س/ح).

(۱۲۷) نویژی سوو کہ لہ ی ریک و بیک بہ سہندہ: (التخفيف مع الإتيان)

۷۶۳- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا قَالَ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ مِمَّا يُطِيلُ بِنَا، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفِرِينَ، فَأَيُّكُمْ مَا صَلَّيْتُ

بِالنَّاسِ فَلْيَتَجَوَّزْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَّةِ، وَإِذَا صَلَّى لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەبو مەسعود (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیاوی گوتی: بەخودا ئەو پێغەمبەر خودا! من لەبەر فیسارە کەس لە نوێژی بەیانی دوا دەکەوم، چونکە ئەوەندە درێژدەکاتەوێ پێمان! ئەبو مەسعود گوتی: هەرگیز لە پەندان و ئامۆژگاری کردنا وەک ئەو رۆژە پێغەمبەرم ئاوا بە توورەیی نەبینیوه، ئینجا فەرمووی (دروودی خوای لەسەرب): هەندێ لە ئێوە مەردوم دەپەوێننەوێ بە نوێژی دوورو درێژ خەڵک لە مزگەوت و نوێژی جەماعەت دەتەکێننەوێ جا هەر کامیکتان پێشنوێژی هەر نوێژی دەکا بۆ ئەم خەڵکە با نوێژی کورتی پوختیان بۆ بکا، چونکە ئەوانە هەیانە لازەبوونە، هەیانە پیرە، هەیانە ئیش و کاری تری هەیە و پەلەیهتی بەلام ئەگەر یەکیکتان بە تەنیا بۆ خوێ نوێژی دەکرد ئەوێ چەنێ حەز دەکا ئەوەندە درێژیکاتەوێ (ش/د/ت/ن).

٧٦٤- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا صَلَّيْتُ وَرَاءَ إِمَامٍ قَطُّ أَخَفَّ صَلَاةً وَلَا أَتَمَّ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنْ كَانَ لَيَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَيُخَفِّفُ مَخَافَةَ أَنْ تُفْتَنَ أُمُّهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: إِنِّي لَأَقُومُ فِي الصَّلَاةِ أُرِيدُ أَنْ أَطَوِّلَ فِيهَا، فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي كَرَاهِيَةً أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمِّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئەنەس (خوای ئی رازی بن) گوتی: لە پشت هیچ بەرنوێژیکەوێ قەت نیوژم نەکردووێ کە وەک پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەرب) ئاوا نوێژی هەم سووکەلەو کورت و هەم پوخت و تەواوبێ، جاری وا دەبوو، لەناو نوێژاگریانی مندالی لە دوورەوێ بەر گوێ دەکەوت، لەبەر ئەوێ نوێژەکەوێ بەکورتی دەکرد، نەبادا دایکی ئەو مندالە سەری ئی بشیوی لەناو نوێژەکیدا کە لەپشتی

(۱) بخاری. علم: ۹۰، ۷۰۲، ۷۰۴، ۶۱۱۰، ۷۱۵۹. مسلم. صلاة: ۱۰۴۴.

(۲) بخاری. أذان: ۷۰۸، ۷۰۷، ۷۰۹، ۷۱۰. مسلم. صلاة: ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶.

پیغهمبه‌روه ده‌یکرد، له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: ری ده‌که‌وئی که ده‌ست ده‌کم به‌نویژ ده‌مه‌وئی دریژی بکه‌مه‌وه، به‌لام که ده‌نگی گریانی منائی ده‌بیستم ئیتر نویژیکی سووکه‌له‌ی پوخت ده‌که‌مو دریژی ناکه‌مه‌وه، مه‌بادا دایکی ئه‌و منداله سه‌خله‌ت بکه‌م (ش/د/ت/ن).

۷۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُصَلُّونَ لَكُمْ، فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ، وَإِنْ أَخْطَأُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئهبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: به‌رنویژ (ئیمام) ه‌کانتان به‌رنویژیتان بو ده‌که‌ن، جا ئه‌گه‌ر به‌باشی کردیان ئه‌وا پاداشی باشی بو ئیوه‌ش و بو ئه‌وانیشه، خو ئه‌گه‌ر به‌باشی نه‌یانکرد ئه‌وا پاداشی باشی بو ئیوه‌یه‌و گونا‌هه‌که‌ی بو ئه‌وانه! (ب/د).

۷۶۶- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَجِلُّ لِأَمْرِي أَنْ يَنْظُرَ فِي جَوْفِ بَيْتِ أَمْرِي حَتَّى يَسْتَأْذِنَ، فَإِنْ نَظَرَ فَقَدْ دَخَلَ، وَلَا يُؤْمُ قَوْمًا فَيُخْصُ نَفْسَهُ بِالذُّعَاءِ دُونَهُمْ، فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ، وَلَا يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ وَهُوَ حَقْنٌ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

شه‌وبان (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: بو‌که‌س ره‌وا نیه که ته‌ماشای ناو مائی که‌س بکا، مه‌گه‌ر خاوه‌ن مال ریگه‌ی بدا، خو ئه‌گه‌ر له‌خویه‌وه ته‌ماشای کرد ئه‌وه به‌مه‌عنا به‌بئ ئیزن پیدان چووه‌ته ماله‌وه، وه نابئ که‌سئ به‌رنویژی بو کو‌مه‌لی بکاو به‌تایبه‌تی هه‌ر بو‌خوئی بی‌پاریته‌وه گوئی به‌وان نه‌دا، خو ئه‌گه‌ر شتی وا بکا ئه‌وه گزی ناپاکی له‌کو‌مه‌له‌که‌ی ده‌کا، نابئ که‌سیش به‌ته‌نگه‌تاوی واته: به‌ده‌سنویژی گرانه‌وه - نویژبکا (ت/غد-س/ح).

(۳) بخاری. أذان: ۶۹۴.

(۴) بسند حسن (شرحه).

۱۲۸) بہرنویژی نہ مانہ دروستہ: بہندہو بہندہی نازادکراوو کوئرو منالی
فامیدہ: (إمامة العبد والمولى والأعمى والمرأة والصغير)

۷۶۷- كَانَتْ عَائِشَةُ يَوْمَهَا عَبْدُهَا ذُكْوَانٌ مِنَ الْمُصْحَفِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
والشافعي^(۱).

جاران عائیشہ ذہکوانی بہندہی خوی بہرنویژی بؤ دہکرد، لہکاتی
بہرنویژیہکہدا ذہکوان لہناو قورئاندا قورئانی ناو نویژہکہی دہخویند
(بوخاری/شافعی - رحمہتی خودایان لیبی).

۷۶۸- عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ الْأَوَّلُونَ
الْعُصْبَةَ مَوْضِعَ بَقْبَاءٍ قَبْلَ مَقْدَمِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَوْمُهُمْ سَالِمٌ مَوْلَى
أَبِي حُدَيْفَةَ، وَكَانَ أَكْثَرُهُمْ قُرَأْنَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئیبینو عومہر (خوای فی رازی بن) گوتی: لہپیش تہشریف ہیئانی حہزہت
(درویدی خوای لہسربین) بؤ مہدینہ، کوچکہرہ پییشینہکان کہ ہاتن بؤ عہصبہ، کہ
شوینہیکہ لہ قوباء، لہوی سالم پییشنوویژی بؤ دہکردن، ئەوکاتہ سالم لہ
ہہموویان پتر قورئانی لہبہربوو، سالم بہندہی نازاد کراوی ئەبوو حوذہیفہ
بوو (ت/د).

۷۶۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَخْلَفَ ابْنَ أُمِّ
مَكْتُومٍ يَوْمَ النَّاسِ وَهُوَ أَعْمَى. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَابْنُ حَبَانَ^(۳).

ئہنہس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) (چوو بؤ
غہزاو) ئیبینو ئوممی مہکتوومی کرد بہجئ نیشنی خوی لہسہر شاری
مہدینہ ہہتا خوی لہو غہزایہ گہرایہوہ، ئیبینو ئوممی مہکتووم پیاوئیکی

(۱) رواہ البخاری: فی بدایۃ الباب/ ۵۴ من کتاب الأذان تعلیقاً.

(۲) بخاری. أذان ۶۹۲، ۷۱۷۵.

(۳) بسند حسن (شرحہ).

کویربوو، وه لهو ماوهیهدا هه ر ئه و بهرنوژیژی بۆ خه لک ده کرد
(د/ئه حمه د/ئیبنو حه ببان-س/ح).

۷۷۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَلَّادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَزُورُ أُمَّ وَرَقَةَ فِي بَيْتِهَا فَاسْتَأْذَنَتْهُ فِي مُؤَدَّنٍ، فَجَعَلَ لَهَا مُؤَدَّنًا، يُؤَدِّنُ لَهَا وَأَمَرَهَا أَنْ تَوْمَّ أَهْلَ دَارِهَا. قَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَدَّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ وَابْنُ خَزِيمَةَ وَصَحَّحَهُ (٤).

عه بدورره حمانی کوپی خه لاد (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ربین) گه ئی جار ده چوو بۆ دیده نی ئوم وه ره قه بۆ ماله وه، ئوم وه ره قه داوای له پیغه مبهه کرد که بانگده ریکی بۆ دابنی، ئه ویش بانگده ریکی بۆ دانا، وه فه رمانیشی پیکرد که ئوم وه ره قه خوای پيشنوژیژی بکا بۆ دانیشتوانی خانوو ه که ی، عه بدورره حمان ده یگوت: من خوُم ئه و بانگده ره م دیبوو پیره میردیکی ئیختیار بوو (د/حاکم) ئیبنو خوزه یمه: ئیبنو خوزه یمه ئه م هه دیته ی به سه حیح داناوه).

۷۷۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُمْ وَقَفُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَنْصَرِفُوا قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ يُؤْمِنُ؟ قَالَ: أَكْثَرُكُمْ جَمْعًا لِلْقُرْآنِ، أَوْ أَخَذًا لِلْقُرْآنِ، فَكُنْتُ أَكْثَرَهُمْ جَمْعًا لِلْقُرْآنِ، فَقَدَّمُونِي وَأَنَا غُلَامٌ وَعَلَى شِمْلَةٍ لِي فَمَا شَهِدْتُ مَجْمَعًا مِنْ جَرَمٍ إِلَّا كُنْتُ إِمَامَهُمْ، وَكُنْتُ أَصْلَى عَلَى جَنَائِزِهِمْ إِلَى يَوْمِي هَذَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري والنسائي (٥).

عه مری کوپی سه له مه (خوای ئی رازی بن) گوئی: وه فدیکی به نی جه رمی چوون بۆلای پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ربین) کاتی ویستیان بگه رینه وه گوئیان: ئه ی پیغه مبهه ری خودا! کئی به رنوژیژیمان بۆ بکا؟ فه رمووی: ئه وه تان که له هه مووتان زۆرتر قورئانی له به ره یا فه رمووی: که له هه مووتان پتر قورئانی وه رگرتوو ه منیش هه رچه ند مناکاریش بووم به لام له وان پتر قورئانم

(٤) صحیح عند ابن خزیمة (مترجم).

(٥) بخاری.

له‌بهربوو، ئیتر له‌بهر ئه‌وه منیان کرد به پێشنویژی خویان ئه‌وکاته دیزداشه‌یه‌کی گول گولم له‌بهردا بوو، ئیتر له‌و ساکه‌وه حازری ههر کۆمه‌لیکی به‌نی جهرم بووبیتم خۆم به‌نویژیم بۆ کردوون، وه تا ئه‌مڕۆ نویژیشم له‌سه‌ر ته‌رمی مردوویمان کردوه (د/ب/ن).

۷۷۲- ولأبي داود والدار قطني: الصلاة المكتوبة واجبة خلف كل مسلم برأ كان أو فاجراً وإن عمل الكبائر^(۱).

حه‌زهرت (درویدی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی: نویژی فه‌رز به‌جه‌ماعه‌ت له‌ پشتی هه‌موو موسوڵمانیکه‌وه دروسته‌و پویسته که هه‌ربکری، خوا ئه‌و موسوڵمانه‌ پیاوچاک بێ خوا پیاو خراپ بێ، گریمان ئه‌گه‌ر گوناھی که‌بیره‌یش بکا نویژ له‌ پشتیه‌وه دروسته (د/داره‌ قوطنی).

۱۲۹) پاشنویژ (هه‌نمووم) له‌ کۆیی پێشنویژه‌وه ده‌وه‌ستی:

(موقف المأموم من الإمام)

۷۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَتُّ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَقُمْتُ أَصَلِّي مَعَهُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَنِي بِرَأْسِي، فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئا‌زای بن) گو‌تی: شه‌وی له‌ مانی مه‌یموونه‌ی پوورم بووم که هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر بوو (درویدی خوای له‌سه‌رین) له‌شه‌ودا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) هه‌لسا بۆ شه‌ونویژ، منیش هه‌لسام که له‌لای چه‌پییه‌وه نویژ بکه‌م، پیغه‌مبه‌ریش (درویدی خوای له‌سه‌رین) سه‌ری گرت‌و برده‌می له‌لای راستی خۆیه‌وه رای وه‌ستانم (ش/د/ت/ن).

(۱) مؤيد بالصالح زوالعمل على ذلك (مترجم).

(۱) بخاري. دعوات: ۶۳۱۶، ۱۱۷، ۱۲۸، ۱۸۲، ۶۹۷، ۶۹۹، ۷۲۶، ۷۲۸، ۸۵۹، ۹۹۲، ۴۵۶۹، ۱۱۹۸، ۴۵۷۱، ۴۵۷۰، ۴۵۷۲، ۵۹۱۹، ۶۲۱۵، ۷۴۵۲، ۶۳۱۶. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۹۷۴. أبو داود. أدب: ۵۰۴۲. نسائي. تطبيق: ۱۱۲۰.

۷۷۴- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كُنَّا ثَلَاثَةً أَنْ يَتَقَدَّمَ أَحَدُنَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

سہ موورہی کوپی جوندوب (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمانی پی کردوین کہ بووین بہ سی کہس یہ کیکمان پیش کہوین و پیشنویرتی بکہین بوئہوانی ترمان (ت-س/ح).

۷۷۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِ أُمِّ سَلِيمٍ، فَقُمْتُ وَيَتِيمٌ خَلْفَهُ، وَأُمُّ سَلِيمٍ خَلْفَنَا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۳).

ئہنہس (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) لہ مالی ئوم سولہیمی دایکم نویرتی کرد، من و ہتیوہکیش لہ پشتیوہ و ہستاین و بووین بہریزی، ئوم سولہیمیش لہ پشتی ئیموہ و ہستا، وہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) دوو رکات نویرتی بو کردین (ش/د/ت).

۷۷۶- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُمَّهُ وَامْرَأَةً مِنْهُمْ، فَجَعَلَهُ عَنْ يَمِينِهِ وَالْمَرْأَةَ خَلْفَ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

دیسان ئہنہس گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) بہرنویرتی کرد بو من و بوئافرہتیکی ئیمہ، منی خستہ لای راستی خوہوہ، ئافرہتہکشتی خستہ پشتی من و خوہوہ! (م/د).

۱۳۰) بہشی چوارہم: باسی پیرہوی کردنی بہرنویرتو چاولیکردنی:

الفصل الرابع: في الاقتداء بالامام

۷۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيَوْمٍ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ

(۲) بسند حسن (شرحہ).

(۳) بخاری. صلاة: ۲۸۰، ۷۲۷، ۸۶۰، ۸۷۱، ۸۷۴، ۱۱۶۴. مسلم. مساجد: ۱۴۹۷. أبو داود. صلاة: ۱۱۲. ترمذی.

صلاة: ۲۲۴. نسائی. إمامہ: ۸۰۰.

(۴) مسلم. مساجد: ۱۵۰۰. أبو داود. صلاة: ۶۰۹.

حَمْدُهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا وَإِذَا صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا أَجْمَعُونَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَلَا تُكَبِّرُوا حَتَّى يُكَبِّرَ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَلَا تَرْكَعُوا حَتَّى يَرْكَعَ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا وَلَا تَسْجُدُوا حَتَّى يَسْجُدَ. قَالَ: الْحُمَيْدِيُّ: قَوْلُهُ إِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا هُوَ فِي مَرَضِهِ الْقَدِيمِ، ثُمَّ صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ ذَلِكَ جَالِسًا وَالنَّاسُ خَلْفَهُ قِيَامًا، لَمْ يَأْمُرْهُمْ بِالْجُلُوسِ، وَإِنَّمَا يُؤْخَذُ بِالْآخِرِ فَلَا خَيْرَ مِنْ فِعْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: بەرنویژ (ئیمام) بۆ ئەو کراوە بە بەرنویژ، کە پەپرەوی بکری و چاوی ئی بکری، جا کە ئەو گوتی ئەللاھو ئەکبەر ئیوێش بلیێ ئەللاھو ئەکبەر، کە ئەو چەمیئەو (واتە: روکووی برد) ئیوێش بچەمیئەو، کە ئەو گوتی: (سمع الله لمن حمده) ئیوێش بلیێ (اللهم ربنا ولك الحمد) کە ئەو بەراوەستانەو نوێژی کرد ئیوێش بە راوەستانەو نوێژبکەن، کە ئەو بە دانیشتنەو نوێژی کرد ئیوێش ھەمووتان بە دانیشتنەو نوێژبکەن (ش/د/ت/ن) گفتمە ئەبو داوود ئاوايە: بەرنویژ بۆیە کراوە بە بەرنویژ تا پەپرەوی بکری و ببی بەسەر مەشق، جا کە ئەو ئەللاھو ئەکبەری کرد ئیوێش ئەللاھو ئەکبەر بکەن، وە ھەتا ئەو نەلی ئەللاھو ئەکبەر ئیوێش مەلیێ ئەللاھو ئەکبەر، کە ئەو چوو بۆ چەمیئەو (روکوو) ئیوێش بچن بۆ چەمیئەو، وە ھەتا ئەو نەچەمیئەو ئیوێش مەچەمیئەو، کە ئەو کوپونووشی برد ئیوێش کوپونووش بەرن، وە ھەتا ئەو کوپونووش نەبا ئیوێش کوپونووش مەبەن حومەیدی (ماموستای شیخی بوخاری (رحمەتی خودایان لیبی) گوتی: ئەو کە پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) دەفەرموێ: (کە ئەو بەدانیشتنەو نوێژی کرد ئیوێش بە دانیشتنەو نوێژبکەن) ئەمە ھەرزەت لە نەخۆشینە کوئەکەیدا ئەمە ی فەرموو، ئەگینا لەو دوا پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) لە نەخۆشیدا

(۱) بخاری. أذان: ۸۰۵. مسلم. صلاة: ۹۲۰. نسائي. إمامة: ۷۹۲، ۱۶۰.

خوی به‌دانیشتنه‌وه نویژی کردووهو خه‌لکه‌که له پشته‌وه به پیوه نویژیان کردووه، وه حه‌زرت نه‌شی گوتووه پییان که دابنیشن، وه کرداره‌کانی پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوی له‌سهرین) کامیان له پاشتربی به‌وه‌یان ره‌فتار ده‌کری(ب).

۷۷۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَّا يَخْشَى اللَّهَ الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ. فِي رَوَايَةٍ: أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ صُورَتَهُ فِي صُورَةِ حِمَارٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌وه‌که‌سه‌ی که له‌پیش به‌رنویژدا سهر به‌رزده‌کاته‌وه له چه‌مینه‌وهو کوپ‌نووش، ئه‌دی ئه‌وه چو‌ن ناترسی له‌وه که خودا سهری بکا به‌سهری که‌را! له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: که خودا شکلی بکا به‌شکلی که‌ر (ش/د/ت/ن) له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کی شه‌رحه‌که‌دا: که خودا سهری بکا به‌سهری سه‌گ!

۷۷۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي إِمَامُكُمْ فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالْإِصْرَافِ فَإِنِّي أَرَاكُمْ أَمَامِي وَمِنْ خَلْفِي. ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُمْ لَصَحَحْتُمْ قَلِيلًا وَلَكَيْتُمْ كَثِيرًا. قَالُوا: وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

ئه‌نه‌س (خوی ئی رازی بن) گوتی: روژیکیان پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) به‌رنویژی بو ده‌کردین، که نویژه‌که‌ی ته‌واو‌کرد رووی تی کردین و فه‌رمووی: ئه‌ی خه‌لکینه‌! من به‌رنویژو پی‌شنویژی ئی‌وهم، که‌وا‌بو نه‌به‌چه‌مینه‌وه، نه‌به‌ کوپ‌نووش، نه‌به‌ وه‌ستان و هه‌لسانه‌وه، نه‌به‌ سه‌لامدانه‌وه، نه‌به‌ هیچی تر پی‌شم مه‌که‌ون، ئی‌وه چ له‌ پی‌شمه‌وه بن چ له‌ پاشمه‌وه بن وه‌ک یه‌ک ده‌تان بینم چونکه خودا به‌هره‌یه‌کی وای پی‌م داوه

(۲) مسلم. صلاة: ۹۶۲-۹۶۴. بخاری. أذان: ۶۹۱. أبو داود. صلاة: ۵۰۶. ترمذی. صلاة: ۵۸۲. نسائی. إمامة: ۸۲۷.

(۳) مسلم. صلاة: ۹۶۰.

که له هه رچوار لای خۆمه وه له یهك كاتدا شت وهك یهك ده بینم. ئینجا
فهرمووی: بهو كه سه كه گیانی موحه ممه دی وا له دوسا ئه وهی من دیتم
له م نویژ هدا ئه گهر ئیوه بتان دیتبایه كه م پئی ده كه نین و زۆر ده گریان،
گوتیان: ئه ی پیغه مبه ری خودا! چیت دی؟ فهرمووی: به هه شت و دۆزه خم
به چاوی خۆم دی! (ش).

۷۸۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجَالَ عَاقِدِي أُرْهِمَ
فِي أَعْنَاقِهِمْ مِثْلَ الصَّبَّانِ مِنْ ضِيقِ الْأُزْرِ خَلْفَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: قَائِلٌ: يَا
مَعْشَرَ النَّسَاءِ لَا تَرْفَعْنَ رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَرْفَعَ الرَّجَالُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

سههلی کوپی سههه (خوای ئا رازی بن) گوتی: به چاوی خۆم دیومه كه
پیاوان بهر كۆش (ئیزار) دهكانیان له بهر تهسك و تورسکی و نه بوونی جل و بهرگ
وهك بهروانكه ی منالان گری دهدا به بهر وکیانه وه، له کاتی نویژی جه ماعه تدا
كه له پشتی پیغه مبه ره وه دهیانکرد، جا پیاوی دهیگوت: ژنان! ئیوه سهه
بهرز مه كه نه وه تا پیاو دهكان هه ل ده سنه وه نه وهك له داوینسه وه شه رمیان
دهر كه وئ! (ش/د/ت).

۷۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جِئْتُمْ
إِلَى الصَّلَاةِ وَنَحْنُ سُجُودٌ فَاسْجُدُوا وَلَا تَعْلُوهَا شَيْئًا وَمَنْ أَذْرَكَ الرَّكْعَةَ فَقَدْ أَذْرَكَ
الصَّلَاةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِ قُطَنِي^(۵).

ئه بو هورهیره (خوای ئا رازی بن) گوتی: پیغه مبه ره (دروودی خوای له سه رین)
فهرمووی: کاتی دین بو نویژ ئه گهر ئیمه له کوپنووشدا بووین، ئه وا نویژ
دابهستن و یه کسه ر کوپنووش ببهن، به لام به هیچی مه ژمیرن واته: به رکاتی
حلیبی مه کهن، وه ئی ئه وه ی فریای چه مینه وه (روکووع) بکه وئ له گه ل
بهر نویژدا ئه وه فریای ئه و رکاته ده که وئ (د/داره قوطنی - سند صالح).

(۴) بخاری. صلاة: ۳۶۲، ۸۱۴، ۱۲۱۵. مسلم. صلاة: ۹۸۶. أبو داود. صلاة: ۶۲۰.

(۵) بسند صالح (شرحه).

۷۸۲- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ وَالْإِمَامُ عَلَى حَالٍ فَلْيَصْنَعْ كَمَا يَصْنَعُ الْإِمَامُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

موعاذی کوپی جہہل (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہسربن) فہرمووی: کاتی دین بو نویژی جہماعہت لہوکاتہدا پیسنویژ خہریکی چی بوو ئیوہش وک ئو خہریکی ئوہبن و ئو چی دہکرد ئیوہش وک ئو ئوہ بکن (ت-سند غریب).

۱۲۱) خیر و گہورہی ریزی یہ کہم و ریزہ کانی پاشی

فصل الصف الأول وما يليه

۷۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ غُصْنًا شَوْكًا عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخْرَهُ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ، ثُمَّ قَالَ: الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ الْمَطْعُونُ وَالْمَبْطُونُ وَالْغَرِيقُ وَصَاحِبُ الْهَذْمِ وَالشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالَ: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَأَسْتَهْمُوا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۱).

ئہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہسربن) فہرمووی: جاری پیاوی بہ ریگہیہکا دہرویشت، تہلی دہری دی لہسہر ریگہکہ کەوتبوو، ہلی گرت و دووری خستہوہ، خوداش لہسہر ئوہ چاکہی دایہوہو لی خوش بوو، ئینجا فہرمووی (درودی خوای لہسربن): ئہم پینج کەسہ شہیدن و لہکاتی مردندا فریشتہی رەحمەت دینہ دیاریان.

یہ کہم: کەسی بہ پەتا (تاعوون) ہمری.

دووہم: کەسی بہ دہردی ناوسک ہمری.

(۶) بسند غریب (شرحہ).

(۱) بخاری. أذان: ۶۱۵، ۶۵۴، ۷۲۱، ۲۶۸۹، مسلم. صلاة: ۹۸۰، ترمذی. صلاة: ۲۲۵، نسائی. مواقيت: ۵۳۹.

سیئہم: کہ سئی لہئاوا بخنکی.

چوارہم: کہ سئی شت برووخی بہ سہریا، یا ببئی بہ ژیر شتہوہ.

پینجہم: کہ سئی لہ ریگہی خوادا شہیدببئی، وہ حہزرت (درودی خوی لہسربئی) فہرمووشی: ئەگەر ئەم مەردومە دیانزانی خیری بانگدان و ریزی یەکەمی جەماعەت چەنئ گەورەییە، وہ چاری تریان نەبوا یە جگە لہوہ کہ تیرو پیشکیان لہسەر بکەن، ئەوا تیرو پیشکیان ئی دەکردن، جا پیشکی کئی دەرچوا یە ئەوہ بانگی دەدا یا لہ ریزی یەکەما دەوہستا، ئەگەر دەشیانزانی کہ خیری چوون بو نوژی قرقچە ی گەرما ی نیوہپۆ چەندە گەورەییە بہ ہہراکردن دەچوون بۆی، ئەگەر دەشیانزانی خیری جەماعەتی خەوتنان و بہیانی چەنئ گەورەییە ئەگەر بہ گاگۆلکەش بوا یە دەہاتن بۆیان (ش/ت/ن).

۷۸۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

دیسان گوتی: پیغەمبەر (درودی خوی لہسربئی) فہرمووی: باشتترینی ریزی پیاوان ریزی یەکەمیانہ، خراپترینیشیان دوا ریزیانہ، باشتترین ریزی ژنان دوا ریزیانہ، خراپترین ریزیان بہکەم ریزیانہ (م/د/ت/ن).

۷۸۵- (ب - ۱ - ز - ۵ سبق فی رقم: ۳۶ راجع رقم: ۶۷۸). وفي هذه الرواية: عَنْ حَدِيثَةٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَضَّلْنَا عَلَى النَّاسِ بِثَلَاثٍ جُعِلَتْ صُفُوفُنَا كَصُفُوفِ الْمَلَائِكَةِ، وَجُعِلَتْ لَنَا الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدًا، وَجُعِلَتْ تُرْبَتُهَا لَنَا طَهُورًا إِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَاءَ، وَذَكَرَ خَصْلَةً أُخْرَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

(۲) مسلم. صلاة: ۹۸۴. نسائي. إمامة: ۸۱۹. تحفة الأشراف: ۱۲۵۹۶.

(۳) راجع رقم: ۳۷ و ۶۸۶.

خودہ یغہ (خوای ن رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی:
خودا بہ سئی خہ لآت ریژو فہ زئی داوین بہ سہر خہ لکی تردا:
یہ کہم: بہ وہ کہ ریزہ کانمان (لہ نویژدا) وہک ریزی فریشتہ ی ناسمان
واہ.

دووہم: بہ وہ کہ خاکی سہر رووی زہوی ہہ مووی بو ئیمہ وہک مرگہ وت
واہ.

سییہم: بہ وہ کہ خو لہ کہ ی بو ئیمہ پاک و پاک کہرہ وہ یہ نہ گہر ناو نہ بوو یا
لہ حوکمی نہ بوودا بوو، ئەوکاتہ لہ باتی دەسنویژ یا لہ باتی غوسل
تہ یہ مووی پی دەکہین بو نویژو قورناخویندن و زیارہت و طہ واف و شتی وا،
وہ گپہرہ وہ ی ئەم فہرموودہ یہ باسیی خہ لاتیکی تریشی کرد ئەویش ئەمہ یہ
کہ نہ سائی گپراوییہ تہ وہ لہ سہر فہرموودہ ی غایہ تولمہ ئمووی شہرحی
تاجول ئوصول:

{وَأُوتِيَتْ هَذِهِ آيَاتٍ مِنْ خَوَاتِمِ الْبُقَرَةِ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَلَمْ يُعْطَهُنَّ
أَحَدٌ قَبْلِي وَلَا يُعْطَاهُنَّ أَحَدٌ بَعْدِي}

ئەم ئایہ تانہ ی کو تایی سوورہ تی (بہ قہرہ) شم پی خہ لآت کراون، کہ لہ
گہنجی ئەو گہنجینہ یەن کہوا لہ ژیر تہخت و بارہگا (عرش) ی خودادا،
لہ پیش مندا شتی وا گران و گران بہہا بہ کہسی تر خہ لآت نہ کراوہ، وہ
لہ پاش منیش بہ کہسی تر خہ لآت ناکری (م/ن).

۷۸۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
وَمَلَائِكَتُهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يَصِلُونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى وَمَا مِنْ خُطْوَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ
مِنْ خُطْوَةٍ يَمْشِيهَا الْعَبْدُ يَصِلُ بِهَا صَفًّا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

بہراء (خوای ن رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی:
خودای گہورہو فریشتہ کانی خودا صہ لآوات دہدەن لہ دیاری ئەو کہسانہ کہ

(۴) وابن جبان والبرار بسند حسن (شرحہ). {ابو داود: ۶۶۴. ریاض/۱۰۹۰/۹ مترجم}.

ریزه‌کانی پی‌شه‌وه پر ده‌کهنه‌وه، خوشه‌ویستترین هه‌نگاوی که به‌نده دهینی بۆ کاری خیر هه‌نگاوی نه‌وه به‌نده‌یه که دهینی بۆ پرکردنه‌وه‌ی ریزی له ریزی نویژی جه‌ماعه‌ت! (د/ن/ئیب‌نو جه‌بیان/به‌زار-س/ح).

۷۸۷- عَنْ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُصَلِّي عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ ثَلَاثًا وَعَلَى الثَّانِي وَاحِدَةً. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۵).

عیرباضی کوپی سارییه (خوای ئی رازی بن) گوئی: پی‌غه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) سێ جار دووعاو نزای خیری بۆ ریزی یه‌که‌م ده‌کردو یه‌ک جار بۆ ریزی دووهم (ن/حاکم:ص).

۷۸۸- رَوَى أَبُو دَاوُدَ: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى مَيَّامِنِ الصُّفُوفِ^(۶).

حه‌زهره‌ت (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: خوداو فریشته‌کانی خودا سه‌لاوات ده‌ده‌ن له‌سه‌ر لای راستی ریزه‌کانی نویژ (شه‌رحی غایه‌تول مه‌ئموول).

۱۲۲) پیاوچا‌کان له‌ پێشترن بۆ ریزی یه‌که‌م

خيار الناس أولى بالصف الاول

۷۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِيَلْنِي مِنْكُمْ أَوَّلُ الْأَخْلَامِ وَالْتَهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثَلَاثًا وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

عه‌بدوللا (خوای ئی رازی بن) گوئی: پی‌غه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) سێ جار فه‌رمووی: با سه‌لارو هو‌شیارو فامیده‌کانتان له‌منه‌وه نزیک ببنه‌وه،

(۵) صحیح عنه الحاکم.

(۶) رواه أبو داود بإسناد على شرط مسلم، وفيه رجل مختلف في توثيقه. رياض/۱۳/۱۰۹۴ (مترجم).

(۱) مسلم. صلاة: ۹۷۱. أبو داود. صلاة: ۶۷۴. نسائي. إمامة: ۸۰۶، ۸۱۱. ابن ماجه. صلاة: ۹۷۶. تحفة الأشراف:

ئینجا ئەوانەى كە لە زرنكى و هۆشیاریدا لەوانى نزيك دهكەنهوه وه
فهرمووشى: خوشتان دوور بگرن له بگره و بهردهو چهقه چهقى بازار!
(م/د/ت/ن).

۷۹۰- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصِفُ الرَّجَالَ أَوَّلًا ثُمَّ الْغُلَمَانَ خَلْفَهُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَلَفْظُهُ: وَيَجْعَلُ الرَّجَالَ قُدَّامَ الْغُلَمَانَ وَالْغُلَمَانَ خَلْفَهُمْ وَالنِّسَاءَ خَلْفَ الْغُلَمَانَ^(۲).

ئبو مالیکى ئەشعەرى (خوای ئى رازى بن) گوتى: دەستوورى پيغه مبهەر
(دروودی خوای لەسەرىن) وابوو: پیاوانى لە پيشه وه ريز دهکردو کوروكايش له
پشتى ئەوانه وه! (د/ئه حمەد) گفته ی ئەحمەد (بەرەمەتى خودا كەوێ) ئاوايه:
پیاوانى دەخستە پيش كورانه وه و كورانى دەخستە پاش پیاوانه وه و
ژنانى دەخستە پاش كورانه وه.

۷۹۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى فِي أَصْحَابِهِ تَأَخُّرًا فَقَالَ: لَهُمْ: تَقَدَّمُوا فَاتَّبَعُوا بِي وَلِيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخِّرَهُمُ اللَّهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

ئەبو سەعیدی خودری (خوای ئى رازى بن) گوتى: پيغه مبهەر (دروودی خوای
لەسەرىن) تەماشای کرد هەندى كەس لە یارانى لە ریزدا چوونه ته دواوه،
فهرمووی: وەر نه پيشه وه و ئیوه پهیره وى من بکەن، وه با ئەوانه شى له
پشتى ئیوه وهن پهیره وى ئیوه بکەن و بهوێ جموجوولی ئیوه وه
پهیره وى من بکەن، کۆمه لێ دهیکەن به پيشه وه هەر دوا دهکەون، هەتا
خوداش (له پایه و پاداشى بشدا دهیانخاته دواوه) (م/د/ن).

(۲) رواه أبو داود بسند فيه شهر بن حوشب (شرحه).

(۳) مسلم. صلاة: ۹۸۱. أبو داود. صلاة: ۶۸۰. نسائي. إمامة: ۷۹۴. ابن ماجه صلاة: ۹۷۸.

(۱۳۳) نهگەر پیتسنویژ نویژ خویندنی لی شیوا دهشی سهری باسهکی بو
دهربخری: (ينبغي الفتح على الامام)

۷۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى صَلَاةً فَقَرَأَ فِيهَا فَلَبَسَ عَلَيْهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: لِأَبِي بَنِ كَعْبٍ: أَصَلَّيْتَ مَعَنَا قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا مَنَعَكَ؟ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَلَفْظُهُ: فَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَفْتَحَ عَلَيَّ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوایان لی رازی بن) گوتی: جاری پیغمبەر (دروودی خوای لهسهرین) نویژ دهکرد، قورئانخویندنهکی لی شیوا، که لیبووه به ئوبهیی کوری که عبی فهرموو: نهوهتوش لهم نویژدها لهگهلما نا بوویت؟ گوتی: بهئی، فهرمووی: نهی بو پیئت نهگوتمهوه (د/ئیبینو حههبان) گفتهی ئیبینو حههبان ئاوایه: نهی بو سهری باسکهت بو دهرنهخستم و نهو ئایهتهی که لیم شیواوو بوت راست نهکردمهوه.

(۱۳۴) بهشی پینجهه: باسی ریکخستنی ریزو گوتهی پیتسنویژ لهم بارهیهوه
الفصل الخامس: في تسوية الصفوف وقول الامام فيها

۷۹۳- عَنْ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَتَسُوَنَّ صُفُوفُكُمْ أَوْ لِيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وَجُوهِكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

نوعمانی کوری بهشیر (خوای لی رازی بن) گوتی: پیغمبەر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: یا ریزهکانتان ریک دهخن و له ریزی نویژا ریک و راست رادهوهستن یاخود خودا روتان تاقولوق دهکاو دژایهتی و ناکوکی و دووبههکی دهخاته ناوتانهوه! (ش/د/ت/ن).

(۱) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

(۱) بخاری. أذان: ۷۱۷. مسلم. صلاة: ۹۷۷. أبو داود. صلاة: ۶۶۲، ۶۶۵. ترمذی. صلاة: ۲۲۷. نسائی. إمامة:

۸۰۹. ابن ماجه. صلاة: ۹۹۴.

۷۹۴- وَلَمُسْلِمٌ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَوِّي صُفُوفَنَا حَتَّى كَأَنَّمَا يُسَوِّي بِهَا الْقِدَاحَ^(۲).

دیسان نوحمان (خوای لی رازی بن) گوتی: چه زرهت (درویدی خوای لهسربین) جاران ودها بهریک و پیکی ریزه‌کانی له نویژدا ریك ده‌خستین ده‌تگوت دووخه (م).
۷۹۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِوَجْهِهِ فَقَالَ: أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۳).

ئه‌نه‌س (خوای لی رازی بن) گوتی: قامه‌تی نویژ کرا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای لهسربین) رووی تی کردین و فه‌رمووی: ریزه‌کانتان راست بکه‌نه‌وه و پال بدن به یه‌کتیرییه‌وه، چونکه من له‌پشتی سه‌ریشمه‌وه چاوم لی‌تانه (ش/د).

۷۹۶- وللبخاري: أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي، وَكَأَنَّمَا يُلْزَقُ مِنْكِبُهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَقَدَمُهُ بِقَدَمِهِ. فِي رِوَايَةٍ: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفِّ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ. فِي أُخْرَى: أَقِيمُوا الصُّفِّ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ إِقَامَةَ الصُّفِّ مِنْ حُسْنِ الصَّلَاةِ^(۴).

چه‌زهت (درویدی خوای لهسربین) ده‌فه‌رمووی: ریزه‌کانتان راست بکه‌نه‌وه، چونکه من له‌پشتی سه‌ریشمه‌وه چاوم لی‌تانه، ئیتر ئی‌مه‌ش شانمان ده‌نوسان به‌شانی یه‌کتیرییه‌وه و قاچیشمان ده‌لکان به‌قاچی یه‌کتیرییه‌وه (ب) له‌گی‌رانه‌ویه‌کا: ریزه‌کانتان ریك بکه‌ن چونکه ری‌کردنی ریز به‌شی‌که له‌ته‌واویی نویژ، له‌گی‌رانه‌ویه‌کی ترا: (له‌نویژدا ریز راست بکه‌نه‌وه، چونکه راست کردنه‌وه‌ی ریز نیشانه‌ی جوانیی نویژه).

(۲) مسلم. صلاة: ۹۷۸ أبو داود. صلاة: ۶۶۳، ۶۶۵.

(۳) مسلم. صلاة: ۹۷۵. بخاري. أذان: ۷۱۸ (۷۱۹). ۷۲۵ تحفة الأشراف: ۱۰۳۹.

(۴) مسلم. صلاة: ۹۷۴، ۹۷۶. بخاري. جماعة: ۷۱۹، ۷۱۸، ۷۲۵.

۷۹۷- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَخَلَّلُ الصَّفَّ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَى نَاحِيَةٍ، يَمْسَحُ صُدُورَنَا وَمَنَاكِبَنَا وَيَقُولُ: لَا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ. وَكَانَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصُّفُوفِ الْأُولِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۵).

بہراء (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) لہم پہری ریزہ وہ تا ئہ وہ پہری ریزہ دہکوتہ ناو ریزہ کہ وہو دہستی دہینا بہ سینگو بہ شانماناو ریکی دہخستین و دہیفہرموو: ناریک مہوہستن ئہ گینا ناریکی و تا کوکیتان تی دہکوتہ، وہ گہ لی جاریش دہیفہرموو خودا و فریشہ کانی خودا رحمت دہریژن بہ سہر ریزہ کانی پیشہ وہدا (د/ن-سند صالح).

۷۹۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ أَخَذَهُ عُودًا بِيَمِينِهِ ثُمَّ التَفَتَ فَقَالَ: اعْتَدِلُوا، سَوُّوا صُفُوفَكُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۶).

ئہ نہس (خوای فی رازی بن) گوئی: گہ لی جار پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) کہ ہلہدہسا بو نویر، تہ لی داری دہگرت بہ دہستی راستیہ وہو بہ پیش ریزہ کہدا بہ لای راستا تا ئہو سہر دہرؤیشت و ریزہ کہی راست دہکردہ وہو دہیفہرموو: ریک راوہستن و ریزہ کانتان ریخہن ئینجا تہ لہ دارہ کہی دہگرت بہ دہستی چہ پییہ وہو بہ لای چہ پیشا ہمان شتی دہکردو ہمان قسہی دہگوتہ وہ (د-سند صالح).

۷۹۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُصُّوا صُفُوفَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَهَا وَحَاذُوا بِالْأَعْنَاقِ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَرَى الشَّيَاطِينَ تَدْخُلُ مِنْ خَلَلِ الصَّفِّ كَالْحَاذِيَةِ الْحَذَفِ (۷).

(۵) مسلم. صلاة: ۹۷۱. أبو داود. صلاة: ۶۷۴. نسائي. إمامة: ۸۰۶، ۸۱۱. ابن ماجه. صلاة: ۹۷۱.

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) بسند صالح (شرحه). (حديث صحيح رواه أبو داود بإسناد على شرط مسلم (رياض الصالحين، رقم:

(۱۰۹۲/۱۱). (مترجم).

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) فهرمووی: ریزه کانتان ریځ خه نو پال بدهن به یه که وهو نیوانی ریزه کان له یه که وه نزیک بکه نه وهو شان و ملتان له ناستی یه ک بگرن، دسا به و که سه که گیانی منی و له دسا شه یاطینی ده بینم خویمان ده کهن به ناو که له بهرو بو شایی ناو ریزه کانا، ده لئی کارژوله و بهر خوله ی ره شه که له ن! (د/ن-س/صالح).

۸۰۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقِيمُوا الصُّفُوفَ وَحَادُوا بَيْنَ الْمَنَاقِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ، وَلَا تَدْرُوا فُرْجَاتِ لِلشَّيْطَانِ، وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۸).

ئیبنو عومهر (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) فهرمووی: ریزه کان راست بکه نه وهو شان له ناستی شانی یه که تری بگرن و که له بهرو بو شایی پر بکه نه وهو مه یه لن ریزه کان کهل بن، یا که له بهریان تیابی، وه به نه رمی بچن به دهستی برای خوتانه وه نه گهر دنیا بوو له دواوه رایانکیشان بولای خویمان تابه ته نیا نه وهستن له کاتی نویژی جه ماعه تدا، وه هیچ که لی و بو شایی مه هیلنه وه بو شه یتان، وه نه و که سه ی که لی ریزی پر بکاته وه خوداش بهر حمه تی خوی نه و به سهر ده کاته وه، وه نه و که سه ی ریزی بیچری خوداش په یوه ندی له گهل نه ودا ده چپرینی (د/ن-سند صالح).

۱۳۵) ته و او کردنی ریز پیویسته و یاش نییه: وهستان به ته نیا له نویژی جه ماعه تدا: (إتمام الصفوف وكراهة الإنفراد)

۸۰۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتِمُّوا الصُّفُوفَ، فَإِنِّي أَرَاكُمْ خَلْفَ ظَهْرِي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَلَفْظُهُ: أَتِمُّوا الصَّفَّ الْمُقَدَّمَ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ، فَمَا كَانَ مِنْ نَقْصٍ فَلْيَكُنْ فِي الصَّفِّ الْمُؤَخَّرِ (۱).

(۸) أبو داود بإسناد صحيح: ۶۶۶ (رياض رقم: ۱۰۹۱/۱۰).

(۱) بخاري. أذان: ۷۸، ۷۱۹، ۷۲۵. مسلم. صلاة: ۹۷۵.

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: ریزەکان یەک لە دواى یەک تەواو بکەن، چونکە من لە پشتی سەریشمەوێ چاوم لیتانە (م/د) گفتمی ئەبو داوود ئاوا: ریزی پێشەوێ تەواو بکەن، ئینجا ریزەکانی پاش ئەو، جا ئەگەر ناتەواوییەک هەبوو با بکەوێتە ریزی هەرە پاشەوێ.

۸۰۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ! قُلْنَا: وَكَيْفَ تُصَفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ؟ قَالَ: يُتَمَوْنَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاوُونَ فِي الصَّفِّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

جابیری کوپی سەموورە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: ئەرئ بۆ ریز نابەستن لە چەشنی ریزبەستنی فریشتەکان لەلای پەروەردگاریان! عەزەمان کرد: فریشتەکان لەلای پەروەردگاریان چۆن ریزدەبەستن؟ فەرمووی: ریزەکانی پێشەوێ ریزبەریز تەواو دەکەن و لە ریزا پال دەدەن بەیەکەوێ! (د/ن-سند صالح).

۸۰۳- عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ مَحْمُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا خَلْفَ أَمِيرٍ مِنَ الْأُمَرَاءِ، فَاضْطَرَبَ النَّاسُ فَصَلَّيْنَا بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ، فَلَمَّا صَلَّيْنَا قَالَ: أُنْسُ! كُنَّا نَتَّقِي هَذَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ (۳).

عەبدولحەمیدی کوپی مەحموود (خوای ئی رازی بئ) گوتی: لەپشت فەرمانرەوایەکەوێ نوێژمان دەکرد، لەبەر زۆری عەشامەتاکە خەڵکەکە شەلەژان و لەریزا رێک نەوێستان، وە هەندیکمان لەناوەندی دوو کۆلەکەدا نوێژمان کرد، کە نوێژەکەمان تەواوکرد ئەنەس گوتی: لە سەردەمی پیغەمبەردا (دروودی خوای لەسەربئ) خۆمان لەم جوێ نوێژە لە نیوانی دوو کۆلەکەدا دەپاراست چونکە ریزەکە دەبرئ (د/ت/ن-س/ح).

(۲) رواه مسلم: ۴۲۰. رياض. رقم: ۱۰۸۲/۱ (أبو داود بإسناد حسن: ۶۷۱. رياض/۱۲/۱۰۹۳ - مترجم).

(۳) بسند حسن (شرحه).

۸۰۴- عَنْ وَابِصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفِّ وَخَدَهُ فَأَمَرَهُ أَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ (۴).

وابیصه (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) پیاویکی دی به تهنه‌ها له پشت ریزه‌کوه نویژی ده‌کرد فهرمانی پیکرد که نویژه‌کهی دووباره بکاته‌وه (د/ئه‌حمه‌د/ت-س/ح).

۸۰۵- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ وَكَبَّرْتُ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَاكِعًا، فَرَكَعْتُ دُونَ الصَّفِّ فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): زَادَكَ اللَّهُ حِرْصًا وَلَا تُعَذِّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري (۵).

ئهبو به‌کهره (خوای فی رازی بن) گوئی: روژی که چوموه ژووره‌وه بو ناومزگه‌وت پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) له روکوعا بوو، منیش هه‌ر له دووره‌وه پیش ئه‌وه‌ی بگه‌مه ریزه‌که روکوعم بر دو ئینجا به چه‌ماوه‌یی رویشتم تا گه‌یشتمه ریزه‌که جا له‌پاش نویژه‌که پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) فهرمووی پیم: خودا زیاتر هه‌ریص و شی‌ره‌ت بکا له‌سه‌رکردنی کاری خیر به‌لام ئیتر وامه‌که‌ره‌وه! (د/ب).

۱۳۶) باسی لی‌بوونه‌وه‌ی پیتنویژ له نویژو رووتیکردنی له‌خه‌لکه‌که

انصراف الإمام من الصلاة واستقباله للناس

۸۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ شَيْئًا مِنْ صَلَاتِهِ، يَرَى أَنْ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْصَرِفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ، لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَثِيرًا يَنْصَرِفُ عَنْ يَسَارِهِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۱).

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) بخاري. أذان: ۷۸۳.

(۱) بخاري. أذان: ۸۵۲. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۳۶. أبو داود. صلاة: ۱۰۴۲. نسائي. سهو: ۱۳۵۹.

عبدالوللا (خوای فی رازی بن) گوتی: کهستان کاریکی وامه‌کن که به‌شی شہیتان بکھویته نویژ که تانه‌وه، له‌بهر ئه‌وه‌ی که‌وا بزانی ده‌بی ههر له‌لای راسته‌وه له‌نویژ درچی، به‌چاوی خوّم دیومه که زورجار پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌لای چه‌پیه‌وه له‌نویژ درچووه و جی نویژ که‌ی به‌جی هیشتنوه (ش/د).

۸۰۷- وَلِمَسْلَمَ: قَالَ: السُّدِّيُّ: سَأَلْتُ أَنَسًا كَيْفَ أَلْصَرَفُ إِذَا صَلَّيْتُ عَنْ يَمِينِي أَوْ عَنْ يَسَارِي؟ قَالَ: أَمَّا أَنَا فَأَكْثَرُ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ^(۲).

سوددی (خوای فی رازی بن) گوتی: له ئه‌نه‌سم پرسى: که له‌نویژ بوومه‌وه له‌کام لامه‌وه برۆم، له‌لای راستمه‌وه برۆم یا له‌لای چه‌پمه‌وه؟ گوتی: ئه‌وه‌ی من دیومه زورتر پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌لای راستیه‌وه درۆی (م).

۸۰۸- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُؤْمِنَا فَيَنْصَرِفُ عَلَى جَانِبَيْهِ جَمِيعًا، عَلَى يَمِينِهِ وَعَلَى شِمَالِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

قوبه‌یصه‌ی کوپی هه‌لیب (خوای فی رازی بن) گوتی: باو‌کم گوتی: جاران پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) که نویژی بو ده‌کردین له‌هه‌ردوولای خو‌یه‌وه که نویژه‌که‌ی ته‌واو ده‌کرد درو‌یشت، چ لای راستی، چ لای چه‌پی (ت/د-س/ح).

۸۰۹- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۲۸. نسائي. سهو: ۱۲۵۸. تحفة الأشراف: ۲۲۷.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) بخاري. أذان: ۸۵۵، ۱۱۴۳، ۱۲۸۶، ۲۰۸۵، ۲۷۹۱، ۲۲۳۶، ۲۳۵۴، ۴۶۷۴، ۶۰۹۶، ۷۰۴۷.

سه موورهی کوپی جوندوب (خوای فی رازی بن) گوتی: دهستووری پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) وابوو له پاش نویژکردن به تایبه تی له پاش نویژی به یانی رووی تی ده کردین و گوفتوگووی له گهل ده کردین (بوخاری و نهبو داوود، رحمه تی خودایان لیبن).

۸۱۰- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُصَلِّي الْإِمَامُ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ حَتَّى يَتَحَوَّلَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۵).

موغیره (خوای فی رازی بن) له پیغه مبهه وه (دروودی خوای له سهرین) ده فهرموی: بهر نویژ له و شوینه دا که نویژه که ی تیا کردوو نویژی تر نه کا تا ده گوینته وه بو جیگه یه کی تر (د/ئیبنو ماجه- به سهندی ضعیف).

۸۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيْعِزُّ أَحَدُكُمْ إِذَا صَلَّى أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ أَوْ عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ^(۶).

ئه بو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) فهرموی: ئه وه ناتوانن که له نویژ بوونه وه، ئه گهر ویستتان نویژیکی تر بکهن که منی برؤنه پیشه وه یا بچه دواوه، یا برؤن بو لای راست یا بو لای چهپ وه جی گوړکییه ک بکهن تا هر نویژه ی له جیگه یه کا بکهن، وه جیگه نویژه کان زوړبن، چونکه له روژی قیامه تا ده بن به شایهت بو نویژکه ر (د/ئه حمه د).

۱۳۷) په سنده که نویژ به جه ماعت دووباره بکړیته وه: (تعاد الصلاة جماعة)

۸۱۲- عَنْ جَابِرٍ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعِشَاءَ ثُمَّ يَأْتِي قَوْمَهُ فَيُصَلِّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

(۵) بسند ضعیف (شرحه).

(۶) بسند ضعیف (شرحه).

جابر (خوای نِ رازی بن) گوتی: موعادی کوپی جه بهل (خوای نِ رازی بن) گه لی جار له گه ل پیغه مبهردا (درویدی خوای له سهرین) نویژی خه وتنانی به جه ماعت ده کرد، نه و جا ده گه پرایه وه بولای هوزه که ی و له وی بهر نویژی نویژی نه و خه وتنانی بو ده کردن (ش/د/ت).

۸۱۳- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ، فَلَمَّا صَلَّى إِذَا رَجُلَانِ لَمْ يُصَلِّا فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ فَدَعَا بِهِمَا فَجِئَا بِهِمَا تُرْعَدُ فَرَأَيْتُهُمَا فَقَالَ: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيا مَعَنَا؟ قَالَا: قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا، فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمَا فِي رَحْلِهِ ثُمَّ أَذْرَكَ الْإِمَامَ وَلَمْ يُصَلِّ فَلْيُصَلِّ مَعَهُ فَإِنَّهَا لَهُ نَافِلَةٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

یه زیدی کوپی نه سوهد (خوای نِ رازی بن) گوتی: کوپیکی گه نچ و جه هیل بووم، جاری له گه ل پیغه مبهرا (درویدی خوای له سهرین) به جه ماعت نویژمان کرد، که نویژه که ی ته و او کرد سهیری کرد که و دوو پیاو له گوشه یه کی مزگه وته که دا دانیشتون و له گه ل ئیمه نویژه که یان نه کرد، جا ناردی به دویانا که هینا یانن له ترسانا لاتهریزه یان ده له رزی فهرمووی (درویدی خوای له سهرین): له بهرچی له گه ل ئیمه نویژتان نه کرد؟ گوتیان: له جیگه ی خویمان نویژمان کردوو، فهرمووی: شتی وا مه کهن، نه گهر له شوینی خویمان نویژتان کردبوو، وه له پاشا فریای پیشنویژیش که وتن که هیشتا نویژی نه کردبوو دیسان له گه ل نه ویشا نویژه که تان به جه ماعت بکه نه وه، چونکه نه مه ده بی به نویژی سوننه بتوتان (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بخاریز الجماعة والإمامة: ۷۰۱، ۷۰۵، ۷۰۰، ۶۱۰۶. مسلم. صلاة: ۱۰۴۰ - ۱۰۴۲. أبو داود. صلاة: ۶۰۰، ۷۹۰.

نسائی. إمامة: ۸۲۴. تحفة الأشراف: ۲۵۲۳.

(۲) بسند صحیح (شرحه).

۱۳۸) پاشه‌کی - دروسته پیئشنویژ جی نشین بو خوی دابنی
(خاتمه - يجوز الإمام أن يستخلف غيره)

۸۱۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ فَحَانَتْ الصَّلَاةُ فَجَاءَ الْمُؤَدِّنُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ: أَتُصَلِّي لِلنَّاسِ فَأَقِيمَ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالتَّاسُ فِي الصَّلَاةِ، فَتَخَلَّصَ حَتَّى وَقَفَ فِي الصَّفِّ، فَصَفَّقَ التَّاسُ - وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ - فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ انْتَفَتَ فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ امْكُثْ مَكَانَكَ، فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَدَيْهِ، فَحَمِدَ اللَّهُ عَلَى مَا أَمَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ ذَلِكَ، ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى اسْتَوَى فِي الصَّفِّ، وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَثْبُتَ إِذْ أَمَرْتُكَ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: مَا كَانَ لِابْنِ أَبِي قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا لِي رَأَيْتُكُمْ أَكْثَرْتُمْ التَّصْفِيقَ مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ، فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ انْتَفَتَ إِلَيْهِ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ والنسائي^(۱).

سه‌لی کوپی سه‌عد (خوای لی رازی بن) گوئی: روژئی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) چوو بو هوژی به‌نی عه‌مه‌ری کوپی عه‌ف، بو ناو‌بژی هه‌تا ناشتیان بکاته‌وه، کاتی نویژ بوو بانگ‌ده‌ر (که بیلال بوو) هات بو‌لای ئه‌بو به‌کرو گوئی: ئه‌گه‌ر قامه‌ت بکه‌م به‌رنویژی‌یه‌که ده‌که‌ی بو خه‌لکه‌که؟ گوئی: به‌لی ده‌یکه‌م، جا که ئه‌بو به‌کر نویژی دابه‌ست پاش که‌می پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) هاته‌وه، هیشتا نویژه‌که‌یان ته‌واو نه‌کردبوو، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) یه‌که‌ی ده‌ی به‌ریزه‌کاندا تاخوی گه‌یانه‌ری یه‌که‌م و له‌وی وه‌ستا، خه‌لکه‌که ده‌ستیان کرد به‌چه‌پله‌ لی‌دان ئه‌بو به‌کریش عاده‌تی

(۱) بخاری. أذان: ۶۸۴، ۱۲۰۱، ۱۲۰۴، ۱۲۸، ۱۲۳۴، ۲۶۹۰، ۲۶۹۲، ۲۶۹۰، ۷۱۹۰. مسلم. صلاة: ۹۴۸. تحفة

نه‌بوو که له‌ناو نویژدا لابکاته‌وه، به‌لام که دی خه‌لکه‌که چه‌پله‌یه‌کی زور ئی دهن‌ئه‌ویش ئاوړی دایه‌وه‌و پیغه‌مبه‌ری دی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) ئیشلره‌تی بو‌کرد: که له شوینی خوت بمینه‌وه‌و نویژه‌که‌مان بو‌ته‌واو که. به‌لام ئه‌بو به‌کر هه‌ردوو ده‌ستی خوی به‌رزکرده‌وه‌و سوپاسی خودای کرد له‌سه‌ر ئه‌و ده‌ستی خیره‌ی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) به‌و فه‌رمانه له‌وی نا، ئینجا پاشه‌و پاش گه‌پایه دواوه هه‌تا ری‌ک چووه ناو ریزه‌که‌وه‌و له‌وی وه‌ستا، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سربین) پیشکه‌وت و به‌رنویژییه‌که‌ی کرد، که له نویژه‌که‌ بو‌ه‌وه فه‌رمووی (دروودی خوای له‌سربین) ئه‌ی ئه‌بو به‌کر! که فه‌رمانم پیکردیت بو‌نه‌مایت‌ه‌وه له شوینی خوت؟ ئه‌بو به‌کریش (خوای ئی رازی بن) گوتی: بو‌من نه‌هاتووه که پیش تو‌بکه‌وم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) فه‌رمووی: ئه‌وه بو‌ئو هه‌موو چه‌پله‌یاتان لیدا، هه‌ر که‌سی له‌ناو نویژدا شتیکی ئی روودا با بلئی سوبحانه‌للّاه، چونکه که سوبحانه‌للّای کرد ئیتر تی ده‌گه‌ن له مه‌سه‌له‌که، وه‌ئی چه‌پله‌لیدان له‌ناو نویژدا بو‌ژنانه (ش/د/ن).

۸۱۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاشْتَدَّ مَرَضُهُ، فَقَالَ: مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ قَالَتْ عَائِشَةُ: إِنَّهُ رَجُلٌ رَقِيقٌ، إِذَا قَامَ مَقَامَكَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ. قَالَ: مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، فَعَادَتْ فَقَالَ: مُرِي أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، فَإِنْ كُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ، فَأَتَاهُ الرَّسُولُ، فَصَلَّى بِالنَّاسِ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (۲).

ئه‌بو موسا (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) نه‌خو‌ش که‌وت و نه‌خو‌شییه‌که‌ی گران بوو فه‌رمووی: فه‌رمان بکه‌ن به ئه‌بو به‌کر با له جیاتی من به‌رنویژییه‌که‌ بکا بو مه‌ردومه‌که، عائیشه‌ش (خوای ئی رازی بن) گوتی: ئه‌بو به‌کر پیاویکی دل نه‌رمه ئه‌گه‌ر له جیگه‌ی تو‌دا رابوه‌ستی له‌به‌ر گریان خوی بو‌راناگیرئ و ناتوانئ به‌رنویژیی بو‌خه‌لکه‌که بکا به‌لام عائیشه له

(۲) بخاری. اذان ۶۸۷، ۱۹۸. مسلم. صلاة: ۹۲۵ - ۹۴۰. نسائی. إمامة: ۸۳۳.

دلہ وہ مہبہستی ٹہوہ بوو کہ باوکی لہم سہرہ مہرگہدا لہ جیگہکھی پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) نہوہستی، نہبادا خہلکہکھ بلین: ٹہبو بہکر پیئی رہش بوو پیغہمبہریش (درودی خوی لہسہرین) فہرموویہوہ: فہرمان بکہن بہ ٹہبو بہکر با بہرنویژیہکھ بکا بو خہلکہکھ عائیشہیش دیسان قسہکھی خوی دووبارہ کردہوہ، جا بوہ پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) فہرمووی: پیئی: بہ ٹہبو بہکر بلی لہ زمانی منہوہ کہ بہرنویژیہکھ بکا بو مہردوومہکھ، ٹیوہ وک زلیخای یووسف وان، قسہی دہمتان و نیازی دلتان لہیہک جیان! ٹینجا رابہر چوو بولای ٹہبو بہکر راسپاردہکھی پیغہمبہری پی راگہیاند، ٹیتر لہوہ بہدواوہ تا پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) لہ جیہان دہرچوو ہر ٹہبو بہکر بہرنویژی دہکرد بو موسولمانان (ش/ت).

۸۱۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فِي مَرَضِهِ، فَكَانَ يُصَلِّي بِهِمْ، قَالَ: عُرْوَةُ: فَوَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نَفْسِهِ خِفَةً، فَخَرَجَ فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ يُؤُمُّ النَّاسَ، فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ اسْتَأْخَرَ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ أَنْ كَمَا أَنتَ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِذَاءَ أَبِي بَكْرٍ إِلَى جَنْبِهِ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَاتْرَمَذِي^(۲).

عائیشہ (خوی لہسہرین) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) لہ نہخوشیہکھیدا فہرمانی کرد بہ ٹہبو بہکر کہ پیشنویژی بکا بو مہردوم، ٹہویش بہرنویژی بو کردن، عورہوہ گوتی: پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) روژی روانی کہمئ لہشی سووک بووہ، جارویشٹ بو نویژ، کہ چوو لہو کاتہدا ٹہبو بہکر بہرنویژی دہکرد بو خہلکہکھ، ٹیتر کہ ٹہبو بہکر چاوی بہ پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) کہوت ویستی جیگہکھی بو چول بکاو بکشیٹہ دواوہ، بہلام حہزرت (درودی خوی لہسہرین) ٹیشارہتی بو کرد: وہزع لہ خوت تیگ مہدہو خہریکی کاری خوت بہ، ٹینجا پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین) ریک لہ

(۲) بخاری. اذان: ۶۶۴، ۷۱۲، ۷۱۴. مسلم. صلاة: ۹۴۰.

ئاستی ئه بو به کر له ته نیشته وه دانیشته و دهستی کرد به نویژکردن ئیت
ئه بو به کر بو نویژی خوئی په پیره ویی پیغه مبهری ده کردو خه لکه که ی تریش
بو نویژی خوئیان په پیره ویی نویژه که ی ئه بو به کریان ده کرد وه له یه ک نویژدا
دوو پیژنوویژ هه بوو (ش/ت).

۸۱۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ قَاعِدًا فِي ثَوْبِهِ، مُتَوَشِّحًا بِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: آخِرُ صَلَاةٍ صَلَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَ الْقَوْمِ صَلَّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهِ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ^(۴).

ئهنهس (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهر (درویدی خوای له سهرین) له
نه خوشینه کهیدا له پشت ئه بو به کر وه به دانیشته وه نویژی کرد، جلیکی
له بهردا بوو ئالاندبووی له خویه وه (ت-س/ص-ن) گفته ی (ن) ئاوایه:
ئاخره مین نویژی که پیغه مبهر (درویدی خوای له سهرین) له گه ل گه لدا به
جه ماعت کرد بیستی له پشتی ئه بو به کر وه بوو، له و نویژه دا یه ک لو جلی
له بهردا بوو ئالاندبووی به خویه وه.

۸۱۸- وَعَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ يُصَلِّي لَهُمْ فِي وَجَعِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ وَهُمْ صُفُوفٌ فِي الصَّلَاةِ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سِتْرَ الْحُجْرَةِ يَنْظُرُ إِلَيْنَا، وَهُوَ قَائِمٌ كَأَنَّ وَجْهَهُ وَرَقَّةٌ مُصْحَفٌ، ثُمَّ تَبَسَّمَ يَضْحَكُ، فَهَمَمْنَا أَنْ نَفْتِنَ مِنَ الْفَرَحِ بِرُؤْيَا النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَتَكَصَّ أَبُو بَكْرٍ عَلَى عَقْبِيهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ، وَظَنَّ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَارَجَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَأَشَارَ إِلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِإِيدِهِ أَنْ أَتَمُّوا صَلَاتَكُمْ، وَأَرْخَى السِّتْرَ، فَتَوُفِّيَ مِنْ يَوْمِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

ديسان ئهنهس (خوای ئی رازی بن) گوئی: له و نه خوشینه دا که پیغه مبهر (درویدی خوای
له سهرین) وه فاتی کرد، ئه بو به کر به نویژی بو مهردوم ده کرد، روژی دوو شمه له

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۵) بخاری. أذان: ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲ (۶۸۳)، ۷۵۴، ۱۲۰۵، ۴۴۴۸. مسلم. صلاة: ۹۴۲. تحفة الأشراف: ۱۶۹۷۹.

نویژدا ریز بوو بووین، له و کاته دا پیغه مبهه (درویدی خوی له سربین) په رده ی درگی
 هوده که ی خوی لادا که له سهه مائی مزگه وت بوو ته ماشایه کی به دل و به کولی کردین
 دیمه نیکی گه ئی شیرین و رهنګین بوو پیغه مبهه (درویدی خوی له سربین) به پیوه وه ستا بوو
 سه رنجی نیمه ی دده دیار بوو بو دواچار نومه ته که ی له ژیانیا به سه رده کرده وه و
 مالاوایی له یاران ی ده کرد رهنګ و روخساری له بهر گه شی و نازداری له رهنګ و
 روخساری نه خوشی نه ده کرد به لکوو ده تگوت په په ی گول و روپه په ی قورئانه نور
 له رووی ده تکاو گول و گه وهه ری ئی ده باری! ئینجا زه رده خه نیه کی کردو پیکه نی، جا
 که پیغه مبهه رمان دی له سهه ئه م حاله له خوشیانا خه ریک بووین بیه شوکین و
 وه خته بوو گه شکه بمان گری و نویژه که به جی بیلین! جا ئه بو به کر (خوی ئی رازی بئ)
 وایزانی که و پیغه مبهه (درویدی خوی له سربین) دی بو نویژ، له بهر ئه وه پاشه و پاش گه رایه
 دواوه تا بجیته ناو ریزه که وه و میحرا به که چول بکا بو پیغه مبهه (درویدی خوی له سربین)
 به لام پیغه مبهه (درویدی خوی له سربین) نه هات و به دهستی ئیشاره تی بو کردین: که
 نویژه که تان ته و اوکه ن، ئینجا په رده که ی دیسانه وه دادایه وه، ئیتر هه ر ئه و روزه گول
 له گولشنه براو یار له یاران دابراو خوری زانست و حکمه ت مالاوایی کرد له گوی
 زه وی و دانیشته وه به ریزه کانی، وه سهه رووی خاک خوزگه ی خواست به ناو توئی
 خاک، وه گول خوزگه ی خواست به گل، وه پیغه مبهه ری نازدار، ئه و کیوی نووو عیلم و
 عیرفانه کوچی دواویی کردو نوبووه ت و پیغه مبهه رایه تی کوتایی هات و درگی
 وه چی و سرووش کوزکرا (ش).

(۱۳۹) باسی دههم: باسی هیننی (جومعه)

(نهم باسه چوار به ش و پاشه کیسه که)

به شی یه که م: باسی خپرو که وره یی رژی هیننی و پتویستی (ووجوب) ی نویژه که ی:

الباب العاشر: فی الجمعة - (وفیه أربعة فصول وخاتمة):

الفصل الأول: فی فضلها ووجوبها:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا
 إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ - ۹/۶۲}.

خودای پایه‌به‌رزو به‌قادر ده‌فرموی: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ باوه‌رتان به‌ خوداو پی‌غه‌مبه‌ری خودا کردووه! کاتێ که‌ بانگ درا بو نوپژێ هه‌ینی له‌ روژێ هه‌ینیدا به‌زوویی بچن بو یادی خودا، که‌ گوێ گرتنه‌ له‌ دوان و نوپژکرنه‌ به‌ کۆمه‌لی، وه‌ واز له‌ کرین و فروشت و مامه‌له‌ بینن! ئه‌مه‌ بو خۆتان باشتره‌ له‌ وه‌ که‌ خۆتان به‌و شتانه‌وه‌ خه‌ریک بکه‌ن ئه‌گه‌ر تیب‌گه‌ن.

۸۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ. رَوَاهُ الْحَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: وَفِيهِ تَيْبٌ عَلَيْهِ، وَفِيهِ مَاتَ، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ، وَمَا مِنْ ذَابَّةٍ إِلَّا وَهِيَ مُسِيخَةٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ حِينَ تُصْبِحُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ شَفَقًا مِنَ السَّاعَةِ إِلَّا الْجَنِّ وَالْإِنْسَ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: روژێ هه‌ینی گه‌وره‌ترین روژه‌ که‌ هه‌تاوی ئی هه‌لدی، ئاده‌م له‌ روژێ هه‌ینیدا خودا دروستی کردووه، هه‌ر له‌م روژه‌ شا براوه‌ته‌ به‌هه‌شت، هه‌ر له‌ میشتا له‌ به‌هه‌شت ده‌رکراوه، قیامه‌تیش هه‌ر له‌ روژێ هه‌ینیدا هه‌لده‌ستی (م/د/ت/ن) ئه‌بو داوود (ره‌زای خودای لیبن) ئه‌مه‌شی ئی پتر کردووه: هه‌ر له‌ویشا تۆبه‌ی ئی گیرا‌کراوه، هه‌ر له‌ویشا مردووه، هه‌ر له‌ویشا قیامه‌ت هه‌لده‌ستی وه‌ هه‌رچی گیان له‌به‌ر هه‌یه (جنۆکه‌و ئاده‌میزادی ئی ده‌رچی) هه‌موویان له‌ روژێ هه‌ینیدا له‌و کاته‌وه‌ که‌ به‌یان ده‌دا تا ئه‌و کاته‌ی که‌ خۆره‌لدی، گوێ هه‌لده‌خه‌ن له‌ ترسی هه‌لسانی قیامه‌ت!

۸۲۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْدَ أَكْثَرِهِمْ أَوْثَرُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَأَوْتِنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوا فِيهِ فَهَذَا اللَّهُ لَهُ فَالْإِنْسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ فَالْيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) مسلم. جمعة: ۱۹۷۲، ۱۹۷۴. نسائي. جمعة: ۱۲۷۲. تحفة الأشراف: ۱۲۹۵۹. ترمذي. صلاة: ۴۸۸.

(۲) مسلم. جمعة: ۱۹۷۵ - ۱۹۷۹.

دیسان گوتی: پیغه مبه‌ر (دیوودی خوی له‌س‌رین) فه‌رمووی: ئی‌مه هه‌رچه‌ند له هاتن بۆ جیهان له دواوه‌ین به‌لام له قیامه‌تا له‌هه‌ره پیشه‌وه‌ین، نه‌وه‌نده هه‌یه که ئه‌وان له پیش ئی‌مه‌وه نامه‌ی خودایان بۆ هاتووه، وه ئی‌مه له‌پاش ئه‌وانه‌وه نامه‌ی خوداییمان بۆ هاتووه، له‌پاش ئه‌مه‌یش ئه‌مه ئه‌و رۆژه‌یانه که خودا داینا‌بوو له‌سه‌ریان که له‌م رۆژه‌دا به‌جوانی بی‌په‌رستن که‌چی ئه‌وان لی‌یان گو‌پا به‌لام له‌سایه‌ی خوداوه، ئی‌مه ری‌مان پی‌ بردو دۆزیمانه‌وهو ری‌زو قه‌دری ئه‌م رۆژه ده‌گرین و کردو‌ومانه به‌جه‌ژن خه‌لکه‌که‌ی تریش له‌ دوا ئی‌مه‌وه‌ن: سبه‌ینێ رۆژی جووله‌که‌یه‌و دوو سبه‌ینیش رۆژی گا‌ورانه (ش/ن).

۸۲۱- و لمسلم: لَحْنُ الْآخِرُونَ الْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَحْنُ أَوَّلٍ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ^(۳).

حه‌زهره‌ت (دیوودی خوی له‌س‌رین) فه‌رمووی: هه‌رچه‌ند له جیهاندا ئی‌مه قه‌ره‌و دوا‌هه‌مینین به‌لام له قیامه‌تا خو‌مان به‌که‌مینین، وه ئی‌مه به‌که‌م که‌سین که له پیش هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانی تر‌دا ده‌چینه به‌هه‌شت (م).

۸۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ عَلَى أَعْوَادٍ مِنْبَرِهِ لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ. ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۴).

دیسان ئه‌بو هوره‌یره (خوی ئی‌زانی بێ) گوتی: گویم ئی‌بو پیغه مبه‌ر (دیوودی خوی له‌س‌رین) له‌سه‌ر داری دووانگه‌ی خوی ده‌یفه‌رموو: ئه‌و که‌سانه‌ی که نیوژی هه‌ینی نا‌که‌ن یا ده‌بی وازی‌نن له‌م کاره‌ ناپه‌سه‌نده یاخود خودا دلیان مو‌ر ده‌کا، ئینجا به‌ره‌ به‌ره‌ بی‌ ئا‌گا‌و نابه‌له‌د ده‌بن له‌ دین و له‌ ری‌ی ره‌ه‌به‌رو ورده ورده (ئه‌م کاره‌یان سه‌ر ده‌کی‌شی بۆ کو‌فرو بی‌ دینی) (م/ن/ئه‌حمه‌د).

۸۲۳- عَنْ أَبِي الْجَعْدِ الضَّمَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوُنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَالْحَاكِمُ^(۵).

(۳) مسلم. جمعة: ۱۹۷۷.

(۴) مسلم. جمعة: ۱۹۹۹. نسائي. جمعة: ۱۳۶۹.

ئەبولجەعدی ئەل-ضەمری- (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربە) فەرمووی: ئەو هی لەبەر کەمتەرخەمی سێ نویژی هەینی نەکا خودا مۆردەنی بەسەر دایا (د/ت/ن/حاکم-س/ح).

۸۲۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِي كِتَابٍ لَا يُمَحَى وَلَا يُدَلُّ رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ^(۶).

ئێبنو عباس (خوایان ئی رازی بئ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموی (درودی خوای لەسەربە): هەر کەسێ بەبی بەهانیەکی رەوا تەرکی نویژی جومعه بکا ئەو ئەو کەسە بە ناپاک و دوو روو لەقەڵەم دەدری، وە ناوی لە دەفتەری ناپاکان دەنوسری، وە هەتا هەتایە نەدەکوژیتەو و نە دەسپیتەو! (شافیعی- رحمتی خودای لێبێ).

۸۲۵- وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ: مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ بِغَيْرِ عِلَّةٍ فَلْيَتَّصِدَقْ بِدِينَارٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَيَنْصِفْ دِينَارٍ^(۷).

حەزەرەت (درودی خوای لەسەربە) دەفەرموی: (هەرکەسێ بەبی بەهانیەکی رەوا نویژکی هەینی نەکرد بایەك دیناری زیڕ بکا بەخێر، ئەگەر نەیبوو نیو دینار بکا بەخێر!) (د/ن-سند صالح).

۱۴۰) نویژی هەینی لەسەرکی ییویستە: (الذین تجب عليهم الجمعة)

۸۲۶- عَنْ حَفْصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ رَوَاحُ الْجُمُعَةِ وَعَلَى كُلِّ مَنْ رَاحَ إِلَى الْجُمُعَةِ الْغُسْلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

(۵) بسند حسن (شرحه).

(۶) سكت عنه الشارح (مترجم).

(۷) بسند صالح (شرحه)

(۱) بسند حسن (شرحه) راجع البخاري. جمعة: رقم: ۸۸۰ = ۴۶۶ تجريد بوخاري بهكوردی (مترجم).

حه فیه (خوای فی رازی بن) له پیغه مبه ره وه (درویدی خوای له سرین) ده فیه رموی:
نویژی ههینی له سهر هه موو نیژینه یه کی ره سییده فه رزو پیویسته، نه وه شی
ده چی بۆ نویژی ههینی غوسل (خو شوژدن) ی له سهره (د/ن-س/ح).

۸۲۷- عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً، عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ، أَوْ
صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابِيهَقِي وَالحَاكِمُ.^(۲)

طارقی کوری شیهاب (خوای فی رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فیه رموی (درویدی
خوای له سرین): نویژی ههینی فه رزی ته واره له سهر هه موو موسولمانی که به
کۆمهل بیکا ئەم چوار تاقمه ی فی ده رچی: بهنده ی زه پخریده و ژن و منال و
نه خووش (د/به یهقی/حاکم).

۸۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَ: الْجُمُعَةُ عَلَى كُلِّ مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِ قُطْنِي.^(۳)

عه بدوللای کوری عه مر (خوایان فی رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فیه رموی (درویدی
خوای له سرین): نه وه ی که گوئی له بانگ بی نویژی ههینی له سهره، (د/داره
قوطني-س/ضعیف).

۱۴۱) نویژی ههینی له شارو له دیهات ده کری، ژماره ی نه وانه ی ههینیان
پی داده مه زری ده بی چه نبی: (تصلی الجمعة فی المدن والقری. وبيان العدد)

۸۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ جُمُعَةٍ جُمِعَتْ بَعْدَ
جُمُعَةٍ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَسْجِدِ عَبْدِ الْقَيْسِ بِجُؤَانِي مِنَ
الْبَحْرَيْنِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ.^(۱)

(۲) فالحدیث صحیح (شرحه).

(۳) بسندین ضعیفین (شرحه).

(۱) بخاری. جمعة: ۸۹۲، ۴۳۷۱.

ئىبنو عەبباس (خوایان ئى رازى بن) گوتى: لە پاش مزگەوتە کەى پىغەمبەر (درودى خواى لە سەربىن) يە کەم شوین کە نوێژى جومعه ی ئى کرا مزگەوتە کەى عەبدولقەیس بوو، کە لە گوندی جوانا بوو لە ولاتى بەحرین (ب/د).

٨٣٠- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ يَقُودُ أَبَاهُ بَعْدَ ذَهَابِ بَصَرِهِ، قَالَ: كَانَ أَبِي إِذَا سَمِعَ النَّدَاءَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تَرَحَّمَ لِأَسْعَدَ بْنِ زُرَّارَةَ. فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ جَمَعَ بَنَاتِي فِي هَزْمِ النَّبِيِّ مِنْ حَرَّةِ بَنِي بَيَاضَةَ فِي نَقِيعٍ يُقَالُ لَهُ نَقِيعُ الْخَضِمَاتِ. قُلْتُ كَمْ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَابْنُ أَبِي حَتْمٍ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ مَعِينٍ وَابْنُ عَسَاكِرَ وَصَحَّحَهُ (٢).

ئەو رەحمەنى كۆپى كەعبى مالىك (خوایان ئى رازى بى) (كە باوكى چاوى كۆيۈپ، بوو بوو بە چاوساغى باوكى) گوتى: باوكم دەستوورى وابوو كە رۆژى ھەينى گويى لە بانگ دەبوو رەحمەتى دەنارد بو ئەسەدى كۆپى زورارە، كە لەم بارەيەو پرسیارم ئى كرد گوتى: چونكە ئەم يەكەم كەس بوو كە نوپۇزى ھەينى بو دەكردين لە دىي ھەزموئەبىت لە ھەوارى بەنى بەياضە لە ئەقىعول خەضیمات كە ناوى شوینىكە دەورئى مىلى دوورە لە مەدینەو. گوتم: چەن كەس دەبوون؟ گوتى: چل كەس بووین (د/ئىبنو حەببان/بەيھەقى/حاکم-حاکم بە صەحیحى داناو).

١٤٢) به به هانه‌ی ره‌وا نویژی هه‌ینی له‌کۆڵ ده‌که‌وی: (تسقط الجمعة بالعدن)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ - ٧٨/٢٢}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموی: خودای گه‌وره له کاروباری ئه‌م
 ئایینه‌دا نایه‌وی زه‌حمه‌ت بخاته سه‌رتانو ناهه‌موارو باری هه‌لنه‌گیراوو
 کرده‌وهی نه‌کراو بدا به سه‌رتانا.

٨٣١- وَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) لِمُؤَدِّهِ فِي يَوْمٍ مَطِيرٍ: إِذَا قُلْتَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. فَلَا تَقُلْ حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ، قُلْ صَلُّوا فِي بُيُوتِكُمْ،

فَكَانَ النَّاسَ اسْتَكْرُوا، ذَالِكَ، فَقَالَ: فَعَلَهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي، إِنَّ الْجُمُعَةَ عَزْمَةٌ، وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أُخْرِجَكُمْ، فَمَشُّونَ فِي الطَّيْنِ وَالْمَطَرِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بن) له روژیکێ باراندا به بانگده‌ره‌که‌ی خو‌ی گوت: که گوتت: {أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ} مه‌ئێ: {حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ} له جیاتێ ئه‌وه‌ بلێ: {صَلُّوا فِي بَيْتِكُمْ}: له مائی خو‌تان نو‌یژه‌کانتان بکه‌ن وه‌ک بلێ خه‌لکه‌که‌ ئه‌م قسه‌یه‌یان له‌ لا په‌سه‌ند نه‌بێ وابوو، بۆیه ئیبینو عه‌بباس گوتی: ئه‌مه‌ قسه‌ی من نیه، ئه‌مه‌ قسه‌و فه‌رمانی که‌سیکه‌ که‌ له‌ من باشترو چاکتره‌ چونکه‌ ئه‌مه‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خو‌ای له‌سه‌ربێ) خو‌ی وای ده‌کرد ئینجا گوتی: هه‌رچه‌ند که‌ نو‌یژه‌ی هه‌ینی فه‌رزه‌و پیویسته‌ به‌لام چونکه‌ به‌هانه‌ی ره‌واهه‌یه‌ هه‌ز ناکه‌م که‌ تو‌شی سه‌خه‌ته‌ی و زه‌حمه‌تتان بکه‌م و به‌ناو ئه‌م قور‌اوو بارانده‌دا هاموشۆ بکه‌ن و بێن و بچن (ش/د).

۸۳۲- عَنْ أَبِي الْمَلِیح عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ شَهِدَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَمَنَ الْحُدَيْيَةِ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ وَأَصَابَهُمْ مَطَرٌ لَمْ تَبْتَ لَأَسْفَلَ نِعَالِهِمْ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُصَلُّوا فِي رِحَالِهِمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئه‌بو مه‌لیح گوتی: باوکم (خو‌ای ئی رازی بن) گوتی: له‌ سه‌رده‌می حوده‌یییه‌دا له‌ روژیکێ هه‌ینیدا له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووم (دروودی خو‌ای له‌سه‌ربێ) رشینه‌یه‌ک باران باری، بنی پلاوی ته‌ر نه‌ده‌کرد، که‌چی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خو‌ای له‌سه‌ربێ) فه‌رمانی پیکردن که‌ له‌ جیگه‌و شو‌ینی خو‌یان نو‌یژه‌که‌ن (د-سند صلح).

۱۴۲) به‌شی دووهم: خه‌روه‌یه‌ی زوو چوون بو‌ نو‌یژه‌ی هه‌ینی و

خو‌ش‌وردنی هه‌ینی:

الفصل الثاني: في فضل التكبیر والغسل

۸۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْأُولَى فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً،

(۱) بخاری. اذان: ۶۱۶، ۶۶۸، ۹۰۱. مسلم. صلاة المسافرین: ۱۶۰۲، ۱۶۰۳. أبو داود. صلاة: ۱۰۶۶.

(۲) بسند صالح (شرحه).

وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقْرَةً وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەو ھورەیرە (خوای نازی بن) لە پیغەمبەرەو دەفەر موئی (درویدی خوای لەسەرب): روژی ھەینی ئەو ھێ خۆی بشوێ (لە چەشنی خوشوردنی لە شپیس) ئینجا لە کارێری یەکەما بپروا بۆ نوێژی ھەینی و لە مزگەوت چاوەروانی نوێژی ھەینی بکا یاخود خۆی خەریک بکا بە طاعت و زیکرو یادی خوداوە تا کاتی نوێژەکە ئەو ھێ ئەمە بکا وەک وشتی بکا بە خێر وایە، و ئەو ھێ لە کارێری دوو ھەما بچێ وەک رشە و لاخی بکا بە خێر وایە، و ئەو ھێ لە کارێری سییەما بچێ وەک بەرانیکی شاخدار بکا بە خێر وایە، و ئەو ھێ لە کارێری چوارەما بچێ وەک مریشکی بکا بە خێر وایە، و ئەو ھێ لە کارێری پێنجەما بچێ وەک ھیلکەیی بکا بە خێر وایە، کە بەر نوێژیش دەرچوو کە بچێ بۆ سەرمینبەر بۆ خوتبە خویند ئەو ئیتر فەریشتەکانیش دەرچن گوێ لە دوان و خوتبە کە دەرگەرن و ئەو ھێ لەو دوا بێ ناوی لە دەرگەری ئەوانا نانوسری (ش/د/ن).

۸۳۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلِأَوَّلٍ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأُوا الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ، وَمِثْلُ الْمُهَجَّرِ كَمِثْلِ الَّذِي يُهْدَى الْبَدَنَةُ ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى بَقْرَةً، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى الْكَبْشَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى الدَّجَاجَةَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى الْبَيْضَةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

دیسان لەو ھەو لە پیغەمبەرەو دەفەر موئی (درویدی خوای لەسەرب): کە روژی ھەینی ھات لەبەر دەرگا کانی ھەموو مزگەوتی فەریشتە ئامادە دەبن و قەلەم و

(۱) بخاری. جمعة: ۸۸۱. مسلم. جمعة: ۱۹۶۱.

(۲) بخاری. جمعة: ۹۲۹، ۳۲۱۱. مسلم. جمعة: ۱۹۸۱ - ۱۹۸۲.

دەفتەر بە دەستەووە دەگرن یەك لە دواى یەك بەریز ناوی ئەوانە دەنووسن كە دین بو نوێژی هەینی، تا ئەو كاتەى كە پێش نوێژ دى و دەچیتە سەر دوانگە ئیتر ئەوانیش دەفتەرەكانیان دەپێچنەووە دەچن گوى لە خوطبەكە دەگرن! ئەوەیشى كە زوو بچى بو نوێژی هەینی وەك ئەو وایە كە وشتى ببەخشیتەو، ئەنجا وەك ئەو وایە كە رەشە و لاخى ببەخشیتەو، ئینجا وەك ئەو وایە كە بەرانی ببەخشیتەو، ئینجا وەك ئەو وایە كە مامرى ببەخشیتەو، ئینجا وەك ئەو وایە كە هێلكەیی ببەخشیتەو (ش).

۸۳۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةُ فَلْيَغْتَسِلْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

ئێبنو عومەر (خوایان ئی رازی بن) گوتی: پێغه مبهەر (دروودی خوای لەسەربن) فەرمووی: کاتی دەچن بو نوێژی هەینی خۆتان بشۆرن (ش/د/ن).

۸۳۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَذِيَّ^(۴).

ئەبو سەعید (خوای ئی رازی بن) لە پێغه مبهەرەو دەفەرمووی (دروودی خوای لەسەربن): خوشۆردنی روژی هەینی پێویستە لەسەر هەموو پیاویکی رەسیدە (ش/د/ن).

۸۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِلَّهِ تَعَالَى عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ حَقٌّ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: عَلَى كُلِّ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ غُسْلُ يَوْمٍ وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ^(۵).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) لە پێغه مبهەرەو دەفەرمووی (دروودی خوای لەسەربن): مافی خودای گەورەیه لەسەر هەموو موسولمانی کە هەموو خەفتهی

(۳) بخاری. جمعة: ۸۸۲. مسلم. جمعة: ۱۹۵۲.

(۴) بخاری. أذان: ۸۵۷ (۸۵۸) ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۹۵، ۲۶۶۵. مسلم. جمعة: ۱۹۵۴.

(۵) بخاری. جمعة: ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۲۴۸۷، ۱۹۶۰.

جاری سهرو له شی خوی بشوری (ش/ن) گفته ی نه سائی ئاوايه: پیویسته له سهر هه موو پیاویکی موسولمان که هه موو هه فته یی رۆژی هه ینی خوی بشوری.

۸۳۸- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهَا وَنِعِمَّتْ وَمَنْ اغْتَسَلَ فَأَلْغَسَ أَفْضَلَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

سه مووره (خوای ئی رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فهرمووی (دروودی خوای له سهرین): ئەو هی له رۆژی هه ینیدا بو نوپژی هه ینی ته نیا ده سنوپیژ ده گری ئەو هه به پیی سوننه تی پیغه مبه ر (دروودی خوای له سهرین) ره فته ر ده کا، ئەمه یش ئیشیکی گه ئی جوان و شیرینه، ئەو هی شی خوی ده شوا دیاره که خوشوردن خیرتره (د/ت/ن-س/ح).

۱۴۴) خو بوخوشکردن و سه روریش چه ورکردن و خورازاندنه وه و جلی جوان له به رکردن: (الطيب والدهن والتجميل)

۸۳۹- عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، وَيَدْهِنُ مِنْ دُهْنِهِ، وَيَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يَفْرُقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى. قَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ: وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بَعَشْرُ أَمْثَالِهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَبُو دَاوُدَ بَلْفُظٍ: مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَغْنَاكَ النَّاسَ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ كَأَنْتَ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِي قَبْلَهَا^(۱).

له سه له مانه وه (خوای ئی رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فهرمووی (دروودی خوای له سهرین): ئەو پیاو هی له رۆژی هه ینیدا خوی بشوری و تابوی ده کری خوی

(۶) بسند حسن (شرحه). {أبو داود: ۲۵۴. ترمذی: ۴۹۷ - رياض - ز: ۲۱۰، ۷، ۱۱۵۳}.

(۱) بخاري. جمعة: ۸۸۲، ۹۱۰ {ومسلم: ۹۱۰ - رياض ز: (۲۱۱) ژماره: ۱۱۵۴/۸}.

پاک و خاوین رابگری و سہرو ریشی خوئی شانہ بکاو لہ رونی قژ رونیان لی داو لہو بونہ خوشہی کہ لہ مالہ وہ ہیانہ خوئی بون خوش بکا، ئینجا لہ مال دہرچی و بچی بو مزگہوت و لہوی نہبی بہ زحمہت بو کہس و خوئی نہ ترنجینیتہ نیوانی دوو کہسہ وہو سہخلہ تیان نہکا، ئینجا ئہ وہندہی کہ خودا لہ چارہی نووسیوہ نویژئی سوننہت بکا، وہ کاتی کہ پیشنوویژ دہست دہکا بہ قسہو دوان بی دہنگ بی و گوئی بگری لہ قسہکانی، ئہو پیاوہی ئہمہ بکا بیگومان کہ خودا خوش دہبی لہ گوناہی نیوانی ہینیی پیشووی و ئہم ہینییہی۔ لہ گیرانہ وہی ئہبو ہورہیرہدا: وہ زیادہی سی رژیش چونکہ پاداشی چاکہ یہ کہ بہدہیہ (ش/د) گفتہی (د) ئاواہی: ئہوہی رژی ہینیی خوئی بشوری و جلی جوان لہ بہرکاو ئہگہر بونی خوشی ہہبوو لہ خوئی بدا، ئینجا برہوا بو نویژئی ہینیی و لہ مزگہوت ہہنگاو ہہلنہنی بہسہر سہری کہساو ئہوہندہی خودا لہ چارہی نووسیوہ نویژئی سوننہت بکا، وہ کاتی پیشنوویژ ہات و دہستی کرد بہ وتاری ہینیی بی دہنگ بی و گوئی رابگری تا پیشنوویژ لہ نویژ دہبیٹہ وہ، ئہوہی ئاوا بکا ئہوہ دہبی بہ کہ فارہتی گوناہی نیوانی ئہم ہینیی و ہینییہ کہی پیشی۔

۱۴۵) خیرو گہورہی رژیستن بو نویژئی ہینیی : (فضل المشي للجمعة)

۸۴ - عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ الثَّقَفِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْتَسَلَ ثُمَّ بَكَرَ وَابْتَكَرَ، وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ، وَدَنَا مِنَ الْإِمَامِ فَاسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ عَمَلُ سَنَةٍ، أَجْرُ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

لہ ئہوسی کوپی ئہوسی تہقہ فیہ وہ (خوئی لی رازی بی) لہ پیغہ مہرہ وہ (درویدی خوئی لہ سہرین) دہقہ رموی: ہہر کہسی (لہ رژی ہینیدا) لہ شی خوئی بشوری و زور زو بہ پی (نہ کہ بہ سواری) برہوا بو نویژئی ہینیی و لہ

(۱) بسند حسن (شرحہ).

پیش‌نویژ نزیك ببیته‌وهو گوی بگری و له‌کاتی وتاری هه‌ینی‌دا قسه نه‌کا،
ئه‌وه ئه‌و که‌سه هه‌ر هه‌نگاوێکی، خیری کرده‌وه‌ی یه‌ک سالی هه‌یه، که به
روژ به‌روژووبی و به‌شه‌و شه‌و نویژ بکا! (د/ت/ن-س/ح).

(۱۴۶) کاتی بانگی نویژی هه‌ینی: (وقت الجمعة والنداء)

۸۴۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ تُصَلِّي الْجُمُعَةَ،
حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱).

ئه‌نه‌س (خوای ئی‌رازی بن) گو‌تی: جاران پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌س‌رین)
ئه‌وه‌کاته نویژی هه‌ینی ده‌کرد که خۆر به‌ دیمه‌ن لایده‌دا له‌ناو راستی
ئاسمان (ب/د/ت/ن) پرگه‌ه‌کانیان له‌ نو‌وری ره‌حه‌ت بن).

۸۴۲- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْجُمُعَةَ، فَنَرْجِعُ وَمَا نَجِدُ لِلْحِطَّانِ فَيَتَأَسَّطُّلُ بِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ
وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

سه‌له‌مه‌ی کو‌ری ئه‌که‌وه‌ (خوای ئی‌رازی بن) گو‌تی: جاران له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا
(درو‌دی خوای له‌س‌رین) که نویژی هه‌ینیمان ده‌کرد که ده‌گه‌راینه‌وه له‌ نویژ بو
ماله‌وه هیشتا دیوار ئه‌وه‌نده سیبه‌ری نه‌بوو که به‌ سیبه‌ره‌که‌یا به‌روین!
(م/د/ن).

۸۴۳- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّدَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوَّلُهُ
إِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَى بَكْرٍ وَعُمَرَ
(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَثُرَ النَّاسُ زَادَ النَّدَاءُ الثَّلَاثَ عَلَى
الزُّوْرَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا. وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَكَبَّتِ الْأُمُرُ عَلَى ذَلِكَ^(۳).

(۱) بخاری. جمعة: ۹۰۴.

(۲) بخاری. مفازی: ۴۱۶۸. مسلم جمعة: ۱۹۹۰. أبو داود. صلاة: ۱۰۸۵. نسائي. جمعة: ۱۳۹۰. ابن ماجه: ۱۱۰۰.

(۳) بخاری. جمعة: ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۵، ۹۱۶.

سائیپی کوپی یهزید (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاران له سهردهمی پیغه مبهه
خویدا (دروودی خوای لهسهرین) و له سهردهمی نهبو بهکرو عومهردا (رهزای خودایان لیبین)
سههتای بانگ نهوکاته بوو که پیشنوژ لهسهه مینبهه داده نیشته، بهلام
کاتی که عوسمان بوو به جینشین و خهک زور بوون بانگی سیهه می لهسهه
زههراء زیادکرد^(۱)، (ب/د/ت/ن) له گیرانه وهیه که نهههشی هیه: ئیتر ههروا
مایه وه لهسهه نهه شیوهیه.

۱۴۷) بهشی سییههه: باسی وتاری ههینی: (الفصل الثالث: في الخطبة)

۸۴۴ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ قَائِمًا ثُمَّ يَقْعُدُ، ثُمَّ يَقُومُ كَمَا تَفْعَلُونَ الْآنَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجْلِسُ إِذَا صَعِدَ الْمِنْبَرَ حَتَّى يَقْرُعَ الْمُؤَذِّنُ ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ، ثُمَّ يَجْلِسُ فَلَا يَتَكَلَّمُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ. وفي رواية: كَانَتْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُطْبَتَانِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا، يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَذْكُرُ النَّاسَ^(۱).

ئیبینو عومهر (خوایان ئی رازی بن) گوئی: جاران پیغه مبهه (دروودی خوای لهسهرین)
ههههه به پیوه وتاری ههینی دهه، لهپاشا کهمی داده نیشته، ئینجا
ههلههسایه وه بو خویندنه وهی وتاری دووهه دهق وه که نههه می که ئیستا ئیوه
دهیکهه! (ش/د/ت/ن) گفته می (د) ئاوایه: جاران ههزهت (دروودی خوای لهسهرین)
کهسهه دهکهوته سهه دووانگه داده نیشته ههتا بانگدهه لهبانگ دهبووه، ئینجا
ههلههسا وتاریکی دهه، ئینجا داده نیشته وهه ههچ قسهی نهدهکرد، دیسان
ههلههسایه وهه وتاریکی تری دهههیه وه له گیرانه وهیه که: دهستووری

^(۱) زههراء ناوی خانوویه که بووه بانگدهه بانگی لهسهه دهه، نهه بانگی سهه زههرایه بهپی پهبدا بوونی
سیهههه، بهلام بهپی گوئی یهکههه نهه سیهههه، نهههه بهه شیههه: بهپی پهبدا بوون یهکهه
بانگی نیومرۆ لهکاتی پیغه مبهه نهبو بهکرو عومهردا بووه، دووهه قامهت، سیههه بانگی سهه زههرا که
عوسمان زیادی کردووه تا خهک خوایان کوکه نهه وه، بهپی گوینیش یهکهه بانگی سهه زههراء، دووهه
بانگی نیومرۆ، سیههه قامهت. - وههگیر- ۱۹۸۷/۲/۴

(۱) بخاری. جمعه: ۹۲۰، ۹۲۸. مسلم. جمعه: ۱۹۹۱. ترمذی. صلاة: ۵۰۶. تحفة الأشراف: ۷۸۷۹.

پیغه مبه‌ر (دیودی خوی له‌سربین) و ابوو دوو و تاروی ده‌خوینده‌وه، له نیوانیانان د‌ده‌نیشت، له‌و دوو و تاره‌دا قورئانی ده‌خویندو ئاموژگاری موسولمانانی ده‌کرد. سوننه‌ته که ماوه‌ی ئه‌م دانیشتنی نیوانی دوو و تاره به‌قه‌ی سووره‌تی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} بی وه ئه‌م سووره‌ته‌شی تیا بخوینری.

۸۴۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَأَنَّتْ صَلَاتُهُ قَصْدًا وَخُطْبَتُهُ قَصْدًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

جاییری کوری سه‌مووره (خوی ئی رازی بن) گوئی: هه‌میسه که نویژم له‌گه‌ل پیغه مبه‌ردا (دیودی خوی له‌سربین) ده‌کرد به‌ کومه‌لی، سه‌رنج‌م ده‌دا هه‌م نویژه‌که‌ی و هه‌م و تارو دوانه‌که‌ی میان‌ه‌کارو مامناوه‌ندیی بوون (م/د/ت/ن).

۸۴۶- قَالَ: أَبُو وَائِلٍ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) خَطَبَنَا عَمَّارٌ فَأَوْجَزَ وَأَبْلَغَ فَلَمَّا نَزَلَ قُلْنَا: يَا أَبَا الْيَقْظَانَ لَقَدْ أَبْلَغْتَ وَأَوْجَزْتَ فَلَوْ كُنْتَ تَنْفُسْتَ. فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ مِثْنَةٌ مِنْ فَقهِهِ فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ، وَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ^(۳).

ئه‌بو وائیل (خوی ئی رازی بن) گوئی: جاری عه‌ممار (خوی ئی رازی بن) و تاریکی کورت و پوخت و ره‌وان و دلگیری خوینده‌وه بۆمان، جا که له دوانکه که دابه‌زی گوتمان: ئه‌ی ئه‌بو یه‌قظان! به‌راستی و تاره‌که‌ت دلگیری و پیک و قه‌دب‌ر بوو پرواتابوو، خۆزگایه که‌می دریژه‌ت پی ده‌دا! گوئی: بۆیه وه‌هام کرد چونکه بۆ خۆم ژنه‌وتوومه له هه‌زرت (دیودی خوی له‌سربین) ده‌یفه‌رموو: نویژی دریژو و تاروی کورتی پیاو نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه که پیاویکی زاناو شاره‌زایه، که‌واته دریژه به‌ نویژی‌ده‌ن و تار کورت بکه‌نه‌وه، بشزانن که هه‌ندی په‌خشان و قسه‌ی نه‌سته‌ق و ره‌وان وه‌ک جادوو وان کار له‌دل و میشکی ئاده‌میزاد ده‌که‌ن و کاری جوانی له‌لا جوانتر ده‌که‌ن (م/ئه‌حمه‌د).

(۲) مسلم. جمعة: ۲۰۰۰، ۲۰۰۱. ترمذی. صلاة: ۵۰۷. نسائی. عیدین: ۱۵۸۱ تحفة الأشراف: ۲۱۶۷.

(۳) مسلم. جمعة: ۲۰۰۶. تحفة الأشراف: ۱۰۲۵۲.

۸۴۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ يَقُولُ: صَبَّحَكُمْ وَمَسَّكُمْ. وَيَقُولُ: بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ، وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى وَيَقُولُ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِذَعَةٍ وَكُلُّ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٌ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا أَوَّلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ مَنْ تَرَكَ مَا لَا فَلَاحَ لَهُ، وَمَنْ تَرَكَ دِينَنَا أَوْ ضَيَّاعًا فَإِلَيَّ وَعَلَيَّ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

جابر (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای له سرین) کاتی وتاری دہدا چاوی سوور ہلہ گہرا دہنگی بہر ز دہ کردہ وہ، تہواو تووہ دہبوو، بہ شیوہ کی دہتگوت ترسینہر (مونذیر)ی سوپایہو سوپا دہترسینی لہ دوشمن و دہلی: وا سوپای دوژمن، سہر لہ بیانی، یا سہر لہ نیواری بہم زووانہ دہدا بہ سہرتانا، لہ ہندی وتارا پہنجہی شایہ تمان و پہنجہی بہر زہ لووتہی خوئی جووت دہ کردو دہیفہرموو (درویدی خوای له سرین): لہ پاش ٹہمہ بزائن کہ باشتین فہرماشت نامہی خودایہ کہ قورئانی پیروزہ وہ باشتین ریبارو ریگہی چاکہ ریبارانہ کہ نوپااو تازہ قہلان، وہ ہہموو کاریکی ناشایستہیش سہر گہردانی و گومراییہ لہ پاشا دہیفہرموو (درویدی خوای له سرین): من بو ہہموو موسولمانی لہ خوئی لہ پیشترم بوئی! چونکہ دہیخہمہ سہر ری رزگاریی نیجگاریی بہ لام ٹہوہی ہمرئی و مالی لہ پاش بہجی بمینی ٹہوہ مالہ کہی بو کہ سوکارہ کہیہتی، وہی ٹہوہی ہمرئی و قہرزاریی، یاخود خیزانیکی بی دالہدی لہ پاش بہجی بمینی ٹہوہ قہر زہ کہی رووہرووی من دہبیٹہوہ خووم دہیبزیرمہوہ بوئی و سہرہوکاریی کہ سوکارہ کہشی لہ سہر منہ (م/ن).

۸۴۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَلَّمَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُطْبَةَ الْحَاجَةِ الْحَمْدُ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ

(۴) مسلم، جمعہ: ۲۰۰۲، ۲۰۰۳، نسائی، عیدین: ۱۵۷۷، ابن ماجہ، مقدمہ: ۴۵، تحفۃ الأشراف: ۲۵۹۹.

اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ يَقْرَأُ ثَلَاثَ آيَاتٍ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ) (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا) الْآيَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ وَاللَّفْظَ لِلنَّسَائِيِّ (۵).

عہدوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لہ سہرین) فیبری و تازی نیاز (خوٹبہی حاجہ) ی کردین ئە گەر فەرمانیکی گرنگمان ہہ بوو وە ک ژن مارہ برین و ناو برژی کردن و شتی وا ئەوہ لہ پیئشہوہ بلیین:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَكَسْتَعْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، فَمَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ}.

سو پاس و ستایش ہر بو خودایہ، داوای کو مہ کی و لیخو شبوون ہر لہ خودا دہکین پەنا دہگرین بہ خودا لہ ہہ موو خراپہ یہ ک و زیانی دہروونی خو مان، ہہ روہا لہ کردہوہی نا پە سہندی خو مان، دیارہ ئەوہی خودا ریگہی چاکہی نیشان بدا بہ کەسی تر لہ ریگہ دەرناچی، وە ئەوہی خودا سہری فی بشیوینی و لہ ری دہریکا بہ کەسی تر ناخریتہوہ سہر پی راست، گہواہو شایہ تی دہدہم کە ہر خودا خودایہو خودای ترنیہ، وە مو حہ ممہ دیش ہہم بہندہو ہہم پیغمبرہی خودایہ ئینجا ئەم سئی ئایہ تانہش بہ دوا یا بخوینین:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ} — ۱۰۲/۳.

واتہ: ئە ی کەسانی کە باوہرو ئیمانتان ہی ناوہ بہ خوداو بہ پیغمبرہی خودا! لہ خودا بترسن و تہقوای خودا بکەن، ترسان و

ته‌فوایه‌کی وا که شایسته‌ی شانی ئه‌وبی، وه کاریکی وا بکه‌ن که هه‌رکاتی مردن له‌سه‌ر ئایینی ئیسلام بمرن، له‌ پێش مردندا له‌ حالی ژیاندا ئه‌وه‌نده به‌ ساغی تی بکوژن بۆ خودا که له‌کاتی مردندا نیشانه‌ی موسولمانه‌تیتان پێوه دیار بی:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا - ۱/۴}.

ئه‌ی مه‌ردوم! ئه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م! له‌ تۆله‌ی سه‌ختی په‌روه‌ردگارتان بترسن و خۆتانی ئی بیاریزن ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی که ئیوه‌ی هه‌موو له‌یه‌ک که‌سی خستۆته‌وه که ناوی ئاده‌مه، وه هاوسه‌ری له‌ په‌راسووی خۆی بۆ دروست کرد که ناوی هه‌وایه، ئینجا له‌م دوو که‌سه‌ پیاو و ژنیکی زۆر زۆری خسته‌وه‌و بلاوی کردنه‌وه به‌سه‌ر رووی زه‌ویدا، وه له‌ خودا بترسن و ناهه‌قی و زۆرو سته‌م له‌ یه‌کتری مه‌که‌ن، چونکه ئیوه هه‌مووتان له‌ماف و حوقوقا چون یه‌که‌ن چونکه هه‌مووتان له‌ ئاده‌م و ئاده‌م له‌ گله‌، خودا ئه‌و خودایه که ناشکراو نمایانه‌و هه‌موو هۆشمنه‌ندی دان ده‌نی به‌ بوونیوا و ئه‌وه‌تانی ئیوه کاتی داوا‌ی شتی له‌ یه‌کتری ده‌که‌ن ده‌لێن له‌به‌ر خاتری خودا ئه‌وه‌م بده‌ری، یا ئه‌وه مه‌که، وه خۆتان بیاریزن له‌ برینی رشته‌ی میهره‌بانی و مافی خزم و که‌سوکار به‌جی بینن، به‌راستی خودا هه‌میشه ناگاداره لی‌تان و چاودی‌ره به‌سه‌رتانه‌وه:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا - ۳۳/۷۰-۷۱}.

واته: ئه‌ی که‌سانی که باوه‌رتان هی‌ناوه! له‌ خودا بترسن و خۆتان بیاریزن له‌ نافه‌رمانی ئه‌و، قسه‌یی بکه‌ن که راست بی و به‌سوود بی، ئه‌گه‌ر وابکه‌ن کرده‌وه‌کانتان گیرا ده‌کاو له‌ گونا‌هه‌کانتان خوش ده‌بی، وه هه‌ر

که سئ به گوئی خوداو پیغه مبهری خودا بکا ئه وه به کامی خوئی ده گاو بهمه بهست و مرازی خوئی شاد ده بی (ن/م/د/ت).

۸۴۹- عَنْ بِنْتِ لِحَارَةَ بْنِ النُّعْمَانِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا حَفِظْتُ (ق) إِلَّا مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ بِهَا كُلَّ جُمُعَةٍ. قَالَتْ: وَكَانَ تُنَوِّرُنَا وَتُنَوِّرُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاحِدًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

کچیکی حاریتهی کوپی نوعمان (خوای ئی رازی بی) گوئی: سووره تی قافم له ده می پیغه مبهر خویه وه (دروودی خوای له سهرین) له بهر کردو وه، چونکه هه موو هه یینییه که له وتاری هه یینیدا ده یخوینده وه، کچه که زرنگی و نزیکیی خوئی له پیغه مبهر وه دهست نیشان کردو گوئی: ئه وساکه سهر تهن دووری مالی ئیمه و سهر تهن دووری مالی پیغه مبهر (دروودی خوای له سهرین) یه که بوو (م/د).

۸۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ خُطْبَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَشَهُدٌ فَهِيَ كَالْيَدِ الْجَذْمَاءِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۷).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بی) له پیغه مبهر وه دهفه رموی (دروودی خوای له سهرین): ههر وتاری که شایه تمنای تیا نه بی وه که دهستی که گول بی وایه! (د/ت/ن-س/ص).

۱۴۸) نویژی ههینی: (صلاة الجمعة)

۸۵۱- قَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) صَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ الْفِطْرِ رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ الْأَضْحَى رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ السَّفَرِ رَكْعَتَانِ تَمَامٌ غَيْرُ قَصْرٍ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَهَ^(۸).

(۶) مسلم. جمعة: ۲۰۱. أبو داود: صلاة: ۱۱۰۰، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳. نسائي. إفتتاح: ۹۴۸.

(۷) بسند صحيح (شرحه).

(۸) باسانيد صحيحه (شرحه).

عومہر (خوای فی رازی بن) گوتی: لہ دہمی پیغہمبہر خویم ژنہ وتووہ دہیفہرموو (دروودی خوای لہسربین): نویژئی ہینئی دوو رکاتہ، وہ نویژئی جہژئی رہمہزان دوو رکاتہ، وہ نویژئی جہژئی قوربان دوو رکاتہ، وہ نویژئی سفہر دوو رکاتہ ئەم نویژانہ کہ بہ دوو رکات دہکریں تہواون، نہوہک بلیئی کورتہوہکراون (ن/ئہحمەد/ئیبینو ماجہ-باسانید صحیحہ).

۸۵۲- وَلِلنَّسَائِي وَالتِّرْمِذِيِّ: مَنْ أَذْرَكَ مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ رَكْعَةً فَقَدْ أَذْرَكَ الصَّلَاةَ^(۲).

دہفہرموئی (دروودی خوای لہسربین): ہەر کہ سئی بہ جہماعەت فریای یەک رکات لہ دوو رکاتہکەئی نویژئی ہینئی بکہوئی ئەوہ فریای ئەو نویژہ بہ تہواوی دہکہوئی بەلام دہبئی کہ پێشنویژ ساڵوی دایہوہ ئەو بہ تہنہا رکاتیکی تربکا (ن/ت-سند صحیح).

۸۵۳- وَلِلدَّارِ قُطَيْبٍ: مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْجُمُعَةِ فَلْيُصَلِّ إِلَيْهَا أُخْرَى وَمَنْ فَاتَتْهُ الرُّكْعَتَانِ فَلْيُصَلِّ أَرْبَعًا^(۳).

حەزەرت (دروودی خوای لہسربین) دہفہرموئی: ئەوہی فریای یەک رکات دہکہوئی لہ نویژئی ہینئی، با رکاتیکی تریشی لہ پالا بکا، بەلام ئەگەر کہ سئی بہہردوو رکاتہکەدا نہگەیشت با چوار رکاتہکەئی نویژئی نیوہرۆ بکا (دارہ قوطنی).

۸۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سُورَةَ الْجُمُعَةِ وَالْمُنَافِقِينَ^(۴).

ئیبینو عہباس (خوایان فی رازی بن) گوتی: گەلی جار پیغہمبہر (دروودی خوای لہسربین) لہ نویژئی ہینیدا سوورہتی جومعہو سوورہتی مونافیقونہی دہخویند (م/د/ت/ن).

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

(۳) قال الترمذی وعلیہ اکثر الصحب والتابعین.. ومالك والشافعی وأحمد (شرحہ).

(۴) مسلم. جمعة: ۲۰۲۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۷۴. ترمذی. صلاة: ۵۲۰. نسائی. افتتاح: ۹۵۵.

۸۵۵- عَنْ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَفِي الْجُمُعَةِ بِسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْفَاشِيَةِ قَالَ: وَإِذَا اجْتَمَعَ الْعِيدُ وَالْجُمُعَةُ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ يَقْرَأُ بِهِمَا أَيْضًا فِي الصَّلَاتَيْنِ^(۵).

نوعمانی کوپری بہ شیر (خوای فی رازی بن) گوئی: گہ فی جار پیغہ مبر (دیودی خوای لہ سرین) لہ نویژی ہر دوو جہ نہ کان و لہ نویژی ہینیدا سوورہ تی {سبح اسم ربک الاعلیٰ} و سوورہ تی {وہل اناک حدیث الفاشیہ} ی دہ خویند، گوئی: نہ گہر جہ نہ نیش ریگہ و تی روژی ہینیی بکردایہ نہ وہ لہ ہر دوو نویژہ کاندہ ہر نہم دوو سوورہ تی دہ خویند! (م/د/ت/ن).

۸۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَصَلُّوا أَرْبَعًا. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الْأَصُولُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۶).

نہ بو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) لہ پیغہ مبرہ وہ دہ فہ رموی (دیودی خوای لہ سرین): نہ گہر ویستتان لہ پاش نویژی ہینیی نویژی سوننت بکن نہوا چوار رکات بکن (م/د/ت/ن).

۸۵۷- (ب - ۱ - ز - ۱۰۳ - ۶۰۳) (۷).

۸۵۸- وَرَوَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعًا وَبَعْدَهَا أَرْبَعًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۸).

دہ گیرنہ وہ کہ عہ دوللا (خوای فی رازی بن) لہ پیشی نویژی ہینییہ وہ چوار رکات و لہ پاشیہ وہ چوار رکاتی دہ کرد (ت).

(۵) مسلم. جمعة: ۲۰۲۵ - ۲۰۲۷. أبو داود. صلاة: ۱۱۲۲. ترمذی. صلاة: ۵۲۲. نسائی. جمعة: ۱۴۲۳.

(۶) مسلم. جمعة: ۲۰۲۳ - ۲۰۲۵. نسائی. جمعة: ۱۴۲۵.

(۷) راجع رقم: ۶۱۱.

(۸) سکت عنه الشارح (مترجم).

۱۴۹) به شی جواره‌م: ده‌ستوره‌کانی دوانده‌رو وتاریژ (خطیب و
ناماده‌بووه‌کان (الحاضرين):

الفصل الرابع: في آداب الخطيب والحاضرين

۸۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ عَلَى الْمُنْبَرِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ: مَا عَلَى أَحَدِكُمْ لَوْ اشْتَرَى ثَوْبَيْنِ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ سِوَى ثَوْبٍ مِهْنَتِهِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

عه‌بدوللای کوپی سه‌لام (خوای فی رازی بن) گوئی: روژی هه‌ینی بوو له‌سه‌ر
دووانگه له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خوای له‌سهرین) چی تی ده‌چی
ئه‌گه‌ر یه‌کی سه‌رو دوو پارچه جل بکرن بو له‌به‌رکردنی روژی هه‌ینیتان، جگه
له به‌رگی جلکارتان (ئیبنو ماجه/د-سند ضعیف).

۸۶۰- عَنْ الْحَكَمِ بْنِ حَزَنٍ الْكَلْفِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْنَا الْجُمُعَةَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى عَصَا أَوْ قَوْسٍ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ بِكَلِمَاتٍ خَفِيفَاتٍ طَيِّبَاتٍ مُبَارَكَاتٍ، ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ لَنْ تُطِيقُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا كُلَّ مَا أُمِرْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ سَدِّدُوا وَأَبْشِرُوا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَصَحَّحَهُ ابْنُ السَّكَنِ^(۲).

حه‌که‌می کوپی حه‌زه‌نی کوله‌فی (خوای فی رازی بن) گوئی: له‌گه‌ل
پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سهرین) ناماده‌ی نویژی هه‌ینی بووین، کاتی پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خوای له‌سهرین) هه‌لسایه‌وه بو وتار خویندنه‌وه خوئی دا به‌سه‌ر دار ده‌ست
(عه‌سایه‌) کا، یا خوئی به که‌وانی گرت ئینجا سوپاسی خودای کردو به‌چه‌ند
وشه‌یه‌کی سووکه‌له‌ی پوختی پیروژ وه‌سپی خودای دایه‌وه، ئه‌وجا
فه‌رمووی: ئه‌ی موسولمانینه! ئیوه نه‌ده‌ره‌قه‌تی ئه‌وه دین که ئه‌و فه‌رمانانه‌ی
دراوه به سه‌رتانا هه‌موویان بکه‌ن وه نه‌ئه‌وه‌تان بو ده‌کری، که‌واته چه‌نده‌تان

(۱) بسند ضعیف (شرحه).

(۲) صحیح عنه ابن السکن (شرحه).

ئى هلهدهستى له كردنى دريغى مهكهن و لهسهر ئهوه موژدهبى لىتان
(د/ئهحمهه/ئيبينو سهكهن: ح/ص).

۸۶۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَلَسَ ذَاتَ
يَوْمٍ عَلَى الْمِنْبَرِ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

ئهبو سهعيد (خوای ئى رازى بى) گوته: پيغهمبهه (درودى خوای لهسهرين) روژى
لهسهر دوانگهكه دانىشت ئيمهش له دهورى له خوارهوه دانىشتين (ش).

۸۶۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَعِدَ
الْمِنْبَرَ سَلَّمَ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهٍ وَالشَّافِعِيُّ^(۴).

جاير (خوای ئى رازى بى) گوته: پيغهمبهه (درودى خوای لهسهرين) كهسهر دهكهوته
سهر دووانگه كه لهوى سلاوى دهكرد له كوومهلهكه (ئيبينو ماجة/ شافيعى).

۸۶۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَخَذَ رَجُلٌ يَدَ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا زَالَ يُكَلِّمُهُ حَتَّى نَعَسَ بَعْضُ الْقَوْمِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۵).

ئهنهس (خوای ئى رازى بى) گوته: جارئ قامهت كرا بو نويزى ههينى، لهو
كاتهدا پياوى دهستى پيغهمبهه گرت، ئيترهههه قسهى لهگهل كرد ههتا
ههندي كهس خهو بردنيهوه (ت:ص).

۸۶۴- وَلِلْبَيْهَقِيِّ وَالطَّبْرَانِيِّ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَنَا مِنَ الْمِنْبَرِ
سَلَّمَ عَلَى مَنْ عِنْدَهُ، ثُمَّ صَعَدَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقَوْمَ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ قَعَدَ (شرحه)^(۶).

گوته: دهستوورى پيغهمبهه (درودى خوای لهسهرين) وابوو كه دهگهيشته
نزىكى دوانگهكه سلاوى دهكرد لهوانهى لهوى بوون، ئينجا سهر دهكهوتو
لهسهر دووانگهكه رووى دهكرده خهلكهكهو ئينجا سلاوىكى ترى دهكردهوه،

(۳) مسلم. زكاة: ۲۴۱۹ - ۲۴۲۰. بخاري. زكاة: ۱۴۶۵.

(۴) سكت عنه الشارح.

(۵) صحيح عن الترمذي.

(۶) وعليه الجمهور (شرحه).

ئینجا د‌اده‌نیشت هه‌تا بانگ‌ده‌ر بانگی د‌ه‌داو له بانگ د‌ه‌بووه‌وه، ئه‌وسا هه‌ل‌ده‌ساو وتاری یه‌که‌می د‌ه‌دا (به‌یه‌قی/طه‌به‌رانی. نه‌قل کراوه له‌شه‌رحه‌که‌یه‌وه).

۸۶۵- وَلِأَصْحَابِ السُّنَنِ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَكَلَّمُ بِالْحَاجَةِ إِذَا نَزَلَ مِنَ الْمِنْبَرِ، وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: قَالَ: أَنَسٌ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْزِلُ عَنِ الْمِنْبَرِ، فَيُعْرِضُ لَهُ الرَّجُلُ فِي الْحَاجَةِ فَيَقِفُ مَعَهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي (۷).

گوته‌ی: جاران پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خ‌وای له‌س‌ه‌رین) که له دووانگه‌که د‌اده‌به‌زی، هه‌ندی که‌س له‌وکاته‌دا ئیشیان پیی د‌ه‌بوو، ئه‌ویش له‌و باب‌ه‌ته‌وه قسه‌ی له‌گه‌ل د‌ه‌کردن (د/ت/ن). گفته‌ی ئه‌بو داوود وه‌ک له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی ئاوایه: ئه‌نه‌س (خ‌وای ئی رازی بن) ده‌یگوت: دیومه پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خ‌وای له‌س‌ه‌رین) که له دووانگه‌که د‌اده‌به‌زی هه‌ندی که‌س به‌ره‌نگاری د‌ه‌بوون و بو ئیشی خ‌ویان یه‌خه‌یان پیی د‌ه‌گرت و پویان ئی د‌ه‌نا، ئه‌ویش له‌گه‌لیان د‌ه‌ه‌ستا تا ئیشه‌که‌ی بو جی به‌جی د‌ه‌کردن، ئنجا د‌ه‌چوو نویژه‌که‌ی د‌ه‌کرد.

۸۶۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ سُلَيْكُ الْقَطَفَانِيُّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ فَجَلَسَ فَقَالَ: يَا سُلَيْكُ قُمْ فَارْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَتَجَوَّزْ فِيهِمَا، ثُمَّ قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَلْيَتَجَوَّزْ فِيهِمَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۸).

ج‌ابیر (خ‌وای ئی رازی بن) گوته‌ی: روژیک‌ی هه‌ینی له‌وکاته‌دا که پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خ‌وای له‌س‌ه‌رین) وتاری د‌ه‌دا سوله‌یک‌ی غه‌طه‌فانی هات و دانیش‌ت، پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خ‌وای له‌س‌ه‌رین) پیی فه‌رمووی: ئه‌ی سوله‌یک! هه‌ل‌سه دوو ر‌کات نویژی سووکه‌له بکه ئینجا فه‌رمووی: روژی هه‌ینی ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان له‌و کاته‌دا هات

(۷) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

(۸) بخاری. جمعة: ۹۳۰، ۹۳۱، ۱۱۶۶. مسلم. جمعة: ۲۰۱۵ - ۲۰۲۱. أبو داود. صلاة: ۱۱۱۵. نسائي. جمعة: ۱۴۰۸. تحفة الأشراف: ۲۵۱۱.

بۆ مزگهوت که پیشنوژ و تاری دهخویندهوه با بهگورجی دوو رکات نویژی سووکهله بکا (ش/د/ت/ن - ههزاران ههزار رحمهتیا لیبی).

۸۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءِ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَدَنَا وَاسْتَمَعَ وَأَلْصَقَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَغَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ.^(۹)

ئهبو هورهیره (خوای ئازای بی) له چه زه ته وه (دروودی خوای له سه ربین) ده فهرموئ: هه رکه سی ده سنوژیککی جوان بگری و ئینجا بچی بۆ نویژی ههینی و خوئی له پیشنوژ نزیك بکاته وه ههتا به جوانی گوئی له قسه کانی بگری و له وکاته دا بی دهنگ و خاموش بی ئه وه خودا خوش ده بی له گوناھی نیوانی ئه وه ههینییه و ههینییه که ی پیشووی و زیاده ی سی رژییش، هه رکه سیکیش له وکاته دا که وتارخوین و تاری ههینی دهخوینیته وه دهست له ورده به ردو زیخ و چه و شتی وا بدا واته: خوئی به شتی بی هووده وه خه ریک بکا ئه وه نابهجیی دهکا (ت/م).

۸۶۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَلْصَقْتَ. وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ لَقِيتَ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ.^(۱۰)

ديسان ئه و گوتی: چه زه ت فهرمووی (دروودی خوای له سه ربین) رژی ههینی له وکاته دا که پیشنوژ و تار دهخوینیته وه ئه گه به هاو نشینی خوت بلیی وس، بیدهنگه، ئه وه خوشت قسه ی بیجا ده که ی! (ش/د/ت/ن).

{وفي رواية في الشرح: ولا حمد: ومن قال: صه فقد تكلم، ومن تكلم فلا جمعة له}.

له گیرانه وهیه کی شه رحه که دا (که ئیمامی ئه حمه د (خوای ئازای بی) ریوایه تی دهکا) ده لی: چه زه ت (دروودی خوای له سه ربین) ده فهرموئ: ئه وه ی

(۹) مسلم. جمعة: ۱۹۸۵. ترمذی. صلاة: ۴۹۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۵۰.

(۱۰) بخاری. جمعة: ۹۲۴. مسلم. جمعة: ۱۹۶۲. ترمذی. صلاة: ۵۱۲. نسائی. جمعة: ۱۴۰۰.

به‌یه‌کیکی تریش بلی: وس، بی دهنگ به، نه‌وه خوشی قسه‌ی کردووه، وه نه‌وه‌ی له‌وکاته‌دا قسه‌بکا جومعه‌ی بو حلیب ناکری.

۸۶۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَخْضُرُ الْجُمُعَةُ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ: رَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْغُو وَهُوَ حَظُّهُ مِنْهَا، وَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَدْعُو، فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ، وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِئْصَاتٍ وَسُكُوتٍ، وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةً مُسْلِمًا، وَلَمْ يُؤْذِ أَحَدًا فَهِيَ كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الْآتِيَةِ لَهَا وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَذَلِكَ بِقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ خَزِيمَةَ فِي صَحِيحِهِ^(۱۱).

عبدوللای کوری عامر (خوایان فی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خویا دسربن) فهرموویه‌تی: نه‌وانه‌ی که ده‌چن بو نویژی هه‌ینی یه‌کیکن له‌م سئ که‌سه: هه‌ندی پیاو ده‌چن له‌وی ده‌ست ده‌که‌ن به‌چه‌لته‌و چه‌نه‌دان، نه‌مانه‌له‌و هه‌ینییه‌ ته‌نیا نه‌و چه‌نه‌دانه‌یان پی ده‌بری، هه‌ندی پیاوی تریش ده‌چن له‌وی ده‌ست ده‌که‌ن به‌نزاکردن و پارانه‌وه، نه‌مانه‌یش که‌سانیکن له‌خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ری خو‌یان ده‌پارینه‌وه، چه‌زکا به‌شیان ده‌داو چه‌زکا به‌شیان نادا، پیاو گه‌لیکیش هه‌ن که ده‌چن بو هه‌ینی له‌وی مات و بی دهنگ ده‌بن و به‌ جوانی گوی ده‌گرن و له‌هه‌مان کاتدا هه‌نگاو به‌سه‌ر سه‌ری که‌سدا هه‌لنانین و به‌هیچ جو‌ری نابن به‌نازارو مه‌ینه‌ت بو که‌س، جا جومعه‌ی نه‌م جو‌ره‌ که‌سانه‌ ده‌بی به‌که‌فاره‌ت و بریتی گونا‌هی ده‌روژیان له‌م جومعه‌یه‌وه هه‌تا جومعه‌ی نایینه‌ده‌له‌گه‌ل زیاده‌ی سئ روژدا نه‌مه‌یش به‌پیی فهرمایشتی خودای گه‌وره‌ که‌له‌م نایه‌ته‌دا ده‌فهرموی:

{مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا - ۶/۱۶۰}.

واته: ههر که‌سئ چاکه‌یی بکا ده‌قاتی نه‌و چاکه‌یه‌ پاداشی باشی بو هه‌یه (د-سند صالح، ئیبنو خوزه‌یمه‌ش له‌ (سه‌حیحی) خویدا ریوایه‌تی کردووه).

(۱۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۸۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ يَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ، فَقَالَ لَهُ: اجْلِسْ فَقَدْ آذَيْتَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۱۲).

عہد ولڈی کوپری بوسر (خوای فی رازی بن) گوئی: روژی ہی نی بوو له وکاته دا که پیغه مبه (درودی خوای له سرین) وتاری دہا پیاوی هات دہستی کرد به هہنگاونان به سہر سہری خہ لکہ کہ دا هہ تا جیگہ یی بدوزیتہ وه بو خوئی تیا دانیشیت جا پیغه مبه (درودی خوای له سرین) پیی فہرموو: دانیشہ، له وه زیاتر نازاری مہر دومه که مہدا! (د/ن- حاکم به صہ حیی داناوہ).

۸۷۱- وَلِلترمذی: مَنْ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اتَّخَذَ جِسْرًا إِلَى جَهَنَّمَ^(۱۳).

حہ زہرہ دہ فہرموی (درودی خوای له سرین): ہہر کہ سی له روژی ہی نییدا له مزگہوت هہنگاو هہ لنی به سہر سہری خہ لکدا، ئہ وه پرد هہل دہبہ ستی بو ناو دوزہخ! (ت).

۸۷۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَتَحَوَّلْ مِنْ مَجْلِسِهِ ذَلِكَ إِلَى غَيْرِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَلْيَتَحَوَّلْ مِنْ مَجْلِسِهِ^(۱۴).

ئیبنو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه (درودی خوای له سرین) فہرموویہ تی: ئہ گہر کہ سیکتان له ناو مزگہوتدا وہنہ وزی دہا باجی گوپکی بکا (د/ئہ حمہد/ت-س/ص) گفتہ ی تیرمیذی: ئہ گہر یہ کیکتان له روژی ہی نییدا وہنہ وزی دہا باجیگہ دانیشتنہ کہ ی بگوپی.

۸۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اسْتَوَى عَلَى الْمِنْبَرِ اسْتَقْبَلَنَاهُ بِوُجُوهِنَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهَ^(۱۵).

(۱۲) صحیح عنہ الحاکم.

(۱۳) سکت عن درجتہ الشارح (مترجم).

(۱۴) بسند صحیح (شرحہ).

عەبدوللّا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) کە سەر دەکەوتە سەر مینبەر روومان تێ دەکرد (ت/ئیبینو ماجه).

۸۷۴- رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا يَتَخَطَّى الرِّقَابَ فَقَالَ: لَهُ: رَأَيْتُكَ تَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ وَتُؤْذِيهِمْ، مَنْ آذَى مُسْلِمًا فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ (شرحه) ^(۱۶).

گوتی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) چاوی ئی بوو پیاوی هەنگاوی هەل دەنا بەسەر سەری خەڵکە کەدا فەرمووی پێی: چاوم لێتە هەنگاو هەل دەنیی بەسەر سەری مەردومە کەداو بەم کردەوێهە ئازاریان دەدەن! ئەوێ ئازاری موسولمانێ دەدا ئەو ئازاری من دەدا، ئەوێ ئازاری من دەدا ئەو ئازاری خودای گەورەو سەرور دەدا (طەبەرانی لەسەر رێبایەتی شەرەکە).

۸۷۵- ولأبي داود وابن خزيمة: وَمَنْ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ كَانَتْ لَهُ ظُهُراً (شرحه) ^(۱۷).

حەزەرەت (درویدی خوای لەسەربین) دەفەرموێ: ئەوێ کە لەکاتی نوێژی هەینیدا هەنگاو هەلنێ بەسەر خەڵک، نوێژی هەینییهکە بە نیوەپۆ بوو حەلب دەکری (د/ئیبینو خوزەیمە).

۱۵۰- پاشەکی - کاتی گیرابوونی نزاو پارانەو: (خاتمة - في ساعة الإجابة)

۸۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقَلِّلُهَا - رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ ^(۱).

(۱۵) وعليه جمهور اسلف والخلف (شرحه).

(۱۶) سكت عن درجته.

(۱۷) سكت عن درجته.

(۱) بخاري. طلاق: ۹۳۵، ۶۴۳. مسلم. جمعة: ۱۹۶۶.

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی زازی بئ) گوتی: جاری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) باسی روژی ھەینی دەکرد فەرمووی: کارژیکی تیا دایە، ھەر بەندە یەکی موسولمان بوی رێ بکەوێ لەوکاتەدا راوەستابی نوپژ بکا، یاخود بەکۆل و بەدل لە خودا بپاریتەو یتەر داوای ھەرشتی لە خیری دین و دنیا لە خودا بکا خودا بئ دلی ناکا و دەیداتی! گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) بە دەستی پێشانیدا کە ئەو ماوە یە گە ئی کەمە (ش/ت/ن).

۸۷۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةً لَا يَسْأَلُ اللَّهُ الْعَبْدُ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ آيَةُ سَاعَةٍ هِيَ؟ قَالَ: حِينَ تُقَامُ الصَّلَاةُ إِلَى الْإِنْصِرَافِ مِنْهَا^(۲).

ئەبو موسا (خوای ئی زازی بئ) گوتی: لە پیغەمبەر بیست دەیفەرموو (دروودی خوای لەسەربئ): ئەو کارژی ھەر ھەلەو یە کە پێشنویژ دادەنیشی لەسەر مینبەر ھەتا نوپژ تەواو دەبێ (م/د/ت) گفتمە (ت): کارژی لە روژی ھەینی دە ھەبە دوو عای تیا گیرا دەبێ ھەر بەندە یێ ھەر شتیکی تیا لە خودا داوا بکا خودا ئەو شتە ی دەداتێ عەرزیا ن کرد: ئە ی پیغەمبەر ی خودا ئەو کارژی ھە کە یەو یە بو کە ی؟ فەرمووی: لەو ھەلەو یە کە نوپژ دادەبەستری تا تەواو دەبێ.

۸۷۸- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثِنْتَا عَشْرَةَ سَاعَةً مِنْهَا سَاعَةٌ لَا يُوجَدُ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْتَمِسُوهَا آخِرَ سَاعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۳).

جابر (خوای ئی زازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: روژی ھەینی دوو نەزە کارژی ھە، کارژیکیان تیا دایە، ھەر بەندە یەکی موسولمان داوای ھەر شتی لە خودا بکا لەو کارژی ھەدا، مسوگەر کە خودای گەورەو

(۲) مسلم. ۱۹۷۲. أبو داود. صلاة: ۱۰۴۹.

(۳) صحيح عن الحاكم.

سه‌روهه نه‌وشتهی ده‌داتی، له دوا کارژیدا بوی بگه‌پین، له‌پاش عه‌سر (د/ن/حاکم:ص).

۸۷۹- (ب - ۱ ز - ۱۳۹ ژماره: ۸۱۹/۱). فی هذه الرواية: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُهْبِطَ مِنْهَا وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يُصَلِّي فَيَسْأَلُ اللَّهَ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ قَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ: فَلَقِيتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ، فَذَكَرْتُ لَهُ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِتِلْكَ السَّاعَةِ، فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي بِهَا وَلَا تَضَنَّ بِهَا عَلَيَّ قَالَ: هِيَ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ، فَقُلْتُ كَيْفَ تَكُونُ بَعْدَ الْعَصْرِ وَقَدْ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ يُصَلِّي، وَتِلْكَ السَّاعَةُ لَا يُصَلِّي فِيهَا؟ فَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ جَلَسَ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ فَهُوَ فِي صَلَاةٍ؟ قُلْتُ: بَلَى قَالَ: فَهُوَ ذَاكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَقَالَ: هِيَ آخِرُ سَاعَةٍ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ^(٤).

له گێڕانه‌وه‌ی ئێه‌ده‌دا: ده‌لی: له‌ ئه‌بو هوره‌یره‌وه (خوای ئی‌زازی بێ) له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموی (درویدی خوای له‌سه‌رین): روژێ هه‌ینی گه‌وره‌ترین روژه که هه‌تاوی تیا هه‌لدی، ئاده‌م له‌م روژه‌دا خودا دروستی کردووه، هه‌ر له‌م روژه‌یشا براوه‌ته‌ ناو به‌هه‌شت، هه‌ر له‌م روژه‌یشا دایان په‌راند له‌ به‌هه‌شت بو‌ سه‌ر زه‌وی ئه‌م روژه‌ تاویکی تیا‌دایه‌ هه‌ر به‌نده‌یه‌کی موسو‌لمان بوی ری بکه‌وی له‌وکاته‌دا نویژ بکا، ئیتر داوای هه‌رشتی له‌ خودا بکا ده‌یداتی ئه‌بو هوره‌یره‌ گوتی: که توو‌شی عه‌بدوللای کو‌ری سه‌لام بووم، ئه‌م فه‌رمایشته‌م گێ‌راوه‌یه‌وه‌ بوی، گو‌تی: من ده‌زانم ئه‌و تاوه‌که‌یه، گو‌تم: ده‌ به‌منی‌شی بلی و له‌منی مه‌شاره‌وه، گو‌تی: ئه‌و تاوه‌ له‌پاش عه‌سه‌ره‌ویه‌ هه‌تا خو‌ر ئاواده‌بی، گو‌تی: چو‌ن له‌پاش عه‌سه‌ره‌وه‌ ده‌بی، ئه‌گه‌ر وابی چو‌ن پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر به‌نده‌یه‌کی موسو‌لمان بوی ری بکه‌وی له‌وکاته‌دا

(٤) تقدم فی رقم: ۸۱۹/۱. رواه الترمذی وصححه، وللشيخین شرطه الأول (شرحه).

نویٹر بکا چونکہ کاتی پاش عہسر نویٹری تیا ناکری؟ عہدوللای کوری
سہلامیش گوتی: باشہ پیغہمبہر (دروودی خوی لہسہریں) نافہرموی: ہەر کہسی
دانیشی چاوهنواپی نویٹر بکا بہ نویٹر حلیبہ بوی؟ گوتم: با، وا دہفہرموی،
گوتی: مہبہست لہ نویٹرکردن لہم شوینہدا ئہم چاوهروانییہ! (ت:ص-
د/ن) ئہبو داوودو نہسائی کہ ئہم فہرموودہیان گپراوتہوہ گوتوویانہ:
ئہوتاوہ دوا تاوہ لہ روژی ہینی لہ پیش خورئاوا بووندایہ.

۸۸۰- (ب - ۱ - ز - ۱۸۱ ژمارہ: ۹۶۷/۳).

(۱۵۱) زور سہلاوات دان لہ دیاری پیغہمبہر ^{دروودی} ^{خوئی لہسہریں} لہ شہوو روژی ہینیدا:

الإختار من الصلاة على النبي ﷺ في يوم الجمعة وليلتها

۸۸۱- عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ قُبُضَ، وَفِيهِ النَّفْخَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ، فَأَكْثَرُوا عَلَى مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرَمْتَ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئہوسی کوری ئہوس (خوی ئا رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خوی لہسہریں)
فہرموی: روژی ہینی یہکیکہ لہ روژہ ہەرہ باشہکانتان، لہودا ئادہم
دروست کراوہ، وہ ہەر لہویشدا مردوہ، وہ ہەر لہویشدا نہفخی سوور
دہبی و فوودہکری بہ کہرہنا (صوور)دا، وہ ہەر لہویشدا نہعرہتہ گہورہکہ
دہبی کہ ہەرچی زیندہوہرہ لہوہی لہ ئاسمان و زہویدایہ ہہموو لہ سامی
زہندہقیان دہچی و بیہوش دہکہون و دہمرن جا کہواتہ لہم روژہدا زور
سہلاوات لہسہرمن بدن، چونکہ صہلاواتہکەتان دہگاتہوہ پیم و رادہنویٹری
بوم یارانیش گوتیان: ئہی پیغہمبہری خودا! تو کہ جہستہت پورتکاو لہشت
رزی لہ گوڑدا چون چونی صہلاوات و دروودی ئیمہت پی دہگاتہوہ؟

(۱) بسند صحیح (شرحہ).

فهرمووی: (درویدی خوی لهسهرین) خودای گه وره و سهرور جهسته ی پیغه مبه رانی
 حهرام کردوه له زهوی و لهشیان له خاكا ناپزی! (د/ن-س/ص).

۸۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْثَرُوا
 الصَّلَاةَ عَلَى يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَإِنِّي أَبْلُغُ وَأَسْمَعُ. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَابْنُ مَاجَهَ (۲).

عهدوللای کوری نه بو نه وفا (خوی ن رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوی
 لهسهرین) فهرمووی: له روژی هه نییدا سه لاوات لهسهر من بدن، چونکه یا پیم
 ده گاته وه یا بو خوم به گوئی خوم ده بییستم (شافعی/ئیبنو ماجه).

۸۸۳- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَقْرَبُكُمْ مِنِّي فِي الْجَنَّةِ أَكْثَرُكُمْ
 عَلَى صَلَاةٍ، فَأَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَى فِي اللَّيْلَةِ الْفَرَاءِ زَالِيَوْمِ الْأَزْهَرِ. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ
 وَابْنُ مَاجَهَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ (۳).

پیغه مبه ر (درویدی خوی لهسهرین) ده فهرمووی: له به هه شتا نه و کهسه تان گه لی
 نزیکه له منه وه که زور تر سه لاوات لهسهر من ددها، که واته له شه وه
 پرشن گداره که وه له روژه دره خشانه که ده واته: له شه وو روژی هه نییدا زور
 سه لاوات لهسهر من بدن (شافعی/بهیهه قی - رحمهتی خودایان ییبن).

۱۵۲) باسی یازدهه م: باسی نویژی ترس و نویژی سه فهر،

(نه م باسه ده بی به دوو به شه وه):

بهشی یه که م: باسی نویژی ترس:

الباب الحادي عشر: في صلاة الخوف وصلاة السفر وفيه فصلان.

الفصل الأول: في صلاة الخوف

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَعَكَ
 وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِن وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا
 فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ - ۱۰۲/۴}.

(۲) سکت عن شارح.

(۳) سکت عن شارح.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرمویی: کاتی تۆ له‌ناویانا بووی و به‌رنویژیت بو کردن، ئەوه با تاقمیکیان به‌ره‌و رووی دوژمن راوه‌ستیی و تاقمی له‌وان راست بب‌نوه ده‌س بکه‌ن به‌ نویژ له‌گه‌ل تۆداو با هه‌رکه‌سه‌ی چه‌کی خو‌ی وه‌ربگری، جاکاتی ئەم تاقمه‌یه سه‌جده‌کانی رکاتی یه‌که‌میان برد له‌ پشتی تۆوه با تۆ به‌جی به‌یڵن و برۆن له‌ دواوه به‌ره‌و رووی دوژمن راوه‌ستن له‌ جیگه‌ی تاقمه‌که‌ی ترداو ئاگادارب‌ن له‌ دوژمن پاش ئەوه تاقمی یه‌که‌م چوونه دواوه با تاقمی تر که له‌ پاشه‌وه راوه‌ستابوون و نویژیان نه‌کردوه با ئەوانه‌بی‌ن له‌گه‌ل تۆدا نویژ بکه‌ن.

(۱۵۳) کاتی که دوژمن له‌ رووی رووه‌وه نه‌بی نویژی ترس له‌سه‌ر یه‌کی له‌م شیوه‌یان‌ه ده‌کری: (إذا كان العدو في غير جهة القبلة)

۸۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْخَوْفِ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ فَقَامَتِ طَائِفَةٌ مَعَهُ وَطَائِفَةٌ بِإِزَاءِ الْعَدُوِّ فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً ثُمَّ ذَهَبُوا وَجَاءَ الْآخَرُونَ فَصَلَّى بِهِمْ رُكْعَةً ثُمَّ قَضَتِ الطَّائِفَتَانِ رُكْعَةً رُكْعَةً قَالَ: وَقَالَ: ابْنُ عُمَرَ: فَإِذَا كَانَ خَوْفٌ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَصَلِّ رَاكِبًا أَوْ قَائِمًا ثُمَّ يُؤْمَى إِيمَاءً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیب‌نو عومه‌ر (خوایان ئی رازی ب‌ن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ری‌ن) له‌یه‌کی له‌ غه‌زاکانیا له‌سه‌ر ئەم شیوه‌یه نویژی ترسی بو کردن: ده‌سته‌یه‌ک له‌گه‌ل خو‌یا نویژیان ده‌کردو ده‌سته‌یه‌کیش به‌رامبه‌ری دوژمن به‌چه‌که‌وه راده‌وه‌ستان تا رکاتیکی به‌وانیش ته‌واو کرد. هه‌ردوو ده‌سته‌که‌یش سه‌ربه‌خویه‌کی رکاتیکی به‌و ده‌سته‌یه ته‌واو کرد که له‌گه‌لیا بوون، ئینجا ئەوانه‌ رو‌یشتن و چوون بو ئی‌شک‌گرتن و ده‌سته‌که‌ی تره‌اتن، وه‌ رکاتیکی تریان کرد (گی‌ره‌وه‌ه: راوی) گو‌تی: ئیب‌نو عومه‌ر گو‌تی: ئەگه‌ر ترس له‌مه‌ زۆر تر بوو هه‌رچۆنی بۆتان ده‌لوا نویژی‌که‌ن، به‌ سواریی بوو، به‌ پیاده‌یی بوو

(۱) مسلم. صلاة الخوف: ۱۲۹ - ۱۹۴۱ بخاري. صلاة الخوف: ۹۴۲.

نویژ خوت بکہ، وہ ہرچیت بو نہ دہکرا لہ کردارہ کانی نویژ وہک چہ مینہ وہو کورنوش بہ ئیشارہت بیکہ (ش/د/ت/ن).

۸۸۵- ولمسلم وأبي داود: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ ذَاتِ الرِّقَاعِ صَلَاةَ الْخَوْفِ أَطَافَةً صَلَّتْ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ وَجَّاهَ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رَكْعَةً، ثُمَّ تَبَتَ قَائِمًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ ثُمَّ انْصَرَفُوا، فَصَفُّوا وَجَّاهَ الْعَدُوَّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى فَصَلَّى بِهِمُ الرُّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ مِنْ صَلَاتِهِ، ثُمَّ تَبَتَ جَالِسًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ^(۲).

گوتی: لہ رژی غہزای ذاتولریقاعدا پیغہمبہر (دروودی خوی لہسہربن) لہسہر ئەم شیوہیہ نویژی ترسی بو موسولمانہکان کرد: موسولمانہکان بوون بہ دوو تاقمہ: تاقمہیہکیان لہگہل پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہربن) نویژیان دہکردو تاقمہکەئێ تریشیان بہرامبہر دوزمن راوہستابوون، جا پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہربن) یەک رکاتی تہواو کرد بہو تاقمہی کہ لہگہلیا نویژیان دہکرد، ئینجا پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہربن) خوی لہ شوینی خویا بہپیوہ راوہستاو مایہوہ تا ئەوان نویژی خویان تہواو کرد واتہ: سہرو رکاتی تریان کرد، ئینجا رۆیشتن و چوون بہرامبہری دوشمن ریز بوون ئینجا تاقمہکەئێ تریش ہاتن، پیغہمبہر (دروودی خودای لہسہربن) رکاتیکی مابوو لہگہل ئەم تاقمہدا کردی، ئینجا خوی بہ دانیشتنہوہ چاوہروانی کردن، تا ئەوانیش سہرو رکاتی تریان کرد بو خویان، ئینجا سہلامی بہمانہ دایہوہ! (م/د).

۸۸۶- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي خَوْفِ الظُّهْرِ، فَصَفَّ بَعْضُهُمْ خَلْفَهُ وَبَعْضُهُمْ يَزَاءِ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِمَنْ خَلْفَهُ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، فَأُتِلِقَ الَّذِينَ صَلُّوا مَعَهُ فَوَقَفُوا مَوْقِفَ أَصْحَابِهِمْ ثُمَّ جَاءَ أُولَئِكَ فَصَلُّوا خَلْفَهُ، فَصَلَّى بِهِمْ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعًا وَلِأَصْحَابِهِ رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۳).

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۹۴۵. بخاري. غزوة ذات الرقاع: ۴۱۲۹. أبو داود. صلاة: ۱۲۳۷.

(۳) أنظر مسلم. صلاة الخوف مكن: ۱۹۳۹ - ۱۹۴۷.

ئه‌بو به‌کر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌کاتی ترسدا نویژنی نیوه‌پووی له‌سهر ئه‌م شیوه‌یه بو کردین: هیندی‌کمانی له پشتهی خویه‌وه ریزکردو هیندی‌کیشمانی روو به‌رووی دوشمن ریزکرد، ئینجا دوو رکات نویژنی به جه‌ماعه‌ت کرد به‌وانه‌ی که له پشتهیه‌وه بوون و سه‌لامی پی دانه‌وه‌وه ئه‌مانه چوون له شوینی هاوپی‌کانیان روو به رووی دوشمن راوه‌ستان ئینجا ئه‌وانیش هاتن و له پشتهیه‌وه ده‌ستیان کرد به نویژکردن و دوو رکات نویژنی به‌مانیش کردو سلّووی پی دانه‌وه، جا نویژه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) بوو به چوار رکات، هاوپی‌کانیشی یه‌کی دوو رکاتیان کرد (د/م).

۱۵۴) کاتی که دوژمن له رووی رووگه‌وه بئ

۸۸۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ فَكَبَّرُوا مَعَهُ، وَرَكَعَ وَرَكَعَ نَاسٌ مِنْهُمْ، ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدُوا مَعَهُ، ثُمَّ قَامَ لِلثَّانِيَةِ فَقَامَ الَّذِينَ سَجَدُوا وَحَرَسُوا إِخْوَانَهُمْ، وَأَتَتِ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى فَرَكَعُوا وَسَجَدُوا مَعَهُ، وَالنَّاسُ كُلُّهُمْ فِي صَلَاةٍ، وَلَكِنْ يَخْرُسُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) راوه‌ستا بو نویژنی ترسو و خه‌لکه‌که‌یش له پشتهیه‌وه راوه‌ستان، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) خووی ئه‌للاهو ئه‌که‌به‌ری کردو نویژنی دابه‌ست و موسولمانه‌کانیش له گه‌لیا ئه‌للاهو ئه‌که‌به‌ریان کردو هه‌موویان له‌گه‌ل ئه‌ودا نویژیان دابه‌ست ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) روکوع و کوپ‌نووشی بردو ده‌سته‌یه‌کیش له‌وان له‌گه‌لیا روکوع و کوپ‌نووشیان بردو رکاتی یه‌که‌میان له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا ته‌واو کرد ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) هه‌لسایه‌وه بو رکاتی دووهم، ئه‌و ده‌سته‌یه‌شی که له‌گه‌لیا رکاتی یه‌که‌میان کردبوو هه‌لسانه‌وه‌و بوون

(۱) بخاری. صلاة الخوف: ۹۴۴.

به پاسهوانی براکانی تریان، ئینجا دهسته‌که‌ی تریش که هه‌تا ئیستا پاسهوانی پیغه‌مبه‌رو دهسته‌ی یه‌که‌م بوون هاتن له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سهرین) رکاتیکیان ته‌واکرد، ئیت‌به‌م پییه‌ خه‌لکه‌که‌هه‌موویان له‌ناو نویژدا بوون، به‌لام به‌نۆره‌ ئاگاداریی یه‌که‌تریان ده‌کرد (ش/د/ن).

۸۸۸- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَتْمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِأَصْحَابِهِ فِي الْخَوْفِ فَصَفَّهُمْ خَلْفَهُ صَفَّيْنِ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ يَلُونَهُ رَكْعَةً، ثُمَّ قَامَ فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى صَلَّى الَّذِينَ خَلْفَهُمْ رَكْعَةً، ثُمَّ تَقَدَّمُوا وَتَأَخَّرَ الَّذِينَ كَانُوا قُدَّامَهُمْ فَصَلَّى بِهِمْ رَكْعَةً، ثُمَّ قَعَدَ حَتَّى صَلَّى الَّذِينَ تَخَلَّفُوا رَكْعَةً ثُمَّ سَلَّمَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.^(۲)

سه‌هلی کوپی ئه‌بو جه‌شمه (خوای ئا‌رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌کاتی ترسدا نویژی ترسی به‌هاو‌ریکانی به‌م شیوه‌یه‌کرد: له‌پشتی خۆیه‌وه‌کردنی به‌دوو‌ریز، له‌پیشدا رکاتیکی به‌ریزی یه‌که‌م کرد، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) هه‌لسا به‌پیوه‌راوه‌ستا هه‌تا ریزی دووه‌م له‌شوینی خۆیان رکاتی یه‌که‌میان بو‌خۆیان کرد، ئینجا ریزی یه‌که‌م که‌هه‌تا ئیستا له‌پیشه‌وه‌بوون چوونه‌دواوه‌، وه‌ریزی دووه‌م که‌هه‌تا ئیستا له‌پاشه‌وه‌بوون هاتنه‌پیشه‌وه‌، ئه‌وجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) رکاتیکی به‌مانیش کرد، ئینجا دانیشتن هه‌تا ریزی یه‌که‌م که‌چوو بوونه‌دواوه‌ رکاتی دووه‌میان کرد، ئه‌وجا سلاوی به‌هه‌موویان دایه‌وه‌ (م/د).

۱۵۵) به‌شی دووه‌م: باسی نویژی سه‌فه‌ر باسی کورت کردنه‌وه‌ی نویژو ئه‌و ماوه‌یه‌ی که‌نویژی تیا کورت ده‌کریته‌وه‌:

الفصل الثاني: في صلاة السفر. القصر ومسافته

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا} - ۱۰۱/۴.

(۲) بخاری. مغازی: ۴۱۲۹، ۴۱۳۱. مسلم. صلاة الخوف: ۱۹۴۴. أبو داود. صلاة: ۱۲۳۷.

واته: کاتی چوون بۆ سهفه ره گهر نویژه کانتان کورت بکه نه وه گوناختان له سه ره نیه، واته چوار رکاتی بکه نه به دوو رکات نه گهر ترستان بوو که کافره کان نار هه تتان بکه نه و تووشی ناژاوه یه کتان بکه نه.

۸۸۹- عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ قَالَ: قُلْتُ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا، فَقَدْ أَمِنَ النَّاسُ؟ فَقَالَ: عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَأَقْبِلُوا صَدَقَتَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

یه علای کوری ئومه ییه (خوای ئی رازی بن) گوتی: گوتم به عومهری کوری خه طباب (خوای ئی رازی بن): خودا له قورئانی پیروزدا دهفه رموی: {لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا}:

خو ئیستا ترس نه ماوه و مهردووم هیمن بوونه ته وه که وابوو چوون دروسته بۆ ئیمه نویژ کورت بکه یه نه وه؟ نه ویش گوتی: ئه مهی سرنجی تووی راکیشاوه سرنجی منیشی راکیشاوه منیش و هکوو تو له مه سه رسام بووم، به لام که له مباره یه وه له پیغه مبهرم پرسی فه رمووی (دروودی خوای له سه ربین): ئه مه خه لاتیکه و خودا پیتانی به خشیوه، دهی ئیوه ش خه لاته که ی و هربگرن ره تی مه که نه وه (م/د/ت/ن).

۸۹۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ، قُلْتُ: أَقَمْتُمْ بِمَكَّةَ شَيْئًا قَالَ: أَقَمْنَا بِهَا عَشْرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

یه حیای کوری ئه بو ئیسحاق گوتی: ئه نه س (خوای ئی رازی بن) گوتی: له خزمه تی پیغه مبهردا (دروودی خوای له سه ربین) له مه دینه وه چووین بۆ مه که که، ئیتر

(۱) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۵۷۱. أبو داود. صلاة: ۱۱۹۹، ۱۲۰۰. ترمذی. تفسیر: ۲۰۳۴. نسائی تقصیر الصلاة فی سفر: ۱۴۲۲.

(۲) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۰۸۱، ۴۲۹۸، ۴۲۹۹.

هەر به دوو رکات دوو رکات نویژه چوارینه‌کانی ده‌کرد هه‌تا گه‌راینه‌وه بۆ مه‌دینه، گوتم به ئه‌نه‌س: له مه‌ککه هیچ مانه‌وه؟ گوته: ده شهو له‌وی ماینه‌وه (ش/د/ت/ن).

۸۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تِسْعَةَ عَشَرَ يَقْصُرُ، فَتَحَنُّ إِذَا سَافَرْنَا تِسْعَةَ عَشَرَ قَصْرًا، وَإِنْ زِدْنَا أَتَمَمْنَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: نَحْنُ نُصَلِّي فِيْمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ تِسْعِ عَشْرَةِ رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ فَإِذَا أَقَمْنَا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ صَلَّيْنَا أَرْبَعًا^(۳).

ئيبينو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بئ) گوته: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهری) که شاری مه‌ککه‌ی گرت نۆزده‌شه‌و له‌وی مایه‌وه، له‌و ماوه‌یه‌دا نویژی کورت ده‌کرده‌وه واته: نویژه چوارینه‌کانی به دوو رکات ده‌کرد. جا له‌بهر ئه‌مه ئیغه‌یش هەر کاتی چووین بۆ سه‌فه‌ر هه‌تا نۆزده‌شه‌و له‌ شوینی ده‌میینه‌وه هەر هه‌قمان هه‌یه که نیوژ کورت بکه‌ینه‌وه، به‌لام ئه‌گهر له‌ شوینی له‌مه‌ پتر ماینه‌وه ئیتر نویژی ته‌واو ده‌که‌ین (ب/د/ت) گه‌ته‌ی (ت): جا ئیغه‌ش هه‌تا نۆزده‌ شه‌و دوو رکات دوو رکات نویژ ده‌که‌ین، به‌لام ئه‌گهر له‌ شوینی نۆزده‌ شه‌و زیاتر ماینه‌وه ئه‌وجا چوار رکات نویژی ته‌واو ده‌که‌ین.

۸۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَنَى رَكَعَتَيْنِ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَمَعَ عُثْمَانَ صَدْرًا مِنْ إِمَارَتِهِ ثُمَّ أَتَمَّهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

ئيبينو عومه‌ر (خوایان ئی رازی بئ) گوته: له‌مينا له‌ رۆژه‌کانی جه‌ژنی قورباندا له‌گه‌ل پیغه‌مبهر خۆی و له‌گه‌ل ئه‌بو به‌کرو له‌گه‌ل عومه‌ردا نویژه چوار رکاتییه‌کانمان ده‌کرد به دوو رکات، وه هه‌روه‌ها له‌گه‌ل عوسمانیشدا له‌ سه‌ره‌تای فه‌رمانه‌رواییه‌که‌یدا به‌ هه‌مان چه‌شن ده‌مانکردن، به‌لام عوسمان له‌

(۳) بخاری: تقصیر الصلاة: ۱۰۸۰، ۴۲۹۸، ۴۲۹۹.

(۴) بخاری: تقصیر الصلاة: ۱۰۸۴، ۱۶۵۷، أبو داود، مناسک الحج: ۱۹۶۰. نسائی: تقصیر الصلاة: ۱۴۴۷، ۱۴۴۸.

دواییدا چوار رکاتی ته‌واوی ده‌کردو له مینا نویژی کورت نه‌ده‌کرده‌وه (ش/ن).

۸۹۳- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقْصُرَانِ وَيُفْطِرَانِ فِي أَرْبَعَةِ بُرْدٍ وَهِيَ سِتَّةَ عَشَرَ فَرَسَخًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۵).

ئیبنو عومره و ئیبنو عه‌بباس (ره‌زای خودایان لیبن) ده‌ستووریان و ابوو بو چوار به‌رید (که ده‌کاته شانزه فرسه‌ق) هم نویژیان کورت ده‌کرده‌وه و هم روژوویان ده‌شکاند.

۸۹۴- عَنْ يَحْيَى بْنِ يَزِيدَ الْأَنْهَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنْ قُصْرِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةَ أَمْيَالٍ أَوْ ثَلَاثَةَ فَرَسَخٍ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۶).

یه‌حیای کوپی یه‌زیدی ئهل هونائی (خوای فی‌رازی بن) گوئی: له‌باره‌ی کورت کردنه‌وه‌ی نویژه‌وه له‌ئه‌نه‌سی کوپی مالیکم پرسى، گوئی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) و ابوو ئه‌گه‌ر ماوه‌ی سئ میل (یا گوئی: ماوه‌ی سئ فرسه‌ق) ریگه‌ی بکرده‌ایه نویژی کورته‌وه ده‌کردو نویژی چوار رکاتی به‌ دوو رکات ده‌کرد (م/د/ئه‌حمه‌د).

۱۵۶) کو‌کردنه‌وه‌ی نویژ (جه‌مع): (الجمع)

۸۹۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَلَفْظُهُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا عَجَلَ بِهِ السَّفَرُ يُؤَخِّرُ الظُّهْرَ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ، فَيَجْمَعُ بَيْنَهُمَا، وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا وَبَيْنَ الْعِشَاءِ^(۷).

(۵) تعليق ذكره البخاري في بداية الباب ٤ من كتاب تقصير الصلاة قبل الرقم: ١٠٨٦ مباشرة (مترجم).

(۶) مسلم صلاة المسافرين: ١٥٨١. أبو داود. قصر المسافر: ١٢٠١. تحفة الأشراف: ١٦٧١.

(۱) بخاري. تقصير الصلاة: ١١٠٧. مسلم. جمع بين الصلاتين: ١٦١٩، ١٦٢٠، ١٦٢٥.

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: یاسای پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) وابوو، ئەگەر له‌سه‌فه‌ردا ببوایه نویژی نیوه‌پۆو عه‌صری پیکه‌وه کوو ده‌کرده‌وه، وه نویژی شیوان و خه‌وتنانیش پیکه‌وه کوو ده‌کرده‌وه (ش) گفته‌ی موسلیم (په‌گۆره‌کی له‌نوورو رحه‌متی خوداین) ئاوايه: ده‌ستووری پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ئاوا بوو: ئەگەر زوو بچوایه بوو سه‌فه‌رو په‌له‌ی ببوایه نویژی نیوه‌پۆی دوا ده‌خست تا کاتی عه‌صر، ئەوجا هه‌ر دووکیانی پیکه‌وه به‌جه‌مه‌ ته‌ئخیر: به‌کوکردنه‌وه‌ی دواخراو ده‌کرد، وه هه‌روه‌ها شیوانیشی دوا ده‌خست تا له‌گه‌ل خه‌وتناندا پیکه‌وه کوو ده‌کردنه‌وه.

۸۹۶- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَجِلَ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، وَإِنْ يَرْتَجِلُ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الظُّهْرَ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعَصْرِ، وَفِي الْمَغْرِبِ مِثْلَ ذَلِكَ إِنْ غَابَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَجِلَ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ وَإِنْ يَرْتَجِلُ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعِشَاءِ ثُمَّ جَمَعَ بَيْنَهُمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ^(۲).

موعاده‌ی کوپی جه‌به‌ل (خوای ئی رازی بن) گوتی: له‌غه‌زای ته‌بووکدا عاده‌تی پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) وابوو: ئەگەر له‌پیش ئەوه‌دا که بکه‌ویته‌رئ و ده‌رچئ بوو سه‌فه‌ر خوور لای بدایه‌و نیوه‌پۆ ببوایه ئەوا نویژی نیوه‌پۆو عه‌صری کوو ده‌کرده‌وه به‌جه‌مه‌ ته‌قدیم: به‌کوکردنه‌وه‌ی پیشخراو ده‌یکردن ئەگەر له‌پیش نیوه‌پۆشدا بکه‌و تایه‌ته‌رئ ئەوا نویژی نیوه‌پۆی دوا ده‌خست هه‌تا دانه‌به‌زی بوو نویژی عه‌صر ئەو کاته هه‌ردوو نویژه‌که‌ی پیکه‌وه به‌کوکردنه‌وه‌ی دواخراو ده‌کرد له‌شیوانیشا هه‌روه‌ها: ئەگەر له‌پاش ئاوابوونی خوور به‌که‌و تایه‌ته‌رئ نویژی شیوان و خه‌وتنانی کوو ده‌کرده‌وه واته‌: نویژی خه‌وتنانی ده‌هینا له‌گه‌ل نویژی شیوانا به‌جه‌مه‌ ده‌یکرد ئەگەر له‌پیش ئاوابوونی

(۲) حدیث حسن عند الإمام الترمذی.

خویشدا بکەوتایه ته ریی نوژی شیوانی دوا دهخست ههتا داده بهزی بو نوژی خهوتنان، نهو کاته ههردوو نوژیژه کهی به کوکردنه (به جهمع) دهکرد (د/ئه حمه د/ت: ح).

۱۵۷) شیوانو به یانی کورت نا کرینه وهو سونه ته دامه زراوه کانیش (الرواتب) له سه فه را نا کرین

(لا تقصر المغرب والصبح ولا تصلى الرواتب في السفر)

۸۹۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ. يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ، فَيُصَلِّيَهَا ثَلَاثًا ثُمَّ يُسَلِّمُ، ثُمَّ قَلَمًا يَلْبَثُ حَتَّى يُقِيمَ الْعِشَاءَ فَيُصَلِّيَهَا رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ يُسَلِّمُ، وَلَا يُسَبِّحُ بَعْدَ الْعِشَاءِ حَتَّى يَقُومَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوای ئی رازی بن) گوئی: له سه فه ردا سه رنجی پیغه مبهرم دهدا (دروودی خودای له سه رین) نه گهر په لهی رویشتنی بوایه نوژی شیوانی دوا دهخست له پاشا سنی رکاتی ته واوی نوژی شیوانی دهکردو سلای ده دایه وه ئیتر نه وه ندهی نه ده خایاند که نوژی خهوتنانی داده به ست و به دوو رکات دهیکردو سلای ده دایه وه، پیغه مبهر (دروودی خوای له سه رین) له سه فه ردا له پاش نوژی خهوتنانه وه نوژی سونه تی نه دهکرد ههتا نیوه شه وه له دسا بو شه نوژی! (ب).

۱۵۸) باسی دهوانزه هههه: باسی نوژیژه سونه ته کان،

باسی نوژی ههردوو جهژن

(الباب الثاني: عشر في الصلوات المسنونة، صلاة العيدين)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَالْحَرُ - ۱۰۸ - ۱ - ۲}.

(۱) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۱۰۹.

واته: خودای گه وره ده فهرموی: ئیمه که وسهرمان دا به تو، که جو باریکه له بهه شتدا، دهی نویژه فهرزه کانت له کاتی خویاندا بو خودای خوت بکه... وه یا خود نویژی جه زن بکه بو خودای خوت، وه قوربانیی بو سهر بیره.

۱۵۹) دهرچوون بو نویژی جه زن و کاتی ئهم نویژه

الخروج لصلاة العيد ووقتھا

۸۹۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا وَأَنْ تَأْكُلَ شَيْئًا قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱).

عهلی (خوای ئی رازی بن) ده لی: وا سوننه ته که به پی بجیت بو نویژی جه زن، وه له پییش دهرچوونیشدا شتی بخوی (ت-س/ح).

۸۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ فِي طَرِيقٍ رَجَعَ فِي غَيْرِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالبَخَارِيُّ^(۲).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) ده لی: له روژی جه زندا عاده تی پیغه مبهر (درودی خوای له سهر بن) وابوو: که دهرده چوو بو نویژی جه زن له ریگه یه که وه ده روی، که ده ش گه پرایه وه له ریگه یه کی تره وه ده گه پرایه وه (ت/د/ب).

۹۰۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ ثَمَرَاتٍ وَيَأْكُلَهُنَّ وَثَرًا. رَوَاهُ الْبَخَارِيُّ وَاتِرْمِذِيُّ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَطْعَمَ وَلَا يَأْكُلُ يَوْمَ الْأَضْحَى حَتَّى يُصَلِّيَ^(۳).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بخاری. عیدین: ۹۸۶.

(۳) بخاری. عیدین: ۹۵۲. تجرید البخاری: ۴۹۹.

ئەنەس (خوای ئی رازی بن) دەلئی: دەستووری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) لە روژی جەژنی رەمەزاندە – وابوو هەتا چەند دەنکێ خورمای تاکێ نەخواردایە نە دەچوو بو نوێژی جەژن (ب/ت) لە گێرانی وەیهکا: لە روژی جەژنی رەمەزاندە تا نانی نەخواردایە نە دەچوو بو نوێژی جەژن، لە روژی جەژنی قوربانیشا تا نوێژی جەژنی نەکردایە نانی نە دەخوارد.

۹۰۱ – عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أَضْحَى إِلَى الْبَقِيعِ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ وَقَالَ: إِنَّ أَوَّلَ نُسُكِنَا فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نَبْدَأَ بِالصَّلَاةِ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَتَنْحَرَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۴).

بەرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: بو نوێژی جەژنی قوربان پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) دەرچوو بو دەرەوێ شارو رویششت بو بەقیع کە گۆرستانی شاری مەدینە یە لەوێ دوو رکات نوێژی جەژنی کرد، لە پاشان رووی کردە ئیمە و فەرمووی: یە کەم طاعەتی دامەزراوی ئیمە – لەم رۆژەماندا – ئەو یە کە لە پێشدا نوێژی جەژن بکەن، ئینجا بگەڕێنەو و قوربانی سەر بپەڕین (ب/ن).

۹۰۲ – وَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَصَابَهُمْ مَطَرٌ فِي يَوْمٍ عِيدٍ فَصَلَّى بِهِمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْعِيدِ فِي الْمَسْجِدِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ.

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاری لە روژی جەژنا باران بوو، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربن) نوێژی جەژنی لەناو مزگەوتا بو کردین (د/حاکم).

۹۰۳ – عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى أَنْ نُخْرِجَ الْعَوَاتِقَ وَالْحَيْضَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، وَلَكِنَّ الْحَيْضَ يَعْتَذِلْنَ الصَّلَاةَ وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَ وَدَعَاةَ الْمُسْلِمِينَ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَانَا لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ قَالَ: لِيَلْبِسْهَا أُخْتُهَا مِنْ جِلْبَابِهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۶).

(۴) بخاری: عیدین: ۹۵۱، ۹۵۵، ۹۶۸، ۹۷۶، ۹۸۲، ۵۵۴۵، ۵۵۵۶، ۵۵۵۷، ۵۵۶۰، ۵۵۶۳، ۶۶۷۳.

(۶) بخاری: عیدین: ۹۷۴. مسلم: عیدین: ۲۰۵۱ – ۲۰۵۲. أبو داود: صلاة: ۱۱۳۶ و ۱۱۳۷. نسائی: عیدین: ۱۵۵۸.

ئوممو عه طیبیه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: له روژی جهژنی ره مه زان و قوربانا پیغه مبهه (دروودی خوای له سه ربی) فه رمانی پی ده کردین: که گه وره کچ و ئافره تی بینو یژو که یبانونی ناوما ل له گه ل خو مان ببه یین بو ئه و ده شته بو نویژی جهژن، به لام ئافره ته بینو یژه کان نویژه که ناکه ن، ته نیا حازری کوپی پر فه پو نرای کو مه لی موسو لمانان ده بن، گوتم: ئه ی پیغه مبهه ری خودا! ئه گه ر واری که وت یه کی که مان چارشییوی نه بوو ئایا به بی چارشییویش هه ر بی بو نویژگا که بو دهره وه ی شار یانا؟ فه رمووی: با له خوشکیکی موسو لمانی چارشییوی بخوای (ش/ت/ن).

۹۰۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا قَدْ فَرَعْنَا فِي هَذِهِ السَّاعَةِ، وَذَلِكَ حِينَ التَّسْبِيحِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَلفظه: خَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُسْرِ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَ النَّاسِ فِي يَوْمِ عِيدٍ فَأَلْكَرَ إِنْطَاءَ الْإِمَامِ وَقَالَ: إِنَّا كُنَّا فَرَعْنَا سَاعَتَنَا هَذِهِ وَذَلِكَ حِينَ التَّسْبِيحِ^(۷).

عه بدوللای کوپی بوسر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: له سه رده می پیغه مبهه را (دروودی خوای له سه ربی) ئه م حه له له نویژی جهژن ده بووینه وه، واته: ئه و کاته که نویژی سوننه ت ده بی و کاتی که راهه تی نامینی (ب/د) گفته ی ئه بو داوود (خوای ئی رازی بئ) ئا وایه: عه بدوللای کوپی بوسر که هاوړیی پیغه مبهه بوو (دروودی خوای له سه ربی) له روژی جهژندا له گه ل خه لکه که دا دهر که وتن بو نویژی جهژن عه بدوللا دهره نگه اتنی پیشنو یژی په سه ند نه کردو گوتی: جاران ئیمه ئه م حه له له نویژ ده بووینه وه، واته: ئه و کاته که خو ر به قه د رمی به رز ده بیته وه و کاتی کردنی نویژی سوننه ت ده بی و ئیتر که راهه تی نامینی.

(۷) تعليق ذكره البخاري في بداية الباب الرقم: ١٠ من كتاب العيدين، قبل الرقم: ٩٩٨ مباشرة (مترجم).

۱۶۰) نوپڑی جہڑنو وٹاری نوپڑی جہڑن: (صلاة العيد والخطبة)

۹۰۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعِيدَيْنِ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ بغيرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ رواه الأربعة^(۱).

جایبری کوپی سوموورہ (خوای فی رازی بنی) گوتی: نہک جارو دوو جار بہ لکوو جارہا نوپڑی ہر دوو جہڑنہ کانم کردووہ لہ گہل پیغہ مبہر خویدا (دروودی خوای لہ سہرین) بہ بی بانگو قامہت (ش/د/ت).

۹۰۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ^(۲).

ئیبنو عومہر (خوایان فی رازی بنی) گوتی: جاران پیغہ مبہر (دروودی خوای لہ سہرین) ئەبو بہ کرو عومہر (خوایان فی رازی بنی) لہ پیش خویندنہ وہی وٹار (خوتبہ) دا نوپڑی ہر دوو جہڑنہ کیان دہ کرد (ش/د/ت/ن).

۹۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْفِطْرِ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۳).

ئیبنو عہ عباس (خوایان فی رازی بنی) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوای لہ سہرین) روڑی جہڑن، بو نوپڑی جہڑن، لہ شارچووہ دہرہ وہ، لہو دہشتہ دوورکات نوپڑی جہڑنی کرد، نہ لہ پیشیہ وہ نہ لہ پاشیہ وہ نوپڑی تری نہ کرد (ش/د/ت/ن).

۹۰۸- ➡ (ب - ۱ - ز - ۱۴۸ بر: ژمارہ: ۸۵۱)^(۴).

(۱) بخاری. عیدین: ۹۶۰، ۹۵۹. مسلم. عیدین: ۲۰۴۴ - ۲۰۴۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۷۲، ۱۱۴۸. ترمذی صلاة: ۵۳۲. تحفة الأشراف: ۲۱۶۶.

(۲) بخاری. عیدین: ۹۶۲، ۹۶۳. مسلم. عیدین: ۲۰۴۹. نسائی. عیدین: ۱۵۶۳. ترمذی. صلاة: ۵۳۱.

(۳) بخاری. عیدین: ۹۶۴، ۹۸۹، ۱۴۳۱، ۵۸۸۱. مسلم. عیدین: ۲۰۵۴. أبو داود. صلاة: ۱۱۵۹. ترمذی. صلاة:

۵۳۷. نسائی. عیدین: ۱۵۸۶.

(۴) انظر رقم: ۸۵۱ (تقدم).

۹۰۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى فِي الْأُولَى سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ وَفِي الثَّانِيَةِ خَمْسًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ فِي الْأُولَى سَبْعًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ وَفِي الْآخِرَةِ خَمْسًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ^(۵).

عائشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) ہمیشہ لہ رکاتی یہ کہ می نویژی جہرئی رہمہ زان و نویژی جہرئی قوربانہ حہوت ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد، وہ لہ رکاتی دو میانا پینج ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد (د/ئہ حمہ د/ت-سند حسن) گفتہ ی (ت): جاران پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) لہ رکاتی یہ کہ می ہر دوو جہرئی کانا لہ پیش قورئانخویندنا حہوت جار ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد، وہ لہ رکاتی دووہ میانا لہ پیش قورئانخویندنا پینج جار ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد.

۹۱۰- وَسَأَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَبَا وَقْدٍ اللَّيْثِيَّ مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ فَقَالَ: كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا ب (ق) وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ وَ (اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ) وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۶).

عومہری کوپی خہ تاب (خوایان فی رازی بن) لہ ئہ بو واقیدی لہ یثیی پرسی، گوئی: جاران پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) کام سوورہ تانہ ی دہ خویند لہ نویژی جہرئی قوربان و جہرئی رہمہ زانا؟ گوئی: لہ رکاتی بہ کہ میاندا سوورہ تی {ق} وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ ی دہ خویند، وہ لہ رکاتی دووہ میاندا سوورہ تی {اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ} وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ ی دہ خویند (م/د/ت/ن).

۹۱۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ الصِّدِّيقَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ بِغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ، ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَحَثَّ عَلَى طَاعَتِهِ وَوَعَّظَ النَّاسَ وَذَكَرَهُمْ ثُمَّ مَضَى حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ

(۵) بسند حسن (شرحه).

(۶) مسلم. عیدین: ۲۰۵۶، ۲۰۵۷. أبو داود. صلاة: ۱۱۵۴. ترمذی. صلاة: ۵۲۴ و ۵۲۵. نسائی. عیدین: ۱۵۶۶.

ابن ماجہ. إقامة الصلاة: ۱۲۸۲.

فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ فَقَالَ: تَصَدَّقْنَ فَإِنَّ أَكْثَرَكُنَّ حَطَبُ جَهَنَّمَ، فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِطَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءُ الْخَذَّيْنِ فَقَالَتْ: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِأَنَّكَ تُكْثِرُنَ الشَّكَاةَ وَتُكْفُرُنَ الْعَشِيرَ. قَالَ: فَجَعَلَنَ يَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ يُلْقِينَ فِي تَوْبٍ بِلَالٍ مِنْ أَقْرِطِهِنَّ وَخَوَاتِمِهِنَّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۷).

جابر (خوای نازنی بن) گوئی: له خزمه تی چه زهت (درویدی خوای له سهرین) نامادهی نویژی جهژن بووم، به بی بانگو قامهت له پیش وتاردا دهستی کرد به نویژ، له پاشان هه لسا یه سهرپی و خوای دا به سهرشانی بیلالداو وتاریکی داو فهرمانی پی کردین به ته قوای خودا، وه هانی داین له سهر طاعهت و فهرمانبهری خودا، وه په ندو ئاموژگاری مهردوومه که ی کردو له م باره یه وه ئاگاداری کردنه وه، ئینجا چوو بولای ژنه کان و په ندو ئاموژگاری ئه وانیشی کردو هوشیاری کردنه وه فهرمووی: ئه ی ژنگه ل! خیره خیرات زور بکه ن چونکه زوربه تان گزهداری سووته مه نی دوزه خن! جا ژنیکی فره باشی سهرگوئا ئال هه ستا گوئی: ئه ی پیغه مبهری خودا! ئه مه له بهرچی؟ فهرمووی: له بهر ئه وه که ئیوه زور دم به هاوارن و به هه ق و ناهه ق هه ر سکا لا ده که ن و سپله یی له گه ل میرددا ده که ن و چاکه ی ئه وتان له بهر چا و نیه گوئی: جا ژنه کان دهستیان کرد به خیره کردن، ئیتر خشل و گواره و ئه نگوستیله ی خویمان ده کرد به خیره هه لیان ده دانه ناو کوژی بیلاله وه! (ش/د/ن).

۱۶۱) نه گه ر له رۆژی سبی ره مه زاندا دیتنی مانگی نویی شه شه لآن ساغ
بووه رۆزوو ده شکینن و بو سبه ینی ده رۆن بو نویژی جهژن:
(لَوُ ثَبِتَ الْهَلَالُ يَوْمَ الثَّلَاثِينَ مِنْ رَمَضَانَ أَفْطَرُوا وَخَرَجُوا فِي الْغَدِ لَصَلَاةِ الْعِيدِ)

۹۱۲- عَنْ أَبِي عُمَيْرٍ بْنِ أَكْسٍ عَنْ عُمُومَةٍ لَهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ رَكْبًا جَاءُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْهَدُونَ أَنَّهُمْ رَأَوْا

(۷) بخاری. حیض: ۲۰۴، ۹۵۶، ۱۲۶۲، ۱۹۵۱، ۲۶۵۸. مسلم. ایمان: ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۰۵۰. نسائی. عیدین: ۱۵۷۵ و ۱۵۷۸. ابن ماجه. إقامة الصلاة: ۱۲۸۸.

الْهَالَلِ بِالْأَمْسِ فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُفْطِرُوا وَإِذَا أَصْبَحُوا أَنْ يَغْدُوا إِلَى مُصَلَّاهُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۱).

ئەبو عومەیری کوپی ئەنەس گوتی: مامەکانم کە لە ھاوپیانی پیغەمبەر بوون (دروودی خوای لەسەری) گوتیان: کاروانی ھاتنە خزمەتی ھەزەرەت (دروودی خوای لەسەری) شایەتیان دا گوتیان: دوینی ئیواری مانگمان دیو، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەری) فەرمانی دا بە موسولمانان کە روژوو بشکێنن و بۆ سبەینی بەیانی دەرچن و بچن بۆ نوێژگاکیان تا لەوێ نوێژی جەژن بکەن (د/ن - ئەحمەد - س/ص).

۱۶۲) لە جەژنا خو جوانکردن و خو رازاندنەو بەسەندە

(ینبغی التجمّل فی العید)

۹۱۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَخَذَ عُمَرُ جُبَّةً مِنْ إِسْتَبْرَقٍ تَبَاعُ فِي السُّوقِ فَأَخَذَهَا، فَأَتَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ابْتِغْ هَذِهِ، الْحُلَّةُ فَتَجَمَّلَ بِهَا لِلْعِيدِ وَلِلْوُفُودِ، فَقَالَ: لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسٌ مِنْ لَا خَلَاقَ لَهُ، فَلَبِثَ عُمَرُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَلْبِثَ ثُمَّ أُرْسِلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِجُبَّةٍ دِيْبَاجٍ، فَأَقْبَلَ بِهَا عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ قُلْتَ إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسٌ مِنْ لَا خَلَاقَ لَهُ، وَأُرْسِلْتَ إِلَيَّ بِهَذِهِ الْجُبَّةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): تَبِعُهَا وَتُصِيبُ بِهَا حَاجَتِكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بن) گوتی: جبەیهکی ئاوریشمیان لە بازار دەرۆشت عومەریش کپی و هیئای بۆ پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) و عەززی کرد: ئەو پیغەمبەری خود! ئەمە بکەرە، وە بۆ جەژن و بۆ پیشوازی وەفد (بۆ

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۱) بخاری. جمعة: ۸۸۶، ۹۴۸، ۲۱۰۴، ۲۶۱۲، ۲۶۱۹، ۳۰۵۴، ۵۸۴۱، ۵۹۸۱، ۶۰۸۱. مسلم. لباس: ۲۳۳۸، ۵۳۷۵. أبو

داود. صلاة: ۱۰۷۶. نسائي. جمعة: ۱۲۸۱.

جوانی و پوشتہیی) لہبہری بکہ، پیغہمبہریش (درودی خوی لہسہرین) پیی فہرموو: ئەمە بەرگی ئەو کەسانە یە کە بەشو بارەیان بە رەحمەتی خواوە نیەو بەشیان بە بەهەشتەوہ نیە. جا چەندە ی خوا حەزکا ئەوندە ی پی چوو، ئەو جا پیغہمبەر (درودی خوی لہسہرین) جبە یەکی ئاوریشمنی نارد بو عومەر، عومەریش جبە کە ی هینایەوہ بو لای پیغہمبەر و گوتی: ئە ی پیغہمبەری خودا! تو خۆت ئەو جارە نەتفہرموو: ئەمە بەرگی ئەو کەسانە یە کە بەشو بارەیان نیە لہ بەهەشتا کەچی ئیستا تو خۆت ئەم جبە یەت بو من نادووہ؟ پیغہمبہریش (درودی خوی لہسہرین) پیی فہرموو: بیفروشەو بە پارە کە ی کاریکی خۆتی پی جببە جی بکہ، خو مەر ج نیە کە ہەر لہبہری بکہ ی (ش/د/ن).

۹۱۴- عَنْ أَبِي رَمَثَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ (۲).

ئەبو رەمثە (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبەر م دی (درودی خوی لہسہرین) خوتبە ی دەدا، لہوکاتەدا دوو بالآ پوشی سەوزی لہبەرا بوو! (ن).

۱۶۲) لہ جەژنا یاری و شادی وازی رەوا دروستە

(يجوز في العيد اللهو المباح)

۹۱۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِي الْأَنْصَارِ تُغَيَّيَانِ بِمَا تَقَاوَلَتِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بُعَاثَ، قَالَتْ: وَلَيْسَتْا بِمُغَيَّتَيْنِ، فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: أَمَرَامِيرُ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟! وَذَلِكَ فِي يَوْمِ عِيدٍ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا. وَفِي رِوَايَةٍ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا جَارِيَتَانِ فِي أَيَّامٍ مِنْى تُغَيَّيَانِ وَكَضْرَبَانِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُسَجًى بِثَوْبِهِ فَأَتَتْهُمَا أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ وَقَالَ: دَعُهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَإِلَيْهَا أَيَّامُ عِيدٍ (۱).

(۲) سکت عنہ.

(۱) بخاری، عیدین: ۹۵۲، مسلم، عیدین: ۲۰۵۸.

عائیشه (خوای ئی رازی بن) ده‌لئ: روژئی جه‌ژن بوو، دوو که‌نیشکم له‌لا بوون له یاریده‌ده‌ران بوون، ئەو گۆرانییانه‌یان ده‌گوت که کاتی خوئی یاریده‌ده‌ران هه‌لیان دابوون به‌سه‌ر هه‌راکه‌ی روژه‌که‌ی بو‌عائدا عائیشه گوتی: به‌لام ئەو دوو کچه‌گۆرانی بیژ نه‌بوون، جا له‌م کاته‌دا ئەبو به‌کر هاته‌ ژووره‌وه‌و ئەم حاله‌ی دی و گوتی: هه‌ی هه‌ی! بلویره‌و بالۆره‌ی شه‌یتان و مالی پیغه‌مبه‌ریان نه‌گوتوو، ئەمه‌ چیه‌؟! پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌ربن) فهرمووی: ئەه‌ی ئەبو به‌کر! وازیان ئی بینه‌، چونکه‌ هه‌موو گه‌لێ جه‌ژنیکیان هه‌یه‌و ئەمه‌ش جه‌ژنی ئیمه‌یه‌و گۆرانی و شادی و خوشی کردن له‌ وینه‌ی ئەم‌پروژه‌دا قه‌یدی نیه‌، به‌مه‌رجی سه‌ر نه‌کیشتی بو‌بئی شه‌رعی و نا‌په‌وایی. له‌ گێپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: له‌ روژه‌کانی مینادا دوو که‌نیشکم له‌لا بوو، گۆرانیان ده‌گوت و ده‌فیان ئی ده‌دا، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌ربن) پشتی له‌ ئیمه‌ کرد‌بوو وه‌ خوئی به‌ جله‌که‌ی داپۆشیبوو، جا له‌م کاته‌دا ئەبو به‌کر هات به‌سه‌رمانا و به‌ کچه‌کانا هه‌لشاخاو لییان تووره‌ بوو، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌ربن) سه‌ری خوئی لادا و فهرمووی: ئەه‌ی ئەبو به‌کر! وازیان لی بینه‌، چونکه‌ ئەم سێ روژه‌یش هه‌ر به‌ جه‌ژن حلیین! (ش/ن).

۹۱۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ يَوْمَ عِيدِ يَلْعَبُ السُّودَانُ بِالْدَّرَقِ وَالْحِرَابِ فِيمَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِمَّا قَالَ: تَشْتَهِينَ تَنْظُرِينَ؟ فَقُلْتُ نَعَمْ. فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ، خَدَى عَلَى خَدِّهِ وَهُوَ يَقُولُ: دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَةَ، حَتَّى إِذَا مِلْتُ قَالَ: حَسْبُكَ، قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَادْهَبِي. وَفِي رَوَايَةٍ جَاءَ حَبَشٌ يَزِفُونُ فِي يَوْمِ عِيدٍ فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعَتْ رَأْسِي عَلَى مَنْكِبِهِ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى لَعِبِهِمْ حَتَّى كُنْتُ أَنَا أَلِي انْصَرَفْتُ عَنِ النَّظَرِ إِلَيْهِمْ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (٢).

ديسان عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: کات روژئی جه‌ژن بوو، حه‌به‌شییه‌کان به‌قه‌لخان و نیژه‌یارییان ده‌کرد، یا خووم داوام له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربن) کرد یاخود خوئی فهرمووی: حه‌زده‌که‌ی ته‌ماشا بکه‌ی؟ منیش گوتم: به‌لئ، جا

منیٰ له پشٹی خوہ وه وهستان و چہ ناگہم نایہ سہر شانی و روومہ تم نا بہ روومہ تیہ وه، جا حہ زہت (درویدی خویٰ لہ سرین) فہرمووی: ئہی نہ وہی ئہ رفیدہ! خہریکی یاریی خوتان بن ئیتر منیش تہ ماشام کرد تا خوم تاقہ تم نہ ما، حہ زہت (درویدی خویٰ لہ سرین) فہرمووی: ئیتر بہ ستہ؟ گوتم: بہ لئ، فہرمووی: دہ برؤ. لہ گیرانہ وہیہ کا: جاریکیان روژی جہ ژن بوو، حہ بہ شییہ کان ہاتن بو مزگہوت دہستیان کرد بہ نیڑہ بازی، پیغہ مہر (درویدی خویٰ لہ سرین) بانگی کردم و سہرم لہ سہر شانی داناو دہستم کرد بہ تہ ماشا کردنی یارییہ کہیان تا خوم وازم ہیئا لہ تہ ماشا کردنیان (ش/ن).

۹۱۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فَقَالَ: مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟ قَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا يَوْمَ الْأَضْحَى وَيَوْمَ الْفِطْرِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۳).

ئہ نہس (خویٰ لہ رازی بن) گوتمی: کہ پیغہ مہر (درویدی خویٰ لہ سرین) ہات بو مہدینہ، خہ لکی مہدینہ دوو روژیان ہہ بوو، یاری و وازیان تیا دہ کردن، فہرمووی (درویدی خویٰ لہ سرین): ئہم دوو روژہ چین؟ گوتمیان: جاران لہ سہر دہمی نہ زانیدا لہ پییش ہاتنی ئیسلامدا گہ مہو یاریمان تیا دہ کردن، فہرمووی: خودا لہ جیاتی ئہو دووانہ چہن روژیکی چاکتری پی داون، کہ جہ ژنی قوریان و جہ ژنی رہ مہ زانہ (د/ت/ن-سند صالح).

۱۶۴) نویژی خور گیران و مانگ گیران: (صلاة الكسوف)

۹۱۸- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمَ. فَقَالَ: النَّاسُ: انْكَسَفَتْ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَادْعُوا اللَّهَ وَصَلُّوا حَتَّى تَنْجَلِيَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ أَهْلَ

الْجَاهِلِيَّةِ كَانُوا يَقُولُونَ إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْخَسِفَانِ إِلَّا لِمَوْتِ عَظِيمٍ مِنْ عُمْمَاءِ أَهْلِ الْأَرْضِ، وَإِنَّهُمَا لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنَّهُمَا خَلِيقَتَانِ مِنْ خَلْقِهِ، يُحْدِثُ اللَّهُ فِي خَلْقِهِ مَا يَشَاءُ، فَأَيُّهُمَا انْخَسَفَ فَصَلُّوا حَتَّى يَنْجَلِيَ^(۱).

موغیره (خوای نِ رازی بن) گوتی: ئەو رۆژە‌ی کە ئیبراهیمی کۆری پیغەمبەر (درویدی خوای نەسەرب) مرد، رۆژگیرا، خە‌لک گوتیان: ئەو‌ه لەبەر مردنی ئیبراهیم خۆرگیراوه! پیغەمبە‌ریش (درویدی خوای نەسەرب) فەرمووی: خۆ‌رو مانگ دوو نیشانە‌ی گە‌ورە‌ن لە نیشانە‌ گە‌ورە‌کانی خودا، نە لەبەر مردنی کە‌س و نە لەبەر ژیا‌نی کە‌س ناگیرین، ئە‌گەر دیتانن کە واگیراون ئە‌وا لە خودا بپاری‌نە‌وه‌و دووعاو نزا بکە‌ن تا بە‌ر دە‌بن! (ش/د/ن) لە‌ گێ‌رانە‌وه‌یە‌کدا: خە‌لکی سە‌رده‌می نە‌زانی دە‌یانگوت گوا‌یه‌ خۆ‌رو مانگ لە‌بەر مردنی گە‌ورە‌ پیاوێ‌ لە‌ گە‌ورە‌پیاوانی سە‌ر رووی زە‌وی دە‌گیرین! بە‌لام ئە‌م قە‌سە‌یه راست نیە، چونکە ئە‌م دووانە نە لەبەر مردنی کە‌س و نە لەبەر ژیا‌نی کە‌س ناگیرین، بە‌لکۆ ئە‌مانیش دوو دروستکراون لە دروستکراوانی خودا، خوداش هەرچی حە‌زکا دە‌یکا لە مە‌خلوقاتێ‌ خوێ، جا هەر کامێ‌کیان گیران ئێ‌وه نویژیکە‌ن هە‌تا بە‌رده‌بی.

(۱۶۵) بانگە‌واز بۆ ئە‌م نویژە: (النداء لها)

۹۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تُودَىٰ إِلَى الصَّلَاةِ جَامِعَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

عە‌بدوللای کۆری عە‌مر (خوایان نِ رازی بن) گوتی: لە سە‌رده‌می پیغە‌مبە‌ردا (درویدی خوای نەسەرب) کە خۆر گیرا بانگە‌وازیان هە‌لدا: (الصَّلَاةُ جَامِعَةً: وا نویژێ جە‌ماعە‌ت دە‌کری بە‌ بۆ‌نە‌ی خۆ‌رگیرانە‌وه لە دە‌ستی مە‌ده‌ن!) (ش/د/ن).

(۱) بخاری. علم: ۸۶، ۸۴، ۹۲۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۶۱، ۱۲۳۵، ۱۳۳۳، ۲۵۱۹، ۲۵۲۰، ۲۲۸۷ (۱۰۵۳). مسلم.

کسوف: ۲۱۰۰. رواه البخاري تعليقا في الباب الرقم: ۱۳ من كتاب الكسوف.

(۱) بخاري. كسوف: ۱۰۶۶. مسلم. كسوف: ۲۰۸۹. نسائي. كسوف: ۱۴۶۴، ۱۴۷۲. بخاري. كسوف: ۱۰۴۵، ۱۰۶۰.

۱۶۶) نویژی خورگیران و مانگ گیران چهن جوړیکي ههیه:

(أنواع صلاة الكسوف)

۹۲۰- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأُكْسِفَتِ الشَّمْسُ، فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجُرُّ رِدَاءَهُ حَتَّى دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلْنَا فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ، حَتَّى انْجَلَتِ الشَّمْسُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئەبو بەکره (خوای ئی رازی بن) گوئی: له خزمهتی حه زرهت (دروودی خوای لهسهرین) بوین له و کاته دا خورگیرا، پیغه مبه ریش (دروودی خوای لهسهرین) هه لسا به په له چوو بو مزگه وت و ئیمهش له گه لی دا چووین بو ئه وی، جا له ناو مزگه وت ه که دا دوو رکات نویژی بو کر دین تا خوره که به ریوو (ب/ن).

۹۲۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ (كَالرُّكْعِ الْأَوَّلِ كَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي كَالثَّانِي - شرحه)، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمِدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا، وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا ثُمَّ قَالَ: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ عَبْدُهُ أَوْ تَزْنِيَ أُمَّتُهُ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَصَحَحْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ^(۲).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوئی: له سهرده می حه زرهتدا (دروودی خوای لهسهرین) روژ گیرا، پیغه مبه ر (دروودی خوای لهسهرین) هه لسا نویژی بو موسولمانه کان کرد،

(۱) بخاری. کسوف: ۱۰۶۳.

(۲) بخاری. کسوف: ۱۰۴۴، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۵۰، ۱۰۵۶، ۱۰۵۸، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۲۱۲، ۳۲۰۳، ۴۶۲۴، ۵۲۲۱،

۳۲۶۶. مسلم. کسوف: ۲۰۸۶ - ۲۰۸۸. نسائی. کسوف: ۱۴۷۳، ۱۴۷۱. أبو داود. صلاة: ۱۱۸۰.

ماوهیهکی دورو دریژ له ناو نویژه که دا به راوه ستانه وه هر قورئانی ده خویند، ئینجا چه مییه وه روکووعی بردو دریژهی دا به چه مینه وه که شی، ئینجا له چه مینه وه روکووع هه لسا یه وه گه ئی به پیوه راوه ستایه وه به لام له راوه ستانی یه که می که متر، ئینجا دوباره روکووعیکی دورو دریژی تریشی برده وه به لام له روکووعی یه که می کورتتر، ئینجا دوو کوپنووشی دورو دریژی برد له چه شنی دوو روکووعه که ی، یه که م وه که یه که م دوو وه که دوو، ئینجا چی کرد له رکاتی یه که مدا له دوو هه میشدا نه وه ی کرده وه، نه و جا له نویژ بووه و خوریش به ربوو بوو، ئینجا و تاریکیدا بو مهردوو مه که و سوپاس و ستایشی خودای کردو فهرمووی: ئەم خۆرو مانگه دوو نیشانه ی گه وره ن له نیشانه گه وره کانی خودا، نه له بهر مردنی که س و نه له بهر ژبانی که س ناگیرین، جا نه گهر شتی واتان دی نه و له خودا بیارینه وه نه لاهو نه که بهر بکه ن و نویژ بکه ن و خیرو خیرات بکه ن له پاشا فهرمووی: (درووی خوی له سه ربی) ئەه ی ئۆمه تی موحه ممه د! سویندم به خودا که س وه که خودا ئاوا خیره ت و دهمار نایگرئ، کاتی که به نده یه کی زینا بکا، یا که نیزیکی زینا بکا، ئەه ی گه ئی موحه ممه د! به و خودایه نه وه ی که من ده یزانم نه گهر ئیوه بیزانن زور که م پی ده که نین و گه ئی زور ده گریان (ش/د/ت/ن) له گپرانه وه یه کا: ئینجا سه ری له روکووع هه لپری و فهرمووی: (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) هه رکه سئ سوپاسی خودا بکا به نیازی پاداشی باش، خودا هه م سوپاس و هه م نیازه که ی قه بوول ده کا، په روه ردگارا! خودا وه ندا! سوپاس بو تو له سه ر نه وه که سوپاس و نیازمان گیرا ده که ی!

۹۲۲- وَعَنْهَا أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى سِتَّ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلفظه: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي كُسُوفٍ، فَقَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ، ثُمَّ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ، ثُمَّ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَالْأُخْرَى مِثْلَهَا^(۳).

دیسان عائیشہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهری خودا (دروودی خوای لهسهرین) جاری له نویژی رۆزگیرانا شه‌ش روکووع و چوار کوپنوشی برد (م/ئه‌حمده/د/ت) گفته‌ی (ت) ئاوايه: ئیبنو عهباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) نویژی خۆرگیرانی به‌م شیوه‌یه کرد: جاری یه‌که‌م قورئانی خویندو روکووعی برد، ئینجا بو جاری دووهم قورئانی خویندووه‌و روکووعی برده‌وه، ئینجا بو جاری سییه‌م قورئانی خویندووه‌و روکووعی برده‌وه، له پاش ئه‌م سێ جاره ئه‌وجا دوو کوپنوشی بردو رکاتی یه‌که‌می له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه ته‌واوکرد، وه له رکاتی دووهمیشدا هه‌مان شتی کرد.

۹۲۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي كُسُوفٍ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ ثَمَّ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ، ثُمَّ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ، ثُمَّ سَجَدَ. قَالَ: وَالْأُخْرَى مِثْلُهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۴).

دیسان ئیبنو عهباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) نویژی خۆرگیرانی له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه کرد: له رکاتی یه‌که‌ما چوار جار قورئانی خویندو چوار جار روکووعی تیا برد، ئینجا دوو سه‌جده‌ی برد، وه‌رکاتی دووهمیش هه‌روه‌ها (م/د/ت/ن).

۱۶۷) نویژی مانگ گیران به‌ ده‌نگی به‌رز ده‌کری و نویژی خۆرگیرانیش به‌ په‌نامه‌کی ده‌کری:

(الجمهر بالخسوف والاسرار بالكسوف)

۹۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جَهَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي صَلَاةِ الْخُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۱).

(۴) مسلم. کسوف: ۲۱۰۹. أبو داود. صلاة: ۱۸۳. ترمذی. صلاة: ۵۶۰. نسائی. کسوف: ۱۴۶۶ و ۱۴۶۷.

(۱) بخاری. کسوف: ۱۰۶۵. مسلم. کسوف: ۲۰۹۰. أبو داود. صلاة: ۱۱۹۰. نسائی. کسوف: ۱۴۹۲، ۱۴۹۶.

عائیشه (خوای ئی رازی بن) ده‌لئ: له نویژی مانگ گیرانا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) فاتح‌او سووره‌ته‌که‌ی پاشی به‌ده‌نگی به‌رز خویند (ش/ن).

۹۲۵- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي كُسُوفٍ لَا نَسْمَعُ لَهُ صَوْتًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۲).

سه‌مووره (خوای ئی رازی بن) گوئی: جارئ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) نویژی خورگیرانی بو کردین، له نویژه‌که‌دا گویمان له ده‌نگی نه‌بوو (د/ت/ن-س/ص).

۱۶۸) خویندنی سووره‌ت له نویژی خورگیرانا: (القراءة في صلاة الكسوف)

۹۲۶- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّيْ بِهِمْ، فَقَرَأَ بِسُورَةِ مِنَ الطُّوْلِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالحَاكِمُ وَوثقه^(۱).

ئوبه‌یی کوپی که‌عب (خوای ئی رازی بن) ده‌لئ: له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌س‌رین) روژی خورگیرا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) نویژی خورگیرانی بو کردن، سووره‌تی له سووره‌ته‌ دریژه‌کانی تیا خویند (د/حاکم-حاکم ئەم‌هه‌دیته‌ی به‌مه‌ووثوق‌داناوه).

۹۲۷- وَقَالَتْ عَائِشَةُ: كُنَّا فِي صَلَاةٍ كُسُوفٍ. فَحَزَرْتُ قِرَاءَتَهُ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ وَفِي الثَّانِيَةِ بِسُورَةِ آلِ عِمْرَانَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) ده‌لئ: جارئ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌رین) نویژی خورگیرانی بو کردین قورئان خویندنه‌که‌ی پیغه‌مبه‌رم قه‌بلاند، له رکاتی یه‌که‌ما به‌قه‌د سووره‌تی به‌قه‌ره‌ده‌بوو، وه له رکاتی دووه‌ما به‌قه‌د سووره‌تی ئالی عیمران ده‌بوو (د).

(۲) بسند صحیح (شرح‌ه).

(۱) موثق عند الحاکم.

(۲) سکت عنه الشارح.

۱۶۹) وتاری نویژی خۆرگیران و مانگ گیران: (الخطبة)

۹۲۸- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: فَأُلْصَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ وَحَمِدَ اللَّهَ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

ئەسماء (خوای ئی رازی بێ) دەلی: کاتی پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) له نویژه که بۆوه خۆره که بهر بوو بوو، ئینجا چه زهت (دروودی خوای له سهرین) وتاریکی دا، له پیشا بهو شیوهیهی شایستهی خودای گهوره بێ سوپاس و ستایشیکی جوانی خودای کرد ئینجا فهرمووی: له پاش ئەمه (ش).
۹۲۹- (ب - ۱ - ز - ۱۶۶ - پر: ژماره: ۹۲۱۲/۲)^(۲).

۱۷۰) هانا بردنه بهر خودا بریتیی ئەم نویژه دهکهوێ، ههروهها کردنی

چاکه و خیریش: (يكفي عن الصلاة الفرع الى الله وفعل الخير)

۹۳۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْآيَاتِ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُهَا يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

ئەبو موسا (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: ئەم نیشانه و علاماتهیهی که خودا دهیان نیڕی وهک خۆرو مانگ گیران و بوو مه له زه و گه رده لول و ئەمانه خودا بۆ ئەوهیان ده نیڕی که بهنده کانی خوێ هۆشیار بکاته وهو به وانه بیان ترسینی، ئەگینا ئەم جوړه نیشانه، نه له بهر مردنی کهس و نه له بهر ژیا نی کهس روو نادهن، جا ئەگه ر دیتان شتی له مانه رووی دا ئەوا په لاماری یادو

(۱) بخاري راجع رقم: ۹۲۶/۱. مسلم. كسوف: ۲۱۰۰.

(۲) ر: رقم/ ۹۲۱/۲ →

(۱) بخاري. كسوف: ۱۰۴۰ - ۱۰۴۳، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۶۱۹۹. مسلم. كسوف: ۲۱۱۴. نسائي. كسوف: ۱۵۰۲.

دیگری خودا بدن له خودا بیارینه‌وه و داوای لی خوشبوونی لی بکن! (ش/د/ن).

۹۳۱- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَقَدْ أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْعَتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئه‌سماء (خوای لی رازی بن) گوئی: له‌خۆر گیرانه‌که‌دا پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمانی کرد به به‌نده ئازادکردن تا خودا ده‌رووی ره‌حمه‌تیاں لی بکاته‌وه (ب/د).

(۱۷۱) ئه‌و شته‌هه‌ی بیانی‌هه‌ی که له‌ناو نویژی خۆر گیرانا ده‌رکه‌وتوون و بو

پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) که‌شف بوون:

(ما کشف للنبي (صلى الله عليه وسلم) في صلاة الكسوف)

۹۳۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: انْخَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، إِلَى أَنْ قَالَ: فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْتَاكَ تَنَاولْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ ، ثُمَّ رَأَيْتَاكَ كَعَكَعْتَ فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ، (مُصَوَّرَةً أَمَامِي فِي عَرَضِ هَذَا الْحَائِطِ - شرحه) فَتَنَاولْتُ عُتُقُودًا، وَلَوْ أَصَبْتُهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ مَا بَقِيَتْ الدُّنْيَا، وَأَرَيْتُ النَّارَ، فَلَمْ أَرِ مِنْظَرًا كَالْيَوْمِ قَطُّ أَفْظَعَ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ، قَالُوا بِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: بِكُفْرِهِنَّ قَالُوا: أَيْكُفْرْنَ بِاللَّهِ؟ قَالَ: يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ، لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ كُلَّهُ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

(۲) بخاری. کسوف: ۱۰۵۲. تجریدی بخاری به کوردی: ۵۲۵.

(۱) بخاری. کسوف: ۱۰۵۲ (ر: ۲۹ = ۲۷ تجرید). ۵۱۹۷، ۴۳۱، ۷۴۸. مسلم. کسوف: ۲۱۰۶. أبو داود. صلاة: ۱۱۸۹.

نسائی. کسوف: ۱۴۹۲.

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سه‌ربئ) خوژگیرا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربئ) نویژی خوژگیرانی کرد، وه له نویژه‌که‌دا گه‌لێ راوه‌ستاو ماوه‌یه‌کی دوورو درێژ له‌ناو نویژه‌که‌دا به‌ راوه‌ستانه‌وه هه‌ر قورئانی ده‌خویند بگه‌ر به‌قه‌د سووره‌تی به‌قه‌ره‌ی خویند ئیت‌ه‌ه‌موو فه‌رمووده‌که‌ی گێپرایه‌وه تا گه‌یشته ئه‌وێ که ئیبینو عه‌بباس ده‌لێ: جا حه‌زرت (دروودی خوای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: خوړو مانگ دوو نیشانه‌ی گه‌وره‌ن له‌ نیشانه‌ گه‌وره‌کانی خودا که ده‌بن به‌ به‌لگه‌و نیشانه‌ له‌سه‌ر بوونی خودا و هه‌روا ده‌بن به‌ گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ له‌ سه‌ریه‌کتایی و تا‌ک و ته‌نیایی خودا، نه‌ له‌به‌ر مردنی که‌س و نه‌ له‌به‌ر ژیا‌نی که‌س ناگیرین به‌لام ئه‌گه‌ر شتیکی ئاوه‌هاتان دی ئه‌وا ذیک‌رو یادی خودا بکه‌ن یاران (خوایان ئی رازی بئ) گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! له‌م جیگه‌یه‌ تا چاو‌مان لی‌ت بوو ده‌ستت برد بو شتی که‌ بیه‌ینیت که‌چی هه‌لسه‌میته‌وه‌و وه‌ک که‌سێ له‌ شتی بترسێ وابوو، ئیت‌ر کشایته‌ دواوه‌!؟ فه‌رمووی: (دروودی خوای له‌سه‌ربئ): ئه‌وه له‌وکاته‌دا به‌هه‌شتم دی، وه‌ ده‌ستم برد بو هی‌شوویی تری له‌ میوه‌که‌ی هه‌تا بیه‌ینم بو‌تان، به‌لام بو‌م نه‌کرایه‌وه‌و ئه‌گه‌ر بو‌م بکرایه‌ته‌وه‌ تا جیه‌ان دهما هه‌ر لی‌تان ده‌خواردو ته‌واو نه‌ده‌بوو، چونکه‌ میوه‌ی به‌هه‌شت که‌ ده‌نکیکی ئی ده‌که‌یته‌وه‌ ده‌نکیکی تر له‌ لایه‌نی خوداوه‌ دیته‌وه‌ جیگه‌ی! هه‌روه‌ها ئاگری دۆزه‌خیشم دی! هه‌ر گیزاو هه‌ر گیز دیمه‌نی وا دزیوو بئ ره‌زام نه‌دیوه‌، سه‌رنج دا زوربه‌ی خه‌لکه‌که‌ی ناوی ژنان بوون عه‌رزیا‌ن کرد: له‌به‌رچی؟ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فه‌رمووی: چونکه‌ ناسوپاسن و له‌به‌ر ئه‌وه‌ که‌ ناسوپاس و ناشوکرن. گوتیان: ئایا ناشوکرێ و نا سوپاسی خودا ده‌که‌ن؟ فه‌رمووی: نه‌ه، مه‌به‌ست ئه‌وه‌ نیه‌، به‌لام ناسوپاسی و ناشوکرێی هاوسه‌رو هاوپی ده‌که‌ن و پینه‌زانن و چاکه‌یا‌ن له‌به‌ر چاونه‌ی، گریمان به‌ درێژایی سا‌ل چاکه‌و پیاوه‌تی له‌گه‌ل ژندا بکه‌ی، به‌لام ئه‌گه‌ر روژی له‌ روژان شتیکی ئی دی‌ت (که‌ به‌دلی نه‌بێ) ده‌لێ: ئه‌وه‌تی من هه‌م خیرم له‌تۆ نه‌دیوه‌! (ش/ن).

۹۳۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَاقَ حَدِيثًا طَوِيلًا إِلَى أَنْ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا مِنْ شَيْءٍ تُوعَدُونَهُ إِلَّا قَدْ رَأَيْتُهُ فِي صَلَاتِي هَذِهِ، لَقَدْ جِئْتُ بِالنَّارِ وَذَلِكُمْ حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَأَخَّرْتُ مَخَافَةَ أَنْ يُصِيبَنِي مِنَ لَفْحِهَا، وَحَتَّى رَأَيْتُ فِيهَا صَاحِبَ الْمَحْجَنِ، يَجْرُ قُصْبُهُ فِي النَّارِ، كَانَ يَسْرِقُ الْحَاجَّ بِمَحْجَنِهِ فَإِنْ فُطِنَ لَهُ قَالَ: تَعْلَقَ بِمَحْجَنِي. وَإِنْ غُفِلَ عَنْهُ ذَهَبَ بِهِ، وَحَتَّى رَأَيْتُ فِيهَا صَاحِبَةَ الْهَرَّةِ الَّتِي رَبَطْتُهَا فَلَمْ تُطْعِمْنَهَا وَلَمْ تَدْعُهَا تَأْكُلْ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ حَتَّى مَاتَتْ جُوعًا ثُمَّ جِئْتُ بِالْجَنَّةِ وَذَلِكُمْ حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَقَدَّمْتُ حَتَّى قُمْتُ فِي مَقَامِي، وَلَقَدْ مَدَدْتُ يَدِي وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَتَنَاوَلَ مِنْ ثَمَرِهَا لَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ، ثُمَّ بَدَأَ لِي أَنْ لَا أَفْعَلَ فَمَا مِنْ شَيْءٍ تُوعَدُونَهُ إِلَّا قَدْ رَأَيْتُهُ فِي صَلَاتِي هَذِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: له سه‌رده‌می پیغهمبه‌ردا (درویدی خوای له‌سهرین) روژ گیرا، ئینجا جابیر در یژده‌ی دا به گپ‌رانه‌وه‌ی ئهم فهرمووده‌یه تا هاته سهر باسی ئه‌وه که ده‌لی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: له‌ناو ئهم نویژهمدا دۆزه‌خیان هی‌نایه به‌رچاوم به‌خوی و ئاگرو سزاو ئیش و ئازاریه‌وه! وه ئه‌وه هه‌ره‌شه‌و گورده‌شانه‌ی که لی‌تان ده‌کرین هه‌مووم دیتن به‌چاوی خۆم، ئه‌وکاته که منتان دی، کشامه‌دواوه ئه‌وه له‌ترسی بلیسه‌ی ئاگری دۆزه‌خ بوو که‌وا پشتاو پشت گه‌رامه‌دواوه، گه‌لی که‌سم له‌دۆزه‌خا دی کابرای خاوه‌ن گوچانیشم له‌وئ دیتن، ئه‌وه‌ی که‌عاده‌تی وابوو به‌گوچانه‌که‌ی دزی له‌حاجیان ده‌کرد، جا ئه‌گه‌ر پی‌یان بزانی‌بایه ده‌یگوت: خوی گیربوو له‌گوچانه‌که‌م، ئه‌گه‌ر که‌سیش ئاگای لی‌ی نه‌بوایه ئه‌وا ده‌یبرد بو‌خوی! ئهم کابرایه‌م دی ریخۆله‌ی خوی به‌کی‌ش ده‌کرد به‌ناو ئاگه‌که‌دا، هه‌روه‌ها ئه‌و ژنه‌شم له‌دۆزه‌خا دیتن که‌پشیل‌یه‌کی به‌ستبووه تا له‌برسانا مردبوو، نه‌خوی خۆراکی پی‌ی دابوو، وه نه‌به‌ره‌لاشی کردبوو

هه‌تا بۆخۆی له جروچانه‌وه‌ری زه‌وی بخوات، له پاشا ئه‌وکاته‌ی که دیتان چوومه‌وه پێشه‌وه‌و له شویننه‌که‌ی خۆم وه‌ستامه‌وه، ئه‌وه له‌وکاته‌دا به‌هه‌شتیان هی‌نا، ئه‌وه‌بوو ده‌ستم درێژ کرد بۆ شتی، ئه‌وه بۆیه‌ بوو ویستم هه‌نێ له‌ میوه‌ی به‌هه‌شت به‌ی‌نم هه‌تا ئیوه‌ش ته‌ماشای بکه‌ن، به‌لام وام به‌ باش زانی که نه‌یکه‌م، ئیتر ئه‌و گف‌ت و به‌لێ‌نانه‌ی که پێتان ده‌دری‌ن هه‌مووم دیتن به‌ چاوی خۆم له‌ناو ئه‌م نویژه‌دا (م/ن).

۱۷۲) کورپنووش بردن سونه‌ته‌ له‌کاتی روودانی نیشانه‌کان و قه‌ومانی کاره‌ساتی گه‌وره‌دا: (السجود لطلق الآيات)

۹۳۴- عَنْ عِكْرِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَاتَتْ فَلَانَةٌ - بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ - (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَّ سَاجِدًا فَقِيلَ لَهُ: تَسْجُدُ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَقَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَأَيْتُمْ آيَةً فَاسْجُدُوا وَأَيُّ آيَةٍ أَكْبَرُ مِنْ ذَهَابِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

عیکریمه (خوای ئی زازی بێ) گوتی: به‌ ئیبنو عه‌بباس گوترا (خوای ئی زازی بێ) فیساره‌ هاوسه‌ری پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ری) وه‌فاتی کرد، ئه‌ویش که‌وت به‌رووداو کورپنووشیکی برد بۆ خودا، پێیان گوت: له‌م کاته‌دا بۆ کورپنووش ده‌به‌ی؟ گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ری) ده‌فه‌رموی: هه‌رکاتی نیشانه‌و ئایه‌تیکتان دی کورپنووش به‌ن وه‌ چی نیشانه‌و ئایه‌تیکی‌ش هه‌یه‌ که له‌ کوچکردنی هاوسه‌ره‌کانی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ری) گه‌وره‌تری! (د/ت-س/ح).

۱۷۳) نویژه‌ بارانه‌ (صلاتول ئیستیسقاء): (صلاة الاستسقاء)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا - ۶۰/۲}.

(۱) بسند حسن (شرحه).

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: باسی ئه‌و نیعمه‌ته بکه کاتئ که موسا داوای ئاوی کرد بو گه‌له‌که‌ی، ئیمه‌ش پیمان گوت: گوچانه‌که‌ت بماله به‌و تاشه به‌رده‌دا، که‌وا له پیش چاوتا، که پیامالی دوانزه کانی ئی هه‌لقوولا بو دوازه تیره‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل.

۹۳۵- عَنْ إِسْحَاقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَرْسَلَنِي الْوَلِيدُ بْنُ عُثْبَةَ وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُهُ عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْإِسْتِسْقَاءِ، فَقَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُتَبَدِّلًا مُتَوَاضِعًا مُتَضَرِّعًا حَتَّى أَتَى الْمُصَلَّى، فَرَقِيَ الْمَنْبَرُ، وَلَمْ يَخْطُبْ خُطْبَكُمْ هَذِهِ، وَلَكِنْ لَمْ يَزَلْ فِي الدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالتَّكْبِيرِ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّي فِي الْعِيدِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئیسحاق (خوای ئی رازی بن) ده‌لی: وه‌لیدی کوپی عوتبه - له‌وکاته‌دا که فرمان‌په‌وای مه‌دینه‌بوو - ناردمی بو لای ئیبنو عه‌باس (خوایان ئی رازی بن) هه‌تا له باره‌ی چو‌نیئتیی نویژه بارانه‌ی پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سهرین) لیی بیرسم، که لیم پرسى گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) به په‌رپووتی و به کزوله‌یی و به ملکه‌چی له‌شار ده‌رچوو، له‌پئی هه‌ر ده‌پارایه‌وه‌و ده‌لالایه‌وه‌و تا گه‌یشته نویژگا‌که (که له ده‌ره‌وه‌ی شار‌بوو) جا له‌وئ سه‌رکه‌وته سه‌ر مینه‌ره‌که، به‌لام ئه‌و خوتبه‌یه‌ی ئه‌و دای وه‌ک ئه‌م خوتبانه‌ی ئیوه ده‌یان ده‌ن وانه‌بوو به‌لکوو چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) هه‌ر دووعاو نزای ده‌کردو ده‌لالایه‌وه‌و ده‌پارایه‌وه‌و ئه‌للا‌هو ئه‌که‌بری ده‌کرد، تا له دوا‌ییدا دوو رکات نویژی کرد له چه‌شنى نویژی جه‌ژنی (د/ت/ن-س/ص).

۹۳۶- وَخَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيُّ مَعَهُ الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ وَزَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَاسْتَسْقَى، فَقَامَ لَهُمْ عَلَى رِجْلَيْهِ عَلَى غَيْرِ مَنْبَرٍ فَاسْتَغْفَرَ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، يَجْهَرُ بِالْقِرَاءَةِ، وَلَمْ يُؤدِّنْ، وَلَمْ يَقُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۲) بخاری استسقاء: ۱۰۲۲.

عبداللہ کوپی یہ زیدی ئہ نصاری (لہو کاتہدا کہ فہرمانرہوای کوفہ بوو) لہ شمار دہرچوو، بہرائی کوپی عازیب و زہیدی کوپی ئہرقہ میش (خوایان ئی رازی بن) لہ گہلہا دہرچوون، جا عہدوللہ گہلئ پارایہوہ بو باران و لہسہر ہہردوو پا راوہستا، بہلام لہسہر مینبہر نہبوو ئیتر لہسہر ئہو حالہ زور پارایہوہ بو باران و داوای ئی خوشبوونی لہ خوداکرد، لہ دوا پیدا دوو رکات نوپڑی کرد، بہ دہنگی بہرز قورئانی لہناویانا خویند، بہلام نہ بانگیدا، وہ نہقامہتی کرد بہلام دہشی کہسی رایان پہرینئ و بلی: الصلاة جامعۃ: وا نوپڑی جہماعہت دہکری بہ بونہی نوپڑہ بارانہوہ لہ دہستی مہدہن (ب).

۹۳۷- عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَرَجَ يَسْتَسْقِي قَالَ: فَحَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ يَدْعُو، ثُمَّ حَوَّلَ رِدَاءَهُ، ثُمَّ صَلَّى لَنَا رَكَعَتَيْنِ جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

لہ عہببادی کوپی تہمیمہوہ لہ مامہیہوہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: ئہو روژہ کہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) دہرچوو بو نوپڑہ بارانی دیتم، گوتی: لہکاتی وتار خویند نہوہ کہدا پشتی کردہ خہلکہکہو رووی کردہ رووگہو دہستی کرد بہ پارانہوہو نزاکردن، لہپاشا پوشا کہکہی ہہلسووراند واتہ: راست و چہپی کرد ئینجا دوو رکات نوپڑی نوپڑہ بارانہی بہ جہماعہت بو کردین قورئانی بہ دہنگی بہرز لہناویانا خویند (ش/د/ت/ن).

۹۳۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا فِي الْإِسْتِسْقَاءِ، حَتَّى يُرَى بَيَاضُ إِبْطَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

(۳) بخاری. استسقاء: ۱۰۲۳، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲. مسلم. استسقاء: ۲۰۶۷ - ۲۰۷۰. أبو داود. صلاة: ۱۱۶۱ - ۱۱۶۴. ۱۱۶۶،

۱۱۶۷. ترمذی. صلاة: ۵۵۶. نسائی. استسقاء: ۱۵۰۴.

(۴) بخاری. استسقاء: ۱۰۲۱، ۲۵۶۵، ۶۲۴۱. مسلم. استسقاء: ۲۰۷۴. أبو داود. رفع یدین فی الاستسقاء: ۱۱۷۰.

نسائی. استسقاء: ۱۵۱۲. ابن ماجہ. اقامة الصلاة: ۱۸۰.

ئەنەس (خوای ئازای بئ) گوئی: پیغمبەری خودا (درویدی خوای لەسەری) لە هیچ نزیایەکیدا دەستی بەرز نەدەکردەوه، لە نزاکەیی داواکردنی باراندا نەبێ، بەلام لە کاتی داواکردنی باراندا ئەوەندە دەستی هەڵدەبەری سپیڤەیی هەر دوو بنباخەلی دەرەکهوت (ش/د/ن).

۹۳۹- ولأبي يعلي والبنار: مهلاً عن الله مهلاً، فإنه لو لا شَبَابُ خُشَعٍ وَبَهَائِمُ رُتَعٍ وَشُبُوحُ رُكْعٍ وَأَطْفَالُ رُضْعٍ لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابُ صَبًّا، وفي رواية: لَوْ لَا عِبَادٌ لِلَّهِ رُكْعٌ^(۵).

حەزەرت (درویدی خوای لەسەری) فەرمووی: هیواش کەن هیواش، خودا بەسەبرە! ئەگینا ئەگەر لەبەر لاوی لە خودا ترسو مالاتی بێستەزمانی گیاخوورو مندالی شیرە خوڕ نەبێ خودا بە قەمچی سزاو تۆلە داتان دەگری! لە گیرانەوهیەکا: ئەگەر لەبەر خاتری هەندێ لە بەندەگانی خودا نەبێ کە هەمیشە سەر گەرمی نویژو خودا پەرسەتەن.. (ئەبویەعلا/بەزار/لەسەر فەرموودەیی غایەتولمەئموول شەرحی تاجول ئوصول).

۹۴۰- ولأبي نعيم (في شرحه): مَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا وَيُنَادِي مُنَادٍ: مَهْلًا أَيُّهَا النَّاسُ مَهْلًا، فَإِنَّ لِلَّهِ سَطَوَاتٍ، لَوْ لَا رَجَالٌ خُشَعٌ وَصَبِيَّانَ رُضْعٍ وَدَوَابُّ رُتَعٍ لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابُ صَبًّا ثُمَّ لَتَرْضُنَّ رَضًا^(۶).

گوئی: حەزەرت (درویدی خوای لەسەری) دەفەرمووی: رۆژ نیە لەلای خودا کە جارچییهك جار نەدا: ئەی مەردوم! مۆلەت بگرن کەمێ خودا بەسەبرەو بەجەبرە هاكا کە خودا زەبرو زەنگی خوێ نواندو بەسەختی دەستی خوێ وەشاندا! خو ئەگەر لەبەر خاتری پیاو خاسەکان و مندالە مەمکە خوڕەکان و ئازەلە گیاخوڕەکان نەبێ، خوداوەند لەناکاو بە توپزی تۆلەو سزا دايدەگرتن و سەر و گۆیلاکتانی باش باش پێ دەکوئایەوه! (ئەبویەعیم - لەسەر فەرموودەیی غایەتولمەئموولی شەرحی تاجول ئوصول).

(۵) منقول من الشرح.

(۶) (شرحه).

۱۷۴) دهقی و تاریکی داوای بارانکردن : (نص خطبة فی الاستسقاء)

۹۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: شَكَا النَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُحُوطَ الْمَطَرِ، فَأَمَرَ بِمِنْبَرٍ، فَوُضِعَ لَهُ فِي الْمُصَلَّى. وَوَعَدَ النَّاسَ يَوْمًا يَخْرُجُونَ فِيهِ. قَالَتْ: عَائِشَةُ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ بَدَأَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَقَعَدَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَكَبَّرَ وَحَمِدَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّكُمْ شَكَوْتُمْ جَدَبَ دِيَارِكُمْ وَاسْتِخَارَ الْمَطَرُ عَنْ إِبَانِ زَمَانِهِ عَنْكُمْ وَقَدْ أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ تَدْعُوهُ وَوَعَدَكُمْ أَنْ يَسْتَجِيبَ لَكُمْ ثُمَّ قَالَ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَرِيدُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ فِي الرَّفْعِ حَتَّى بَدَأَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ، ثُمَّ حَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَقَلَّبَ رِدَائَهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ وَنَزَلَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، فَأَنْشَأَ اللَّهُ سَحَابَةً فَرَعَدَتْ وَبَرَقَتْ، ثُمَّ أَمْطَرَتْ بِإِذْنِ اللَّهِ، فَلَمْ يَأْتِ مَسْجِدَهُ حَتَّى سَأَلَتِ السَّيُولُ فَلَمَّا رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُرْعَتَهُمْ إِلَى الْكِنِّ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۱).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: موسولمانان له لای چه زرهت (دروودی خوای له سهرین) سکالایان له دهستی بن بارانی کرد، چه زرهتیش (دروودی خوای له سهرین) فه رمانی کرد دووانگه یه کیان له نویژگا که له دهشته که بو دانا، به لینیشی دا به خه لکه که و روژیکی بو دیاریکردن که له و روژووکاته دا هه موو دهرچن بو ئه وئی و له وئی ئاماده بن عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: جا له گه ل گزنگی خوژدا چه زرهت (دروودی خوای له سهرین) له شار دهرچوو وه رویشت له سهر دووانگه که دانیشت و دهستی کردبه ئه للاهو ئه کبهر کردن و سوپاسی خودای گه وره و سهروره ی کردو ئینجا فه رمووی: ئیوه

دادو ھاوارتانه له دهستی قات و قری و لاتہ کەتان و له دهستی بی بارانی و ھەلبواردنی لەکات و ساتی خوئی، وە خودای گەورەو سەروریش فەرمانی پی کردوون کە لئی بیارینەو و بەلینیشی پی داوون کە لیقان گیرا بکا، ئینجا فەرمووی: سوپاس و ستایش ھەر بۆ خودایە، کە پەرورەدگاری ھەموو جیھانیانە، خودایەکی بەخشنەو میھرەبانە، خواھنی روژی تۆلەو سزادانە، بیجگە لە یەزدان خودای ترنیە، خودایەکی وایە ئەوێ بیهوئ دەیکا، ئەو خودایە! ھەر خۆت خودایت و بیجگە لە تۆ خودایەکی ترنیە، تۆ دەولەمەندو داراو بی نیازیت، وە ئیمە ھەژارو نەدارین، خودایە! بارانمان فریا خەو بیکە بە مایە هیژو دەستمایە ماوێ ژیانمان! ئینجا پیغەمبەر (دروودی خوی لەسەری) بە دەم دوو عاو پارانەو بەرە بەرە ھەر دەستەکانی بەرز دەکردەو، ھەتا سپیدەو ھەردوو بنباخەلی دەرکەوت ئینجا پشتی کردە خەلکەکو ئەو بەرمالەو دا بووی بە شانیا ئاوە ژووی کردو ئینجا راست و چەپیشی کرد لە پاشا رووی کردەو خەلکەکو لە دووانگە کە دابەزی و دوو رکات نویژی بە جەماعەت بۆ کردن ئیتر خودا گورج پەلەیی ھەوری پیکھیناو ھەرە کە دەستی کرد بە گرماندن و تریشقەو بروسکەدان، وە بە فەرمانی خودا باران باری! ھیشتا پیغەمبەر (دروودی خوی لەسەری) نەگە یشتبوو وە مزگەوتە کەو خوئی کە لافاو ھەلسا، پیغەمبەر (دروودی خوی لەسەری) سەرنجی دا کەوا خەلکەکو بە پەلە پرووزە خویان دەکەن بە کونی ژوورداو لەتاو بارانە کە ھەرا دەکەن لەبەر ئەو پیکھنی بەرادەییەکی وا کە کاکیلەکانی دەرکەوتن. جا فەرمووی: شایەتی دەدەم کە خودا تەوانای ھەموو شتیکی ھەیە، وە منیش بەندەو پیغەمبەری خودام. (د/ئیبنو حەبان/حاکم: حاکم ئەم حەدیسە بە صحیح دانائە).

۱۷۵) کاتی مهردوم داوای نویژه بارانه یان له پیشنوئیز (یا له فهرمانیه واکرد دهشی داواکه یان به حی یستی):

(يجيب الإمام طلب الناس في الاستسقاء)

٩٤٢ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْمَوَاشِي وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). وفي رواية: فَرَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، فَمَطَرُوا مِنْ جُمُعَةٍ إِلَى جُمُعَةٍ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَهَدَّمَتِ النُّبُوتُ وَتَقَطَّعَتِ السُّبُلُ، وَهَلَكْتَ الْمَوَاشِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اللَّهُمَّ عَلَى رُءُوسِ الْجِبَالِ وَالْأَكَامِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ. وفي رواية: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، فَأُنْجِبْنَا عَنْ الْمَدِينَةِ النِّجَابَ الثَّوْبَ فَجَعَلَتْ تُمْطِرُ حَوْلَهَا وَلَا تُمْطِرُ بِهَا قَطْرَةً، فَانْظَرْتُ إِلَى الْمَدِينَةِ وَإِنَّهَا لَفِي مِثْلِ الْإِكْلِيلِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ (١).

ئەنەس (خوای ئازادی بێ) دەلێ: رۆژی هەینی بوو، پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) وتاری دەدا، پیاوێ هات پێی گوت! ئەی پیڤەمبەری خودا! لەبەر بێ بارانی مالآت و ئاژاڵ قەربوون و ریگەوبان بێ چونکە و لاخی سواری نەماوە جا کەوايە لە خودا بپارێزەووە بۆمان، پیڤەمبەریش (دروودی خوای لەسەربێ) پارایەووە. لە گێڕانەووەیەکا: هەردوو دەستی بەرز کردەووە و فەرمووی: ئەی خودایە! بارانمان فریاخە، ئەی خودایە بارانمان فریاخە، ئەی خودایە! بارانمان فریاخە ئێتر لەم هەینییەووە تا ئەو هەینی هەر باران باری، جا لە هەینی ئاییندەدا پیاوێ هات وتی: ئەی پیڤەمبەر خودا! خانووان رووخان، ریگاوبان بێران و ئاژەل و پادار نەمان لەبەر زۆری باران! کەواتە لە خودا داوا بکە کە ئەم بارانە بگێرێتەووە! پیڤەمبەریش (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: ئەی خودایە! بەسەر سەری کێوو یال و ناوشیوو دۆل و لەوەرگاگانا بیبارێنە. لە گێڕانەووەیەکی تردا: ئەی خودایە! لە دەورووبەرمان بیبارێنەو بەسەر سەرمانا

(١) بخاري، استسقاء: ١٠١٣، ٩٣٣. مسلم، استسقاء: ٢٠٧٥. أبو داود، صلاة: ١١٧٥. نسائي، استسقاء: ١٥٠٣، ١٥١٤.

نا! گوتی: ئیت ره هوره که (وهك جلی دایکه نی) ئاوا له سه ره مه دینه ره وییه وهو له دهورو بهری دهباری، وه له ناو مه دینه یهك دلۆپ نه دهباری، جا که سهیری سه ره مه دینه کرد هوره که وهك تاجه گولینه چۆن ئه لقه ده دا به دهوری سهردا ئاوا ئه لقه ی له مه دینه دا بوو! (ش/د/ن).

۱۷۶) گوته‌ی کاتی بارینی باران وه لکردنی با:

(ما يقال عند المطر والريح)

۹۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: اللَّهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ صَيِّبًا نَافِعًا^(۱).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) ده لێ: پیغه مبه ره (درودی خوای له سه رین) که بارانی ده دی ده یغه رموو: ئه ی خودایه! بارانیکی خورزم و سوودمه ند (ب/ن) گفته ی (ن): ئه ی خودایه! بیگیڤری به بارانیکی لیزمه ی به خوڤی به سوود: اللهم اجعله صيبا نافعا.

۹۴۴- وَتَمَثَّلَ ابْنُ عُمَرَ بِشِعْرِ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ: رَبُّمَا ذَكَرْتُ قَوْلَ الشَّاعِرِ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَى وَجْهِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَسْقَى، فَمَا يَنْزِلُ حَتَّى يَجِيشَ كُلُّ مِيزَابٍ، وَهُوَ قَوْلُ أَبِي طَالِبٍ.

وَأَبْيَضَ يُسْتَسْقَى الْعِمَامُ بِوَجْهِهِ ثِمَالِ الْيَتَامَى عِصْمَةً لِلْأَرَامِلِ^(۲).

رواه البخاري

ئیبنو عومه ره (خوایان ئی رازی بن) هو نرا وه که ی ئه بو طالیبی ده خوینده وهو ده یگوت: زۆر جاران که ته ماشای روخساری چه زره تم ده کرد له و کاتانه دا که دووعای داوای بارانی ده کرد، که هیشتاکه له مینه به ره که دانه ده به زی هه تا

(۱) بخاری. استسقاء: ۱۰۲۲.

(۲) بخاری. استسقاء: ۱۰۰۹ = تجرید: ۵۱۹.

هه موو پلووسکه کان ده خوروشان و چوپراوگه هه ل ده سا، ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بن) ده یگوت: زور جارن که ته ماشای ئەم حالەم ده کرد ئەم شیعره ی ئەبو طالیبم وه بیر ده که وته وه که له مه دحی چه زه رتدا ده ئی:

وَإَيْضُ يُسْتَسْقَى الْعِمَامُ بِوَجْهِهِ   ثَمَالُ أَلْتَامِي عِصْمَةٍ لِلْأَرَامِلِ

واته:

سپیکاریک هه ور به روخساری ده بارینن باران

نه وه پشت و په ناس هه تیوان و داله ی بیته کان (ب).

۹۴۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: هَلْ تَذَرُونَ مَاذَا قَالَ: رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطَرِّئًا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوَاكِبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بِنُوءٍ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوَاكِبِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

زهیدی کوپی خالیدی جو هه نی (خوای ئی رازی بن) گوتی: له حوده یبیه بووین، شه و باران باریبوو، پیغه مبه ر (درووی خوای له سربن) نویژی به یانی بو کردین، که سلاوی دایه وه رووی کرده خه لکه که وه فه رمووی: ئایا ده زانن که په روه دگارتان چی ده فه رمووی؟ گوتیان: خوداو پیغه مبه ری خودا خو یان باش ده زانن، فه رمووی: ده فه رمووی: ئەم به یانییه به هو ی ئەم بارانه وه به نده کانم بوون به دوو تاقم: تاقمیکیان باوه پریان به من بوو، وه تاقمیکیان باوه پریان به من نه بوو ئەوه ی بلی له سایه ی خوداو وه به رحمه تی ئەو بارانمان بو باریوه، ئەوه باوه ری ته واوی به من هه یه و باوه ری به بورج و ئەستیره و شتی وانیه، به لام ئەو که سه ی بلی: له فیساره بورجا بارانمان بو

(۳) بخاری. صلاة: ۸۴۶، ۱۰۳۸، ۴۱۴۷، ۷۵۰۳. مسلم. ایمان: ۲۲۸، ۲۲۹.

باریوه ئەوه باوه‌پری به‌من نیه و به‌لکوو باوه‌پری به بورج و ئەستیران هه‌یه (ش)،

۹۴۶- وَلَمُسَلِّمْ اَلَمْ تَرَوْا اِلٰى مَا قَالَ: رَبُّكُمْ قَالَ: مَا اَنْعَمْتُ عَلٰى عِبَادِيْ مِنْ نِّعْمَةٍ اِلَّا اَصْبَحَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِهَا كَافِرِيْنَ. يَقُولُوْنَ: الْكَوَاكِبُ وَالْكَوَاكِبُ^(۴).

حه‌زهرت (دروودی خوای له‌سەربێن) ده‌فه‌رمووی: سه‌رنجی ئەم فه‌رمایشته‌ی په‌روه‌ردگار تان ناده‌ن که ده‌فه‌رمووی: هه‌رچاکه‌یی ده‌که‌م له‌گه‌ل به‌نده‌کانما ده‌سته‌یه‌کیان خۆیانی پێ پێنه‌زان ده‌که‌ن و سه‌پله‌یی پێشان ده‌ده‌ن به‌رابه‌ر به‌و چاکه‌یه‌ی منه‌، من باران ده‌بارینم بۆیان که‌چی ئەوان ده‌لێن: ئەستیره‌و بورج بارانی بۆ باران‌دین و له‌ فیساره‌ بورجا بارانمان بۆ باری! (م- غه‌ریقی ره‌حمه‌تی خودا بێ).

۹۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا عَصَفَتِ الرِّيحُ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، قَالَتْ وَإِذَا تَخَيَّلَتِ السَّمَاءُ تَغْيِيرَ لَوْنِهِ وَخَرَجَ وَدَخَلَ وَأَقْبَلَ وَأَذْبَرَ، فَإِذَا امْطَرَتْ سُرِّيَ عَنْهُ، فَعَرَفْتُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ. فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: لَعَلَّهُ يَا عَائِشَةُ كَمَا قَالَ: قَوْمٌ عَادٍ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا: هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

عائیشه (خوای ئی‌رازی بێ) ده‌لێ: جاران که‌ بای توند هه‌لی ده‌کرد پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سەربێن) ده‌یفه‌رموو:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ}.

داوات ئی ده‌که‌م که‌ به‌شم بده‌ی له‌ خێرو سوودی ئەم بایه‌ خۆی، وه‌ هه‌ر وه‌ها له‌و خێرو سووده‌یش که‌ له‌ناو ئەم بایه‌دا هه‌یه‌، وه‌ هه‌روه‌ها له‌و خێرو

(۴) مسلم. ایمان: ۲۲۰، ۲۲۹.

(۵) مسلم. استقاء: ۲۰۸۱ - ۲۰۸۲. ترمذی. دعوات: ۲۴۴۹. بخاری. تفسیر: ۴۸۲۸، ۳۲۰۶، ۴۸۲۹ = تجرید رقم:

سوودەیش که ئەم بایەیی بۆ رهوانه کراوه، وه پهنا دهگرم بهتۆ له شه‌ری ئەم بایه‌ خۆی، وه هه‌روه‌ها له‌و شه‌ره‌یش که له‌ناو ئەم بایه‌دا هه‌یه، وه هه‌روه‌ها له‌و شه‌ره‌یش که ئەم بایەیی بۆ رهوانه کراوه! عائیشه‌ ده‌یگوت: که به‌ری ئاسمان لیڵ ده‌بوو، ره‌نگی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خ‌وای له‌سه‌ربین) ده‌گۆراو ده‌چوو ده‌ره‌وه‌وه‌ ده‌هاته ژووره‌وه‌وه‌ ده‌هات و ده‌چوو، جا کاتی که ده‌باری ئیتر چه‌زهرت (درویدی خ‌وای له‌سه‌ربین) فه‌رامۆشی بۆ ده‌هات، منیش که شه‌ره‌زای ئەم حاله‌ی بووم له‌م باره‌یه‌وه‌ پرسیارم ئی کرد، فه‌رمووی: ئەه‌ی عائیشه‌! مه‌ترسی ئەوه‌م هه‌یه که ئەم هه‌ورو هه‌لایه‌ وه‌ک رۆژه‌که‌ی گه‌نی عاد وابێ، ئەوان به‌ ته‌مای باران بوون، که‌چی بوو به‌ هه‌وری عه‌زاب و سزا، وه‌ک خودا له‌ قورئانا ده‌فه‌رموئ:

{فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا: هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ: رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ — ۲۴/۴۶}.

واته: جا کاتی که دییان وا په‌له‌ هه‌ورێ له‌ ئاسو‌ی ئاسمانه‌وه‌ به‌ره‌و ئەوان ده‌کشێ، گوتیان: ئەمه‌ هه‌وری بارانه‌، بارانمان بۆ ده‌بارینێ! نه‌خه‌یر! هه‌ور نیه، به‌لکوو ئەوه‌ ئەو تۆله‌و سزایه‌یه که ئیوه‌ په‌له‌په‌لتان بوو بۆهاتنی وا هات بۆتان ئەوه‌ بایه‌ک و شه‌پۆله‌ هه‌وایه‌کی ئاسمانیه‌ سزایه‌کی سه‌ختی تیا هه‌یه (م/ت).

۱۷۷) باران موفه‌رکه: (یتبرک بالمطر)

۹۴۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَنَا وَكُنْزُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَطَرٌ، قَالَ: فَحَسَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَوْبَهُ حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ الْمَطَرِ. فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ صَنَعْتَ هَذَا؟ قَالَ: لِأَنَّهُ حَدِيثُ عَهْدٍ بِرَبِّهِ تَعَالَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئهنه‌س (خ‌وای ئی رازی بێ) گوتی: جارێ له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر بووین (درویدی خ‌وای له‌سه‌ربین) باران باری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خ‌وای له‌سه‌ربین) جله‌کانی خ‌وای هه‌لمانی و

(۱) مسلم. استسقاء: ۲۰۸۰. أبو داود. أدب: ۵۱۰۰.

سه‌ری خوئی قوٓت کردو قول و لاقی خوئی روت کردو خوئی دایه به‌بارانه‌که،
 ئیمه‌ش گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بو وا ده‌که‌ی؟ فه‌رمووی: چونکه‌ ئهم
 بارانه‌ تازه‌ له‌لای په‌روه‌ردگاری گه‌وره‌وه‌ هاتووه‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ مووفه‌پرکه‌ (م).

۱۷۸) دروسته‌ که‌ دۆستانی خودا بکړین به‌ ده‌ستگړو ده‌سکه‌لا له‌لای

خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر: (يجوز التوسل الى الله بأحبابه)

۹۴۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ إِذَا
 قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بَنِيِّنَا
 فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا. قَالَ: فَيُسْقَوْنَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئهنه‌س (خوای ئی‌رازی بئ) گوتی: جاران که‌ تووشی بئ بارانی ده‌بون
 عومه‌ری کوپی خه‌تاب (خوای ئی‌رازی بئ) به‌ خاتری عه‌باسی کوپی
 عه‌بدولموططه‌لیب له‌ خودا ده‌پارایه‌وه‌ بو باران و ده‌یگوت: خودایه‌! ئیمه‌
 له‌مه‌وپییش له‌کاتی پیوپیستی باراندا، کاتی که‌ پیغه‌مبه‌ر خوئی (درویدی خوای
 نه‌سرب) له‌ ژیاندا بوو ئه‌و زاته‌مان ده‌کرد به‌ ده‌ستگړو ده‌سکه‌لا له‌لای تو، وه‌
 به‌ خاتری ئه‌و له‌ تو ده‌پاراینه‌وه‌ تویش خاتری ئه‌وت ده‌گرت و ده‌هاتیت به‌
 هاوارمانه‌وه‌و بارانت بو ده‌بارانین، ئیستایش بیکه‌ به‌ خاتری عه‌باسی مامه‌ی
 پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویستمان بارانمان بو پره‌خسینه‌! گوتی: ئیت‌ر بارانیان بو
 ده‌باری (ب).

۹۵۰- وَقَالَ: مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ إِنَّ أَبِي رَأَى لَهُ فَضْلًا عَلَى مَنْ دُونَهُ فَقَالَ:
 النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَلْ تُنْصَرُونَ وَتُرْزَقُونَ إِلَّا بِضِعْفَائِكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا
 مُسْلِمًا وَلَفْظُ النَّسَائِيِّ: إِنَّمَا يَنْصُرُ اللَّهُ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِضِعْفِهَا بِدَعْوَتِهِمْ وَصَلَاتِهِمْ
 وَإِخْلَاصِهِمْ. وَسَيَأْتِي فِي الْجِهَادِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى^(۲).

(۱) بخاری. استسقاء: ۱۰۱۰، ۳۷۱.

(۲) بخاری. جهاد: ۲۸۹۶.

موصعهبی کوپی سهعد (خوایان فی رازی بن) گوتی: باوکم خوئی به گهورهتر دهزانی بهرابهر به خواردستهکانی، پیغهمبه‌ریش (دروودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: ئیوه که خودا نه‌صره‌تتان د‌د‌داو سهرتان ده‌خاو روژیتان د‌د‌دا ته‌نیا له‌بهر خاتری لازه‌بوون و بی هیژو هه‌ژاره‌کانتانه ئیتر چوئن خوٚتان له‌وان به زلترو باشتر ده‌زانن! (ب/ت/د/ن) گفته‌ی (ن): خودای گه‌وره که ئەم ئۆمه‌تی ئیسلامه سهر ده‌خاو زالی ده‌کا ئەوه له‌بهر خاتری لازه‌بوون و بی‌نه‌واکانیه‌تی: به‌هوی ئەو نزاو پارانه‌وه‌و نویژه‌وه که ئەوان به دل‌یکی پاک ده‌یکهن.

۹۵۱- عَنْ عُمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا ضَرِيرَ الْبَصَرِ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيَنِي قَالَ: إِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ، وَإِنْ شِئْتَ صَبَرْتُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ، قَالَ: فَادْعُهُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ فَيُحْسِنَ وُضْوءَهُ وَيَدْعُوَ بِهَذَا الدُّعَاءِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي اللَّهُمَّ فَشَقَّعُهُ فِي. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ (۳).

عوسمانی کوپی حه‌نیف (خوای فی رازی بن) گوتی: پیاویکی بی چاو هاته خزمه‌تی حه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) گوتی: دووعام بو بکه که خودا چاوم چاک بکاته‌وه، فهرمووی (دروودی خوای له‌سهرین): ئەگەر هه‌ز ده‌که‌ی دووعات بو ده‌که‌م، ئەگەر حه‌زیش ده‌که‌ی دیان به‌خوٚتا بگه‌رو ئارام بگه‌ره له ژێر باری خودادا ئارام‌گرتنه‌که‌شت باشتره بوٚت گوتی: قه‌یناکا له خودا بپا‌یره‌وه بوٚم، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) پیی گوت که له پی‌شا ده‌سنو‌یژیکی جوان بگری و ئینجا به‌م نزایه نزا بکا:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي اللَّهُمَّ فَشَقَّعُهُ فِي}.

ئهی خوایه! داوات لی ده‌که‌م و رووت لی ده‌نیم که له‌بهر خاتری موچه‌مه‌دی پیغه‌مبه‌ری خوٚت (که پیغه‌مبه‌ری ره‌حه‌مه‌ته) مرازم بده‌ی، ئهی موچه‌مه‌دا! تو ده‌که‌م به ده‌ست‌گیرو به ده‌سکه‌لاو به تکا‌کار له‌لای خودای

خوم کہ ئەم مرازم بئینیتەجی، ئەهی خودایە! تکای محمد گێراکە بۆمن!
(ت/ئیبینو ماجە - سند حسن صحیح).

۹۵۲- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْعُمْرَةِ فَأَذِنَ لِي وَقَالَ: لَا تَنْسَنَا يَا أَخِيَّ مِنْ دُعَائِكَ، فَقَالَ: عُمَرُ: كَلِمَةً مَا يَسْرُنِي أَنَّ لِي بِهَا الدُّنْيَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْعُمْرَةِ فَقَالَ: أَيُّ أَخِيَّ أَشْرِكُنَا فِي دُعَائِكَ وَلَا تَنْسَنَا. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۴).

عومەر (خوای ئی رازی بێ) گوئی: روخصەتم خواست لە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) کە بچم بۆ عەمرە، ئەویش رێگەی دام و فەرمووی: برالە! فەرماوشمان مەکە لە نزای خێرت. عومەر دەیگوت: ئەم وشەییە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) کە بە منی فەرموو: برالە فەرماوشمان مەکە لە نزای خێرت، بە هەموو سامان و مولکی دنیا ناگۆرپمەوه! (د/ت - سند حسن صحیح).

(۱۷۹) نویژی چیشته‌نگاو: (صلاة الضحی)

۹۵۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ رَأَى قَوْمًا يُصَلُّونَ مِنَ الضُّحَى فَقَالَ: أَمَا لَقَدْ عَلِمُوا أَنَّ الصَّلَاةَ فِي غَيْرِ هَذِهِ السَّاعَةِ أَفْضَلُ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَاحِدٌ^(۱).

زەیدی کوپی ئەرقەم (خوای ئی رازی بێ) کۆمەلیکی دی لە کاتی خۆرکەوتندا چیشته‌ نویژ (صلاة الضحی) یان دەکرد، گوئی: ئەدی ئەمانە خوشیان باش باش دەزانن کە ئەم نویژە لە کاتیکی تردا بکری باشترە، چونکە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) دەفەرمووی: نویژی توبەکاران واتە: چیشته‌ نویژ ئەوکاتە دەبی کە خۆر گەرم دەبی و چەوو لم تاو دەسەنئ و سم و قاچی پارێنە و شتر داخ دەبی! (م/ئەحمەد).

(۴) بسند حسن صحیح (شرحه).

(۱) مسلم. صلاة الأوابین: ۱۷۴۳، ۱۷۴۴.

(٤) بخاري. تقصير الصلاة: ١١٠٣، ١١٧٦، ٤٢٩٢. مسلم. صلاة المسافرين: ١٦٦٤. أبو داود. صلاة: ١٢٩١. ترمذي. صلاة: ٤٧٤.

روژئی فہ تھی مہ ککہ پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) ہات بو مالی ئیمہ، جا خوی شور دو ہشت رکات نویژی چیشٹہ نگاوی کرد (ش/د/ت)۔

۹۵۷- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۵)۔

ئہ بو ذہر (خوی فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) فہرموی: ہہموو روژئی گشت جومگہو ئیسکیکی ئادہ میزاد خیریکی دہکہ ویٹہ سہر جا لہہر ئہوہی کہ ہہموو کہسئ، سئ سہدو شہست ئیسک و ئہندامی ہہیہ سئ سہدو شہست خیری دہکہ ویٹہ سہر: ہہموو تہ سبیحات و یادی خودا کردنی خیریکہ، ہہموو حہمدو سوپاسکردنیکی خودا خیریکہ، ہہموو تہلیلہو (لا الہ الا اللہ) کردنی خیریکہ، ہہموو ئہللاہو ئہ کبہر کردنی خیریکہ، فہرمانکردنی بہ چاکہیی خیریکہ نہہی کردنی لہ خراپہیی خیریکہ، وہ کردنی دوو رکات نویژی چیشٹہ نگاویش بریتیی ئہم خیرانہ سہرجہم دہکہوئ (م/د/ئہحمہد)۔

۹۵۸- وَلَهُمَا: يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِنْ ابْنِ آدَمَ صَدَقَةٌ: تَسْلِيمُهُ عَلَى مَنْ لَقِيَ صَدَقَةٌ وَأَمْرُهُ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيُهُ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَإِمَاطَتُهُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ وَبُضْعَةُ أَهْلِهِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ رَكْعَتَانِ مِنَ الضُّحَى^(۶)۔

دیسان ئہبو ذہر (خوی فی رازی بن) گوئی: حہزرت (درویدی خوی لہ سرین) دہفہرموی: ہہموو روژئی گشت ئہندامیکی ئادہ میزاد خیریکی دہکہ ویٹہ سہر: تووشی کہسئ ببئ و سلاوی لی بکا خیریکہ، فہرمانی بکا بہ چاکہیی خیریکہ، نہہی بکا لہ خراپہیی خیریکہ، ئازاری لہ ریگہیی دوور بخاتہوہ

(۵) مسلم، صلاة ضحی: ۱۶۶۸ - ۱۶۷۱، أبو داود، صلاة الضحی: ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۵۲۴۲۔

(۶) مسلم، صلاة ضحی: ۱۶۶۸، ریاض رقم: ۱۱۴۰/۲، أبو داود، صلاة: ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۵۲۴۲، ۵۲۴۴۔

خیریکہ، دروست ببیٰ له گہلٰں حہ لآلی خویا خیریکہ، وہ کردنی دوو رکات نویرٰی چیشتنہ گاویش بریتییٰ ئہم خیرانہ سہرجہم دہکەوئ! (م/د).

۹۵۹- عَنْ نَعِيمِ بْنِ هَمَّارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: يَا ابْنَ آدَمَ لَا تُعْجِزْنِي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فِي أَوَّلِ نَهَارِكَ أَكْفِكَ آخِرَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: ابْنَ آدَمَ ارْكَعْ لِي مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ أَكْفِكَ آخِرَهُ^(۷).

نوعهیمی کوپی هه مھمار (خوای ئا رازی بن) گوئی: له پیغه مبهرم بیست دھیفه رموو (دروودی خوای له سهرین): خودای گه وره و سهرور دھفرموئ: ئه ی ئاده میزاد! سهر له به یانیان چوار رکات نویرم بۆ بکه و یادم بکه، ئیتر ماوه ی ئه و رۆژت له سهرخۆم! (د/ئه حمه د/ت-س/ح) گفته ی (ت): ئه ی ئاده می! سهر له به یانی چوار رکات نویرم بۆ بکه، ئیتر ماوه ی ئه و رۆژت له سهرخۆم.

۹۶۰- عَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ حِينَ يَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى يُسَبِّحَ رَكَعَتَيِ الصُّحَى لَا يَقُولُ إِلَّا خَيْرًا غُفِرَ لَهُ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ زَبَدِ الْبَحْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: مَنْ صَلَّى الْعَدَاةَ فِي جَمَاعَةٍ، ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ تَامَّةٍ تَامَةً^(۸).

موعادی کوپی ئه نه سی جوه نی (دروودی خوای له سهرین) گوئی: پیغه مبهرم (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: ههر که سی (که له نویرم به یانی ده بیته وه) له سهر جیگه نویرته که ی خو ی دانیشی و قسه ی چاک و باش نه بی قسه ی تر نه کا هه تا دوو رکاته سونه ته که ی چیشتن گاویش ده کا، ههر که سی ئاوا بکا ئیتر خودا له گوناوه و تاوانه کانی خوش ده بی، ئه گهر چی له که فی ده ریاش زۆر تر بن! (د/ت-س/ح) گفته ی (ت): ههر که سی نویرم به یانی به کۆمه لی به جه ماعت بکا، ئینجا دابنیشی و خه ریکی یادی خودا بی تا خۆر هه لدی،

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

له پاشا دوو رکات نویژی سوننه تی چیشته نگاو بکا ئه وه پاداشی هه جیکی ته واو ته واو ته واو عه مره یه کی ته واو ته واو ته واو بۆ هه یه.

۹۶۱- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُتَطَهِّرًا إِلَى صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ. فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْحَاجِّ الْمُحْرِمِ، وَمَنْ خَرَجَ إِلَى تَسْبِيحِ الصُّحَى لَا يُنْصِبُهُ إِلَّا إِيَّاهُ فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْمُعْتَمِرِ، وَصَلَاةٌ عَلَى أَثَرِ صَلَاةٍ لَا لَعْوَ بَيْنَهُمَا كِتَابٌ فِي عِلِّيْنِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۹).

ئه بو ئومامه (خوای ئی رازی بئ) له پیغه مبه ره وه ده فهرموئ: (دروودی خوای له سه ربئ): هه رکه سی به پاکی و به ده سنوئژ وه له مال درچی به نیازی چوون بۆ نویژی فهرز، ئه وه وهك ئه و حاجیه ی که له ئیحرام دابی پاداشی باشی بۆ هه یه، وه هه رکه سی به تایبه تی بچی بۆ نویژی سوننه تی چیشته نویژ ئه وه به قه د پاداشی عه مره که ری پاداشی بۆ هه یه، نویژ له سه ر نویژیش (که قسه ی پرپوچیان له نیواندا نه بی) ده کری به شانامه و له روو په ره ی دیوانی عیلین تو مار ده کری، عیلین ناوی ده فته ریکی گه وه ری پیروژه، ناوی هه رکه سیکی تیا دانرا ئه وه نیشانه ی هات و خوشبه ختیته ی، ئه و ده فته ره دهسته دهسته فریشته و نزیکانی باره گا ده چن ته ماشای ده که ن! (د-سند صالح).

۹۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَافَظَ عَلَى شُعْعَةِ الصُّحَى غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

ئه بو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: هه زه رت (دروودی خوای له سه ربئ) ده فهرموئ: هه رکه سی ناگاداری دوو رکاته که ی نویژی چیشته نگاو بکاو نه یان فه وتینن خودا له گونا هه کانی خوش ده بی، ئه گه ر چی وهك که فی ده ریاش ئاوا زۆربن! (ت).

(۹) بسند صالح (شرحه).

(۱۰) سکت عنه الشارح.

۱۸۰) نویژی سوننه تی لادانی خور له ناوه راستی ناسمان

(سوننه تی زه وال): (سنة الزوال)

۹۶۳- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ لَيْسَ فِيهِنَّ تَسْلِيمٌ تُفْتَحُ لَهُنَّ أَبْوَابُ السَّمَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي أَرْبَعًا بَعْدَ أَنْ تَزُولَ الشَّمْسُ قَبْلَ الظُّهْرِ وَقَالَ: إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَأَحِبُّ أَنْ يَصْعَدَ لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِحٌ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

ئەبو ئەییوب (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) ده فهرموی: چوار ركات نویژ ههیه به سه رییه که وه ده کرین، بهیه که سلو دانه وه، له پییش نیوه پو وه نه وه نده په سه ندو گه وه نه هه موو ده رگا کانی ناسمانیان بو ده خریته سه رپشت! (د/ت-س/ح) گقته ی (ت): جاران پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) که خور لای ده دا له ناوه راستی ناسمان له پییش نیوه پو دا چوار ركات نویژی ده کرد، وه دهیغه رموو (دروودی خوای له سهرین): له م حه له دا هه موو ده رگا کانی ناسمان ده کرینه وه له بهر نه وه حه ز ده که م که کرده وهیه کی باشی منیان لیوه سه رکه وئ!

۹۶۴- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ بَعْدَ الزَّوَالِ تُحَسَبُ بِمِثْلِهِنَّ مِنْ صَلَاةِ السَّحَرِ وَلَيْسَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَهُوَ يُسَبِّحُ اللَّهَ تِلْكَ السَّاعَةَ ثُمَّ قَرَأَ (تَتَفِيًا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ ذَاخِرُونَ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ غَرِيبٍ. سَيَرَدُ نَصَ هَذَا الْحَدِيثِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ النُّحْلِ فِي الْمَجْلَدِ الرَّابِعِ^(۲).

له عومه ره وه (خوای ئی رازی بێ) پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) ده فهرموی: چوار ركات نویژی سوننه ت هه ن، له پییش بوونی نویژی نیوه پو دا ده بن، له پاش لادانی خور له ناوه راستی ناسمان ده کرین، خوایان ده ده ن له

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) رواه الترمذی بسند غریب.

چوار رکات نویژی بهر بهیان، له وکات و حله د شت نیه که یادی پاکی یه زدان نه کا ئینجا ئه م ئایه ته ی خوینده وه:

{يَتَفَيَّ ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالْشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ - ۴۸/۱۶}.

ئایا ته ماشای ئه و شتانه ناکه ن که خودا دروستی کردوون، که چون سیبه ره کانیان به هو ی خوړه وه ئه م دیوو ئه و دیو ده که ن و جاری به لای راست و جاری به لای چه پا لار ده بیته وه، له حالیکا ئه و شتانه هه موو کړنووشی سهر دانه واندنی خو یان پی شکه شی باره گای په روه ردگاری جیهان ده که ن، وه هه موو رامو داماون له ژیر باری خوداو به فه رمانی ئه و به ملکه چی دین و ده چن! (ت/سند غریب).

(۱۸۱) باسی شه و نویژو گه وره یی شه و نویژ: (صلاة الليل وفضلها)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا - ۷۹/۱۷}.

خودای گه وره ده فه رموی: سهره پای نویژه فه رزه کان به شه و واز له خه و بیته هه ندی شه و نویژ بکه و قورئانی تیا بخوینه، هیوا هه یه له نوورو به ره که تی ئه م طاعه ته جوانه وه خودا له روژی قیامه تا بتباته پایه و مه قامه په سه نده که، که پایه ی تکاو شه فاعه تی گه وره یه له دوا روژدا.

۹۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ، مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

(۱) بخاري. توحيد: ۱۱۴۵، ۶۲۲۱، ۷۴۹۴. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۶۹ - ۱۷۷۵. أبو داود. صلاة: ۱۲۱۵، ۴۷۳۳.

ئەبو هوريره (خوای ئی رازی بن) له پیغهمبرهوه (درویدی خوای لهسربین) دهفهرموئ: له سییهکی دوايی شهودا، ههموو شهوئ، خودای پهروهردگاری پیروزو گهوره مان دیتته خوارهوه بۆ ئاسمانی خواروو، دهفهرموئ: کئ لهم دهمه دا لیم دهپاریتهوه تا بچم بههاواریهوه، کئ لهم دهمه دا داوای شتم ئی دهکا تا بهشی بدهم و بئ بهشی نهکهه، کئ داوای لیخوشبوونم ئی دهکا تا لیی خوش بم! (ش/د/ت).

۹۶۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَنْ لَلَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَنْزِلُ اللَّهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا كُلَّ لَيْلَةٍ حِينَ يَمْضِي ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلُ فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَنَا الْمَلِكُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ، فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُضِيَءَ الْفَجْرُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَاتِّرْمِذِي^(۲).

ديسان گوتی: پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) دهفهرموئ: ههموو شهوئ (که سییهکی یهکه می شهو دهروا) خودا دیتته خوارهوه بۆ ئاسمانی خواروو که یهکهه ئاسمانه بهنیسبته دنیاوه، دهفهرموئ: پادشای راستهقینه ههر خووم کییه ئەو کهسهی لهم کاتی بارانی نوورو رحمهتهدا بانگم ئی دهکا تابچم بهدنگیهوه، کییه ئەو کهسهی داوام ئی دهکا تا بهشی بدهم، کییه ئەو کهسهی که داوای لیخوشبوونم ئی دهکا تا لیی خوش بم، ئیترههروا دهفهرموئ لهوئ تارپوژی رووناك دهبیتهوه (م/ت).

۹۶۷- وَمُسْلِمٌ: إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ^(۳).

حهزهره (درویدی خوای لهسربین) دهفهرموئ: ههموو شهوئ ماوهیهکی تیا ههیه ههرپیاویکی موسولمان بۆی ری بکهوئ لهو حهلهدا داوای ههرچی بکا له خودا له خیرو بییری ههردوو جیهان خودا بئ دلی ناکاو ئەو شتهی دهواتی (م- خوای ئی رازی بن).

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۶۹ - ۱۷۷۰. ترمذی. صلاة: ۴۴۶.

(۳) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۶۷، ۱۷۶۸.

۹۶۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَفْضَلُ الصَّيَّامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمُ. وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۴).

دیسان نہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بنی) گوتی: حہزرت (درویدی خوای لہسہرین) فہرموی: لہپاش روژووی رہمہزان گہورہترین روژوو روژووی موحرہمہ کہ مانگی خودایہ، لہپاش نویژی فہریش گہورہترین نویژ نویژی شہو نویژہ (م/د/ت/ن).

۹۶۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ، إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ يَضْرِبُ كُلَّ عُقْدَةٍ: عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۵).

دیسان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) دہفہرموی: کہ دہخون شہیتان سئی گری دہدا لہ پشٹی سہرتان و یہکہ یہکہ دہست دہمالی بہ گریکانا و دہلی: بخوہ شہوگاریکی دوورو دریژ لہسہرت بنی، جا نہگہر خہوتوو خہبہری بووہو یادی خودای کرد گریہکیان دہکریتہوہ، خو نہگہر دہسنویژیشتی گرت نہوا گریہکی تریشیان دہکریتہوہ، وہ نہگہر نویژیشتی کرد نیتر ہموو گریکان بہ تہواوی دہکریتہوہ، وہ خوشی گورج و گول و دلخوش دہبیٹہوہ، نہگینا بہ پہستی و دلگرائی و تہمبہلی دہمینیتہوہ! (ش/د/ن).

۹۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ فَقِيلَ: مَا زَالَ نَائِمًا حَتَّى أَصْبَحَ مَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ: بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أَذُنِيهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۶).

(۴) مسلم. صیام: ۲۷۴۷، ۲۷۴۸. أبو داود. صوم: ۲۴۲۹. ترمذی. صلاة: ۴۲۸. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۱۲، ۱۶۱۳.

(۵) بخاری قیام اللیل: ۱۱۴۲، ۳۲۶۹. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۱۶. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۰۶.

(۶) بخاری. تہجد: ۱۱۴۴، ۳۲۷۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۱۴. نسائی. قیام اللیل: ۱۹۰۷، ۱۶۰۸.

عبداللہ (خوای فی رازی بن) دهلی: له خرمه تی پیغه مبهردا (درویدی خوای لهسربین) باسی کابرایه کرا، گوترا: هه تا به یانه کی هه ر نوستبوو، وه نه چوو بوو به لای شه ونویژه وه! پیغه مبه ریش (درویدی خوای لهسربین) فهرمووی: ئه وه شهیتان گمیزی کردو وه ته ناو گو یچکه یه وه (ش/ن).

۹۷۱- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيَقُومُ لِيُصَلِّيَ حَتَّى تَرِمُ قَدَمَاهُ أَوْ سَاقَاهُ، فَيَقَالَ لَهُ: فَيَقُولُ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا؟ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى انْتَفَخَتْ قَدَمَاهُ فَقِيلَ لَهُ: أَتَتَكَلَّفُ هَذَا وَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ فَقَالَ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا^(۷).

موغیره (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغه مبه ر (درویدی خوای لهسربین) ئه وه نده له شه و نویژدا به پیوه راوه ستابوو هه ردوو قاجی (یا هه ردوو لاقی) په نه مابوون، جا یاران (خوایان فی رازی بن) پییان ده گوت: ئه ی خو شه ویستی خودا! بو ئه وه نده خوت ماندوو ده که ی خو تو خودا له هه موو گونا هیکت خو ش بووه که واته بو وا له خوت ده که ییت و ئه وه نده خوت ماندوو ده که ییت؟! ئه ویش (درویدی خوای لهسربین) ده یفه رموو: ئه دیی نابئ که منیش به نده یه کی شو کرکه رو عه بدییکی سوپا سگوزا ریم؟ (ش/ن/ت) گفته ی (ت): پیغه مبه ر (درویدی خوای لهسربین) ئه وه نده زور شه و نویژی ده کرد تا هه ر دوو پیی ئاوسا بوون، جا عه رزیا نکرد: ئه م هه موو ئه رکه بو ده کی شی، خو تو خودا له گونا هی به رو دوات خو ش بووه؟! ئه ویش ده یفه رموو: ئاخه ر ده بی منیش به نده یه کی سوپا س برژیریم!

۹۷۲- أُمُّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَقِظَ لَيْلَةً فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفِتَنِ؟ مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الْخَزَائِنِ؟ مَنْ يُرِقُظُ صَوَاحِبَ الْحُجُرَاتِ؟ يَا رَبُّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةً فِي الْآخِرَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۸).

(۷) بخاری. تهجد: ۱۱۳۰، ۴۸۳۶، ۶۲۷۱. مسلم. صفات المنافقین: ۷۰۵۵ - ۷۰۵۷. ترمذی. صلاة: ۴۱۲. نسائی.

قیام اللیل: ۱۶۲۲.

(۸) بخاری. تهجد: ۱۱۳۶.

ئوممو سهلهمه (خوای فی رازی بن) گوتی: شهوی له شهوان چه زهت (دروودی خوای له سهرین) له خه وهستا، فهرمووی: نامه خوا لهکاری خوا! ئهم شهو چی ئاژاوهو ئاشووب داباری؟ وهچی گهنج و خهزنه داباری؟ خوزگه یهکی دایکانی موسولمانان (أُمَّهَاتُ الْمُؤْمِنِينَ) ی له خه وهله دهستان بو شهو نویژو خودا په رستی، ئای که چهنده ها کهس هه ن له م جیهانه دا پوشتنه و په رداخن، که چی له دوا روژدا روت و قووتن! (ب).

۹۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَأَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، وَكَانَ يَتِمُّ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَتِمُّ سُدُسَهُ، وَيَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۹).

عهبدو لّای کوری عهمر (خوایان فی رازی بن) دهلی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) ده فهرمووی: په سه ندرتین نویژ له لای خودا ئهو نویژه یه که له سهه دهستووری نویژی داوود بی (دروودی خوای له سهرین) وه ههروه ها روژووش، وه یاسای داوودیش ئاوابوو: نیوهی شهو دهخهوت، سنی یه کیکی شهویش شهو نویژی دهکرد ئهمه دهکاته پینج بهش له شهش بهش وه ئهو شهشیه که که ی تریشی دهخهوته وه! وه روژ نا روژیکیش به روژوو دهبوو (ش/د).

۹۷۴- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَرَقَهُ وَقَاطِمَةُ لَيْلَةً فَقَالَ: أَلَا تُصَلِّيَانِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلْفُسْنَا بِيَدِ اللَّهِ، فَإِذَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَنَا بَعَثْنَا. فَأَنْصَرَفَ حِينَ قُلْنَا ذَلِكَ وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ شَيْئًا، ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلَّ يَضْرِبُ فَخِذَهُ وَهُوَ يَقُولُ: (وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا). رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۰).

عهلی (خوای فی رازی بن) گوتی: شهوی چه زهت (دروودی خوای له سهرین) ته شریفی هیئا بۆ لای من و فاطیمه (سهیری کرد نووستووین) فهرمووی: ئه ری بۆ شهو

(۹) بخاری. تهجد: ۱۱۳۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۹۷۵، ۱۹۷۶، ۱۹۷۷، ۱۹۷۸، ۱۹۷۹، ۱۹۸۰، ۲۴۱۸، ۲۴۱۹، ۲۴۲۰، ۵۰۵۲،

۵۰۵۳، ۵۰۵۴، ۵۱۹۹، ۶۱۳۴، ۶۲۷۷. مسلم. صیام: ۲۷۳۱، ۲۷۳۲. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۲۹، ۲۴۴۳.

(۱۰) بخاری. تهجد: ۱۱۲۷، ۴۷۲۴، ۷۲۴۷، ۷۴۶۵. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۱۵. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۱۰، ۱۶۱۱.

نویژناکھن، منیش گوتم: ئہی پیغہمبہری خودا! گیانمان وا لہ دەستی خودا خویداہ، ہہرکاتی خوئی حہزکا ہہلمان بسیئنی ئہوا ہہلمان دەسیئنی! جا کہوام گوت گہرپاہوہ ہیچ وہلامی نہدامہوہ، لہپاشا کہ دوور کہوتہوہ گویم ئی بوو دەیدا بہ رانی خویداو دەیفہرموو:

{وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا — ۵۴/۱۸}.

واتہ: ئادہمیزاد لہ راستیدا بو دەمبارزی و دەمہ دەمی و دەمہ وەری لہ ہہموو گیانلہبہریکی تر زیاتر حہزی لیہہ کہ بہناحق شورو غہوغای زور بہرپابکا! (ش/ن).

۹۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّيَا جَمِيعًا كُتِبَا فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ^(۱۱).

ئہبو ہورہیرہ (خوای ئی رازی بن) دەلی: حہزرت (درویدی خوای لہسہرین) دەفہرموی: ئہگہر پیاو (لہشہودا) خیژانہکەئی خوئی خہبەر بکاتہوہو پیئکەوہ شہو نویژ بکەن ناویان لہناو پیاوو ژنہ زیکر کہرہکاندا دەنووسری خودای گہورہش دەفہرموی:

{وَالذَّاكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُنَّ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا — ۳۵/۳۳}.

ئہو پیاوو ژنانہی کہ بہزمان و دل ہہمیشہ زیکری خودا دہکەن بہ پەنامەکی و ئاشکرا، ئہوانہ خودا لیخووشبوونی خوئی و پاداشی گہورہی بو نامادہ کردوون (د/ن/ئیبینو ماجہ).

۹۷۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيْقَظَ امْرَأَتَهُ، فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ. رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنْ

اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فَإِنْ أَبَى نَضَحَتْ فِي وَجْهِ الْمَاءِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي وَابْنُ مَاجَهَ^(۱۲).

دیسان دہلی: پیغہ مبہر (دیودی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: رھمہ تی خودا لہو پیاوہ بی کہ بہ شہو ہل دہستی شہو نویژ دہ کاو ژنہ کہ شہی ہل دہ سیئی، خو ژنہ گہر ژنہ کہی بہ گوئی نہ کردو ہل نہ سا با ئاو پیرژینی لہ دہم و چاوی، رھمہ تی خودا لہو ژنہ بی کہ بہ شہو ہل دہستی شہو نویژ دہ کاو میردہ کہ شہی ہل دہ سیئی، خو ژنہ گہر میردہ کہی بہ گوئی نہ کردو ہل نہ سا با ئاو پیرژینی لہ دہم و چاوی! (د/ن/ ماہہ. ماہہ = ئیبنو ماہہ).

۹۷۷- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَهُوَ قُرْبَةٌ إِلَى رَبِّكُمْ وَمَكْفَرَةٌ لِلْسَيِّئَاتِ وَمَنْهَاةٌ لِلْإِثْمِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَمَطْرَدَةٌ لِلدَّاءِ عَنِ الْجَسَدِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ^(۱۳).

ئہبو ئومامہ (خوی فی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دیودی خوی لہ سرین) فہرموی: خووبگرن بہ شہو نویژوہ، چونکہ شہو نویژ پیشہی پیاو چاکانہ لہ میژوہ، وہ ہر وہا دہ بی بہ ہوی نزیکبونہ وہ لہ خودا وہ، وہ دہ بی بہ کہ فارہ تی خراپہ و ہر وہا لہ گوناہیش دہ تانگیریتہ وہ! لہ گیرانہ وہیہ کا: وہ دہریش لہ لہ ش دہر دہ کا (ت/ئہحمہد/حاکم).

۱۸۲) ژمارہ و چوئیتی شہو نویژ: (عدد صلاة الليل وكيفيتها)

۹۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَحْ صَلَاتَهُ بِرَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۱).

(۱۲) سکت عن درجته الشارح.

(۱۳) کست عن درجته الشارح.

(۱) مسلم. صلاة المسافرين: ۸۰۴.

ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بى) گوتى: پيغەمبەر (دروودی خوای لەسەرىن) دەقەرموئى: كە شەو هەلسان بو شەونويژ، لە پيشا بە دوو ركاتى سووكە لە دەست پى بکەن (م/د/ئەحمەد).

۹۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ؟ قَالَ: مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَفَتِ الصُّبْحُ فَأَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئىبنو عومەر (خوای ئی رازی بى) گوتى: پياوئى گوتى: ئەى پيغەمبەرى خودا! شەونويژ چۆنە؟ قەرمووى: دوو ركاتە دوو ركات، گە ترسى بەيانت هەبوو تا قە يەك ركات بکە (ش/د/ت/ن).

۹۸۰- وَسَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ فَقَالَتْ: سَبْعٌ وَتِسْعٌ وَإِحْدَى عَشْرَةَ سِوَى رَكْعَتِي الْفَجْرِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۳).

پرسیار کرا لە عایشە (خوای ئی رازی بى) لەبارەى شەونويژى پيغەمبەرەو (دروودی خوای لەسەرىن) گوتى: جگە لە دوو ركاتە سوننەتەكەى بەيانی، جارى و دەبوو حەوت ركاتى دەکرد، جارى و دەبوو نو ركاتى دەکرد، جارى و دەبوو یازدە ركاتى دەکرد (ب- بەر شەپۆل رحمتى خودای گەورە كەوئ).

۹۸۱- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، مِنْهَا الْوُتْرُ وَرَكْعَتَا الْفَجْرِ^(۴).

دیسان لە عایشەو (خوای ئی رازی بى) دەلى: پيغەمبەر (دروودی خوای لەسەرىن) بە وەترو دوو ركاتە سوننەتەكەى بەيانییەو بەشەو سیازدە ركات نويژى سوننەتى دەکرد! (ش/د/ت/ن).

(۲) بخاري. وتر: ۹۹۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۴۵، ۱۷۴۶، ۱۷۴۷. أبو داود. صلاة الليل: ۱۳۱۶. نسائي. قيام الليل: ۱۶۹۳. تحفة الأشراف: ۷۲۲۵.

(۳) بخاري. تهجد: ۱۱۲۹.

(۴) بخاري. تهجد: ۱۱۴۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۱۷ - ۱۷۱۹. ترمذي. وتر: ۴۵۹. أبو داود. صلاة الليل: ۱۳۶۰.

۹۸۲- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رَمَضَانَ؟ فَقَالَتْ: مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَنْ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطَوْلِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطَوْلِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا، فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُؤْتِرَ؟ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ! إِنَّ عَيْنِي تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي. رَوَاهُمَا الْخُمْسَةُ^(۵).

ئەبو سەلەمەى كۆپى ئەوپرەحمان (خوای نازى بىن) گوتى: لە عائىشەم پرسى: لە رەمەزانا نوێژى پێغەمبەر (بروودى خوای لەسەربى) چۆن بوو وەچەن ركات بوو؟ گوتى: پێغەمبەر (بروودى خوای لەسەربى) نە لە رەمەزان و نە لە غەیری رەمەزانا لە یازدە ركات زیاترى نەدەکرد، لە پێشچوار ركاتى دەکرد مەپرسە لە جوانى و درێژییان، ئینجا چوار ركاتى تریشى دەکرد مەپرسە لە جوانى و درێژییان، ئینجا سێ ركاتى تریشى دەکرد، عائىشە گوتى: گوتم: ئەى پێغەمبەرى خودا! بەر لەو کە وەتر بکەى دەتبینم جاره جاره دەخەوى؟ فەرمووی: ئەى عائىشە! چاوەکانم دەخەون بەلام دلم ناخەوى! (ش/د/ت/ن).

۹۸۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لَأَرْمُقَنَّ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اللَّيْلَةَ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَتَوَسَّدْتُ عَتَبَتَهُ أَوْ فُسْطَاطَهُ فَصَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ، ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ وَهُمَا دُونَ اللَّتَيْنِ قَبْلَهُمَا، ثُمَّ أَوْتَرْتُ، فَذَلِكَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۶).

(۵) بخاري. تهجد: ۱۱۴۷، ۲۰۱۳، ۳۵۶۹. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۲۰ - ۱۷۲۲. ترمذی. وصف صلاة النبي:

۴۳۹. نسائي. قيام الليل: ۱۶۹۶. أبو داود. صلاة الليل: ۱۳۴۱.

(۶) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۰۱. أبو داود. صلاة الليل: ۱۳۶۶.

زهیدی کوپی خالیدی جوهه نی (خوای فی رازی بن) گوتی: گوتم: دهبی نهم شهو سهرنجی شهونویژی پیغه مبه (دروودی خوای له سهرین) بدهم. له گیرانه وهیه کا: گوتی: ئینجا کو سهرم کرده سهر بهردهرگا که ی (یا گوتی: سهرم کرده سهر سابات که ی) جا سهرنجمدا له پیشا دوو رکات نویژی سووکه له ی کرد، له پاشا دوو رکات نویژی دریژ دریژ نویژی کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی کرد، جار له گه ل جارا دوو رکاته که ی کورتتر ده کرده وه، ئینجا که وه تریشی کرد، که نه مهیش سهرجه می ده کاته سیازده رکات (م/د/ت/ن).

۱۸۳) له شهو نویژدا قورناخویندن ههم به دهنگی بهرزو ههم به دهنگی

نزم دروسته: (صلاة الليل بين الجهر والإسار)

۹۸۴- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ لَيْلَةً فَإِذَا هُوَ بِأَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يُصَلِّي يَخْفِضُ مِنْ صَوْتِهِ قَالَ: وَمَرَّ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَهُوَ يُصَلِّي رَافِعًا صَوْتَهُ قَالَ: فَلَمَّا اجْتَمَعَا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَرَرْتُ بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي تَخْفِضُ صَوْتَكَ قَالَ: قَدْ أَسْمَعْتُ مَنْ نَاجَيْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: وَقَالَ: لِعُمَرَ: مَرَرْتُ بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي رَافِعًا صَوْتَكَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْقِظْ الْوَسْطَانِ وَأَطْرُدِ الشَّيْطَانَ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا أَبَا بَكْرٍ ارْفَعْ مِنْ صَوْتِكَ شَيْئًا وَقَالَ: لِعُمَرَ: اخْفِضْ مِنْ صَوْتِكَ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (وفي رواية له: كلکم قد أصاب) (۱).

ئهبو قه تاده (خوای فی رازی بن) گوتی: شهوی پیغه مبه (دروودی خوای له سهرین) دهرده چی، له لای ئهبو به کرده رهت دهبی، دهبینی خهریکی شهو نویژه وه دهنگی خو ی کپ کردوه، له لای عومهری کوپی خه طبایشه وه تی ده په پری دهبینی ئه ویش خهریکی شهو نویژه به لام به دهنگی بهرز، کاتی که ههر

دووکیان یه کیان گرت له خزمه تی حه زره تدا (دبرودی خوای لسه ربین) فهرمووی: ئه‌ی ئه‌بو به‌کرا! به‌لاتا تی په‌ریم به‌دهنگی نزم شه‌ونویژت ده‌کرد ئه‌ویش گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌و که‌سه که رازو گو‌فتوگو‌م بوو له‌گه‌لی گویی لیم بوو. به‌عومه‌ریشی فهرموو: له‌لای تویش‌ه‌وه رت بووم شه‌و نویژت ده‌کرد به‌دهنگی به‌رز ئه‌ویش گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌م خه‌وتوو خه‌به‌ر ده‌که‌مه‌وه هه‌م شه‌یتان له‌خۆم دوور ده‌خه‌مه‌وه! پیغه‌مبه‌ریش (دبرودی خوای لسه ربین) به‌ئه‌بو به‌کری فهرموو: تو که‌می ده‌نگت به‌رز که‌ره‌وه به‌عومه‌ریشی فهرموو: تو ش که‌می له‌ده‌نگت نزم بکه‌ره‌وه، (د/ت-سند غریب) له‌گیرانه‌ویه‌کی تیرمی‌زیدا که له‌شه‌رحه‌که‌دایه: فهرمووی: هه‌ر دوولاتان شته‌که‌تان پیکاوه.

۹۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لِعَائِشَةَ: كَيْفَ كَانَ قِرَاءَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ أَكَانَ يُسِرُّ بِالْقِرَاءَةِ أَمْ يَجْهَرُ؟ فَقَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ رُبَّمَا أَسْرًا بِالْقِرَاءَةِ وَرُبَّمَا جَهْرًا. فَقُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۲).

عه‌بدوللای کوپی قه‌یس (خوای ئی رازی بن): ده‌لی: گوتم به‌عائیشه (خوای ئی رازی بن): قورئان‌خویندنی شه‌ونویژی پیغه‌مبه‌ر (دبرودی خوای لسه ربین) چۆن بوو، مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه ئایا له‌شه‌ونویژدا به‌په‌نامه‌کی قورئانی ده‌خویند یا به‌ئاشکرا، گوتی: هه‌ر دوو لای ده‌کرد گه‌لی جار به‌په‌نامه‌کی ده‌خویندو گه‌لی جاریش به‌ئاشکرا. منیش گوتم: سوپاس و ستایش بو خودا که ئه‌م کاره‌ی وا ئاسان و گو‌شاد کردوه (ت).

۱۸۴) خویندنی قورئان و نزاو پارانه‌وه له‌شه‌ودا

(القراءة والدعاء في الليل)

۹۸۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ، قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قِيَمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالتَّارُ حَقٌّ، وَالتَّيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا ابْنُ دَاوُدَ^(۱).

ئیبینو عه بباس (خوای ئی رازی بئ) ده لئ: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) که به شهو هه لده سا بۆ نویژ ده یفه رموو:

{اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قِيَمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالتَّارُ حَقٌّ، وَالتَّيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ}.

ئهی خودایه: سوپاس و ستایش هەر بۆ تۆیه، تۆ هه تا هه تایه پایه دارى و مایه ی بوون و مانى هه موو شتیکی و پارێزه رو راگری ئاسمانه کان و زهوی و ئه وهشی له وانا هه یه (هه رچی هه یه و نیه سه ر رشته ی بوون و نه بوونی به دهستی تۆیه) دیسان سوپاس و ستایش بۆ تۆ، هه ر خۆتى خاوهن و پادشای راسته قینه ی ئاسمانه کان و زهوی و ئه وهشی له وانا هه یه، دیسان سوپاس و ستایش بۆ تۆ، هه ر تۆی رووناک که ره وهی ئاسمانه کان و زه مین و ئه وهشی له وانا هه یه، دیسان سوپاس و ستایش بۆ تۆ، تۆ هه قی و راست و دروستی و به لئنت هه قه و راسته،

(۱) بخاری. تهجد: ۱۱۲۰، ۶۲۱۷، ۷۲۸۵، ۷۴۴۲، ۷۴۹۹. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۰۵.

فهرموده‌ت راسته و شادبوون و گه‌یشتن به دیداری تو، له پاش مردن هه‌قه و راسته، به‌هه‌شت راسته، دۆزه‌خ راسته، پیغه‌مبه‌ران هه‌قن و راستن، موچه‌ممه‌د (درویدی خوای له‌سهرین) هه‌قه و راسته، قیامت راسته، ئه‌ی خودایه! خۆم سپارد به تو باوه‌رم هه‌یه به‌تو، پشت و په‌نام هه‌رتوی، دالده‌م هی‌ناوته به‌رتو، به‌پشتی تو ده‌چم به گژ نا‌حه‌زی خۆما، مه‌حکه‌مه و دادی خۆم دینمه‌لای توو تو ده‌که‌م به‌هکه‌م له نیوانی خۆم و نه‌یارما، سا تۆش به‌که‌ره‌م و گه‌وره‌یی خۆت) له گونا‌هی به‌رو دوام خۆش به، هه‌روا له گونا‌هی نه‌هی‌نی و ناشکران، په‌روه‌ردگار! پی‌ش‌خستن و پاش‌خستن به ده‌ستی خۆته، خودای راست و ره‌وان هه‌ر تو‌ی، بزووتن و هی‌زو ته‌وانایی هه‌ر به ده‌ستی خودا خۆیه‌تی و به‌س (ش/ت/ن).

۹۸۷- وَعَنْهُ أَنَّهُ رَقَدَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَيْقَظَ فَتَسَوَّكَ وَتَوَضَّأَ وَهُوَ يَقُولُ: (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ) فَقَرَأَ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ حَتَّى خَتَمَ السُّورَةَ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ فَأُطَالَ فِيهِمَا الْقِيَامَ وَالرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي لِسَانِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُورًا وَمِنْ تَحْتِي نُورًا. وَعَنْ يَمِينِي نُورًا وَعَنْ شِمَالِي نُورًا زَمِنْ بَيْنَ يَدَيَّ نُورًا وَمِنْ خَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي نَفْسِي نُورًا وَأَعْظِمْ لِي نُورًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَاتِّرْمِذِي^(۲).

دیسان له‌وه‌وه ده‌لێ: شه‌وی له‌لای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) نووستبووم، كه‌زهرت (درویدی خوای له‌سهرین) شه‌و هه‌لسا له‌خه‌و و سیواکی كردو ده‌سنوێژی گرت و ئه‌م ئایه‌تانه‌ی هه‌تا كو‌تایی سووره‌ته‌كه‌ خویندو فهرمووی:

{إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ - ۳ / ۱۹۰ - ۲۰۰}.

(۲) مسلم. صلاة الليل: ۱۷۶۹. أبو داود. طهارة: ۵۸، ۱۲۵۲، ۱۲۵۴. نسائي. قيام الليل: ۱۷۰۳، ۱۷۰۴. تحفة الأشراف: ۶۲۸۷.

واته: به‌راستی له دروستکردنی ئاسمانه‌کان و له ئەوزاعی زەمین و له جیاوازی شه‌و روژدا به کورتی و درێژی، گه‌ڵی ئایه‌ت و عه‌لامات و به‌لگه‌و نیشانه‌هه‌ن بۆ ئەو که‌سانه که دارای هۆش و گوشتن و به چاوی دڵ ته‌ماشای ئەم بوونه‌وه‌ره ده‌که‌ن و به‌ووردی سه‌رنجی ئی ده‌ده‌ن، جا ئەوکاته هه‌م له خۆی و هه‌م له خاوه‌نی تی ده‌گه‌ن، ئینجا هه‌زه‌ت (دروودی خۆی له‌سه‌رین) هه‌ڵسایه‌وه‌ دوو رکات نویژی کرد، درێژه‌ی دا به‌ راوه‌ستان و به‌ روکوع و به‌ کوپنووش تیا‌یا‌نا له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: فه‌رمووی:

{اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي لِسَانِي نُورًا فِي سَمْعِي نُورًا فِي بَصَرِي نُورًا مِنْ فَوْقِي نُورًا وَمِنْ تَحْتِي نُورًا. وَعَنْ يَمِينِي نُورًا وَعَنْ شِمَالِي نُورًا زَمِنْ بَيْنَ يَدَيَّ نُورًا وَمِنْ خَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي نَفْسِي نُورًا وَأَعْظِمْ لِي نُورًا}.

ئهی په‌روه‌ردگارم! پێدڵ و زمان و گویچکه‌و چاوم له‌ نوورو روژنایی بکه‌، هه‌روه‌ها سه‌رو ژێرو راست و چه‌پ و به‌رده‌م و پشتهم، هه‌روه‌ها دڵ و ده‌روونم له‌ نوور که‌یل که‌و غه‌رقی نوورم که‌! (م/د/ت).

۱۸۵) نویژی سوننه‌ت هه‌م قه‌زا ده‌گه‌ڕێته‌وه‌و هه‌م به‌ دانیه‌شته‌وه‌ دروسته‌:

(تَقْضَى الصَّلَاةُ الْمَسْنُونَةُ كَمَا تَجُوزُ مِنْ قَعُودِ)

۹۸۸- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

عومهری کوپی خه‌تاب (خۆی ئی رازی بێ) ده‌ڵی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خۆی له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی ئەگه‌ر که‌سه‌ی شه‌وخه‌وی ئی که‌وت و به‌شه‌و طاعه‌تی سوننه‌تی شه‌وی نه‌کرد (خوا هه‌مووی نه‌کرد، خوا هه‌ندیکی) به‌لام به‌پوژ قه‌زای

(۱) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۴۲. أبو داود. صلاة ۱۳۱۳. ترمذی. قضاء النوافل: ۵۸۱. نسائي. قيام الليل:

بکاتهوه له ناوهندی نویژی بهیانی و نویژی نیوهپۆدا ئهوه وهك بهشهو کردییتی وههای بۆ دهووسری (م/د/ت/ن).

۹۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَامَ عَنِ الْوُثْرِ أَوْ نَسِيَهُ فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَ وَإِذَا اسْتَيْقَظَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابُو دَاوُدَ^(۲).

له ئهبو سهعیدهوه (خوای ئی رازی بن) له پیغهمبهرهوه دهفهرموی (دروودی خوای لهسهرین): ئهكهه كهسی بۆ نویژی وهتر خهوی ئی كهوت یاخود لهبیری چوو، با كهیادی كهوتهوه، یا كه خهبری بۆوه با بیگیڕیتتهوه (ت/د-س/صالح).

۹۹۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا عَمِلَ عَمَلًا أَتْبَعَهُ، وَكَانَ إِذَا نَامَ مِنَ اللَّيْلِ أَوْ مَرَضَ صَلَّى مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً. قَالَتْ: وَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ لَيْلَةً حَتَّى الصَّبَاحِ وَمَا صَامَ شَهْرًا مُتَتَابِعًا إِلَّا رَمَضَانَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) دهلی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) دهستووری وابوو ههركاریکی خیری بکردایه دهیكرد به پیشهوه بهردهوام دهیكرد، ئهگهر به شهویش خهوی ئی بكهوتایه یا نهخۆش بوایه بهشهوه شهو نویژی ئهوه شهوهی بچوایه، به رۆژ دهیگیڕایهوهو لهباتی ئهوه بهپۆژ دوازده ركات نویژی دهكرد، عائیشه گوتیشی بهش به حالئ: خۆم من نهمدیوه كه پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) هیچ شهوی شهو تا بهیانی سهرانسهه نهخهوی و دانیشی تا بهیانی شهو نویژو طاعت بكا، یا مانگی سهرانسهه به رۆژوو بی جگه له مانگی رهمهزان (م/ن).

۹۹۱- وَرَوَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي بَعْدَ الْعَصْرِ فُسَيْلَ فَقَالَ: أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ فَشَغَلُونِي عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَهُمَا هَاتَانِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

(۲) بسند صالح (شرحه).

(۳) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۴۰، ۱۷۴۱. نسائي: ۱۷۴۱. قيام الليل: ۱۷۸۸. ترمذي. صلاة: ۴۴۵.

(۴) بخاري. مواقيت الصلاة: تعليق ذكره في الباب/ ۳۲ من كتاب مواقيت الصلاة.

بینرا که پیغهمبهر (درویدی خوی لهسرین) لهپاش نویژی عهصرهوه نویژی سوننهته دهکا، که پرسیاریان لی کرد له بارهی ئهم نویژهوه فهرمووی: چهند کهسئ (له هوژی عهبدولقهیس) ئهم نیووهپویه لهلام بوون، بههوئی ئهو وهفدهی ئهوانهوه نهم پهژا که دوو رکاته سوننهتهکهی پاش نیووهپو بکهه، جا ئهم دوو رکاتهیه که ئیستا کردم ئهو دووه بوون قهزام کردنهوه (ش/د).

۹۹۲- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَاتَتْهُ الْأَرْبَعُ قَبْلَ الظُّهْرِ صَلَّاهُنَّ بَعْدَ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَه وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ (۵).

پیغهمبهر (درویدی خوی لهسرین) دهستووری وابوو: ئهگهر چوار رکاته سونهتهکهی پیش نویژی نیووهپوی بجوایه لهپاش دوو رکاته سوننهتهکهی پاش نیووهپووه دهیکردنهوه! (ماجه/ت- تیرمیزی بهحهسهنی داناوه).

۹۹۳- وَلِلتِّرْمِذِيِّ: مَنْ لَمْ يُصَلِّ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَلْيُصَلِّهُمَا بَعْدَ مَا تَطْلُعُ الشَّمْسُ (۶).

حهزهرت (درویدی خوی لهسرین) دهفهرموئی ههر کهسئ لهکاتی خویدا دوو رکاته سوننهتهکهی بهیانی بو نهکرا با لهپاش خوړکهوتن بیانکاتهوه! (ت).

۹۹۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَةً، فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَقْعُدْ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۷).

له نههسهوه (خوی لی رازی بن) له پیغهمبهرهوه دهفهرموئی (درویدی خوی لهسرین): ئهوهنده خهریکی نویژی سوننهته بن تا چالاک و گورج و گوئن، بهلام که سارد بوونهوهو شهکهت بوون ئیتر دانیشتن و نویژ مهکهن ههتا ماندووتان دهردهچی (ش/د).

(۵) حسنه الترمذي.

(۶) سکت عنه.

(۷) بخاري. تهجد: ۱۱۵۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۲۸، ۱۸۲۹. أبو داود. صلاة: ۱۳۱۲. نسائي. قيام الليل:

۹۹۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ رَجُلًا مَبْسُورًا قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَهُوَ قَاعِدٌ، فَقَالَ: مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۸).

عیمرانی کوپری حوصه‌ین (خوای ن رازی بن) (که خوئی پیاویکی مه‌یاسیری داربوو) ده‌ئی: له پیغه‌مبه‌رم پرسى (درویدی خوای له‌سهرین): ئەگەر پیاوی ساخ به دانیشتنه‌وه نویژی سوننه‌ت بکا چۆنه؟ فه‌رمووی: ئەوه‌ی به‌پیوه نویژ بکات ئەوه خیرتره، به‌لام ئەوه‌ی به دانیشتنه‌وه بیکات ئەوه نیوه‌ی پاداشی راوه‌ستاوی بۆ هه‌یه، وه ئەوه‌ی به‌راکشانه‌وه نویژ بکات ئەوه نیوه‌ی پاداشی دانیشتنووی بۆ هه‌یه (ب/د/ت/ن).

۹۹۶- سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ فَقَالَتْ: كَانَ يُصَلِّي لَيْلًا طَوِيلًا قَائِمًا وَلَيْلًا طَوِيلًا قَاعِدًا، وَكَانَ إِذَا قَرَأَ قَائِمًا رَكَعَ قَائِمًا وَإِذَا قَرَأَ قَاعِدًا رَكَعَ قَاعِدًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۹).

پرسیار کرا له عایشه (خوای ن رازی بن) له باره‌ی شه‌و نویژی پیغه‌مبه‌ره‌وه (درویدی خوای له‌سهرین) گوئی: گه‌ئێ جار شه‌و نویژیکی دوورو درێژی به‌راوه‌ستانه‌وه ده‌کرد، وه گه‌ئێ جاریش شه‌و نویژیکی دوورو درێژی به دانیشتنه‌وه ده‌کرد، جا ئەگەر به پیوه فاتحاو سووره‌تی بخویندایه ئەوا به‌پیوه‌یش روکووعی ده‌برد، به‌لام ئەگەر به دانیشتنی‌شه‌وه فاتحاو سووره‌تی بخویندایه ئەوا به دانیشتنه‌وه روکووعی ده‌برد (م/ت/ن).

۹۹۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا بَدَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَقَلَّ كَانَ أَكْثَرُ صَلَاتِهِ جَالِسًا. وَفِي رِوَايَةٍ: لَمْ يَمُتْ حَتَّى كَانَ كَثِيرٌ مِنْ صَلَاتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱۰).

(۸) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷.

(۹) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۹۶ - ۱۶۹۹.

دیسان عائیشہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: که پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) گوشتن بوو، وه لهشی له بهر گوشت گرتن که می قورس بوو، ئیتر زوربهی شهونویژی به دانیشتنه وه دهکرد. له گیرانه وهیهکا: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) وهفاتی نهکرد تا زور له نویژه سوننه تهکانی به دانیشتنه وه دهکرد (م).

۱۸۶) نویژی سوننه له ماله وه خیرتره! : (النوافل فی البیت افضل)

۹۹۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالصَّلَاةِ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ خَيْرَ صَلَاةٍ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ، إِلَّا الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

زهیدی کوپی تابیت (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: بیکه به پیشه شهونویژو نویژی سوننه له ماله وهتان بکهن، چونکه نویژی فهرزی ئی دهرچئ خیرترین نویژی پیاو، نهو نویژهیهتی که له مالی خویا دهیکا (ش/ت).

۹۹۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا^(۲).

جاییر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) دهفهرموئی کاتی له مزگهوت نویژ دهکهن بهشی ماله وهش دابنن، چونکه خودا نهو نویژهی ماله وهتان دهکا به مایه ی خیر (م).

(۱۰) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۰۷، ۱۷۰۸. نسائي. قيام الليل: ۱۶۵۶.

(۱) بخاري. تهجد: ۱۸۷. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۱۷ - ۱۸۱۹. أبو داود. تطوع: ۱۰۴۳، ۱۴۴۸.

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۱۹.

۱۰۰۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ النَّبِيِّ الَّذِي يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ وَالنَّبِيِّ الَّذِي لَا يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ^(۳).

تہو موسا (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) فہر مووی: تہو مالہی کہ ذیکرو یادی خودای گہورہی تیا دہ کری، وک دلی پر نووری ثادہ میزادی زیندو وایہ. تہو مالہشی کہ ذیکرو یادی خودای تیا ناکری وک گوپی چو و ہولی مردو وایہ! (م).

۱۰۰۱- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي مَسْجِدِي هَذَا إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَصَحَّحَهُ الْعِرَاقِيُّ^(۴).

زہیدی کوپی ثابت (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) فہر مووی: نویژی پیاو لہ مالی خو یا خیرترہ لہ نویژی مزگہوت، تہانہت لہ نویژی مزگہوتہ کہی منیش خیرترہ، وہی نویژی فہر لہ مزگہوت خیرترہ (د- عراقی بہ صہحیحی داناوہ).

۱۸۷) نویژی نیستیخارہ (واتہ: نویژی نیشاندانی خیر) : (صلاة الإستخارة)

۱۰۰۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُنَا الْإِسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ: إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ أَسْتَغْنِيكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي أَوْ قَالَ: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ،

(۳) مسلم. صلاة المسافرين: ۷۲۰.

(۴) صححه العراقي.

وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ قَالَ: فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَقُدِّرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ قَالَ: وَيُسَمَّى حَاجَتَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

جابیر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لهسهرین) دهستووری وابوو، بۆ هه موو کاروفرمانی فییری ئیستیخاره ی دهکردین، وهك چۆن فییری سووره تهکانی قورئانی دهکردین، دهیغه رموو: نه گهر یه کیکتان نیازی کاریکی هه بوو وه نهیده زانی باشه یا خراپه با له پیشا دوو رکات نویژی سوننه ت بکا، ئینجا بلئی:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي}.

یا فهرمووی:

{فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي}.

یا فهرمووی:

{فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَقُدِّرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ قَالَ: وَيُسَمَّى حَاجَتَهُ}.

ئهی خودایه! داوات ئی دهکهم که به عیلم و زانستی خۆت و به دهسته لات و تهوانایی خۆت، چاکه و خیرم نیشان بدهو، ئه وهی باشه بۆم به سه رکردنیا زالم بکه، وه داوای به شو و باره و به خششی گه وره ی خۆت ئی دهکه، چونکه تۆ تهوانای هه موو شتیکت هه یه و من بۆ دهسه لاتم و تهوانام نیه، وه تۆ هه موو شت دهرانی و من نازانم، وه هه رخۆت داناو زانایی به هه موو نیهنی و ئاشکریهک، په رومردگارم! تۆ دهرانی نه گهر ئهم کاره باشه بۆ من،

(۱) بخاری. أبواب النوافل: ۱۱۶۶، ۶۲۸۲، ۷۲۹۰.

باشه بۆ دین و ئایینم و باشه بۆ ژیانم و بۆ سهره‌نجامی کارم، یا فهرمووی: باشه بۆ ئیستام و باشه بۆ پاشه‌پوژم ئەوا له چاره‌می بنووسه و ئاسانی بکه بۆم و له پاشیشا پیت و به‌ره‌که‌تی تیخه بۆم، وه تو دهرانی ئەگهر ئەم ئیشه خراپه، بۆ من، خراپه بۆ دین و ئایینم و خراپه بۆ گوزهرانم و بۆ سهره‌نجامی کارم یا فهرمووی: خراپه بۆ ئیستام و بۆ پاشه‌پوژم ئەوا ئەو له من لاده و منیش له و لاده، وه‌چی چاکه ئەوه له چاره‌م بنووسه له پاشا رازیم بکه‌پیی! چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: وه ناوی نیازه‌که‌شی به‌یینی واته: له‌ویدا که ده‌لی: تو دهرانی ئەم کاره.. بلی: ئەم کاره که ژنهیانه یا خانوو کرینه، یا ئەمه‌یه، یا ئەوه‌یه باشه بۆ من... تاد (ب/د/ت/ن).

۱۰۰۳ - قَالَ: الْمُصَنَّفُ (عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ) فِي الشَّرْح: فَيُصَلِّي الرُّكْعَتَيْنِ وَيَقْرَأُ الدُّعَاءَ وَيَعْمَلُ بِمَا يَنْشُرُ لَهُ صَدْرَهُ، وَإِلَّا كَرَّرَ الصَّلَاةَ وَالْدُّعَاءَ سَبْعًا لِحَدِيثِ ابْنِ السَّيِّدِ الْحَسَنِ: إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَاسْتَخِرْ رَبَّكَ فِيهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ ثُمَّ أَنْظِرْ إِلَى الَّذِي يَسْبِقُ إِلَى قَلْبِكَ فَإِنَّ الْخَيْرَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: الْمُؤَلَّفُ: وَيَتَّبِعِي أَنْ يَكُونَ وَقْتُهَا تَارِكًا لِهَوَاهُ نَاسِيًا لَهُ بِالْكُلِّيَّةِ مُنْتَظِرًا لِمَا يَخْتَارُهُ اللَّهُ لَهُ فَإِنَّ الْخَيْرَ بِيَدِ اللَّهِ وَحْدَهُ يُعْطِيهِ مَنْ يَشَاءُ. انتهى كلامه. ترجمة (۲).

دانهر (په‌گه‌یه‌ی موباره‌که‌کی له نووڕو ره‌حه‌تی خودا بێ) له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: خاوه‌ن نیاز ئەم دوو رکاته ده‌کاوه ئەم دووعایه ده‌خوینێ و له‌پاشا ده‌لی بۆچی چوو، وه به‌کام لایه‌نی ئەو کاره ده‌لی کرایه‌وه ئەوه بکا، به‌لام ئەگهر هه‌روه‌ک خۆی مایه‌وه ئەوا چه‌وت جار ئەم نوێژو نزایه دووباره ده‌کاته‌وه، به‌پیی ئەم ه‌دیته‌هه‌سه‌نه‌ی که (ابن السنی) ر‌یوایه‌تی کردووه: چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی ئەگهر نیازێ کاریکت هه‌بوو هه‌تا چه‌وت جار پرس و راویژ به‌خودای خۆت بکه که‌چی باشه بیکا به‌باره‌وبه‌شت، له‌پاشا ده‌لی بۆچی چوو، وه ده‌لی به‌چی کرایه‌وه ئەوه بکه چونکه خ‌یر له‌وه‌دایه، هه‌روه‌ها دانهر ده‌لی: ده‌شی خاوه‌ن نیاز

لہو کاتہدا بہ ہیچ کولوچی بہ لای ہوا ی نہفس و ئارہ زو بازیدا نہچی،
وہ چا وہ نواری ئہو خیرہ بی کہ خوا دہیخاتہ ناو دلی، چونکہ لہ
راستیدا خیرو خوشی وا لہ دہستی خودادا، بہ کی مہیلی لیبی
دہیداتی۔ قسہ کہی دانہر تہواو۔

(۱۸۸) نویری سہلاتوہ سبیح: (الصلاة التسبیح)

۱۰۰۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّاهُ، أَلَا أُعْطِيكَ، أَلَا أَمْنُحُكَ، أَلَا أَحْبُوكَ، أَلَا أَفْعَلُ بِكَ عَشْرَ خِصَالٍ إِذَا أَلْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غُفِرَ اللَّهُ لَكَ ذَنْبُكَ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ قَدِيمُهُ وَحَدِيثُهُ، خَطَاؤُهُ وَعَمْدُهُ صَغِيرُهُ وَكَبِيرُهُ سِرُّهُ وَعَلَانِيَتُهُ، عَشْرُ خِصَالٍ أَنْ تُصَلِّيَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَسُورَةَ فَإِذَا فَرَغْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ فِي أَوَّلِ رَكَعَةٍ وَأَلْتَ قَائِمٌ قُلْتَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً ثُمَّ تَرُكِعُ فَتَقُولُهَا وَأَلْتَ رَاكِعٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَهْوِي سَاجِدًا فَتَقُولُهَا وَأَلْتَ سَاجِدٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ فَتَقُولُهَا عَشْرًا فَذَلِكَ خَمْسٌ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ تَفْعَلُ ذَلِكَ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً فَافْعَلْ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي عُمْرِكَ مَرَّةً. وَزَيْدٌ فِي رِوَايَةٍ: فَإِنَّكَ لَوْ كُنْتَ أَعْظَمَ أَهْلِ الْأَرْضِ ذَنْبًا غُفِرَ لَكَ بِذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَبَّاسُهُ: فَلَوْ كَانَتْ ذُنُوبُكَ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ لَغَفَرَهَا اللَّهُ لَكَ^(۱).

نیبنو عبباس (خودایان فی رازی بی) گوتی: پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سہرین)
فہرموی: بہ عبباسی کوپی عہدولموططہ لیب: ئہی عبباس! ئہی مامہی
خوم! با بہشت بدہم، با خہ لاتت بکہم، با شاباشت بدہمی، با دہ چاکہت
لہ گہل بکہم، با نویریکت فیربکہم ئہ گہر بیکہیت خودا ئہم دہ چاکہیت

(۱) رواہ البخاری فی جزء القرآن وابن ماجہ وابن خزیمة والحاکم والبیہقی وصحہ. (شرحہ).

دهداتى: له گوناخت خوښ دهبئ، له پيشين و پاشينى، له كوڼ و نوڼى، له هه له و دسه نقه ستي، له بچووك و گه وړه و ردو درشتى، له نهينى و ناشكراى، كه نه مانه ش ده كه نه ده جوړه گونا، نه و نويزه يش بهم شيوه يه: چوارپكات نويز بكه به نياز (نييه تى) نويزى (صلاه التسبيح) له هه موو ركاتيكا سووره تى فاتيحاو سووره تيكي تر بخوينه، جا كه له خويندنى فاتيحاو سووره ته كه ئى بوويته وه نه وسا له ركاتى يه كه ما هر به راوه ستانه وه پانزه جار بلئ:

{سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ}.

پاكى و بيگهردى هر بو خودايه، وه سوپاس و ستايش هر بو خودايه، وه له خدا به ولاوه خوداي تر نيه، وه خدا له هه موو كه سئ گه وړه تره، ئينجا بچه ميړه وه واته: رو كوع بهرو له چه مينه وه شا ده جارى ترى بلئ، ئينجا سهر بهر زكه ره وه له چه مينه وه ده جارى تر بيلى، ئينجا دانه ويړه وه بو كورنووش و له ناو كورنووشيشا ده جارى تر بيلى، ئينجا سهر هه لپړه له كورنووش و له دانيشتنى نيوانى دوو كورنووشه كاندا ده جارى تر بيلى، ئينجا كورنووشيكى تر ببه و ده فهرموئ ده جارى تر بيلى، ئينجا سهر بهر زكه ره وه له دانيشتنى وچانى پيش هه لسانه وه دا ده جارى تر بيلى، كه نه مه ش ده كاته حه فتاو پينج جار له هه موو ركاتيكا ئيتر له هر چوار ركات كه دا هر نه مه بكه، جا نه گهر ده توانيت و بو ت ده كرى نه وا هه موو روژئ يه كجار نه م نويزه بكه، نه گهر هه موو روژئ بو ت ناكري، نه وا حه فته ي يه ك جار بيكه، نه گهر هه موو حه فته يئ بو ت ناكري نه وا مانگى يه ك جار بيكه، نه گهر هه موو مانگى بو ت نه كرا نه وا سالى جارى بيكه، خو نه گهر هر بو ت نه كرا له ژيانقا يه ك جار بيكه له گيړانه وه يه كا نه مه شى پتره. گريمان له سهر رووى زهوى له تو گونا هبار ترى تيا نه بئ به هوئى نه م نويزه وه خوا لي ت خوښ ده بئ (د/ت) عيبار ه تى تير ميذى (غيريقى رحمه تى خوداي گموره بن)

ئاوایه: گریمان تاوانه کانت وه که چوو لمی دهشتی عالیج زور بی، خودا له هه مووی خووش ده بی لیت.

۱۰۰۵ - قَالَ: المؤلف (رحمه الله تعالى) في شرحه على التاج: قَالَ: أَبُو عثمان الحيري الزاهد: مَا رَأَيْتُ لِلشَّدَائِدِ وَالْهُمُومِ أَحْسَنَ مِنْ صَلَاةِ التَّسَابِيحِ^(۲).

دانەر (رحمتهی خودای گهره ی لیبی) له شهره که دا ده لی: ئەبو عوسمانی حیری مه شهوور به زاهید ده لی: نهم دیوه هیچ شتی وه که نویری سه لاتوته سبیح باش بی بو کاتی لی قهومان و تووشبوونی خه م و خه فته و په ژاره.

۱۸۹) نویری نهویه: (صلاة التوبة)

۱۰۰۶ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَدِيثًا نَفَعَنِي اللَّهُ مِنْهُ بِمَا شَاءَ أَنْ يَنْفَعَنِي وَإِذَا حَدَّثَنِي أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ اسْتَحْلَفْتُهُ فَإِذَا حَلَفَ لِي صَدَّقْتُهُ، وَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ وَهُوَ صَادِقٌ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ (وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا الذُّنُوبَ) الْآيَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۱).

عه لی (خوای لی رازی بی) ده لی: ده ستوورم وابوو نه گهر بو خووم فه رمایشتیکم له پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) بیستی، ئەوا چهنده هه زی خودای له سهه بوو بی سوودم لی وهه رگرتوو، نه گهر که سیکی تریش (له یاران ی هه زههت (دروودی خوای له سهرین) فه رمایشتیکی ئەوی بۆم گیراییته وه ئەوا سویندم داوه وهه پاش سویند خواردن باوهرم پی کردوو، ئەبو به کریش (که خو ی پیاویکی راستگوویه وهه بهر ئەوه پیویست به سویند ناکا) بۆی گیرامه وه گوتی: له پیغه مبهه رم ژنهوت دهیفه رموو (دروودی خوای له سهرین): ههه که سی ههه

(۲) اثر صحیح مجرب.

(۱) بسند حسن (شرحه).

گوناهن بکا، له پاشا هه‌لستی ده‌سنوێژن بگری و خوی پاک بکاته‌وه و ئینجا دوو رکات نوێژن سوننه‌تی ته‌وبه بکا، یا هه‌رنوێژنکی تر بکا، ئه‌وجا ئیستیغفار بکا و له‌خودا داوی لیخۆشبوون بکا، بیگومان که خودا لێی خوش ده‌بی ئینجا ئه‌م ئایه‌ته‌ی تاسه‌ر خوینده‌وه:

{وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ لَهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ - ۱۳۵/۳}.

واته: ئه‌و خاوه‌ن ته‌قوايانه که حالیان وایه هه‌رکاتێ کارێکی شه‌رم ئاوه‌ری ناشیرینیان کرد، وه‌کوو داوینپرسی بی، یا سته‌میان له‌ خۆیان کرد، وه‌کوو گوناهن نه‌گاته‌ راده‌ی فه‌حشکاری و شه‌رم ئاوه‌ری ئه‌وا بیرێ قاری خودای گه‌وره ده‌که‌نه‌وه و ده‌پارینه‌وه له‌ خودا و داوی لیخۆشبوونی لێ ده‌که‌ن و له‌سه‌ر کرده‌وه ناباره‌که‌ی خۆیان ده‌وام ناکه‌ن، به‌لکوو به‌ هیچ کولۆجی توخنی ناکه‌ونه‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه که ده‌زانن ئه‌وه تاوان و گوناهه‌و خودا پێی ناخۆشه، وه‌ له‌ راستیدا کارێکی زۆر پیاوانه ده‌که‌ن که داوی به‌خشین له‌ خودا ده‌که‌ن، چونکه کێ هه‌یه که تاوان پۆش بی بۆ به‌نده‌کان جگه له‌ یه‌زدانی میه‌ره‌بان... تاد (ت/ماجه - س/ح).

۱۹۰) نویژی گیرابوونی هراز: (صلاة قضاء الحاجة)

۱۰۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَتْ لَهُ إِلَى اللَّهِ حَاجَةٌ أَوْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ بَنِي آدَمَ فَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُحْسِنِ الْوُضُوءَ ثُمَّ لْيُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ لْيُثْنِ عَلَى اللَّهِ وَلْيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ لْيَقُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْقَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لِي دُثْبَا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ، وَلَا حَاجَةَ هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاهٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

(۱) بسند حسن (شرحه).

عبداللّٰ کورپی ئەبو ئەوفا (خوای ئی رازی بئی) دەلّی: پیڤه مبهەر
(دروودی خوای له سه ره بئی) ده فهرموئ: ههر که سئ کارئ، فرمانیکی
هه بوو، خوا ئەوکاره له لای خووابئ یا خود له لای بهندهی خودا بئ، با
ده سنوئژیکێ جوان بگرئ، ئینجا دوو رکات نوئژئ سوننهت بکاو نیازی
کار ساز بوونی ئی بینئ، ئینجا له سه ره شیوهیهکی جوان وه سپو
ستایشی خودا بکا، وه چاکتر وایه که ئەو وه سپو ستایشه بهم شیوهیه
بئ: دهوری سه د جار بلئ: أستغفر الله، وه دهوری سه د جاریش بلئ:
سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر، وه دهوری سه د سه لّوات له
دیاری پیڤه مبهەر بدا (دروودی خوای له سه ره بئی) ئینجا بلئ:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ،
وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لَا تَدْعُ لِي ذُبًّا إِلَّا غَفْرَتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجَتَهُ، وَلَا حَاجَةَ هِيَ
لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ}.

ههر خودا خودایه و بهس، خودایهکی پیروژو به مؤلّهت و ئارامه، پاک و
بیگهردی بۆ ئەو خودایهیه که پهروهردگاری باره گای مهزنه، سوپاس و
ستایش بۆ خودای پهروهردگاری جیهانیان ئەو خودایه! ئەو پهروهردگاری
کردگار! ئەو کهریمی کارساز! داوای ئەو شتانهت ئی ده کهم که دهبن به هوی
میهره بانی و مایه ی رهحه ته تو، وه ههروهها ئەو شتانهش که دهبن به
ههوی ئی لیبور دنی تو، داوای به شه خه لات له هه موو چاکه یه ک و رزگار بوون
له هه موو گونا هیکت ئی ده کهم، خودایه! یه ک به یه ک له تاوانه کانم خوش به،
وه هه موو خه میکم بره وینه وه، وه ههر مرازیکی شتم هوی خوشنوودی و
ره زامه نیی تو یه بۆم بیهینه دی، ئەو خودایه! ئەو که سهی که له هه موو
که سئ میهره بانتر و به ره حمتری! ت/ماجه - س/ح).

باسی سیانزهههم: باسی تهرم (جه نازه)

(نهم باسه جهوت بهش و پاشه کییه که)

(۱۹۱) بهشی یه کهم: مهرگ به ناوات ناخواری و ده بی نومیدیش بهره همه تی
خودا قهوی بی:

الباب الثالث عشر: فی الجنائز. وفيه سبعة فصول وخاتمة:

الفصل الأول: فی النہی عن تمنی الموت وفي حسن الظن بالله (تعالی):

۱۰۰۸ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ الْمَوْتَ لِضُرِّ نَزَلَ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنَّيًّا لِلْمَوْتِ فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ قَيْسٌ: أَتَيْتُ خَبَابًا وَقَدْ اكْتَوَى فِي بَطْنِهِ سَبْعًا فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: لَوْلَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَانَا أَنْ نَدْعُو بِالْمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ^(۱).

له نه نه سه وه (خوای ن رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فرموی (درویدی خوای
له سرین): نه گهر یه کیکتان دوو چاری زیانی بوو با مهرگ به ناوات نه خواری،
نه گهر هر زوری بو هات و چاری نه بوو مهرگی خوای به ناوات خواست با
بلی: نهی خودایه! هه تا ژیانم با شتره بوم بم ژینه، که ییش مردنم با شتر بوو
بوم، بم مرینه! (ش/د/ت/ن) له گیرانه وه یه کا: قهیس گوتی: چووم بو لای
خه بباب، له جهوت لاهه سکی خوای داخ کرد بوو، ژنه وتم لی دیگوت:
پیغه مبه (درویدی خوای له سرین) یاساخی کردووه لیمان که مهرگ به ناوات
بخوایین، نه گینا مهرگی خوم به ناوات ده خواست.

۱۰۰۹ - وللبخاري: لَا يَتَمَنَّي أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ يَزْدَادُ، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ يَسْتَعْتَبُ^(۲).

(۱) بخاري. مرض: ۵۶۷۱ (۵۶۷۲) ۶۲۴۹ ، ۶۲۵۰ ، ۶۲۳۰ ، ۶۲۳۱ ۶۲۳۴. مسلم. الذكر والدعاء: ۶۷۵۸. نسائي.

جنائز: ۸۲۲.

(۲) بخاري. مرضی: ۲۵۶۲ ، ۲۹ ، ۶۲۶۲ ، ۷۲۲۵.

حه زرهت (درویدی خوی له سهرین) دهفه رموی: کهستان مهرگ به ئاوات نه خوازی، چونکه نه وهی باشه و پیاو چاکه سا به لکوو باشت دهبی و پتر چاکه دهکا، نه وهشی خوی خراپه و پیاو خراپه سا به شکوو خودای گه وره مؤله تی بدا تا ته وبه دهکا و دهگه ریته وه! (ب).

۱۰۱۰- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ مَوْتِهِ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ يَقُولُ: لَا يَمُوتُنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ تَعَالَى. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ.^(۳)

جابر (خوی ئی رازی بن) گوئی: له پیغه مبهرم بیست له پیش مردنیا به سئ روژ دهیغه رموو (درویدی خوی له سهرین): مه مرن تا ئومییدی باشتان قهوی دهبی به که ره می خودای گه وره! (د/م).

۱۰۱۱- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ أَوْ بَعْضُ أَزْوَاجِهِ: إِنَّا لَنَكْرَهُ الْمَوْتَ قَالَ: لَيْسَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِرِضْوَانِ اللَّهِ وَكَرَامَتِهِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ، فَأَحَبُّ لِقَاءِ اللَّهِ وَأَحَبُّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِعَذَابِ اللَّهِ وَعُقُوبَتِهِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ، فَكْرَهُ لِقَاءَ اللَّهِ وَكْرَهُ اللَّهُ لِقَاءَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ.^(۴)

عوبادهی کوپی صامیت (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهر (درویدی خوی له سهرین) فه رموی: هه که سئ هه ز به دیداری خودا بکا خوداش هه ز به دیداری نه و دهکا، وه هه که سئ هه ز له دیداری خودا نهکا خوداش هه ز له دیداری نه و ناکا عایشه (یا یه کیکی تر له ژنهکانی) گوئی: جاخو که سمان هه ز له مردن ناکهین گوايه دهبی خوداش هه ز له ئیمه نهکا فه رموی: (درویدی خوی له سهرین) مه بهست ئەمه نیه که تو تیی گه یشتوویت به لام موسولمان له سه ره مهرگا فریشته مرژدهی ره زامه نیدی و ریژنی گرتنی خودای دهدهنی،

(۳) مسلم. الجنة ونعيمها: ۷۱۶۰. أبو داود. جناز: ۲۱۱۳. ابن ماجه. زهد: ۴۱۶۷.

(۴) بخاري. رفاق: ۶۵۰۷. ترمذي. جناز: ۱۰۶۷. نسائي. جناز: ۸۳۷. مسلم. الذكر والدعاء: ۶۷۶۲.

ئیتړ ئه‌ویش هیچی تری وهك ئه‌و دنیا پی خوښ نابئ، وه حه‌ز له دیداری
خودا ده‌كاو خوداش حه‌ز به دیداری ئه‌و ده‌كا، كافرو بی پړواش كاتئ كه
مردن قورتمی ده‌گری، وه مژده‌ی سزاو توله ئی سهندنی خودای پی دهرئ
ئیتړ هیچی تری وهك ئه‌و دنیا پی ناخوښ نابئ، وه حه‌ز له دیداری خودا
ناكاو خوداش حه‌ز به دیداری ئه‌و ناكا (ش/ت/ن).

۱۰۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ عَلَى شَابٍ
وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدُكَ، فَقَالَ: أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنِّي أَخَافُ
دُثُوبِي. فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا
أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ^(۵).

ئهنه‌س (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهریئ) چوو بو لای
لاوئ، گیانی دده‌ا، فهرمووی: خوټ چوئن ده‌بینیت؟ گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری
خودا! سه‌رو مال و گیان به قوربانت بئ هیوام به لوتف و که‌ره‌می خودا هه‌یه،
وه ترسیشم له‌ گونا‌هه‌کانم هه‌یه. فهرمووی: (درویدی خوای له‌سهریئ): له‌م کاتی
سه‌ره‌ مه‌رگه‌دا ئه‌م دوو شته‌ له‌ دلئ هه‌ر به‌نده‌یه‌کا کو‌ببنه‌وه، بی‌گومان که
خودا هیواکه‌ی ده‌هینیته‌دی و ترسه‌که‌ی دهره‌وینیته‌وه (ت:ح/ح).

۱۰۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْثَرُ مَا
مِنْ ذِكْرٍ هَٰذَا مِنَ اللَّذَاتِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۶).

ئهبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهریئ)
ده‌فهرموئ: زور یادی مه‌رگ بکه‌ن، ئه‌و مه‌رگه‌ی که‌ هه‌موو خو‌شیه‌ک تی‌ک
ده‌دات! (ت/ن-س/ح).

(۵) حدیث حسن.

(۶) بسند حسن (شرحه).

۱۹۲) ناوی خودا هیتان و پارانه وه و قورنان خویندن له لای که سی که
له گیانه لادا بی: (الذکر والدعاء والقرآن عند المحتضر)

۱۰۱۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَقِّنُوا
مَوْتَاكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئه‌بو سعید (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی:
ئه‌و که سانه‌تان که له‌سهره‌مه‌گدان { لا اله الا الله } یان بده‌ن به‌گویداو ئه‌م وشه
پی‌رزه‌یان له‌وکاته ناسکه‌دا یاد بخه‌نه‌وه له‌به‌رچاویان بیلین سا به‌شکوو
ئه‌وانیش چاو له‌ئیوه بکه‌ن و بیلین و به‌ر ئه‌و فه‌رمووده پی‌رزه‌یه بکه‌ون که
ده‌فه‌رمووی:

{ مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ }.

که‌سی دواقسه‌ی { لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ } بی ده‌چیته به‌هشت (م/د/ت/ن).

۱۰۱۵- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ
وَصَحَّحَهُ^(۲).

موعاذی کوپی جه‌به‌ل (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین)
ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی دواقسه‌ی { لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ } بی ده‌چیته به‌هشت
(د/ت/حاکم/ح/ص).

۱۰۱۶- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) إِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِيضَ أَوْ الْمَيِّتَ فَقُولُوا خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤَمِّنُونَ عَلَى مَا
تَقُولُونَ، قَالَتْ: فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ قَالَ: قُولِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ وَأَعْفِ عَنِّي مِنْهُ عُقْبَى حَسَنَةً

(۱) مسلم. جنائز: ۲۱۲۰. أبو داود. جنائز: ۳۱۱۷. ترمذی. جنائز: ۹۷۶. نسائی. جنائز: ۱۸۲۵.

(۲) صحیح عند الحاکم.

قَالَتْ: فَقُلْتُ فَأَعْقَبَنِي اللَّهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ لِي مِنْهُ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

نوممو سهله مه (خوای ن رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خوای له سرین) فهرمووی: که دهچن بو لای نه خوښ و نهو که سانه ی که له گیانه لادان قسه ی باش بکه و قسه ی خراب مه که چونکه ئیوه هرچی بلین: فريشته کان ثامینی له سر ده که ن! نوممو سهله مه گوتی: جا که نه بو سهله مه ی میړدم مردو نه مری هه قی به جی هی نا چوومه لای پیغه مبهه (دروودی خوای له سرین) گوتم: نه ی پیغه مبهه ی خودا! نه بو سهله مه مرد. فهرمووی: بلین: {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ وَأَعْقِبْنِي مِنْهُ عَقْبَى حَسَنَةً}.

نه ی خودایه! له منیش و له ویش خوښ به و توله یه کی باشم بو بکه ره وه، گوتی: منیش وام گوت، نه وه بوو خودا له توله ی نه ودا موحه ممه دی داوه پیم که زور زور له نه بو سهله مه باشته بوم (بو دین و دنیام) (م/د/ت/ن).

۱۰۱۷ - وَعَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي سَلَمَةَ وَقَدْ شَقَّ بَصَرُهُ فَأَغْمَضَهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ، فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ فَقَالَ: لَا تَذْغُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ. وَكُوزَ لَهُ فِيهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ (۴).

ديسان نوممو سهله مه (خوای ن رازی بن) گوتی: چه زرهت (دروودی خوای له سرین) هات بو لای نه بو سهله مه نه بو سهله مه گیانی دهرچوو بوو، چاوی داچه قابوو، جا پیغه مبهه (دروودی خوای له سرین) چاوه کانی لیکنان و فهرمووی: کاتی گیان ده کیشری چاو شوینی ده که وی تا بزانی بو کو ی ده چی جا له م کاته دا هه ندی له که س و کاره که ی کردیان به قیرژو هه راو نزای خراپیان له خویان

(۳) مسلم. جنانز: ۲۱۲۶، أبو داود. جنانز: ۳۱۱۵. ترمذی. جنانز: ۹۷۷. نسائی. جنانز: ۸۲۴.

(۴) مسلم. جنانز: ۲۱۲۷. أبو داود. جنانز: ۳۱۸.

کرد چه زرهت (دروودی خوی لهسیرین) فهرمووی: نزای باش بکهن، نزای خراپ له خۆتان مه کهن، چونکه ئیوه هه رچی بلین فریشته ئامینی له سه ر ده کهن ئینجا فهرمووی:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَأَبِي سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَأَفْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ. وَنَوِّزْ لَهُ فِيهِ}.

ئهی خودایه! له ئه بو سه له مه خوش به و پله و پایهی (له ناو ئه و که سانه دا که خۆت ریگهی راستت نیشان داو) به رزیکه ره وه، وه خۆت سه ره رکاری ئه و که س و کارهی بکه که له پاشی به جیماون، وه له ئیمه ش و له ویش به میهره بانی خۆت خوشبه، ئهی په ره ردگاری جیهانیان! وه گۆره کهشی گوشاد که و پریکه له نور بۆی (م).

۱۰۱۸ - عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اقْرَءُوا (یس) عَلَى مَوْتَاكُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حَبَانَ وَصَحَّحَهُ^(۵).

مه عقیلی کوپی یه سار (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (دروودی خوی لهسیرین) فهرمووی: سووره تی یاسین له سه ر مردو وه کانتان بخوینن و له سه ر ئه وانه شتان که وان له حالاتی سه ره مه رگا (د/ن/ئه حمه د/ئیبنو حه ببان. ئیبنو حه ببان به سه حیچی داناوه).

۱۹۳ نیشانه ی مردنی موسولمان له سه ر نیمان و ته مه نی نه م نۆمه تی

موحه مه ده (دروودی خوی لهسیرین) به تیکراییی چه نه ده:

(علامة موت المؤمن وأعمار الأمة)

۱۰۱۹ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُؤْمِنُ يَمُوتُ بِعَرَقِ الْجَبِينِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

(۵) حدیث صحیح.

(۱) بسند حسن (شرحه).

بوریده (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: موسولمان کاتی ده‌مری ناوچه‌وانی ئاره‌ق ده‌کا (ت/ن/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۰۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ نَفْسَ الْمُؤْمِنِ تَخْرُجُ رَشْحًا وَلَا أَحَبُّ مَوْتًا كَمَوْتِ الْحِمَارِ. قِيلَ وَمَا مَوْتُ الْحِمَارِ؟ قَالَ: مَوْتُ الْفَجَاءَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

عه‌بدوللا (خوای فی رازی بن) ده‌لی: پیغمبر (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: گیانی موسولمان له‌گه‌ل جواناو رشتندا ده‌رده‌چی، چه‌زیشم له‌و مردنه‌ییه که وه‌ک مردنی که‌ر وایه، یاران ده‌لین: مردنی که‌ر کامه‌یه؟ ده‌فهرموی: مردنی کوتوپرییه! (ت).

۱۰۲۱- وَلَإِيَّيْ دَاوُدَ: مَوْتُ الْفَجَاءَةِ أَخَذَهُ أَسْفَى^(۳).

چه‌زهره‌ت (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: مردنی کوتوپر داخی دل پی رشتنه (د).

۱۰۲۲- وَلِإِبْنِ أَبِي شَيْبَةَ (كَمَا فِي الشَّرْحِ): مَوْتُ الْفَجَاءَةِ رَاحَةً لِلْسُّؤْمِمْ وَأَسْفَى عَلَى الْفَاجِرِ^(۴).

له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: چه‌زهره‌ت (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: مه‌رگی کوتوپر (مه‌رگی موجافات) بو‌خاوه‌ن ئیمان بارسووکییه که بو‌خوی! به‌لام بو به‌دکاری ناهه‌موار نیشانه‌ی رقو داخی دل پی رشتنه. (ئیبنو‌ئهبی شه‌یبه).

۱۰۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَّاهُ اللَّهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ^(۵).

(۲) سکت عنه الشارح.

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) سکت عنه الشارح.

(۵) سکت عنه الشارح.

عبداللای کوپی عه مر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغمبهر (درویدی خوی لهسربن) فهرمووی: هه موسولمانی له شهوو روژی ههینیدا بمری بیگومان که خودا له ئارژوهو فیتنه ی گوږ دهپاریزی (ت).

۱۰۲۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ السَّتِّينَ إِلَى السَّبْعِينَ، وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ (٦).

ئهبو هورهیره (خوی فی رازی بن) دهلی: چه زهت (درویدی خوی لهسربن) ده فهرمووی: ته مهنی ئومه تی من له ناوهندی شهست تا چه فتایه، که میان له مه تی ده په پرن! (ت).

۱۹۴) به هه حال مردن مایه ی چه سانه وهی بهنده کانه:

(فی الموت راحة للعباد)

۱۰۲۵ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرَّ عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ فَقَالَ: مُسْتَرِيحٌ، وَمُسْتَرَاخٌ مِنْهُ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْمُسْتَرِيحُ وَالْمُسْتَرَاخُ مِنْهُ؟ فَقَالَ: الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيحُ مِنْ نَصَبِ الدُّنْيَا وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ يَسْتَرِيحُ مِنْهُ الْعِبَادُ وَالْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَالْدُّوَابُّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (١).

ئهبو قه تاده (خوی فی رازی بن) گوئی: ته رمی به لای پیغمبهردا (درویدی خوی لهسربن) تی په ری فهرمووی (درویدی خوی لهسربن): یا بو خوی رزگاری بوو، یا خود خهک له دهستی رزگاریان بوو، گوئیان: چۆن چۆنی ئه ی پیغمبهری خودا!!؟ فهرمووی: بهنده ی خاوهن ئیمان که دهرمی بو خوی له کیشهو به ره ی جیهان قوتاری ده بی و ده چه ویته وه، بهنده ی بهدکاریش که دهرمی عاله می ده چه ویته وه: بهنده گان و ولات و درهخت و زینده وهران له دهست زیان و وه زه نی رزگاریان ده بی! (ش/ن).

(۶) سکت عنه الشارح.

(۱) بخاری. رفاق: ۶۵۱۲، ۶۵۱۳. مسلم. جنائز: ۲۱۹۹. نسائی. جنائز: ۱۹۲۹.

(۱۹۵) به شی دووهه: شینو زاری و شیوهن و شتی و دوست نیه:

الفصل الثاني: في تحريم النياحة ونحوها

۱۰۲۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

عه دوللا (خوای ئی زازی بئ) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای لهسهرین) فهرمووی: نهوهی روومهت برنیتهوهو یه خه دابدپړی و بانگهوازی سهردهمی نه زانی پیښ هاتنی ئیسلام هه لبدات له ئیمه نیه (ش/ت/ن).

۱۰۲۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۲).

ئهبوو موسا (خوای ئی زازی بئ) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای لهسهرین) بیزارو بهرییه له و ژنه ی که شین و شه پور ده کاو سه ری خو ی ده تاشی و یه خه ی خو ی داده پړی له کاتی روودانی فه لاکه تیکا (ش/د/ن).

{ولفظ أبي داود (كما في الشرح): لَيْسَ مِنَّا مَنْ حَلَقَ وَمَنْ سَلَقَ وَمَنْ خَرَقَ.

گفته ی ئهبو داود: وهک له شه رحه که دا ده لی ئاوايه: حه زهت (درویدی خوای لهسهرین) ده فهرمووی: نهوی قزی خو ی بتاشی و شیوهن بگپړی و جلی خو ی دادپړی له ئیمه نیه.

۱۰۲۸ - عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُوْنَهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَخْسَابِ وَالطُّغْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَالْإِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ، وَقَالَ: النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَنْ يَدَعَهُنَّ النَّاسُ النَّيَاحَةَ وَالطُّغْنَ فِي

(۱) بخاری. جناز: ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۳۵۱۹. مسلم. لیمان: ۲۸۱. نسائی. جناز: ۸۵۹.

(۲) بخاری. جناز: ۱۲۹۶. مسلم. لیمان: ۲۸۳، ۲۸۴.

الْأَخْسَابِ وَالْعَدَوَىٰ أَجْرَبَ بَعِيرٌ، فَأَجْرَبَ مِائَةً بَعِيرٍ مَنْ أَجْرَبَ الْبَعِيرَ الْأَوَّلُ؟
وَالْأَثْوَاءُ، مُطَرَّنَا كَذَا وَكَذَا^(۳).

ئەبو مالیکى ئەشعەرى (خوای ئى رازى بى) گوتى: پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) فەرمووی: چوار خووی ناشیرین ماون لەناو ئۆمەتە لەگەڵ ئەو شەخسە کە لە رەفتارو پیشەى بەدى سەردەمى نەزانین کەچی هیشتا ئۆمەتەم هەر دەست بەرداریان نابن.

یەكەم: نازین و شانازیکردن بەرەسەنێى باوبا پیرەو.

دووهم: توانج و تانەدان لە رەچەلەك و بنەچەى خەك.

سێهەم: بارانى باران دەدەنە پال بورج و ئەستێران.

چوارەم: شیوەنکردن، وە فەرمووشى: سەردولكەبیژ (ئەگەر لە پیشە مردنیا) تەوبە نەكاو پەشیمان نەبیتهو، لە رۆژى قیامەتا كە زیندوو دەبیتهو كراسى قەتران و دیزداشەى گەپى لە بەردایە (م/ت) گفتهى (ت): چوار خووی ناشیرین هەن لەناو ئۆمەتە، هەرچەند لە رەفتارى سەردەمى نەفامیشن كەچی ئەو خەلكە هەروازیان ئى نایەنن چونكە وەها دەقیان بەستوو لە دلى میللەتا.

یەكەم: شیوەنکردن.

دووهم: تانە و تەشەر لە بنەچە و رەچەلەك.

سێهەم: باوەر بەوەكە نەخوشى لەخۆیەو دەتەنیتەو، راستە وشتى گەر دەبى و سەد وشتى تر گەر دەكا، راستە كە ئەمە وایە، بەلام ئەمە بە فرمانى خودایەو بەپيى ئەو دەستوورو باوەیە كە خودای داناو زانا دایناو و ريكى یاسای خودایە، نەو كە گەپییەكە لەخۆیەو بەبى فرمانى خودا دەتەنیتەو، ئەگینا ئەگەر وایە ئەى كى یەكەم وشتەر گەر دەكا؟

چوارەم: ئەو قسەیه كە دەلین: لە فیسارە بورجا بارانمان بۆ دەبارى.

۱۰۲۹ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّيَاحَةِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

نوممو عه طیبیه (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) ریگهی شیوه نکر دنی نه داوین (ش/د).

۱۰۳۰ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّاحِيَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

ئهبو سه عید (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) له عنته و نه فرینی کردوو لهسهر دولکه بیژو لهو ژنهیش که گوئی لی دهگری سهر دولکه بیژ: ژنی شیوه نگیر. (د).

۱۹۶) که سی راسپیژی که له پاش مردنی شینو شتی وای بو بکری لهسهر کردنه که ی سزا دهری: (يعذب الميت بالنوح ونحوه اذا أوصى به)

۱۰۳۱ - عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نِيَحَ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ بِمَا نِيَحَ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

موغیره (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) دهفه رموی ئهو کهسه ی شیوه دنی لهسهر بکری لهسهر ئهو شیوه دنی که لهسهری دهگری ئازارو سزا دهری! (ش/ت).

۱۰۳۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: لَمَّا أُصِيبَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) جَعَلَ صُهِيبٌ يَقُولُ: وَأَخَاهُ فَقَالَ: عُمَرُ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِكَاءِ الْحَيِّ. فِي رِوَايَةٍ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۲).

(۴) بخاری. حیض: ۳۱۳. مسلم. جنائز: ۲۱۶۴.

(۱) بخاری. جنائز: ۱۲۹۱. مسلم. جنائز: ۲۱۵۴.

(۲) بخاری. جنائز: ۱۲۸۷، ۱۲۹۰ - ۱۲۹۲. مسلم: ۲۱۴۶ - ۲۱۴۹. نسائی. جنائز: ۱۸۵۷.

ئەبو موسسا (خوای ئی زازی بئ) گوتی: کاتی عومەر (خوای ئی زازی بئ) پیکرا، صوههیب هاواری ئی هه‌لسا، ده‌یگوت: ئای برارۆ! عومهریش گوتی: ئەوه چۆن وا ده‌لییت ئەدی نازانی که پیغه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربئ) ده‌فه‌رموی: مردوو له‌ سه‌رگریانی زیندوو ئیش و ئازار ده‌درئ له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ندی مردوو سزاده‌درئ به‌هوی هه‌ندی له‌و گریان‌ه‌وه‌ که که‌س و کاره‌که‌ی له‌سه‌ری ده‌گرین (ش/د/ت/ن-غیری به‌حری ره‌حمه‌تی خودابن).

۱۰۳۳- ذُكِرَ لِعَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَوْلُ عُمَرَ إِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ، فَقَالَ: رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ، وَاللَّهِ مَا حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِذَلِكَ وَلَكِنْ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَيَزِيدُ الْكَافِرَ عَذَابًا بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ. وَقَالَتْ: حَسْبُكُمْ الْقُرْآنُ (وَلَا تَزُرُّ وَازِرَةً وَزَرَ أُخْرَى) وَفِي رِوَايَةٍ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ يَقُولُ ابْنُ عُمَرَ: الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ فَقَالَتْ: يَغْفِرُ اللَّهُ لِأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّهُ لَمْ يَكْذِبْ وَلَكِنَّهُ نَسِيَ أَوْ أَخْطَأَ إِذَا مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى يَهُودِيَةٍ يَبْكِي أَغْلَهَا، فَقَالَ: إِنَّهُمْ لَيَبْكُونَ عَلَيْهَا وَإِنَّهَا لَتُعَذَّبُ فِي قَبْرِهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۳).

کاتی قسه‌که‌ی عومهریان گیرایه‌وه‌ بۆ عایشه: گوايه مردوو سزا ده‌درئ له‌سه‌ر ئەو گریان‌ه‌ی که که‌س و کاره‌که‌ی بۆی ده‌کن،، عایشه گوتی: (ره‌حمه‌تی خودا له‌ عومەر بئ) عومەر پیاوی درۆ نه‌بوو، به‌لام یاباش له‌ یادی نه‌ماوه‌ یا به‌ هه‌له‌دا چوو، چونکه به‌خودا پیغه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربئ) وه‌های نه‌فه‌رموو، به‌لام فه‌رموی: (دروودی خوای له‌سەربئ): کافرو بئ به‌روا که که‌س و کاره‌که‌ی بۆی ده‌گرین خودا به‌هوی ئەوه‌وه‌ ئەوه‌نده‌ی تر ئیش و ئازاری گرانتر ده‌کا، عایشه گوتی: قورئانتان به‌سه‌ بۆ شایه‌تی راستیی ئەم قسه‌ی منه‌ که ده‌فه‌رموی:

{وَلَا تَزُرُّ وَازِرَةً وَزَرَ أُخْرَى - ۱۶۴/۶}.

هیچ که‌سی (با گونا‌ه‌باریش بئ) بارو‌گونا‌هی که‌سیکی تر هه‌لنا‌گرئ. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: که عایشه ئەم قسه‌ی ئیبنو عومهری بیسته‌وه‌ که ده‌لی: گوايه مردوو ئیش و ئازار ده‌درئ به‌هوی گریان‌ه‌ی که‌سو کاریه‌وه‌، گوتی: ئەبو

عہ بدور رہ حمان خوا لئی خوش بئی پیاوی درو نیه، به لام یا باش له یادی نه ماوه یا به هله دا چووه، چونکه شته که خوئی ئاوابو: جاری پیغه مبه ر (دروودی خوائ له سهرین) له لای گوپی ژنه جووله که یه که وه رت بوو، که سو کاره که ی له سهری ده گریان فهرمووی: نه وان له سهری ده گرین، که چی نه ویش له کوپره کهیدا سزا دهری (ش/د/ت/ن).

۱۰۳۴ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ بِأَكْبَرِهِ فَيَقُولُ: وَاجْبَلَاهُ وَاسْتَدَاهُ أَوْ نَحْوَ ذَلِكَ إِلَّا وَكَلَّ بِهِ مَلَكَانِ يَلْهَزَانِهِ أَهَكَذَا كُنْتَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاحِدٌ^(۴).

ئه بو موسا (خوائ ئی رازی بئی) گوئی: پیغه مبه ر (دروودی خوائ له سهرین) فهرمووی: کاتی که سی دهری ئه گهر یه کی له وه دوا هه لسیته وهو به گریان وه بیلایینیته وهو بلی: کیوم رو، پشتیوانم رو، یا شتی وا بلی، بیگومان که نه و مردوو ده دهنه ده ست دوو فریشته، خوش خوش ده مالن به ههر دوو بنا گویداو به ته وسه وه پیی ده لین: ئایا تو وه که نه مه ده لی، وا بووی!! (ت/نه حمده-س/ح).

۱۹۷) گریان (به بئی دهنگ بهر زکردنه وه) دروسته: (يجوز البكاء بغير رفع صوت)
 ۱۰۳۵ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي سَيْفٍ الْقَيْنِ وَكَانَ ظَنَرًا لِإِبْرَاهِيمَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِبْرَاهِيمَ فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ، ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ، وَإِبْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ، فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَذَرِفَانِ، فَقَالَ: لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: يَا ابْنَ عَوْفٍ إِنَّهَا رَحْمَةٌ ثُمَّ أَتْبَعَهَا بِأُخْرَى، فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ، وَالْقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزُونُونَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری. جنائز: ۱۳۰۲. مسلم. فضائل: ۵۹۷۹، ۵۹۸۰. أبو داود. جنائز: ۲۱۲۶.

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) فەرمووی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (درودی خوای لەسەرب) چوین بۆ مائی ئەبو سەیفی ئاسنگەر، کە میردی دایەنەکە ی ئیبراهیمی کوپی پیغەمبەر بوو (درودی خویان لەسەرب) واتە: باوکی شیر ی ئیبراهیم بوو، پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) ئیبراهیمی هەلگرت و گرتیە باوەش و تیر تیر ماچی کردو بۆنی کرد، لە پاشان چووینەووە بۆ مالیان، ئەم جارە کە چووین ئیبراهیم (درودی خوای لەسەرب) گیانی دەدا، جا چاوەکانی پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) هۆن هۆن فرمیسیان پیا دەهاتە خوارەو، جا عەبدوررەحمانی کوپی عەوف پیی گوت: ئەو تۆیش دەگریت؟ ئە ی پیغەمبەری خودا! فەرمووی (درودی خوای لەسەرب): ئە ی کوپی عەوف! ریگە ی رەحم ناگری ئەمە نیشانە ی رەحم و میهرەبانییە ئینجا فرمیسیکی تری بە شوینا ریژاو فەرمووی (درودی خوای لەسەرب): چاو پڕ دەبێ لە ئەسرو دل کەیل دەبێ لە خەم و خەفەت بە لام بە زمان ئەو ی رەزای خودای پەرەدگارمان ی لەسەر نەبێ نایلیین لە راستیدا ئە ی ئیبراهیم! ئیمە لە دووری تو خەمگین و خەمبارین و بە کوچی بئ وەختت پەرۆشین! (ش/د/ت).

۱۰۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: اشْتَكَيْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُوذُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ، (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ وَجَدَهُ فِي غَاشِيَةٍ فَقَالَ: أَقَدْ قَضَى؟ قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَبَكَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بُكَائِهِ بَكَوْا فَقَالَ: أَلَا تَسْمَعُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا أَوْ يَرْحَمُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

ئیبنو عومەر (خوایان ئی خوش نوود بئ) دەلی: جار ی سەعدی کوپی عوبادە نەخۆش بوو، پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) رویشت بۆ سەرلیدانی، عەبدوررەحمانی کوپی عەوف و سەعدی کوپی ئەبو وەققاص و عەبدوللای کوپی مەسعوودیشی لەگەڵ بوون، کە پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) رویشتە

(۲) بخاری. جناز: ۱۳۰۴. مسلم. جناز: ۲۱۳۴. تحفة الأشراف: ۷۰۷۰.

ژووره وه بۆ لای، روانی بووراوه ته وه و پهل و پۆی شکاوه و که سوکاره که ی ده وره یان ئی داوه، جا فه رمووی: ئایا ماوه یا مردووه؟ گوئیان: ئه ی پیغه مبه ری خودا! هیشتا ماوه، ئیتر پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) دهستی کرد به گریان، که خه لکه که یش دییان وا پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) دهگری، ئه وانیش گریان، ئه ویش فه رمووی: (دروودی خوی له سه ربین) گوئیان ئی بی: خودا له سه ر فرمیسکی چاوو له سه ر خه م و په ژاره ی دل ئازارو سزاتان نادا، به لام به هوی ئه م زمانه وه سزاتان دها ئه گه ر شیوه ن و ناسوپاسیی پی بکه ن یا ره حمتان پی ده کا ئه گه ر له کاتی سه ختی و قوورت و کوستدا قسه ی باشی پی بکه ن، وه که ئه وه بلین: {إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} - ۱۵۶/۲.

ئیمه هه موو ده ست نیژی خوداین و دیسانه وه ده چینه وه به رده ستی خوی. (شه یخان - واته: بوخاری و موسلیم، پر گه زه که یان له نوو ربین) ئه م فه رمووه پیروژه یان ریوایه ت کردووه له سه حیه یندا، واته: ئیمامی بوخاری ریوایه تی کردووه له سه حیحی بوخاریدا و ئیمامی موسلیم ریوایه تی کردووه له سه حیحی موسلیمدا.

۱۰۳۷ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأَصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا بَنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبَ، وَإِنْ عَيْنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَتَذَرِفَنَّ ثُمَّ أَخَذَهَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مِنْ غَيْرِ امْرَأَةٍ فَفُتِحَ لَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئهنه س (خوی ئی زای بێ) گوئی: له غه زای موته دا، ئه و روژه ی که سه رکرده کانی له شکری ئیسلام شه هیدبوون، پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) هه والی شه هید بوونی ئه وان پی گوئین و فه رمووی: له پیشتا زهید ئالای له شکری ئیسلامی هه لگرت، تا شه هیدکرا، ئینجا جه عفه ر هه لی گرت تا ئه ویش شه هیدکرا، ئینجا جه بدوللای کوپی ره واحة هه لی گرت تا ئه ویش پیکرا و شه هیدبو له پاشا خالیدی کوپی وه لید له خویه وه به بی فه رمانی

که‌س ئالاکه‌ی هه‌لگرت، وه‌ خودا سه‌ری خست و خه‌لاتی سه‌رکه‌وتنی پی به‌خشی له‌کاتی گیرانه‌وه‌ی باسی داستانی شه‌هیدبوونی ئەم پالەوانانه‌دا چاوه‌کانی چه‌زرت (درویدی خوی له‌سهرین) هۆن هۆن ئەسریان ده‌پرشت (ب/ن).

۱۰۳۸ - وَعَنْهُ قَالَ: قَتَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَهْرًا حِينَ قُتِلَ الْقُرَاءُ، فَمَا رَأَيْتُ حَزَنَ حَزُنًا قَطُّ أَشَدَّ مِنْهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴).

ديسان گوتی: له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌ قورئاخوینه‌کان شه‌هیدکران که‌ ژماره‌یان چه‌فتا که‌س بوو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) تا ماوه‌ی مانگی له‌ نویژی به‌یانیدا له‌پاش روکووی دووه‌مه‌وه‌ قونووتی ده‌خویندو نزای خراپی له‌ بکوژه‌کانی قورئاخوینه‌کان ده‌کرد هه‌رگیز نه‌مدیوه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) وه‌ک ئەو ماوه‌یه‌ ئاوا خه‌مباریی (ش).

۱۹۸ به‌شی سییه‌م: نارام و خۆراگرتن و رازی بوون به‌ به‌شی خودای گه‌وره‌ به‌هه‌ره‌یه‌کی گه‌لی گه‌وره‌یه‌:

(الفصل الثالث: في الصبر والرضا وما أجعلهما)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا - ۲/۶۷}.

خودا مردن و ژیانی دروست کردووه‌ بۆ ئەوه‌ تاقیتان بکاته‌وه‌ هه‌تا بزانی که‌ کرده‌وه‌ی کامتان باشتر و جواتر.

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - {وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ، الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ - ۱۵۵/۲ - ۱۵۷}.

واته‌: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست! مژده‌ بده‌ به‌وانه‌ی که‌ کاتی مه‌ینه‌تیکیان پی ده‌گا، یا ئیشتی ده‌گات به‌ دلّیان، یا تووشی کوست که‌وتنی ده‌بن، یا چورتمی دیته‌ رییان، خو ده‌گرن له‌به‌ر باری خودادا و ده‌لّین: {إِنَّا لِلَّهِ

(۴) بخاری. وتر: ۱۰۰۲. مسلم. مساجد: ۱۰۴۲ - ۱۵۵۲.

وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} ئیمه هه موو ده سنیژی خوداین، لاریمان نیه له ئاستی
 فهرمانی، وه لهو دنیا دیسانه وه ده چیته وه بهر دیوانی خوئی. ئه وانه که ئه مه
 حال و قسه یانه له لایه نی خودایانه وه دروودی زۆرو جوړ به جوړدا ده باری به
 سه ریانا، وه به خشش و رحمت و پایه و مایه ی خیر له لایه نی خوداوه دیته
 خواره وه بو سهریان، وه ئه مانه گه یشتوون به مرازی خویمان و ریگهی
 راستیان گرتووه.

۱۰۳۹ - قَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) نِعَمَ الْعِدْلَانِ، وَنِعَمَ الْعِلَاوَةِ فِي هَذِهِ الْآيَةِ.
 رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عومەر (خوای ئی زازی بئ) له باره ی ئه م ئایه ته وه ده لئ: به راستی له م
 ئایه ته دا مژده ی دوو تاباری چاک و سه رباریکی چاکی تیا به دوو تباره که ی
 بریتین له (صلوات) و (رحمه) ه که، سه رباره که ییش بریتیه له گه یشتن به
 مرازی خویمان و گرتنی ریی هیدایه ت (ب).

۱۰۴۰ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِامْرَأَةٍ تَبْكِي
 عِنْدَ قَبْرِ فَقَالَ: اتَّقِي اللَّهَ وَأَصْبِرِي فَقَالَتْ: إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي،
 وَلَمْ تَعْرِفْهُ. فَقِيلَ لَهَا: إِنَّهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَتْ بَابَهُ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ
 فَقَالَتْ: لَمْ أَعْرِفْكَ فَقَالَ: إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئه نه س (خوای ئی زازی بئ) گوئی: ئافره تی له سه ر گوپی منالیکه ی خوئی
 ده گریا، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربئ) له لایه وه ره ت بوو پیی فهرموو: له خودا
 بترسه و ددان به خوئا بگهرو ئارام بگه ره له بهر باری خودادا، ژنه که ییش
 نه یناسی که ئه وه پیغه مبه ره، گوئی: به و لاوه! تو ئاگات له ده ردی من نیه، له
 پاشا پییان گوئ: که ئه وه پیغه مبه ر بوو، ژنه که ش چوو بو مالی پیغه مبه ر
 (دروودی خوای له سه ربئ) روانی ده رکه وانی ئی نیه، گوئی: ئه ی پیغه مبه ری خودا لیم

(۱) روی البخاری هذا الأثر تعليقا في بدء الباب/ ٤٢ من كتاب الجنائز (مترجم).

(۲) بخاری. جنائز: ۱۲۵۲، ۱۲۸۳، ۱۳۰۲، ۷۱۵۴. مسلم. جنائز: ۲۱۳۶، ۲۱۳۷. ابو داود. جنائز: ۳۱۲۴. ترمذی.

جنائز: ۹۸۸. نسائی. جنائز: ۱۶۱۸.

مہگرہ کہ ٹھو قسہ زہق و رھقم لہ رووی توڈا کرد، چونکہ نہم ناسیت،
فہرمووی: (درویدی خوی لہسربین): ٹھو صہبرو نارام و خوراگرتنہی کہ خودا پیئی
خوشہ دہشئی لہ سہرہتای خورپہ ئی کہتنہوہ بی! (ش/د/ت/ن).

۱۰۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا
يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً أَوْ حَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ.
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۳).

عائیشہ (خوی ئی رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوی لہسربین) دہفہرموئی
ہہرچی تووشی موسولمان دہبی (لہ دپکیکہوہ بیگرہ تا زیاتر) بیگومان کہ
خودا دہیکا بہ مایہی پایہی بہرزیی بوئی و دہیکا بہہوئی ہہلوہرینی تاوان و
گوناہہکانی (ت/م).

۱۰۴۲- قَالَ الْمُؤَلَّفُ فِي شَرْحِهِ غَايَةَ الْمَأْمُولِ عَلَى تَاجِ الْأَصُولِ: وَكَانَ النَّبِيُّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسًا فَطُفِيَءَ الْمَصْبَاحُ فَاسْتَرْجَعَ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: تَسْتَرْجِعُ
لِلْمَصْبَاحِ؟ فَقَالَ: كُلُّ مَا سَاءَ الْمُؤْمِنُ فَهُوَ مُصِيبَةٌ.

دانہر (رہمتی خودای لیبن) لہ شہرحہکہیدا دہلئی: جاری پیغہمبہر (درویدی
خوی لہسربین) دادہنیشئی، چراکہ دہکورئینیتہوہ، دہفہرموئی {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ
رَاجِعُونَ} عائیشہیش دہلئی: بو چرا کورئانہوہش {إِنَّا لِلَّهِ} دہکہیت! حہزہت
(درویدی خوی لہسربین) وہلامی دہداتہوہ، دہفہرموئی: ہہر شتی نازاری دلی
موسولمان بدا ٹھوہ بہمہینہت و موصیبت حلیبہ! (غایہ المامول).

۱۰۴۳- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ السُّلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)
عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا سَبَقَتْ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَنَزِلَةً لَمْ يُلْغَهَا
بِعَمَلِهِ، ابْتِلَاؤُهُ اللَّهُ فِي جَسَدِهِ أَوْ فِي مَالِهِ أَوْ فِي وَلَدِهِ، ثُمَّ صَبَرَهُ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى يُبْلَغَهُ
الْمَنَزِلَةُ الَّتِي سَبَقَتْ لَهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى^(۵).

(۳) ریاض/۱ زکات-۲ رقم/۳۲/۱۳. بخاری/۵۶۴۱. مسلم/۲۵۷۲

(۵) بسند صالح (شرحہ).

موحه ممه دی کوری خالیدی ئهل (سوله می له باوکییه وه، له باپییه وه) (خوایان فی رازی بن) له پیغه مبه ره وه (درویدی خوی له سهرین) ده فره موی: ئهو بهندهیه که خودا له پینشا پاییه کی به رزی بۆ دانابی، وه ئهو بهندهیه به کرده وهی خوی نه گاته ئهو پاییه، ئهو خودای گهره یا له شی یا مالی یا منالی دوو چاری ئیش و ئازارو زیان دهکا، وه له هه مان کات دا سه بووریشی ده داو سه برو ئارامی ده داتی هه تا دهیگه یه نیته ئهو پاییه ی که له رابووردوودا خودای گهره بوی بریار داوه (د-سند صالح).

۱۰۴۴- عَنْ أُمِّ الْعَلَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا مَرِيضَةٌ فَقَالَ: أَبْشِرِي يَا أُمُّ الْعَلَاءِ فَإِنَّ مَرَضَ الْمُسْلِمِ يُذْهِبُ اللَّهُ بِهِ خَطَايَاهُ كَمَا تُذْهِبُ النَّارُ خَبَثَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(٦).

ئوممو عهلا (خوای فی رازی بن) گوئی: نه خوش بووم چه زهت (درویدی خوی له سهرین) هات بۆ سه رلیدانم، فره موی: ئهی ئوم عهلا! مژده بی لیت: که خودا به نه خوشی گونا می موسولمان پاک ده کاته وه، وه ک چون زیرو زیو به ئاگری کووره زاخاو ده درین و ژهنگ و چلکیان پاک ده بیته وه ئاوا! (د-سند صالح).

۱۰۴۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ، كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ صَاحِبًا مُقِيمًا. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(٧).

ئهو موسا (خوای فی رازی بن) گوئی: چه زهت (درویدی خوی له سهرین) ده فره موی: بهنده ئه گهر نه خوش بوو یا چوو بۆ سه فره خودای گهره به که ره می خوی ئهو ئه جرو پاداشه ی بۆ ده نووسی که له وه پینش له حاله تی له ش ساخیدا بوی ده نووسی، یا به نیشته جیی له ماله وه بوی ده نووسی (ئه حمه د/ب/د).

(٦) بسند صالح (شرحه).

(٧) بخاری. جناز: ١١٢٤، ١١٢٥، ٤٩٥٠، ٤٩٨٢.

(۱۹۹) پاداشی منال مردن: (جزاء موت الاولاد)

۱۰۴۶ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ النَّاسِ مِنْ مُسْلِمٍ يُتَوَفَّى لَهُ ثَلَاثٌ لَمْ يَنْلُقُوا الْجَنَّةَ ، إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ فِي رِوَايَةٍ لِلنَّسَائِيِّ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ بَيْنَهُمَا ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ لَمْ يَنْلُقُوا الْجَنَّةَ إِلَّا أَدْخَلَهُمَا اللَّهُ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ الْجَنَّةَ. قَالَ: يُقَالُ لَهُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَقُولُونَ حَتَّى يَدْخُلَ آبَاؤُنَا فَيَقَالُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ (۱)

ئەنەس (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) دەفەر موی: هەر موسولمانی سێ منالی بمرن رەسیدە نەبووین، بیگومان کە خودا لەبەر خاتری ئەو منداڵانە دەبیاتە بەهەشت (ب/ن) لە گێڕانەوێکی نەسائیدا: ئەو دوو موسولمانە کە سێ منالی نەبالتیان بمری، بیگومان کە خودا لەبەر خاتری منداڵەکانیان خۆشیان دەباتە بەهەشت، فەر موی: پێیان دەلێن: بچنە بەهەشتی، دەلێن: بەبی باوک و دایکمان ناچین! ئەوجا پێیان دەلێن: باشە خۆتان و باوک و دایکتان پێکەو بچنە بەهەشتی!

۱۰۴۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَمُوتُ لِمُسْلِمٍ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ ، فَيَلْجِ النَّارَ إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ. رَوَاهُ الْحَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ (۲).

لە ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) دەفەر موی: هەر موسولمانی سێ منالی بمرن مەگەر بۆ ئاهی سوین بچیتە دۆزەخ! (ش/ت/ن).

۱۰۴۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّسَاءَ قُلْنَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اجْعَلْ لَنَا يَوْمًا ، فَوَعظَهُنَّ وَقَالَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَ لَهَا ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ كَانُوا لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ قَالَتِ امْرَأَةٌ: وَاثْنَانِ؟ قَالَ: وَاثْنَانِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۴۸ ، ۱۲۸۱.

(۲) بخاری. ایمان ونزور: ۶۶۵۶ ، ۱۲۵۱. مسلم. البرو الصلاة: ۶۶۲۹.

ئەبو سەعید (خوای ئا رازی بئ) گوتی: ژنان گوتیان بە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ): روژیکمان بو دابنئی، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربئ) روژیکێ تایبەتی بو دیاری کردن و لەو روژەدا پەندی دادان و ئامۆژگاری کردن و فەرمووشی: هەر ژنێ سێ جگەر گوێشە بمرن دەبن بە شووراو پەرژین بوێ بەدەور ئاگری دۆزەخدا، ئافرەتیکیش گوتی: ئەو ئەگەر دوانی بمری چۆنە؟ فەرمووی: ئەگەر دوانیشی بمری هەروا! (ش/ن).

۱۰۴۹ - وَجَاءَتِ امْرَأَةٌ بِأُبْنٍ لَهَا يَشْكِي فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَافُ عَلَيْهِ وَقَدْ قَدَّمْتُ ثَلَاثَةَ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَقَدْ احْتَضَرْتُ بِحِطَّارٍ شَدِيدٍ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۴).

ئافرەتێ کوپێکی نەخۆش بوو هینای بو لای پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) عەرزێ کرد: ئەو پیغەمبەری خودا! سێ مندالی ترم مردوون ترسم لەمەش هەیه، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: بەراستی شوورایەکی گەلی قایم و مەحکەمەت بو خۆت کێشاو بە دەوری ئاگری دۆزەخا (ن/م).

۱۰۵۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَدَّمَ ثَلَاثَةً لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ كَانُوا لَهُ حِصْنًا حَصِينًا مِنَ النَّارِ. قَالَ: أَبُو ذَرٍّ قَدَّمْتُ اثْنَيْنِ. قَالَ: وَاثْنَيْنِ فَقَالَ: أَبِي بَنُ كَعْبٍ سَيِّدُ الْقُرَاءِ: قَدَّمْتُ وَاحِدًا قَالَ: وَوَاحِدًا وَلَكِنْ إِنْمَا ذَاكَ عِنْدَ الصَّدَمَةِ الْأُولَى^(۵).

عەبدوللا (خوای ئا رازی بئ) گوتی: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: هەر کەسێ سێ منالی نابالقی لە پێش خۆیەو بەمرن دەبن بە قەلایەکی قایم بوێ و لە ئاگر پەنای دەدەن، ئەبو زەرریش گوتی: من دوو منالم مردوون فەرمووی: دوو منالیش هەروایە! ئوبە ی کوپی کەعبیش (کە سەرگەرە ی

(۲) بخاری. علم: ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۲۴۹، ۷۳۱. مسلم. البر والصلة: ۶۶۴۲.

(۴) مسلم. البر والصلة: ۶۶۴۵، ۶۶۴۶. نسائي. جنائز: ۸۷۶.

(۵) بسند غریب (شرحه).

قورئان خوینہ کانه) گوتی: منیش منالیکم له پیش خومه وه رت کردوه،
 قهرمووی (درودی خوی له سرین): یهک منالیش ههروایه، به لام به مخرجی باوک و
 دایک نه مهیان بؤ ههیه که له کاتی روودانی خورپه دا وره بهرنه دن^(۱) (تیرمیذی
 - ههزار رهحمتهی یین - به سه نه دیکی عه ریب).

۱۰۵۱ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 مَنْ كَانَ لَهُ فَرْطَانٌ مِنْ أُمَّتِي أَذْخَلَهُ اللَّهُ بِهِمَا الْجَنَّةَ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَنْ كَانَ لَهُ
 فَرْطٌ مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ: وَمَنْ كَانَ لَهُ فَرْطٌ يَا مُوقَّةُ قَالَتْ: فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ فَرْطٌ مِنْ
 أُمَّتِكَ؟ قَالَ: فَأَنَا فَرْطٌ أُمَّتِي لَنْ يُصَابُوا بِمِثْلِي^(۲).

ئیبینو عباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (درودی خوی له سرین)
 قهرمووی: هه ره که سی له ئومه تم له پیش خویه وه دوو منالی بمرن ده بن به
 پیشپهرو بوی له به هه شتا، جیگهی بؤ خوش ده کهن چونکه خودا له بهر خاتری
 نهو دوو مناله ی خوشی ده باته به هه شت عایشه ش (خوی ئی رازی بن) گوتی: نه ی
 نه وه ی له ئومه تت یهک منالی پیشپهرو ی هه بی؟ قهرمووی (درودی خوی له سرین):
 نه ی خودا پیداو! نه وه شی یهک منالی پیشپهرو ی هه بی هه روا گوتی: نه ی
 باشه، نه ی نه وه ی له ئومه تت که هیچ منالی پیشپهرو ی نه بی؟ قهرمووی: خوم
 پیشپهرو ی هه موو ئومه تم، هه رگیزاو هه رگیز ئومه تم به مهرگی که سی تر وهک
 مهرگی من وا کوستی قه وییان ناکه وی! (ت-س/ح).

۱۰۵۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا
 مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ قَالَ: اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ قَبَضْتُمْ
 ثَمَرَةَ فَوَادِهِ. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ مَاذَا قَالَ: عَبْدِي فَيَقُولُونَ حَمْدَكَ وَاسْتَرْجَع.
 فَيَقُولُ اللَّهُ ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ. روى هذه الثلاثة
 الترمذي^(۳).

^(۱) ههزار رهحمته له توش نووی. وه رگیز

(۶) بسند حسن (شرحه).

(۷) بسند حسن (شرحه).

ئەبو موسسا (خوای ئی رازی بئی) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئی) فەرمووی: کاتی کە بەندەیی منالیکی دەمری، خودا بە فریشتەکانی دەفەرموی: گیانی منالی بەندەکەمتان کیشا؟ دەلین: بەلێ، دەفەرموی: جگەر گوێشەکەیتان ئی سەندو بەش و بارە دلتان ئی وەرگت؟ دەلین: بەلێ، جا دەفەرموی: بەندەکەم چی گوت؟ دەلین: حەمدو سوپاسی تۆی کردو گوتی: {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} جا خودای گەورە دەفەرموی: کوێشکی لە بەهەشتا دروست بکەن بۆ ئەو بەندەییەم و ناوی ئی بنین کوێشکی حەمدو سوپاس (ت-س/ح).

(۲۰۰) سەرلێدانی نەخۆش و نزاکردن بۆی: (عیادة المريض والدعاء له)

۱۰۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئی) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئی) دەفەرموی: مافی موسولمان لەسەر موسولمان پینجن: وەلام دانەوہی سلۆ، سەرلێدانی نەخۆش، شوین کەوتنی تەرم، چوون بۆ سەر دەعوەت و بانگیشتن، نزاکردن بۆ پڑميو (ش/د/ت/ن).

۱۰۵۴- عَنْ ثَوْبَرِ بْنِ أَبِي فَاخِتَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَذَ عَلِيٌّ بِيَدِي قَالَ: انْطَلِقْ بِنَا إِلَى الْحَسَنِ نَعُوذُهُ. فَوَجَدْنَا عِنْدَهُ أَبَا مُوسَى، فَقَالَ: عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَعَانِدَا جِئْتُ يَا أَبَا مُوسَى أَمْ زَائِرًا فَقَالَ: لَا بَلْ عَائِدًا. فَقَالَ: عَلِيُّ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُوذُ مُسْلِمًا غَدْوَةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ عَادَهُ عَشِيَّةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبَحَ وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابُو دَاوُدَ^(۲).

(۱) بخاری. جناز: ۱۲۴۰. مسلم. سلام: ۵۶۱۵. أبو داود أدب: ۵۰۲۰.

(۲) واحمد وابن حبان والحاكم وصححه (شرحه).

تووهیری کوپری ئه بو فاخیته له باوکیه وه (خوای ئی رازی بن) (گوتی: عه لی دهستی گرتو گوتی: بابچین بۆ هه والپرسیی حه سه نی کوپرم، نه خوشه که ئیمه چووین ئه بو مووسای له لا بوو، عه لی (خوای ئی رازی بن) پیی گوت: ئه ی ئه بو مووسا! بۆ سه رلیدانی نه خوش هاتوویت یا بۆ دیده نی په تی؟ گوتی: نه، به ناوی سه رلیدانی نه خوشه وه هاتووم. عه لی گوتی: له حه زه تم بیستوه (دروودی خوای له سه ربین) ده یفه رموو: هه ر موسولمانی سه ر له به یانی بچیت بۆ سه رایدانی موسولمانیکی نه خوش، حه فتا هه زار فریشه تا ئیواری ره حه متی بۆ ده نیرن، ئه گه ر سه ر له ئیواری بچیت بۆ سه رلیدانی حه فتا هه ر فریشه تا سه به نی ره حه متی بۆ ده نیرن، وه بیستانیکیشی ده ده نی له به هه شتا بۆ خو ی (ت/د/ئه حمه د: ص).

۱۰۵۵ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ وَجَعٍ كَانَ بِعَيْنَيْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۳).

زهیدی کوپری ئه رقه م (خوای ئی رازی بن) گوتی: چاوم ده ئیشا، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) به بۆنه ی ئه وه وه هات بۆ سه رلیدانم (د/ئه حمه د/حاکم: ص).

۱۰۵۶ - عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ وَزَادَ: حَتَّى يَرْجَعَ، قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَمَا خُرْفَةُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: جَنَّاها (۴).

شهوبان (خوای ئی رازی بن) ده لی: پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) ده فه رموی: کاتی موسولمان ده چی بۆ هه والپرسینی برای موسولمانی نه خوش، ئه وه ده چی بۆ رینی میوه ی به هه شت! (ت/م) موسلیم ئه مه شی پتره: ئه وه میوه ی به هه شت ده چنی هه تا ده گه ریته وه گوترا: ئه ی پیغه مبه ری خودا! چنن یانی چی؟ فه رموی: یانی به ری باخه که ی ده رنی!

(۳) صحیح عند الحاکم

(۴) مسلم، البر والصلة: ۶۴۹۹.

۱۰۵۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوُضُوءَ وَعَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ مُحْتَسِبًا، بُعِدَ مِنْ جَهَنَّمَ مَسِيرَةَ سَبْعِينَ خَرِيفًا قِيلَ: يَا أَبَا حَمْزَةَ مَا الْخَرِيفُ؟ قَالَ: الْعَامُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

نه نه س (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه‌ر (درودی خوای له‌س‌رین) ده‌فرموی: هه‌ر که‌سی ده‌سنوژیکی جوان بگری و ساخ له‌به‌ر ره‌زای خودا بچی بو هه‌والپرسینی برایه‌کی موسولمانی نه‌خوشی ئه‌وه‌ه‌فتا پاییز له‌دوزه‌خ دور ده‌خ‌ریته‌وه‌گوترا: ئه‌ی ئه‌بو‌حه‌مره! پاییز یانی چی؟ گوتی: یانی سال^(د).

۱۰۵۸- عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ أَبَاهَا قَالَ: اشْتَكَيْتُ بِمَكَّةَ، فَجَاءَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَغُودُنِي وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِي ثُمَّ مَسَحَ صَدْرِي وَبَطْنِي ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا وَأَثِمَّ لَهُ هِجْرَتُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبُخَارِيُّ^(۶).

عائیشه‌ی کچی سه‌عد (خوایان فی رازی بن) گوتی: باو‌کم‌گوتی: له‌مک‌که نه‌خوش که‌وتم پیغه مبه‌ر (درودی خوای له‌س‌رین) هات بو‌ه‌وال پرسینم، ده‌ستی له‌سه‌ر ته‌ویلم دانا، ئینجا ده‌ستی هی‌نا به‌سینگ و سکما و فه‌رموی: خودایه! شیفای سه‌عد بده و کچه‌که‌ی بو‌ته‌واو‌که‌و له‌مه‌ک‌که مه‌یمرینه‌که ولات و شوینه‌زای خو‌یه‌تی (د/ب).

۱۰۵۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَحْضُرْ أَجَلُهُ فَقَالَ: عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَارٍ: أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ إِلَّا عَافَاهُ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ الْمَرَضِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۷).

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه‌ر (درودی خوای له‌س‌رین) فه‌رموی: هه‌ر که‌سی بچی بو‌سه‌ر‌لی‌دان‌ی نه‌خوشی که‌ئا‌کام (ئه‌جه‌ل‌ی) نه‌هات‌بی وه‌حه‌وت جار له‌لای بلی:

(۵) سکت عنه.

(۶) بخاری. مرضی: ۵۶۵۹.

(۷) وراواه ابن جبان والکاحم وصححه (شرحه).

{أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ}:

داوا ده کهم له خودای گه وره که په روه ردگاری باره گای گه وره یه، که چاکت بکاته وه و شیفات بدات. ئیتر بیگومان که خودا له و نه خوشییه چاکی ده کاته وه (د/ت/ن/حاکم: ص).

۱۰۶۰ - قَالَ: الشارح (رحمه الله تعالى) في الفصل الثالث من هذا الباب: فَاَلْمَرَضُ يَكُونُ لِرَفْعِ الدَّرَجَاتِ إِنْ كَانَ الْمَرِيضُ طَاهِرًا وَإِلَّا طَهَّرَهُ مِنَ السَّيِّئَاتِ الَّتِي لَوْلَاهُ (أَيِ الْمَرَضِ) لَطَهَّرَ (أَيِ الْمَرِيضِ) بِالنَّارِ. ومنه حديث الترمذي: إِنَّمَا مَثَلُ الْمَرِيضِ إِذَا بَرَأَ وَصَحَّ مَنْ مَرَضِهِ كَالْبُرْدَةِ الَّتِي تَقَعُ مِنَ السَّمَاءِ فِي صَفَائِهَا وَلَوْنِهَا. بَلْ وَيَكُونُ الْمَرِيضُ عِبْرَةً لحديث أبي داود وأحمد: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَصَابَهُ السَّقَمُ ثُمَّ أَغْفَاهُ اللَّهُ مِنْهُ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ وَمَوْعِظَةً لَهُ فِيمَا يَسْتَقْبِلُ وَإِنَّ الْمُنَافِقَ إِذَا مَرَضَ ثُمَّ أُغْفِيَ كَانَ كَالْبَعِيرِ عَقَلَهُ أَهْلُهُ ثُمَّ أُرْسِلُوهُ فَلَمْ يَذَرِ لِمَ عَقَلُوهُ وَلَمْ يَذَرِ لِمَ أُرْسِلُوهُ. فَقَالَ: رَجُلٌ مِمَّنْ حَوَّلَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْأَسْقَامُ؟ وَاللَّهِ مَا مَرَضْتُ قَطُّ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُمْ عَنَّا فَلَسْتَ مِنَّا. (غاية المأمول) (۸).

شاریح (غرفی رحمه الله) له شهرحه که دا له به شی سځیه می ئهم بابته دا ده لئ: جاری وا هه یه نه خوشی بو گه یشتن به پایه ی به رزو پله ی بلنده، وه نه خوشینی ئه و که سانه که خویان پاک و بیگونا هن، وه جاری وا هه یه بو سرینه وه ی گونا هه، چونکه گونا هبار نه گهر ئه و نه خوشییه پاک ی نه کردایه ته وه به ئاگری دوزخ پاک ده کرایه وه لیئ. وه له م بابته یه ئهم فهرمووده یه که تیرمیدی گیراویه تی وه که ده فهرموئ: کاتئ موسولمان له نه خوشین چاک ده بیته وه وه که ئه و دنکه ته رزه یه وایه که تاز ه له ئاسمان باریبی، ئه وه دنه پاک و بیگهر دو روشن و سپییه! وه ده لئ: به لکوو له گه ل ئه و ه شا ده بی به په ندو ته می، به لگه ی ئهم قسه یه ش ئهم فهرمووده یه یه که ئه بو داوود و ئه حمده ده یگیر نه وه، که چه زره ت (درودی خوی له سرین) ده فهرموئ: موسولمان کاتئ تووشی دهر دئ ده بی و له پاشا خودا چاکی ده کاته وه له و

دهرده ئه وه دهبی به که فاره تی گونا هه رابووردوو ده کانی، سه ره پای ئه وه یش دهبی به په ندو ته می و ئاموژگاری بو ژوانی له وه دوا، به لام ئاده میزادی ناپاک کاتی نه خوش ده که وی و چاک ده بیته وه وه و شتری وایه که خاوه نه که ی ناو به ناو ده بیبه سیتیته وه ناو به ناو به ره لای ده کا نازانی بوچی یه ستوویانه ته وه، هه روه ک نازانی له بهرچی به ره لایان کردوو په یایو گوتی له وی بوو: ئه ی پیغه مبه ری خودا! نه خوشی چییه؟ به خودا من هه تا ئیستا نازانم نه خوشی چییه؟ چونکه نه خوش نه که وتووم. پیغه مبه ر پیی فهرموو: (هه لسه له گه ل ئیمه دامه نیشه تو له ئیمه نیت. (غایه تول مه ئموول شه رهی تاجول ئوصول).

۲۰۱) دروسته سه ری مردوو لایبری و ماچ بکری: (بجوز کشف المیت و تقبیله)

۱۰۶۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى فَرَسِهِ مِنْ مَسْكِنِهِ بِالسُّنَحِ حَتَّى نَزَلَ، فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَلَمْ يُكَلِّمِ النَّاسَ، حَتَّى نَزَلَ فَدَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَتَيَمَّمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُسَجًى يُبْرِدُ حَبْرَةَ، فَكَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ، ثُمَّ أَكَبَّ عَلَيْهِ فَقَبَّلَهُ ثُمَّ بَكَى فَقَالَ: يَا أَبَى أَنْتَ يَا نَبِىَّ اللَّهِ، لَا يَجْمَعُ اللَّهُ عَلَيْكَ مَوْتَيْنِ، أَمَّا الْمَوْتَةُ الَّتِي كُتِبَتْ عَلَيْكَ فَقَدْ مَتَّهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱)

عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: ئه بو به کر له ماله که ی سونخیه وه به سواری ماینی هات، که دابه زی یه کسه ر رویشته ناو مزگه وت، قسه ی له گه ل که س نه کرد تا چوو هه ده که ی عائیشه (درودی خوای له سه ربین)، یه کسه ر چوو ه سه ر ته رمه که ی پیغه مبه ر (درودی خوای له سه ربین) که له وی بوو وه به شالی یه مه نی داپو شرابوو، جا رووی پیغه مبه ری هه لدا یه وه و باوه شی پیا کردو ماچی کردو گریاو گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خودا! باوکم به سه رگه ردانت بی ئه و مردنه ی که خودا له سه ری نووسی بوویت ئه و ا مردیت، ئیتیر جاریکی تر نامریته وه

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۳۶۶۷، ۳۶۶۹، ۴۴۵۷، ۳۶۶۹، ۴۴۵۲، ۴۴۵۵، ۵۷۱۰.

چونکہ ٹہ گھر وہ کہ ہندی کہس دہلین وائی جاریکی تریش بمریتہوہ،
ہندی کہس دیانگوت گواہ پیغہمبہر زیندو دہبیتہوہ دہست و پای ٹہو
کہسانہ دہبری کہ دہلین پیغہمبہر مردوہ (ب/ن)۔

۱۰۶۲ - وَعَنْهَا قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقَبِّلُ عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ وَهُوَ مَيِّتٌ حَتَّى رَأَيْتُ الدَّمْعَ تَسِيلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۲)۔

دیسان گوتی: دیتم کہ پیغہمبہر (درویدی خوائ لہسربین) عوسمانی کوپی
مہظعوونی بہ مردووی ماچ دہکرد، وہ ہون ہون فرمیسک بہ چاویا دہاتہ
خوارہوہ (د/ت-س/ص)۔

۲۰۲) نہوہی بو پیغہمبہر ^{درویدی} ^{خودای لہسر} کراوہ لہکاتی مردنیدا:

ما فعل بالنبي ﷺ حين موته

۱۰۶۳ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَجَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ مَاتَ بِثَوْبٍ حَبْرَةٍ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۱)۔

عائیشہ (خوائ ئی رازی بین) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوائ لہسربین) کہمرد بہ شالی
یہمہنی دایانپوشی (ش/د)۔

۱۰۶۴ - عَنْ عَامِرِ الشَّعْبِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: غَسَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيَّ وَالْفَضْلَ وَأَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، وَهُمْ أَدْخَلُوهُ فِي قَبْرِهِ، فَلَمَّا فَرَغَ عَلِيٌّ قَالَ: إِنَّمَا يَلِي الرَّجُلَ أَهْلُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۲)۔

عامیری ٹہل-شہعبی (خوائ ئی رازی بین) گوتی: عہلی و فہضل و ٹوسامہی
کوپی زہید تہرمہکہی پیغہمبہریان شورد، ہر ٹہوانیش دایان ہیلاہ ناو
قہبرہکہیہوہ، جا عہلی کہئی بووہ گوتی: پیوا دہبئی کہس و کاری خوی سہرہو
کاری بکہن (د)۔

(۲) بسند صحیح (شرحہ)۔

(۱) بخاری. لباس: ۵۸۱۴. مسلم. جنازہ: ۲۸۸۰. أبو داود. جنازہ: ۳۱۲۰۔

(۲) سکت عنہ

۱۰۶۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمَّا أَرَادُوا غَسْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا: مَا نَدْرِي أُنَجِرُّدُ رَسُولَ اللَّهِ مِنْ ثِيَابِهِ كَمَا نُجِرُّدُ مَوْتَانَا أَمْ نُغَسِّلُهُ وَعَلَيْهِ ثِيَابُهُ، فَلَمَّا اخْتَلَفُوا أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّوْمَ حَتَّى مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ إِلَّا وَدَقَّتْهُ فِي صَدْرِهِ ثُمَّ كَلَّمَهُمْ مُكَلِّمٌ مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ لَا يَذَرُونَ مَنْ هُوَ: أَنْ اغْسِلُوا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ ثِيَابُهُ، فَقَامُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَغَسَلُوهُ وَعَلَيْهِ قَمِيصُهُ يَصُبُّونَ الْمَاءَ فَوْقَ الْقَمِيصِ وَيُدْلِكُونَهُ بِالْقَمِيصِ دُونَ أَيْدِيهِمْ وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ: لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا غَسَّلَهُ إِلَّا نِسَاؤُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَّانٍ وَالحَاكِمُ (۳).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: کہ ویستیان تہرمہ کہی پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہ ربی) بشوون گوئیان: نازانین ئایا پیغہمبہریش (درویدی خوای لہ سہ ربی) رووت بکہینہ وہ وک چوون مردووی ترمان رووت دہکہینہ وہ یاخود ئہم ہہر بہجلہکانیہ وہ بی شووین، جا لہ سہر ئہمہ کہ قسہیان یہکی نہگرت خودا خہوی ئی خستن، خہویکی وا قورس کہ یہک بہیہک سہریان بہ سہر سینگیانا شوپوہ، ئینجا قسہکہری (لہ گووشہیہکی مالہکہ وہ) قسہی لہگہل کردن (بہبی ئہوہی کہ بزائن کییہ) گوئی: پییان: تہرمی پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہ ربی) ہہر بہ جلہکانی خویہ وہ بیشوون، جا ئہوانیش ہہلسان و چوون بہلای تہرمہکہ وہ و ہہر بہ جلہکانیہ وہ شووریان (درویدی خودای لہ سہ ربی) ئاوہکیان دہکرد بہ سہر کراسہکہ داو لہ سہر کراسہکہ وہ دہستیان لہ لہشی دہخست، عائیشہ دہیگوت: تازہ لہ دہستم چوو ئہگہر ئہقلی ئیستم ئہوسا بواہ دہبوو ژنہکانی بیان شووڑایہ! (د/ئیبنو حہبان/ حاکم-س/ص).

۱۰۶۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُفِّنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ يَمَانِيَّةٍ، بِيضٍ سَحْوَلِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ، لَيْسَ فِيْهِنَّ قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۴).

(۳) بسند صحیح (شرحہ).

(۴) بخاری. جنائز: ۱۳۶۴، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۸۷. مسلم. جنائز: ۲۱۷۷ - ۲۱۷۹. أبو داود. جنائز: ۳۶۵۲.

ترمذی. جنائز: ۹۹۶. نسائی. جنائز: ۸۹۸.

دیسان گوتی: پیغهمبهر (دروودی خوی لهسهرین) لهسی لۆ جلی یه مهنی سپی خاوینی لۆکه دا کفن کرا، نه کراس و نه میزهریان تیا نه بووا! (ش/د/ت/ن).

۱۰۶۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْتَلَفُوا فِي دَفْنِهِ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا مَا نَسِيتُهُ قَالَ: مَا قُبِضَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يُدْفَنَ فِيهِ، اذْفَنُوهُ فِي مَوْضِعٍ فَرَأَيْتُهُ^(۵).

دیسان گوتی: (خوی ئی رازی بن) که پیغهمبهر (دروودی خوی لهسهرین) کوچی دواپی کرد، لهسهر جیگهی ناشتنه که ی قسه یان یه کی نه گرت، تا نه بو به کر (خوی ئی رازی بن) گوتی: لهم باره یه وه شتی کم له پیغهمبهر (دروودی خوی لهسهرین) ژنه وتوو هه له یادم ماوه، فهرمووی: (دروودی خوی لهسهرین) خودا گیانی هیچ پیغهمبهری ناکیشی، مه گهر لهو شوینه دا که خوی هه زی لیبی که لهوی بنیژری که وابوو له شوینی نوینه که ی خویدا بینیزن (ت-سند غریب).

۱۰۶۸- عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) قَالَ: الَّذِي أَلْحَدَ قَبْرَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبُو طَلْحَةَ، وَالَّذِي أَلْقَى الْقَطِيفَةَ تَحْتَهُ شَقْرَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي قَالَ: أَنَا وَاللَّهِ طَرَحْتُ الْقَطِيفَةَ تَحْتَ رَسُولِ اللَّهِ فِي الْقَبْرِ. رَوَاهُمَا الترمذي^(۶).

له جه عهه ری کوپی موچه ممه ده وه له باوکیه وه (خویان ئی رازی بن) گوتی: نه بو طه لحه لادپ (ئه لحه دی گوپ) ه که ی بیغهمبهری دروست کرد (دروودی خوی لهسهرین) واته: له بهری قیبله ی گوپره که وه قومووشیکی بو شوینی تهرمه که دروست کرد، جا که لاشه ی پیغهمبهریان له ناوا دانا به نوخشتی کال لای پشتیان هه لچنی. گوتی: شه قرانی نوکه ری

(۵) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

(۶) بسند حسن (شرحه).

پیغہ مبریش (درویدی خوی لہ سرین) قہیفہ کھی لہ گوڑہ کیدا لہ ژیر
تہرمہ کیدا راخست ئو شہ قرانہی کہ خوی دیگوت: بہ خودا خوُم
پارچہ قہیفہ کہم لہ ناو گوڑہ کیدا لہ ژیر تہرمہ کھی پیغہ مبردا راخست
(ت-س/ح).

۲۰۳) بہ شی چوارہم: باسی نہوشتانہ کہ پیویستین بو مردوو بکرتین

الفصل الرابع: فيما يلزم للمیت

۱۰۶۹- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
فِي غُسْلِ ابْنَتِهِ ابْدَأْ بِمِيَامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضْوءِ مِنْهَا. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

ئوممو عہ طیبہ (خوی لہ رازی بن) گوتی: پیغہ مبر (درویدی خوی لہ سرین) بو
شوردنی تہرمی زہینہ بی کچی فہرموی پیمان: لہ ئەندامہ راستہ کانیہ وہ لہ
ئەندامہ کانی دەس نویژیہ وہ دەست پیبکەن بہ شوردنی (ش/د/ت/ن).

۱۰۷۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْ نَغْسِلُ
ابْنَتَهُ فَقَالَ: اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي
الْآخِرَةِ كَافُورًا، فَإِذَا فَرَعْتُنَّ فَأَذِنِّي فَلَمَّا فَرَعْنَا آذَنَاهُ، فَأَلْفَى إِلَيْنَا حِقْوَهُ فَقَالَ:
أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ. وَزَادَتْ فِي رِوَايَةٍ: فَصَفَرْنَا شَعْرَهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ وَأَلْقَيْنَاهَا خَلْفَهَا. وَفِي
رِوَايَةٍ: اغْسِلْنَهَا وَثَرًا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ. رَوَاهُ
الْخُمْسَةُ^(۲).

دیسان گوتی: خہریک بووین زہینہ بی کچی پیغہ مبرمان دەشورد،
پیغہ مبر خوی (درویدی خوی لہ سرین) ہاتہ ژوورہ وہ بو لامان فہرموی: بہ ئاوو
مورد سی جار بیشتورن، یا پینج جار، یا زیاتریش، وہ لہدوا دەستا

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶. مسلم. جنانز: ۲۱۷۲، ۲۱۷۳. أبو داود. جنانز: ۳۱۴۵. ترمذی. جنانز:

(۲) بخاری. جنانز: ۱۲۵۳. مسلم. جنانز: ۲۱۶۵ - ۲۱۷۱. أبو داود. جنانز: ۳۱۲۴، ۳۱۴۶. نسائی. جنانز: ۸۸۰،

کافووریشی تی بکهن، کاتیکیش لی بوونه وه له شۆردنه که ی ئاگادارم بکهن جا که لی بووینه وه پیمان گوت، جا هه زهت کراس (ازار) ه که ی خوی هه لدا بو مان و فهرمووی: بیکه ن به ژیر کراسی واته: له سه ر گوشته وه بیکه نه به ری، له گیرانه وه یه کا ئوم عه طییبه ئه مه شی پتر کردووه: قره که شیمان شانه کردو کردمان به سنی په لک و به پشتیا شو پمان کرده وه له گیرانه وه یه کی تردا: فهرمووی: (دروودی خوی له سه ربین) سنی جار یا پینج جار سه راپا هه مو له شی بشوون، نه گه ر به پیوستتان زانی زیاتریش بی شوون، به لام با جاری شۆردنه کانی تاک بی (ش/د/ت/ن).

٢٠٤) شه هید نه ده شو ری و نه نویژی له سه ر ده کری:

الشهید لا یغسل ولا یصلی علیه

١٠٧١- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُخِذَ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَقُولُ: أَيُّهُمَا أَكْثَرُ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ؟ فإِذَا أَشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ، وَقَالَ: أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ، وَلَمْ يُغْسَلُوا وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(١).

جابر (خوی ئی زازی بن) گو تی: پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) شه هیده کانی غه زای ئو حودی دوو پیاو، دوو پیاو، ده خسته ناو یه ک لو جله وه له باتی کفن ئینجا ده یفه رموو: کامه یان زیاتر قورئانی له بهر بوو؟ جا که نیشانیان ده دا کامه یان پتر قورئانی له بهر بووه ئه وه یانی له نه لحه ده که دا ده خسته لای قیبله وه! وه فهرمووی: له روژی قیامه تا من خو م ئاگاداری ئه مانه ده که م و ده بم به شایهت بویان و شایهتییان بو ده دم که گیانی شیرینی خویان به خت کردووه له پیناوی خودادا، له پاشا فه رمانی کرد هه ر به خوین و خو په که ی خویانه وه ناشتیانن، نه شو ردان و نه نویژیان له سه ر کرا (ب/د/ت/ن).

(١) بخاری. غزوة أحد: ٤٠٧٩.

(۲۰۵) کفکردن: (التکفین)

۱۰۷۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا كَفَّنَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُحَسِّنْ كَفَنَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درودی خوای له‌سربین) فہرموی: کہ یہ‌کیتان برای موسولمانی خوای کفن دہکا با بہ‌جوانی کفنی بکا (م/د/ت/ن).

۱۰۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اَلْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ، وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۲).

لہ‌ ئیبینو عہ‌بباسہوہ (خوایان فی رازی بن) دہ‌گیرنہوہ، ئہ‌ویش لہ‌ پیغهمبرہوہ (درودی خوای له‌سربین) دہ‌فہرموی: جل و بہ‌رگی سپیش لہ‌بہر بکہن، چونکہ ئہ‌ویش گہ‌ئی جلی چاکہ بوئوہ، وہ ہہ‌روہا بیکہن بہ‌ کفنییش بو مردوہ‌کانیشتان (ت/د/ن-س/ص).

۱۰۷۴- وَلَآيِي دَاوُدَ: لَا تَقَالُوا فِي الْكَفْنِ فَإِنَّهُ يُسَلَّبُ سَلْبًا سَرِيعًا^(۳).

حہ‌زرت دہ‌فہرموی (درودی خوای له‌سربین): زیادہ‌پروای مہ‌کہن لہ‌ کفندا چونکہ بہ‌زووی روت دہ‌کریتہوہ، بہ‌ئی سوود خاک دہ‌پرزیئی (د).

۱۰۷۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَفَّنَ حَمْرَةَ ابْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فِي نَمْرَةٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۴).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درودی خوای له‌سربین) حہ‌مزہی کوپی عہ‌بولموطہ‌لیبی لہ‌یہ‌ک لو شالی میلدارا کفن کرد (ت-س/ص).

۱۰۷۶- ⇒ (ب - ۱ ز - ۲۰۲ رقم: ۱۰۶۶/۴)^(۵).

(۱) مسلم. جلائز: ۲۸۲. ابو داود. جلائز: ۲۱۴۸. نسائی. جلائز: ۸۹۴، ۲۰۱۳.

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) بسند صحیح (شرحہ).

(۵) راجع رقم: ۱۰۶۶/۴ (تقدم).

۱۰۷۷- عَنْ لَيْلَى بِنْتِ قَانِفٍ الثَّقَفِيَّةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كُنْتُ فِيمَنْ غَسَلَ أُمَّ كُثُومٍ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ وَفَاتِهَا، فَكَانَ أَوَّلُ مَا أَعْطَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْحِقَاءَ ثُمَّ الدَّرْعَ ثُمَّ الْخِمَارَ ثُمَّ الْمَلْحَقَةَ ثُمَّ أُدْرِجَتْ بَعْدُ فِي الثُّوبِ الْآخِرِ قَالَتْ: وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسٌ عِنْدَ الْبَابِ مَعَهُ كَفَنُهَا يُنَاوِلُونَهَا ثَوْبًا ثَوْبًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ^(۶).

لہ یلای کچی قانیفی ئہل-تہ قہ فیہ (خوای فی رازی بن) گوتی: ئوممو کولثومی کچی پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) کہ کوچی دواپی کرد، خووم یہ کیک بووم لہو ژنانہی کہ دہیان شوورد، پیغہ مہر خووی (درویدی خوای لہ سرین) لہکن دہرگا کہ دانیشتبوو، کفہ کہی ئومو کولثوومی پی بوو، پارچہ پارچہ دہیدایہ دہستمان: لہ پیش پیشا کراسہ کہی دایہ دہستمان، ئینجا سہرکراس، ئینجا سہرپوش، ئینجا سہردہری، لہ پاش ئہمانہ ہموو چہرچہ فیکی ئاودامانیان تیوہ پیچا (د/ئہ حمہد-سند صالح).

۱۰۷۸- وَابْنُ مَاجَه (عَلَى فِي الشَّرْح): أَحْسَنُ مَا زُرْتُمُ اللَّهَ بِهِ فِي قُبُورِكُمْ وَمَسَاجِدِكُمُ الْبَيَاضُ^(۷).

حہ زرت (درویدی خوای لہ سرین) دہفہ رموی: باشتین جل و بہرگی کہ لہ مزگہوت و گوپردا دیدہ نی خودای پیوہ بکہن جل و بہرگی سپییہ (ماجہ-غایہ المامول).

۱۰۷۹- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) نَظَرَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى ثَوْبِهِ الَّذِي كَانَ يُمَرِّضُ فِيهِ وَبِهِ بَقْعٌ مِّنْ زَعْفَرَانٍ فَقَالَ: اغْسِلُوا ثَوْبِي هَذَا، وَزِيدُوا عَلَيْهِ ثَوْبَيْنِ فَكَفَّنُونِي فِيهَا. قُلْتُ: إِنَّ هَذَا خَلَقَ. قَالَ: إِنَّ الْحَيَّ أَحَقُّ بِالْجَدِيدِ، إِنَّمَا هُوَ لِلْمُهْلَةِ. (شرحه)^(۸).

(۶) بسند صالح (شرحہ).

(۷) منقول من الشرح.

(۸) منقول من الشرح.

عائیشه (خوای فی رازی بن) دهلی: ئەبو بەکر (خوای فی رازی بن) لەسەرە مەرگا تەماشای جەلەکە‌ی بەر خۆ‌ی کرد، چەن پەلە‌یی زە‌غفەرانی پێ‌وه‌بوو، گو‌تی: ئەم جەلەم بشۆرن و لەگە‌ڵ دوو پارچە جلی تردا بیکەن بە‌کفن بۆم، گو‌تم: ئاخر ئەمە کو‌نە! گو‌تی: ئاخر زیندوو لەبەرترە بە بەرگی تازە، کفن بۆ زووخواوو جەرەتاو! (نەقل کراوە لەشەرەحە‌کە‌وہ).

۲۰۶) کفنی کە‌سی کە ئیحرامی هە‌ج یا عە‌مە‌دی دا‌یه‌ستی: (کفن المحرم) ۱۰۸۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا وَقَصَهُ بِعِرْهُ وَخَنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُحْرَمٌ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئێبنو عە‌بباس (خوایان فی رازی بن) گو‌تی: پیاوی لە ئیحرامدا‌بوو، لە وشترە‌کە‌ی کە‌وتە خوارە‌و‌ه‌و ئە‌ستۆ‌ی شکاو مرد، ئێمە‌ش لە خزمە‌تی پێ‌غه‌مبە‌ردا بووین (دروودی خوای لە‌سە‌رین) پێ‌غه‌مبەر (دروودی خوای لە‌سە‌رین) خو‌شی لە ئیحرامدا بوو، فە‌رمو‌وی: بە ئاوو بە مۆرد بێ شۆرن و لە دوو لۆ‌جلا کفنی بکەن، بە‌لام بۆ‌نی خو‌شی ئی مە‌دەن و سە‌ریشی دامە‌پۆ‌شن، چونکە روژی قیامە‌ت کە خودا زیندووی دە‌کاتە‌و‌ه بە بەرگی ئیحرامە‌و‌ه زیندووی دە‌کاتە‌و‌ه وە‌ک حاجیان لە ببە‌یکە دە‌کا! (ش/د/ت/ن).

۲۰۷) لە‌کاتی شۆردن و کفنکردندا بخوردو بۆ‌نی خو‌ش پێ‌ویستە، هە‌ر‌و‌ه‌ک با‌سکردنی چاکە‌کانی مردووش پێ‌ویستە:
(ينبغي البخور وقت الغسل والتكفين وذكر المحاسن)
۱۰۸۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَطْيَبُ طَبِيقُكَ الْمِسْكُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

(۱) بخاری. ج‌نا‌ز: ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۸۵۱. مسلم. ج‌: ۲۸۸۲ - ۲۸۹۲. نسائی. ج‌: ۲۷۱۲،

۲۸۵۲، ۲۸۵۴، ۲۸۵۷. ترمذی. ج‌: ۹۵۱. أبو داود ج‌نا‌ز: ۲۲۲۸.

(۱) راجع صحیح مسلم رقم: ۲۸۲۱، ۲۸۲۲.

ئەبو سەئید (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (درووی خوای لەسەربئ) فەرمووی: باشتەین بوئی خوشتان ميسکه (م/د/ت/ن).

۱۰۸۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

عائیشە (خوای ئی رازی بئ) دەلی: حەزەت (درووی خوای لەسەربئ) فەرمووی: جانیو بە مردووان مەدەن، چونکە ئەوان روو بەروو بوونەتەو لەگەڵ کردەووی خوایان چ چاک، چ خراپ، وە بەپی ئەو پاداشی خوایان وەرەگرن (ب/ن).

۱۰۸۳- ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَالِكٌ بِسَوْءٍ فَقَالَ: لَا تَذْكُرُوا هَلْكَكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ^(۳).

لە خزمەتی پیغەمبەر (درووی خوای لەسەربئ) بە خراپ ناوی مردوویەکیان هینا، فەرمووی (درووی خوای لەسەربئ): بە چاکە نەبی باسی مردووی خۆتان مەکەن (ن).

۱۰۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ، وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بئ) گوئی: حەزەت (درووی خوای لەسەربئ) فەرمووی: باسی چاکە مردووتان بکەن و باسی خراپەیان مەکەن (ت-سند غریب).

۲۰۸) نویژی مردوو: (الصلاة على الميت)

۱۰۸۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ فَأَخْلَصُوا لَهُ الدُّعَاءَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَّانٍ وَصَحَّحَهُ^(۱).

(۲) بخاری: جنانز: ۱۳۹۳.

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) بسند غریب (شرحه).

(۱) صحیح عند ابن حبان.

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: کاتی نویژ دەکەن لەسەر مردوو بەدلیکی پاک بۆی بپارینەوه! (د/ئینبو حەببان: ص).

۱۰۸۶- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، وَخَرَجَ بِهِمْ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ، وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

دیسان گوئی: لەو رۆژەدا کە نەجاشی تیاورد کە پاشای حەبەشەبوو، وە پاشایەکی باش بوو پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) پەيامی مردنی ئەوی بە یارانێ راگەیاندا فەرمووی: ئەصحەمە کە بەندەیهکی باشی خودابوو ئەمڕۆ مرد، جا حەزرت (دروودی خوای لەسەربین) لەگەڵ ھاوڕێیاندا دەرچوون، وە روێشتن بۆ نویژگا، لەوێ لە پشت خۆیەوه ریزی کردن و نویژی نادیار: (صلاة الغائب) ی بە کۆمەڵی لەسەر کرد، لە نویژەدا چوار ئەللاھو ئەکبەری کرد (ش/د/ت/ن).

۱۰۸۷- وَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةِ فَرَّعَ يَدَيْهِ فِي أَوَّلِ تَكْبِيرَةٍ وَوَضَعَ الْيَمْنَى عَلَى الْيُسْرَى. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِ قُطَنِي^(۳).

جاری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) لەسەر تەرمی نویژی کرد، لە یەكەم ئەللاھو ئەکبەردا ھەردوو دەستی بەرز کردەوه، وە دەستی راستی لەسەر دەستی چەپی دانا (ت/دارە قوطني - سند ضعیف).

۱۰۸۸- وَقَالَ: طَلْحَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: صَلَّيْتُ خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَلَى جَنَازَةٍ فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، فَقَالَ: لِيَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

(۲) بخاري. جنانز: ۱۲۴۵، ۱۳۸، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۳، ۲۸۸۰، ۲۸۸۱. مسلم. جنانز: ۲۲۰۱ - ۲۲۰۷. أبو داود.

جنانز: ۳۲۰۴. نسائي. جنانز: ۱۹۷۰، ۱۹۷۹.

(۳) بسند ضعیف (شرحه).

وابو داود والترمذی والنسائی ولفظه: فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةَ وَجْهَرٍ، فَلَمَّا فَرَعَ قَالَ: سُنَّةٌ وَحَقٌّ^(۴).

طہ لہی کوپی عہ بدوللا دہ لئی: لہ سہر تہ رمی لہ پشٹی ئیبنو عہ عباسہ وہ نویرم کرد، سوورہ تی فاتیحای تیا خویند، کہ دیباچہ ی قورئانہ، وہ ئیبنو عہ عباس گوتی: بویہ وام کرد تا موسولمانان بزائن کہ خویندنی فاتیحا لہ نویرم مردودا یاساو، رہفتاری پیغہ مبہر خویہ تی (ب/د/ت/ن) گفتہ ی (ن): سوورہ تی فاتیحاو سوورہ تیکی تری بہ دہنگی بہرز خویند، کہ ئی بووہ وہ گوتی: ئەمە ی من کردم لہم نویرم دا ہەم یاساو کرداری حەزەرەت خویہ تی، ہەم شتیکی راست و دروستہ.

۱۰۸۹ - عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةٍ فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ. وَنَقَّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ. رواه مسلم والنسائي والترمذی^(۵).

عہ وفی کوپی مالیک (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) لہ سہر تہ رمی نویرم دہ کرد ئەمەم لہ نزاکہ ی لہ بہر کرد:
{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ. وَنَقَّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ}.

(۴) بخاری. جنازہ: ۱۳۳۵.

(۵) مسلم. جنازہ: ۲۲۲۹ - ۲۲۳۱. ترمذی. جنازہ: ۱۰۲۵. نسائی. طہارہ: ۶۲، ۱۹۸۲، ۱۹۸۳.

خودایه! په‌روه‌ردگار! لی‌ی خوش به‌و ره‌حمی پی بکه‌و سه‌ر ئاسووده‌ی ه‌ردو و جیهانی که‌و لی‌ی ببوره‌و میوانه‌و ری‌زی بگره‌و گو‌پی گوشادکه‌و به‌ ئاوو به‌فرو ته‌رزه‌ بيشو‌ره‌و له‌ گونا‌ه پاک‌ پاک‌ی بکه‌ره‌وه‌، وه‌ك چو‌ن جلی‌کی سپی پاک‌ رابگری‌و له‌ چل‌ك دووری بگری‌ ئاوا، وه‌ مائی له‌ ماله‌که‌ی خو‌ی باشترو خیزانی‌ له‌ خیزانه‌که‌ی خو‌ی باشترو هاوسه‌ری‌ له‌ هاوسه‌ره‌که‌ی خو‌ی باشتري‌ بده‌ری‌، بی‌به‌ره‌ به‌ه‌شت و په‌نای بده‌ له‌ سزای گو‌پو له‌ سزای ئاگری‌ دو‌زه‌خ. عه‌وف گو‌تی: ته‌نانه‌ت ئه‌م نزایه‌م ئه‌وه‌نده‌ به‌دل بوو خو‌زگه‌م خواست که‌ ئه‌و مردوو‌ه من بووما‌یه! (م/ن/ت).

۱۰۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةٍ فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَيِّتِنَا، وَصَغِيرِنَا، وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا، وَأُنثَانَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئەبو هورەیره (خوای فی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ی له‌سه‌ری‌) له‌سه‌ر ته‌رم‌ی نویژی ده‌کرد فه‌رمو‌ی:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَيِّتِنَا، وَصَغِيرِنَا، وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا، وَأُنثَانَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ}.

ئە‌ی خودایه! له‌زین‌دوو مردوو‌مان خوش به‌، ه‌ه‌روا له‌ گ‌چ‌که‌و گ‌ه‌ره‌مان و له‌ نی‌رو می‌مان و له‌ دی‌ارو نادیارمان، په‌روه‌ردگار! ئە‌وی له‌ ئی‌مه‌ ده‌ی‌ژینی له‌سه‌ر ئی‌مان و با‌وه‌ر بی‌ ژینه‌و ئە‌وه‌ی له‌ ئی‌مه‌ ده‌یم‌ری‌نی له‌سه‌ر ئی‌سلامه‌تی بی‌م‌ری‌نه‌، خودایه! له‌ پاداشی ئە‌و بی‌ به‌شمان مه‌که‌و له‌پاش ئە‌ویش گو‌م‌رامان مه‌که‌ (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بسند صحیح (شرحه).

۱۰۹۱- وَلَآبِی دَاوُدَ وَالنَّسَائِی: اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبُّهَا وَاَنْتَ خَلَقْتَهَا وَاَنْتَ هَدَيْتَهَا لِلْاِسْلَامِ وَاَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَاَنْتَ اَعْلَمُ بِسِرِّهَا وَعَلَانِيَتِهَا، جِئْنَاكَ شُفْعَاءَ فَاغْفِرْ لَهُ (۷).

حہ زہت (درویدی خوی لہ سرین) لہ سہر تہ رمی فہ رموی:

{اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبُّهَا وَاَنْتَ خَلَقْتَهَا وَاَنْتَ هَدَيْتَهَا لِلْاِسْلَامِ وَاَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَاَنْتَ اَعْلَمُ بِسِرِّهَا وَعَلَانِيَتِهَا، جِئْنَاكَ شُفْعَاءَ فَاغْفِرْ لَهُ}.

خودایہ! تو خوت خودای ئەم مردووہی و خوت ئەوت لہ نوبوون دروست کردووہ و خوت ریگہی ئیسلامہتیت نیشان داوہ و خوت گیانیت کیشاوہ و خوت زور چاک ناگات لہ نہیننی و ناشکرای ہیہ لہ ہموو کەسی تر زیاتر، ئیمہ ہاتووین تکاکارین، دەساتویش بہ لوتف و کەرەمی خوت دەست بہ روومانەوہ مەنن و بہ میہربانی بی پایانی خوت لیی خوشبہ (د/ن).

۱۰۹۲- عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبِرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ كَيْفَ تُصَلِّي عَلَى الْجَنَازَةِ؟ فَقَالَ: أَنَا لَعَمْرُ اللَّهِ أَخْبِرُكَ: أَتَّبِعُهَا مِنْ أَهْلِهَا، فَإِذَا وُضِعَتْ كَبُرْتُ، وَحَمِدْتُ اللَّهَ، وَصَلَّيْتُ عَلَى نَبِيِّهِ، ثُمَّ أَقُولُ: اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ، اَللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْ سَيِّئَاتِهِ، اَللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ. رَوَاهُ الْإِمَامَانِ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) (۸).

ئەبو سەعیدی ئەل-مەقبووری (خوای نازنی) گوتی: پرسیارم کرد لہ ئەبو ھورەیرە: لہ سہر تہ رمی مردوو چوون نویژ دەکەیی؟ گوتی: بەخودا بەچاککی پیئت دەلیم: لہ لای کەسو کاری مردووہ کەوہ شوینی تہرمەکەیی

(۷) سکت عنه الشارح.

(۸) هذا العاء هو الأفضل عند الامام الشافعي رحمه الله وعليه العمل (مترجم).

دهکهوم ههتا دایدهنین له سهرزهوی ئهوجا ئهلاهو ئهکبهری نویژ دابهستن دهکهوم سوپاس و ستایشی خودا دهکهم به خویندنی سوورهتی فاتحیه و سهلاوات ددهم لهسهر پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) ئینجا دهلیم:

{اللَّهُمَّ إِنَّهُ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ، اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْ سَيِّئَاتِهِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ}.

ئهی خودایه! ئههه بهندهی خۆتهو کوپی بهندهو کهنیزهکی خۆته، ئههه شایهتی دها که جگه لهتۆ خودایهکی ترنیه، وه موحهممهد بهندهو پیغهمبهری تویه، وه خۆت له ههموو کهسی باشتی ئاگات له حالیهتی، ئهی خودایه! ئهم مردوووه ئهگهر خۆی باشه ئهوا باشتی بۆ بکه، وه ئهگهر خۆی خراپه ئهوا چاو پۆشیی لی بکهو چاو بیۆشه له خراپهکانی، خودایه! له پاداشی ئهو بیبهشمان مهکهو لهپاش ئهویش گیرۆدهمان مهکهو سهرمان لی مهشیویننه! (مالیک/ شافعی — رمزای خودایان لیبن).

٢٠٩) منال نهگهر جووله یا دهنگی لیوههات نویژی لهسهر دهکری:

(يُصَلِّي عَلَى الْوَلَدِ إِذَا اسْتَهْلَ)

١٠٩٣- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الرَّأِيبُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ، وَالْمَاشِي حَيْثُ شَاءَ مِنْهَا وَالطُّفْلُ يُصَلَّى عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: وَالسَّقَطُ يُصَلَّى عَلَيْهِ وَيَدْعَى لَوَالِدَيْهِ بِالْمَغْفِرَةِ وَالرَّحْمَةِ^(١).

موغیره (خوی لی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) فهرمووی: سوار له پشتی تهرمهوه دهرواتو، پیاده به ئارهزووی خویهتی له کوپوه دهروات با بروات، منالیش نویژی لهسهر دهکری (د/ت/ن-س/ص) ئهبو داوود ئهههشی پتر کردوووه: منالی له بارچووی نهبه کامیش نویژی لهسهر

(١) بسند صحیح (شرحه).

دہکری، بہ لَام منال لہ باتی خوی داوای لیخو شیبوون و میہرہ بانی خودا بو
باوک و دایکی دہکری۔

۱۰۹۴- وللزمذي: الطَّفْلُ لَا يُصَلِّيَ عَلَيْهِ وَلَا يَرِثُ وَلَا يُورَثُ حَتَّى
يَسْتَهْلَ^(۲)۔

حہ زہت (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہ رموی: منال نہ نوپڑی لہ سہر دہکری
وہ نہ میرات و کہ لہ پوور دہکری، وہ نہ کہ لہ پووری ئی دہگیری ہتا جو لہ یئی یا
دہنگیکی لیوہ نہ یئی یا نیشانہ ی ژانی پیوہ نہ یئی۔ (ت- مرفوعا و موقوفاً)۔
۱۰۹۵- وَقَالَ: الْحَسَنُ: يَقْرَأُ عَلَى الطَّفْلِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ
اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَسَلَفًا وَأَجْرًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۳)۔

حہ سہن (خوی ئا زازی بن) دہ لی: (نوپڑ خوین) سوورہ تی فاتحہ لہ سہر
منال دہ خوینئی و لہ نزای نوپڑہ کہ دا دہ لی:
{ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَسَلَفًا وَأَجْرًا }۔

خودایہ! بیکہ بہ پیشہرو و پیشہنگو مایہ ی پاداشی گہ ورہ بومان (ب)۔
۱۰۹۶- قال المؤلف (رحمة الله عليه) في شرحه على التاج في هذا المبحث
ما يلي: فَالصَّلَاةُ عَلَى الصَّبِيِّ وَاجِبَةٌ لِهَذِهِ (أى الاحاديث المذكورة في هذا المبحث)
ولحديث ابن ماجه: صَلُّوا عَلَى أَطْفَالِكُمْ فَإِنَّهُمْ مِنْ أَفْرَاطِكُمْ. ولحديث أبي داود:
صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى وَلَدِهِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْمَقَاعِدِ^(۴)۔

دانہری بہ ہہ شتی لہ شہرحہ کہ دا لہم شوینہ دا دہ لی: نوپڑی مردو
لہ سہر منال فہرزہ لہ بہر ئەم فہرموودانہ کہ لیڑہ دا باس کراون، وہ لہ بہر ئەم
حہ دیتہ ییش کہ ئیبنو ماجہ دہگیری تہوہ، کہ حہ زہت (درویدی خوی لہ سرین)

(۲) روی مرفوہا و موقوفاً و هو اصح (شرحہ)۔

(۳) بخاری۔ جنازہ: تعلیق ذکرہ البخاری فی بداية الباب الرقم: ۶۵ من کتاب الجنائز قبل رقم: ۱۳۳۵
مباشرة۔ (مترجم)۔

(۴) منقول من الشرح۔

ده‌فهرموی: نویژ مردوو له‌سهر منالتان بکه‌ن، چونکه ئه‌وان به‌شیکن له‌و پیش‌پره‌وانه‌ی که له‌به‌ه‌شتا شوینتقان بۆ خوش ده‌که‌ن، وه له‌به‌ر ئه‌م فهرمایشته‌یش که ئه‌بو داوود گیراویه‌ته‌وه که ده‌لئ: له‌مه‌قاعید (ناوی شوینیکه له‌مه‌دینه) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) نویژ مردووی کرد له‌سهر ئیبراهیمی کوری کاتی مرد. (غایه‌تول مه‌ئممول).

(۲۱۰) گه‌وره‌یی نویژ له‌سهر مردوو، وه نویژکه‌ره‌که له‌کوئی ته‌رمه‌که‌وه

ده‌وه‌ستی: (فضل الصلاة على الجنازة ومقام المصلی منها)

۹۷-۱۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ ، وَمَنْ شَهِدَ حَتَّى تُدْفَنَ كَانَ لَهُ قِيرَاطَانِ ، قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانِ؟ قَالَ: مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ أَصْغَرُهُمَا مِثْلُ أَحَدٍ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُصَلِّي عَلَيْهَا ثُمَّ يَنْصَرِفُ. فَلَمَّا بَلَغَهُ حَدِيثُ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: لَقَدْ ضَيَعْنَا قِرَارِيضَ كَثِيرَةً^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوی ئا رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ر که‌سی له‌گه‌ل ته‌رمیکا بئ تا نویژ له‌سهر ده‌کا قیراطیکی بۆ هه‌یه، وه هه‌ر که‌سی له‌گه‌لیا بئ هه‌تا ده‌نیژری ئه‌وه دوو قیراطی بۆ هه‌یه گوته‌را: ئه‌و دوو قیراطه‌ چه‌ند ده‌بن؟ فهرمووی: به‌قه‌د دوو کیوی گه‌وره‌ ده‌بن (ش/د/ت/ن) له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: بچکوله‌که‌یان به‌قه‌د چیا ی ئوحد ده‌بی. له‌ پیشا ئیبنو عومه‌ر که نویژ له‌سهر مردوو ده‌کرد ئیتر ده‌گه‌رایه‌وه، به‌لام که ئه‌م فهرمووده‌ی ئه‌بو هوره‌یره‌ی پی گه‌یشت گوئی: قیراتگه‌ لیکی فره‌مان له‌ کیس خو‌مان داوه‌.

۹۸-۱۰ - عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَمْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي لِفَاسِهَا، فَقَامَ عَلَيْهَا وَسَطُهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

(۱) بخاری. جنانز: ۱۳۲۵. مسلم. جنانز: ۲۷۸۶ - ۲۱۹۴. نسائی. جنانز: ۱۹۹۴، ۱۹۹۳. أبو داود. جنانز: ۳۱۶۹.

(۲) بخاری. حیض: ۳۳۲، ۱۳۳۱ ن ۱۳۳۲. مسلم. جنانز: ۲۲۳۲، ۲۲۳۳. أبو داود. جنانز: ۳۱۹۵. ترمذی. جنانز:

۱۰۳۵. نسائی. حیض: ۳۹۱، ۱۹۷۵، ۱۹۷۸.

سہ موورہ (خوای نِ رازی بن) گوتی: لہ پشستی پیغہ مبرہ وہ (درویدی خوای لہ سہ ربین) بہ جہ ماعت نویژی مردووم لہ سہر تہرمی ژنی کرد، لہ زہیستانی دا مردبوو، پیغہ مبر (درویدی خوای لہ سہ ربین) لہ نویژہ کدا لہ ناوہ پراستی تہرمہ کدا راوہ ستابوو (ش/د/ت/ن - ہر شہ پوڑی رحمہتی خودا کون).

۱۰۹۹ - عَنْ أَبِي غَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَلَى جَنَازَةِ رَجُلٍ، فَقَامَ حِيَالَ رَأْسِهِ، ثُمَّ جَاءُوا بِجَنَازَةِ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالُوا: يَا أَبَا حَمْرَةَ صَلِّ عَلَيْهَا، فَقَامَ حِيَالَ وَسَطِ السَّرِيرِ، فَقَالَ: لَهُ الْعَلَاءُ بْنُ زِيَادٍ: هَكَذَا رَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ عَلَى الْجَنَازَةِ مُقَامَكَ مِنْهَا وَمِنْ الرَّجُلِ مُقَامَكَ مِنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: احْفَظُوا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۳).

ئہبو غالب (خوای نِ رازی بن) گوتی: لہ پشستی ئہنہ سی کوپی مالیکہ وہ لہ سہر تہرمی پیاوئ نویژم کرد، ئہنہس لہ ئاستی سہری راوہ ستابوو، لہ پاشا تہرمی ژنیکی قورہیشییان هیئا، گوتیان بہ ئہنہس: ئہی ئہبو حمزہ! نویژی لہ سہر بکہ، ئہ مجارہ ئہنہس لہ ئاستی ناوہ پراستی دارہ تہرمہ کدا راوہ ستاو نویژی لہ سہر کرد عہ لائی کوپی زییادیش پیی گوت: دیارہ بو خوت پیغہ مبرت دیوہ (درویدی خوای لہ سہ ربین) کہ لہ سہر تہرمی ژن لہ نویژا لہ ئاستی ناوہ پراستی و لہ سہر تہرمی پیاو لہ نویژا لہ ئاستی سہری بوہستی و ہک ئہم راوہ ستانہی تو؟ گوتی: نا. جا کاتئ ئی بووہ گوتی: ناگاداری ئہم یاسایہ بکہن (ت/د/ئہ حمہد - س/ح).

(۲۱۱) لہ مزگہ و تیشا نویژ لہ سہر تہرم دہ کری: (یصلی علی الجنازة فی المسجد)

۱۱۰۰ - عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَتْ: عَائِشَةُ ادْخُلُوا بِهِ الْمَسْجِدَ حَتَّى أُصَلِّيَ عَلَيْهِ. فَأُكْرِ ذَلِكَ عَلَيْهَا،

فَقَالَتْ: مَا أَسْرَعَ مَا نَسِيَ النَّاسُ! وَاللَّهِ لَقَدْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيَّ ابْنَتِي بَيْضَاءَ فِي الْمَسْجِدِ سُهَيْلٍ وَأَخِيهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۱).

ئەبو سەلەمەیی کوپری عەبدو پەرەحمان (خوای ئی رازی بێ) گوئی: کە سەعدی کوپری ئەبو وەققاس مرد، عایشە گوئی: بێبەن بۆ ناو مزگەوت تا نوێژی لەسەر بکەم، هەندی کەس ئەم قەسەیان پەسەند نەکرد، عایشەش گوئی: چ زوو ئەم خەڵکە لە بیرمان چوو! بەخودا پیغەمبەر خوێ (دروودی خوای لەسەربێ) لەناو مزگەوت تا نوێژی کرد لەسەر سوهەیل و براکەیی، کە هەردووکیان کوپری بەیضاء بوون (م/د/ت/ن - رەحمتی خودایان لێبێ).

٢١٢) نویژ لەسەر گۆڕو لەسەر مردووی نادیار دروستە

(تَجُوزُ الصَّلَاةُ عَلَى الْقَبْرِ وَعَلَى الْغَائِبِ)

١١٠١ - ➡ (ب - ١ ز - ١١٨ رقم: ٧١٥/١٠) وفي هذه الرواية عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ أَوْ شَابًا فَقَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَ عَنْهَا أَوْ عَنْهُ فَقَالُوا: مَاتَ. قَالَ: أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي قَالَ: فَكَأَنَّهُمْ صَغَرُوا أَمْرَهَا أَوْ أَمْرَهُ فَقَالَ: دُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ فَدَلُّوهُ فَصَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: ژنیکی رەش (یا لاوێ) مزگەوتی دەمالی کە دەمری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) ئاگای ئی نابێ، تا روژی ھەوایی دەپرسی، دەلێن: مردوو، دەفەرموێ: ئەی بۆ ھەوالتان بەمن نەدا گوئی: ھەک بلیی کاری ئەو مردووھیان بەسووک گرتبێ وابوو، پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: گۆرەکەیم پێ نیشان بدەن جا کە گۆرەکەیان پێ نیشاندا نوێژی لەسەر کرد، ئینجا فەرمووی (دروودی خوای لەسەربێ) ئەم گۆرانە

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۴۹ - ۲۲۵۱. ترمذی. جناز: ۱۰۳۳. نسائی. جناز: ۱۹۶۶، ۱۹۶۷. أبو داود. جناز: ۳۱۹۰.

(۱) راجع رقم: ۷۱۵/۱۰ (فتدم -).

سیخناخن له تاریکی و له بهر تاریکی زۆر، خاوه نه کانیان وهك له تاریکستانان وایه به لām خودای ته واناو شکۆمه ند به مه رحه مه تی خوی به هوئی ئەم نویژوه که من کردم له سه ریان بۆیان روشن و رووناك ده کاته وه! (ش/د - نوقسی ده ریای رحه مه تی خودابن).

۱۱۰۲ - ➡ (ب - ۱ ز - ۲۰۸ رقم: ۱۰۸۶/۲) وفي هذه الرواية: عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَدْ تُوَفِّيَ الْيَوْمَ رَجُلٌ صَالِحٌ مِنَ الْحَبَشِ فَهَلُمَّ فَصَلُّوا عَلَيْهِ، قَالَ: فَصَفَفْنَا، فَصَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهِ وَكُنْ صُفُوفًا. قَالَ: جَابِرٌ: كُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي. أَوِ الثَّالِثِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

له گێڕانه وهی ئییره دا: جابیر (خوای ئی رازی بئ) گوئی: روژی پیغه مبه ر (درودی خوای له سه ربین) فه رمووی: ئەمڕۆ پیاویکی باشی حه به شه یی مردووه، وه رن بابچین نویژی له سه ر بکه یین. گوئی: ئینجا بووین به چه ند ریزیك و له پشتی پیغه مبه ره وه (درودی خوای له سه ربین) نویژی (صلاه الغائب) مان له سه ر کرد، جابیر (خوای ئی رازی بئ) گوئی: من خۆم یا له ریزی دووه مابووم یا له ریزی سینییه ما بووم (ش/د/ت/ن - سه د مه زار رحه مه ت له گۆریان).

۲۱۳) تاقه نویژی بۆ چه ن ته رمی ده بی: (تکفي الصلاة على جنائز)

۱۱۰۳ - عَنْ عَمَّارٍ مَوْلَى الْحَارِثِ بْنِ تَوْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ شَهِدَ جَنَازَةَ أُمِّ كُلْثُومٍ وَابْنَيْهَا، فَجَعَلَ الْفَلَامَ مِمَّا يَلِي الْإِمَامَ فَأَلْكَرْتُ ذَلِكَ وَفِي الْقَوْمِ ابْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَأَبُو قَتَادَةَ وَأَبُو هُرَيْرَةَ، فَقَالُوا: هَذِهِ السُّنَّةُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عه ماری نوکه ری حاریشی کوپی نه و فه ل (خوای ئی رازی بئ) گوئی: له گه ل ته رمی ئوممو کولشووم و کوپه که یا بووم، ته رمی کوپه که یان له به رده م پیشتنویژوه داناو ته رمی دایکه که شی له پالیا له رووی رووگه وه دانا منیش

(۲) راجع رقم: ۱۰۸۶/۲.

(۱) سکت عنه الشارح.

ئەمەم پەسەند نەکرد، ئیبنو عەبباس و ئەبو قەتادە و ئەبو ھورەیرە (خوایان ئی رازی بى) لەوێ بوون لەگەڵ پیاوگەلا، جا گوتیان: خوێ ئاوا سوننەتە کە نێرینە لەلای مەلاکەوہ بێ و مێیینەش لەلای رووگەوہ بێ، وەك حالى ئیستای ئەم کوپو دایکە. (د/ن-س/ص).

۱۱۰۴- وَقَالَ: ابْنُ جُرَيْجٍ: سَمِعْتُ نَافِعًا يَزْعُمُ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ صَلَّى عَلَى تِسْعِ جَنَائِزَ جَمِيعًا، فَجَعَلَ الرَّجَالُ يُلُونُ الْإِمَامَ وَالنِّسَاءَ يَلِينَ الْقَبْلَةَ فَصَفَّهِنَّ صَفًّا وَاحِدًا. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ^(۲).

ئیبنو جورەج گوتی: لە نافیعە ژنەوت دەیگوت گوایه ئیبنو عومەر نوێژی لەسەر نۆتەرم پێکەوہ کردوہ، تەرمی پیاوہکانی دەخستە لای پێشنوێژەوہ تەرمی ئافرەتەکانیشی دەخستە لای رووگەوہ، وە ھەموو شیانێ کردبوو بە یەك ریز لە پێش خوێەوہ یەك لەپاڵ یەکا بەرەو قیبلە داینابوون و ئینجا یەك نوێژی لەسەر ھەرنویان کرد (ن).

۲۱۴) ریزەکان نا زۆرتربین ھیوای گیرابوون زۆر ترە

(كثرة الصفوف أرحى للقبول)

۱۱۰۵- عَنْ مَالِكِ بْنِ هُبَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيُصَلَّى عَلَيْهِ ثَلَاثَةُ صُفُوفٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أُوجِبَ قَالَ: ابْنُ هُبَيْرَةَ: فَكَانَ مَالِكٌ إِذَا اسْتَقَلَّ أَهْلَ الْجَنَازَةِ جَزَّأَهُمْ ثَلَاثَةَ صُفُوفٍ لِهَذَا الْحَدِيثِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

مالیکی کوپی ھوبەیرە (خوای ئی رازی بى) گوتی: پێغەمبەر (دەرودی خوای لەسەربى) ھەر موسولمانێ بمری و سێ ریز لە موسولمانان نوێژی لەسەر بکەن، بێگومان بەھەشت مسوگەر دەکا بوخوێ. ئیبنو ھوبەیرە دەیگوت: یاسای مالیک وابوو ئەگەر خەلکی ئامادەبووی سەر

(۲) بسند صحيح (شرحه).

(۱) بسند حسن (شرحه).

تهرمه‌ک‌ه‌ی به‌ک‌ه‌م بزانیایه، له‌بهر به‌رکه‌وتنی مژده‌ی ئه‌م فه‌رموده
بیروژه‌یه ده‌یکردن به‌ سئ ریزو ئه‌وسا نوپښیان له‌سه‌ری ده‌کرد (د/ت-
س/ح).

۱۱۰۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يُصَلَّى عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْلُغُونَ مِائَةَ كُلِّهُمْ يَشْفَعُونَ لَهُ إِلَّا شَفَعُوا فِيهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَاتْرَمُذِي وَالنَّسَائِي (۲).

عائیشه (خوای فی رازی بن) ده‌لئ: حه‌زرت ده‌فه‌رموئ (دروودی خوای
له‌سه‌ربن): هه‌ر مردوویی که‌ کومه‌لئ موسولمان ژماره‌یان بگاته‌ سه‌د که‌س
نوپښی له‌سه‌ر بکه‌ن، وه‌ هه‌موویان تکای بو‌ بکه‌ن، بیگومان که‌ تکاکه‌یان
گیرا ده‌بی (م/ت/ن).

۱۱۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ، فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا لَا يُشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ (۳).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رموئ (دروودی
خوای له‌سه‌ربن): هه‌ر پیاوئ له‌ موسولمانان، که‌ ده‌مرئ، چل پیاو (که‌ هیچ
شه‌ریک و هاوبه‌ش بو‌ خودا په‌یدا نه‌که‌ن) نوپښ له‌سه‌ر ته‌رمه‌ک‌ه‌ی بکه‌ن،
بیگومان که‌ خودا تکایان فی گیرا ده‌کا بو‌ی (م/د).

۱۱۰۸- وَقَالَ: الْإِمَامُ مَالِكٌ: بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تُوُفِّيَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ، وَدُفِنَ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ، وَصَلَّى النَّاسُ عَلَيْهِ أَفْدَادًا، أَيْ فُرَادَى لَا يَوْمُهُمْ أَحَدٌ. أَيْ لَمَّا عَرَاهُمْ مِنْ عَظِيمِ الْهَوْلِ وَلِعَدَمِ الْخَلِيفَةِ حِينَئِذٍ (۴).

ئیمامی مالیک (ره‌سته‌ی خودای له‌سه‌ربن) ده‌لئ: وه‌ک زانیومه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خوای له‌سه‌ربن) له‌ روژئ دووشه‌مه‌ده‌ا مردووه‌و له‌ روژئ سئ شه‌مه‌ده‌ا

(۲) مسلم. جناز: ۲۱۹۶. ترمذی. جناز: ۱۰۲۹. نسائی. جناز: ۱۹۹۰.

(۳) مسلم. جناز: ۲۱۹۵. أبو داود. جناز: ۲۱۷۰.

(۴) أثر صحيح (مترجم).

نیژراوه، خه لکیش یه که یه که نویژیان له سهر کردووه، واته: ههر که سێ به ته نیا خوێ نویژی له سهر کردووه و کهس به نویژی بۆ نه کردوون له کاتی نویژکردن له سهری، ئه ویش له بهر ئه و سامه قورس و گرانه ی که لییان نیشتبوو به هوێ وه فاتییه وه، وه له بهر ئه وه ویش که هیشتا جینشین دانه نرا بوو.

٢١٥) وه سپدانه وهی موسولمانان هی مردوو گیرایه

ثناء المسلمين على الميت مقبول

١١٠٩ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرُّ بِجَنَازَةٍ فَأَتْنُوا عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَجَبَتْ وَجَبَتْ، وَمَرٌّ بِأُخْرَى فَأَتْنُوا عَلَيْهَا شَرًّا فَقَالَ: نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَجَبَتْ، وَجَبَتْ، وَجَبَتْ، فَقَالَ: عُمَرُ: فِدَى لَكَ أَبِي وَأُمِّي مَا وَجَبَتْ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجَبَتْ لَهُ النَّارُ. أَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ. أَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ. أَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي السَّمَاءِ، وَأَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ^(١).

ئهنهس (خوای ئاززی بن) گوته: ته رمی تی په ری، خه لکه که وه سپی باشییان کرد، پیغه مبه ری خودایش (درودی خوای له سهرین) فه رمووی: بوو به مال، بوو به مال، بوو به مال ته رمیکی تریش تی په ری، خه لکه که به خراپه ناویان هیئا پیغه مبه ریش (درودی خوای له سهرین) فه رمووییه وه: بوو به مال. بوو به مال، بوو به مال! عومه ریش گوته: باوک و دایکم به سهر گهر دانت بن چی بوو به مال؟ فه رمووی: ئه وه که سه ی ئیوه وه سپی باشیی ئه و بکه ن به هه شت ده بی به مالی، وه ئه وه که سه ی ئیوه باسی خراپی ئه و بکه ن دۆزه ده بی به مالی، ئیوه شایه تانی خودان له سهر رووی زه وی، ئیوه شایه تی خودان له سهر رووی زه وی، ئیوه شایه تانی خودان له سهر رووی زه وی (ش/د/ت/ن) گفته ی

(١) بخاری. شهادات: ٢٦٤٢. مسلم. جناز: ٢١٩٨.

(ن): فریشتته له ئاسمان شایهتی خودان و ئیوهش له زهوی شایهتی خودان و شایهتی بو ههر کهس (یا له سهر ههر کهس) بدهن، خودا به پیی ئهوه پاداشی دهداتهوه.

۱۱۱۰- عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ وَقَدْ وَقَعَ بِهَا مَرَضٌ، فَجَلَسْتُ إِلَى عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَمَرَّتْ بِهِمْ جَزَاةٌ، فَأُتِنِي عَلَى صَاحِبِهَا خَيْرًا فَقَالَ: عُمَرُ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَجَبَتْ، ثُمَّ مَرُّ بِأُخْرَى فَأُتِنِي عَلَى صَاحِبِهَا خَيْرًا، فَقَالَ: عُمَرُ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَجَبَتْ. ثُمَّ مَرُّ بِالثَّالِثَةِ، فَأُتِنِي عَلَى صَاحِبِهَا شَرًّا فَقَالَ: وَجَبَتْ. فَقَالَ: أَبُو الْأَسْوَدِ: فَقُلْتُ وَمَا وَجَبَتْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: قُلْتُ كَمَا قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ. فَقُلْتُ: وَثَلَاثَةٌ؟ قَالَ: وَثَلَاثَةٌ، فَقُلْتُ وَاثْنَانِ؟ قَالَ: وَاثْنَانِ. ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.

ئهبولئه سوهد (خوای ئی رازی بن) گوئی: چووم بو مه دینه، په تایئ داکه و تیبو له خزمهتی عومهردا دانیشتم (خوای ئی رازی بن) تهرمی له ویوه ردت بوو، خه لکه که وه سپی باشییان ده کرد، عومه ریش گوئی: مسوگه ربوو، له پاشا تهرمیکی تریش تی په ربوو، خه لکه که باسی خاوه نه که یان به باشه ده کرد، عومه ریش گوئی وه: مسوگه ربوو، له پاشا تهرمیکی تریش ردت بوو، خه لکه که باسی خاوه نه که یان به خراپه ده کرد عومه ریش گوئی وه: مسوگه ربوو، ئهبولئه سوهد ده لی: منیش گوتم: ئهی فه رمانه وای موسولمانان! چی مسوگه ربوو؟ گوئی: ئه وه ده لییم که پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) فه رموویه تی: ههر موسولمانی چوار کهس شایهتی بو بدهن خودا ده بیاته به هه شت: منیش عه رزم کرد: ئهی سی کهس شایهتی بو بدهن چونه؟ فه رمووی: سی که سیش شایهتی بو بدهن هه روا. گوتم: ئهی دوان؟ فه رمووی: دوانیش هه روا به لام بویه کی لیمان نه پرسى. (ب/ت/ن- سه د هه زار ره حمه تی خودایان لیبی).

۲۱۶) خوځوځ، واته: نهوهی خووی خووی بکوژی نویژی لهسه ر ناکری

(لا یصلی علی قاتل نفسه)

۱۱۱۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَرَجُلٌ قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَشَاقِصَ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۱).

جایبری کوپی سه مووره (خوای فی رازی بن) گوته: ته رمی پیاویکیان هیئا بو لای پیغه مبهه (دروودی خوای لهسه رین) به په یکانی خووی کوشتبوو، پیغه مبهه (دروودی خوای لهسه رین) نویژی لهسه رنه کرد (م/د/ن).

۱۱۱۲- سیأتي في المجلد الرابع مبحث: (الْجِهَادُ فَرَضٌ كِفَايَةً) مَا نَصُّهُ وَلَأَبِي دَاوُدَ: الْجِهَادُ وَاجِبٌ عَلَيْكُمْ مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَيْكُمْ خَلْفَ كُلِّ مُسْلِمٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَإِنْ عَمِلَ الْكَبَائِرَ وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَإِنْ عَمِلَ الْكَبَائِرَ (۲).

له بهرگی چواره ما لهسه ریا سی (الجهاد فرض كفاية) دا دهقی ئەم فهرموودهیه دی: هه زهت (دروودی خوای لهسه رین) دهه رموی: غه زاو تیځووشان و خه باتگیان فه رزه لهسه رتان، له گه ل هه موو فه رمانه وایه کا، ئیتر ئەو فه رمانه وایه باش بی یا خراب، وه نویژ فه رزه لهسه رتان له پشتی هه موو موسولمانیکه وه، ئیتر ئەو موسولمانه باش بی یا خراب ئە گه ر چی ئەو پیشنوویژه گونا هه گه ره کانیش بکا نویژ له پشتیه وه هه ر فه رزه، وه فه رزه لهسه رتان که نویژی مردوو بکه نه لهسه ر هه موو موسولمانیکی مردوو، ئیتر ئەو مردوو باش بی یا خراب، گریمان ئەو موسولمانه له ژیا نیا گونا هه گه وره کانیشی کردبی، فه رزه هه ر نویژی لهسه ربکری (د).

(۱) بخاري. شهادات: ۲۶۴۳.

(۲) مسلم. جنائز: ۲۲۵۹. نسائي. جنائز: ۱۹۶۳.

(۲۱۷) بهر یکردنی مردوو زووبه زوو، وه مردن له غه ربی:
(التعجیل بأمر المیت وموت الغریبه)

۱۱۱۳ - (ب - ۱ ز - ۴۷ رقم: ۳۶۲/۱۵) (۱).

۱۱۱۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: مَاتَ رَجُلٌ
بِالْمَدِينَةِ مِمَّنْ وُلِدَ بِهَا فَصَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: يَا لَيْتَهُ مَاتَ
بِغَيْرِ مَوْلَدِهِ، قَالُوا وَلِمَ ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَاتَ بِغَيْرِ مَوْلَدِهِ
قِيسَ لَهُ مِنْ مَوْلَدِهِ إِلَى مُنْقَطَعِ أَثَرِهِ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ (۲).

عەبدوللای کۆپی عەمر (خوایان ئی رازی بێ) گوئی: پیاوی له مه دینه له دایک
بوو بوو وه هەر له ویش مرد، پیغه مبهەر (دروودی خوی له سهرین) که نویژی له سهەر
کرد فهرمووی: خۆزگه له شوینیکی تر ده مرد نه که له م شوینه زای خویه.
گوئیان: ئه ی پیغه مبهری خودا! ئه وه له بهرچی؟ فهرمووی: له بهر ئه وه ئه گهر
پیاوی له شوینه زای خوی نه مرئ، له شوینه زا که یه وه بو ی ده پیون تا ئه و
شوینه ی که ده مرئ و شوینه واری کویر ده بیته وه، به قه د ئه وه ی له به هه شتا
مردنی غه ربی ده ده نی! (ن).

(۲۱۸) به شی پینجه م: ده ستووری رویشتن له گه ل ته رمدا:

(الفصل الخامس: في آداب السير في الجنابة)

۱۱۱۵ - (ب - ۱ ز - ۲۰۰ رقم: ۱۰۵۳/۱) في هذه الرواية: عَنْ الْبَرَاءِ
(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِسَبْعٍ، وَكَهَانَا عَنْ سَبْعٍ، أَمَرَنَا بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ
(وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَرَدِّ السَّلَامِ،

(۱) راجع رقم: ۳۶۲/۱۵.

(۲) سکت عنه.

وَكُشِمَتِ الْعَاطِسِ. وَلَهَا نَا عَنْ آئِيَةِ الْفِضَّةِ ، وَخَائِمِ الدَّهَبِ ، وَالْحَرِيرِ ، وَالذِّيَّاجِ ،
وَالْقَسِيِّ ، وَالْإِسْتَبْرَقِ وَعَنِ الْمَيَّائِرِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَلُودَ^(۱).

لہ گیارانہ وہی ٹیرہ دا: بہ راء (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوای
لہ سرین) فہرمانی پیگردین بہ حہوت شت و جلہ و گیری لہ حہوت شت لی
کردین“ فہرمانی پی کردین بہم حہوت شتہ:

یہ کہم: شوین کہوتنی تہرم.

دووہم: سہر لیڈانی نہ خوش.

سیبہم: چوون بو سہر دہعوت و بانگیشتن.

چوارہم: یاریدہ دان و پشتگرتنی ستہ مبار.

پینجہم: سویند بردنہ سہر.

شہ شہم: سہند نہ وہی سلاو.

حہوتہم: دووعای خیرکردن بو پڑمیو. وہ جلہ و گیشی لہم حہوت
شتہ لی کردین:

یہ کہم: لہ قاب و قاچاخی زیووو زپر.

دووہم: لہ نہنگوستیلہی زپر.

سیبہم: لہ ئاوریشم.

چوارہم: لہ دیباج.

پینجہم: لہ قہ سسی کہ جوڑہ کالائی بووہ، لہ گوندی قہ سس لہ ولاتی
میصر دروست دہکرا، یاخود قہ سسی بہ گندہ ئاوریشم دہلین، یاخود
بریتیہ لہ کالائی تیکہ لہ لہ ئاوریشم کہ تان.

شہ شہم: لہ ئیستہ برہق.

(۱) بخاری. جئاتز: ۱۲۳۹، ۲۴۴۵، ۵۱۷۵، ۵۶۳۵، ۵۶۵۰، ۵۸۲۸، ۵۸۴۹، ۵۸۶۳، ۶۲۲۲، ۶۶۵۴. مسلم. لباس:

۵۲۵۶. ترمذی. لباس: ۱۷۶۰. نسائی. جئاتز: ۱۹۳۸، ۳۷۸۷، ۵۳۲۴.

جهوتهم: له دوشه که لهی سهرزینی ئاوریشمین (ش/ت/ن).

۱۱۱۶ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ يَمْشُونَ أَمَامَ الْجَنَازَةِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حَبَّانٍ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئیبینو عومەر (خودایان ئی خوشنورد بئ) گوئی: دیومه که پیغه مبهەر له پیشتی تهرمه وه رویشتووه، ههروا ئه بو به کړو عومهریشم دیوه که ئه وانیش له پیشتی تهرمه وه رویشتوون (د/ت/ن/ئینو حهبان:ص).

۱۱۱۷ - عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الرَّكْبُ يَسِيرُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ وَالْمَاشِي يَمْشِي خَلْفَهَا، وَأَمَامَهَا، وَعَنْ يَمِينِهَا، وَعَنْ يَسَارِهَا قَرِيبًا مِنْهَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۳).

موغیره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبهەر (درویدی خوای له سهرین) قهرمووی: سوار له پشتی تهرمه وه دهراوات، پیاده به ئاره زووی خویه تی، له پشتیه وه، له پیشتیه وه، له راستیه وه، له چه پییه وه دهراوات به ئاره زووی خویه تی، ئه وهنده ههیه له نزیکي تهرمه که وه دهروان! (د/ت/ن/حاکم:ص).

۱۱۱۸ - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِفَرَسٍ مُغْرُورٍ فَرَكِيَهُ حِينَ انْصَرَفَ مِنْ جَنَازَةِ ابْنِ الدَّحْدَاحِ وَكُنْ نَمْشِي حَوْلَهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۴).

جابیری کوری سه مووره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبهەر (درویدی خوای له سهرین) که له ناشتنی تهرمی ئیبینو ده حداح گه پرایه وه ئه سپیکیان به پشتی رووتی بو هیئا، سواری بوو، ئه و به سواری و ئیمهش به پی له دهوری بهرهمال رویشتینه وه (م/د/ت/ن).

(۲) صحیح عند ابن حبان.

(۳) صحیح عنه الحاکم.

(۴) مسلم. جناز: ۲۲۳۵. نسائی. جناز: ۲۰۲۵.

۱۱۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَسْرَعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكَ صَلَاحَةٌ فَخَيْرٌ تُقَدَّمُوهَا إِلَيْهِ وَإِنْ تَكُنْ غَيْرَ ذَلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) دەلی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربئ) دەفەر موی: دەست و برد لە بەر یکردنی تەرم بکەن و زوو بە زوو بیبەن بۆ گۆرستان و لە رێ خیرا پرۆن چونکە ئەگەر خوای مروقیکی باش بێ ئەوا ئیو دەیبەن بەسەر خیرو خوشیدا، وە ئەگەر خوای مروقیکی باش نەبێ ئەوا شەریکەو لە کۆلی خۆتانی دەکەنەو (ش/د/ت/ن).

۱۱۲۰- عَنْ عُيَيْنَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ كَانَ فِي جَنَازَةِ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ وَكُنَّا نَمْشِي مَشْيًا خَفِيفًا فَلَحِقَنَا أَبُو بَكْرَةَ فَرَفَعَ سَوْطَهُ، فَقَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَرْمُلُ رَمْلًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي^(۶).

لە عویەینە کوری عەبدوڕەحمانەو لە باوکیەو (خوایان ئی رازی بئ) گوئی: خۆم لەگەڵ تەرمی عوسمانی کوری ئەبولعاصدا بووم، سووک سووک لەسەر خۆمان دەرویشتین، بەلام ئەبو بەکرەمان پێ گەیشت بە دەنگیکی بەرز گوئی: بۆخۆم لە خزمەتی حەزەرەدا بووم (درویدی خوای لەسەربئ) تەرمیکمان رەت دکرد بە تەکان دەرویشتین (د/ن-س/ص).

۱۱۲۱- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لُهِينَا عَنْ أَتْبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُعْزَمَ عَلَيْنَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۷).

(۵) بخاری. جنائز: ۱۳۱۵. مسلم. جنائز: ۲۸۳. أبو داود. جنائز: ۳۸۱. ترمذی. جنائز: ۱۰۱۵. نسائی. جنائز: ۱۹۰۹.

(۶) بسند صحيح (شرحه).

(۷) بخاری. حیض: ۱۲۷۸. مسلم. جنائز: ۲۱۶۳.

ئوممو عه طیبیه (خوای ئا رازی بئ) گوئی: ئیمه‌ی ژنان نه‌هیما ن ئی کراوه له شوین که وتنی تهره که له‌گه‌لیا بچین بو سهر گوڤرستان به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا یاساخ نه‌کراوه لیما ن که له‌گه‌ل تهرمدا برۆین بو سهر قه‌بران! (ش/ن).

۱۱۲۲ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ وَاحْتَمَلَهَا الرَّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ: قَدَّمُونِي وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ قَالَتْ: يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا؟ يَسْمَعُ صَوْتَهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ، وَلَوْ سَمِعَهُ لَصَعِقَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۸).

ئهبو سه‌عید (خوای ئا رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی تهرمی مردوو دانه‌نری له‌ناو داره تهرما وه پیاوان هه‌لی ده‌گرن و ده‌ینینه سهرشانیان تابیه‌ن بو سهر گوڤرستان، له‌وکاته‌دا مردوو ده‌که ئه‌گهر مروڤیکی باش بی ده‌لی: زووکه‌ن زوو بمبه‌ن! وه‌لی ئه‌گهر مردوو ده‌که مروڤیکی باش نه‌بی ده‌لی: هه‌ی هاوار! خوڤم رو! بو کویم ده‌به‌ن؟ چه‌زهرت (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: له‌م کاته‌دا هه‌موو شتی ده‌نگی ده‌بیستی ئاده‌میزاد نه‌بی ئه‌گهر ئاده‌میزاد گوئی له‌م هاتو هاواره‌ی بی له‌ ترسانا ده‌توقی و زنده‌قی ده‌چی (بوخاری و نه‌سائی - رحه‌تی خودایان لیئ - ئه‌م فهرمووده‌یان گێراوه‌ته‌وه).

۲۱۹) فریشته‌ی ره‌حه‌تیش تهرم به‌ری ده‌که‌ن له‌گه‌لیا ده‌رۆن بو سهر قه‌بران، کرده‌وه‌ی مردووش هه‌رچی بی، خاس بی یا خراب له‌گه‌ل خویا ده‌چیته ناو گوڤره‌که‌یه‌وه! (ملانکه الرحمة تشیع الجنابة ویلزمها عملها)

۱۱۲۳ - عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى بِدَابَّةٍ وَهُوَ مَعَ الْجَنَازَةِ فَأَبَى أَنْ يَرْكَبَ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَتَى بِدَابَّةٍ فَرَكِبَ فَقِيلَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانَتْ تَمْشِي، فَلَمْ أَكُنْ لَأَرْكَبْ وَهُمْ يَمْشُونَ، فَلَمَّا ذَهَبُوا رَكِبْتُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۱).

(۸) بخاری. جناز: ۱۳۱۴، ۱۳۱۶، ۱۳۸۰.

(۱) بسند صحیح (شرحه).

تهوبان (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌گه‌ل تهرمی‌کا ده‌چوو بو سهر گوپ‌رستان، ولاخیکیان بو هیئا که سواری بی، به‌لام سواری نه‌بوو، له‌و سهره‌وه که گه‌پرایه‌وه ولاخیکیان بو هیئا نه‌مجار سواربوو، که بو نه‌مه قسه‌یان له‌گه‌لی کرد فهرمووی (درویدی خوای له‌سهرین): نه‌وسا فریشته‌کان له‌گه‌ل تهرمه‌که‌دا به‌پی ده‌پویشتن، جا نه‌ده‌بوو من به سواری و نه‌وان به‌پی، به‌لام نیستا نه‌وان رویون، له‌بهر نه‌وه منیش سوار بووم (نه‌بو داوود نه‌م حه‌دیته‌ی به‌سه‌ندیکی صه‌حیح ریوایه‌ت کردوه).

۱۱۲۴- وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي جَنَازَةِ فَرَأَى رُكْبَانًا، فَقَالَ: أَلَا تَسْتَحْيُونَ! إِنَّ مَلَائِكَةَ اللَّهِ عَلَى أَقْدَامِهِمْ وَأَنْتُمْ عَلَى ظُهُورِ الدَّوَابِّ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۲).

پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) جارێ ده‌رچوو تهرمی به‌پێ بکا، ده‌سته‌یی سواری دی له‌گه‌ل تهرمه‌که‌دا ده‌پویشتن، فهرمووی: نابێ شه‌رم و شکۆبکه‌ن! فریشته‌ی خودا به‌پی و نیوه به‌سهر پشتی ولاخه‌وه چوون ده‌بی! (ت/ماجه - به‌ر شه‌پۆل میهره‌بانێی خودا که‌ون).

۱۱۲۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَتَّبِعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ، فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى مَعَهُ وَاحِدٌ، يَتَّبِعُهُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ، فَيَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ، وَيَبْقَى عَمَلُهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

نه‌نه‌س (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: سێ شت شوین مردووده‌که‌ون و تاسهر لیواری گوپ له‌گه‌لی ده‌چن، به‌لام له‌وی دوانیان ده‌گه‌پینه‌وه و یه‌کیکیان له‌گه‌لی ده‌میینه‌وه: که‌سوکارو مال و کرده‌وی له‌گه‌لی ده‌چن، به‌لام که‌سوکارو ماله‌که‌ی ده‌گه‌پینه‌وه، ته‌نیا کرده‌وه‌که‌ی له‌گه‌لی ده‌مینی! (ش/ت).

(۲) سکت عنه.

(۳) بخاری. رفاق: ۶۵۱۴. مسلم. زهد: ۷۳۵۰. ترمذی. زهد: ۲۳۷۹. نسائی. جنائز: ۱۹۳۶.

٢٢٠) هه‌لێسان له‌به‌ر ته‌رم: (القیام للجنّازة)

١١٢٦- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا ، فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَقْعُدُ حَتَّى تُوَضَعَ . وفي رواية: إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا حَتَّى تُخَلَّفَكُمْ أَوْ تُوَضَعَ . رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ^(١).

ئەبو سەعید (ڕەزای خودای لێبێ) دەلێ: پێغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) دەفەرموێ: کە تەرم‌تان دی هە‌لێسن له‌به‌ری تا تێ دەپه‌رێ ئه‌و کە‌سه‌شی دوا‌ی ده‌که‌وێ با دانە‌نیشی‌ت تا تەرم‌که‌ دانه‌نری له‌لای گو‌په‌که‌ی، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: کاتی تەرم ده‌بینن هە‌لێسن له‌به‌ری تاپه‌ت ده‌بی لێتان یا هه‌تا دانه‌نری له‌ گو‌یی گو‌په‌که‌ی (ش/د/ن).

١١٢٧- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّتْ جَنَازَةٌ فَقَامَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقُمْنَا مَعَهُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا يَهُودِيَّةٌ، فَقَالَ: إِنَّ الْمَوْتَ فَرَعٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا. رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(٢).

جابر (خوای ئی‌زازی بێ) گو‌تی: تەرمێ رەت بوو، پێغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) له‌به‌ری هە‌لێسا، ئی‌مه‌ش له‌گه‌لێا له‌به‌ری هە‌لێساین، ئینجا گو‌تمان: ئە‌ی پێغه‌مبەری خودا! خو‌ ئه‌مه‌ تەرمی جووله‌که‌بوو؟ فەرموو‌ی (دروودی خوای لەسەربێ): مردن به‌ سامه‌! له‌به‌ر ئە‌وه‌ کە تەرم‌تان دی له‌ به‌ری هە‌لێسن! (ش/د/ن).

١١٢٨- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ فَقُمْنَا، وَقَعَدَ فَقَعَدْنَا. رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(٣).

عه‌لی (خوای ئی‌زازی بێ) دەلێ: له‌سه‌ره‌ تاوه‌ ده‌مان دی پێغه‌مبەر خۆ‌ی (دروودی خوای لەسەربێ) له‌به‌ر تەرم هە‌ل‌ده‌سێ له‌به‌ر ئە‌وه‌ ئی‌مه‌یش له‌به‌ری هە‌ل‌ده‌ساین، به‌لام له‌ دوا‌ییدا پێغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) وازی له‌مه‌ هێناو دانیشتی‌نی له‌

(١) بخاری. جناز: ١٣٠٧ (١٣٠٨). مسلم. جناز: ٢٢١٦ - ٢٢١٩.

(٢) بخاری. جناز: ١٣١١. مسلم. جناز: ٢٢١٩.

(٣) مسلم. جناز: ٢٢٢٧. أبو داود. جناز: ٢١٧٥. ترمذی. جناز: ١٠٤٤. نسائی. جناز: ١٩٩٨، ١٩٩٩.

خوی تیک نه‌دهدا له‌بهر ئه‌وه ئیمه‌ش وازمان لی هیناوه‌و دانیشتن له‌خومان تیک ناده‌ین (م/د/ت/ن).

۲۲۱) باسی گۆرو به‌خاک سپاردن و کاتی مردوو ناشتن: (القبر والدفن ووقتیه)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ - ۸۰ / ۲۱ - ۲۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ئینجا له‌پاش ماوه‌ی ژیا‌نی دنیا خودا ده‌یم‌رینئ و ده‌یخاته ناو گۆره‌وه، له‌پاشا کاتی که‌ویستی زیندووی ده‌کاته‌وه وه‌ک جاری جاران!

۱۱۲۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ لَنَا وَالشَّقُّ لِعَبِيرِنَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَأَحْمَدُ^(۱).

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خوایان لی رازی بن) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: لاد‌ر (ئه‌لحه‌د) بو‌ ئیمه‌یه‌و گۆر‌یچه‌ش بو‌ خه‌لکانی تر (د/ت/ن/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۱۳۰ - قَالَ: سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي مَرَضِهِ الَّذِي هَلَكَ فِيهِ الْجَدُّوا لِي لَحْدًا، وَأَنْصِبُوا عَلَيَّ اللَّبْنَ نَصْبًا كَمَا صُنِعَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

سه‌عدی کو‌ری ئه‌بو وه‌ققاص (خوای لی رازی بن) له‌وه‌خوش‌یی‌نه‌دا که‌ تیمارد رای‌سپارد گوتی: لاد‌رم بو‌ لی ده‌ن و به‌خشتی کال لای پشت‌م بگرن، پی‌غه‌مبه‌ریان چۆن لی‌کرد منیش ئاوا (م/ئه‌حمه‌د/ن).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) مسم. جنائز: ۲۲۳۷. نسائی. جنائز: ۲۰۰۷.

۱۱۳۱- عَنْ أَبِي الْهَيَّاجِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَلَّا أَبْعُثَكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ لَا تَدْعَ تِمَثَالًا إِلَّا طَمَسْتَهُ وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

ئەبولههییاج (خوای ئی زازی بن) گوئی: عەلی کوپی ئەبو طالیب گوئی پێی: بزانه! لەسەر ئەو ریبازە راستە دەتئیرم کە کاتی خۆی پیغه مبهەر (دروودی خوای لەسەربین) منی لەسەر نارد: کە ئەمەیه: کە هەرچی پهیکه ریکت دی کویری بکه رهوه، وه هەرچی گوپیکی قنج و قیتت دی تهختی بکه و متی بکه بهزه وییه که وه (م/د/ت/ن).

۱۱۳۲- عَنْ فَضَالَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُ بِتَسْوِيَةِ الْقُبُورِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ (۴).

فهضاله (خوای ئی زازی بن) گوئی: له پیغه مبهەر خۆیم بیستوو (دروودی خوای لەسەربین) فهرمانی دهکرد به وه که گوپ تهخت بکری له گهڵ زهویدا (م/د).

۱۱۳۳- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَتِ الْأَنْصَارُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالُوا: أَصَابَنَا قَرْحٌ وَجَهْدٌ فَكَيْفَ تَأْمُرُنَا قَالَ: احْفَرُوا وَاعْمِقُوا وَأَوْسِعُوا وَاجْعَلُوا الرَّجْلَيْنِ وَالثَلَاثَةَ فِي الْقَبْرِ. قِيلَ فَأَيُّهُمْ يُقَدِّمُ؟ قَالَ: أَكْثَرُهُمْ قُرْآنًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۵).

هیشامی کوپی عوروه (خوای ئی زازی بن) گوئی: روژی غهزای نوحود یاریده دهرا (ئهانصار) هاتن بۆلای چه زهت (دروودی خوای لەسەربین) گوئیان: ئەهی پیغه مبهەری خودا! خۆت دهزانی ماندوو و شهکه تین و تووشی شکسته یی بووین و زامارو شهیدیشمان زۆره له بهر ئەوه فریانا کهوین که هەر شههیدهی گوپیکی سه ره خوی بۆ هه لکه نین جا تو فه رمانت به چیه پیمان؟ فه رموی: گوپی قوولی پان و پۆر هه لکه نن و دوو پیاو سێ پیاو بهیه که وه بیانخه نه ناو

(۳) مسلم. جنانز: ۲۲۳۹، ۲۲۴۰، أبو داود. جنانز: ۲۲۱۹، ۲۲۲۸، ترمذی. جنانز: ۱۰۴۹، نسائی. جنانز: ۲۰۳۰.

(۴) مسلم. جنانز: ۲۲۳۹.

(۵) بسند صحیح (شرحه).

یه‌ک گۆپده‌و گوترا: کامیان بخهینه‌لای پی‌شه‌وه واته: کامه‌یان له‌به‌ری رووگه‌وه بی؟ فه‌رمووی: هه‌ر کامیکیان که قورئانی زۆر تر له‌به‌ر بی! (د/ت/ن-س/ص).

۱۱۳۴- عَنْ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا مَاتَ عُثْمَانُ ابْنُ مَظْعُونٍ أُخْرِجَ بِجَنَازَتِهِ فَدُفِنَ، أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا أَنْ يَأْتِيَهُ بِحَجَرٍ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ حَمْلَهُ فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَحَسَرَ عَنْ ذِرَاعِيهِ ثُمَّ حَمَلَهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَأْسِهِ وَقَالَ: أَتَعْلَمُ بِهَا قَبْرَ أَخِي، وَأُذِنُ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِي^(۶).

موططه‌لیبی کوپی ئه‌بو وه‌داعه (خوای ئی رازی بی) گوتی: که عوسمانی کوپی مه‌ظموون مرد، ته‌رمه‌که‌یان بردو ناشتیان، پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمانی کرد به‌ پی‌اوێ که کیله به‌ردیکی بو‌ بی‌نی، پی‌او‌ه‌که به‌رده‌که‌ی بو‌ هه‌لنه‌گیرا، پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) خوێ هه‌ل‌ساو چوو بو‌ی و هه‌ردوو قو‌لی خو‌ی هه‌ل‌مال‌ی و به‌رده‌که‌ی هه‌ل‌گرت و هه‌ین‌ای و له‌لای سه‌ریا دایناو فه‌رمووی: ده‌یکه‌م به‌ نیشانه‌و گۆپی براکه‌می پی‌ ده‌ناسمه‌وه، وه‌ ئه‌وه‌شی له‌ که‌س و کارم بمرن له‌لایدا ده‌یان نیژم. عوسمانی کوپی موزعوون برای شیرێ پی‌غه‌مبه‌ر بووه (دروودی خوای له‌سهرین) (د-سند صالح).

۱۱۳۵- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوْصَى الْحَارِثُ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ فَصَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ أَذْخَلَهُ الْقَبْرَ مِنْ قَبْلِ رِجْلِي الْقَبْرِ وَقَالَ: هَذَا مِنَ السُّنَّةِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۷).

ئه‌بو ئیسحاق (خوای ئی رازی بی) گوتی: حاریث رایسپارد که عه‌بدوللای کوپی یه‌زید نویژێ له‌سه‌ر بکا، عه‌بدول‌ا که نویژێ له‌سه‌ر کرد له‌ پی‌یینی گۆپه‌که‌وه دایه‌یل‌ایه‌ ناو گۆپه‌که‌وه‌و گوتی: ئه‌مه‌ سوننه‌ته (د-سند صالح).

(۶) بسند صالح (شرح‌ه).

(۷) بسند صالح (شرح‌ه).

۱۱۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا وَضَعَ الْمِيتَ فِي الْقَبْرِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۸).

نیببنو عومەر (خودایان ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهەر (دروودی خوای لهسهرین) که مردووی دادهدنا لهناو گوڤدهکها دهیغهرموو:

{بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ}:

به پیروزی ناوی خوداو لهسهر سوننهتی پیغهمبهیری خودا (دروودی خوای لهسهرین) (د/ت/ن) گفتهی (ت) ئاوايه:

بهناوی خوداو بهپشتی خوداو لهسهر ئایین و دینی ئوممهتی موچهمهدی پیغهمبهیری خودا (د).

۱۱۳۷- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ أَوْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظُّهْرِ حَتَّى تَمِيلَ الشَّمْسُ وَحِينَ تَضِيفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَغْرُبَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ ^(۹).

عوقبهی کوڤی عامیر (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاران پیغهمبهەر (دروودی خوای لهسهرین) لهم سئی کاته‌دا نه‌هی ئی ده‌کردین که نویژیان تیا بکه‌ین یا مردوومانیا تیا بنیژین:

یه‌که‌م: ئهو کاته که خۆر هه‌لدی و گزنگ ده‌دا هه‌تا به‌قه‌د رمیک به‌رز ده‌بیته‌وه.

دووهم: ئهو کاته‌ش که قرچه‌ی نیوه‌پۆ هه‌لده‌ستی و راوه‌ستاو له‌به‌ر خۆر سیبه‌ری نامیئێ هه‌تا خۆر لار ده‌بیته‌وه و به‌ دیمه‌ن له‌ ناوه‌راستی ئاسمان لا ده‌دات.

(۸) بسند حسن (شرحه).

(۹) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۹۲۶. أبو داود. جناز: ۲۱۹۲. ترمذی. جناز: ۱۰۳۰. نسائی. مواقيت: ۵۵۹، ۵۶۴، ۲۰۱۲.

سییه: ئەو کاتەش کە خۆر شوپ دەبیتهوه بهرهو ئاوابوون هەتا ئاوادهبی (م/د/ت/ن).

۱۱۳۸ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَى نَاسًا نَارًا فِي الْمَقْبَرَةِ نَارًا فَاتُّوَهَا، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْقَبْرِ، وَإِذَا هُوَ يَقُولُ: نَاوِلُونِي صَاحِبَكُمْ، فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ قِبَلِ الْقَبِيلَةِ وَقَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ إِنْ كُنْتَ لَأَوَاهَا تِلَاءً لِلْقُرْآنِ^(۱).

جابر (خوای ئا رازی بن) گوتی: شەوی خەلک ئاگریکیان دی لە گوپخانهکە دەگرا، کە چوون بە سۆراخیهوه تەماشایان کرد و پێغه مبهەر خۆی (دروودی خوای لەسەربین) لەناو گوپه کەدایهوه دەر مووی: هاوپی که تانم بدەنە دەست کە تەماشایان کرد تومەز ئەمە خۆی ئەو پیاو هبوو کە بە دەنگی بەرز دیکرو یادی خودای دەکرد (د-س/ح-ت) گفته ی (ت): جا پێغه مبهەر خۆی (دروودی خوای لەسەربین) لەپرووی رووگه وه مردووه که ی وەرگرت و فەر مووی: (بەر سۆزو رحمتی خودا کە ریت!) بە راستی تۆ سۆزکەر و دلنەرمو قورئانخوینی چاک بووی!

۲۲۲) نابی گۆر برازیتهوه، یا خانووی لەسەر بکری یا لەسەری دا بنیشی: (لا یزین القبر ولا یبنی ولا یجلس علیه)

۱۱۳۹ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُجْصَّصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ وَأَنْ يُنْبَى عَلَيْهِ.. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ. وَلَفْظُهُ: تِرْمِذِيُّ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تُجْصَّصَ الْقُبُورُ وَأَنْ يُكْتَبَ عَلَيْهَا وَأَنْ يُنْبَى عَلَيْهَا وَأَنْ تُوطَأَ^(۱).

(۱) رواه أبو داود بسند حسن (شرحه).

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۴۲ - ۲۲۴۴. أبو داود. جناز: ۲۲۲۶، ۲۲۲۵. ترمذی. جناز: ۱۰۴۹. نسائی. جناز:

جابر (خوای ئی خوش بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) نه‌هی کردووه له‌گه‌چکاریکردنی گوڤو له‌دانیشتن له‌سهری و له‌دروستکردنی خانوو له‌سهری (م/د/ت/ن) گفته‌ی تیرمیزی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) جله‌وگیری ده‌کا له‌گه‌چکاریکردنی گوڤو له‌نووسین له‌سهری و له‌دروستکردنی گومه‌زو خانوو له‌سهری و له‌شیلان و پئ ئی نانی.

۱۱۴۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَأَنْ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ فَتُحْرِقَ ثِيَابَهُ فَتَخْلُصَ إِلَى جِلْدِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

له‌ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر له‌سهر پشکویئ ئاگری سوور دابنیشن و جله‌کانتان بسووتیئن و بگاته پیستتان و چرزهی ئی هه‌لبستیئن هیشتا ئه‌مه‌تان باشتره له‌وه که له‌سهر گوڤئ دابنیشن (م/د/ن).

۲۲۲) گواستنه‌وه‌ی مردوو، وه‌هه‌روا هه‌لدانه‌وه‌ی گوڤ، ئه‌گه‌ر له‌به‌ر

پیویستی بن دروستن: (يجوز نقل الميت كما يجوز نبش القبر للحاجة)

۱۱۴۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دُفِنَ مَعَ أَبِي رَجُلٌ فَلَمْ تَطْبُ نَفْسِي حَتَّى أَخْرَجْتُهُ فَجَعَلْتُهُ فِي قَبْرِ عَلَى حَدِّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ: فَأَخْرَجْتُهُ بَعْدَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ، فَمَا أَلْكَرْتُ مِنْهُ شَيْئًا إِلَّا شُعِيرَاتٍ كُنَّ فِي لِحْيَتِهِ مِمَّا يَلِي الْأَرْضَ (۱).

جابر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: باوكم له‌غه‌زای ئوحوودا شه‌هید بوو پیاویکی تر له‌گه‌ل باوکما له‌یه‌ک گوڤدا نیژرابوون، جا دلم به‌راییی نه‌دا تا له‌شه‌که‌یم ده‌ره‌یناو له‌گوڤیکی سه‌ربه‌خوودا ناشتمه‌وه (ب/ن/د = بوخاری و نه‌سائی و ئه‌بو داوود) ئه‌بو داوود (خودا ئینی خوش بئ) ئه‌مه‌شی پتره: له‌پاش

(۲) مسلم. جناز: ۲۲۴۵ تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (الحديث ۲۲۴۲).

(۱) بخاري. جناز: ۱۳۵۲.

شەش مانگ کاتى که لاشەكەيم دەرھینا هیچ تىك نەچووبوو هەرودەك خۆى مابوو، تەنیا چەن موویەکی ریشى نەبى که له دیوی زەویەكەوه بوون.

۱۱۴۲ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَأَمَرَ بِنَاءَ الْمَسْجِدِ فَقَالَ: يَا بَنِي النَّجَارِ ثَامِنُونِي بِحَائِطِكُمْ هَذَا فَقَالُوا: لَا وَاللَّهِ لَا نَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ، فَأَمَرَ بِقُبُورِ الْمُشْرِكِينَ فَنُبِّشَتْ، ثُمَّ بِالْخَرْبِ فَسُوِّتْ، وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَ، فَصَفَّوْا النَّخْلَ قِبْلَةَ الْمَسْجِدِ، وَجَعَلُوا عِضَادَتِيهِ الْحِجَارَةَ، وَجَعَلُوا يَتَقَلَّبُونَ الصَّخَرَ، وَهُمْ يَرْتَجِزُونَ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَهُمْ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاعْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ. رواه الثلاثة^(۲)

ئەنەس (رەزای خودای نبی) گوتی: پیغەمبەر (درویدی خۆی لەسەربە) کە هات بو مەدینەو فەرمانی پێ کرا بە دروستکردنی مزگەوتەکە فەرمووی: ئەو بەنی نەجار! ئەم باخەى خۆتانم پێ بفروشن و نرخەكەيم پێ بلین؟ گوتیان: نە بەخوا بە فروشتن نایدەین، بەلام بە خۆرایى پێشكەشى دەکەین بە خوداو پیغەمبەرى خوداو بەهاکەیمان هەر لە خودا دەوی! جا پیغەمبەر (درویدی خۆی لەسەربە) فەرمانیدا گوێی بپەرسەکانیان هەلتەکاندو چالایی شوین گوێرەکانیان پەر کردەو و دارخورماکانیان بری و لەلای رووگە (قیبلە)ی مزگەوتەكەوه ریزیان کردن و هەردوو لاشیپانی دەرگاگەشیان لە تاشەبەرد دروست کرد، کاتى که تە بەردەکانیان دەگواستەوه سوۆیان دەکردو پیغەمبەریش (درویدی خۆی لەسەربە) لەگەڵیان سوۆی دەکردو دەیفەرموو:

اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاعْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

واتە: پەرەدەگار! باش ئەوێهە لەدوا روژا باش بێ، جا چاوی خیرت لە یاریدەدەران و کوچەران بێ (ش/د).

۱۱۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَسَرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكَسْرِهِ حَيًّا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۳).

عائیشه (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) دهفه رموی: شکاندنئی نیسکی مردوو وهک ئه وه وایه که له حالی ژیانیا بیشکینئی (د/ماجه-سند صالح).

۱۱۴۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الطَّائِفِ فَمَرَرْنَا بِقَبْرِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذَا قَبْرُ أَبِي رِغَالٍ وَكَانَ بِهَذَا الْحَرَمِ يَدْفَعُ عَنْهُ فَلَمَّا خَرَجَ أَصَابَتْهُ النَّقْمَةُ الَّتِي أَصَابَتْ قَوْمَهُ بِهَذَا الْمَكَانِ فَدُفِنَ فِيهِ وَآيَةُ ذَلِكَ أَنَّهُ دُفِنَ مَعَهُ غُصْنٌ مِنْ ذَهَبٍ إِنْ أَتَيْتُمْ نَبْشْتُمْ عَنْهُ أَصَبْتُمُوهُ مَعَهُ فَابْتَدَرَهُ النَّاسُ فَاسْتَخْرَجُوا الْغُصْنَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۴).

عهبدوللای کوپری عهمر (خودایان فی رازی بن) گوئی: له خزمه تی چه زه تدا (دروودی خوای له سهرین) دهه چووین بو طائف، له پئی دامان به لای گوپیکا پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: ئه مه گوپری ئه وپوریغاله، تا له هه رهه (بهست) ی مه که که دا بوو چه رهه دهپیاراست، به لام که له خاکی چه رهه دهه ده چئی لهه شوینه دا گرفتاری هه مان تۆله و سزا ده بی که له وه وپیش تووشی هۆزه که ی بوو بوو، جا لی رهه دا نیژرا، وه نیشانه ی (راستی) ئهه (داستان) هه ئه مه یه داردهستیکی زیپی له قه بهر که دا له گه لدا نیژراوه، ئه گه ره گوپه که ی هه لبدنه وه له لایا دهیدۆزنه وه جا خه لکه که په لاماری گوپه که یان داو شیشه زیپه که یان لی دهه یینا! (د-سند صالح).

(۳) بسند صالح (شرحه).

(۴) بسند صالح (شرحه).

(۲۲۴) به شئی شه شه م: پرسیارو وه لّامی ناو گۆرو سزای گۆر:

(الفصل السادس: في سؤال القبر وعذابه)

۱۱۴۵- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أُقْعِدَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ أَتَى، ثُمَّ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ) فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ^(۱).

به راء (خوای نازانی بئ) له پیغه مبه ره وه (دیودی خوای له سهرین) ده فهرموی: موسولمان کاتی دینینژ و خه لکه که به جیی ده هیلن له گۆره که یا دایده نیشتین و دوو فریشته (که ناویان نه کیرو مونکهره) بو تاقی کردنه وه دینه سهری و لیی ده پرسن: خوات کییه، پیغه مبه رت کییه، له سهرچی ثاینیکی؟ و ئه ویش خودای گه وره ته و فیقی ده داو ده لی: {أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

شایه تی ده دم که هر خودا خودایه و خودای ترنیه و موحه ممه د پیغه مبه ری خودایه، خودای من ئه لایه و پیغه مبه رم موحه ممه ده جا مه به ست له م ئایه ته ئه م پرسیارو وه لّامیه، که خودا له قورئانا ده فهرموی: {يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ - ۲۷/۱۴}.

واته: خودای گه وره به هوئی ئه م وتاره دامه زراوه جوانه وه که وشه ی: {لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ} یه.

موسولمان رزگار ده کاو دایده مه زینن له دنیا و قیامه تدا.

۱۱۴۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ، وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ حَتَّى إِذَا لَيْسَ مَعَهُ قَرَعٌ نَعَالِهِمْ، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيَقْعُدَانِهِ فَيَقُولَانِ: لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. فَيَقَالُ انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ، قَدْ

(۱) بخاری. جنانز: ۱۳۷۴. مسلم. الجنة ونعيمها: ۷۱۴۸، ۷۱۴۹.

أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا، وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ فَيَقَالُ أَلَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ وَيُضْرَبُ بِمِطْرَاقٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۲).

ئەنەس (خوای ئازى بن) گوئى: پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) دەفەر مووی: بەندە کاتى دای دەنن لەناو گوێرە کەیداو ھاوړیکانى بەرەودوا دەگەرینەو ھیشتا گووى له چرپه‌ی که وشه کانیانه که دوو فریشته که ناویان نه‌کیرو مونکەرە دەگەنە سەری و دای دەنیشینن و پى دەلین: باوهرت چیه‌ی دەر باره‌ی ئەم پیاو؟ واتە: باوهرت چیه‌ی دەر باره‌ی موحه‌ممەد (درودى خوای لەسەرىن) فەر مووی: جا ئەو‌ه‌ی موسولمانبى پى دەلئ: ئاگادارم که ئەم پیاو بەندەو پيغەمبەرى خودایه، ئەو‌جا دەگوئى پى: ئا ئەو‌ه‌ جیگه‌ی تو بوو لەناو ئاگرى دۆزەخدا سەیریکه‌ی خودا بو‌ی گو‌پو‌یته‌وه‌ به‌و شوینه‌ خوشه‌ له به‌ه‌شتا، جا ئەو‌یش ه‌ەردوو جیگه‌که‌ به‌ چاوى خو‌ی دەبینى حەزەرت (درودى خوای لەسەرىن) فەر مووی: به‌لام بپروا یا فەر مووی: (به‌لام ناپاک مونا‌فیک = دوو روو) که ه‌ەمان پرسىارى ئى د‌ه‌کەن دەلئ: ئاگام له‌ ه‌یچ نیه‌، ئەو‌ه‌ندە ه‌ه‌یه‌ سەیرى دەمى خەلکم کردووه‌، ئەوان چىیان گو‌تووه‌ ئەو‌هم گو‌تووه‌! ئەو‌جا دەلین: د‌ه‌ک ه‌ەر نه‌زانیت! ئیت‌ریه‌ک تو‌پزى ئاسنینى ئى د‌ه‌دەن، ئەوسا یه‌ک قیژە د‌ه‌کا ه‌ەرچى له‌ دەورو به‌ریه‌تى دەیبیستى، مرو‌ق‌و جنو‌که‌ نه‌بى، ئەو‌ دوو تاقمه‌ نایبیستن! (ش/د/ت/ن).

١١٤٧- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: مَا مِنْ شَيْءٍ لَمْ أَكُنْ أُرِيتهُ إِلَّا رَأَيْتُهُ فِي مَقَامِي هَذِهِ حَتَّى الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَأَوْحَى إِلَيَّ أَنَّكُمْ تُفْتَنُونَ فِي قُبُورِكُمْ، مِثْلُ أَوْ قَرِيبًا مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، يُقَالُ مَا عَلِمْتُكَ بِهَذَا الرَّجُلِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ أَوْ الْمُؤْمِنَةُ فَيَقُولُ هُوَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى، فَأَجَبْنَا وَاتَّبَعْنَا، هُوَ مُحَمَّدٌ. ثَلَاثًا، فَيُقَالُ نَمْ

(۲) بخاري. ج١: ١٣٣٨، ١٣٧٤. مسلم. الجنة ونعيمها: ٧١٤٨. نسائي. ج١: ٢٠٤٩.

صَالِحًا ، قَدْ عَلِمْنَا إِنْ كُنْتَ لَمُوقِنًا بِهِ ، وَأَمَّا الْمُنَافِقُ أَوْ الْمُرْتَابُ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي ، سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئًا فَقُلْتُهُ . رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئەسماء (خوای ئی رازی بێ) گوتی: لە دوانەکەیی نویژی رۆژ گیرانەکەدا پیغەمبەر (درویدی خوای ئەسەربێ) سوپاس و ستایش و دەسپێکی جوانی خودای گەورەیی کردو فەرمووی: ئەوەشی نەم دیبوو لەم شوێن و مەقامەدا دیتم، هەتا بەهەشت و دۆزەخیشم دیتن! وەسرووشم بۆ هات: کە ئێوە (هەركەسێ) لە گۆپی خۆیدا) تاقی دەکڕینەووە وەك تاقیکردنەووەیی کە لەسەر دەمی جەجالە کوێرەیی جادووگەردا روودەدات فاطیمە گوتی: ئەسماء یاواي گوت یا گوتی: فەرمووی: لە چەشنی تاقیکردنەووەیی جەجالە کوێرەیی جادووگەر. دەگوتری: چی لە بارەیی ئەم پیاووە دەزانن؟ جا ئەوەی برۆدارو موسوڵمان بێ یا فەرمووی: ئەوەی موسوڵمان و خاوەن باوەرو خاوەن متمانەبێ دەلی: ئەمە موحەممەد پیغەمبەر و فرستادەیی خوا، بەلگەیی روشن و رێگەیی راستی نیشان داوین: بۆیە ئێمەش باوەرمان پێ هیناوە شوینی کەوتووین، سێ جار لەسەر یەك دەلی: ئەمە موحەممەد، جا ئەوجا پێی دەلین: بخەو خەوی خیرت بێ، ئێمە خوێشان باش دەمانزانی کە تۆ بەچاکی باوەرت پێی هەیه فەرمووی: بەلام ئەوەشی ناپاک بێ یا فەرمووی: بەلام ئەوەشی بەدگومان دوو دلێی دەلی: نازانم، چاوم لە دەمی خەلک بوو" ئەوان چییان گوتووە منیش گوتووە! (ش/ن).

۱۱۴۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ ، فَيُقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ (۴).

(۳) بخاری. علم: ۸۶، ۱۸۴، ۹۲۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۶۱، ۱۲۲۵، ۱۳۲۳، ۲۵۱۹، ۲۵۲۰، ۷۲۸۷. مسلم. کسوف: ۲۱۰۰.

(۴) بخاری. جناز: ۱۳۲۹، ۳۲۴، ۶۵۱۵. مسلم: الجنة ونعيمها: ۷۱۴۰. نسائي. جناز: ۲۰۷۱.

ٹیبنو عومہر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہ سمرین) فہرموی: ٹیوہ کاتی دہمرن بہیانیان و ٹیواران، ہەر کہ سہتان جیگہی خوی پیشان دہدری، جا ئەگەر بہہشتی بن ئەوا جیگہی خوی لہ بہہشتا دہبینی، وہ ئەگەر دوزہخی بن ئەوا جیگہی خوی لہ دوزہخا دہبینی، وہ پیی دہلین: ئەمہ جیگہتہ لہ روژی قیامہتا، کہ خودا زیندوت دہکاتہوہ دییتہ ئیرہ (ش/ت/ن).

۱۱۴۹- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۳ ژمارہ: ۱۶۵/۳).^(۵)

۱۱۵۰- وللشیخین والنسائی: کَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُو: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ. وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا الْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ^(۶).

ہمیشہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہ سمرین) ئەم نزایہی دہکرد:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ. وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ}.

خودایہ! پەنا دہگرم بہ تو لہ سزای گوپو لہ سزای ئاگری دوزہخ و لہ فیتنہو ئاژاوەی ژیان و مردن و لہ فیتنہو ئاژاوەی جہالہ کورہی ھەلاتباز (ش/ن).

۱۱۵۱- عَنْ هَانِيٍّ مَوْلَى عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عُثْمَانُ إِذَا وَقَفَ عَلَى قَبْرِ بَكِي حَتَّى يَبْلُغَ لِحْيَتَهُ فَقِيلَ لَهُ: تُذَكِّرُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ فَلَا تَبْكِي وَتَبْكِي مِنْ هَذَا فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْقَبْرَ أَوَّلُ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ فَمَا بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْهُ قَالَ: وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا رَأَيْتُ مَنْظَرًا قَطُّ إِلَّا وَالْقَبْرُ أَفْطَعُ مِنْهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۷).

(۵) تقدم تخريجه بمثل الحديث (۱۶۵/۳).

(۶) مسلم. مساجد: ۱۲۲۴. أبو داود. صلاة: ۹۸۲. نسائي. سهو: ۱۳۰۹.

(۷) بسند حسن (شرحه).

هانی نوکهری عوسمان (خوای ئی رازی بئی) گوتی: جاران عوسمان که له سه‌رگۆڕ ده‌وه‌ستا ئه‌وه‌نده ده‌گه‌ریا تا ریشی به‌فرمیسک ته‌ر ده‌بوو، پێیان گوت: بۆ که‌باس و یادی به‌هه‌شت و دۆزه‌خ ده‌که‌یت ناگه‌یت که‌چی بۆ ئه‌مه ده‌گه‌یت! گوتی: چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ر بئی) ده‌فه‌رموی: گۆڕیه‌که‌م هه‌واری دوا روژه، ئه‌وه‌ی له‌وێ رزگاری ببی ئیتر له‌ قوناغه‌کانی پاشتر ئاسانه‌تر رزگاری ده‌بی، خو ئه‌گه‌ر له‌وێ رزگاری نه‌بی ئه‌وا له‌ قوناغه‌کانی دواتر خراپتر گه‌یۆده‌ ده‌بی! گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ر بئی) ده‌شی فه‌رموو: هه‌رگه‌یزاو هه‌رگه‌یز دیمه‌نم نه‌دیوه که وه‌ک گۆڕ سامناک و سامدارو به‌سامبی! (ت/س/ح).

۱۱۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدِينِهِ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَأَحْمَدُ.^(۸)

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بئی) له پێغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سه‌ر بئی) ده‌فه‌رموی: گیانی موسوڵمان (له‌پاش مردنی) به‌ندو گه‌یۆده‌ی ئه‌و قه‌زه‌یه که له‌سه‌ریه‌تی هه‌روا ده‌می‌نی و پایه‌ی به‌رزی به‌ریزی خو‌ی ئی قه‌ده‌غه‌یه تا قه‌زه‌که‌ی بۆ ده‌ده‌نه‌وه (ت/ماجه/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۱۵۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعَ صَوْتًا مِنْ قَبْرِ فَقَالَ: مَتَى مَاتَ هَذَا؟ فَقَالُوا: مَاتَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَسَرَّ بِذَلِكَ وَقَالَ: لَوْلَا أَن لَأ تَذَافَنُوا لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُسَمِعَكُمْ عَذَابَ الْقَبْرِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَمُسْلِمٌ.^(۹)

ئهنه‌س (خوای ئی رازی بئی) گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ر بئی) گوئی ئی بوو، گۆڕی ده‌نگی لیوه ده‌هات، فه‌رمووی (دروودی خوای له‌سه‌ر بئی): ئه‌مه که‌ی مردووه؟ گوتیان: ده‌میکه له سه‌رده‌می نه‌زانیدا، له‌پیش هاتنی ئیسلامدا مردووه، پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ر بئی) به‌م وه‌لامه شادمان بوو، فه‌رمووی:

(۸) بسند حسن (شرحه).

(۹) مسلم، الجنة، ونعيمها: ۷۱۴۲، ۷۱۴۳.

(١) صحيح عنه الحاكم.

۱۱۵۶- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِذَا مِتُّ فَاصْنَعُوا بِي كَمَا أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَسَوِّتُمْ الثَّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ، فَلْيَقُمْ أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ: يَا فَلَانُ ابْنُ فَلَانَةَ، فَإِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلَا يَجِيبُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فَلَانُ بْنُ فَلَانَةَ فَإِنَّهُ يَسْتَوِي قَاعِدًا، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فَلَانُ ابْنُ فَلَانَةَ، فَإِنَّهُ يَقُولُ: أَرْشَدَنَا يَرْحَمُكَ اللَّهُ، وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ فَلْيَقُلْ: اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّكَ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا، فَإِنَّ مُنْكَرًا وَلَكِيرًا يَأْخُذُ كُلَّ وَاحِدٍ بِيَدِ صَاحِبِهِ وَيَقُولُ: انْطَلِقْ بِنَا مَا يَقْعَدُنَا عِنْدَ مَنْ لَقْنَحُ حُجَّتَهُ؟ فَقَالَ: رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ أُمَّهُ قَالَ: يَنْسِبُهُ إِلَى أُمِّهِ حَوَاءُ يَا فَلَانُ بْنُ حَوَاءٍ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَالْحَنَبَلِيُّ فِي الشَّافِيِّ، وَقَالَ الْحَافِظُ: إِسْنَادُهُ صَالِحٌ نَقَلَ الْحَدِيثَ مِنْ غَايَةِ الْمَأْمُولِ شَرْحُ تَاجِ الْأَصُولِ^(۲).

ئەبو ئومامە (خوای نازى بن) گوئی: كه مردم وهك پیغه‌مبەر (درویدی خوای لیسرین) ده‌فه‌رموئی: ئاوام لی بکه‌ن، پیغه‌مبەر (درویدی خوای لیسرین) فه‌رموئی: کاتئ برایه‌کی موسولمانتان ده‌مرئ، له‌پاش ئه‌وه‌ی كه به‌خاكتان سپارد با یه‌کیکتان له‌سه‌ر گوڤه‌که‌ی هه‌لبسیته‌وه‌و بلی: ئه‌ی فیساری کوپی فیساره ژن! له‌م کاته‌دا مردووه‌که‌ گوئی لییه‌تی به‌لام وه‌لام ناداته‌وه‌، جا دیسان بلیته‌وه‌: ئه‌ی فیساری کوپی فیساره ژن! ئینجا مردووه‌که‌ له‌ گوڤه‌که‌یدا ریك داده‌نیشتئ، جا دیسانه‌وه‌ بلیته‌وه‌: ئه‌ی فیساری کوپی فیساره ژن!^(۱) ئینجا مردووه‌که‌ ده‌لی: به‌ر سوۆزو ره‌حه‌تی خودا که‌وی، ئاده‌ی رینموونی و رابه‌ریمان بکه‌، به‌لام ئیوه‌ هه‌ست به‌مانه‌ ناکه‌ن، ئه‌وجا با بلی:

{اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّكَ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا}.

(۲) صالح الإسناد عند الحافظ.

(۱) گریمان مردووه‌که‌ ناوی نهریمانه‌و دایکی ناوی ریحانه‌، ته‌لقینخوین ده‌لی: ئه‌ی نهریمانی کوپی ریحان! یاخود مردووه‌که‌ ژنو ناوی ژبانو دایکی ناوی جه‌یرانه‌ له‌م حاله‌دا ته‌لقینخوین ده‌لی: ئه‌ی ژبانئ کچی جه‌یران! - وه‌رگیز

ئەو پەیمانەى كە تا لە جیھان دەرچووی لە سەرى بووى لە یادت
نەچى و لە بىرت بى، كە ئەویش ئەمەىە: شایەتى دەدەم كە ھەر خودا
خودایەو خودای تر نیەو موخەممەد بەندەو پیغەمبەر و فرستادەى خودایە،
وہ خودام بە ھەقەو ئایینی ئیسلام بە ھەقەو موخەممەد پیغەمبەر بە ھەقەو
قورئانم بە ھەقەو قورئان پیشەوامە. ئەوجا نەکیرو مونکەر دەستى یەكترى
دەگرن و دەلین: با برۆین بۆ بە خۆرایى لای ئەمە دانیشین، ئەمە وەلامى خۆى
خراوەتە سەرزارى و قەوالەى خۆى لە گەلیەتى پیاویكیش گوتى: ئەى
پیغەمبەر خودا! ئەى ئەگەر تەلقینخوین ناوى دایكى مردوو ەكەى نەزانى
چۆن؟ فەرمووى: با بەناوى دایكە ھەواو بەبانگى بكاو بلى: ئەى فیسارى
كوپى ھەوا! (طەبەرانی / ھەنبەلى - حافظ دەلى: ئیسنادى ئەم ھەدیثە
صالحە. نەقل كراوە لە غایەتولمەئموولەوہ).

(۲۲۶) بەشى ھەوتەم: باسى پرسەو سەر خویشى كردن و دیدەنى و

سەردانى گۆرو گۆرستان:

(الفصل السابع: في التعزية وزيارة القبور)

۱۱۵۷ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُرْسِلْتُ ابْنَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَيْهِ إِنَّ ابْنًا لِي قَبِضَ فَائْتَنَا، فَأُرْسِلَ يُقْرَأُ السَّلَامَ وَيَقُولُ: إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أُعْطِيَ وَكُلٌّ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى، فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ، فَأُرْسِلَتْ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنَّهَا، فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبِيُّ بَنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَرِجَالٌ، فَرَفَعَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصَّيُّ وَنَفْسُهُ تَتَقَفَّقُ كَأَنَّهَا شَنْ، فَقَاضَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ: سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا؟ فَقَالَ: هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي (۱).

(۱) بخاري. جئائز: ۱۲۸۴، ۵۶۵۵، ۶۱۰۲، ۶۶۵۵، ۷۲۷۷، ۷۴۴۸. مسلم. جئائز: ۲۱۳۲. أبو داود. جئائز: ۳۱۲۵.

نسائي. جئائز: ۸۶۷.

ئوسامہ کی کوپی زہید (خودایان ئی رازی بن) گوتی: کچیکی پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) ناردی بہ شوین باوکیا: کہوا کوپرہکہم گیان دہدا، تہ شریفیت بینہ بۆ لامان، پیغہمبہریش (خوی ئی رازی بن) بہرہرہکہدا سلاوی بۆ ناردو فہرمووی: پیی بلئی: ئوہوی خودا دەیدا بہ بہندہی خوی تا ماوہیہک و لہ پاشا دەیباتہوہ بۆ خہزینہی خوی ہی خویہتی، وہ ہہروا ئوہوشی کہ خودا دەیبہخشئی بہ بہندہی خوی تاسہر ہہر ہی خویہتی وہ ہہموو شتیکیش لہلای خودا ماوہیہکی دیاری کراوی ہہیہو کہ ئاکامی ہات ئیتیر پاش و پییشی بۆ نیہو ماوہی بہسہر دہچی! کہوابوو پیی بلئی: با صہبرو ئارام بگری ساغ لہبہر رہزای خودای گہورہ بہلان دیسانہوہ کچہکہی ناردیہوہ بہ شوینیاو سویندی ئی خوارد کہ دہبی ہہر تہ شریف بینئی بۆ لای، پیغہمبہریش (درویدی خوی لہسربین) ہہلسا لہگہل سہعدی کوپی عوبادہو موعادی کوپی جہبہل و ئوبہیی کوپی کہعب و زہیدی کوپی تابیت و چہند پیاوئیکی تردا چوون بۆ لای، کہ منالہکہیان ہیئا بۆ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) گیانی دہداو ہہناسہی سوار بوو بوو، وک کوندہیی کہ بی ژہنی دہہات و دہچوو، جا ہوئن ہوئن فرمیسک بہ چاوی پیغہمبہردا (درویدی خوی لہسربین) ہاتہ خوارہوہ، سہعدیش گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئہم گریانہ چییہ؟ فہرمووی: ئہمہ سوژو رہحمہتہ خودا دہیخاتہ دئی بہندہکانی خویہوہ، وہ خودای گہورہ لہناو بہندہکانی خویدا تہنیا رہحم بہوانہیان دہکا، کہ بہرہحم و میہرہبان! (ش/د/ن).

۱۱۵۸- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِيُعَزَّ الْمُسْلِمِينَ فِي مَصَائِبِهِمُ الْمُصِيبَةُ بِي. رَوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ^(۲).

عہبدوللای کوپی جہعفر (خودا لنین رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوی لہسربین) دہفہرموئی: کاتی مؤسولمانان تووشی وہیی، دہردی، بہلای، قورتی،

دهبن با فهراموئشی خویمان بهو کوست کهوتنه بدهنهوه که بههوی مهرگی منهوه لییان کهوتوو! (ئیمامی مالیک - رهزای خودای لهسهرین).

۱۱۵۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا جَاءَ نَعْيُ جَعْفَرٍ قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اصْنَعُوا لِأَهْلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ جَاءَهُمْ مَا يَشْغَلُهُمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهٍ وَالحَاكِمُ^(۳).

عهبدوئلای کوپی جهعفر (خودا لییان رازی بن) گوئی: که په یامی مهرگی جهعفر گهیشته به پیغهمبهه (دروودی خوی لهسهرین) فهرمووی: نان دروست بکهن، بو خیزانه کهی جهعفر، چونکه نهوان توووشی خهم و خهفته بوون و نایان په رژیته سهر نان و ئاو (ت/د-سند صالح).

۱۱۶۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ عَزَى مُصَابًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهٍ وَالحَاكِمُ^(۴).

عهبدوئلای (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهه (دروودی خوی لهسهرین) فهرمووی: ههر کهسئ سهر خووشی له گرفتاری بکا بهقهده نهو پاداشی بو هیه (ت/ماجه/حاکم-سند ضعیف).

۱۱۶۱ - وَابْنُ مَاجَهٍ (کما هو في الشرح): مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُعَزِّي أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنْ حُلْلِ الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^(۵).

وهک له شه رهحه کهدا لهم باسهدا نووسراوه دهئ: ئیبنو ماجه (رهحهتی خودای لهسهرین) ریوایهتی کردوو که چه زهت (دروودی خوی لهسهرین) فهرموویهتی: ههر موسولمانئ له هوی گرفتاری و موصیبه تیکه وه سهرخووشی بکا له برای موسولمانی، مسوگهر که خودای گه وره له روژی قیامه تا دهستی بهرگی له کالای رووسووری و سهر بهرزی له بهر دهکا (غایه تولمه ئموول).

(۳) بسند صحیح (شرحه).

(۴) بسند ضعیف (شرحه).

(۵) سکت عنه الشارح.

۲۲۷) دیدہ نی و سہردانی گۆر و گۆرستان و نزاى خیر و بارانہ وه بۆ مردووی گۆرستان: (زيارة القبور والدعاء لاهلها)

۱۱۶۲- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَدْ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَقَدْ أُذِنَ لِمُحَمَّدٍ فِي زِيَارَةِ قَبْرِ أُمِّهِ فَرُورُوهَا فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْآخِرَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ وَاللَّفْظُ لِلترمذی^(۱).

سوله یمانی کوپی بوره یدہ (خودیان فی رازی بن) له باوکیه وه له پیغه مبهروه وه ده فہرموی (درویدی خوی له سرین) له مهو پییش جارن نه هیم ئی ده کردن له دیدہ نی گۆرستان، به لان ئەوا ریگهی من دراوه که دیدہ نی گۆپی دایکم بکه، که وابوو ئیوهش له مهو دوا دیدہ نی گۆرستان بکه، چونکه دیمه نی گۆپو گۆرستان یادی قیامت تازه ده کاته وه! (ت/م/د/ن).

۱۱۶۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَانِي جَبْرِيلُ فَقَالَ: إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ قَالَتْ: قُلْتُ كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: قُولِي السَّلَامَ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَيَرْحَمْهُمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأَخِرِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ. وفي رواية: السَّلَامَ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ. رَوَاهُ مسلم^(۲).

عائیشه (خوی فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهره (درویدی خوی له سرین) فہرموی: جو برائیل هات بۆ لام فہرموی: پهروه دگارت فہرمانت پی ده کا که بجیت بۆ لای گۆرنشینه کانی گۆرستان بی قیعو بۆشیان بیاریتیه وه داوا یی خوشبوونیان بۆ بکه ی، عائیشه گوئی: گوتم: ئەهی پیغه مبهری خودا! ئەگەر چووم بۆ سہردانی مردووان پییان بلیم چی؟ فہرموی: بلی:

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۵۷، ۵۰۸۶، ۵۱۷۵، ۵۱۷۷. أبو داود. أشربة: ۳۸۹. نسائي. جناز: ۲۰۳۱، ۴۴۴۱، ۵۶۶۸،

۵۶۶۹.

(۲) مسلم. جناز: ۲۲۵۲.

{السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأَخِرِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ}.

سلاو له خه لکی ئەم خانییانە، له موسوڵمان و خاوەن ئیمانیان، وەرەحمەتی خودا له پێشینان و پاشینانمان، ئێمەش (خوا یاری) هاكا نیشترین پێتانەووە هاتین بۆ لاتان! له گێرانەووەیهكا:

{السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ}.

سلاوتان ئی بێ ئەو دانیشتوانی ئەم خانەیانە، له موسوڵمان و خاوەن باوەرتان، ئێمەش (خوا یاری) هاكا پێتانەووە نیشترین و هاتین بۆ لاتان، داوا ی ئاسوودەیی و خێرو خووشی له خودا دەکەم، بۆ خوشمان و بۆ ئێووەش (م).

۱۱۶۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

→ (ب - ز - ۹ ذمارة: ۶۹/۹) (واته: ئەم فەرموودەیه له پێشەووە رویشت له بەرگی یەكەما له زنجیره نوڤا ژماره ۶۹/۹ وه ژماره ی فەرموودەكه لهو زنجیره دا نوویه، بهلام له سه رهتای كتیبه كه وه - ۶۹).

۱۱۶۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ، فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآخِرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۴).

ئێبنو عەبباس (خودایان ئی رازی بێ) گوئی: پێغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) له لای گوڕستانه كه ی مه دینه وه تی په پری، رووی تیکردن و فەرمووی: {السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآخِرِ}.

(۳) راجع رقم: ۶۹/۹.

(۴) بسند حسن (شرحه).

دروود له ئیوه ئه‌ی دانیشتوانی ئهم گۆرستانه! خودا له ئیمه‌ش و له ئیوه‌ش خو‌ش بێ، ئیوه پێشیننه‌و پێشپه‌وی ئیمه‌ن و به‌شوین ئیوه‌دا وای ئیمه‌یش دین! (ت-س/ح = تیرمیذی. سند حسن).

۱۱۶۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۵).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درووی خودای نبی) فه‌رمووی: نه‌فرین و له‌عه‌تی خودا له‌و ژنانه‌ بێ که ده‌چن بۆ سه‌ردانی سه‌ر قه‌بران و له‌وێ ده‌یکه‌ن به‌بێ شه‌رعی و شین و شه‌پۆرو ناشوگری، وه‌ نه‌فرین و له‌عه‌تی خودا له‌و که‌سانه‌ش بێ که مزگه‌وت له‌سه‌ر گۆپ دروست ده‌که‌ن، وه‌ له‌و که‌سانه‌ش بێ که چرای له‌سه‌ر داده‌نین! (د/ت/ن-س/ص = ئه‌بو داوود، تیرمیذی، نه‌سائی. سند صحیح).

۲۲۸) سه‌ردانی پیغه‌مبهر (دروودی خ‌وای له‌سه‌ر بێ) له‌ گۆری دایکی به‌ر ره‌حه‌تی خودا که‌وێ: (زیارة النبي ﷺ قبر أمه)

۱۱۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْرَ أُمِّهِ، فَبَكَى وَأَبَكَى مِنْ حَوْلِهِ، فَقَالَ: اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي وَأَسْتَأْذِنُهُ فِي أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأُذِنَ لِي فَزُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خ‌وای ئازای بێ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خ‌وای له‌سه‌ر بێ) رو‌یشت بۆ سه‌ردانی گۆری دایکی، له‌وێ گریاو ئه‌و که‌سانه‌شی له‌ ده‌وری بوون هینانیه‌ گریان، جا فه‌رمووی: داوام له‌ خودا کرد که ریگه‌م بدات بۆ دایکم بپاریمه‌وه به‌لام ریگه‌ی ئه‌وه‌ی نه‌دام، وه‌ داوام لیکرد که دیدنه‌ی گۆپه‌که‌ی بکه‌م بۆ ئه‌مه‌ ریگه‌ی دام، جا ئیوه‌ش دیدنه‌ی گۆرستان بکه‌ن، چونکه‌ یادی مردن تازە، ده‌کاته‌وه (م/د/ن).

(۵) بسند صحیح (شرحه).

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۵۵. أبو داود. جناز: ۲۲۲۴.

۲۲۹) پاشہ کی و پایانی: مردوو سوود له کرده و دی که سیکسی تر و درده گریٹ:
(خاتمة: ينتفع البيت بعمل غيره)

۱۱۶۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي افْتَلَتَتْ نَفْسَهَا وَلَمْ تُوصِرْ وَأَطْنَهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ، أَفَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عائیشہ (رہزای خودای لہ سہ ربین) گوئی: پیاوی ہاتہ خزمہ تی حہ زرتہ (دروودی خوی لہ سہ ربین) گوئی: ئہی پیغہ مہبری خودا! دایکم لہ ناکاو مرد، فریانه کہوت کہہ راسپیڑی و وہ صییت بکا، تا خیری بو بکہین و ہا دہ زانم ئہ گہر مہودای قسہ کردنی ببوایہ خیریکی بریار دہدا بو خوی، جا ئایا خیری دہگا ئہ گہر من لہ جیاتی خوی خیری بو بکہم؟ فہرمووی: بہلئ خیری دہگا (ش/ن).

۱۱۶۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَ: تُوفِّيتُ أُمَّ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ وَهُوَ غَائِبٌ عَنْهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي تُوفِّيتُ وَأَنَا غَائِبٌ عَنْهَا، أَيْنَفَعُهَا شَيْءٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَإِنِّي أَشْهَدُكَ أَنَّ حَائِطِي الْمَخْرَافَ صَدَقَةٌ عَنْهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئیبنو عہ عباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: سہ عدی کوپی عوبادہ کاتی دایکی دہمرئ، خوی لہ دیاری نابئ، گوئی: ئہی پیغہ مہبری خودا! کہ دایکم مرد خووم بہ دیاریہ وہ نہ بووم جا ئایا ئہ گہر ئیستا من شتیکی بو بکہم بہ خیر سوودی دہبی بوی؟ فہرمووی: بہلئ، گوئی: دہ تو بہ شایہ تبہ کہوا ئہو باخہم کرد بہ خیر بوی (ب/ت/ن).

(۱) بخاری. هدية للمشرکین: ۲۶۲۰، ۲۱۸۳، ۵۹۷۸، ۵۹۷۹. مسلم. زکاة: ۲۳۲۰ - ۲۳۲۳.

(۲) بخاری. وصایا: ۲۷۶۲.

۱۱۷۰- عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّ سَعْدٍ مَاتَتْ فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ: الْمَاءُ، قَالَ: فَحَفَرَ بُئْرًا وَقَالَ: هَذِهِ لَأُمِّ سَعْدٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَزَادَ: فَبَلَغَ سَعْدٍ بِالسَّيِّئَةِ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۳).

سه‌عدی کوپی عوباده (خودای نِ رازی بن) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! دایکم مردووه کام خیره خیر تره تا بو‌ی بکه‌م به خیر؟ فه‌رمووی: ئاو.. گوتی: ئه‌ویش بیریکسی نِ داو گوتی: ئه‌مه وه‌قف بی بو‌گیانی دایکم (د/ئه‌حه‌مه‌د/ن). واته: ئه‌بو داوود و ئیمامی ئه‌حه‌مه‌د و نه‌سائی ئه‌م حه‌دیثه‌یان ریوایه‌ت کردووه نه‌سائی ئه‌مه‌شی نِ پتر کردووه: جا ئه‌و کاریزی سه‌عه‌ده تا ئیستاش له مه‌دینه ماوه و خه‌لک ئاوی نِ ده‌خونه‌وه.

۱۱۷۱- ➡ (ب - ۱ ز - ۱۹ ژماره: ۱۳۴/۲).

۱۱۷۲- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۲۵ ژماره: ۱۱۵۵/۱).

۱۱۷۳- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۲۷ ژماره: ۱۱۶۵/۴).

۱۱۷۴- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۲۴ ژماره: ۱۱۵۲/۸).

دانهر (پرگۆمکە‌ی له‌ نووبه‌ی) ده‌لێ: ژماره‌ی فه‌رمووده‌کان له‌ سه‌ره‌تای نامه‌ی نویژه‌وه هه‌تا ئیره (۸۷۵) هه‌شت سه‌د و هه‌فتاو پینج فه‌رمووده‌ن. وه‌ له‌ کۆتایی نامه‌ی پاکی و خاوی‌نیشدا ئه‌وه بوو فه‌رمووی: ژماره‌ی فه‌رمووده‌کان له‌ سه‌ره‌تای نامه‌که‌وه واته: له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م به‌رگه‌وه هه‌تا ئیره (۳۳۰) سێ سه‌د و سێ فه‌رمووده‌یه. که‌واته به‌م پیه‌ ژماره‌ی حه‌دیثه‌کان له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م به‌رگه‌وه هه‌تا کۆتایی سه‌رپاک ده‌که‌نه $۱۲۰۵ = ۸۷۵ + ۳۳۰$ هه‌زارو دوو سه‌د و پینج حه‌دیث.

به یارمه‌تی خودای گه‌وره و هه‌زن ده‌ستم کرد به ته‌رجه‌مه‌ی نه‌م نامه به‌ریزو
پیروژه له (۱۹۷۴/۱/۲۰)، وه ته‌واوم کرد (به‌هه‌ر پینج به‌رگه‌ک‌یه‌وه) له روژی
(۱۹۷۸/۹/۱۹). نه‌پۆک‌ه‌ش که یه‌ک شه‌مه‌یه، (۵) ی ره‌ه‌زانی سالی (۱۴۰۷) کۆچییه
به ریکه‌وتی (۱۹۸۷/۵/۳) له نووسینی پاکنووسی به‌رگی یه‌که‌م بووه‌وه.
{غَفَرَ اللَّهُ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ، وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}.

وه‌رگی

نوری فارس همه‌ خان همه‌ن

که‌رکووک - مستشفی کرکووک العسکری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سویاسی بی پایان بۆ خودای گهوره و میهره بان! به دهستی خۆم له پاکنوس و ههله بژییری ئەم چاپه نوییه بوومه وه، وه ئەم جاره به پێی تهوانا فهرمووده کانم له پهراویژدا ته خریج کردوه، وه بۆ ئەم ته خریجه بههرهه لهم سورچاوانه وهرگرتوه:

(١) غایة المأمول، شرح التاج الجامع للأصول.

(٢) مختصر صحیحی بوخاری، ناسراوه به تهجریدی بوخاری، تهرجه مه کوردیییه که ی.

(٣) فتح الباری شهرحی سهحیحی بوخاری.

(٤) به تایبهتی له تهخریجهکانی مامۆستا (شیخ خلیل مأمون شیخا) که له ناو شهرحی نهوهوی له سههر سهحیحی موسلیم کردوویهتی (دار المعرفه. بیروت — لبنان — الطبعة الثانية عشر، سنة ١٤٢٧ هـ ٢٠٠٦ م).

(٥) ههه فهرموودهیی ژمارهی فهرمووده کهت له بوخاریدا به پێی تهرقیم و تهسهلسولی فتح الباری _ دار الفکر — بن بان) دۆزییه وه، ئیتر به ئاسانی له تهجریدی بوخاریدا، تهرجه مه کوردیییه که ی ده دۆزیته وه، چونکه ژمارهی فهرمووده که له ههردوولا یهه شته و نه گۆره. له خوا داوا ده کهم که به ئاسانی و به زوویی هه موو بهرگهکانی تری تاجول ئوصول، ئاوا پوخت و تهخریج کراو به زوویی چاپ بکریته وه و بهندهیش به شداری بکهه لهو شانازی و سههریه رزییه دا.

نوری فارس همهه خان

سلیمانی کوردستان، مالی خۆمان

٢٠٠٢/٢/١٢

فهرس المواضيع

زنجيره	پښتني سهره باسه كان	لا پهره
١	نامه ي نيسلام و نيمان و باوهر:	١١
٢	باسي يه كه م: روون كردنه و نيسلام و نيمان و باوهر	١١
٣	باسي دووهم: نيشانه كاني باوهرې ته واو	١٤
٤	باوهر زيادو كه م دهكاو و سوهسه زياني بې ناگهي نه	١٩
٥	باسي سيپه م: باسي گه وريي نايين	٢٣
٦	خودا ته نيا ناييني نيسلام قه بوول دهكا	٢٩
٧	باسي چوارهم: باسي باوهر به چاره نووس	٣٠
٨	دهسته ي بیدعه تكارم كان و هك قه دهر ييه و مور جي نه	٣٨
٩	باسي پينجه م: باسي په يمان به ستن	٤٠
١٠	باسي شه شه م: ره قتر كردن به قورن ان و به سوننه تي پيغه مبه ر	٤٣
١١	باسي حدو ته م: نيقتيصادو ميانه پره له هه موو كاريكي	٥٣
١٢	نامه ي نيازو نياز پاكي:	٥٧
١٣	باسي يه كه م: باسي نيازو نياز پاكي و سووديان	٥٧
١٤	باسي دووهم: ناده ميزاد له سهر نيازې باشي رووت پاداشي باش و مرده گري.	٦١
١٥	باسي سيپه م: هره شه كردن له رياكاري و روا ته كردن و ريا بازي	٦٤
١٦	نامه ي زانين (عيلم):	٦٩
١٧	باسي يه كه م: باسي هه زل و گه وريي زانين و زانايان	٦٩
١٨	باسي دووهم: راگه يانندن زانين پيوسته، وه بلاو كردنه و هيشي خيرو گه وريه	٧٥
١٩	سهره باسي - دهشي زانين بنووسري ته وه تا نه فه و تي	٧٩
٢٠	باسي سيپه م: باسي ده ستورو نادابي زانين	٨١
٢١	لا باسي - زانين دهبې هه ر بو زمه مندي خودا بې	٨٤
٢٢	پاشه كي - شوينه واري عيلم و زانست هه تا هه تايه ده مي ني	٨٦
٢٣	نامه ي پاكي و خاوييني:	٨٩
٢٤	باسي يه كه م: باسي سوودو به هره ي خاوييني	٨٩
٢٥	باسي دووهم: باسي نه حكامي ناو	٩٣

زنجيره	پېړستی سهره باسه كان	لا پېړه
۲۶	باسی سییه م: باسی لایردنی پیسی دوو به شه	۹۹
۲۷	بهشی یه که م: باسی پاککردنه وهی پیستی مرداره ومیوو، گلاوی سهگ و بهراز	۹۹
۲۸	بهشی دوو م: پاککردنه وهی خوین و میزو مهزی و نهو جوړه شتانه	۱۰۰
۲۹	باسی چواره م: باسی تارات گراتن نه م باسه دوو به شه	۱۰۸
۳۰	بهشی یه که م: دستووری سهر او	۱۰۸
۳۱	بهشی دوو م: تارات گرتن	۱۱۳
۳۲	باسی پییجه م: باسی ده سنویر:	۱۱۶
۳۳	بهشی یه که م: هوکانی بی ده سنویری	۱۱۶
۳۴	بهشی دوو م: دستوورهکانی ده سنویر	۱۲۱
۳۵	بهشی سییه م: باسی ده سنویر ماوهی مانه وهی ده سنویر	۱۲۶
۳۶	دهستی تهر هینان به سهر خوفندا	۱۳۱
۳۷	باسی شه شه م: باسی خو شووردن (غوسل).	۱۳۵
۳۸	بهشی یه که م: باسی هوکانی خو شووردن:	۱۳۵
۳۹	بهشی دوو م: دستووری خو شووردن و هوکمی چوون بو گهر ماو	۱۴۰
۴۰	بهشی سییه م: روونکردنه وهی چوینتی خو شووردن و هوکمی لهش پیسی	۱۴۳
۴۱	باسی هه و ته م: باسی بییویری و زه یستانی و بییویری ناوخت	۱۴۹
۴۲	بهشی یه که م: باسی تیکه لی و گوزهرانکردن له گهل نه م ژنانه دا	۱۴۹
۴۳	که فاره تی چوونه لای ژنی بییویر	۱۵۱
۴۴	بهشی دوو م: باسی هوکمی ژنی زه یستان و ژنی بییویر و چوینتی پاکه وه بوونیان	۱۵۳
	تیپینی: بهشی یه که می نه م باسه ره قابه لای پردووه	
۴۵	بهشی سییه م: باسی نه حکامی موسته حاضه	۱۵۶
۴۶	چوینه تی نویرکردنی ژنی موسته حاجه.	۱۵۶
۴۷	ژنی بییویری ناوخت دمتوانی خه لوه بکیش	۱۵۸
۴۸	باسی هه شته م: ته یه مهموم:	۱۶۰
۴۹	بهشی یه که م: باسی په یدابوونی ته یه مهموم	۱۶۱
۵۰	بهشی دوو م: باسی نهو شتانه ی دمن به هو ی ته یه مهموم	۱۶۴

زنجیره	پیرستی سەرەباسەکان	لا پەرە
٥١	بەشی سێهەم: چۆنیتی تەیهەموم	١٦٦
٥٢	پاشەکی: ئەگەر بە تەیهەموم نوێزی کردو لە پاشا کاتی ئەو نوێزە مابوو کە...	١٦٨
٥٣	ناھەیی نوێز:	١٧٠
٥٤	باسی یەكەم: باسی پەیدا بوونی نوێز لە بنەرەتەووەو باسی ئاگاداریکردنی نوێز	١٧٠
٥٥	بەشی یەكەم: باسی فەضل و گەورەیی نوێز	١٧٠
٥٦	بەشی دووهم: باسی ئاگادارکردنی نوێزەکان	١٧٨
٥٧	نوێزی ناوەرەست (صەلاتول وەسطا) بریتییە لە نیوژی عەصر	١٨١
٥٨	حوکمی نوێز نەکەر	١٨٢
٥٩	باسی دووهم: باسی کاتی نوێز:	١٨٣
٦٠	بەشی یەكەم: کاتی کردنی نوێزە فەرزەکان	١٨٣
٦١	ھەر نوێزێ لە کاتی خۆیا فریای رەگاتیکی بکەوێ ئەو فریای ھەمووی دیکەوێت	١٩٠
٦٢	بەھانەی رەوای نوێز	١٩١
٦٣	بەشی دووهم: ئەو گاتە تاییبەتیانەی کە نوێزی سوننەتی تیا باش نیە	١٩٣
٦٤	باسی سێهەم: باسی مەرچەکانی نوێز	١٩٦
٦٥	پاکی و خاوینی لەش و بەرگ و جینگە	١٩٨
٦٦	روو کردنە رووگە	١٩٩
٦٧	نوێزی سوننەت لە سەفەردا	٢٠٣
٦٨	دابۆشینی عەرەت لە نوێزا مەرچە	٢٠٥
٦٩	بەرگی زنی ئازاد لە نوێزدا	٢٠٨
٧٠	بە پیلای پاكەووە نوێز دروستە	٢٠٩
٧١	لەناو نوێزدا قەسە زۆرو کاری زۆر دروست نیە	٢٠٩
٧٢	باسی چوارەم: باسی ئەو شتانەی کە لە پێش نوێزدا کردنیان سوننەتە:	٢١١
٧٣	بەشی یەكەم: باسی بانگو قامەت	٢١١
٧٤	روونکردنەوێ بانگو قامەت	٢١٤
٧٥	ئەوێ لە بانگدا پەسەندە	٢١٦
٧٦	دەشی مزگەوت دوو بانگدەری ھەبێ	٢١٩

زنجیره	پیرستی سهره باسه کان	لا پهره
٧٧	کەسێ گۆیی لێ بانگ بێ چێ باشه که بیکا	٢١٩
٧٨	دوو عاو نزای نیوان بانگو قامەت گیرایه	٢٢٢
٧٩	بهشی دووهم: باسی سییواک	٢٢٣
٨٠	باسی میژەر	٢٢٥
٨١	بهشی سییه‌م: باسی به‌ربه‌ست (ستره)	٢٢٦
٨٢	نزیکی لێ به‌ربه‌سته‌وه باشه	٢٢٨
٨٣	هاموشۆکەر به به‌رده‌م نوێژ کەرا گوناھی ده‌گا	٢٢٩
٨٤	به‌ربه‌ستی پیش نوێژ هەم بۆ خۆیه‌تی هەم بۆ ئەوانه‌یشه لێ به‌ستیه‌وه نوێژ ده‌کەن	٢٣٠
٨٥	هەندئ شت که به‌ه‌سه‌ی هەندئ کەس نوێژ ده‌بێ	٢٣١
٨٦	باسی پینچه‌م: باسی چۆنییه‌تی نوێژ لێم باسه دوو به‌شه .	٢٣٤
٨٧	بهشی یه‌که‌م: باسی روکنه‌کانی نوێژ	٢٣٤
٨٨	بهشی دووهم: باسی رازاندنه‌وی نوێژ	٢٤٤
٨٩	نزای سهرمه‌تای نوێژ	٢٤٦
٩٠	یه‌نا گرتن به‌ خودا لێ شه‌ری شه‌یتان	٢٤٩
٩١	گوتنی ئامین لێ پاش فاتیح‌اوه سوننه‌ته	٢٥٠
٩٢	دوو ئیست سوننه‌ته	٢٥٢
٩٣	خویندنی سوورمه‌ت لێ پاش فاتیح‌ا سوننه‌ته	٢٥٢
٩٤	باسی ئەو سوورمه‌تانه که پینچه‌مه‌ر (د.ع) گه‌لێ جار لێ نوێژی نیوهرۆو عه‌صر دا..	٢٥٤
٩٥	ئەو سوورمه‌تانه‌ی که هه‌ز مه‌ت (دروودی خودای له‌مه‌ربێ) لێ نوێژی شیوان و خه‌وتنا نا خویندوونی	٢٥٥
٩٦	قورئان خویندنی نوێژی به‌یانی	٢٥٦
٩٧	دروسته یه‌ک سوورمه‌ت لێ دوو رکاتا دوو باره‌ بکریته‌وه	٢٥٨
٩٨	باسی روکووع و وێردو ته‌سبیحاتی ناو روکووع	٢٥٨
٩٩	سه‌ربه‌رزکردنه‌وی لێ چه‌مه‌ینه‌وه	٢٦١
١٠٠	باسی کورپ‌نووش و ستایشی ناوی	٢٦٤
١٠١	نزای پارانه‌وه لێ کورپ‌نووشا گیرایه	٢٦٧
١٠٢	دانیه‌شتنی نیوانی دوو سه‌جده	٢٦٨

زنجیره	پېړستی سهره باسه كان	لا پېړه
۱۰۲	دانیشتنی وچان	۲۶۹
۱۰۴	ته حیياتی یه کهم و شیوهی دانیشتنی ناو نویژ	۲۷۰
۱۰۵	کردنی نویژ به جوانی و به سه رکزی	۲۷۲
۱۰۶	کام کرداری نویژ خیری زور تره؟	۲۷۵
۱۰۷	قونووت خویندنی ناو نویژ	۲۷۵
۱۰۸	نزاو پارانه وهی پیش سلاودانه وه	۲۷۸
۱۰۹	حوکمی نه و کهسهی نه توانی به راوستانه وه فاتحیا بخویني یا هر نه زانی قورنان بخویني	۲۸۱
۱۱۰	ناته و اوای فهرز له سوننه تته و او ده کړی	۲۸۲
۱۱۱	چهن شتی له نویژا په سهند نین	۲۸۴
۱۱۲	ههنديکی تر له و شته ناپه سهندانه تف روکردن و...	۲۸۶
۱۱۳	ههندي تریان نویژ کردنه له کاتی ناماده بوونی خورا کا	۲۸۸
۱۱۴	ههندي تریان خپ هلدانی هزو شوړ کردنه وهی جل و بهر که	۲۸۹
۱۱۵	ههنديکی تریان باویشکدان و په نجه تیک په راندن و هوو کردنه	۲۹۰
۱۱۶	باسی شه شه م: باسی سوننه تته دامه زراوه کانی نویژ نه م باسه سی به شه :-	۲۹۲
۱۱۷	بهشی یه کهم: باسی سوننه تته دامه زراوه کانی نویژه	۲۹۲
۱۱۸	سوننه تی دامه زراوی نویژی به یانی	۲۹۲
۱۱۹	سوننه تته دامه زراوه کان که به جه خت گراون	۲۹۴
۱۲۰	سوننه تته دامه زراوه کان که جارو بار پیغه مېهر ته رکی کردوون	۲۹۶
۱۲۱	بهشی دووهم: باسی نویژی و هتر	۲۹۷
۱۲۲	تا چهند رگات و هتر دروسته	۳۰۰
۱۲۳	قورنان خویندی و هتر	۳۰۱
۱۲۴	بهشی سییه م: باسی دو عاو نزاو پارانه وه له پاش نویژ	۳۰۲
۱۲۵	باسی ده و ته م: باسی کونووشی هه نه ... نه م باسه دوو به شه.	۳۱۰
۱۲۶	بهشی یه کهم: باسی هو ی کورنووشی به هه نه دا چوون	۳۱۰
۱۲۷	بهشی دووهم: باسی کورنووشی قورنان خویندن	۳۱۵
۱۲۸	حوکمی کورنووشی قورنان خویندن	۳۲۱

زنجيره	پيرستى سەرەباسەكان	لاپەرە
۱۲۹	كورنووشى سوپاس (سەجەدى شوكر)	۲۲۲
۱۳۰	لەناو نوپزا لەكاتى ناچارى دا كارى سووكەلە دروستە	۲۲۴
۱۳۱	باسى ھەشتەم: باسى مزگەوتە ئەم باسە سى بەشە.	۲۲۸
۱۳۲	بەشى يەكەم: باسى گەورەمى و ھاموشۆكردى مزگەوتە	۲۲۸
۱۳۳	باسى گەورەمى سى مزگەوتەكە	۲۳۶
۱۳۴	مزگەوتەكەى قوباو	۲۳۹
۱۳۵	رۆيشتنى ئافرمەت بۆ مزگەوت	۲۳۹
۱۳۶	بەشى دووھ: دەستوورو نەريتى مزگەوت	۲۴۲
۱۳۷	چۆنيتى مزگەوتەكەى پيغەمبەر لەسەردەمى خۆيدا	۲۵۱
۱۳۸	ھەلخستىن و زەرگەشكردىن و نەخشاندىن مزگەوت باش نيه	۲۵۲
۱۳۹	بەشى سىيەم: باسى ئەو شوپاننەى كە نوپزيان تيا باش نيه	۲۵۴
۱۴۰	باسى ئۆھەم: باسى نوپز بە كۆمەلى:	۲۵۷
۱۴۱	بەشى يەكەم: باسى خيرو گەورەمى نوپزى جەماعەت	۲۵۷
۱۴۲	بەشى دووھ: لەم باسە حوكمى نوپزى جەماعەتە	۳۶۲
۱۴۳	بەھانەى رەواى نەچوون بۆ نوپزى جەماعەت	۳۶۴
۱۴۴	دەشى نوپزكەر بە شينەىى برۋا بۆ نوپز...	۳۶۶
۱۴۵	بەشى سىيەم: پيش نوپز دەبى چۆن بى	۳۶۷
۱۴۶	نوپزى سووكەلەى ريك و پيك پەسەندە	۳۷۰
۱۴۷	بەرنوپزى ئەمانە دروستە: بەندەو بەندەى ئازاد گراو	۳۷۲
۱۴۸	پاشنوپز لە كوڤى پيشنوپزەو دەوہستى	۳۷۵
۱۴۹	بەشى جوارەم: باسى پەپرەويكردى بەرنوپزى چاۋ ليكردى	۳۷۶
۱۵۰	خيرو گەورەمى ريزى يەكەم و ريزەكانى پاشى	۳۸۰
۱۵۱	پياۋچاكان لە پيش ترن بۆ ريزى يەكەم	۳۸۲
۱۵۲	ئەگەر پيش نوپز نوپزخويندىنى ئى شىۋا دەشى سەرى باسەكەى بۆ دەرېخى.	۳۸۵
۱۵۳	بەشى پيىنجەم: باسى ريك خستنى ريزو گوتەى پيش نوپز لەم بارەيەو	۳۸۵
۱۵۴	تەواۋ كرىدى ريز پيويستەو باش نيه وەستان بە تەنيا لە نوپزى جەماعەتدا	۳۸۸

زنجيره	پېرېستى سەرەباسەكان	لا پەرە
۱۵۵	باسى ئى بووردنەۋەي پېش نوپۇز لە نوپۇز رووتى كردنى لە خەلكەكە	۳۹۰
۱۵۶	پەسەندە كە نوپۇز بە جەماعەت دووبارە بكرىتەۋە	۳۹۲
۱۵۷	باشەكى: دروستە پېش نوپۇز جېنشېن بۇ خۇي دابىنى	۳۹۴
۱۵۸	باسى دەھەم: باسى ھەينى ئەم باسە چوار بەش و پاشەككېيەكە.	۳۹۸
۱۵۹	بەشى يەكەم: باسى خېرو گەورمىي رۇزى ھەينى و پېويستى نوپۇزمەكى	۳۹۸
۱۶۰	نوپۇزى ھەينى لەسەر كى پېويستە؟	۴۰۱
۱۶۱	نوپۇزى ھەينى لە شارو لە دېھات دەكرى	۴۰۲
۱۶۲	بە بەھانەي رەۋا نوپۇزى ھەينى لەكۆل دەكەۋى	۴۰۳
۱۶۳	بەشى دوۋەم: خېرو گەورمىي زوو چوون بۇ نوپۇزى ھەينى و خوشووردنى ھەينى	۴۰۴
۱۶۴	خۇ بۇن خوشكردن و سەرورپىش چەوركردن	۴۰۷
۱۶۵	خېرو گەورمىي رۇيشتن بۇ نوپۇزى ھەينى	۴۰۸
۱۶۶	كاتى بانگى نوپۇزى ھەينى	۴۰۹
۱۶۷	بەشى سىيەم: باسى وتارى ھەينى	۴۱۰
۱۶۸	نوپۇزى ھەينى	۴۱۵
۱۶۹	بەشى چوارەم: دەستوورەكانى خەگىب و نامادىبوۋەكان	۴۱۸
۱۷۰	باشەكى – كاتى گىرايوۋنى نزاو پارانەۋە	۴۲۴
۱۷۱	زۆر سەلاۋات دان لە ديارى پېغەمبەر (دروۋدى خوداى لەسەربى)	۴۲۷
۱۷۲	باسى يازدەھەم: باسى نوپۇزى ترس و نوپۇزى سەفەر ئەم باسە دوو بەشە.	۴۲۸
۱۷۳	بەشى يەكەم: باسى نوپۇزى ترس	۴۲۸
۱۷۴	كاتى كە دوژمن لە روۋى روۋگەۋە نەبى	۴۲۹
۱۷۵	كاتى كە دوژمن لە روۋى روۋگەۋە بى	۴۳۱
۱۷۶	بەشى دوۋەم: باسى نوپۇزى سەفەر	۴۳۲
۱۷۷	كۆكردنەۋەي نوپۇز	۴۳۵
۱۷۸	شېۋان و بەيانى كورت ناكرىتەۋە	۴۳۷
۱۷۹	باسى دوانزەھەم: باسى نوپۇزە سوننەتەكان: باسى نوپۇزى ھەردوو جەژن	۴۳۷
۱۸۰	باسى دەرچوون بۇ نوپۇزى جەژن	۴۳۸

زنجیره	پېرسېستی سەرەباسەکان	لا پەرە
۷۸۱	نویژی جهژن و وتاری نویژی جهژن	۴۴۱
۷۸۲	نەگەر لە روژی سیی رەمەزاندای مانگ بینرا...	۴۴۲
۷۸۳	لە جهژنا خو جوانکردن پەسەندە	۴۴۴
۷۸۴	لە جهژنا یاری و شادی و وازی رەوا دروستە	۴۴۵
۷۸۵	نویژی خۆرگیان و مانگ گیان	۴۴۷
۷۸۶	بانگەواز بۆ ئەم نویژە	۴۴۸
۷۸۷	نویژی خۆرگیان و مانگ گیان چەند جوړیکی هەیه	۴۴۹
۷۸۸	نویژی مانگ گیان بە دەنگی بەرز دەرکړی و نویژی خۆر گیانی بە پەنامەکی دەرکړی	۴۵۱
۷۸۹	خویندنی سوورەت لە نویژی خۆرگیان	۴۵۲
۷۹۰	وتاری نویژی خۆرگیان و مانگ گیان	۴۵۲
۷۹۱	هانا بێرەنە بەر خودا بیری ئەم نویژە دەرکړی	۴۵۳
۷۹۲	ئەو شتە غەیبییانە کە لەناو نویژی خۆرگیان دەرکړی و توو	۴۵۴
۷۹۳	کوڕنووێش بێرەن سوننەتە لەکاتی روودانی...	۴۵۷
۷۹۴	نویژە بارانە.	۴۵۷
۷۹۵	دەقی وتاریکی داوای باران کردن	۴۶۱
۷۹۶	کاتی مەردووم داوای نویژە بارانەیان...	۴۶۳
۷۹۷	گوتە کاتی بارینی باران و هەڵکردنی با	۴۶۴
۷۹۸	باران موفەرکە	۴۶۷
۷۹۹	دروستە کە دۆستانی خوا بکړین بە دەست گیر...	۴۶۸
۲۰۰	نویژی چیشتنەگاو	۴۷۰
۲۰۱	نویژی سوننەتی لادانی خۆر لە ناوەرستی ئاسمان	۴۷۵
۲۰۲	باسی شەونویژو گەورەیی شەو نویژ	۴۷۶
۲۰۳	ژمارەو چۆنیەتی شەو نویژ	۴۸۲
۲۰۴	لە شەو نویژدا قورئان خویندن هەم بە دەنگی بەرزو هەم بە دەنگی نزم دروستە	۴۸۵
۲۰۵	خویندنی قورئان و نزاو پارانەو لە شەو	۴۸۶
۲۰۶	نویژی سوننەت هەم قەزا دەرکړتەو هەم بە دانیشتنەو دروستە	۴۸۹

زنجیره	پیرستی سەرەباسەکان	لا پەرە
٢٠٧	نویژی سوننەت لە مالهۆه خیرتره	٤٩٣
٢٠٨	نویژی ئیستیخاره	٤٩٤
٢٠٩	نویژی سەلاتو تەسبیح	٤٩٧
٢١٠	نویژی تەوبە	٤٩٩
٢١١	نویژی گیرابوونی مراز	٥٠٠
٢١٢	باسی سیانزەهەم: باسی تەرم (جەنازە) ئەم باسە جەوت بەش و پاشەکییەکه.	٥٠٢
٢١٣	بەشی یەکهەم: مەرگ بە ئاوات ناخوازی	٥٠٢
٢١٤	ناوی خودا هیئان و پارانهوه و قورئان خویندن لەلای کەسێ که لەگیانەلادا بێ	٥٠٥
٢١٥	نیشانەى مردنى موسولمان لەسەر ئیمان و تەمەنى ئەم ئۆمەتى موحەمەده	٥٠٧
٢١٦	بەهەر حال مردن مایەى حەسانەوهى بەندەگانه	٥٠٩
٢١٧	بەشی دووهم: شین و زاری و شنی و دروست نیه	٥١٠
٢١٨	کەسێ راسپیری که لەپاش مردنی شین و زاری بۆ بکری	٥١٢
٢١٩	گریان - بەبێ دەنگ بەرزکردنەوه - دروسته	٥١٤
٢٢٠	بەشی سێیەم: ئارام و خۆ راگرتن و رازی بوون بەبەشی خودای گەوره ...	٥١٧
٢٢١	پاداشی منال مردن	٥٢١
٢٢٢	سەرلێدانی نەخۆش و نزاکردن بۆی	٥٢٤
٢٢٣	دروسته سەری مردوو لابیری و ماچ بکری	٥٢٨
٢٢٤	ئەوهی بۆ پێغهەمبەر کراوه لەکاتی مردنیدا	٥٢٩
٢٢٥	بەشی چوارەم: باسی ئەو شتانه که پێویستن بۆ مردوو بکری	٥٣٢
٢٢٦	شەهید نە دەشۆری و نە نویژی لەسەر دەکری	٥٣٣
٢٢٧	کفنکردن	٥٣٤
٢٢٨	کفنی کەسێ که ئیحرامی حەج یا عەمرەى دابەستیی	٥٣٦
٢٢٩	لەکاتی شۆردن و کفنکردندا بخوردو بۆنى خوش پێویسته	٥٣٦
٢٣٠	نویژی مردوو	٥٣٧
٢٣١	منال ئەگەر جوولە یا دەنگی لیوهات نویژی لەسەر دەکری	٥٤٢
٢٣٢	گەورەیی نویژ لەسەر مردوو، وه نویژکەرەکه له گوێی تەرمەکهوه راوستی	٥٤٤

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۲۳۳	له مزگه و تیشا نویژ له سهر تهرم دهکری	۵۴۵
۲۳۴	نویژ له سهر گۆرو مردووی نادیار دروسته	۵۴۶
۲۳۵	تافه نویژ بۆ چهن تهرمی دهبی	۵۴۷
۲۳۶	ریزه کانی تا زۆرترین هیوای گیرابوونی زۆر تره	۵۴۸
۲۳۷	وسپدانه وهی موسوئمان هی مردوو گیرایه	۵۵۰
۲۳۸	نه وهی خوی بکوژی نویژی له سهر ناکری	۵۵۲
۲۳۹	به پیکردنی مردوو زوو به زوو، وه مردن له غهریبی	۵۵۳
۲۴۰	بهشی پینجه م: دهستووری رویشتن له گهل تهرمدا	۵۵۳
۲۴۱	هریشتهی ره حمه تیش تهرم به پری دهگهن...	۵۵۸
۲۴۲	ههئسان له بهر تهرم	۵۵۹
۲۴۳	باسی گۆرو به خاک سپاردن و کاتی مردوو ناشتن	۵۶۰
۲۴۴	نابی گۆر برازیته وه، یا خانووی له سهر بکری یا له سهری دابنیش	۵۶۴
۲۴۵	گواستنه وهی مردوو، ههروا ههئدانه وهی گۆر له بهر پئویستی بن دروسته	۵۶۵
۲۴۶	بهشی شه شه م: پرسیار و وهلامی ناو گۆر	۵۶۸
۲۴۷	نزای راگیرکردن له سهر ئیمان و تهلقین	۵۷۳
۲۴۸	بهشی حه وته م: باسی پرسه و سهرخۆشی کردن و دیدمنی و سهردانی گۆرو گۆرستان	۵۷۵
۲۴۹	دیدمنی و سهردانی گۆرو گۆرستان و نزای خیر و پارانیه وه بۆ مردووی گۆرستان	۵۷۸
۲۵۰	سهردانی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بی) له گۆری دایکی	۵۸۰
۲۵۱	پاشه کی: مردوو سوود له کرده وهی که سیکی تر وهرده گریت.	۵۸۱

به پشتیوانی خوا بهرگی یه که م تهواو بوو
بهرگی دووهم به (کتاب الزکاة) دهست پی دهکات

رقم الإيداع في دار الكتب والوثائق ببغداد ١١٨٣ لسنة ١٩٩٠

مطبعة الزمان ١٤١٠ هـ / ١٩٩٠ م — بغداد

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

تأليف الشيخ منصور علي الشريف
من علماء الأزهر الشريف

المجلد الأول

دار المعرفة
بيروت - لبنان

